

বৌদ্ধ পৰম্পৰাত  
“ লিক্-চাও-লামাঙ্ ”  
ৰাম.কাব্য  
(টাই ৰামায়ণ)

“নমো তস্মৈ ভগৱতো অৰহতো সম্যকসম্বুদ্ধস্মৈ!”

“সেই ভগৱান অৰহত সম্যক সম্বুদ্ধক নমস্কাৰ।”

বৌদ্ধ পৰম্পৰাত  
টাই ৰামায়ণ (লিক চাও লামাঙ) ॥ ৰামকাব্য ॥

গ্ৰন্থৰ নাম :- বৌদ্ধ পৰম্পৰাত টাই ৰামায়ণ  
(লিক চাও লামাঙ) ॥ ৰামকাব্য ॥

অনুবাদক :- ফণীধৰ বৰা। এম.এ.  
বিষয় শিক্ষক, হিন্দী বিভাগ।  
চৰকাৰী বালক বহুমুখী বিদ্যালয়, যোৰহাট।

প্ৰকাশক :- ফণীধৰ বৰা।  
বৰা প্ৰকাশন।  
ধেনুচৌচা বাসুদেৱ নগৰ।  
যোৰহাট - ৭৮৫০০১।

প্ৰথম প্ৰকাশ :- ২০০১ চন, মে'।  
(লেখকৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত)

মূল্য :- ১২৫.০০ মাত্ৰ।

ছপা :- ইমপ্ৰিন্ট অফছেট  
প্ৰধান ডাকঘৰ পথ।  
যোৰহাট ৭৮৫০০১  
ফোন :- ৩২১৬২৬



## একাধাৰ :-

অসমৰ লক্ষীমপুৰ জিলা আৰু অৰুণাচলৰ লোহিত জিলাত বসতি কৰা খাম্টি সকল আধুনিক সভ্যতাৰ জখলাইদি বহুত ওপৰলৈকে বগাই যোৱা শ্ৰেণীৰ লোক এতিয়ালৈকে হোৱা নাই যদিও এওঁলোকৰ এটা সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য আৰু সাহিত্য চৰ্চাৰ নীৰৱ পৰম্পৰা যে আছে তাৰ প্ৰমাণ খাম্টি টাই ভাষাত ৰচিত এই ৰামায়ণ খনে দিব। এই ৰামায়ণৰ বিষয়বস্তুৰ সম্বন্ধে খাম্টি সমাজৰ বাহিৰত প্ৰথমে প্ৰচাৰ কৰোতা জন হ'ল ড° ভিক্ষু কৌণ্ডিন্য। ভিক্ষু কৌণ্ডিন্যই লিখা এই সম্বন্ধীয় হিন্দী প্ৰবন্ধ পাটনাৰ পৰা প্ৰকাশিত বিহাৰ চৰকাৰৰ পৰিষদ পত্ৰিকাত ইতিমধ্যে প্ৰকাশ পাইছে। কিন্তু এই বিষয়ে অসমীয়া ভাষাত যোৰহাটৰ পৰা প্ৰকাশিত ত্ৰৈমাসিক পত্ৰিকা 'সম্বন্ধ'ত টাই ৰামায়ণৰ ওপৰত মোৰ এটা প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছিল। \* ইয়াৰ উপৰিও ১৯৮৮ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লোক সংস্কৃতি বিভাগত ভাৰতৰ নৃতাত্ত্বিক জৰীপ বিভাগৰ (Anthropological Survey of India) সহযোগত অনুষ্ঠিত হোৱা 'জনজাতীয় আৰু লোক পৰম্পৰাত ৰাম কথা' বিষয়ৰ সংগোষ্ঠীত (symposium) নাৰায়ণপুৰৰ ভিক্ৰম বৰখাম্টি গাঁৱৰ বোকাবহাৰত সংৰক্ষিত লিখ্‌চাও লামাঙ নামৰ টাই ৰামায়ণ অৰ্থাৎ ৰামকাব্য সম্পৰ্কত নিবন্ধ পাঠ কৰাছিল। এই ৰামায়ণখনৰ মূলতে বাটকটীয়া গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হিন্দী বিভাগৰ প্ৰফেচাৰ আৰু মোৰ শিক্ষা শুক মাননীয় ড° কৃষ্ণ নাৰায়ণ প্ৰসাদ 'মাগধ' দেৱ। তেখেতৰ আগ্ৰহতে মই এই কামত ব্ৰতী হ'লো। যি কি নহওক খাম্টি টাই ভাষাত ৰচিত এই ৰামায়ণখনৰ সম্পূৰ্ণ অসমীয়া অনুবাদ প্ৰস্তুত কৰোতে ড° ভিক্ষু কৌণ্ডিন্য আৰু খাম্টি পণ্ডিত তথা ভিক্ষুৰ সহায় লোৱা হৈছে।

খাম্টি শব্দৰ উৎপত্তিঃ - নামকিউ নদীৰ উপত্যকাত অৱস্থিত চাৰিওফালে পাহাৰেৰে আবৃত খাম্টি দেশ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ এক লীলাভূমি। নামকিউ নদীৰ পৱিত্ৰ পাৰতেই খাম্টি জাতিৰ কলা সংস্কৃতি আদি ঠন ধৰি উঠিছে। এই নামকিউ নদীয়েই ইৰাৱতী নামলৈ বঙ্গোপসাগৰত পাৰিছেগৈ।

এসময়ত খাম্টি দেশত কোনো অভাৱ, অনাটন নাছিল। চাৰিওফালে ধনে, সোণে পৰিপূৰ্ণ এই ঠাইক সেয়েহে মুংখাম্টি বা ঋণভূমি বুলিছিল। মুং মানে দেশ, খাম মানে সোণ, আৰু তি মানে স্থান। অৰ্থাৎ ঋণভূমি বা সোণ ওলোৱা ঠাই।

ব্ৰহ্মদেশৰ 'দুন' বাজাৰ পৰা ফলৰি কণ্ঠি অহা টাই শাখা সমূহৰ ভিতৰত কেইবাটাও

উপশাখা আহোমসকলৰ শাসন কালত অসমত সিঁচৰিত হৈ পৰে

১) খাম্ৰ্তি ২) ফাকিয়াল বা ফাকে ৩) আইতনীয়া ৪) খাময়াং ৫) টাইকং বা টুকঙ ৬) আহোম।

চীন দেশৰ পশ্চিম অঞ্চলেই আছিল খাম্ৰ্তি সকলৰ আদি বাসস্থান। তাৰ পৰা প্ৰব্ৰজন কৰি তেওঁলোকে উত্তৰ ব্ৰহ্মদেশৰ খাম্ৰ্তি ল্যুঙ বা বৰখাম্ৰ্তি অঞ্চলত বসবাস কৰিছিল। ব্ৰহ্মদেশৰ বজা চালম্ফাই (১৭৫২-৬০) বৰ খাম্ৰ্তি অঞ্চল অধিকাৰ কৰাত স্বাধীনচিতিয়া খাম্ৰ্তি সকলৰ এটা বুজন অংশই বুদ্ধদেৱৰ লীলাভূমি বৈশালীলৈ বুলি যাত্ৰা কৰি ভুলক্ৰমে আহি অসম সোমাই।

খাম্ৰ্তি বজাই আহোমসকলৰ পৰা সাদৰ সন্মৰ্ষণ তথা মাটি ভেটি পোৱাত তেওঁলোকে পূৰ্বৰ উদ্দেশ্য পাহৰি অসমতেই নিগাজীহৈ বসবাস কৰিবলৈ লয়। অসমৰ পূৰ্বাঞ্চলত খাম্ৰ্তি সকল সিঁচৰিত হৈ আছে যদিও বৰ্তমান লক্ষীমপুৰ জিলাত অধিক সংখ্যক খাম্ৰ্তি গাঁৱ আছে। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ লোহিত জিলাতো চৌখাম আদি খন দিয়েক খাম্ৰ্তি গাঁৱ আছে।

সমাজ আৰু সংস্কৃতি :- খাম্ৰ্তি সকল খেৰবাদী বৌদ্ধ ধৰ্ম্মালম্বী লোক। প্ৰায় তেওঁলোকৰ সকলো গাঁৱতে বৌদ্ধ বিহাৰ বা বাপুচাঙ দেখা যায়। তাত ভিক্ষু সকল থাকে। বিহাৰৰ অধ্যক্ষজনক গোসাই বোলা হয়। অৱশ্যে খেৰবা মহাখেৰ বুলিও কোৱা হয়। গাঁৱৰ গাঁৱবুঢ়াতকৈ এওঁৰ স্থান উচ্চ। এই বিহাৰ বিলাকলৈ লংকা, বৰ্মা আৰু থাইলেণ্ড আদি বৌদ্ধদেশৰ ভিক্ষু আহি বৌদ্ধধৰ্ম্মৰ বিষয়ে বিভিন্ন আলোচনাত অংশ গ্ৰহণ কৰে।

অসমীয়া বৈষ্ণৱ সমাজখনৰ দৰে খাম্ৰ্তি সমাজৰো উৎসৱ পাৰ্বন, ঘৰদুৱাৰ নিৰ্মাণ, ব্ৰহ্মশিল্প, কাঠ বাঁহৰ শিল্প, স্বৰ্ণশিল্প, লৌহশিল্প আদি সকলোতে ধৰ্ম্মীয় সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ বিশেষভাৱে পৰিলক্ষিত হয়।

গ্ৰন্থ আৰু পাণ্ডুলিপিৰ পৰিচয় :- টাই ৰামায়ণখন হাতে লিখা অৱস্থাত আজিও বৌদ্ধবিহাৰত সুৰক্ষিত হৈ আছে। এই মহাকাব্যখন লক্ষীমপুৰ জিলাৰ নাৰায়ণপুৰ বৰখাম্ৰ্তি বৌদ্ধবিহাৰত অনুসন্ধান কৰি পোৱা হয়। পাণ্ডুলিপি খনৰ দীৰ্ঘতা ২ (দুই) ফুট ৪ (চাৰি) ইঞ্চি আৰু প্ৰস্থ ১ (এক) ফুট ৮ (আঠ) ইঞ্চি। পাণ্ডুলিপিৰ পৃষ্ঠ সংখ্যা ১৫৩ ইয়াক দুগুণ কৰিলে মুঠ সংখ্যা ৩০৬ পৃষ্ঠা হয়। পাণ্ডুলিপিৰ কাগজ স্থানীয়ভাৱে প্ৰস্তুত কৰা।

গ্ৰন্থখনৰ ৰচনাকাল আৰু লেখক :- 'লিক চাও লামাঙ' বা শ্ৰী ৰাম বা ৰামকাব্যৰ

ৰচনা কাল আৰু লেখক কোন এই বিষয়ে অনুসন্ধান কৰি সঠিকভাৱে একো জানিব পৰা হোৱা নাই। অনুমান কৰিব পাৰি যে সাকালেত ১৩২২ত উ: চাম সোণ্ড পিজা মাথে দেৱে চাউফা পেংমুংথাং দেৱৰ অনুৰোধত খাম্‌তি টাই ভাষাত টাই ৰামায়ণখন ৰচনা কৰে।

গ্ৰন্থখনৰ ভাষা :- খাম্‌তি সকলৰ টাই ভাষা প্ৰচলিত বাবে এই ভাষাৰ লগত চীন দেশীয় আৰু ব্ৰহ্মদেশীয় ভাষাৰ ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ আছে। টাই ভাষাৰ লিপিৰ সংখ্যা ত্ৰিশটা। স্বৰবৰ্ণ চৈধ্যতো আৰু ব্যঞ্জনবৰ্ণ ষোল্লটা। পালিভাষাত ৰচিত বৌদ্ধ ধৰ্ম্মীয় গ্ৰন্থ সমূহৰ বহুল চৰ্চাৰ ফল স্বৰূপে এই ভাষাত ভালেমান আৰ্য্যমূলীয় শব্দৰ প্ৰচলন পৰিলক্ষিত হয়। এই ভাষাৰ সুৰৰ (Tone) ৰ প্ৰাধান্য বিশেষভাৱে লক্ষণীয়। সুৰৰ সূক্ষ্ম পাৰ্থক্যই একেটা শব্দই পৃথক পৃথক অৰ্থ প্ৰদান কৰে। ধ্বনি তত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত খাম্‌তি সকলৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষাৰ এইটো এটা বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ লক্ষণ। যেনে মা-ঘোঁৰা, মা-কুকুৰ, মা-পগলা, মা-আহ।

সাহিত্যৰ ফালৰ পৰাও খাম্‌তি টাই ভাষা একেবাৰে দুখীয়া বুলি ক'ব নোৱাৰি। বিভিন্ন ধৰ্ম শাস্ত্ৰৰ উপৰিও এই ভাষাত ৰচিত কাব্য, আখ্যান, উপাখ্যান আৰু আইন সম্পৰ্কীয় কিছু গ্ৰন্থৰ পাণ্ডুলিপি পোৱা যায়। বৌদ্ধ বিহাৰ অথবা ধৰ্ম্ম চৰ্চাকাৰী ব্যক্তিসকলৰ ঘৰত এই গ্ৰন্থসমূহ সন্মান সহকাৰে সংৰক্ষণ কৰি ৰখা হৈছে।

॥ গ্ৰী ৰাম বা টাই ৰামায়ণৰ বৈশিষ্ট্য সমূহ ॥

টাই ৰামায়ণৰ ৰচনা বিধান আৰু অনুশীলনৰ পৰা এইটোৱেই স্পষ্ট হয় যে ইয়াৰ লেখক সম্পূৰ্ণ বৌদ্ধ ধৰ্ম্মালম্বী। খাম্‌তি জাতিও বৌদ্ধ ধৰ্ম্মালম্বী। গতিকে ইয়াৰ লেখক নিশ্চয় খাম্‌তি বৌদ্ধ ভিক্ষুৱেই হ'ব। ইয়াৰ আৰম্ভ আৰু অন্ত বুদ্ধনীতি আৰু বুদ্ধ বচনৰ কথাৰেই অন্ত হৈছে, বিভিন্ন প্ৰসংগ, অধ্যায়ৰ আৰম্ভণি আৰু অন্তততো বুদ্ধবচনৰ কথাই প্ৰাধান্যতা লাভ কৰিছে। এইদৰে অনেক নায়ক নায়কীকই যোগ্য সুবিধা পালেই বুদ্ধ বচনৰ কথা আৰু উপদেশ সমূহ প্ৰদৰ্শিত হৈছে।

সম্পূৰ্ণ টাই ৰামায়ণত বাস্তৱীকৰ উল্লেখ নাই। অন্য কোনো ৰামায়ণ লেখকৰ নামো ইয়াত উল্লেখ নাই। গ্ৰন্থকাৰে ইয়াক 'সূত্ৰপিতৃক'ৰ আলমতে ৰচনা কৰে। টাই ৰামায়ণ কোনো বৌদ্ধ ৰাম কথাৰ আলমত লিখা হোৱা নাই। ইয়াৰ অৱশ্যে আধাৰ বাস্তৱীক্য পৰম্পৰাৰ ৰাম কথা মাথোন। অসম্ভৱ এইটো নহয় যে টাই ৰামায়ণৰ লেখক বাস্তৱীক ৰামায়ণৰ লগত পৰিচয় নাই বুলি ক'ব নোৱাৰি। এইটো স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে অসমত প্ৰচাৰিত বাস্তৱীক

ৰামায়ণৰ পৰম্পৰাৰ লগত নিশ্চয় পৰিচিত থাকিব লাগিব। কিন্তু খাম্‌টি টাই ৰামায়ণ লেখকৰ লগত কৃতিবাসী (বঙলা) ৰামায়ণৰ ব্যাপক সম্পৰ্ক থকা বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। অসমত প্ৰথমতে কৃতিবাসী ৰামায়ণৰ প্ৰভাৱ প্ৰচুৰ মাত্ৰাই লোকপ্ৰিয় আছিল। তাৰ প্ৰমাণো পোৱা যায়। ইয়াত এনেকুৱা কিছুমান কথাৰ বৰ্ণনা আছে যি নেকি কৃতিবাসী ৰামায়ণৰ লগত মিল থকা যেন লাগে। ইয়াৰ সৰেবাৰ্ত্তম উদাহৰণ বিভীষণ পুত্ৰ তৰণীসেনৰ যুদ্ধৰ প্ৰমাণ। ইয়ো কৃতিবাসী ৰামায়ণৰ প্ৰভাৱ বুলিয়েই ক’ব পাৰি। কাৰণ এই প্ৰসংগ অন্য ৰামায়ণত পোৱা নাযায়। বাৰ্মীকি ৰামায়ণৰ লগতো কৃতিবাসী ৰামায়ণৰ যি সম্পৰ্ক আছে অন্য ৰামায়ণত সিমান নহয়। এইটো অৱশ্যে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে আদি কাণ্ডত বৰ্ণনা কৰা কথা প্ৰসংগ মাধৱদেৱ কৃত ‘আদিকাণ্ড’ৰ লগত প্ৰায় মিল আছে।

গ্ৰন্থখনত ৰচনা কালৰ উল্লেখ নাই। ৰচনা কাল নিৰ্দ্ধাৰণৰ কাৰণে বহিঃসাক্ষৰো অভাৱ। কৃতিবাসীয়ে ৰামায়ণ আৰু মাধৱদেৱ কৃত ‘আদিকাণ্ড’ত বৰ্ণিত কথা প্ৰসংগ বিলাকৰ লগত ইয়াৰ কথা প্ৰসংগৰ সময়ৰ আধাৰ এনেহেন অনুমান হয় যে সম্ভৱ ইয়াৰ ৰচনা তেওঁৰ পিছতেই হৈছিল। এই আধাৰত এই গ্ৰন্থ ১৫৬০ চনৰ পিছতহে ৰচনা হোৱা বুলি মানিব লাগিব।

ইয়াত আধিকাৰিক ৰাম কথাৰ উপৰিও কেইবাটাও অৱাস্তৰ কথাৰ বৰ্ণনা হৈছে। কিন্তু অনেক লোকপ্ৰিয় অৱাস্তৰ কথা বাদ দিয়া হৈছে। তাৰকা বধ, অহল্যা উদ্ধাৰ, চাপালগৃহ, চিত্ৰকূট প্ৰসংগ, অত্ৰি আদি অনেক ঋষিৰ প্ৰসংগ, খৰদূষণ, ত্ৰিশিৰা বধ, কবন্ধ বধ, বিৰাট বধ, শবৰীৰ ওপৰত ৰামৰ কৃপা, বান্দৱৰ দ্বাৰা সীতাৰ অন্বেষণ, স্বয়ংপ্ৰভা প্ৰসংগ, সম্পাতি প্ৰসংগ আদিৰ নাম উল্লেখযোগ্য কিন্তু যিবিলাক নেকি টাই ৰামায়ণত একেবাৰে স্থান পোৱা নাই, সংক্ষেপে ইয়াকে ক’ব পাৰি যে আদিকাণ্ড, লংকা কাণ্ড আৰু উত্তৰাকাণ্ডৰ কথা প্ৰায়েই বাৰ্মীকিয় পৰম্পৰাৰ অধিক ওচৰা ওচৰি বুলি ক’ব পাৰি, কিন্তু অযোধ্যা, অৰণ্য, কিষ্কিন্ধ্যা আৰু সুন্দৰা কাণ্ডৰ কথা বিলাকো বাৰ্মীকি পৰম্পৰাৰ হ’লেও তাত কিছু পাৰ্থক্য আছে। যি কি নহওঁক এই বিলাক কাণ্ডৰ প্ৰসংগ বিলাকত প্ৰায়েই নবীনতা পৰিলক্ষিত হয়।

অনেক কথাৰ বৰ্ণনাত প্ৰায়েই নবীনতাৰ উম পোৱা যায় কিন্তু কিছুমান কথা প্ৰসংগত গ্ৰন্থকাৰৰ নিজ মৌলিকতাৰ নবীন উদ্ভাৱনাৰ উন্মেষ হৈছে। সুমন্ত ৰামৰ ৰাজ্যসেৱক বিষয়ক উপদেশ, সুগ্ৰীৱ-অভিষেকৰ পিছত সীতা অন্বেষণৰ বৰ্ণনা নকৰি ৰামে সৈন্য লংকালৈ প্ৰহান কৰা, সেতু বন্ধনৰ সময়ত সমুদ্ৰৰ কেঁকোৰাই (কাছামা) গোৰমাৰি সেতু ভঙ্গ কৰা,

সীতাৰ পাতাল প্ৰবেশৰ বৰ্ণনা নকৰি চিধা ৰাজমহলত ঘূৰাই অনা আৰু সুখে শান্তিৰে জীৱন নিবাহি কৰা আদিৰ কথা নবীন ভাৱনাৰ উদাহৰণ।

খাম্ভি সমাজৰ অনেক ৰীতি নীতি, লোক বিশ্বাস ইত্যাদিৰ ছবি ইয়াত ঠায়ে ঠায়ে দেখিবলৈ পোৱা যায়। শ্ৰেষ্ঠ আৰু গ্ৰন্থেয় জনক ফলমূল আদি উপহাৰ দিয়া, সাতদিন পৰ্য্যন্ত উৎসৱ পালন কৰা, অলৌকিক কথা বিলাকৰ চমৎকাৰপূৰ্ণ প্ৰসংগ বিলাকৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়া ইত্যাদি কথা বিলাকত খাম্ভি সমাজৰ অস্বাভাৱিকতা স্পষ্টভাৱে জিলিকি উঠিছে। নায়ক নায়িকা আৰু স্থানৰ নামো খাম্ভি ভাষা আৰু সমাজৰ অনুকপত ঢাল খোৱা অথবা সেই বিলাকত ধ্বন্যাত্মক পৰিৱৰ্ত্তন হোৱাটোও তাৰেই উদাহৰণ। আৰু ব্যক্তিবাচক নামৰ এখন বিজ্ঞত তালিকাও যুগুতাব পাৰি। টাই ৰামায়ণৰ মূল নামবিলাক কোঠকত ৰখা হৈছে। উচিত অৰ্থত ক'বলৈ গ'লে টাই ৰামায়ণ খাম্ভি সমাজৰ দাপোন ৰূপ। ইয়াক এক মহত্বপূৰ্ণ জ্যোতি বুলি ক'ব পাৰি।

ৰাম পঞ্চৰ সকলো নায়ক নায়িকা আৰু বিভীষণ বুদ্ধ ধৰ্ম আৰু নীতিৰ অনুযায়ী। ৰাম ধ্যং বোধিসত্ত্ব। বোধিসত্ত্ব বিষ্ণুৰ অৱতাৰ। তেওঁৰ অৱতাৰ সংসাৰত পঞ্চাশীল আৰু ত্ৰিৰত্ন ৰ (বুদ্ধ, ধৰ্ম আৰু সংঘ) প্ৰতিষ্ঠাৰ কাৰণেই হৈছে। তেওঁ তেওঁৰ কামখিনি পূৰা কৰি পুনৰ তুষিত ৰাজ্যলৈ ঘূৰি গুছি গ'ল।

চৰিত্ৰৰ ফালৰ পৰা ৰাম আদৰ্শ পুত্ৰ, আদৰ্শ ভাতৃ, আদৰ্শ স্বামী, আদৰ্শ মিত্ৰ, আদৰ্শ বীৰ, আদৰ্শ পতি, আদৰ্শ শাসক ইত্যাদি। ৰামৰ চৰিত্ৰ পৰম্পৰাগত হ'লেও কিস্তিত নবীন। কাৰণ এয়েই যে তেওঁ এজন বোধিসত্ত্ব, অহিংসা প্ৰিয়। ঠায়ে ঠায়ে তেওঁৰ অহিংসা প্ৰিয়তাত দুৰ্বলতা পৰিলক্ষিত হয়।

সীতা অৱতাৰী। কিন্তু তেওঁৰ জন্ম কথাত বেদৱতী, অগ্নিজা আৰু ভূমিজাৰ কথাৰ লগত মিশ্ৰিত ৰূপ লৈছে। যি কোনো প্ৰকাৰে লংকাৰ লগত নিশ্চয় সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি লৈছে। সীতা সুন্দৰী, সুশীলা, পতিৱ্ৰতা, ৰামৰ একমুখ সহচৰী আৰু আদৰ্শ মাতা ৰূপ। ইয়াত সীতাৰ পাতাল প্ৰবেশৰ উল্লেখ নাই। কিন্তু ঋষিৰ পৰামৰ্শমতে সীতা ৰামৰ লগত পুনৰ নিবাসনৰ পিছত ৰাজমহললৈ ঘূৰি আহে আৰু সুখে শান্তিৰে জীৱন যাপন কৰে।

অন্য চৰিত্ৰ বিলাকো প্ৰায় বাসীকি মুনিৰ পৰম্পৰাৰ লগত মিল আছে, কিন্তু কোনো চৰিত্ৰও পূৰ্বৱৰ্ত্তী ৰামায়ণত অঙ্কিত চৰিত্ৰৰ অথবা কটো কপিও নহয়। টাই ৰামায়ণ লেখকে

নিশ্চয় প্ৰত্যেক নাথক নাথিকাৰ চৰিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত এক বিশেষ নতুনত্বৰ বোল সানি গ্ৰন্থৰ সৌষ্ঠৱ বঢ়াইছে। ঘটনা বৰ্ণনাৰ লগে লগে চৰিত্ৰ চিত্ৰণৰ ক্ষেত্ৰতো লেখকে মৌলিক দৃষ্টিকোণৰ পৰিচয় দিছে।

গ্ৰন্থখনত মাৰ্মিক প্ৰসংগ অথবা উৎকৃষ্ট কাব্যাত্মক অংশ তুলনাাত্মক ভাৱে কম। ৰচনা আৰম্ভণিৰ পৰা শেষলৈকে ঘটনা বহুল আৰু বৰ্ণনাাত্মক। বৰ্ণনাৰ চমৎকাৰ অধিক। গ্ৰন্থখন কাব্যাত্মক হোৱাৰ কাৰণ এইটোও যে ৰচনা উপদেশাত্মক আৰু বিশিষ্ট উদ্দেশ্যৰ দ্বাৰা গঠিত। ইয়াৰ কথা বাচক হ'ল স্বয়ং ভগৱান বুদ্ধ আৰু শ্ৰোতা হ'ল তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য আনন্দ। কথোপকথনৰ মাধ্যমেৰে লেখকে বুদ্ধৰ বাণীবিলাক জন সমুদ্ৰৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। এই ফালৰ পৰা ইয়াক প্ৰচাৰধৰ্মী ৰচনা বুলিও ক'ব পাৰি।

শেষত এইটো কোৱা অনুচিত নহ'ব যে খাম্‌তি টাই ভাষাত খাম্‌তি সমাজৰ উপযোগীকৈ ৰচনা কৰা এই গ্ৰন্থ কেৱল খাম্‌তি ভাষা আৰু সাহিত্যৰ এক অমূল্য গ্ৰন্থ আৰু গোটেই ভাৰতীয় ৰাম সাহিত্যৰ ভিতৰত এক অন্যতম ৰচনা। বৌদ্ধ ৰাম সাহিত্যৰ ই এক অন্যতম গ্ৰন্থ হোৱাৰ উপৰিও নিশ্চয় এই লিখ্‌চাও লামাঙ ভাৰতীয় ৰামায়ণ সাহিত্যৰ মাজত বিধিৰূপে একমাত্ৰ অকলশৰীয়া ৰচনা বুলি ক'ব পাৰি। গতিকে ইয়াক অধ্যয়ন আৰু অনুশীলন কৰি ভাৰতীয় ভাষা ৰামায়ণৰ লগত ব্যাপকভাৱে তুলনাাত্মক অধ্যয়নৰ আৱশ্যকতা হৈ পৰিছে। কিন্তু দুখৰ বিষয় যে অসমৰ খাম্‌তি সমাজৰ এই আপুৰুগীয়া বহু মূল্যৱান গ্ৰন্থখনৰ ইতিবৃত্ত খাম্‌তি সমাজৰ বাহিৰে অসমৰ অন্যান্য শ্ৰোতা পাঠকৰ লগত সম্বন্ধ ঘটা হোৱা নাই।

আমাৰ কৃতজ্ঞতা স্বীকাৰ :-

অসমৰ খাম্‌তি জনগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত গ্ৰী ৰাম বা ৰামকাব্য (লিখ্‌চাও লামাঙ) খনিৰ আৱিষ্কাৰ কৰ্ত্তা ড° ডিম্‌কু কৌণ্ডিন্য। ড° কৌণ্ডিন্যদেৱে ইয়াৰ ওপৰত লিখা হিন্দী প্ৰৱন্ধৰ আধাৰত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হিন্দী বিভাগৰ অধ্যাপক মাননীয় ড° কৃষ্ণনাৰায়ণ প্ৰসাদ 'মাগধ' দেৱৰ দৃষ্টিগোচৰ হয়। এই টাই ৰামায়ণখনি অদ্য পৰিগীত হাতে লিখা অৱস্থাতে সংৰক্ষিত হৈ আছে। 'মাগধ' চাৰে এই টাই ৰামায়ণ আৰু তুলসীদাসৰ ৰামচৰিত মানসৰ লগত তুলনাাত্মক অধ্যয়ন কৰিবৰ কাৰণে বিষয়টো নিৰ্বাচন কৰি দিয়ে। কিন্তু দুখৰ বিষয় যে গৱেষণা পত্ৰখনি সময়ত অনিবাৰ্য কাৰণবশতঃ দাখিল কৰিব নোৱাৰিলোঁ। সেয়ে অজ্ঞাত অৱস্থাত থকা টাই ৰামায়ণখনি পাঠক সমাজৰ আগত দাঙি ধৰিবলৈ মাননীয় 'মাগধ' চাৰৰ

আশাশুধীয়া প্ৰচেষ্টাৰ কাৰণেই সক্ষম হ'লো। গতিকে এই দুয়োজনা মার্গদৰ্শকলৈ আমাৰ কৃতজ্ঞতা থাকিল।

গ্ৰন্থ আকাৰত পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুত কৰাৰ পিছত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক ড° বীৰেন্দ্ৰ নাথ দত্ত আৰু ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক ড° লীলা গগৈ এই দুয়োগৰাকী অধ্যাপকে পাণ্ডুলিপিটো নিৰীক্ষণ কৰি অসমৰ জাতীয় অনুস্থান অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ যোগেদি প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰচেষ্টা ৰাখিছিল যদিও পৰিষদৰ আৰ্থিক অনাটনৰ কাৰণে এই কাম সম্ভৱ হৈ নুঠিল। তথাপি মহানুভৱী দুগৰাকীয়ে আশাশুধীয়া প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰখাত তেখেত সকললৈ আমাৰ শলাগ আৰু আন্তৰিকতা থাকিল।

অসমীয়া ৰামায়ণী সাহিত্যৰ বাটকটীয়া মাননীয়া কেশদা মহন্ত বাইদেউ যোৰহাট জগন্নাথ মহাবিদ্যালয়ৰ সংস্কৃত বিভাগৰ অধ্যাপিকা। মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যাপনা দায়িত্ব তথা সমস্যাৰহুল গৃহস্থালি দায়িত্বৰ সুকণ্ঠাইদি আমাৰ এই (লিচ্ চাও লামাঙ) টাই ৰামায়ণখনৰ পাণ্ডুলিপিটো চকুফুৰাই দিবৰ কাৰণে অনুৰোধ জনাইছিলো। আমাৰ অনুৰোধক বিমুখ নকৰি তেখেতৰ অবাধ্য বক্ততাৰ মাজতো পাণ্ডুলিপিটো চুক কাণ মাৰি চালিজাৰি চাই আমাক কৃতার্থ কৰে। তেখেতে তেখেতৰ প্ৰকাশিত দুখন গ্ৰন্থ 'অসমীয়া ৰামায়ণী সাহিত্য' (কথাবন্ধৰ আঁতিগুৰি) দ্বিতীয়খণ্ড আৰু 'চিহ্না উপচাৰ' এই দুয়োখন গ্ৰন্থতে খাম্ভি টাই ৰামায়ণৰ সম্পৰ্কে সংকেত কৰিছে। সেয়ে আমি আমাৰ গ্ৰন্থ আৰু আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা তেখেতলৈ আগবঢ়ালো।

প্ৰথিতযশা সাহিত্যিক, বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ একমুখ কাণ্ডাৰী, বাটকটীয়া, পণ্ডিত প্ৰবৰ, গৱেষক তথা হিন্দী আৰু অসমীয়া এই দুয়োটা ভাষাতে অগাধ দখল থকা ব্যক্তি গ্ৰীযুত বাপচন্দ্ৰ মহন্তদেৱে (লিচ্ চাও লামাঙ) খাম্ভি টাই ৰামায়ণ খনৰ গুৰুত্বৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আমাক নিজৰ বিস্তৰ কৰ্ম বক্ততাৰ মাজতো দিহা পৰামৰ্শ আগবঢ়াই উদগনি দি আহিছে। তেখেতলৈও আমি আমাৰ গ্ৰন্থ আৰু কৃতজ্ঞতা নিবেদন কৰিলো।

আদৰ্শগীয়া গ্ৰন্থাভাজন গ্ৰীযুত প্ৰবীৰ ভট্টাচাৰ্য্য দেৱ যোৰহাটৰ এগৰাকী লেখক ল'বলগীয়া জ্যোতিষী। সাহিত্য, সংস্কৃতি তথা আধ্যাত্মিক সাধনাত তেখেত বিশেষভাৱে অনুৰাগী। বিভিন্ন অনুস্থান প্ৰতিস্থানৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত তথা সামাজিক প্ৰশ্নলব্ধবোধৰ এজন সচেতন ব্যক্তি। বৌদ্ধ পৰম্পৰাত টাই ৰামায়ণখনৰ নতুনত্বৰ প্ৰতি অভিলুত

(জ)

হৈ ইয়াৰ বাঙময় আৰু ঐতিহ্য বৰ্ত্তী থাকিবৰ কাৰণে গ্ৰন্থখনি ছপা কৰি উলিয়াবৰ কাৰণে আমাৰ মনত উৎসাহ আৰু প্ৰেৰণা যোগোৱাৰ লগতে তেখেতে শাৰীৰিক আৰু মানসিকভাৱে আমাৰ প্ৰতি সহযোগিতা আগবঢ়াই। সেয়ে আমি আমাৰ অকুণ্ঠ শ্ৰদ্ধা তথা আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা তেখেতলৈ জ্ঞাপন কৰিলো।

লক্ষীমপুৰ জিলাৰ নাৰায়ণপুৰ বৰখাম্ভি গাঁৱৰ বৌদ্ধবিহাৰত বৌদ্ধ ভিক্ষু মণ্ডলী তথা টাই ভাষাৰ পণ্ডিত সকলৰ লগত এই (লিক্ চাও লামাঙ) গ্ৰীৰাম বা ৰামকাব্য খনিৰ পাণ্ডুলিপিৰ কাম অব্যাহত ৰখাৰ সময়তে যোৰহাট বৌদ্ধ বিহাৰৰ অধ্যক্ষ তথা মহাস্থৱিৰ পৰমপূজ্য গ্ৰীমৎ বিমলাকুৰ ভিক্ষু দেৱক লগ পাত্ত। পাণ্ডুলিপিৰ কাম সম্পূৰ্ণ কৰাত তেখেতে যথেষ্ট সহায় সহযোগ তথা অৰিহনা আগবঢ়াই আমাক কৃতার্থ কৰে। তেখেতলৈও আমি আমাৰ আন্তৰিক অভিনন্দন জ্ঞাপন কৰিলো।

সদৌশেষত পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুত কৰি ছপাশাল পোৱালৈকে আমাক আমাৰ সহধৰ্মিনী গ্ৰীমতী বেণু বৰা, আৰু পুত্ৰী নিলাক্ষী তথা পুত্ৰ আদিত্য ৰঞ্জন পাণ্ডুলিপি সজাই পৰাই বিভিন্ন প্ৰকাৰে আলপৈচান ধৰি সহায় সাহায্য আগবঢ়াই দিয়াত তেওঁলোকলৈও মোৰ অকুণ্ঠ শ্ৰদ্ধাশীৰ্ষ থাকিল।

(লিক্ চাও লামাঙ) গ্ৰীৰাম বা ৰামকাব্যখনিৰ মূল খাম্ভি টাই ভাষা। বিভিন্নজন বৌদ্ধধৰ্মালম্বী, সুহৃদৰ লগত বহি ৰামায়ণখনি ভাবানুবাদ কৰোতে হয়তো অনেক ভুল ত্ৰুটি বৈ গৈছে। সেয়ে সমুহ পাঠকৰ ওচৰত নতশিৰে ক্ষমা প্ৰাৰ্থনাৰ লগতে ঋণী হৈ থাকিলো।

ইতি

পাঠক বৃন্দৰ কৃপাপাখী

গ্ৰীফণীধৰ বৰা।



## प्रकाशक की ओर से

श्री फणीधर बरा एम ए द्वारा प्रस्तुत इस असमीया पुस्तक की मूल पोथी ख्रामति टाई भाषा में है । यह भाषा मंगोल मूल की एक उप-भाषा है । अरुणाचल और असम के एक छोटे भाग में ख्रामति जनगोष्ठी के लोग वसते हैं । धर्म की दृष्टि से वे हीनयान बौद्ध परम्परा के लोग हैं । इस भाषा में बौद्ध भिक्षु के लिए बापु और बौद्ध-मन्दिर के लिए बापुचां शब्द का प्रयोग होता है । श्री बरा ने बापुचा में संरक्षित इस पोथी का असमीया अनुवाद ख्रामति टाई भाषी बापु के सहारे प्रस्तुत किया है । इस कार्य में श्री बरा को बहुत कष्ट उठाना पड़ा है, इस में संदेह नहीं ।

बौद्ध परम्परा में राम-कथा का प्रचलन बहुत प्राचीन काल से हो आया है । पर स्थान और काल के अनुसार कथा में बहुत परिवर्तन होने लगा । इस प्रकार के परिवर्तन के साथ कथा में विचित्रता भी दिखायी पड़ती है । इस विचित्रता में ऐतिहासिक सांस्कृतिक महत्त्व भी छिपा हुआ है । इसलिये देश के विद्वान तथा गवेषकों के लिए ऐसी पोथियों की आवश्यकता है । सामान्य पाठकों के मनोरंजन की बात तो है ही । इस विचार से प्रेरित होकर हम ने ख्रामति रामायण को प्रकाश में लाना आवश्यक समझा । आशा है - भारतवर्ष के सभी राज्यों के विद्वान लोग सामाजिक सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक-सामाजिक विकास के महत्त्व की ओर ध्यान रखकर इसे अपनाकर लेखक के श्रम को सार्थक बनायेंगे ।

इति

डॉ० भिक्षु कौण्डिन्य



## টাই ৰামায়ণৰ সংজ্ঞা আৰু স্থানবাচক নাম

- ১। চাও আলঙ - গ্ৰীৰাম বা ৰামকাব্য। ইয়াক চাও আলঙ লামাঙ বা লিক্ চাও লামাঙ বুলি কোৱা হয়।
- ২। লাসানাঙ  
চাওলাসানাঙ  
লাথানাঙ  
চাও লাথোনাঙ ] লক্ষণ ৰামৰ ভায়েক। খাম্‌তি ৰামায়ণত লক্ষণ চাৰিটা নামেৰে বিভূষিত।
- ৩। ফালাতা  
চাওফালাতা  
ফ্ৰাতা  
চাও - ফ্ৰাতা ] ভৰতক (কৈকেয়ী পুত্ৰ) লৈ খাম্‌তি ৰামায়ণত এই কেইটা নাম উল্লেখনীয়।
- ৪। তাথা-লাথা  
চাও-তাথা লাথা  
তাতচাৰাথা ] দশৰথ (অযোধ্যাৰাজ)।
- ৫। লাচা- ৰজা  
লাথা-ৰথ  
অযুঠা- অযোধ্যা
- ৬। পিঙ্কু-ভিঙ্কু।
- ৭। আলিমতিয়া-আয়মিত্ৰেয় বুদ্ধ।
- ৮। চাও মিতে-আয়মিত্ৰী।
- ৯। শাম্মাচাকাত - ধাৰ্মিষ্ঠ বুদ্ধ।
- ১০। হো খাম কোসলেত- কৌশল্যা।
- ১১। কেকে - কৈকেয়ী।
- ১২। সুমিকতালা - সুমিত্ৰা।

- ১৩। ছাতাক - শত্ৰুঘ্ন।
- ১৪। সিঙ্খা - শ্ৰৱণকুমাৰ (অকুমুনিৰ পুত্ৰ)।
- ১৫। পিকসামিকত্ৰা - বিশ্ৰামিত্ৰ।
- ১৬। চেনক ] জনক ৰজা।  
চাও চেনক ]
- ১৭। মিকথিলা ] মিথিলা ৰাজ্য।  
মিঙ্ মিকিথিলা ]
- ১৮। নাঙ্‌সিতা - সীতা।
- ১৯। আনুমাম ] হনুমান (ৰামভক্ত বান্দৰ)  
চাও আনুমাম ]
- ২০। চাম্পপুমাম - জাম্বৱান
- ২১। পালীমাঙ্ ] বালীবীৰ  
চাও পালীমাঙ্ ]
- ২২। সুখালিক সুগ্ৰীৱ  
চাও সুখালিক
- ২৩। আক্কাতা ] অঙ্গদ  
চাও আক্কাতা ]
- ২৪। সুমন্তা - সুমন্ত।
- ২৫। পুঙ্‌না ] ব্ৰাহ্মণ।  
চাও পুঙ্‌না ]
- ২৬। চুঙ্‌ফা কাম্ফা - শূণ্যকল্প।
- ২৭। তাসাকিলী ] ৰাৱণৰ মৃত্যু নাম। খাম্‌তি টাইৰামায়ণত ৰাৱণৰ জন্ম  
চিপহৌলাক্কা ] তাসাকিলী নামে জংঘলত হোৱা হেতুকে তাসাকিলী হ'ল।  
দশানন ]
- ২৮। পিফিছানা ] বিভীষণ (ৰামভক্ত) ৰাৱণৰ ভায়েক।  
চাও পিফিছানা ]
- ২৯। কুমফানখান কুম্ভকৰ্ণ।

সোণখানা

- ৩০। প্রাঙ্গা - ব্রহ্মা।
- ৩১। সুপানাথা - শূর্ণপথা বারগৰ ভনীয়েক।
- ৩২। লাঙ্কা ] লঙ্কা দেশ।  
নাঙ - লাঙ্কা ]
- ৩৩। মুক্তা-তান্তালী ] মন্দোদরী (বারগৰ পত্নী)  
নাঙ- মুক্তাতান্তালী ]
- ৩৪। কান্তাপা - গকৰ্ব।
- ৩৫। সালো-মানী ] বিভীষণ পত্নী- চুড়ামণি।  
নাঙ- সালোমানী ]
- ৩৬। চান্তালা ] চন্দ্রা (কুম্ভকৰ্ণ পত্নী)।  
নাঙ চান্তালা ]
- ৩৭। কিঙ - নানা ] কিম্বৰ (পুৰুষ)।  
চাও- কিঙনানা ]
- ৩৮। কিঙ - নালী ] কিম্বৰী।  
নাঙ - কিঙনালী ]
- ৩৯। মেক-যানা ] মেঘনাদ (বারগ পুত্র)।  
চাও মেকযানা ]
- ৪০। মালিস ] মাৰীচ।  
চাও মালিস ]
- ৪১। ইষ্টা চিকিত্ৰা ] ইন্দ্রজিত (দেবৰাজ)।  
চাও- ইষ্টাচিকিত্ৰা ]
- ৪২। কুবতে - কোটি।  
লাক্খা - লাখ, লক্ষ্য = সেনার প্রসংগ।
- ৪৩। তালা ] তাৰা (বালীপত্নী)।  
নাঙ তালা ]

- ৪৪। তেবী ] দেবী।  
নাঙ তেবী ]
- ৪৫। মুনিমেখেলা ] জলদেবী। সমুদ্রত পাথৰ ধাৰণ কৰি পুল বনোৱাত  
নাঙ মুনি মেখেলা ] সহায় কৰিছিল।
- ৪৬। কাছামা - কেৰ্কাঁড়া - কেৰ্কাঁড়াৰ ঠেঙেৰে ঢোল, দুন্দুভি বজালে যুদ্ধক্ষেত্ৰৰ  
পৰা ৰাক্ষসে পলায়ন কৰে।
- ৪৭। পিনতুচী - ৰাৱণৰ মূৰ্তি বনোৱা শিল্পী। এওঁ অবিকল সীতাৰ প্ৰতিকৃতি  
সাজি ৰামক ভয় দেখুৱাইছিল।
- ৪৮। কুম্ভী - ৰাৱণৰ মাতৃ কুম্ভী।
- ৪৯। মাহোতালো - ৰাৱণৰ প্ৰমুখ সেনা নায়ক।
- ৫০। নিলা ৰামৰ প্ৰমুখ সেনা নায়ক।
- ৫১। সেনাপতি - সেনাপতি।
- ৫২। ফ্ৰা ] ভগৱান বুদ্ধ।  
চাও - ফ্ৰা ]
- ৫৩। সালিপুত্ৰ - সাৰিপুত্ৰ (বুদ্ধৰ শিষ্য)।
- ৫৪। চুখেন - সুষেন।
- ৫৫। মহীলা - অহীৰাৱণ।
- ৫৬। ত্ৰিঞংকু - ত্ৰিজটা।
- ৫৭। নাৰা - নল।
- ৫৮। চাওমাহে - মহাদেৱ।
- ৫৯। কুলুঙ - গৰুণ্ড পক্ষী।
- ৬০। সাত্ৰফা সিউ কণ্ঠক লাসে - অক্সমুনি।
- ৬১। সিলিজ্জা - ঋষ্যশৃঙ্গ মুনি।
- ৬২। খুনচানী - শনি।
- ৬৩। নুউন - ৰবি।
- ৬৪। নৌকলিঙ্কা - বৃহৎপক্ষী।

- ৬৫। পাটপুতী - পার্বতী।  
 ৬৬। মহাপিজনে - গনেশ।  
 ৬৭। খুনরান - সূর্য।  
 ৬৮। হালী - বায়ু।  
 ৬৯। সাহমপাতি - মহাব্রহ্মা।  
 ৭০। কিঙুনী, নাংফি, ত্রাকা - অপেশুরী।  
 ৭১। মোহোত্তত - মুহত্তত।  
 ৭২। আলোপন - আলোপন।  
 ৭৩। মালিতমাত - মালিতমাত।  
 ৭৪। কুরেলা - কুবের।  
 ৭৫। নাক - নাগ।  
 ৭৬। মিত্রা - অত্রিশ্বষি।  
 ৭৭। মালারান - মালারান।  
 ৭৮। ছামৌজা - লংকারক্ষিতা।  
 ৭৯। আকুম্পন - আকুম্পন।  
 ৮০। যামামাং - যমরাজ।  
 ৮১। ফি চুমৌজ - কালীদেবী।  
 ৮২। অরহত - ভিক্ষু।  
 ৮৩। আনালুনা - আনালুনা।  
 ৮৪। আনারাজ - আনারাজা।  
 ৮৫। মানখাতা - মাক্ষাতা।  
 ৮৬। বস্তা - বস্তা।  
 ৮৭। গ্রীনাই - গ্রীনাই।  
 ৮৮। চণ্ডীদেবী - চণ্ডীদেবী।  
 ৮৯। ছোলা - লব।  
 ৯০। কুকছা - কুশ।

(৭)

৯১। পোলোনা - মথুৰাৰাজ।

৯২। ঙ্গি - হিৰণ।

৯৩। থাম্মা - ধৰ্ম্ম।

৯৪। সাংখা - সংঘ।

৯৫। সালানা - শৰণ।

এইদৰে লিক্-চাও-লামাঙত অনেক নায়ক নায়িকা আৰু সৈন্য সামন্তৰ সমাবেশ ঘটিছে। গুৰুত্বপূৰ্ণ নামখিনিহে খাম্টি টাই আৰু অসমীয়া ভাষাত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

গ্ৰন্থ প্ৰস্তুতকাৰক



## সূচীপত্ৰ

		পৃষ্ঠা
১।	॥ বঘুৰ বৃত্তান্ত ॥	৩
২।	॥ দশৰথৰ বৃত্তান্ত ॥	৪
৩।	॥ ৰাজ্যত অপায় অমঙ্গল ॥	৫
৪।	॥ দশৰথৰ স্বৰ্গ যাত্ৰা ॥	৭
৫।	॥ শনিৰ লগত সাক্ষাৎ ॥	৮
৬।	॥ জটায়ুৰ লগত মিত্ৰত ॥	৮
৭।	॥ মৃগয়া যাত্ৰা আৰু সিকুমুনি বধ ॥	১০
৮।	॥ অশ্বশৃঙ্গ বৃত্তান্ত ॥	১৫
৯।	॥ দশৰথৰ অসুৰ বিজয় ॥	১৮
১০।	॥ দশৰথৰ যজ্ঞলৈ অশ্বশৃঙ্গ আনয়ন ॥	২০
১১।	॥ দেৱতাসকলৰ ৰাৱণ বধৰ মঙ্গলা ॥	২৩
১২।	॥ বোধিসত্বক মৰ্ত্যত আৱিৰ্ভাৱ হ'বলৈ ইন্দ্ৰৰ প্ৰাৰ্থনা ॥	২৫
১৩।	॥ কিষ্কি দেৱীৰ বৃত্তান্ত ॥	২৭
১৪।	॥ ৰাম জন্ম ॥	৩০
১৫।	॥ বালীৰ ৰাজ্য কিঙ্কিয়া ॥	৩৩
১৬।	॥ বালীৰ হাতত ৰাৱণৰ পৰাভৱ ॥	৩৬
১৭।	॥ বিশ্বমিত্ৰৰ যজ্ঞ ৰক্ষাৰ উদ্দেশ্যে ৰামলক্ষ্মণৰ যাত্ৰা ॥	৩৭
১৮।	॥ সীতা স্বয়ম্বৰ ॥	৪১
১৯।	॥ ৰাম আদি চাৰি ভাতৃৰ বিবাহ ॥	৪৮
২০।	॥ কুঁজীৰ মঙ্গলা ॥	৫৭
২১।	॥ ৰামৰ বনযাত্ৰা ॥	৬৬
২২।	॥ অত্ৰিমুনিৰ লগত সাক্ষাৎ ॥	৭০
২৩।	॥ দশৰথৰ মৃত্যু ॥	৭১
২৪।	॥ ভৰতক অযোধ্যালৈ আনয়ন ॥	৭২
২৫।	॥ ভৰত শত্ৰুঘ্নৰ দ্বাৰা কুঁজী নিগ্ৰহ ॥	৭৪
২৬।	॥ ভৰতৰ বনযাত্ৰা আৰু ৰামৰ লগত সাক্ষাৎ ॥	৭৫

	পৃষ্ঠা
২৭।	॥ ভৰতক ৰামৰ পদচিহ্ন প্ৰদান ॥
২৮।	॥ ভৰতৰ অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাগমন ॥
২৯।	॥ ৰাৱণ আদিৰ জন্ম কথা ॥
৩০।	॥ ৰাৱণ আদিৰ তপস্যা ॥
৩১।	॥ ৰাৱণ, কুস্তকৰ্ণ আৰু বিভীষণৰ বিবাহ ॥
৩২।	॥ ৰাৱণৰ দ্বাৰা লঙ্কা অধিকাৰ ॥
৩৩।	॥ শূৰ্পণখা বৃত্তান্ত ॥
৩৪।	॥ ঋণ মৃগৰ বৃত্তান্ত ॥
৩৫।	॥ ৰাম লক্ষ্মণৰ কিষ্কিন্ধ্যা যাত্ৰা ॥
৩৬।	॥ বালী সুগ্ৰীবৰ দ্বন্দ্ব যুদ্ধ ॥
৩৭।	॥ বালী বধ ॥
৩৮।	॥ সুগ্ৰীবৰ অভিষেক ॥
৩৯।	॥ সাগৰ তীৰলৈ যাত্ৰা ॥
৪০।	॥ হনুমানৰ পূৰ্ববৃত্তান্ত ॥
৪১।	॥ হনুমানক সীতা অন্বেষণৰ নিমিত্তে প্ৰেৰণ ॥
৪২।	॥ লঙ্কাত সীতা অন্বেষণ ॥
৪৩।	॥ ৰাৱণৰ ৰূপদৰ্শন ॥
৪৪।	॥ ক্লীসকলৰ সৈতে ৰাৱণৰ সীতাৰ সমীপলৈ গমন ॥
৪৫।	॥ ত্ৰিজটাৰ ৰূপদৰ্শন ॥
৪৬।	॥ হনুমানৰ সীতা সংবাদ ॥
৪৭।	॥ হনুমানৰ দ্বাৰা ফলৰ উদ্যান বিধৱন্ত ॥
৪৮।	॥ ইন্দ্ৰজিতৰ হাতত হনুমান বন্দী ॥
৪৯।	॥ হনুমানৰ লঙ্কা দহন ॥
৫০।	॥ হনুমানৰ সীতাৰ ওচৰত বিদায় গ্ৰহণ আৰু ৰামৰ সমীপলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥
৫১।	॥ ৰাম সৈন্যৰ লঙ্কা যাত্ৰা ॥
৫২।	॥ বিভীষণৰ হিতবচন , অন্য ৰাক্ষসৰ মন্ত্ৰণা ॥

৫৩।	॥ বিভীষণৰ ৰামৰ সমীপলৈ গমন ॥	১৪৬
৫৪।	॥ ৰামৰ দ্বাৰা সমুদ্ৰ নিগ্ৰহ ॥	১৪৮
৫৫।	॥ ৰামৰ মায়াশীৰ্ষ প্ৰদৰ্শন ॥	১৫০
৫৬।	॥ ৰাৱণৰ প্ৰতি মাকৰ পৰামৰ্শ ॥	১৫১
৫৭।	॥ ৰাৱণৰ যুদ্ধ সজ্জা ॥	১৫২
৫৮।	॥ ৰামৰ সৈন্য সজ্জা ॥	১৫২
৫৯।	॥ অঙ্গদক ৰাৱণৰ সমীপলৈ দূত প্ৰেৰণ ॥	১৫৬
৬০।	॥ ৰাম লক্ষণৰ নাগপাশ বন্ধন ॥	১৬৫
৬১।	॥ অচেতন ৰাম লক্ষণক দেখি সীতাৰ বিলাপ ॥	১৬৫
৬২।	॥ বায়ু আৰু গৰুড়ৰ দ্বাৰা ৰাম লক্ষণৰ নাগপাশ মোচন ॥	১৬৭
৬৩।	॥ ৰাৱণৰ যুদ্ধযাত্ৰা ॥	১৬৯
৬৪।	॥ কুস্তকৰ্ণৰ জাগৰণ ॥	১৭৩
৬৫।	॥ কুস্তকৰ্ণৰ পতন ॥	১৭৭
৬৬।	॥ মেঘনাদৰ প্ৰতি মাতৃৰ উক্তি ॥	১৭৮
৬৭।	॥ মেঘনাদৰ যুদ্ধযাত্ৰা, যুদ্ধত ৰাম, লক্ষণ মেঘনাদৰ বাণত মূৰ্ছিত ॥	১৭৯
৬৮।	॥ হনুমানৰ গৰুড়মৰ্দনৰ পৰা ঔষধ আনয়ন ॥	১৮১
৬৯।	॥ ৰাক্ষস শিবিৰত অগ্নিসংযোগ ॥	১৮৩
৭০।	॥ কুস্ত-নিকুস্তৰ ৰণযাত্ৰা আৰু মৃত্যুবৰণ ॥	১৮৪
৭১।	॥ তৰণীসেনক যুদ্ধলৈ প্ৰেৰণ ॥	১৮৫
৭২।	॥ মায়া নিৰ্মিত সীতাৰ শিৰশ্ছেদ ॥	১৮৮
৭৩।	॥ মেঘনাদ বধ ॥	১৯০
৭৪।	॥ লক্ষণৰ মূৰ্ছা আৰু ৰামৰ বিলাপ ॥	১৯৪
৭৫।	॥ হনুমানক বিশাল্যকৰণী আনিবলৈ প্ৰেৰণ ॥	১৯৪
৭৬।	॥ কালনেমিৰ বৃত্তান্ত ॥	১৯৫
৭৭।	॥ মহীৰাৱণৰ বৃত্তান্ত ॥	২০১
৭৮।	॥ মন্দোদৰীৰ পৰামৰ্শ অগ্ৰাহ্য কৰি ৰাৱণৰ যুদ্ধ যাত্ৰা ॥	২১০

৭৯।	ৰাম ৰাৱণৰ যুদ্ধ	২১২
৮০।	হনুমানৰ দ্বাৰা ৰাৱণৰ অমৰণ অস্ত্ৰ হস্তগত	২১৫
৮১।	॥ মালাৱানৰ উক্তি ॥	২১৯
৮২।	॥ বিভীষণৰ অভিষেক ॥	২২০
৮৩।	॥ সীতাক আনিবৰ কাৰণে হনুমানক প্ৰেৰণ ॥	২২০
৮৪।	॥ বিভীষণৰ দ্বাৰা সীতা আনয়ন ॥	২২১
৮৫।	॥ সীতাৰ অগ্নি পৰীক্ষা ॥	২২১
৮৬।	॥ ৰাম সীতাৰ পুনৰ্মিলন ॥	২২৩
৮৭।	॥ ৰামৰ অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥	২২৪
৮৮।	॥ বিভীষণ আৰু সুগ্ৰীৱৰ প্ৰতি ৰামৰ উপদেশ ॥	২২৫
৮৯।	॥ ৰামৰ আদেশত লক্ষ্মণে সমুদ্ৰত বন্ধা সেতু ভঙ্গ কৰে ॥	২২৬
৯০।	॥ ৰামৰ মাতৃসকলৰ লগত সাক্ষাৎ ॥	২২৬
৯১।	॥ সীতাৰ লগত শাহুৱেক সকলৰ কথোপকথন ॥	২২৮
৯২।	॥ ৰাম ভৰত সংবাদ ॥	২২৯
৯৩।	॥ ৰাম অভিষেক ॥	২৩১
৯৪।	॥ অগস্ত্য ঋষিৰ আগমন ॥	২৩২
৯৫।	॥ লংকাৰ উৎপত্তি কথন ॥	২৩৮
৯৬।	॥ সীতাৰ গৰ্ভধাৰণ ॥	২৭৮
৯৭।	॥ ধোৱা বৃত্তান্ত ॥	২৭৮
৯৮।	॥ সীতা নিবাসিন ॥	২৭৯
৯৯।	॥ ৰামৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ ॥	২৮১
১০০।	॥ লৱ কুশৰ যুদ্ধ ॥	২৮২
১০১।	॥ ৰাম সীতাৰ পুনৰ্মিলন আৰু অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥	২৯০
১০২।	॥ শত্ৰুঘ্নৰ মিথিলাযাত্ৰা ॥	২৯২

বৌদ্ধ পৰম্পৰাত  
- “লিক্-চাও-লামাঙ”/ৰাম কাব্য  
টাই ৰামায়ণ

“নমো তস্ম ভগৱতো অৰহতো সম্যকসম্বুদ্ধস্।”

“সেই ভগৱান অৰহত সম্যক সম্বুদ্ধক নমস্কাৰ।”

প্ৰাচীন কালৰ কথা। এসময়ত ভগৱান বুদ্ধই প্ৰিয় ভিক্ষু সংঘৰ লগত ভ্ৰমণ কৰি ফুৰিছিল। ১॥  
ভ্ৰমণ কৰি ফুৰোঁতে তেওঁ ক্লান্ত হৈ পৰিছিল। সেই কাৰণে বিশ্ৰামৰ অভিপ্ৰায়েৰে কুশী নগৰৰ  
এজোপা শাল গছৰ কাষ চাপিল। গছজোপা সুগন্ধিত ফুলেৰে সুশোভিত আছিল। তেওঁ সেই সুগন্ধি  
বুদ্ধৰ শীতল ছায়াতে বিশ্ৰাম ল’বলৈ ধৰিলে। ২॥

সেই সময়লৈকে ভগৱান বুদ্ধৰ আশীৰ্বহৰ পূৰ হৈছিল। ৩॥

ক্ৰমান্বয়ে ভগৱান বুদ্ধৰ পৰিনিবৰ্ণাণৰ দিন ওচৰ চাপি অহাত মহাপ্ৰয়াণৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে।  
বুদ্ধৰ মহাপ্ৰয়াণৰ ইচ্ছা হোৱাৰ বাতৰিয়ে জগত বাসীক অতিষ্ঠ কৰি তুলিলে। ভগৱান বুদ্ধৰ অন্তিম  
সময়ত তেওঁৰ অমূল্য ধৰ্মৰ বাণী বিলাক শুনিবৰ নিমিত্তে তেওঁৰ ওচৰলৈ ধপলিয়াই আহিলে। ৪॥

ভগৱান বুদ্ধৰ প্ৰিয় শিষ্য আৰু সহোদৰ ভাই ভিক্ষু আনন্দ! আনন্দই বুদ্ধৰ ওচৰত শৰণাপন্ন হৈ  
নিবেদন কৰিলে - “হে জগত গুৰু! আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে দেৱ-মনুষ্যই সংসাৰ চক্ৰৰ পৰা মুক্তিৰ  
অমোঘ সন্ধান পাইছে।” ৫॥

“আপোনাৰ এতিয়া আশীৰ্বহৰ পূৰা হ’ল। আপুনি চিৰদিনৰ কাৰণে এই সংসাৰৰ পৰা মহাপৰি  
নিবৰ্ণ লাভ কৰিব।” ৬॥

আপোনাৰ মহাপ্ৰয়াণৰ পিছত এই সংসাৰত আপোনাৰ দ্বাৰা দেনীত চৌবাৰী হেজাৰ ধৰ্ম চক্ৰ  
থাকিব। আপোনাৰ ধৰ্মৰ শাসন কাল মাত্ৰ পাঁচহেজাৰ বছৰ হ’ব। আপোনাৰ ধৰ্মৰ বাণী বিলাক দেৱ  
মনুষ্যৰ মুক্তিৰ পথ-প্ৰদৰ্শক আৰু শাস্তিৰ বাহনৰূপ হ’ব। ৭॥

“যেতিয়া আপুনি উপদেশ দিয়া ধৰ্মই পাঁচ হেজাৰ বছৰ অতিক্ৰম কৰিব, তেতিয়া কোন জনা  
বুদ্ধৰ এই সংসাৰত আৰ্বিভাৱ হ’ব ? ৮॥

নতুবা এই সংসাৰ সিমানতে যন্ত্ৰনিকা পৰিব নে কি? হে প্ৰভু! কৰুণা সাগৰ! অনুগ্ৰহ কৰি  
ভৱিষ্যতৰ ধৰ্মৰ বাণী বিলাক দেৱ মনুষ্যৰ হৃদয়ত স্থাপন কৰি আপুনি চিৰ শাস্তিৰ নিজৰা বোৱাই দিয়ক।”  
এই দৰে ভিক্ষু আনন্দই দেৱ মনুষ্যৰ প্ৰতিনিধি ৰূপে ভগৱান বুদ্ধৰ ওচৰত বিনম্ৰ নিবেদন কৰিলে। ৯॥

ভিক্ষু আনন্দৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনাত ভগৱান বুদ্ধই তেওঁৰ অপ্ৰতিহত দিব্যজ্ঞান ভৱিষ্যতে মহিমামণ্ডিত

কৰিবৰ উদ্দেশ্যে ক'লে- "মোৰ মহাপ্ৰয়াণৰ পিছত এই সংসাৰত পাঁচহেজাৰ ধৰ্মৰ শাসন কালে দেৱ-মনুষ্যক মুক্তিৰ সন্ধান দিব। তাৰ পিছত এই সংসাৰত আয়মৈত্ৰী (অ'লি মেতিয়া) নামেৰে এজন বুদ্ধই জন্ম গ্ৰহণ কৰিব। তেঁৱেই দেৱ মনুষ্যক উদ্ধাৰ কৰিব আৰু মুক্তিৰ বাহন স্বৰূপ হ'ব। তেওঁৰ পিছত এই সংসাৰত কোনো বুদ্ধ নহ'ব।" ১০।

সংসাৰ-চক্ৰত ধৰ্ম কৰ্মৰ কোনো চিন চাব নাথাকিব। সমস্ত সংসাৰ অৰাজক হ'ব। লাহে লাহে ই পশুৰ জগতলৈ পৰিবৰ্তন হ'ব। এইদৰে হেজাৰহেজাৰ বছৰ অতিক্ৰম হোৱাৰ পিছত মন্দ কল্প যুগৰ আগমন হ'ব। সেই যুগত মানুহৰ আয়ুস দীঘল হ'ব। ১১।

(শ্বাম্বা চাক্ৰাত) ধাৰ্মিষ্ঠ বুদ্ধৰ আৰম্ভাৱ হ'ব। তেওঁৰ নাম দশাৱতাৰ হ'ব। তেঁৱেই সংসাৰত ধৰ্ম ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰি দেৱ মনুষ্যক মুক্তিৰ সন্ধান দিব। বৰ্তমান তেওঁ (তুষিত) স্বৰ্গ ৰাজ্যত বিভিন্ন ভোগ, বিলাসৰ মাজেদি কাল যাপন কৰি আছে। ১২।

ৰাম ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰি যোৱাৰ পিছত তেওঁৰ এই মৰ্ত্যলোকলৈ আগমন হোৱা নাই। ১৩।  
প্ৰাচীন কালত ভগৱান কাশ্যপ বুদ্ধই এই পৃথিৱীত অৱতাৰ লৈ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। তেওঁৰ মহাপ্ৰয়াণৰ পিছতো মনুষ্যৰ আয়ুস দুই অযুত কাল আছিল। সেই সময়ত ৰোধিসত্ত্ব ৰামে তুষিত ৰাজ্যতে পেতুদেৱ নাম লৈ হেজাৰ হেজাৰ বছৰ অপাৰ ভোগ বিলাসত নিমগ্ন হৈ আছিল। ১৪।

সেই সময়ত লঙ্কা দ্বীপত এজন দুৰ্দান্ত দানৱ ৰজাই ৰাজত্ব কৰি আছিল। চিপহৌৰ এখন আকাশীযান আছিল। চিপহৌৱে সেই আকাশীযানত উঠি ত্ৰিভুবন পৰিভ্ৰমণ কৰি ফুৰিছিল। তেওঁ সকলো ৰাজ্যতে গৈ যুদ্ধৰ আহ্বান কৰিছিল। স্বৰ্গ আৰু পাতাল ৰাজ্যও তেওঁ জয় কৰিছিল। ত্ৰিভুবনত তেওঁৰ সমান বীৰ আৰু পাপী অত্যাচাৰী ৰজা হয়তো কোনো নাছিল। তেওঁৰ ৰাজ্য সাগৰেৰে পৰিবেষ্টিত আছিল। ১৫।

ইন্দ্ৰ (সিদ্ধ), বৰুণ (নাওইয়ুদ), নাগ(নাক) আদি দেৱতাবিলাকো তেওঁৰ ভয়ত থৰহৰি কম্পমান হৈ পৰিছিল। সাগৰেৰে পৰিবেষ্টিত লঙ্কা দ্বীপত দশাননে নিজ ইচ্ছামতে ভোগ-বিলাস আৰু ৰাজত্ব কৰি আছিল। ১৬।

ৰোধিসত্ত্বই ও তুষিত ৰাজ্যত বিভিন্ন অপেশুৰীৰ সৈতে মহাসুখেৰে আনন্দ বিভোৰ হৈ আছিল। তেওঁৰ আঠহেজাৰখন আকাশীৰথ আছিল। ইন্দ্ৰ আৰু দেৱতাবিলাকো তেওঁৰ অধীনত আছিল। ৰোধিসত্ত্ব (পেতুদেৱত) তুষিত ৰাজ্যৰ একছত্ৰী ৰজা আছিল। ১৭।

ভগৱান বুদ্ধই তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য সকলৰ আগত এইদৰে দেৱ-মনুষ্য প্ৰমুখৰে সকলোৰে ভৱিষ্যতৰ কাহিনী বৰ্ণনা কৰিবলৈ ধৰিলে। আৰু ভিক্ৰু সংঘৰ্ষ তেওঁৰ ভৱিষ্যত সাধনীয় অমূল

বাণী বিলাক শুনিবৰ কাৰণে আহ্বান কৰিলে। ১৮॥

## ॥ বধুৰ বৃত্তান্ত ॥

অতীত কালত অৰ্যোধ্যা (অযুঠা) নামে নগৰত 'নিলেট' নৰেশ (নিলেশ) ৰাজত্ব কৰিছিল।  
তেওঁৰ পূৰ্বপুৰুষ সকলেও এই ৰাজ্যতে ৰাজত্ব কৰিছিল। ১৯॥

ৰজা নিলেটৰ এটি পুত্ৰ জন্ম হ'ল। নাম ৰাখিলে বধু (লধু)। নিলেট ৰজা বুঢ়া হৈ অহাত  
পুতেক বধুক যুৱৰাজ পাতি নিজে ধৰ্মাচৰণ কৰি জীৱন কটাব ধৰিলে। যুৱৰাজ বধুও পিতাকৰ  
নৰেই প্ৰজাৰঞ্জক আছিল। তেওঁৰ ৰাজত্ব কালত ৰাজ্যৰ অৱস্থা বৰ টিকিমাল আছিল। প্ৰজাবৰ্গই  
অনন্দ উৎসাহৰ বাহিৰে কোনো সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত নপৰিছিল। ২০॥

এখন দেশ আছিল। নাম অজেয়ধাম। সেই দেশৰ ৰজাৰ এজনী ৰূপে গুণে লাৱণ্যময়ী  
কন্যা আছিল। কন্যাটিৰ নাম ইন্দুমতী (ইন্দ্ৰতামাতি) আছিল। ২১॥

ইন্দুমতীৰ ৰূপ গুণ চাৰিওফালে বিয়পি পৰিছিল। পত্নীৰূপে তেওঁক পাবৰ নিমিত্তে যুৱক  
সকলে ৰজাৰ ওচৰত প্ৰস্তাৱ আগবঢ়াইছিল। কন্যা প্ৰাৰ্থীৰ সংখ্যা তিনি কোটি আছিল। প্ৰাৰ্থীৰ  
সংখ্যা দেখি ৰজা নিকপায়ত পৰিল। সাত দিনৰ ভিতৰত ৰজাই ইন্দুমতীৰ ৰহস্যৰ ব্যৱস্থা কৰিলে।  
ইন্দুমতীয়ে ৰহস্যৰত যাৰ ডিঙিতেই মালা দান কৰিব সেইজনেই তেওঁৰ পতি হ'ব। ৰহস্যৰলৈ ৰজাই  
দেশ বিদেশৰ ৰাজকোঁঠৰ বিলাকক নিমন্ত্ৰণ কৰিলে। ৰাজকোঁঠৰ প্ৰাৰ্থীসকলৰ হৃদয়ত উৎসাহ-খুশী  
লাগিল। কোনে ইন্দুমতীক পত্নীৰূপে লাভ কৰিব। প্ৰাৰ্থীসকল যথা সময়ত ৰহস্যৰত উপস্থিত হ'ল।  
২২॥

অযোধ্যা ৰাজ বধুৱেও তিনি দিনৰ আগতেই আহি ৰহস্যৰ সভা শুৱনি কৰা আছিল।  
নিমন্ত্ৰিত অন্য প্ৰাৰ্থী সকলো নিৰ্দিষ্ট সময়ত ৰহস্যৰ সভাত আহি উপস্থিত হ'ল। ২৩॥

ইন্দুমতীয়ে হাতত মালালৈ ৰহস্যৰ সভাত বিৰাজমান হৈ থকা হাজাৰহাজাৰ প্ৰাৰ্থীসকলৰ  
ওপৰত দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিব ধৰিলে। ইন্দুমতীয়ে প্ৰণাম জনাই উপস্থিত প্ৰাৰ্থী কোঠৰ সকলৰ ভিতৰত  
বধুৰ ডিঙিত মালা প্ৰদান কৰিলে। ২৪॥

ৰাজকুমাৰ বধুক স্বামীবৰণ কৰাৰ পিছত অন্য ৰাজকুমাৰ সকলে ক্ষোভ আৰু লাজ অপমানত  
অতীষ্ট হৈ অতি গীঢ়ে সভা মণ্ডপ ত্যাগ কৰিলে। বধুকুমাৰেও ইন্দুমতীক পত্নীৰূপে লাভ কৰি  
পৰমানন্দিত হৈ তাতেই কিছুদিন 'বিশ্রাম' ল'বলৈ মনষ্ট কৰিলে। ২৫॥

লাজে অপমানে জৰ্জৰিত হৈ অন্য ৰাজকুমাৰ সকলে মনে মনে এই বুলি সিদ্ধান্ত কৰিলে  
যে বধু আৰু ইন্দুমতীক হৰণ কৰি লৈ যাব লাগিব। যেনে আলোচনা তেনে কাম। মাজৰাতি  
ৰাজকুমাৰ সকলে চাৰিওফালে নগৰ বন আগুৱি আক্ৰমণ কৰিব ধৰিলে। ২৬॥

কোটাল শূনি ইন্দুমতীয়ে সাৰ পালে। ভয়ত আতুৰহৈ তেওঁ স্বামীক সাৰটি ধৰিলে। ২৭ ॥

কোনো বিলম্ব নকৰি ৰাজকুমাৰ ৰঘু যুদ্ধৰ নিমিত্তে সাজু হ'ল। ৰঘুৰ লগত এপাট বাণ আছিল। নাম গেন্ধা (কন্ধা)। এই পাত বাণ ককাকৰ দিনৰে। সেই বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ৰঘু প্ৰস্তুত হ'ল। কাৰণ সেই বাণৰ প্ৰহাৰত কোনো সাৰি যাব নোৱাৰে। আনহে নালাগে পাষাণৰূপী পৰ্বতো এই বাণৰ প্ৰহাৰত ধূলিসা হৈ যায়। ২৮ ॥

ৰঘুৱে সেই বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। পলকতে সকলো আক্ৰমণকাৰীক সেই বাণে নিধন কৰি পেলালে। কাল বিলম্ব নকৰি ৰঘুৱেও পত্নী ইন্দুমতীক লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৰাজ্য পাই দুয়ো সুখে সজোষেৰে জীৱন-যাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৯ ॥

এইদৰে ভগৱান বুদ্ধই প্ৰিয় শিষ্য আনন্দ আৰু ভিক্ষু সংঘক সম্বোধন কৰি ক'ব ধৰিলে- হে দেৱ মনুষ্য সকল! তোমালোকে মোৰ বক্তব্য ভালদৰে হৃদয়স্তম কৰি লোৱাইক। দশ অৱতাৰৰ কথা 'সূত্ৰাংগটক'ৰ অন্তৰ্গত ভালদৰে বৰ্ণনা কৰা আছে। গতিকে ইয়াৰ তাৎপৰ্য আৰু মহত্বদেৱ মনুষ্য, ব্ৰহ্মা, ইন্দ্ৰাদি সকলোৱেই উপলব্ধি কৰি লওঁক। ৩০ ॥

এই দশ অৱতাৰৰ ভিতৰত এজন বুদ্ধৰ আৰ্বিভাৱ হ'ব। সেইজন বুদ্ধৰ বিষয়ে আজি মই তোমালোকৰ সন্মুখত ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিম। গতিকে তোমালোকে মোৰ বাণী বিলাক শূনি যোৱাইক।

৩১ ॥

## ॥ দশৰথৰ বৃত্তান্ত ॥

দশ মাহৰ অন্তত ইন্দুমতীয়ে এটি পুত্ৰ জন্ম দিলে। ৰজাই অতি আদৰ আৰু মৰমতে পুত্ৰৰ নাম ৰাখিলে দশৰথ (তাতছাৰাথা)। দশৰথ জন্মৰ পৰাই ৰাজ্যত প্ৰজাৰ নামত আনন্দ উৎসাহ আৰু ঐশ্বৰ্য্য বিভূতিৰ পাৰ নোহোৱা হ'ল। কেউকালে কেৱল জয় জয় ময় ময় অৱস্থা হ'ল। ৩২ ॥

কৰ্মৰ পৰা ৰথ নামি আহিল। পূৰ্বকৃত কৰ্মৰ ফল ৰূপে ৰাজ্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধি হ'ব ধৰিলে। অযোধ্যাবাসীৰ অপাৰ আনন্দ। ৰঘুৰ মৃত্যুত দশৰথ অযোধ্যাৰ ৰজা হ'ল। ৩৩ ॥

দশৰথে ৰাজ্যসংহাসনত আৰোহণ কৰিলে। লগে লগে ৰাজ্যৰ সবলীন উন্নতিৰ নিমিত্তে ৰজাই অহো পুৰোষাৰ্থ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰজাৰ এনে শুভ চিন্তাত প্ৰজা বৰ আনন্দিত হ'ল। ৰজাৰ যশ-গুণ খ্যাতি দেশৰ চাৰিওফালে বিয়পিবলৈ ধৰিলে। মুঠতে অযোধ্যা ৰাজ্য কৰ্ণপুৰীহেন হৈ পৰিল। ৩৪ ॥

ৰজা দশৰথৰ তিনিগৰাকী ৰাণী আছিল। ডাঙৰ গৰাকীৰ নাম কৌশল্যা (কোশল্যাত)। এই কোশল ৰজাৰ জীয়াৰী। কৌশল্যা চৰিত্ৰৱতী আৰু পতিপৰায়ণা ৰমণী আছিল। ৩৫ ॥

দাঙ্গুৰাণীৰ নাম কৈকেয়ী (কৈকে) আছিল। কৈকেয়ী গিৰি ৰজাৰ কন্যা আছিল। কৈকেয়ী



বজাৰ বৰ আদৰৰ ৰাণী আছিল। সেই কাৰণে তেওঁক সুখ-শান্তিৰে ৰাখিবৰ নিমিত্তে বেলেগ মহল সজাই দিছিল আৰু পৰিচৰ্যাৰ কাৰণে এক অযুত হয় হেজাৰ লিগিৰী নিয়োগ কৰিছিল। কৈকেয়ী ৰূপে গুণে মনোমোহিনী আছিল। গতিকে তেওঁৰ পেচাক পৰিচ্ছদ বিলাকো বিতোপন আছিল।

৩৬।

সৰু গৰাকী ৰাণীৰ নাম সুমিত্ৰা(সুমিকত্ৰালা)। তেওঁ সিংহল বজাৰ জীৱনী আছিল। বজাৰ তিনি গৰাকী অপৰূপা ৰাণী থকা সত্ত্বেও বহুত বছৰ ধৰি কোনো সতি সন্ততি নাছিল। সেই কাৰণে বজাৰ মনত এই গুণ বেদনাই অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰি আছিল। তেওঁ অপুত্ৰক হোৱা হেতুকে মনৰ বেজাৰ, দুখ, নিবাৰণৰ কাৰণে স্বৰ্গ, মৰ্তা আদি বিভিন্ন স্থানত ভ্ৰমণ কৰি ফুৰিছিল। ৩৭।

## ॥ ৰাজ্যত অপায় অমঙ্গল ॥

এইদৰে বজাৰ ৰাজ্যত মন নবহা হ'ল। তেওঁ যেনি তেনি ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। বজাৰ মনত প্ৰতিকূল অৱস্থা হোৱাত ৰাজ্যত অনেক অপায় অমঙ্গল, অশান্তি, পীড়া পিটি, দুখনি ঘটিবলৈ ধৰিলে।

একাদিক্ৰমে যেতিয়া চৈধ্য বছৰ কাল দেশত অনাবৃষ্টি হ'ল, তেতিয়া শস্যৰ পথাৰ বিলাক মৰুভূমিত পৰিণত হ'ল। খাদ্যৰ অভাৱত প্ৰজাৰ মাজত পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থাই দেখা দিলে।

৩৮।

ৰাজ্যত ঘটা আকাল অনাটন, অনাবৃষ্টি, অশান্তি আদিৰ কথা বজাই উল্লেখ কৰিবই নোৱাৰা হ'ল। কেৱল তিনি গৰাকী ৰাণীৰে সৈতে লিগিৰা লিগিৰীক লৈ আনন্দ আৰু ভোগ বিলাসত নিজকে উটুৱাই দিলে। ৩৯।

নাৰদ (চাউলাচে নালাতা) নামে এজন ঋষি আছিল। এদিন ঋষিয়ে গোটেই ৰাজ্য পৰিভ্ৰমণ কৰি আহি বজাৰ ৰাজপ্ৰাসাদত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু ক'লে- মহাৰাজ আপোনাৰ ৰাজ্যৰ কি অৱস্থা হৈছে আৰু ক'ত কি কি ঘটিছে এবাৰ ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰি চাই আহকচোন। ৪০।

অযোধ্যা নগৰত অনাবৃষ্টি হোৱাৰ কাৰণে শস্যৰ নাম গোক নোহোৱা হ'ল। খাদ্যৰ অভাৱত প্ৰজাৰ বিলাই বিপত্তিৰ সীমা নোহোৱা হৈছে। প্ৰজাই অনাহাৰে অনিদ্ৰাই জীৱন কটাব লগাত পৰিছে। প্ৰজাৰ এই অশান্তি অনাহাৰ-অনিদ্ৰাৰ অভিলাষে আপোনাক এতিয়া নৰকগামী কৰিব।

৪১।

আপোনাৰ প্ৰজাৰ তথা ৰাজ্যৰ প্ৰতি অমনোযোগিতাৰ কাৰণেই এনে পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হৈছে। তেতিয়া বজাই ঋষিক ক'লে- যে ঋষিবৰ, প্ৰজাৰ প্ৰতি মোৰ কোনো বিদ্বেষ ভাৱ আৰু পাপ ভাৱ নাই। ৪২।

মই কোনো অধৰ্ম কাম কৰা নাই। মোৰ প্ৰজা বৰ্গই কিয় দুখ আৰু অশান্তি ভোগ কৰিছে? বজাৰ প্ৰশুৰ উত্তৰত ঋষিয়ে ক'লে- হে ৰাজন! আপুনি অদা; পৰিমাণত প্ৰজাবৰ্গৰ অশান্তি তথা অভাৱ অভিযোগ বিলাকৰ কথা হৃদয়স্তম্ভ কৰা নাই। মোৰ কথা যদি আপুনি বিশ্বাস কৰিব নোখোজে তেন্তে বৰখত উঠি এবাৰ সমস্ত ৰাজ্য পৰিভ্ৰমণ কৰি আহক। এইদৰে ঋষিয়ে বজাৰ মনৰ সন্দেহ দূৰ কৰিলে আৰু বজাৰ ভৱিষ্যৎ মঙ্গল কামনা কৰি নিজৰ তপোবনলৈ গমন কৰিলে। ৪৩॥

ঋষিয়ে কৈ যোৱা কথাৰ প্ৰমাণ চাবৰ কাৰণে ৰজা দশৰথ বৰখলৈ ৰাজ্য পৰিভ্ৰমণৰ অৰ্থে ওলাল। ৰজাই অনুভৱ কৰিলে যে সঁচাকৈয়ে ৰাজ্যৰ অৱস্থা ক্ৰমাৱৰ্ত্তে শোচনীয় হৈ যাবলৈ ধৰিলে। নদ, নদী, খাল, বিল আদিত পানী নাই। গছ বিৰিখেৰে পৰিপূৰ্ণ মনোমোহা প্ৰকৃতি ৰাজ্য পানীৰ অভাৱত শুকাই ছাৰখাৰ হৈ যাব ধৰিছে। এনেহেন অনুমান হৈছে যেন ৰাজ্যৰ এমুৰৰ পৰা ধৰি সকলোকে অগ্নিয়ে দহি নিব ধৰিছে। ৰাজ্যৰ এনে অৱস্থা দেখি ৰজা চিন্তিত হ'ল। তেওঁ অনুশোচনা কৰি এজোপা গছৰ তলত বিগ্ৰাম লওঁ বুলি বহি পৰিল। ৪৪॥

ৰজা যি জোপা গছৰ তলত বহিছিল সেইজোপা গছতে এযোৰ নুকলিহা (ডাঙৰ চৰাই) ই বাস কৰিছিল। ৰজাক দেখি মাইকী চৰাই জনীয়ে মতা চৰাইটোক ক'লে- এইখন ৰাজ্যত আৰু থাকিব নাপায়। কাৰণ দিনক দিনে যি পৰিস্থিতিয়ে দেখা দিছে হয়তো এই ৰাজ্যৰ কোনো অস্তিত্বই নাথাকিব। এই ৰাজ্যত যি সকল ৰজাই পূৰ্বতে ৰাজত্ব কৰিছিল, সেই সকল ইমান অধাৰ্মিক নাছিল। দেশত অনাবৃষ্টি হৈতুকে আকাল, অনাটন, হাহাকাৰ, অন্যায়, অধৰ্ম, উৎপীড়ন আদি হ'বলৈ ধৰিছে। মুঠতে ৰাজ্যখন গৈ এখন মৰুভূমিতহে পৰিণত হ'বগৈ। গতিকে আমি এই ৰাজ্য ত্যাগ কৰাই মঙ্গল হ'ব। এই ৰাজ্যত কোনো প্ৰাণীয়েই জীয়াই থাকিব নোৱাৰিব। তাৰ মূল কাৰণ, এই দেশৰ ৰজাই অধাৰ্মিক কাম কৰিছে। ৰজাৰ হৃদয়ত প্ৰজাৰ প্ৰতি দয়া, মমতা, স্নেহ প্ৰীতি, প্ৰজাবৎসলভাৱ আৰু ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি আস্থা নোহোৱা হৈছে। সেই কাৰণে প্ৰজাৰ মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি হৈছে।

অতীতত এই দেশত এনেকুৱা কোনো অশান্তিৰ পৰিবেশ সৃষ্টি হোৱা নাছিল। দেশৰ প্ৰজাসকলে ভোগ বিলাস আৰু আনন্দ উৎসৱ কৰি দিন কটাইছিল। উৎসৱ উদ্দীপন্যৰে নিজ নিজ কাম সমাধা কৰি যাব পাৰিছিল। সেই সময়ত প্ৰজাই নিশ্চিত মনে তাক বিপুল শান্তিৰে জীৱন-যাপন কৰিছিল। বৰ্ত্তমান ৰজাই অধৰ্ম্মৰ আগ্ৰহ লোৱা হৈতুকে দেশত অনাবৃষ্টি, অনাটন, অত্যাচাৰ, অভাৱ অভিযোগ, অনাহাৰ, অনিদ্ৰাই প্ৰজাক জৰ্জৰিত কৰি তুলিছে। এই দেশত দশৰথ ৰজাই ৰাজত্ব কৰিছে। তেওঁৰ হৃদয়ত ধৰ্ম্ম, কৰ্ম্ম, প্ৰজা বাৎসল্য বা জনহিতকৰ চিন্তা ভাবনা নাই। ৰাজ কৰত্ৰত জিগীৰ্ষা লিপিবীৰে তিনি গৰাকী ৰাণীৰ লগত কেৱল আমোদ প্ৰমোদ কৰিয়েই দিন

কটাইছে। এনে পৰিবেশত অৰাজক হেন ৰাজ্যত আমি থাকিলে হয়তো এদিন আমাৰো এই অমূল্য জীৱন বিসৰ্জন দিব লাগিব। গতিকে আমি ততালিকে এই ৰাজ্য ত্যাগ কৰি অন্য ৰাজ্যৰ বনাঞ্চললৈ যোৱাটোহে উত্তম উপায় হ'ব। নহলে আমি জীয়াই থাকিব নোৱাৰিম। ৪৫ ॥

শ্ৰী নুকুলিঙ্কাৰ কথাত পুৰুষ নুকুলিঙ্কাই ব'ধ দি ক'লে- "তুমি বিচাৰ কৰি নোহোৱাকৈ বিনা কাৰণত ৰজাক কিয় দোষাৰোপ কৰিছা ? এই দেশৰ ৰজাই আমি বাস কৰা গছৰ তলতে বহি আমাৰ কথোপকথন শুনি আছে। আমাৰ এই আলোচনাত ৰজা বিতুষ্ট হৈ কাড় মাৰি আমাক মাৰি পেলাব পাৰে। এতিয়া ৰজাই আমাক সুখেৰে নেৰে। গতিকে আমি অন্য বনাঞ্চললৈ উৰা মাৰি যোৱাই নঙ্গল হ'ব। ৪৬ ॥

ৰজাই গম্ভীৰ ভাৱে চিন্তা কৰি চাই অনুভৱ কৰিলে- ঋষি নাৰদে কোৱা কথা প্ৰকৃততে সত্য। ৰজাই তেতিয়া নুকুলিঙ্কা পক্ষী জোৰাক নিৰ্ভয় দি ক'লে- তোমালোকক মই একো নকৰোঁ। তোমালোকে এই ৰাজ্য ত্যাগ কৰি অন্য ৰাজ্যলৈ যাব নালাগে। তোমালোকে নিজ ইচ্ছাৰে এই ৰাজ্য নিৰ্ভয়ে বাস কৰাইক। ৪৭ ॥

## ॥ দশৰথৰ স্বৰ্গযাত্ৰা ॥

এই বুজন কৈ ৰজা নিজ পুৰসাদৰ ফালে গ'ল আৰু ৰাতিটো কটাই সূৰ্য্য উদয় হোৱাৰ লগে লগেই বৰলৈ ফাৰাকৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ৰজা গৈ ফাৰাকৰ অধীশ্বৰ ইন্দ্ৰদেৱতাৰ কাষ পৰিল। ৰজাই ইন্দ্ৰক ক'লে- তুমি দেৱতাৰ গৰাকী হৈ যম কায়ৰ পৰা বিচলিত কিয় হৈছা ? মৰ্ত্যলোকৰ প্ৰতি তোমাৰ দৃষ্টিপাত কিয় তোহা নাই ? মোৰ ৰাজ্যত অনাবৃষ্টি হোৱাৰ কাৰণে ৰাজ্য নকড়ামত পৰিল হৈছে। ৰাজ্যৰ শ্ৰীধ্বংস নোহোৱা হৈছে। প্ৰজাৰ হুমুৱাও সুখ গাঢ়ি নোহোৱা হৈছে। কেৱল চাৰিওফালে অশান্তি। ৰাজ্যত অকাল, অনাহাৰ পীড়িত অৱস্থাই প্ৰজাবৰ্গক একেধাৰে ব্যতৰল কৰি তুলিছে। ৰাজ্যৰ ক'নো পক্ষী নোহোৱাত পৰিছে। এই পৰিস্থিতিত তুমি যদি বিশেষ ব্যৱস্থা নোলোৱা, তেন্তে এই ভীষণ ব্যাধাৰে মই তোমাক বধ কৰিম। ৪৮ ॥

মৰ্ত্যৰ অধিপতি দশৰথৰ ক্ষোভ আৰু অপৰোপ দেখি ইন্দ্ৰই বিনয় ভাৱে ক'লে- "মহাৰাক্ষস মোৰ প্ৰতি আপুনি কষ্টত ভাৱ পোষণ নকৰিব। মই সময়ে সময়ে বহুত পৰিষ্টালৈ পঠাই আছে। তোমাকো গনি ৰখি আৰু কেদুৰ কৰা বৈষম্যৰে মান লোকক বহুত পঠাই নাই। গতিকে আপুনি সিহঁতক ওচৰলৈ ফাওক। ৪৯ ॥

## ॥ শনিৰ লগত সাক্ষাৎ ॥

ইন্দ্ৰৰ পৰা বিদায় লৈ দশৰথ সূৰ্য আৰু চন্দ্ৰৰ ওচৰ পালেগৈ। বিতং বাতৰি পাই পুনৰ ৰজা শনিৰ ওচৰ পালেগৈ। শনি গ্ৰহৰ চাৰিওফালে প্ৰায় পোকৰ যোজন জুৰি অগ্নিয়ে বেৰি আছে। অগ্নি কপী তাৰকা ৰাশিয়ে সকলো ঋতুতে শনিক প্ৰদক্ষিণ কৰি থাকে। শনিৰ যাদৱন্ত সদায় পৰিপূৰ্ণ। শনিৰ পৰিচাৰিকাও অসংখ্য। অসংখ্য অপেশুৰীৰ বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰে শনিৰ ৰাজপ্ৰাসাদ মুখৰিত শনিৰ আনন্দৰ পাৰ নাই। তেওঁ ভোগ-বিলাসত মত্ত। ৫০ ॥

দশৰথে শনিক মাত লগালে- শনি ৰাজা! আপুনি মেঘক বৰষুণ দিয়াৰ পৰা কিয় বিৰত কৰিছে? নিদান স্বৰূপে মোৰ ৰাজ্যত একাদিক্ৰমে চৈধ্য বছৰ দৃষ্টিপাত হোৱা নাই। আপুনি বৰুণ দেৱতাক বাধা দি ৰখাৰ হেতু মোৰ ৰাজ্যৰ শস্য-শ্যামলা উৰ্বৰৰা ভূমি মৰুভূমিত পৰিণত হৈছে। প্ৰজাৰ মাজত বিভিন্ন আঁলে আহুকাল আৰু অসুখ অশান্তিৰ সৃষ্টি হৈছে। দশৰথ ৰজাই এইদৰে শনিৰ প্ৰতি আপত্তি দৰ্শোৱাত শনিয়ে কেৰাহি কৰি ৰজাৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত কৰিলে। শনিৰ প্ৰথৰ দৃষ্টি ৰজাৰ ওপৰত পৰিলত ৰজা ৰথৰ সৈতে জ্বলি শনিৰ ৰাজ্যৰ পৰা তললৈ বাগৰি পৰিল। ৫১ ॥

## ॥ জটায়ুৰ লগত মিত্ৰতা ॥

ৰজাৰ ৰথ বাগৰি আহি মৰ্ত্যলোকত পৰোঁ পৰোঁ অৱস্থা; তলত থকা অৰণ্য ভূমিতে জটায়ু(চাটায়ু) পক্ষীয়ে নিবাস কৰিছিল। ৰথৰ সৈতে ৰজা যেতিয়া বাগৰি আহিছিল, সেই দৃশ্য জটায়ু পক্ষীয়ে নিৰীক্ষণ কৰি আছিল। জটায়ু পক্ষীয়ে অনুভৱ কৰিলে যে এইখন ৰথ মৰ্ত্যলোকৰ দশৰথৰ। সন্দেহ শনিৰ কোপ দৃষ্টি পৰছে। ৰজাৰ মৃত্যু আসন্ন। এওঁক ৰক্ষা কৰাতো মোৰ ধৰ্ম হ'ব কাৰণ তেওঁ এজন ধাৰ্মিক ৰজা। এওঁক মৰিবলৈ দিলে সংসাৰত ধৰ্ম-কৰ্মৰ কোনো অস্তিত্বই নাথাকিব। ৫২ ॥

জটায়ু পক্ষীয়ে শক্তি অনুসাৰে ৰজাক মৃত্যুৰ মুখৰ পৰা ৰক্ষা কৰিলে। ৰজায়ে মৃত্যুৰ মুখৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাই জটায়ু পক্ষীক অস্তিত্বিক ধন্যবাদ জনালে। ৫৩ ॥

ৰজাই প্ৰাণ পাই উঠি জটায়ু পক্ষীৰ লগত পৰিচয় হ'বলৈ বিচাৰিলত পক্ষীৰাজে নিজ পৰিচয় দি ক'লে- 'মোৰ নাম জটায়ু পক্ষী। মোৰ অগ্ৰজ জনো এই অৰণ্য ভূমিতে নিবাস কৰে তেওঁৰ নাম সম্পাতি (চাম্পাতি)। আপুনি মৃত্যুৰ প্ৰসংগত পৰা দৰ্শ্য আপোনাক উদ্ধাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে আহিলো। ৫৪ ॥

এ ৰাজন! আপুনি কি অভিপ্ৰায়েৰে কোন ঠাইলৈ যাবৰ নিমিত্তে আহিছিল। সেই কথা কওঁকৈচোন আপুনি হ'বলৈ যাবলৈ মনস্থ কৰিছে তেন্তে মই আপোনাক থৈ আহিমগৈ। তাৰ পছত

দুয়ো সেই দিন ধৰি আজীৱন কাল বকুতৰ পাশত অৱস্থিত হ'ল। তেতিয়া বজাই জটায়ু পক্ষীৰ প্ৰতি নিজৰ কৃতজ্ঞতা আৰু আনুগত্য প্ৰকাশ কৰিলে। সেই দিনাৰ পৰাই দুয়োজনেই আজীৱন মিত্ৰতাৰ বান্ধত বান্ধ খাই থাকিবলৈয়ো ইচ্ছুক হ'ল। বজাই অগ্ৰবৰ্ণ নৈৰুপ কৰি প্ৰজ্বলিত আগুৰি কাষত থিয় হৈ পৰম্পৰে পৰম্পৰক সহায় কৰিব বুলি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'ল। তাৰ পাছত জটায়ুৱে বজাক সুস্থলে-ৰাজন! আপুনি কি উদ্দেশ্যে কাৰ ওচৰলৈনো আহিছিল। মুকলিকৈ কওঁকচোন। জটায়ুৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত বজাই তেওঁৰ আগমনৰ সকলো কথা মুকলিকৈ প্ৰকাশ কৰিলে। ৫৩।

জটায়ু পক্ষীয়ে কাল বিলম্ব নকৰি বজাক শনি ৰাজ্যৰ ওচৰ পোতাংলৈগৈ। শানক বজাই গৈ নবেদন কৰিলে হে ৰাজন! আপুনি মোৰ ৰাজ্যত কৃষ্টিপাত কিয় কৰোৱা নাই? বজাৰ কথা শুনি শানয়ে দৃষ্টিপাত নকৰাকৈ ক'লে - হে মৰ্ত্যাদিপতি! আপুনি বাৰম্বাৰ আহি এই বিষয়ে আপোনাক নশুইছে। কিন্তু আপুনি নাজানে যে আপোনাৰ তমোময় তেজোময় শক্তৰ প্ৰভাৱত দেশত বৰষুণ হোৱা নাই। বৰষুণ আহিও আপোনাৰ ৰাজ্যত বৰ্ষণ নকৰি আকাশৰ অন্য মাৰ্গেদি পাৰাই গুচি যায়। যি ক নহওক হে ৰাজন! আপোনাক মই এটা কথা ক'ম। আপুনি মোৰ কথাখনেই কাম কৰাৰ লগে লগে গতিকে আপুনি গল্পবতাবে মোৰ কথা মন দি শুনক। ৫৪।

কৈলাশ অধিপতি মহেশ্বৰৰ পত্নী পৰ্বতী (চাওমাহে আৰু পটপুতী) ৰ গৰ্ভত এটি পুত্ৰ ক'ম হ'ল। পৰ্বতী মোৰ ভনী। তেওঁলোকে সদায় ল'ৰাটি চাবলৈ মোক মান্ত থাকে। ৫৫।

এদিন মই ল'ৰাটি দাবৰ কাষত স্নান কৰালৈ গলোঁ। কিন্তু ভাগিনৰ ওপৰত মোৰ দৃষ্টিপাত পৰাৰ লগে লগে তাৰ দূৰটো হঠাৎ পৰিল। সন্নাহ মাজত হোৱিয়া এনে পৰিস্থিতি দৃষ্ট হ'ল তেতিয়া মোৰ ভনী পৰ্বতীয়ে বহুদূৰ উত্ৰাহল হৈ গাতত অহা লৈ সকলোকে কণ্ঠ মাৰি খাটাই কৰিবলৈ ধৰিলে। কোনো উপায় নাপাই সভাসদ সকল যেন তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। ৫৬।

এনে পৰিস্থিতিত কতি ত্ৰুক্ষা (পান্ধা) দেৱ দ্বিবেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। মৰ্ত্যলোকলৈ নাম আছিল পৰ্বতীক সাক্ষন। তেওঁলোকে ক'লে এতিয়াই বনৰ পৰা মটীল হাতীৰ দূৰ এটা বিচাৰি আনাইক। তুৰন্তে হাতীৰ দূৰটো তাৰ জিহ্বাত জোৰা লগাই। দেৱ পৰ্বতীয়ে কুমাৰ সৃষ্ট কৰিলে। এইটোৱে তাৰ নাম হ'ব মহাবীৰ। গনেশ মহাপুৰুষ। এইদৰে সকলো বুদ্ধি পৰমৰূপে ত্ৰুক্ষা নিক ধৰিলে গুচি গ'ল। ৫৭।

হে অমোঘ্যপতি দশৰথ! আপোনাৰ নহিলা অশ্বৰ আপোনাৰ প্ৰতিভা, শক্তি, যশ, বশত আৰু ইৰক সংসাৰত বৈ বৈ থাকিব। আপুনি নিশ্চয় হওঁক, আপোনাৰ পুত্ৰ লাভ হ'ব। আপুনি এতিয়া মৰ্ত্যলোকলৈ যাওঁক। মই আপোনাৰ ৰাজ্যত প্ৰচুৰ পৰিমাণে বৰষুণ নিদাম। ৬০।

শনি মহাজ্যৰ আশ্বাস পাই দশৰথ বজা মৰ্ত্যলোকলৈ গমন কৰিলে। জটায়ু পক্ষী নিশ

সানলৈ অচি গ'ল ৷ ৬১ ॥

ৰজা আহি অযোধ্যাৰ ৰাজপ্ৰাসাদ পোৱাৰ লগে লগে ৰাজ্যত ডবা পিটা বৰষুণ দিবলৈ ধৰিলে। নদ, নদী, খাল, বিল পানীৰে উপচি পৰিল। প্ৰকৃতি ৰাজ্যত সৌন্দৰ্য্য ৰাশিৰে জ্যোতিষ্কৰ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। প্ৰকৃতি জগতত সজীৱতাৰ উখল মাখল লাগিল। প্ৰজাবৰ্গই নতুন উন্মেষেৰে খেতি পথাৰ কাৰিবলৈ ধৰিলে। মুঠতে সকলো ফালে জয় জয় ময় ময় ৷ ৬২ ॥

এই অভূতপূৰ্ব পাৰিবৰ্ত্তনৰ মূল কাৰণ হ'ল দশৰথ ৰজাৰ পূৰ্বকৃত কৰ্ম্মৰ ফল। ৰজাৰ অপাৰ মহিমা মণ্ডিত, শক্তিক প্ৰভাৱ আৰু সান্ত্বিকতাৰ ফল। প্ৰজাৰ আনন্দত ৰজা বিমুগ্ধ হ'ল। ৰজাই লিগৰা লিগৰী লৈ মাদৈ সকলৰ লগত আনন্দ উৎসৱ কৰি দিন কটাবলৈ ধৰিলে। ভাগ্য চক্ৰত বিধিৰ ৰচনাখিনি জানো কোনোবাই থপাব পাৰে ? ৬৩ ॥

## ॥ মৃগয়া যাত্ৰা আৰু সিন্ধু মুনি বধ ॥

ৰজাৰ চিকাৰ কৰাত বৰ ৰাপ। এদিন মৃগয়া কৰিবলৈ বুলি সুমন্ত্ৰক ৰথ সাজু কৰিবলৈ কলে ৷ ৬৪ ॥

ৰজাৰ আদেশানুক্ৰমে সুমন্ত্ৰ (সুমন্ত্ৰা) ই ৰথ ততালিকে সাজু কৰিলে। ৰজাই হাতল ধনুকাঁড় লৈ বনত প্ৰৱেশ কৰিলে। বনে বনে গৈ অকস্মাত ৰথশ্ৰম পালেগৈ ৷ ৬৫ ॥

অকস্মিন আৰু পত্নী, চাণ্ডীয়া চিড়কঠক লাগে, দুয়ো অক। অকস্মিনৰ পুত্ৰ হ'ল (চিষ্টা) সিন্ধুমুনি। এনে অক 'পত্নী' মাতৃদ্বয়ক সেৱা শুশ্ৰূষা কৰি লালন পালন কৰে। সিন্ধু মুনিয়ে পৰ্বতৰ নিজৰাৰ পৰা পানী আনে। যেন মূল 'বৃক্ষ'ৰ আশে অক 'পত্নী' মাতৃদ্বয়ক খাবলৈ দিয়ে। তেওঁলোকক যুগাই বৃষ্টিৰ মতশষ্টাখনি 'সিন্ধুমুনি'য়ে খায়। এইদৰে যুগ যুগ এই অৰণ্যৰ পৱিত্ৰ আশ্ৰমত ধৰ্ম্মাচৰণ কৰি সাত্বিকতাৰে সৈতে তেওঁলোকে জীৱন কটাই আছিল। আশ্ৰমৰ কুটীৰত বাস কৰিও তেওঁলোকে কোনো অভাৱ বা অশান্তিৰ সন্মুখীন হোৱা নাছিল। ৬৬ ॥

বোধৰ বোধন অখণ্ডনীয় ঘাটিলগাঁৱটো দৃষ্টিবহু। শিলাময় পাহাৰৰ নিজৰাৰ পানী শিলত ঠোকা খাই কুল কুল শব্দ হৈ আছে। ৰজাই ভাবিলে যে সেয়া কোনোবা বনৰীয়া হাতীয়ে কৰা জলক্ৰীয়াৰ শব্দ ৷ ৬৭ ॥

ৰজাই হাতল হাতী বুলি ভাবি শব্দ ভেদি ৰথ প্ৰহাৰ কৰিলে। কিন্তু সেই ৰথ ক'ত লক্ষণলৈ লাগিলগৈ। সিন্ধুমুনিৰ বুকুত কাৰাবিক 'সিন্ধুমুনি'য়ে আওঁন্দা কৰি ব'ব ধৰিলে ৷ ৬৮ ॥

কোন পাশিষ্টই বনৰ আঁৰৰ পৰা চুৰ কাৰ মোৰ শকাবক কৰিলে। মইতো কাৰো অপকাৰ বা হিংসা কৰা নাছিলো। মই এজন অকস্মিনৰ পুত্ৰ। মোৰ অক 'পত্নী' মাতৃই এতিয়া মোলৈ ৰাট চাই বৈ ভোঁক পিয়াহত আঁতুৰ হৈ মোলৈ ৰাট চাই বৈ আছে ৷ ৬৯ ॥

অন্ধ পিতা মাতাৰ ভৰণ-পোষণৰ দায়িত্ব মোৰ ওপৰত। মোৰ বাহিৰে তেওঁলোকক চাবলৈ আৰু কোনো নাই। মোৰ মৃত্যুৰ কাৰণেও কোনো আপত্তি নাই। কিন্তু এই পকা পকা ফল বিলাক মোৰ অন্ধ পিতা মাতাক কোনে দি আহিব ? হয়তো অনাহাৰত মোৰ প্ৰতীক্ষাতেই তেওঁ বিলাকেও গ্ৰাণ তাগ কৰিব। মোৰ বাহিৰেনো তেওঁ বিলাকক পানী, ফলমূল কোনে আনি দিব ?

হায় বিধি! হে মোৰ পৰম আৰাধ্য অন্ধ পিতা মাতামহ। আজি আৰু মই তোমালোকৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ব নোৱাৰিম। আজি মই বাণ বিদ্ধ অৱস্থাত। ৭১।।

দেৱতাই হওঁক বা মনুষ্যই হওঁক সেইজন কোন ? যি বনৰ মাজত লুকাই নিৰীক্ষণ কৰি থাকি মোৰ সৰ্বনাশ সাধন কৰিলে ? সেই হত্যাকাৰী জনক চোৱাৰ মোৰ প্ৰৱল ইচ্ছা হৈছে। সেইবাবে অতি শীঘ্ৰে বিনা সন্দোহে সেই হত্যাকাৰী আহি মোৰ সমুখত উপস্থিত হোৱা। মোৰ কাৰো ওপৰত ক্ষোভ বা অসন্তোষ নাই। এই অন্তিম সময়ত মোৰ অন্ধ পিতা মাতাৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰিবলৈকো মোৰ মন বৰ ব্যাকুল হৈ পৰিছে। ৭২।।

কথিত আছে যে-

দাঁতাল মাৰে দাঁতৰ লোভত।

এই চেটাই ভ্ৰমে বনৰ মাজত।।

বাঘ মাৰে ছালৰ যঁহত।

এই চিন্তে ভ্ৰমে ঘোৰ বনত।। ৭৩।।

কিন্তু আজি মোক কোনে কিহৰ আশাৰ বশবৰ্তী হৈ শৰবিদ্ধ কৰিলে? সেইজন অৰণ্যৰ মাজত লুকাই নাথাকি অনুগ্ৰহ কৰি অনতিপলমে মোৰ ওচৰলৈ আহক। ৭৪।।

তোমাৰ ওপৰত মোৰ কোনো আক্ষেপ নাই। কাৰণ এইয়া মোৰ পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মৰ বিপাক মাথোন। সেইকাৰণেহে আজি মই তোমাৰ তীক্ষ্ণ বাণ বুকুত ল'ব লগাত পৰিলো। কোনে মোক নতুন মুখত পেলালে ? সেইজন কোন ব্যাক ? তেওঁ বিনাশ্বিঘাই মোৰ কাষত উপস্থিত হ'ব লাগে। ৭৫।।

সিকুমুনি (চিষ্টা)য়ে অতি দুৰেৰে ক'বলৈ ধৰিলে এয়া কাৰো দোষ নহয়। এই প্ৰায়শ্চিত্ত মোৰ পূৰ্বকৃত কৰ্মৰ ফল মাত্ৰ। পূৰ্বজন্মত মই আছিলো ৰাজকুমাৰ। এদিন চিকাৰলৈ গৈ এটা কপৌ ধৰাই গৰেৰে বধ কৰিছিলো। পূৰ্বজন্মৰ সেইপাত গৰেই আহি আজি মোৰ বুকুত সোমাল। অপাৰ কৰণৰ মাজত সোমাই থাকিও মই সেই দুৰ্জয় বাণৰ হাত সাৰিব নোৱাৰিলোঁ। ৭৬।।

মোৰ দৃঢ় যে আসন্ন সেইটো নিশ্চিত। কিন্তু মোৰ অধিহনে যে মোৰ অন্ধ পিতা মাতাৰো

মৃত্যু ঘটিব, সিয়ো নিশ্চিত হৈ পৰিছে। এটা আঘাততে যে অনেক চিন বা শব্দ হয় সেইটো আজি আমার গাত ফলিয়াইছে। আজি এজনৰ লগতে বাকী দুজনেও প্রাণ ত্যাগ কৰিব লাগিব। ৭৭ ॥

এই বুলি সিকুমুনিযে কান্দি কান্দি ক'বলৈ ধৰিলে। হে মোৰ পূজনীয় অন্ধ পিতা মাতা। আজি মই নিজৰ মৃত্যুৰ কাৰণে তিলমাত্রও চিন্তা কৰা নাই। কিন্তু মোৰ হৃদয়ত দুখ আৰু ভয় এই কাৰণেই হ'ব ধৰিছে যে মোৰ অবিহনে তোমালোকক আজিৰ পৰা পানী আৰু ফলমূল কোনে গোটাটাই দিব ? মোৰ এই শোকাবহ খবৰে তোমালোকৰো হয়তো মৃত্যু ঘটিব। মুনি কুমাৰৰ এনে কৰুণ বিননিত আৰু আৰ্ত্তনাদত সমস্ত অৰণ্য নিনাদিত হৈ পৰিছিল। পশু, পক্ষী, গছ, লতা আদিয়েও শোকত বিহ্বল হৈ তেওঁক সমবেদনা জনালে। প্রকৃতি ৰাজ্যত শোকৰ ছাঁই গ্ৰাস কৰি পেলালে। মুনি কুমাৰৰ এই কৰুণ ক্ৰন্দন আৰু বিলাপ দশৰথ ৰজাৰ কান্ধত পৰিলত গাৰ নেম খৰ্খৰি উঠিল। ৭৮ ॥

মানুহৰ কৰুণ আৰ্ত্তনাদ শুনি ৰজা দশৰথ আচৰিত হ'ল। এই অটব্য অগাধ অৰণ্যৰ মাজত এয়া কাৰ মৰ্মভেদী কৰুণ স্বৰ ? নিশ্চয় কোনোবা ঋষিয়েই হ'ব। মোৰ এই শব্দভেদী বাণে হয়তো তেওঁক আঘাত কৰিলে ? সঁচাকৈয়ে মই বৰ পাপ কাম কৰিলো। এতিয়া আৰু ভাবি চিন্তি লাভ নাই। মই তেওঁৰ ওচৰলৈ যোৱাহে ভাল হ'ব। ৰথৰ পৰা নামি ৰজাই মুনি কুমাৰৰ ওচৰত থিয় হৈ দেখিলে যে শৰবদ্ধ মুনিকুমাৰ তেজেৰে ৰাঙলী হৈ চকুটাই আছে। ৭৯ ॥

ৰজাক দেখা পোৱাৰ লগে লগে সিকুমুনিযে মাত লগালে। তুমি কোন ? কিয় মোক বধ কৰিলা ? মই তোমাৰ ওচৰত কোনো অপৰাধ কৰা নাছিলো। মোৰ পিতা-মাতাই পূৰ্বজন্মত তোমাৰ ওচৰত অপৰাধ লগাইছিলে নেকি ? বোধকৰো তেনে কিবা অপৰাধ আৰু পাপৰ ফলস্বৰূপে আজি মোৰ এনে দশা হ'বলৈ পালে নেকি ? এই বুলি সিকুমুনিযে কান্দি কান্দি ক'বলৈ ধৰিলে ৮০ ॥

মুনি কুমাৰৰ কথা শুনি ৰজা চিন্তাশ্ৰিত হ'ল। ৰজাই মাত লগালে - হে ধৰ্ম্মৱতাৰ মুনিকুমাৰ, তোমাৰ এই পবিত্ৰ জীৱন মোৰ এই অমোঘ শব্দ ভেদী বাণে শেষ কৰি পেলালে। উস মইয়ে কিমান মহাপাপ কৰিলো। মই অযোধ্যাৰ ৰজা। মোৰ নাম দশৰথ। মই ভ্ৰমণ কৰিবলৈ আহি এই ঠাইত প্ৰৱেশ কৰিছিলো আৰু কোনোবা বনৰীয়া দাঁতাল হাতীয়ে জলক্ৰীড়া কৰা বুলিহে মই শব্দভেদী বাণ প্ৰহাৰ কৰিছিলো। ৮১ ॥

সেই বাণে আপোনাৰ এই সাত্ত্বিক পবিত্ৰ শৰীৰহে শালি পেলালে। সি যি কি নহওঁক, এতিয়া আপোনাৰ অন্ধ পিতা মাতা দুজনানো ক'ত আছে অনুগ্ৰহ কৰি মোক দেখুৱাই দিয়ক। মই আজীৱন সিবিলাকক ভৰণ-পোষণ দিম আৰু আপোনাৰ হৈ আজিৰ পৰা ময়ে সেৱা শুশ্ৰূষা



কবিম। ৮২॥

বজাৰ বিনীত প্ৰাৰ্থনাৰ উত্তৰত মুনি কুমাৰে ক'লে- 'হে মহাৰাজ। মই আপোনাক কেনেকৈ বাট দেখুৱাই দিম ? আপোনাৰ বিষ বাণৰ আলাই মোৰ সৰ্ব্ব শৰীৰ দাহ নিৰ ধৰিছে। এনে অৱস্থাত আপোনাক মই কেনেকৈ বাট দেখুৱাম ? এতিয়া মোৰ প্ৰাণ বায়ু যাওঁ যাব। গতিকে মোক অলপ পানী আনি দিয়ক। ৮৩॥

বজাই নিজৰাৰ পানী আনি মুনি কুমাৰৰ মুখত দিলে। তেজেৰে বাঙলী হৈ থকা মুনি কুমাৰৰ দেহাটো বজাই পানীৰে ধুৱাই দিলে। পানী মুখত দিয়াৰ লগে লগে মুনি কুমাৰে কৈ উঠিল- 'হে ৰাজনা আপুনি এতিয়া মোক মোৰ অন্ধ পিতা মাতাৰ ওচৰলৈ দাঙিলে ব'লক' ৮৪॥

বজাই মুনি কুমাৰক কোলাত তুলি অন্ধ পিতা মাতাৰ ওচৰ পোৱালেগৈ। বাটতে মুনি কুমাৰৰ প্ৰাণ বায়ু যাওঁ যাওঁ অৱস্থা। গৈ থাকোতে মুনি কুমাৰে অৱণ্যৰ প্ৰাণী সমূহক প্ৰাৰ্থনা কৰি গৈছিল। হে বনৰ দেৱতাসকল। মোৰ আৰাধ্য দেৱ মাতা পিতাৰ চৰণ স্পৰ্শ নকৰালৈকে যাতে মোৰ প্ৰাণ বায়ু উৰি নাযায়। ৮৫॥

বজা যেতিয়া আশ্ৰমৰ পৰ্ণ-কুটীৰ পালেগৈ তেতিয়া মুনি কুমাৰে ক'লে- হে ৰাজন। এয়া আমাৰ আশ্ৰমৰ কুটীৰ। মোক এতিয়া আপুনি ইয়াত এৰি দিয়ক। কাৰণ বাণৰ বিষত মোৰ শৰীৰ একেবাৰে অৱশ হৈ পৰিছে। তাৰ পাছত মুনি কুমাৰে অন্ধ পিতা মাতাক লক্ষ্য কৰি সকাতেৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ৮৬॥

হে মোৰ জন্মদাতা পিতা-মাতা। আজিৰ পৰা মই আপোনালোকক ভৰণ-পোষণ দিব নোৱাৰিম। আজি মই মানুহৰ বাণত পৰিলো। বাণৰ বিষত মোৰ প্ৰাণবায়ু যাওঁ যাব। এই সংসাৰ ত্যাগ কৰিবলৈ আক মোৰ বেছি সময় নাই। এইদৰে সকলো কাতৰ প্ৰাৰ্থনা জনাই সিন্ধু মুনিৰে চিৰদিনৰ কাৰণে চকু মুদিলে। কিন্তু অন্ধ পিতা মাতাই সিন্ধু মুনৰ মৃত্যুৰ বহুসং দুজিবই নোৱাৰিলে। ৮৭॥

সিন্ধু মুনৰ মৃত্যুৰ পিছত বজাই জুপুৰীটোত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। অন্ধ মুনিৰে কোনোবা মানুহ তেওঁলোকৰ ওচৰত থিয় দিছে বুলি অনুমান কৰিছিল। তেনেতে বজাই বিনীতভাৱে প্ৰাৰ্থনা কৰি মাত লগালে। ৮৮॥

হে মুনিবৰ। মই সামান্য ব্যক্তি নহওঁ। মই অযোধ্যাৰ ৰজা দশৰথ। মই দৃগদ্য কৰিবৰ কাৰণে আহিছিলো। মই ভাবিলো কোনো বনা দীতাল হাতীয়ে নিজৰাত জলক্ৰীড়া কৰি আছে। তাকে ভাবি গধু ভেদী বাণ প্ৰহাৰ কৰিলো। কিন্তু পৰিতাপৰ বিষয় যে মোৰ সেই গধু ভেদী বাণে আপোনালোকৰ আশ্ৰয় স্থল সিন্ধু মুনৰ হৃদয় ভেদ কৰিলে। অজ্ঞান বশত মই তেওঁক বধ কৰি

মহাপাপ কৰিলো। তেওঁ মোক ক'লে যে তেওঁ অন্ধ মাক-বাপেকৰ কাৰণে ফলমূল আৰু পানী নিবলৈ আহিছিল। এতিয়া আপোনালোকৰ পুত্ৰ হৈ মই আজীৱন কাল আপোনালোকৰ সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰি থাকিম। মই ৰাজভৱনলৈ আৰু ঘূৰি নাযাওঁ। আপোনালোকৰ কাৰণেই মই মোৰ জীৱন দান দিম। ৮৯ ॥

এইদৰে ৰজাই দুই তিনিবাৰ নিবেদন কৰাৰ পাছত সেই অন্ধ মূনি আৰু মূনি পত্নীয়ে এনে মৰ্মান্তিক সংবাদটো পাই শোক সাগৰত মগ্ন হৈ হৰাও-ৰাৱে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৯০ ॥

তেওঁলোকে হিয়া ভুকুৱাই ভুকুৱাই কান্দি কান্দি ৰজাক ক'লে- হে ৰাজন। এতিয়া আমাক আমাৰ মৃত পুত্ৰৰ ওচৰলৈ লৈ ব'লা। তুমি আমাক ভৰণ-পোষণ দিবা আৰু আজীৱন সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰিবা, সেই আশা আমি নকৰো। ৯১ ॥

ৰজাই ক'লে যদি মোৰ সেৱা শুশ্ৰূষাত আপোনালোক সন্তুষ্ট নহয় তেতিয়া হ'লে মোৰ ৰাজ্যৰ অসংখ্য লিগিৰা-লিগিৰী আনি সেৱা কৰোৱাম। ৯২ ॥

অন্ধ মূনি আৰু মূনি পত্নী তাতো মান্তি নহল। ৰজাই বাৰম্বাৰ বিনীতভাৱে নিবেদন কৰাৰ সত্ত্বেও তেওঁলোকে তাৰ বাবে মঞ্জুৰ নহল। এইদৰে কোনো কালৰ পৰা মূনি আৰু মূনি পত্নীক সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰি ৰজাই তেওঁলোকৰ হাতত ধৰি গৰবিদ্ধ হৈ নিহত হোৱা সিন্ধু মূনিৰ ওচৰ পোৱালগৈ। ৯৩ ॥

মৃত পুতেকৰ গাত ধৰি অন্ধ মূনি আৰু মূনি পত্নীয়ে হৰাও ৰাৱে কান্দিবলৈ ধৰিলে। আৰু ক'লে হে পুত্ৰ সিন্ধুমূনি। তোমাৰ অবিহনে আমি আৰু এই সংসাৰত জীয়াই নাথাকো। আমাৰ আৰু এই সংসাৰত জীয়াই থকাৰ কোনো লাভ নাই। তোমাৰ লগতে আমিও আজি মৃত্যুক আৰ্হেৱালি ল'ম। ৯৪ ॥

হে ৰাজন। মনত ৰাখিবা। আমি যিদৰে পুত্ৰৰ শোকত গ্ৰাণ ত্যাগ কৰিম সেইদৰে তুমিও তোমাৰ পুত্ৰৰ শোকত গ্ৰাণ ত্যাগ কৰিব লাগিব। এয়ে আমাৰ শেষ অভিশাপ। ৯৫ ॥

অন্ধ মূনিৰ অভিশাপ শুনি ৰজাই কৰাৰোৰে ক'লে- হে মূনিবৰ। আপোনাৰ এই অভিশাপে মোক মৃত্যুৰ মুখত পেলাব নোৱাৰে। কৰণ আজি প্ৰায় ন হেজাৰ বছৰ হ'ল মোৰ কোনো পুত্ৰ সন্তান নাই। মইনো আকৌ কোন পুত্ৰৰ শোকত মৃত্যু মুখত পৰিম? দয়া কৰি মোৰ মনৰ শঙ্কা দূৰ কৰি দিয়ক। ৯৬ ॥

অন্ধ মূনিয়ে কলে- হে ৰাজন তুমি পুনৰ আমাক কুটীৰলৈ লৈ যোৱা। আমাৰ চাঙৰ ওপৰত দুটা কল আঁৰি থোৱা আছে। সেই কল দুটা লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি বোঁৱা আৰু ৰাজ্যৰ পাত্ৰ-মিত্ৰ পৰিষদবৰ্গৰ লগত আলোচনা কৰি এটা হত্ৰৰ আয়োজন কৰা। ৯৭ ॥

সেই যজ্ঞ উৎসৱলৈ দেশৰ ৰজা-প্ৰজা পুৰোহিত বৰ্গ, ধনী, দুখীয়া, ব্ৰাহ্মণ, ঋষি, মুনি সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰিবা। দেশৰ দীন-দৰিদ্ৰ ব্ৰাহ্মণ আদিক দান দক্ষিণাৰে আপ্যায়িত কৰিবা। ৯৮।

## ॥ ঋষ্য শৃংগ বৃত্তান্ত ॥

যজ্ঞোৎসৱ কৰিবৰ কাৰণে নৰ্মদাৰ তীৰত থকা বশিষ্ঠ (পুৰুষিষ্ঠা) ঋষিৰ আশ্ৰমলৈ যাব। বশিষ্ঠ ঋষিক জনাৰ তিনিটা উপায় আছে। কাৰণ তেওঁৰ মূৰত তিনিটা জঁটা আছে। তিনিওটা জঁটাতে তিনিটা বোপা আছে। সেই তিনিটা জঁটা আৰু বোপা এই সংসাৰত তেওঁৰ বাহিৰে আন কোনো ঋষি মুনিৰে নাই। তেওঁৰ আশ্ৰমখন চাৰিওফালে জল বাগিৰে আবৃত এটা দ্বীপত অৱস্থিত। তেওঁৰ দৰে সাধক আৰু তপস্বী আন কোনো নোলাব। দেৱতাসকলে আহি তেওঁৰ ওচৰত শিক্ষা দীক্ষা লৈছিল। তেওঁৰ আশ্ৰমলৈ যি শৈশ্বলি সেই সকলোকে ধৰ্মৰ সাৰ তত্ত্বৰ বাণীবোলাক শুনাই তেওঁ মুগ্ধ কৰিছিল। বনৰ পশু-পক্ষী বিলাকেও নিৰ্ভৰ আৰু নিঃসঙ্কোচে আশ্ৰমত বিচৰণ কৰি কুৰিছিল। তেওঁৰ আশ্ৰমত দেৱতাসকলে, আনহে নালাগে পশু - পক্ষীবোৰো কোনো অশাস্তিৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়াত নপৰিছিল। তেওঁৰ মুখৰ পৰা ধৰ্ম্মৰ বাণী বিলাক যো বৰবাদি অৰ্ণবল প্ৰবাহিত হৈ আছিল। ৯৯॥

তেওঁৰ আশ্ৰমত এজনী হৰিণীয়ে নিতৌ বিচৰণ কৰি কুৰিছিল। বশিষ্ঠ মুনিয়ে সদায় এক নিৰ্দিষ্ট ঠাইত প্ৰস্ৰৱ কৰিছিল। ১০০॥

হৰিণী জনীয়ে সেই ঠাইত সৈ বশিষ্ঠ ঋষিৰ প্ৰস্ৰৱ খাইছিল। কলত হৰিণীজনী গৰ্ভৱতী হ'ল। দহ মাহৰ পাছত হৰিণীজনীয়ে এটি মানৱ শিশু প্ৰসৱ কৰিলে। নৱজাত মানৱ শিশুটিয়ে ভূমিষ্ঠ হোৱাৰ লগে লগে কান্দিবলৈ ধৰিলে। হৰিণীজনীয়ে কি জন্ম দিলো বুলি আচৰিত হৈ দূৰৰ পৰা কেৱল ডিঙি মেলি চাইহে থাকিল। ১০১॥

অৱগাৱ মাজত মানৱ শিশুৰ কান্দোন শুনি বশিষ্ঠ ঋষিয়েও তৰহ মানিলে। আৰু তাৰ পাছত তেওঁ আহে বেবে সেই কান্দি থকা মানৱ শিশুটিৰ ওচৰ পালেগৈ। হঠাতে দেখিলে যে অলপ দূৰৈত হৰিণী এজনীয়ে অগলক দৃষ্টিৰে মানৱ শিশুটিৰ কলে চাই আছে। তেতিয়া বিলম্ব নকৰি ঋষিয়ে সেই আটক দুখীয়া মানৱ শিশুটি দাঙি আশ্ৰমলৈ লৈ আহিল। কিন্তু সমস্যা হ'ল শিশুটিক এতিয়া গাখীৰ কেনেকৈ দিয়া যাব ? ঋষিয়ে কোনো উপায় নাপাই ধ্যানস্থ হৈ মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰিলে আৰু ক'লে যে- মোৰ কনিষ্ঠ আঁঙুলিৰ পৰা গাখীৰ ব'হলৈ ধৰক। ঋষিৰ আঙঠি সিদ্ধি হ'ল। ১০২॥

লাহে লাহে তেওঁৰ কনিষ্ঠ আঁঙুলিৰ পৰা গাখীৰ নিগৰি নিগৰি ওলাবলৈ ধৰিলে। মুখত আঁঙুলিটো কিয়ল লগে লগে শিশুটিয়েও চুপিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে ধনৱ শিশুটি ক্ৰমান্বয়ে হট-

পুষ্ট সৰল হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। ১০৩॥

নৱজাত মানৱ শিশুটিৰ বয়স বাঢ়ি আহিল। ঋষিয়েও শিশুটিক বিভিন্ন শিক্ষা-দীক্ষা আৰু শাস্ত্ৰ জ্ঞান দিবলৈ ধৰিলে। ল'ৰাটিৰ নাম ৰাখিলে ঋষ্যশৃঙ্গ (চিলিঙ্গ)। তোলনীয়া ঋষ্যশৃঙ্গ গুৰুৰ আশীৰ্বাদ শিৰতলৈ সকলো বিদ্যাতে নিপুণ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। বশিষ্ঠ ঋষিয়েও অনুমান কৰিছিল যে বিচাৰ বিবেকৰ ফালৰ পৰা হয়তো ঋষ্যশৃঙ্গ অদ্বিতীয় পুৰুষ হ'ব। ১০৪॥

ভগৱান বুদ্ধই ভিক্ষুসংঘক উদ্দেশ্য কৰি ক'লে যে যদি তোমালোকে জানিবলৈ ইচ্ছা কৰা তেন্তে তেওঁক সুধি লবাইক। যেতিয়া আৰ্য্যমৈত্ৰী বুদ্ধ এই পৃথিৱীত আৱিৰ্ভাৱ হ'ব তেতিয়া তেওঁ এই সকলো কথা কৈ দিব। ১০৫॥

অন্ধ মুনিয়ে দশৰথক ক'লে-হে ৰাজন। তুমি যেতিয়া ৰাজ্যত যজ্ঞৰ আয়োজন কৰিবা, তেতিয়া সেই নৰ্মদাৰ তীৰত থকা বশিষ্ঠ ঋষিৰ তোলনীয়া পুত্ৰ ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক তোমাৰ পৱিত্ৰ যজ্ঞ ভূমিত আহুতি দিবলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিবা। সেই যজ্ঞত ঋষ্যশৃঙ্গই আহি তোমাক আগম নিগম সকলো কথা স্পষ্ট কৰি বুজাই দিব। তেৱেঁই তোমাক সন্তান হোৱাৰ উপায়ো দিব। গতিকে ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক যিকোনো উপায়েৰে আনি যজ্ঞত আহুতি দিয়াব লাগিব। এইদৰে অন্ধ মুনিয়ে ৰজা দশৰথক পুত্ৰ লাভৰ সকলো উপায় দিয়াৰ পিছত, পুত্ৰৰ শোকত অন্ধমুনিদ্বয়ে চিৰ দিনৰ কাৰণে এই সংসাৰ ত্যাগ কৰিলে। ১০৬॥

অন্ধ মুনিৰ উপদেশ বাণী শুনি থাকোতেই ৰজাৰ বহুত পলম হ'ল। সাৰথি সুমন্ত্ৰৰ চিন্তা হ'ল ৰজাৰ বা কি হ'ল? ৰজাই কোনো দিন ইমান পলম নকৰে। এইদৰে ভাবি-চিন্তি ৰজা যোৱা বাটোদি অনুসন্ধান কৰি কৰি সাৰথি যাবলৈ ধৰিলে। সাৰথিয়ে গৈ দেখিলে যে ৰজাই তিনিটা মৃতদেহ আগত লৈ চিন্তাশ্বিত হৈ বহি আছে। ৰজা একেবাৰে গহীন-গম্ভীৰ। সাৰথিয়ে ৰজাক অভিবাদন জনাই সৱিশেষ সুধিলে। ১০৭॥

তেতিয়া দশৰথে ক'লে-পূৰ্বজন্মৰ কৰ্ম ফল অনুসৰি এনে এটা ঘটনা হঠাতে ঘটি গ'ল। মই অজানিতে অন্ধমুনিৰ পুত্ৰ সিন্ধুমুনিক আজি শৰবিক্ৰ কৰি হত্যা কৰিলো। সিন্ধুৰ মাক বাপেক অন্ধ। মোৰ শৰুভেদী বাণে কুমাৰৰ বুকু ভেদ কৰিলে। মাক বাপেকক সেৱা জনাই তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল। পুত্ৰৰ শোকত অন্ধমুনি আৰু তেওঁৰ পত্নীয়েও নশ্বৰ দেহ ত্যাগ কৰিলে। ১০৮॥

সিন্ধুমুনিৰ অৱলোচনৰ বিষয়ে মই অন্ধমুনিক জনালো। অন্ধমুনিয়ে তেতিয়া নিজ পুত্ৰৰ গুণ গৰিমা বহানি শোকত ব্যাকুল হৈ পৰিল। সিবিলাকৰ ভৰণ পোষণৰ দায়িত্ব আৰু আজীৱন সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰি থাকিম বুলি আশ্বাস দিলো। কিন্তু তেওঁ বিলাকে মোৰ সেই ত্যাগ আৰু সেৱাৰ প্ৰতি সহানুভূতি নজনালে। ১০৯॥

তেওঁলোকে কেবল মোক নিজৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাবৰ নিমিত্তেহে আদেশ দিলে। মোৰ  
কাজৰ লিগিৰা-লিগিৰী আৰু প্ৰতিপালনৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়াৰ কথাতো তেওঁলোকে সম্মতি প্ৰদান  
নকৰিলে। কোনো ফলৰ পৰাই মই মাগি কৰাব নোৱাৰিলো। অৱশেষত তেওঁলোকক মৃত পুতেকৰ  
ওচৰলৈ লৈ আহিলো। ১১০।

মৃত পুত্ৰ সিকুমুনিৰ গাত অক্ষ পিতৃ মাতৃয়ে হাত বুলাই উচ্চহাৰে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে।  
অৱশেষত সিবিলাকেও পুত্ৰৰ শোকতেই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। অদৃশ্যৰ লিখন অখণ্ডনীয়। যাৰ  
ভাগ্যে ই লিখা থাকে তাক কোনেও খণ্ডন কৰিব নোৱাৰে। কৰ্মৰ ফল হাৰ যেনে ভাৱে হয় ঠিক  
তেনেকৈ ভোগ কৰিব লাগিব। ১১১।

এতিয়া আমাৰ কৰ্ত্তব্য হ'ল এই তিনিওটা মৃত দেহৰ সংকাৰ এই জুপুৰীতেই কৰিব  
লাগিব। যাতে তেওঁবিলাকৰ আত্মাই মুক্তিলান্ধ কৰে। ১১২।

ৰজাৰ কথাত সাৰথিয়ে মাত লগালে। হে ৰাজন! এই জুপুৰীটোৰ আক কোনো কাম নাই।  
এওঁবিলাক তিনিওকে এই জুপুৰীৰ ভিতৰতে সংকাৰ কৰা হওঁক। কাৰণ এই জুপুৰীত আক কোনো  
নাথাকে। ১১৩।

সাৰথিৰ পৰামৰ্শমতেই সম্প্ৰদীক অক্ষমুনি আৰু সিকুমুনি তিনিওকে সেই জুপুৰীৰ ভিতৰতে  
ৰজা আৰু সাৰথিয়ে অগ্নি সংস্কাৰ কৰিলে। ১১৪।

দাহ সংস্কাৰ কৰাৰ পিছত ৰজা আৰু সাৰথিয়ে কল দুটালৈ অযোধ্যা নগৰৰ ফালে যাত্ৰা  
কৰিলে। বথ চলি থাকোতে ৰজাই সাৰথিক অক্ষমুনিৰে ক'ব ভৱিষ্যত বাণীৰ কথাও জনালে।  
১১৫।

হে সাৰথি সুমুখ! অক্ষমুনি আৰু তেওঁৰ পত্নীয়ে মোক অভিশাপ দিলে যে আমি যিদৰে  
পুত্ৰৰ শোকত প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব লগীয়া হ'ল, তুমিও ঠিক সেইদৰেই পুত্ৰৰ শোকত প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব  
লাগিব। তেওঁলোকৰ অভিশাপৰ প্ৰত্যুত্তৰত মই ক'লো-হে মুনিবৰ! আপোনাৰ অভিশাপ মোৰ  
গাত কেনেকৈ লাগিব? কাৰণ মই অপুত্ৰক ৰজা। মইনো কোন পুত্ৰৰ শোকত মাৰিব লাগিব?  
তেতিয়া তেওঁলোকে মোক এই কল দুটা দিলে। ১১৬।

ৰাজ্যত গৈ কল দুটাৰে এটা কিবাট যজ্ঞোৎসৱ পাতিবা। সেই ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যৰ ৰজা, প্ৰজা,  
ব্ৰাহ্মণ, ধনী, দুখীয়া সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰি দান দক্ষিণা আদি দি আপ্যায়িত কৰিবৰ কাৰণেও  
বিধান দিছে। ১১৭।

নৰ্মদা নদীৰ তীৰত বশিষ্ঠ ঋষিৰ আশ্ৰম আছে, তাতে ঋষিৰ এটি তোলনীয়া পুত্ৰ আছে।  
তেওঁৰ নাম ঋষ্যপুত্ৰ। তেওঁক যজ্ঞ ভূমিলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিছে। কল দুটা ঋষ্যপুত্ৰৰ

হাতত দি যজ্ঞত পুত্ৰ কামনা কৰিবলৈ কৈছে। কাৰণ কল দুটালৈ ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিয়ে পুত্ৰ লাভৰ বিধান দিব। যেতিয়া যজ্ঞৰ কাম সমাধা হৈ যাব তেতিয়া সেই অন্ধমুনি প্ৰদত্ত কলদুটা তিনিও বাণীক ভাগ কৰি খাবলৈ দিব। সেই কল থোৱাৰ পাছত বোলে মোৰ চাৰিটি সন্তান জন্ম হ'ব। ১১৮॥

ৰজাৰ কথাবিলাক শুনি সাৰথিয়ে মাত লগালে- হে ৰাজন! আপুনি এই বিষয়ে তিলমাত্রও চিন্তা নকৰিব। সকলো ব্যৱস্থা আমি কৰি দিম। ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক যিকোনো উপায়েৰে আমি যজ্ঞভূমিলৈ আনিম। ১১৯॥

পুত্ৰৰ শোকত যদিও আপোনাৰ মৃত্যু ঘটিব তথাপি আপোনাৰ ৰাজ্যৰ উত্তৰাধিকাৰীৰ কাৰণে পুত্ৰৰ আৱশ্যক। সাৰথিৰ পৰামৰ্শত ৰজাই সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলে। ১২০॥

ৰজাই সাৰথিক ক'লে- এটা কথা হ'ল, মুনিয়ে মাত্র দুটা কলহে দিলে। মোৰ যে তিনিগৰাকী বাণী। তিনিটা কল হোৱাহ'লে কোনো আপত্তি নাছিল। বাক তুমিয়েই কোৱাচোন কল দুটা কোন বাণীক দিলে ভাল হ'ব ? ১২১॥

সাৰথিয়ে ৰজাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ক'লে- হে মহাৰাজ। এটা কল আপোনাৰ ডাঙৰ গৰাকী পাটমাদৈক দিলে ভাল হ'ব। ইটো কল ভাগ কৰি মাজুৰাণী আৰু সৰুৰাণীক দিয়া ভাল হ'ব। সাৰথিৰ বিচাৰত ৰজাই মিচিকিয়াই হাঁহিলে। ১২২॥

সঁচাকৈয়ে সাৰথি তুমি বৰ উত্তম বিচাৰ কৰিছা। এটা এটা কল প্ৰত্যেককে দিব পৰা হ'লে বৰ ভাল আছিল। দুয়ো এইদৰে কথাপকথন কৰি আনন্দ মনেৰেই ৰাজপ্ৰাসাদ পালেহি। ৰাজপ্ৰাসাদ পাই ৰজাই তিনিও বাণীৰ লগত ভোগ বিলাসত দিন কটালে। ১২৩॥

## ॥ দশৰথৰ অসুৰ বিজয় ॥

ইন্দ্ৰ (ইনতাচিকট্ৰা) দেৱতা সকলৰ বাসস্থান স্বৰ্গৰ ৰজা। এসময়ত অসুৰ বিলাকে ইন্দ্ৰৰ তুৰিত ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছিল। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই দেৱতাসকলক অসুৰ বিলাকক বধ কৰিবলৈ আদেশ দিছিল। দেৱতা আৰু অসুৰৰ মাজত ভয়ানক যুদ্ধ হ'ল। দুয়োপক্ষৰ তুমুল সংঘৰ্ষত কোনো পক্ষই হাৰ মনা নাছিল। এই ভীষণ যুদ্ধৰ বিতীৰিকাই ব্ৰহ্মাৰ আসনো কেঁপাই তুলিছিল। ১২৪॥

তেতিয়া চাহাম পাতি প্ৰজাই (ব্ৰহ্মাই) সৌ-গৰীৰে তুৰিত ৰাজ্যলৈ আহি ক'লে-“হে দেৱেন্দ্ৰ! তুমি বোলে অসুৰৰ লগত ভীষণ যুদ্ধ কৰি আছা ? কিন্তু এটা কথা। অসুৰ বিলাকক পৰাজয় কৰাটো সম্ভৱপৰ নহয়। কাৰণ অসুৰৰ শক্তি অপাৰ। সেই অসুৰক দমন কৰিব পৰা ক্ষমতা কেৱল মৰ্ত্যলোকৰ দশৰথ(তাৰ্চাৰথা)ৰ হে আছে। ১২৫॥

তুমি বিলম্ব নকৰি মৰ্ত্যলোকৰ সেই দশৰথ ৰজাক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনা। তেওঁৰ ওচৰত যুদ্ধৰ সাহাৰ্য্য বিচাৰা। তেওঁৰ অবিহনে অসুৰক পৰাস্ত কৰা অসম্ভৱ। ১২৬॥

চাহায় পাতি প্রান্তা (ব্রহ্মা)ৰ আজ্ঞা মতে দেৱৰাজ ইচ্ছাই মৰ্ত্যলোকৰ অধিপতি দাবৰ  
বজাক অসুৰৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ আহ্বান জনাই আৰু ক'লে অসুৰৰ অন্যায় অত্যাচাৰক  
দেৱতা সকলৰ মনত শান্তি নোহোৱা হৈছে। ১২৭ ॥

দাবৰ বজাই ইচ্ছক সহায় কৰিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুতি দিলে - আপুনি এতিয়া নিশ্চিন্ত হৈ থাকক।  
কালিলৈকে মই আপোনাৰ সহায়ৰ উদ্দেশ্যে সৈছোঁ। ১২৮ ॥

হে দেৱৰাজ! অসুৰ আৰু দেৱতাৰ মাজত বি সংঘৰ্ষ চলিছে, তাৰ কাৰণে আপুনি অকল  
চিন্তা নকৰিব। মই অতপালি কৰা অসুৰক ভালদৰে মজা দিম। এই বুলি বজাই সাজি কাছি সু-  
সজ্জিত হৈ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত জগিয়াই পৰিল। সমুখ সমবত সৈ বজাই সাত্ৰধান বাণী শুনাগৈ - দানৱই  
তইতৰ যদি প্ৰাণলৈ মমতা আছে তেন্তে এই সমৰ ক্ষেত্ৰ পৰিত্যাগ কৰক। অন্যথা ইয়াৰ পৰিপতি  
বেয়া হ'ব। এই বুলি কৈ বজাই ধনুত গুণ লগালে। ১২৯ ॥

এনে এপাট শৰ বজাই অসুৰৰ গালৈ নিক্ষেপ কৰিলে যে সেই শৰৰ প্ৰহৰত অসুৰ বিলাক  
চেদেলি-ভেদেলি হৈ যেনি-তেনি চিটিকি পৰিল। অসুৰো কম নহয়। সিহঁতেও চেল চেল কৰি  
বজালৈ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। জাউৰিয়ে জাউৰিয়ে মাৰিবলৈ ধৰা বাণে গোটেই সমৰ ভূমি  
অন্ধকাৰ কৰি তুলিছিল। এনেহে লাগিল যেন বজা ঘোণমা আত্মকৰত ডুবি গ'ল। ১৩০ ॥

উপায় নাপাই বজাই বায়ুবাণ নিক্ষেপ কৰিলে। কিন্তু সেই বাণে কাম নকৰাত চণ্ডাচক্ৰী নামে  
এপাট বাণ প্ৰয়োগ কৰি বজাই অসংখ্য অসুৰ পলকতে নিধন কৰি পেলালে। ১৩১ ॥

অসুৰ বিলাকেও তীক্ষ্ণ বাণ নিক্ষেপ কৰিছিল। কোনো পক্ষই পলায়নৰ নাম জোৱা নাছিল,  
দুয়ো পক্ষই অবিৰাম গতিত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। অসুৰৰ বাণত বজা ক্ষত বিক্ষত হৈ পৰিছিল।  
বজাই তৰাণি উদ্যম হেৰোৱা নাছিল। শেষত বজাই 'কণ-ৰামা' নামৰ এপাট বাণ নিক্ষেপ কৰিলে।  
সেই বাণৰ পৰাই তিনিগোট বাণ বাহিৰ ওলাল। সেই বাণৰ আঘাতত অসংখ্য অসুৰ সেনাই  
পলায়ন কৰিলে। ১৩২ ॥

দেৱৰাজ ইচ্ছাই বুজিলে যে দাবৰ বজাৰ বাণৰ প্ৰকোপত অসুৰ বিলাক পলাই পত্ন  
দিছে। বজাৰ মহিমা মণ্ডিত পৰাক্ৰমত আৰু বীৰবৃত্ত পৰম সুখী হৈ বজাক অপেৰ ধন্যবাদ দিলে।  
১৩৩ ॥

মহাৰাজ আপোনাৰ দুৰ্জয় প্ৰতিভাশালী বীৰবৃত্ত মই বৰ সন্তোষ লাভ কৰিছোঁ। এতিয়া  
আপোনাক কি বৰ লাগে ইচ্ছামতে বিচাৰিব পাৰে। ১৩৪ ॥

বজাই ক'লে - হে দেৱৰাজ! মই আপোনাৰ পৰা এটা কথা জানিব খুজিছোঁ; অৰুণসুৰে  
যোক এটা অভিযান দিলে। সেই ক্ষেত্ৰত মই পুত্ৰৰ পোহত ধৰিম। ১৩৫ ॥

ইন্দ্রই ক'লে- মহাৰাজ। কৰ্মৰ ফল বিলাক কাৰো ইচ্ছাকৃত নহয়। অজ্ঞাত কৰ্মৰ বিপাকে আপোনাৰ ওপৰত কোনো প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰে। তাৰ কাৰণে আপুনি অকনো চিন্তাশ্বিত নহব। কিন্তু অন্ধমূৰ্খৰ অভিশাপ আপুনি ভোগ কৰিব লাগিব। কাৰণ আপোনাৰ পুত্ৰ হ'ব। এইদৰে দুয়ো কথা বতৰা পাতি নিজ ৰাজ্যলৈ গ'ল। ১৩৬॥

যুদ্ধক্ষেত্ৰত ৰজাই আঘাত পাইছিল। ৰাজপ্ৰাসাদত গৈ ৰজাই মাজুৰাণীক বিৱৰি কৈছিল। য'ত জখম হৈছিল, সেই ঠাইবিলাক কৈকেযীক দেখুৱাইছিল। ৰাণীয়ে আগ্ৰহৰে সৈতে ৰজাক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ ধৰিলে। জাৰি ফুকি দিয়াত ৰজাৰ ঘা ভালহৈ যাব ধৰিলে। ১৩৭॥

ৰজাই ৰাণীৰ পৰিচৰ্যাতে বৰ সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলে। আৰু ৰাণীক ক'লে- এতিয়া তুমি ইচ্ছামতে মোৰ পৰা দুটা বৰ বিচাৰিব পাঁৰা। ১৩৮॥

ৰাণীয়ে ক'লে- মই এতিয়া কোনো অভাৱ অভিযোগৰ সন্মুখীন হোৱা নাই। এতিয়া মোক কোনো বৰ নালাগে। যেতিয়া আৱশ্যক হ'ব তেতিয়া মই খুজি ল'ম। ১৩৯॥

## ॥ দশৰথৰ যজ্ঞলৈ ঋষ্যশৃঙ্গ আনয়ন ॥

ৰজায়ে ৰাণীৰ কথাত সন্তোষ প্ৰকাশ কৰি কোঠাৰ পৰা ওলাই ৰজাই সাৰথিক আদেশ দিলে। ১৪০॥

সাৰথি তুমি অনতিপলমে ৰাজ্যৰ ৰজা, প্ৰজা, ঋষি, মুনি, ব্ৰাহ্মণ, দীন, দুখী সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰি আনা। ৰজাৰ আদেশানুসাৰে সুমুহু সাৰথিয়ে সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিলে। ১৪১॥

ৰজায়ে প্ৰজাবৰ্গক সম্বোধন কৰি ক'লে- হে মোৰ আদৰৰ প্ৰজাবৰ্গ আৰু পাৰিষদ বৰ্গ। আপোনালোকক আজি সাদৰেৰে নিমন্ত্ৰণ কৰাৰ অভিপ্ৰায় কি জানেনে ? মোৰ ৰাজ্যত এটা ডাঙৰ যজ্ঞ উৎসৱ আয়োজন কৰিব লাগে। যজ্ঞোৎসৱত ঋষি, মুনি, ব্ৰাহ্মণ, দৰিদ্ৰ আদি যি কোনো লোক আহিব আৰু সেই সকলোকে দান দক্ষিণা আদি দি আপায়িত কৰিব লাগিব। গতিকে দেশৰ ৰজা, প্ৰজা, পুৰোহিত আদি লোকক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিব লাগিব। দূৰ-দূৰণিৰ অতিথিসকল থাকিবৰ কাৰণে আৰু সিবিলাকৰ সু-ব্যৱস্থিত পৰিচৰ্যাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব। ১৪২॥

এটা বিশেষ কথা। ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক যি কোনো উপায়েৰে এই যজ্ঞভূমিলৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিব লাগিব। তেওঁনো বাক ক'ত থাকে ? তেওঁ আহিলেহে মোৰ যজ্ঞৰ সাৰ্থকতা হ'ব। কাৰণ মোৰ পুত্ৰ সন্তান হোৱাৰ আশীৰ্বাদ ঋষ্যশৃঙ্গইহে প্ৰদান কৰিব পাৱিব। ১৪৩॥

ৰজাৰ আদেশ আৰু পৰামৰ্শ শুনি এজন বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণে ক'লে, মহাৰাজে ঠিকেই কৈছে। ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক যজ্ঞ উৎসৱলৈ নানিলে যজ্ঞৰ সাৰ্থকতা নহব। কাৰণ গাভ্ৰতো গৃহ মুনিক শ্ৰেষ্ঠ বুলি কৈছে। তেওঁৰ ভৱিষ্যত ৰাণী কেতিয়াও অখলে নাযাব। এতিয়া সমস্যা হ'ল তেওঁক নিমন্ত্ৰণ কৰি



অনাটো। কাৰণ তেওঁ বহুত দূৰত থাকে। তেওঁক নিমন্ত্ৰণ কৰিবৰ কাৰণে যাব কোন ? ৰজাঃ  
তেতিয়া প্ৰজাবৰ্গক উদ্দেশ্য কৰি ক'লে- কোনজন সাহসী লোকে গৈ আগ্ৰমৰ পৰা তেওঁক লৈ  
আনিব পাৰিব ? ১৪৪ ॥

যি জনে তেওঁক আনি দিয়াৰ সম্মতি প্ৰদান কৰিব তেওঁক উপযুক্ত পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰা হ'ব  
ৰজাৰ প্ৰশুত প্ৰজাবৰ্গৰ মাজৰ পৰা এজনী বুঢ়ীয়ে মাত লগালে। মহাৰাজৰ আদেশ শিৰোধাৰ্য্য কৰি  
এই বুঢ়ী বেটীয়েই ঋষ্যাশুঙ্গক আগ্ৰমৰ পৰা মাতি আনিব পাৰিম। ১৪৫ ॥

আপুনি মোক কিছুমান ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগিব। মূনি শ্ৰেষ্ঠ ঋষ্যাশুঙ্গক আনিবৰ কাৰণে মোক  
এখন নাও লাগিব। ৰজাৰ এটা প্ৰতিমূৰ্ত্তি লাগিব। কেইজনীমান পাট-গাভৰু ছোৱালী। লগতে  
কিছু খাদ্য-সামগ্ৰীও লাগিব। ১৪৬ ॥

বুদ্ধিমতী বুঢ়ীয়ে বিচৰামতেই ৰজাই ততালিকে মন্ত্ৰীৰ হতুৱাই সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিয়ালে।  
সকলো বস্তু পোৱাৰ পিছত বুঢ়ীয়ে দিন বাৰ স্নান চাই আগ্ৰমলৈ যাবলৈ সাজি কাচি ওলাল। ১৪৭ ॥

বহুত দিন বহুত ৰাতি অতিক্ৰম হোৱাৰ পিছত বুঢ়ীয়ে নাওঁ নি নৰ্মদাৰ তীৰত থকা আগ্ৰমত  
চপালে। ঋষিৰ আগ্ৰমৰ চৰিওফালে পানী। এই জল ৰাশিৰ মাজত ঋষিৰ পৰিত্ৰ আগ্ৰম। বাশষ্ঠ  
ঋষিয়ে আনন্দ উল্লাসৰ মাজেদি ধ্বংস কৰ্ম্মত লিপ্ত আছিল। ১৪৮ ॥

বুঢ়ীয়ে নিজৰ সুবিধানুসাৰে আগ্ৰমৰ কিছু দূৰতে চাউন পাতিলে। সময় আৰু সুবিধা বুজি  
খাদ্য সজ্জাৰ, ফল-মূল আৰু পাট-গাভৰু কেইজনীলৈ বুঢ়ী ঋষিৰ আগ্ৰমৰ ফালে গ'ল। বুঢ়ীয়ে গৈ  
দেখিলে যে আগ্ৰমত ঋষি নাই। (চিলিজা) ঋষ্যাশুঙ্গ মূনিহে অকলে আছে। বুঢ়ীৰ মুঠতে গাখীৰতে  
ম'হৰ খুটি হোৱাদি হ'ল। ১৪৯ ॥

সুযোগ বুজি বুঢ়ীয়ে এচুঙা পানী জাৰি ল'লে। লগতে ফল-মূলৰ চৌপোলাটি লৈ বুঢ়ী  
আগ্ৰমৰ ঋষ্যাশুঙ্গৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। বুঢ়ীয়ে দেখিলে বশিষ্ঠ ঋষি আগ্ৰমত নাই। গতিকে তেওঁৰ  
অতি সুবিধা হ'ল। বিচিত্ৰ কথা হ'ল যে ঋষ্যাশুঙ্গৰ কোনো দিনে মানুহৰ লগত সাক্ষাৎ হোৱা  
নাছিল। (চিলিজা) মুনিয়ে আদৰ্শ-কায়দা, মায়াজাল, তথা তম-মন্ত্ৰৰ কথা একোকে জনা নাছিল।  
১৫০ ॥

বুঢ়ীয়ে সৰিনয়ে ঋষ্যাশুঙ্গ মূনিক প্ৰণাম জনালে আৰু ক'লে- হে মূনিবৰ! আমি আপোনাক  
দিবলৈ কিছু খাদ্য-সামগ্ৰী লৈ আহিছো। আপুনি পেতৃকৰ্ম্মত বসকৰা বোধিসত্ত্বৰ তুল্য। গতিকে  
আমাৰ উপহাৰৰ বস্তু আপুনি গ্ৰহণ কৰক। ১৫১ ॥

বুঢ়ীৰ প্ৰাৰ্থনা শুনি (চিলিজা) মুনিয়ে সুখিলে-আপোনালোক কোন দেশৰ পৰা আহিছে ?  
ইয়ালৈ অহাৰ অভিপ্ৰায় কি ? ১৫২ ॥

বুঢ়ীয়ে ক'লে- আমি আপোনাক দান দক্ষিণা আদি কৰি আপ্যায়িত কৰিবৰ নিমিত্তে আহিছোঁ। আমাৰ দেশৰ নাম অযোধ্যা। আপুনি আমাৰ উপহাৰৰ ফল-মূল গ্ৰহণ কৰি মনোবাঞ্ছা সিদ্ধি কৰক। ১৫৩॥

ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিয়ে ক'লে- আপোনালোকৰ ব্যৱহাৰত মই বৰ সন্তোষ পাইছোঁ। কিন্তু এতিয়া কথা হ'ল মোৰ পিতা বৰ্তমান আগ্ৰমত নাই। আজি কেইবাদিনো হ'ল, বাহিৰত ফল-মূল অৰেষণৰ কাৰণে গ'ল। পিতাৰ অনুপস্থিতিত আক বিনা আদেশত মই আপোনালোকৰ উপহাৰৰ বস্তু গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰোঁ। পিতা আহিলে গ্ৰহণ কৰিম। ১৫৪॥

বুঢ়ীয়ে ক'লে- আপুনি যদি ঋষিৰ অনুপস্থিতিত ফল-মূল গ্ৰহণ কৰিব নিষিদ্ধাৰে তেন্তে আমি জনা পানী চুঙাকে গ্ৰহণ কৰক। কাৰণ পানীয় বস্তুত কোনো দোষ নাই। বুঢ়ীৰ কাতৰ অনুৰোধত ঋষ্যশৃঙ্গই মন্ত্ৰ পুত কৰি জনা পানী চুঙা ঘট ঘট কৰি খালে। ১৫৫॥

যাদু মন্ত্ৰ কৰি দিয়া পানী চুঙা বোৱাৰ পাছতে ঋষ্যশৃঙ্গ মুনী বুঢ়ীৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈ পৰিল। মন্ত্ৰৰ জ্বালত মুনিয়ে বুঢ়ীক তন্ত্ৰ তন্ত্ৰ কৰি সুধিলে - আপোনালোকৰ দেশৰ নাম কি? বৰিশেষ জনাই মোক সুধী কৰক। ১৫৬॥

বুঢ়ীয়ে ক'লে - আপুনি যদি আমাৰ দেশৰ কথা জানিব বিচাৰিছে, তেতিয়াহ'লে আমাৰ লগত যাৰ লাগিব। আমাৰ দেশৰ নাম অযোধ্যা (অযুঠা) ই এখন বিশাল দেশ। ১৫৭॥

বুঢ়ীয়ে ক'লে- মুনীৱৰ! আজি আগ্ৰমত আপোনাৰ পিতৃগুৰু নাই। গতিকে তেখেত আহক। কালিলৈ বোৱাৰ চিন্তা কৰিব লাগিব। এইদৰে বুঢ়ীয়ে ছল-চাতুৰি কৰি কুট-কৌশলেৰে মুনিক ৰাজি কৰাই সাউংকৰে আগ্ৰমৰ পৰা শিবিৰলৈ গ'ল। ১৫৮॥

(পুৰুচিঠা) বশিষ্ঠ মুনী ভ্ৰমণৰ পৰা আগ্ৰমলৈ ঘূৰি আহিল। লগে লগে ঋষ্যশৃঙ্গই পিতাক বশিষ্ঠক অযোধ্যা নগৰৰ পৰা অহা বুঢ়ী আৰু পাট-গাভৰু কেইজনীৰ আগমনৰ অভিপ্ৰায় জনালে। অৱশেষত ঋষ্যশৃঙ্গ বুঢ়ীৰ লগত অযোধ্যা নগৰলৈ বোৱাৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ালে। ১৫৯॥

বশিষ্ঠ ঋষিয়ে অযোধ্যা নগৰলৈ যাবলৈ তেওঁক বাধা প্ৰদান কৰিলে। কিন্তু ঋষ্যশৃঙ্গই মানি নললে। ঋষ্যশৃঙ্গ বুঢ়ীৰ লগত যাবলৈ ওলাল। দুগুণ উৎসাহেৰে ঋষ্যশৃঙ্গ, বুঢ়ী আৰু পাট-গাভৰু কেইজনীৰে সৈতে আনন্দেৰে নাও বাই গৈ অযোধ্যা নগৰ পালেগৈ। সন্মিলনেৰে হৃদয়ত বিপুল আনন্দ। ১৬০॥

দেশ বিদেশৰ পৰা অহা ৰজা, প্ৰজা, পুৰোহিত সকলে আহি অযোধ্যা উকল ঘাটল লগাবলৈ ধৰিলে। ১৬১॥

অযোধ্যা নগৰীত আয়োজিত বস্তু উৎসৱত যোগদান কৰিবৰ কাৰণে দেশ বিদেশৰ পৰা

বজা, প্রজা, দুখী, সুখী, ব্রাহ্মণ আদিৰ অবিৰাম জন প্ৰহ্লাদ ব'বলৈ ধৰিলে। সেই অনুপাতে বজাই সকলো অতিথিৰ থকা মেলাৰ সুবন্দকৰ্ত্তা কৰি দিলে। খোৱা বোৱাৰ যথোচিত সু-ব্যৱস্থা কৰি দিয়ালে। বজাই ইচ্ছামতে মুক্ত হস্তে দান দক্ষিণা কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ অতি উলহ-মালমেৰে সকলো প্ৰজাকে সন্তোষ দিবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিছিল। ১৬২ ॥

বজা দশৰথৰ যজ্ঞ উৎসৱ চাবৰ নিমিত্তে স্বৰ্গ-মৰ্ত্য, পাতাল পৃথীৰ পৰাও অসংখ্য লোক আহিছিল। মুঠৰ ওপৰত গঙ্গা নদী(পেঙ্গলাই)পাৰত আয়োজিত যজ্ঞভূমি ও জন সমুদ্ৰৰ নিছিগা ধাৰ বৈছিল। আৰু সমবেত প্ৰজাৰ মাজত বিভিন্ন আলোচনা সমালোচনা আৰম্ভ হৈছিল। ১৬৩ ॥

## ॥ দেৱতাসকলৰ বাৰণ বধৰ মন্ত্ৰণা ॥

আলোচনাৰ প্ৰসঙ্গতে এজন কল্যাণকামী দেৱতাই কৈ উঠিল-আপোনালোক সকলোৱেই জানে আৰু অনুভৱ কৰিছে যে লক্ষ্যত এজন দুদন্ত পাণিষ্ঠ বজাই ৰাজত্ব কৰি আছে। তেওঁ স্বৰ্গ,মৰ্ত্য, পাতাল পৰ্যন্ত বিজয় কৰি ফুৰিছে। তেওঁৰ অন্যায় অত্যাচাৰত চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য, পিতৃচু, বৰুণো পীড়িত হৈছে। আৰু দেৱ মনুষ্যৰ ওপৰত হোৱা বাৰণৰ অমানুষিক অত্যাচাৰ উৎপীড়নে হাহাকাৰৰ সৃষ্টি কৰিব ধৰিছে। একচ্ছত্ৰী বজা লক্ষ্যধিপতিৰ প্ৰকোপত কাৰো হৃদয়ত শান্তি নোহোৱা হৈছে। ১৬৪ ॥

এতিয়া সেই পাণিষ্ঠক কি উপায়েৰে দমন কৰিব পাৰি তাৰহে এটা উপায় চিন্তা কৰি উলিয়াব লাগে। অন্যথা দেৱ মনুষ্যৰ মাজত শান্তি নহ'ব। গতিকে আমি এতিয়া একত্ৰিত হৈ সেই (চিপছৌ লাডা) দশাননক বধ কৰাৰ এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। আৰু তেওঁক দমন কৰাৰ এটা উপায় বিচাৰি (চাতুৰ্য্য) ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গৈ সকলো দাবী জনাব লাগে। ১৬৫ ॥

দেৱ সমাজত কল্যাণৰ উপায়, ব্ৰহ্মাদেৱৰ বাহিৰে কোনোও দিব নোহোৱে। কল্যাণকামী দেৱতাজনৰ এই সুন্দৰ প্ৰস্তাৱত সমৰ্থন জনাই সকলোৱে চাতুৰ্য্যবাক্ত প্ৰস্তাৱ ওচৰলৈ বাহৰ কৰাৰে দিন দিব কৰিলে। ১৬৬ ॥

এইদৰে সমন্তত প্ৰজাৰগই চাতুৰ্য্যবাক্ত ওচৰত উপস্থিত হৈ প্ৰণাম জনালেগৈ। চাতুৰ্য্যবাক্তো প্ৰজাৰগৰ আগমনৰ অভিপ্ৰায় সুধিলে। তেতিয়া সমবেত প্ৰজাৰগই সমাজৰ নিবেদন কৰিলে-যে সৃষ্টিকৰ্ত্তা; পৃথিৱীত এজন মহাবলী দুৰ্দন্ত ৰাক্ষস ৰাজ্য ৰাজত্ব কৰিছে। বাৰ অন্যায় অত্যাচাৰত কোনো দেৱ মনুষ্যই শান্তিৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব পৰা নাই। ১৬৭ ॥

তেওঁৰ হৃদয়ত ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম লেশমাত্ৰও নাই। ত্ৰিভুবনৰ একচ্ছত্ৰী বজা হৈ তেওঁ সকলোৰে ওপৰত অত্যাচাৰ কৰি ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম পৰিত্ৰতাক বিনশ কৰি ফুৰিছে। তেওঁ যদি এনেদৰে অন্যায়, অত্যাচাৰ, উৎপীড়ন কৰি থাকে, তেন্তে ভৱিষ্যতে এই সংস্কৃত কোনো ধৰ্ম্ম কৰ্ম্মৰ অস্তিত্ব নাৰাকিব।

ধাৰ্মিক ব্যক্তিৰ সংখ্যা কমি আহিব। অত্যাচাৰী পাপীৰ সংখ্যা ক্ৰমে বাঢ়ি যাব। মৃত্যুৰ পিছত সকলোৱেই হয়তো নৰকগামী হ'ব লাগিব। দান-দক্ষিণা কৰি সংকৰ্ম কৰোতাৰ সংখ্যা সংসাৰত মুঠেই নোহোৱা হ'ব। গতিকে আপুনি পৃথিৱীত শাস্তি আৰু ধৰ্ম কৰ্ম তথা পৱিত্ৰতা ৰক্ষা কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১৬৮॥

অন্যথা পৃথিৱীত সুখে-সন্তোষেৰে পৱিত্ৰ জীৱন-যাপন কৰা একেবাৰে সম্ভৱ নহ'ব। আপোনাৰ ওচৰত আমাৰ এয়েই সৰল মিনতি। দেৱ সমাজৰ অনুৰোধত ব্ৰহ্মাই ক'লে-দশাননক নিধন কৰা সম্ভৱ নহয়। কাৰণ তেওঁক অমৰণ বৰ দিয়া আছে। গতিকে আমি এতিয়া স্বৰ্গাধিপতি ইন্দ্ৰ(ইনতচিকিত্ৰা)ৰ ওচৰলৈ যোৱাই মঙ্গল হ'ব। ১৬৯॥

সকলোটি গৈ ইন্দ্ৰৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। তেওঁলোকে ইন্দ্ৰৰ ওচৰত নিবেদন কৰিলে-হে ব্ৰহ্মাধিপতি। অত্যাচাৰী দশাননে দেৱ সমাজত বৰ অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি ত্ৰিভুবন ত্ৰাসমান কৰিছে। পৰৱৰ্তী পৰ্যন্ত হৰণ কৰি দেৱ সমাজত বিগ্ৰহলাৰ সৃষ্টি কৰিছে। ১৭০॥

(চিপহৌলাকা) ৰাৱণৰ উৎপাতত আৰু জঘন্য কৰ্ম বিপাকত সংসাৰ বাসী এতিয়া পাপ কৰ্মত লিপ্ত হ'ব। যাৰ হৃদয় অলপ পৱিত্ৰ আছিল, সিয়ো ভ্ৰষ্ট হৈ যোৱাৰ পথত। গতিকে ৰাৱণৰ ধংস কি উপায়েৰে কৰিব পাৰি তাৰহে ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১৭১॥

দেৱ সমাজৰ বিনয় প্ৰাৰ্থনাৰ প্ৰত্যুত্তৰত ইন্দ্ৰই ক'লে- এই বিষয়ে আলোচনা (চাংমুন) ব্ৰহ্মাৰ ওচৰতহে হ'ব। তেওঁহে ইয়াৰ উচিত ব্যৱস্থা কৰিব পাৰিব। কাৰণ ব্ৰহ্মাই তেওঁক অমৰণ বৰ দিয়া আছে। ১৭২॥

অমৰণ বৰ লাভ কৰা হেতুকে ৰাৱণে কালৈকো ভয় নকৰে। তেওঁক নিধন কৰা সম্ভৱ নহয়। এইদৰে আলোচনা কৰি ইন্দ্ৰ দেৱতা নিমাতহে ৰ'ল। ১৭৩॥

মৰ্ত্যলোকত দেৱ সমাজৰ মাজত হোৱা আতঙ্ক আৰু অশান্তিৰ ধ্বনিয়ে গৈ ব্ৰহ্মাক কল্পিত কৰি তুলিলে। ব্ৰহ্মাইও কাল বিলম্ব নকৰি মৰ্ত্যলোকত আয়োজিত ৰজা দশৰথৰ যজ্ঞোৎসৱত যোগদানৰ অভিপ্ৰায়েৰে আহিল। ১৭৪॥

(চাহামপাতি) ব্ৰহ্মাক দেখাৰ লগে লগে ইন্দ্ৰই মাত লগালে- হে সৃষ্টিকৰ্তা। আপুনি ৰাৱণক কেনেধৰণৰ বৰ প্ৰদান কৰিলে, যাৰ প্ৰভাৱত ৰাৱণে বিনা সঙ্কোচে ত্ৰিভুবনত একচ্ছত্ৰী ৰজাই সকলোৰে মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিব লাগিছে ? ত্ৰিভুবনবাসী তেওঁৰ ভয়ত 'ত্ৰাহি ত্ৰাহি' হ'ব ধৰিছে। তেওঁৰ ইচ্ছামতে লুটপাত অন্যায় অধৰ্ম কৰি ফুৰিছে। ইয়াৰ প্ৰতিকাৰৰ এটা ব্যৱস্থা দিব লাগে। ১৭৫॥

ইন্দ্ৰৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ব্ৰহ্মাই ক'লে- মই ৰাৱণক সকলো প্ৰকাৰৰ বৰ প্ৰদান কৰিলো। তেওঁক

কিন্তু এই তিনি বিশ্বৰ পৰা হাত সাৰি থাকিবৰ কাৰণে বৰ দয়া নাই যেনে ১) মনুষ্য ২) বৃক্ষবাসী  
বান্দৰ আৰু ৩) অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ। অন্য বৰৰ প্ৰভাৱতহে ৰাৱণে ত্ৰিভুবনতে অমানুষিক অত্যাচাৰৰ পৰাক্ৰম  
দেখুৱাই ফুৰিছে। ১৭৬॥

এইদৰে ব্ৰহ্মা আৰু ইন্দ্ৰ দুয়ো বাস্তৱলিপি কৰি থাকোঁতেই ব্ৰহ্মাৰ ঘপহকাৰে মনত পাৰল আৰু  
সাধনাৰ বলত দেখিলে যে তুৰ্বিত ৰাজ্য স্বৰ্গত বোধিসত্ত্বই নানান অপেশুৰীৰ লগত আনন্দ  
উপভোগৰ মাজেদি কাল কটাই আছে। ১৭৭॥

বোধিসত্ত্বৰ বাহিৰে হয়তো কোনোৱে দুষ্ট ৰাৱণক নিধন কৰিব নোৱাৰিব; গতিকে তুৰ্বিত  
ৰাজ্যত ভোগ বিলাসত থকা বোধিসত্ত্বক মৰ্ত্যভূমিত আৱৰ্জ্য হ'বৰ কাৰণ আমহুগ কাৰব লগা  
হ'ল। তামালোক এতিয়া তুৰ্বিত ৰাজ্যত গৈ তেওঁক আমহুগ কৰাওঁ। ১৭৮॥

## ॥ বোধিসত্ত্বক মৰ্ত্যত আৱিৰ্ভাৱ হ'বলৈ ইন্দ্ৰৰ প্ৰাৰ্থনা ॥

ব্ৰহ্মাৰ নিৰ্দেশানুসাৰে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই এক পলো বিলম্ব নকৰি তুৰ্বিত ৰাজ্যৰ বোধিসত্ত্বৰ  
ওচৰত গৈ থিয় হ'ল। ইন্দ্ৰই বিনম্ৰতাৰে সৈতে বোধিসত্ত্বক আহৱান কৰিলে। ১৭৯॥

হে (মাৰ্ঘাচ) প্ৰভু, মৰ্ত্যালোকত পাৰশু দুৰাচাৰী ৰাৱণে অনাৰ্য অত্যাচাৰ কৰি ধৰ্ম কৰ্ম  
বিনাশ কৰিছে আৰু দেৱলোকত অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিছে। তেওঁক দমন কৰিবৰ পৰা ক্ষমতা কাৰো  
হোৱা নাই। ৰাৱণৰ কাৰ্য্য কলাপৰ ফলত সমাজৰ ধৰ্ম কৰ্মৰ অস্তিত্ব নোহোৱা হৈছে। এইদৰে চলি  
থাকিলে দেৱ সমাজত সাত্বিকতা আৰু পবিত্ৰতা একেবাৰে নোহোৱা হ'বগৈ। দেৱ সমাজে সংগ্ৰাম  
আৰু মুক্তিৰ সন্ধান বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিব কেৱল নৰকগামী হোৱাৰ বাহিৰে অন্য উপায়  
নাইকিয়া হ'ব। আমাৰ নিবেদন- আপুনি মৰ্ত্যালোকত আৱিৰ্ভাৱ হৈ দুষ্ট ৰাৱণক নিধন কৰি দেৱ  
সমাজত শান্তিৰ নিজৰা বোৱাই তোলক। আপোনাৰ আৱহানে সেই কালৰূপী ৰাৱণক কোনেও নিধন  
কৰিব নোৱাৰে। ১৮০॥

ইন্দ্ৰৰ বিনীত প্ৰাৰ্থনাত বোধিসত্ত্বই মৰ্ত্যালোকৰ ফালে ধীৰ দ্বিৰ ভাৱে দৃষ্টি নিৰ্দ্ধেপ কৰিলে।  
ইন্দ্ৰই ক'লে- আপুনি ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰক, সৌৱা বিশাল (অমুঠা), অযোধ্যা ৰাজ্য। সেই  
ৰাজ্যৰ ৰজা দাশৰথী। ১৮১॥

(তাতচাৰাৰ্য্য) দাশৰথী পুত্ৰ লাভৰ অৰ্থে অনেক দান দক্ষিণা কৰি পুণ্য অৰ্জন কৰি আছে।  
ৰজাৰ তিনিগৰাকী ৰাণী। তেওঁবিলাকেও ৰজাৰ দান দক্ষিণাত অনুমোদন জনাই পুত্ৰৰ কামনা কৰি  
পৱিত্ৰ হৃদয়েৰে গীল গ্ৰহণ কৰিব ধৰিছে। ১৮২॥

আপুনি গৈ কৌশল্যা (কোচনল্যা)ৰ গৰ্ভত জন্ম লওক। আপোনাৰ গা বন্ধক তিনিজনে  
ত্ৰমে কৈকেয়ী(কেকে) আৰু সুমিত্ৰাৰ(সুমিত্ৰালা)ৰ গৰ্ভত জন্ম লওঁক। ১৮৩॥

আপোনাৰ তিনিকোটি ন লাখ দেৱতাই কিচ্ছিকা(কিন্ডতা) ৰাজ্যৰ পৰ্বত অঞ্চলত জন্ম  
গ্ৰহণ কৰক। আপোনাৰ অভিযান যেতিয়া আৰম্ভ হ'ব, তেতিয়া আপোনাৰ বিভিন্ন কাৰ্য্যত তেওঁলোক  
সহায় ৰূপ হৈ পৰিব। ১৮৪॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই তুৰিত ৰাজ্যৰ অধিপতি বোধিসত্বক মৰ্ত্যালোকত কি ৰূপে কেনেকৈ জন্ম  
গ্ৰহণ কৰিব, সেই বিষয়ে আদ্যোপান্ত পৰামৰ্শ দি অভিবাধন জনাই নিজ ৰাজ্যলৈ গুচি গ'ল।  
১৮৫॥

মৰ্ত্যালোকত দশৰথ ৰজাৰ যজ্ঞোৎসৱ উলহ-মালহেৰে উদযাপিত হ'ব ধৰিলে। ইন্দ্ৰয়ো  
সেই আনন্দ উৎসৱত যোগদান কৰিলেহি। ৰজা প্ৰজা সকলোৱেই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ শুভ আগমনত  
শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰিলে। তেওঁলোক দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ পৰা শুভ সংবাদ পোৱাৰ প্ৰতীক্ষাত ব'ল।  
ইন্দ্ৰই আহি দেৱ সমাজত জনালে যে তুৰিত ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ বোধিসত্বই মৰ্ত্যালোকত আৱিৰ্ভাৱ  
হৈ অত্যাচাৰী ৰাৱণক নিধন কৰিবহি। এই খবৰ শুনাৰ লগে লগে দেৱ সমাজত আনন্দৰ হিলোল  
উঠিল। লগে লগে দেৱ সমাজে ইন্দ্ৰক সাধুবাদ দিলে।

অযোধ্যা ৰাজ্যৰ যজ্ঞোৎসৱে ৰ্গ,মৰ্ত্য, পাতাল এই ত্ৰিভুবনত আনন্দৰ জোৱাৰ তুলিলে।  
বজাৰো অভিষ্ট সিদ্ধিৰ অৰ্থে পাৰ্ৱ্যমানে দুৰ্বী দৰিদ্ৰ ব্ৰাহ্মণ আদিক দান দক্ষিণা দি আপ্যায়িত  
কৰিলে। দেৱ সমাজ তথা পুৰোহিত বগি ৰজাৰ পৱিত্ৰ আকাংক্ষ্যাক সাধুবাদ দি আশীৰ্বাদ কৰিবলৈ  
ধৰিলে। ৰজাৰ প্ৰজাৰ প্ৰতি অচলা আৰু শ্ৰে প্ৰজাৰ নিমিত্তে প্ৰজাৰো ৰজাৰ আনুগত্য স্বীকাৰ  
কৰি দীৰ্ঘানু কামনা কৰিলে। ১৮৬॥

ৰজাই অৰ্জুনি প্ৰদত্ত কল(কনকা)দুটা আনি যন্ত্ৰ ভূমিত সুবৰ্জিত কৰি ৰাখিছিল। কল দুটা  
আনি যন্ত্ৰাহুতি দিবৰ কাৰণে উপহাসপন কৰিলে। ১৮৭॥

যাতি কলাহ হ্ৰাপন কৰি তাত আয়পাত আৰু নাৰিকল পাত ভৰালে। উপস্থিত সভাসদ  
বৰ্গক উদ্দেশ্য কৰি ক'ব ধৰিলে-হে মোৰ সমবেত প্ৰজাবৰ্গ! প্ৰজা ভাজন ৰখি মূনি বৃন্দ আৰু  
পুৰোহিত বৰ্গা আজি আপোনালোকক একত্ৰিত কৰি এই মহান যজ্ঞোৎসৱৰ আয়োজন কৰা হৈছে।  
মই এজন অপুত্ৰক ৰজা। মই পুত্ৰ সন্তান কামনা কৰি আয়োজন কৰা এই যন্ত্ৰত আপোনালোকক  
সহকেত কৰিছো। এতিয়া আপোনালোকে যোক পুত্ৰ সন্তান জন্মৰ নিমিত্তে শুভ আশীৰ্বাদ প্ৰদান  
কৰিব লাগে। ১৮৮॥

সভাসদ বৰ্গৰ আগত ৰজা দশৰথে যন্ত্ৰৰ উদ্দেশ্য ব্যাখ্যা কৰাৰ পিছত কৰ্মাশুভ্ৰ(চিলিজা)

মুনি মনে মনে ধ্যানস্থ হ'ল। তেওঁ অধিষ্ঠান কাৰলে যে মোৰ জন্ম অৰণ্যৰ মাজতে। শৈশৱকাল আৰু শিক্ষা-দীক্ষা সকলো অৰণ্য আশ্ৰমতে লাভ কৰিলে। ঋষ্যশৃঙ্গৰ জ্ঞান মন্দিৰৰ ম'হম অসমৰ ১৮৯০।

ঋষ্যশৃঙ্গই অধিষ্ঠান মতে দেখিলে যে তুষিত ৰাজ্যৰ পৰা বোধসত্ত্ব আহি ৰজাৰ পুত্ৰৰূপে জন্মগ্ৰহণ কৰিব। এই বুলি শৃঙ্গ মুনিয়ে ৰজাক নিৰ্ভয় দি ভাটষ্যত বাণী ক'ৰিলে। ১৯০০।

হে ৰাজন। আপুনি পুত্ৰৰ নিৰ্ম্মতে অকলো চিন্তা নকৰিব। কাৰণ আপোনাৰ তিনিগৰাকী বাণীৰ গৰ্ভত জন্ম ল'বৰ নিৰ্ম্মতে স্বৰ্গ ৰাজ্যৰ পৰা চাৰিটি সন্তান আহি আছে। এতিয়া আপুনি অকমুনৈ প্ৰদত্ত কল দুটা নি বাণী তিনিগৰাকীক খাবলৈ দিয়ক। ১৯১০।

মুনি ঋষ্যশৃঙ্গৰ ভৱিষ্যত বাণী শুনি ৰজা আনন্দত আত্মহাৰ হ'ল। দেও সমাজেও মুনিৰ বাণী শুন আনন্দিত হৈ সাধুবাদ কৰিবলৈ ধৰিলে। যজ্ঞৰ অন্তত প্ৰজাবৰ্গই ৰজাৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণৰ শ্ৰুভকামনা জনাই আৰু ৰজাৰ দীৰ্ঘায়ু কামনা কৰি নিজ নিজ ৰাজ্যলৈ প্ৰস্থান কৰিলে। ১৯২০।

## অধ্যায় - ১

ৰজাই কল দুটা নি তিনিও বাণীক ভাগ কৰি খাবলৈ দিলে। ৰজাই কৌশল্যক এটা কল কৈকেয়ী আৰু সুমিত্ৰাৰ মাজত এটা কল ভাগ কৰি খাবলৈ দিলে। ৰজাই তেওঁলোকক ক'লে এই দুটা কল অকমুনিয়ে দিছিল। তেঁমালোকক সাত্বিকভাৱে সৈতে যোৱাহঁক আৰু পৱিত্ৰ হৈ গীল গ্ৰহণ কৰি পুত্ৰ কামনা কৰাহঁক। এইদৰে ৰজাই তিনিও গৰাকী বাণীক আদেশ পৰামৰ্শ দান কৰি পাত্ৰ-স্বতী তথা পৰ্বৰ্ষদয়গৰি সৈতে ৰাজসভালৈ গ'ল। ১৯৩০।

কৈকেয়ীয়ে কল দুটা আনি কৌশল্যক দিলে। সুমিত্ৰাৰ কল দিয়া নাছিল। কিন্তু কৌশল্য আৰু কৈকেয়ীয়ে আলোচনা কৰি ক'লে- সংসারত নাই মতেই সন্তান কামনা কৰে। সন্তানহীন নাইবীৰ সৌন্দৰ্য্য সংসারত অসমৰ। এই বুলি এটা কল কৈকেয়ী আৰু সুমিত্ৰাই ভাগ কৰি আনন্দ মনেৰে খালে। ১৯৪০।

সক বাণী সুমিত্ৰাকো আমাৰ ভাগ্যৰ কল খাবলৈ দিয়া হ'বক। এইদৰে তাম্ৰ বাণী আৰু মাজুবাণীয়ে সং আলোচনা কৰি আনন্দ আৰু পৱিত্ৰ মনেৰে কল ভাগ কৰি খাই সাত্বিক আৰু গীল পালন কৰি পুত্ৰ কামনাৰ ব্ৰত পালন কৰিলে। ১৯৫০।

## অধ্যায় - ২

### ॥ কিণ্ডি দেৱীৰ বৃত্তান্ত ॥

এতিয়া মই কিণ্ডি দেৱীৰ কথা আলোচনা কৰিম। বোধসত্ত্বই যেতিয়া তুষিত ৰাজ্য ত্যাগ কৰি আহি মৰ্ত্যালোকৰ ফালে গতি কৰিলে তেতিয়াৰ পৰাই কিণ্ডি দেৱীয়ে দুৰে বেজাৰে কাম

থাকিবলৈ ধৰিলে। “হে মোৰ পৰম আৰাধ্য গুৰুদেৱ জামী! আপোনাৰ আৰু মোৰ মিলন আজিৰ নহয়, আমাৰ এই মিলন কল্প কল্পান্তৰৰ। আপুনি মৰ্ত্যলোকলৈ দেৱ সমাজৰ মাজত গাভিৰ নিজৰা বোৱাবলৈ ওলাইছে। কিন্তু আপোনাৰ অনুপস্থিতিত মই অকলে ইয়াত কেনেকৈ থাকিম?” বোধিসত্বৰ মৰ্ত্যলোকলৈ গমনৰ লগে লগে কিশি দেৱীয়ে স্বৰ্গীয় ভোগ বিলাস ত্যাগ কৰি মৰ্ত্যলোকৰ গন্ধৰ্বমৰ্দন পৰ্বত(কানখামা)ত নিবাস কৰিবলৈ ধৰিলে। পুনৰ বোধিসত্বৰ লগত মিলনৰ আকাঙ্ক্ষাৰে সৈতে তেওঁ মনে প্ৰাণে জপ তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৬॥

গন্ধৰ্বমৰ্দন পৰ্বত সেউজীয়া প্ৰাকৃতিক দৃশ্যৰে ভৰা এক মনোৰম স্থান। এদিন লঙ্ঘাধিপতি(চিপহৌলাছা) বাৱণে ভ্ৰমি ফুৰোতে আহি সেই পৰ্বত পালেহি। তাত এটি ৰূপে গুণে অনুপম কন্যা তেওঁৰ দৃষ্টিত পৰিল। বাৱণে সদায় কামভাৱ চকিতাৰ্থৰ কাৰণে লালায়িত হৈ থাকে। সেইদিনা তেওঁ সমুখতে পোৱা এনেহেন স্বৰ্গীয় অপৰূপা কন্যা আনো লক্ষ্য কৰি তেওঁৰ পৰা সাৰি যাব পাৰে? বাৱণে ততালিকে সেই কন্যাৰ ওচৰত বহু বাহিলে আৰু সুধিলে-তুমি কোন? কাৰ দুহিতা? ইয়াত নিৰ্জন বনৰ মাজত তুমি কি অভিপ্ৰায়েৰে তপস্যা কৰি আছা? কিণ্ডি দেৱীয়ে মাত দিলে। ১৯৭॥

মই স্বৰ্গৰ এক দেৱকন্যা। প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য মোৰ বৰ প্ৰিয় বস্তু। মোৰ অভিনাৰিত বৰ পাবৰ নিমিত্তে মই ইয়াত জপ তপস্যাত বৃত্ত হৈ আছোঁ। ১৯৮॥

বাৱণে সুধিলে তোমাৰ সাধনাৰ অভিপ্ৰায়নো কি? কি উদ্দেশ্যে তুমি এই নিৰ্জন বনত তপস্বিনী হৈ আছা? ১৯৯॥

কিণ্ডি দেৱীয়ে ক’লে- মোৰ ইষ্ট দেৱতা জামী বোধিসত্বৰ লগত মিলনৰ আকাঙ্ক্ষাত ইয়াত মই তপস্যা কৰি আছোঁ। তেওঁৰ আত্মাৰ লগত মিলিত হ’বৰ কাৰণে মই দিনে ৰাতিয়ে এই নিৰ্জন বনত তপস্যা কৰি আছোঁ। ২০০॥

বাৱণে ক’লে- কোন সেইজন বোধিসত্ব? ক’ত থাকে? কিয় সকলোৱেই বোধিসত্ব বুলি চিঞিবি থাকে? ক’ত মই ইমান ঠাই বুজিছোঁ তথাপি তেওঁক লগ পোৱা নাই। কেনেকৈকি যদি লগ পাব, তেওঁক কাটি কুটি মাৰি বধনুৰ দেখুৱাম। হেৰা। তুমি বোধিসত্বৰ লগত মিলনৰ আকাঙ্ক্ষা পৰিত্যাগ কৰা। মই তেওঁক পালেই বহু কৰিম। তুমি আৰু তেওঁৰ নাম ন’লবা। তুমি মোৰ দুষ্টা ৰাণী হ’বা। মোৰ বন্ধত ৰাণী আছোঁ। সেই বিলাসৰ চিত্তৰত তোমাৰ প্ৰথম স্থান দি সুখ ভোগত ৰাখিম। মোৰ সমস্ত ৰাজ্যৰ অধিকাৰিনী তোমাৰেই পাতিব। ২০১॥

বুৰোহো হাজত কৰা চকি থাকোৱেই কাৰণে সৰুসৰুৰে কিশি দেৱীৰ হাতত ৰাণ হাবি ধৰিলে। দেৱকনাই নিতপাৰ হৈ অসহ্য ভাৱে ক’লে- হে লভনুৰা আপুনি কি কৰা কৰি



যুক্তিহে ? এই নিঃসহায় অবলা দেহীক ক্ষতক অধিকারন করিবলৈ সময় দিবে। তার শিকড় মি হয় হ'ল। ২০২॥

বাহুগে চিত্তা করিলে - এই অবলা নারীনা মোর হাতের পথা ক'ত পলাই সাধিব ? সেই কুলি ভাটি দেহকন্যার হাতখন তেওঁ এবি দিলে। বাহুগর বজ্রযুগ্মের পথা পবিত্রাণ পাই দেহকন্যাই জলপ নূর পৈ শুদ্ধচিত্তে একজন্মে বোধিসত্ত্বক ধ্যান করিবলৈ ধবিলে - হে প্রভু। যদি ধই মত্তর প্রতীক, মোর চরিত্রত কোনো দোষ নাই, আক যদি মোর ক্ষমত মোর প্রিকৃতমর প্রতি পত্তি ভক্তি, গীলতা পবিশূর্ণ হৈ আছে তেজ মোর সমুদ্রত একুবা অগ্নি দগ্ধ দগ্ধ করি জ্বলি উঠক। ২০৩॥

সতীর কাতর প্রার্থনা আক যিনয় গীলতাত একুবা অগ্নি ভয়দুর্ঘটে প্রবলিত হৈ উঠিল। লগে লগে সতীরে কাল বিলম্ব নকরি দগ্ধ দগ্ধ করি জ্বলি উঠা অগ্নির কুণ্ডত অপিসাই পবিল। চমুস প্রচণ্ডতে সতী অন্তর্ধান হৈ গ'ল। ২০৪॥

পতিভক্ত সতীর এই আশ্রিত কণ্ঠ দেখি বাহুগ একেবারে খং আক ফেদন্ত চিহ্নিবি তুল্লা হ'ল। দগ্ধ একালে বিচাৰিও দেহীর কোনো সন্ধান নাপালে। তেতিয়া বাহুগে পতীর ভায়ে ক্রন্দনকর করিলে যে সঁচাকৈয়ে এই নারী সতী। এওঁর চরিত্রত কোনো কলিমায চিন নাই। এওঁ কণ্ঠ আক পত্তি ভক্তির শুদ্ধ আদ্যন্ত বকা নাই। বাহুগে কোনো উপায় নাপাই পা বকক বাকস কেইজনক ববীয়া দি ক'লে - যদি কোনো পুরুষ এই অগ্নিকুণ্ডর পথা ওলায় তেজ তাক ততালিকে হত্যা করিবি। যদি কোনো দেহকন্যা ওলাই তেজ তুরজ মোর বাকপ্রাসাদ লৈ বাবিশক। এইদবে বাহুগে বাকস কেইজনক নির্দেশ দি নিজে নিজ বাক্যর ফলে গুটি গ'ল। ২০৫॥

বাহুগর প্রত্যাহর্জনর পিক্ত বাকস প্রহরী কেইজনে অগ্নি কুণ্ডর চাৰিওফালে গহ্বা দি ব'জিল। কিন্তু কিছুক্ষণের পিক্ত অগ্নিকুণ্ডর পথা দেহকন্যাই অন্যত্রপলৈ ওলাই আইল। ততালিকে দেহকন্যাক ধবি প্রহরী কেইজনে বাহুগর ওচরত সি সমর্পণ করিলেনৈ। ২০৬॥

বাহুগে ফেদ আক হস্তের দেহ কন্যাক ক'লে - তই পুরুষ জগে ওলায়ো হ'লে আজি তোক কাটি কুটি তোব কেঁয় মত্তই মোর বাকস বিলাকক খাবলৈ দিলোহুইটেন। কিন্তু দুর্ভাগসর কথা যে তই নবীকরণ মোর ওচরত বিহ দিলি। নারী হত্যা হত্যাণ। সেইকরণ তই আজি কাটি গলি। বাইওক, তোক আজি এনেহে এবি বিদ্যা নহব। বাহুগে প্রহরী বাকস কেইজনক কত্তি দি ক'লে - এইক এটা মোহম চন্দ্রকন্ত ভবই তোমালোকে সাগরত উটুরই খিরাইব। ২০৭॥

ককান আফেলমতে বাকস কেইজনে দেহকন্যাক মোহম চন্দ্রকন্ত ভবই জায়ে রেখে দি ক্ষুদ্রত উটুরই দিলে। ২০৮॥

মোহম চন্দ্রকন্তে ক্ষুদ্রত উটুরই খিরাব লগে লগে সাগরত প্রভল কুলর কলিবলৈ করিলে।

চন্দুকটোৱে লাহে লাহে সাগৰত ওপঙি টো খেলিবলৈ ধৰিলে। সাগৰৰ সোঁত আৰু টোৱে লোহাৰ বাকচটো বহুত দূৰলৈ উঠুৱাই লৈ গ'ল। লোহাৰ চন্দুকটোও ভাৰি গৈ সাগৰৰ বালি চাপৰি এটাত থকল (মিখিলা) মিখিলা ৰাজ্যত লাগি ধৰিলে। ২০৯॥

মিখিলা ৰাজ্যৰ ৰজা হ'ল (চানেক) জনক। যেতিয়া সেই লোহাৰ চন্দুক গৈ চাপৰিত লাগিল, সেই দিন ধৰি সেই চাপৰিটো উৰ্বৰা হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। ই খেতিৰ উপযোগী হ'ল।

জনক ৰজাৰ কোনো সতি সন্তান নাছিল। সেই কাৰণে তেওঁ প্ৰজাসকলক সদায় দান দক্ষিণা আদি দি পুত্ৰ সন্তান কামনা কৰি আছিল। তেওঁৰ তিনিজন ভায়েকৰ তিনিজনী গাভৰু ছোৱালী আছিল। জনকৰ সন্তান নথকাত মনত দুখ আছিল। ২১০॥

ৰজাৰ তপ সাধনাত (কোতামা) গৌতম ঋষিয়ে অধিষ্ঠান কৰি পালে যে ৰজাৰ ভাগ্যত কোনো সন্তান নাই। তেওঁ জনকক ক'লে- কিন্তু এটা সোণালী সুযোগ আপোনাৰ ভাগ্যত আহি আছে। সেই কাৰণে আপুনি চিন্তা ভাৱনা কৰিব নালাগে। ২১১॥

হে ৰজা ! আপুনি এটা কাম কৰক। আপোনাৰ কৃষক সকলক লগাই আপোনাৰ মিখিলা বালি চাপৰিটো হালকোৰ ৰোৱাই চহাই পেলাওক। তাত আপুনি এটি ৰূপে গুণে অতুলনীয় দেৱকন্যা লাভ কৰিব। ২১২॥

জনকে ঋষিৰ আদেশ শিৰোধাৰ্য্য কৰি প্ৰজা সকলক হাল বাবলৈ পঠালে। হাল বাই থাকোঁতে লোহাৰ বাকচ টো পাই ভাৰিলে নিশ্চয় ইয়াত কিবা সু-বাদ্য আছে। তেওঁলোকে আৱেগে আৱেগে কৈ নি ৰজাক দিলেগৈ। ২১৩॥

ৰজাই আলফুল কৰি বাকচটো খোলালে। তাত এটি অগ্ৰকন্যা দেৱকন্যা দেখিবলৈ পালে। কন্যাটিক পাই ৰজাৰ আনন্দৰ পাৰাৱাৰ নোহোৱা হ'ল। কন্যাটোও কন্যাটি পাই আনন্দ আৰু সৌন্দৰ্য অনুভৱ কৰিলে। দেৱ দুৰ্ভাগ কন্যাটিৰ ভৱণপোষণ লাগিল পালনৰ ব্যৱস্থা ৰাণীৰ ওপৰত দিলে। আলাসৰ লাক ৰূপে ৰাণীয়ে কন্যাটি ডাঙৰ কৰিলে। নাম ৰাখিলে (নংসীতা) সীতা। ২১৪॥

### অধ্যায়-৩

### ॥ ৰাম জন্ম ॥

ৰোহিণিস্ত কৌশল্যৰ গৰ্ভত স্থিত হ'লহি। তেওঁ (লক্ষ্যত) ৰাম ৰূপে আৱিৰ্ভৱ হ'ল। লম্বৰ এজনে কৈকসীৰ গৰ্ভত আৰু দুজন ভায়েকে সুমিত্ৰৰ গৰ্ভত জন্ম ল'লে। ২১৫॥

(তাতচৰাৰা) কনক ৰজাৰ পুত্ৰ জন্ম হোৱাত আনন্দৰ পাৰাৱাৰ নোহোৱা হ'ল। পুত্ৰৰ উৎসব ঘূৰ খেতিবলৈ পাই ৰজা পৰমানন্দিত হ'ল। বৃদ্ধ কনক ৰজাই পুত্ৰ সকলৰ নাম কৰাৱে

এইদৰে বাখিলে- ভাস্কৰ ল'ৰাৰ নাম বাহ(চাও-লাফাঙ)। তেওঁৰ পৰীক্ষা কৰা জাতি উচ্চল আৰু চমককাৰ। কেইকোটা গৰ্ভত জন্ম জনম নাম বাখিলে ভাস্কৰ(জাটলবাস)। তেওঁৰ পৰীক্ষা কৰা মাথিক সৰু। সৰু বাণী সুমিত্ৰাৰ গৰ্ভত জন্ম ল'ৰা দুটাৰ নাম ক্ৰমে লক্ষণ(লাফালা) আৰু পত্ৰ (হাতালু) ২১৬।

লক্ষণ (লাফালা) সদায় জেট ব্ৰাভ বাহ(লাফাঙ)ৰ লগত থাকিব। কাম তেওঁ কাম সৈতে একোটা কাম অংশতে জন্ম। পত্ৰকে তেওঁ কাম যি কোনো অভিযান বা কৰ্মতে গুচ্ছ ভাঙিবে সহায় সাধি কৰিব। এইদৰে দুটা কাম পৰাই হিদি পৰাৰী কৰীৰ চাখিটি পুত্ৰ জন্ম হ'ল। পত্ৰৰ মাজুকাৰীয়ে সৰুবাণীক দিয়া কাম অংশত জন্ম। সেইকৰণে পত্ৰৰই ভাস্কৰ প্ৰতি সদায় আসো শ্ৰে গুচ্ছ বাখিব আৰু বিভিন্ন কৰ্মত ভাস্কৰ সৰুৰ সহায়ক কৰিব। ২১৭॥

বাজুকুমাৰ কেইজন বেতিয়া ভূমিষ্ট হয়, তেতিয়া সৰু বেতিয়া কামদান হৈছিল। সৰুদান ভূমিকাম হৈছিল। পত্ৰত পৰ্ভত সন্ধান টোৰ সৃষ্টি হৈছিল। সুৰক পৰ্ভত কীৰি উঠিছিল। ইয়া, কাম আদি যেতাসকলে বাজুকুমাৰ সৰুদান জন্মত সৰুদান প্ৰকাশ কৰিছিল। বেতিসকল মৰ্ত্যলোকত জন্ম ল'বলৈ পঠোৱাত যেতাসকলে চাহাববাতি ক্ৰমাক প্ৰংশসা কৰিলে। হিলাল(হিলাল)ৰ পাদদেশত থকা যেতাসকলেও বেতিসকল জাতিভাৱত কামদান লাভ কৰিছিল। বাজুকুমাৰ সৰুদান ভূমিষ্ট হওঁতে বেতিয়া বেতিয়া কীৰিছিল, তেতিয়া লক্ষাবিৰাতি কৰণৰ দূৰ কিনিটি সুৰকি পৰি গৈছিল। ২১৮॥

অকস্মাত ব্যৱসায় দূৰ দূৰত কৰি পৰাভ কাম ভাস্কৰ জিহাৰিত হৈ পৰিছিল। বাজুপ্ৰসাদ নীৰৱ নিৰ্ভৰ হৈ পৰিছিল। বাজুৰ অক্ষয় আৰুগ্ৰা কৰিছিল। এনে পৰিস্থিতিত বাজুৰে ভাস্কৰ(শিকিচনা) বিচীৰক বাতি আদি ইয়াৰ কাম আৰু পৰিৱৰ্তিত কি হ'ব সুমিলে। বিচীৰক সৰুদান আৰু জোতিয় পত্ৰত বিশায়ন আছিল। বিচীৰক ভাস্কৰৰ পদাৰ কৰি ভাস্কৰ আৰু বিচীৰক হস্তিৰ ক'লে- হৈ বাজনা। এই ভূমিকামৰ দূৰ কাম হ'ল পৰিৱৰ্তিত এজন কামপুৰণ জন্ম হৈছে। ২১৯॥

যি জন কামপুৰণ জন্ম হৈছে তেওঁ আশ্চৰ্যকৰ পৰা কৰিব। তেওঁ সংস্কৃত এক সুমিল কৰ্ম কৰা প্ৰতিষ্ঠা কৰিব। এনে ভাৱিত কৰী শ্ৰেণী কাম একোৱে বস্তু হিচাপে কাম হ'ল। কামৰ চমকৰত দূৰ পৰিৱৰ্তিত কৰি আছিল। আৰু কামদান কৰিলে। ২২০॥

ভাস্কৰকোৰক অভিযন্তা হৈ এই সংস্কৃত কাম কৰত এই কামপুৰণ জন্ম হৈছে ভাস্কৰৰ হিচাব কৰি ভাস্কৰে। কাম কৰত এই কামপুৰণক পৰা, কামৰই কাম কৰিব। কামৰ আশ্চৰ্যকৰ পৰিৱৰ্তিত দূৰ কাম কামদান আৰ্বে প'ল। ২২১॥

পণ্ডিত দুজন গৈ সাগৰৰ পাৰত উপস্থিত হ'ল। লগে লগে সাগৰ দেখুতাই মাত লগালে। ভূমিকম্প হোৱাৰ মূল কাৰণ হ'ল অযোধ্যাৰাজ দশৰথ (তাত্চাৰাথ্য)ৰ ঘৰত প্ৰতিভাশালী শক্তিকল্প মহাপুৰুষৰ জন্ম হৈছে। তেওঁৰ জন্মৰ কাৰণেই পৃথিৱীত ভূমিকম্প আৰু সকলোৰে হৃদয়ত আতঙ্কৰ সৃষ্টি হৈছে। ২২২ ॥

সেইজন মহাপুৰুষেই মহা প্ৰতাপী লঙ্কেশ্বৰক নিধন কৰিব। সাগৰ বন্ধকৰ ভৱিষ্যত বাণী শুনি ৰাক্ষস পণ্ডিত দুজন ভয়ত কম্পমান হ'ল। লগে লগে অযোধ্যাৰ ফালে লৰা ধনুৰাকৈ বাতলৈ ধৰিলে। ৰাক্ষস পণ্ডিত দুজনে মনুষ্যৰ বেগত গৈ ৰাজকাৰেজত প্ৰৱেশ কৰিলে। ২২৩ ॥

বাণীয়ে মহাপুৰুষ শিশুটিক লৈ পালেঙত বহি আছে। মহাপুৰুষ শিশু জনাৰ পাৰ আকৃতি প্ৰকৃতি বস্তু দেখিয়েই ৰাক্ষস পণ্ডিত দুজন কঁপিবলৈ ধৰিলে। ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি তীব্ৰ পৰা তেওঁলোকে পলায়ন কৰিলে। ২২৪ ॥

ৰাক্ষস পণ্ডিত দুজন অযোধ্যাৰ পৰা গৈ লঙ্কাৰ বাতৰৰ ৰাজদৰবাৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। আৰু বজাৰ ওচৰত গোটলৈ আহে বেখে বজাক জনালে। হে ৰাজন। আপোনাৰ সমকক্ষ বীৰ মহাপুৰুষ এই সংসাৰৰ কাষে ঘৰত জন্ম হোৱা দেখা নাই। ২২৫ ॥

ৰাক্ষস পণ্ডিতে কোনো মহাপুৰুষ বীৰৰ জন্ম নাই হোৱা বুলি কোৱাত বাতৰে ভায়েক বিভীষণক পুনৰ মাতি আনি ক'লে-ভাই। তোমাৰ জ্যোতিষৰ গণনা ঠিক হোৱা নাই। ভূমি ভালদৰে আকৌ চোৱা। ২২৬ ॥

বিভীষণে ক'লে- হে ৰাজন। আপুনি ৰাজপ্ৰাসাদ ত্যাপ কৰি বৰ্ত্তমান মুক্তহস্ত দান দক্ষিণা কৰক। দোৰ দুখী, দৰিদ্ৰক, বহু, ধন, টকা, পইচা আদি দান কৰি পুণ্য অৰ্জন কৰক। আৰু সমুদ্ৰত স্নান কৰি পুণ্যাংশ লাভ কৰক। ২২৭ ॥

ভায়েক বিভীষণৰ মুখত এনে সাত্বিকভাৱৰ কথা শুনি ৰাজপে হাঃ হাঃ কৰি অট্টমসা কৰিবলৈ ধৰিলে। এই সংসৰত যোক কেনে দিকল কৰিব পৰে ? কোন বীৰ আছে ? কৰণ যোক ব্ৰহ্মই অমৰণ বৰ দি ৰোৱা আছে। অমৰণ আৰু মই সম্বন্ধে লুকাই ৰাখিছো। যোক পৰাক্ৰম কৰি হত্যা কৰিব পৰা বীৰ এই পৃথিৱীত কেইজন নোলাব। ২২৮ ॥

ৰাজপে ধনে ধনে চিন্তা কৰিলে-ভাই বিভীষণৰ জ্যোতিষ গণনা হতে আগৰদেৱতা পৰামৰ্শ কেইটা পালন কৰাই মৰল হ'ব কি ? সমুদ্ৰত স্নান কৰি, নিমৰ হতে দুখী দৰিদ্ৰক দান দক্ষিণা কৰি পাপৰ পৰা মুক্ত হৈ বন্ধন হ'ব। এই বুলি চিন্তা কৰি (চিন্তাইলাভ) ৰাজপে বৰ্ত্ত বুলি উঠি আপুনি মাৰি সাগৰ পালেগৈ। তেওঁ সাগৰত স্নান কৰি প্ৰত্যহৰ বীৰ দাজন্ত দান-দক্ষিণা কৰি পৱিত্ৰ হ'ব যুজিলে। ২২৯ ॥

এইভাবে ভগবান বুদ্ধই (চিপাহীলাভা) বাক্যের পাশ্চাতিক কবিত্ববোধ আৰু অধ্যাত্মিক প্রসঙ্গ বিলাক সুস্বকল্পে বর্ণনা করিয়ে। যেনেকৈ সূর্য্য বিস্তারিত বস্তুর বস্তুর সংস্কৃত বিশেষ বিলাই নবীনতা আনে, ঠিক সেইভাবে আদিও সুবিমল প্রিদ্ধ কাহিনীবিলাক কল্পের বিকাশের পথ প্রদর্শক ভাবে সুবিকৃত কবি রাখিয়েইক। যে উপাসক উপাসিকসকল, আপোনালোকে যের বস্তুর যিনি জান পূর্বক শুনি যাওক। ২৩০ ॥

### অধ্যায়-৪

বাক্যবোধের সকলের পবীৰ চক্ৰকলাব পথে যাটি আহিবলৈ হকিলে। তেওঁলোকের পবীৰ উন্নতি আৰু প্রীতিবিত্ত বজাই আনন্দ অনুভব কবিলে। পূৰ্ণ কুলের পাই যেন বাক্যবোধের কেইজনসৰ সৌন্দৰ্য্য বাশিয়ে কজাক ইমান মুক্ত কবিলিল যে কজাই তেওঁলোকের নিজের চক্ৰ আনব পৰা অতিথি যাবলৈ নিদিছিল। কথাকে কহ যে তেওঁয়ে লগা জাকত যদি কজীন হানুয়ে হা পবিতান কবিলৈ পায় তেওঁই ঘনত কিমান আনন্দ ? ভোকত কলকলাই থকা ভোকতকুয়ে যদি পেট ভরাই যাবলৈ পায়, তাৰ আনন্দ কিমান ? সেই কথা কেহন ভুক্তভোগীয়েই অনুভব কবিল পাৰে। ২৩১ ॥

কলীশালত কলী যে থকা আনে যদি মুক্তি পায় তেওঁ জৰি সকল সুখ অনুভব করে। সিংহকলম অধিকারীজনসৰ কিমান আনন্দ ? সৰ্বশাস্ত্রত শিশুণ আৰু সৰ্ববিশাল পতিত জনসৰ আত্মিক জ্ঞানসৰ কিমান ? ঠিক সেইভাবে বুদ্ধ বহুসন্ত বজাই পূৰ্ণ সুখ পেখিলৈ পাই কলীৰ আনন্দ অনুভব কবিয়ে। কুমাৰসকলের সৌন্দৰ্য্য, কলীশতা আৰু কলমসুখ পেখিলৈ পাই কজা আনন্দ হিভের যে পাবে। এইভাবে কজাই সকলো সুখ ভাঙনা পবিতাব কবি পূৰ্ণ শ্রেষ্ঠে জাহুত যে থাকিলৈ হকিলে। ২৩২ ॥

ভগবান বুদ্ধই এইভাবে গীতল প্রিদ্ধ বুদ্ধের জ্বাৰত কই তেওঁই প্রিদ্ধ শিষ্য আৰু সহোদয় আনন্দ তথা ভিকু সংস্ক (লাভাভ) বোধিসত্ত্বের জ্ঞান কাহিনী আনন্দোপলব্ধ কৈ চক্ৰকলা কবিলে।

২৩০ ॥

### অধ্যায়-৫

## ॥ বালীৰ বাজ্য কিংকিয়া ॥

প্রাচীন কালসৰ কথা। ব্রহ্মই সামন্তর ঠীকত এক বহু বিশপীর হায়েজাত পৰ্বতন সৃষ্টি কবিলে। বিভিন্ন প্রদেশসৰ সেউগীয়া সর্দিয়ালী বৃক্ষকিয়ায় পৰ্বতটোয় সৌন্দৰ্য্য বর্ধন কবিলিল। পৰ্বতটোয় নাম কবিলে(কিংডা) কিংকিয়া। সেই পৰ্বত সূর্য্যই বৃষ্টিৰ বৃষ্টিৰ কুলসন অতিমান হৈ আছিল। মুঠত জলন শু শুকল। আৰু সকলকো কল বিভিন্ন পৰ্বত কালসৰ সৌন্দৰ্য্য বৃদ্ধ কবি কবিলিল। সেই কিংকিয়া পৰ্বত একে প্রদেশ শুধু আছিল। সেই একই হ'ল কলম কিলকল

আবাসভূমি। ২৩৪ ॥

সেই প্রকাণ্ড গুহাটোত এটা প্রকাণ্ড শ্বেতকায় বান্দৰে বাস কৰিছিল। তেওঁৰ গাৰ নোম বিলাক মাণিকৰ দৰে উজ্জ্বল আছিল। তেওঁৰ পত্নীৰ সৌন্দৰ্য্যও মনোমোহা আছিল। গুহাৰ সৌন্দৰ্য্য চাৰিওফালে প্রকাশ পাই আছিল। ২৩৫ ॥

কিষ্কিন্ধ্যা পৰ্বতত বাস কৰা বান্দৰ বিলাকৰ ভিতৰত শ্বেত মাণিক, নীল মাণিক, বজা মাণিক বৰণৰ বান্দৰ বিলাক অতি মনোমোহা আছিল। (কিংতা) কিষ্কিন্ধ্যা পৰ্বতৰ উচ্চতা দহশ যোজন আৰু পথালিয়ে এক যোজন আছিল। কিষ্কিন্ধ্যা পৰ্বতটো মুঠতে ইন্দ্রৰ নন্দন কাননৰ দৰে সুন্দৰ আছিল। যি বিলাক দেৱতা (পিতৃ) বোহিসন্তুৰ লগত মৰ্ত্যলোকলৈ নামি আহিছিল সেই সকলো দেৱতাই বান্দৰৰ যেনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰি কিষ্কিন্ধ্যা ৰাজ্যত বাস কৰি আছিল। ২৩৬ ॥

ব্ৰহ্মাই ইন্দ্র (চিক্কা) বকশ (চৌখুনমক) পত্নন (জাউখুনলৌম) আদি দেৱতাসকলক বান্দৰৰ যেনিত জন্মগ্ৰহণ কৰিবলৈ আদেশ দি কিষ্কিন্ধ্যা পৰ্বতলৈ পঠালে। বান্দৰ বান্দৰী স্বৰ্গত নিজ শক্তিৰ পৰিচায়ক হিচাবে থাকিবলৈ ক'লে। আৰু ক'লে-তোমালোকে শৌৰ্য্য-বীৰ্য্য আৰু শক্তিৰ সহায়েৰে বোহিসন্তুৰ পাত্নন কৰ্তব্যত সহায় কৰিব লাগিব। ব্ৰহ্মাৰ নিৰ্দেশানুসাৰে দেৱতাসকলে সেইখবপেৰে জন্ম গ্ৰহণ ক'লে। ২৩৭ ॥

মেঘবাজ ইন্দ্র (ইনতাচিক্কা)ৰ পুত্ৰৰ নাম বালী (পালীমাঙ)। এওঁৰ মহিমাযুক্তিত প্ৰতিভা আৰু শক্তিৰ তুলনা সংসাৰৰ কাৰো লগত নহয়। ২৩৮ ॥

সূৰ্য্যবক্ৰতা (সুসৰাদু)ৰ পুত্ৰ হ'ল সূৰ্য্য (সুৰ্য্যালক)। এওঁৰ বীৰত্ব আৰু মহত্ব মৰ্ত্যলোকত বিকল। বালী হ'ল সেই ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ। তেওঁক সূৰ্য্যৰে পাৰ্যায়নে সন্মান কৰিছিল। ২৩৯ ॥

বালীৰ (পালীমাঙ)পত্নীৰ নাম তৰা (চিক্কা)। তৰাৰ এটা সন্তান হ'ল নাম অজ্ঞন (জাউআজাত)। তেওঁ আছিল পিতাকৰ দৰেই শৌৰ্য্য-বীৰ্য্য আৰু পৰাক্ৰমশালী বীৰ। ২৪০ ॥

সূৰ্য্যৰ আছিল বালীৰ ভায়েক। তেওঁৰ গাৰ বৰণ কামৰূপৰ দৰে উজ্জ্বল। তেওঁৰ পত্নীৰ নাম সুভদ্ৰা (সুভদ্ৰা)। ২৪১ ॥

বিশ্ব কৰ্ম্মাৰ (বুনাৰি বিব কুৰু) পুত্ৰ হ'ল কল (নালা)। তেওঁ হ'ল ৰাজ্যৰ যতী। তেওঁ জ্ঞান বিজ্ঞানত সিদ্ধ হ'ল। তেওঁ ৰাজত্ব কৰিছিল বিষ্ণুৰাজৰ উত্তৰ দিনত। ২৪২ ॥

নীল বান্দৰ (নেলা বাতল)ৰ বংশ প্ৰচলিত পাইব দৰে। বিভিন্ন বৃত্তিত তেওঁ পাৰ্গত। ৰাজত্ব কৰিছিল পূৰ্ব দিনত। ২৪৩ ॥

কল (চৌখুন কক খুন খুন) দেৱতাসকলৰ সূৰ্য্য (সুৰ্য্যলক)। আৰু জ্ঞানত (নেলা)। এই দুই মহাবীৰে পশ্চিম পৰ্বতত থাকি বহুতকৈ সৰ্বভাৱে সন্মান কৰিছিল। জ্ঞান একমত দেৱতাসকল

পুত্র হল কমুকতো (কমুহ)। তেওঁৰ ভায়েক চুলাকেশবৰ লগত দক্ষিণ দিশত থাকি বহুত সংখ্যক বান্দৰ সেনাক পৰিচালনা কৰিছিল। তেওঁৰ শৰীৰৰ বৰণ আছিল সেউজীয়া। ২৪৪ ॥

ব্ৰহ্মাৰ পুত্র জাম্বৱান (চাম্পুদাম)। জাম্বৱান বিদ্যা, বুদ্ধি, শাস্ত্ৰ, জ্যোতিৰ আদিত পাৰজ্ঞত আছিল। তেওঁৰ শৰীৰৰ বৰণ উজ্জ্বল আছিল। তেওঁ ৰাজ্যৰ পশ্চিম কোণত থাকিছিল। কিষ্কিণ্ডা ৰাজ্যৰ জীৱজন্তু বিলাকে জাম্বৱানৰ বিদ্যা বুদ্ধি আৰু নিপুণতাৰ বিশেষ প্ৰশংসা কৰিছিল। ২৪৫ ॥

কিষ্কিণ্ডা ৰাজ্যৰ উত্তৰ পশ্চিম কোণত কোচলা পৰ্বতত কেচুলী নামেৰে এজনী বান্দৰী আছিল। এদিন স্বৰ্গৰ পত্ন দেৱতাই কেচুলীৰ লগত সহবাস কৰিলে। কেচুলী ক্ৰমাগত গৰ্ভৱতী হ'ল। সময়ত কেচুলীয়ে এটা পুত্ৰ জন্ম দিলে। তাৰ নাম ৰাখিলে হনুমান (আনুদাম)। হনুমানৰ নিচিনা বল বিক্ৰম আৰু প্ৰতিভাশালী বান্দৰ সেই পৰ্বতত নাছিল। ২৪৬ ॥

যাতালী দেৱতাৰ এজন পুত্ৰ আছিল। তেওঁৰ নাম আছিল সুবেশ (সুখানা)। সুবেশৰ দুজন বাহুবলী বীৰপুত্ৰ আছিল। ডাঙৰ জনৰ নাম মহেজ (মহেন তালো) আৰু সৰু জনৰ নাম মেবেজ (মেপিনতালো) আছিল। সুবেশৰ ৰাজ্য পূব দক্ষিণ পৰ্বতত। সুবেশৰ পুতেক দুজনৰ লগত আশ্রয় ঘনোৱে বাস কৰিছিল। ২৪৭ ॥

দক্ষিণ পশ্চিম দিশত চতুৰ্দামৰ পুত্ৰ কলখামৰ পঞ্চদশন ৰাজ্য আছিল। তেওঁ কলকুত্ৰ আৰু ছাম পাতি এই দুই মহোৎসৱ বান্দৰৰ সন্ধিত ৰাজ্য পৰিচালনা কৰিছিল। ২৪৮ ॥

সকল কিষ্কিণ্ডা ৰাজ্য বান্দৰসকলেৰে পৰিপূৰ্ণ আছিল। অসংখ্য বীৰ বান্দৰে সেই পৰ্বতভাগত নিবাস কৰিছিল। সকলো ক্ষত্ৰুতে কিষ্কিণ্ডা ৰাজ্যৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্গই ঘনোৱোৱা জল জৰণ কৰিছিল। ফলমূল আদিৰে আৰু সুন্দৰ ফুলৰ সৌন্দৰ্যই কিষ্কিণ্ডা পৰ্বতৰ জেউটি বঢ়াইছিল। ২৪৯ ॥

### অধ্যায়-৬

(কিংৱত) কিষ্কিণ্ডা ৰাজ্যত বালী (পালীয়াঙ) বজাই ৰাজত্ব কৰিছিল। বালী ৰাজ্যৰ উচ্চতৰ তিনি যোজন আছিল। তেওঁ ইচ্ছা কৰিলে পৰ্ব উচ্চতৰ আৰু উচ্চতৰ পৰ্বতৰ সন্ধান কৰিব পাৰে। তেওঁৰ শৰীৰৰ আয়তন পঞ্চাশ যোজন আছিল। তেওঁৰ পৰ্ব ভুল বস সাত যোনাৰ তাল ৰন্ধৰ সন্ধান ভাট আছিল। ২৫০ ॥

ভায়েক (সুপালিন) সূত্ৰীয়ে ইচ্ছা কৰিলে শৰীৰ উচ্চতৰ পাঁচ যোজন কৰিব পাৰে। কিং হ'ল এককোণ উচ্চতৰ হ'ল। তেওঁ কলকুত্ৰৰ লগত অকি সৰ্ব্বত্ৰে প্ৰকাশ কৰা কৰিছিল। ২৫১ ॥

বাহুবলী কৰ্মীৰ পুত্ৰ (অজয়) অজয়েও শিৱাক্ষৰ ব্যৱহাৰশালী আছিল। অজকি তেওঁ শৰীৰৰ আয়তনৰ শিৱাক্ষৰ ব্যৱহাৰ কৰা পুত্ৰ ৰক্ষা কৰিছিল। ২৫২ ॥

## ॥ বালীৰ হাতত ৰাৱণৰ পৰাভৱ ॥

এদিনৰ কথা। মহাবীৰ বালী সমুদ্ৰত স্নান কৰিবলৈ গৈছিল। বান্দৰ বিলাকৰ এটা নিয়ম আছিল যে স্নান কৰাৰ সময়ত সূৰ্য্যদেৱতাক প্ৰণাম কৰিব লাগে। ২৫৩ ॥

যি সময়ত মহাবীৰ বালীয়ে সমুদ্ৰত স্নান কৰি আছিল, সেই সময়ত লঙ্কাধিপতি ৰাৱণে পুষ্পক ৰথত উঠি আকাশী মাৰ্গেৰে সেই পিনে গৈ আছিল। (চিপহৌলাকা) ৰাৱণৰ ছায়া সেই সময়ত বালীৰ ওপৰত পৰাত তেওঁ খঙত অধীৰ হৈ পৰিল। ২৫৪ ॥

(চিপহৌলাকা) ৰাৱণক বালীয়ে এশিকনি দিবলৈ মনস্থ কৰিলে। লগে লগে বালীয়ে আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিলে। মহাবীৰ বালীয়ে নেজডাল দীঘল কৰিলে। ৰথৰে সৈতে ৰাৱণক বালীয়ে এনেদৰে মেৰিয়াই ধৰিলে যে ৰাৱণৰ ভয়ত প্ৰাণ বায়ু উৰি যাওঁ উৰি যাওঁ অৱস্থা হ'ল। মূৰৰ মুকুটো খহি পৰিল। শেষত বালীয়ে নেজেৰে ৰথখনৰ সৈতে ৰাৱণক টানি আনি সাগৰত বৰষী বোৱাদি তিনিবাৰ জুবুৰিয়ালে। ২৫৫ ॥

এনে পৰিস্থিতিত ৰাৱণ থৰহৰি কম্পমান হ'ল। ৰাৱণ বালীৰ কাৰ্য্যত বিস্মিত হ'ল। নিৰুপায়ত পৰি ৰাৱণে মহাবীৰ বালীৰ হাতৰ পৰা কেনেকৈ সাৰি যাব পাৰে তাৰহে উপায় চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাৱণে চিন্তা কৰিলে এই জননো কোন বীৰ ? বোধহয় এওঁ মহা ব্ৰহ্মাৰেই প্ৰেৰিত। ব্ৰহ্মাই মোক মনুষ্য আৰু বান্দৰৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব কৰিব দিয়া নাছিল। বহুত গুণা-গুৰ্ব্বা কৰি ৰাৱণে বালীক সুধিলে। ২৫৬ ॥

হে মিত্ৰ ! আপোনাৰ মহিমামণ্ডিত পৰাক্ৰমত মই বৰ সজ্জাৰ পাইছো। সমস্ত ত্ৰিভুবন পৰিভ্ৰমণ কৰিলো। কিন্তু আপোনাৰ দৰে বীৰ মই ত্ৰিভুবনতে বিচাৰি নাপালো। ২৫৭ ॥

আজি পৰিমিত কোনেও মোৰ বিৰুদ্ধে যি দিবলৈ সাহস কৰা নাছিল। আপোনাৰ বীৰত্ব আৰু পৰাক্ৰমত মই সঁচাকৈয়ে বৰ সুখী হৈছো। আজিৰ পৰা মই আপোনাৰ লগত মিত্ৰতা কৰিব খুজিছো। ২৫৮ ॥

আপুনি মোক অনুগ্ৰহ কৰি আজি এৰি দিয়ক। বালীয়ে ক'লে- কোনো কথা নাই। কিন্তু আজিৰ পৰা এই ৰাজ্যত প্ৰৱেশ নকৰো বুলি তুমি প্ৰতিজ্ঞা কৰা। কাৰণ তোমাৰ মৃত্যুৰ মৰণাত্মক মোৰ হাতত। তুমি মনত ৰাখিবা ব্ৰহ্মাই তোমাক সকলো প্ৰকাৰৰ বৰ দিছে; কিন্তু বান্দৰ, মনুষ্য আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ পৰা বাচি যাব পাৰিবা বুলি বৰ দিয়া নাই। ২৫৯ ॥

তুমি অস্বস্তিকৰ মনত হৈ কুৰিছা। তেজৰ ওপৰেদি ফাঁৰিলে ইমান সাহ ? তোমাক মই প্ৰথমবাৰৰ কাৰণে ক্ষমা কৰিলো। দ্বিতীয় প্ৰতি মতি কৰিবা। ইয়াৰ তৃত্যচৰী হৈ প্ৰথম ওপৰি কুৰিলে প্ৰতি কিবা হ'ব। মই তোমাক অস্ত্ৰহীন কৰি দিলো। পুনৰ ৰাজ্য তোমাৰ এই ৰাজ্যত প্ৰৱেশ নকৰ। বোৱা



তোমাক এতিয়া মুক্তি দিলো। বালীৰ হাতৰ পৰা কৰ্মমণি সাৰিগৈ ভয়ত পেপুৱা হৈ বাৰণ ল'ৰালখিকৈ নিজ দেশলৈ উলটিল। ২৬০॥

## অধ্যায়-৭

# ॥ বিশ্ণামিত্ৰৰ যজ্ঞ বন্ধাৰ উদ্দেশ্যে বাম লক্ষণৰ যাত্ৰা ॥

কুমাৰ সকলে চাওঁতে চাওঁতে শোন্ধৰ বহুত ভৰি মিলেহি। বৃদ্ধ কজা লগৰে পুতেকহঁতৰ ৰূপ লাভণ্য দেখি আনন্দত নিমগ্ন হ'ল। পুতেকহঁতে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ শিক্ষা দীক্ষিত আশংকাটি বেয়াত বজাই মনে মনে উৎসাহ অনুভৱ কৰিলে। সন্তানৰ কৃতিত্ব আৰু সৰ্বতো প্ৰকাৰৰ মঙ্গলৰ কথা শুনি বজাই বংমনেৰে আৰু আনন্দ উৎসাহেৰে বাজ-কাজ কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৬১॥

এসময়ত এখন বিশাল অৰণ্যত এটা বিৰাট আকস্মিক কউৰী পকীয়ে বাজতকৰি আছিল। কউৰীটোৰ শৰীৰৰ আয়তন এটা ডাঙৰ হাতীৰ সমান আছিল। সেই বিৰাটকয় কউৰীটোৱে অৰণ্য আগ্ৰমৰ বিশ্ণামিত্ৰ(শিকচামিত্ৰ)ৰ পূজা হুণীত মনে মনে চৰি কুৰিছিল। মুনীৰ অনুপস্থিতিৰ সুযোগ লৈ কউৰীটোৱে সদায় আগ্ৰমত আহি পূজাৰ সামগ্ৰী বিলাক নষ্ট কৰি, ফলমূল বিলাক খাই থৈ গুছি যায়। মুনিয়ে সদায় ফলমূল বিচাৰি বাহিৰলৈ যায়। সেই সুবিধাতে কউৰীটোৱে আহি আগ্ৰমত অনিষ্ট সাধন কৰি গুছি যায়। ২৬২॥

আগ্ৰমৰ যজ্ঞ ভূমিত সোমাই কোনো এনে অন্যায় অভ্যাস কৰি আছে, তেওঁ মনে মনে অধিহান কৰি চালে। সাধনাত সন্তান পালে যে এটা বিৰাটকয় কউৰীয়ে সদায় মুনীৰ অনুপস্থিতিত আগ্ৰমত সোমাই ফলমূল খাই পূজাৰ সামগ্ৰী বিলাক নষ্ট কৰি গুচি যায়। বিৰাটকয় কউৰীটো আগ্ৰমৰ পৰা বেদিৰ কৰণে অনেক ব্যৱস্থালৈও কোনো প্ৰতিকৰণৰ সন্তান নাপাই মুনী চিহ্নাঙ্কিত হৈ পৰিল। ২৬৩॥

মুনিয়ে পুনৰ ধ্যান কৰি সন্তান পালে যে অযোধ্যা ৰাজ্যৰ কজা লগৰৰ পুত্ৰ বাম(লক্ষ্য) আৰু লক্ষণেশ(লক্ষণা) সেই বিৰাটকয় কউৰীটো সেই অৰণ্যৰ পৰা কেৱল পাবিব। তেওঁ বিলাকৰ বাহিৰে সেই কাম কৰিবলৈ কোনো সমৰ নহয়। তেওঁ বিলাক কজামুখাৰদ্বাৰে সেই কাম কৰি অৰণ্যবাসী তথা কৰি মুনী সকলৰ কল্যাণ সাধন কৰিব পাবিব। অন্তিকে কুৰাকৰক অনাৰ্হি মঙ্গল হ'ব। ২৬৪॥

এইদৰে ভাবিচিন্তি বিশ্ণামিত্ৰ মুনিয়ে কজামুখাৰ কাম আগ্ৰমলৈ আহ্বান কৰি কৰাৰ কামত অযোধ্যা ৰাজ্যৰ কলে যাত্ৰা কৰিলে। বিশ্ণামিত্ৰ মুনীৰ কামৰ পূৰ্ণ ফলত উপস্থিত হ'ল। মুনিয়ে

গৈ দ্বাৰপালক ক'লে যে তেওঁ বজাক লগ পাব খুজিছে বুলি জনাবগৈ লাগে। দ্বাৰপালে গৈ বজাক জনালে। বজাই বিশ্বামিত্ৰ মুনি(যাচে)ৰ আগমনৰ কথা শুনি দ্বাৰপালক ক'লে তুমি অনতি পলমে মুনিক মোৰ ৰাজকাৰেঙলৈ আদৰেৰে লৈ আনা। ২৬৫ ॥

দূতে গৈ মুনিক সাষ্টাঙ্গে প্ৰণাম জনাই নিবেদন কৰিলে- বজাই আপোনাক আসন গ্ৰহণ কৰিবলৈ আহ্বান কৰি মাতিছে। মুনিয়েও বিলম্ব নকৰি ৰাজকাৰেঙত উপস্থিত হ'ল। মুনি উপস্থিত হোৱাত বজাই সিংহাসনৰ পৰা নামি আহি মুনিক আৰেবেখে সেৱা জনালে। আক আসন গ্ৰহণ কৰিবলৈ মুনিক অনুৰোধ কৰিলে। শীতল পানীৰে মুনিৰ চৰণ ধুৱাই দিলে, মুনিক বিচনীৰ বা দিলে। বজাই মুনিৰ ভোজনৰ অৰ্থে ফলমূল আগবঢ়ালে। আক মুনিক ফলমূল খাবলৈ অনুৰোধ জনালে। ২৬৬ ॥

ৰজা দশৰথে নিম্ন আসন গ্ৰহণ কৰি ধীৰে হিৰে মুনিক আগমনৰ আভিপ্ৰায় সুধিলে। মুনিয়ে ৰজাৰ এনে সাদৃশ্যকৰণ আভ্যৰ্থনা আৰু সাধু ব্যৱহাৰত অত্যন্ত সুখী হ'ল। বজাই মুনিৰ আগমনৰ আভিপ্ৰায় সোধাৰ লগে লগে মুনিয়ে নিজ আভিপ্ৰায় ব্যক্ত কৰিলে। ২৬৭ ॥

হে ৰাজন ! আপোনাৰ ওচৰলৈ মোৰ অহাৰ উদ্দেশ্য হ'ল- মোৰ অৰণ্য আগ্ৰমত এটা বিৰাটকায় কাউৰীয়ে উপদ্ৰৱ কৰি আছে। তাৰ অন্যায় অত্যাচাৰত কৰোঁ ক্ৰমবৰ্ত্ত শাস্তি নোহোৱা হৈছে। মই ফলমূলৰ অধৰণত বাহিৰলৈ ওলাই গুচি যাওঁ, সেই সুযোগতে কাউৰীটো আহি মোৰ পূজাৰ দ্ৰব্যাদি নষ্ট কৰি পেলাই আৰু ফলমূল বিলাক খাই গুচি যায়। মই ত্ৰুৰ বেদাৰ কোনো উপায় উদ্ভাৱন কৰিব পৰা নাই। সাধনাৰ বলত ইয়াকে পালোঁ হে আপোনাৰ মৰমৰ পুত্ৰক যাম লক্ষণৰ বাহিৰে সেই কাম কোনেও কৰিব নোৱাৰে। গতিকে আপুনি আপোনাৰ পুত্ৰক মোৰ আগ্ৰমলৈ মোৰ লগতে পঠাওঁক। তেওঁ বিলাক সৈ ফলমূল আৰু কাউৰীটো বেদি আগ্ৰমবাসীৰ মনলৈ শাস্তি ধুৱাই আনক। অন্যথা আমাৰ মনত শাস্তি নহ'ব। ২৬৮ ॥

ৰজাই বিশ্বামিত্ৰ মুনিৰ কথালৈ আওকান কৰিলে। তেওঁ কথাৰ পাকে পাকে অন্যকথা উলিয়াই মুনিৰ আভিপ্ৰায় তল পেলাবলৈ ধৰিলে। মুনিয়েও বাৰম্বাৰ একেটা কথাকে কৈ থাকিল। অৱশেষত ৰজাই কোনো উপায় নাপাই কৈ উঠিল- এই শিশুদুটিয়ে সেই কাম কৰিবপাৰিব জানো? ২৬৯ ॥

সিহঁতৰ দ্বাৰা সেই কাম সম্বন্ধ হ'ব জানো ? আপুনি কুমাৰহঁতৰ আশা পকিত্যাগ কৰক। কুমাৰহঁতৰ পৰিভ্ৰমে মইয়ে গৈ সেই ৰাক্ষসস্বৰ্গী কাউৰীটো বেদি পঠাম। সেই বিষয়ে আপুনি তিলকমন্ত্ৰও চিত্ত নকৰিব। ২৭০ ॥

ৰজাৰ কথাত মুনি শাস্তি নহ'ল। তেতিয়া ৰজাই ক'লে- তেন্তে মোৰ প্ৰজাবৰ্গকে পঠাই দিম।

মুনিয়ে কিন্তু কুম্ভাকম্বর বাহিরে কারো সহায় সাবধিত সম্মতি প্রদান নকরিলে। মুনিয়ে কোনো যুক্তিবেই বজ্রাক গতিয়ন নিয়ার নোরাখি অদ্বৈতত ক্রেনধমনেবে বাজ্রকাবেস্ত ত্যাপ কবি আশ্রমর ফালে তীত্র গতিত ঘাটলৈ ধরিলে। ২৭১॥

মুনি গুটি যোৱাত বজাই চিন্তা কৰিলে- মুনিৰব আক্ষেপৰ ভাৱত ওলাই গ'ল। অন্যহাতেদি মুনিয়ে মোৰ ৰাজ্যৰ আশ্ৰমতেই বাস কৰে। যদি আশ্ৰম এৰি মুনি কোনো কালে গুটি যায় তেন্তে মোৰ কুমাৰহঁতৰ আৰু গজাবৰ্গৰ মাজত হয়তো অপাৰ অমঙ্গলৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। বজাই বহুত ভৱা শুনা কৰি শেষত ৰাম লক্ষণক মুনিৰ লগত আশ্ৰমলৈ পঠোৱাটোকে উত্তম উপায় হ'ব বুলি চিন্তা কৰিলে। এই বুলি বজাই সাৰথি সুম্ভক মুনিক পুনৰ ওভতাই আদৰি আদৰি কৰণে সুম্ভক লৰালৰিকৈ গৈ মুনিক বাটতে লগ ধৰি বজাই পুনৰ নিমন্ত্ৰণ কৰিছে বুলি ক'লে। ২৭২॥

বজাৰ পুনৰ নিয়ন্ত্ৰণত মুনিয়ে সম্মতি প্ৰদান কৰি বাজৰকাৰেঙালৈ ঘূৰি আহিল। বজাই মুনিৰ আগত আকৌ একোটা কথাকে দোহাৰিলে-মোৰ কুমাৰইঁতে জালো আপোনাৰ সেই কুমাৰ পান্থন কৰ্তব্যত সহায় কৰিব পাৰিব ? বাওঁক, আপুনি কুমাৰইঁতৰ বাহিৰে আনৰ সহায় ভিক্ষা কৰা নাই যেতিয়া কুমাৰ ইঁতক আপুনি লৈ বাওঁক। বজাই ততালিকে কুমাৰককক সাৰথিৰ দ্বাৰাই মুনিৰ ওচৰত উপস্থিত কৰিবলৈ ক'লে। ২৭০॥

বজ্রাব আদেশমতে সারথিয়ে গৈ বাম লক্ষ্যপক বজ্রবিধাঙ্গপ্রসাদলৈ দাতিছে বুলি ক'লে।  
 বাম লক্ষ্যেণও তুবল্লো দুনীয়া সাক্ষ পোছাক কৰি ধীৰ হিৰ ভাৱে আহি বজ্রাক প্ৰণাম জনালেহি।  
 ২৭৪॥

কুমারদ্বয়ে দাত লগালে-আমার দ্যতি পঠোবাব অভিপ্রায়নো কি ? তেতিয়া বজাই দাত  
লগালে-তোমালোকক দতাব উদ্দেশ্য হ'ল এইয়ে দেখিছাইক মুনিবর, তেখেতে আমার আগ্রহযে  
বাস করে। তেখেতে তোমালোকক আগ্রহইল লৈ দাবর নিমিত্তে আহিছে।

মুনিয়ৱে তোমালোকক আশ্রয়লৈ দিয়াৰ অভিপ্ৰায় হ'ল তেখেতৰ সুবিমল আশ্রয়ত এটা বিৰাটকায় কমউটী(কলুঙ)য়ে উৎপাত আৰু অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰি আছে। আশ্রয়ত বোম্বে কোনোদৰে শান্তিৰে থাকিব পৰা নাই। সেই দুৰ্ভাগ কমউটীটোক বোম্বে তোমালোকৰ কাছিয়ৰ কোনোদেও দেখিব নোহোৱাৰে। তোমালোকে সেই অসাক সাধন কৰিব পাৰিবাইকৈ জানো ? ২৭৫॥

বজ্রের কণাও (নালাও আঁক নালাও) যাব আঁক নালাও একেবারেই উঠিলেই বজ্রযাত্রা। এটাকে কটকটী নালাওর আঁক বেঁধি হ'লেও আমি চিঁজ নকরো। আগুনি এই বিষয়ে তিনতারাও চিঁজ নকরিব। ভাং ইজ খেতাইলাকে খই ভাং নকরো। পূত্রব দুকত গোলা বীরা বীরা-পূর্ণ কলা শুনি বজ্রই বব আঁকন্য পায়ে, আঁক নালাও নালাও কলাবজ্রক দুনিব নকত কলাইস জগুতি শিল। ১৭০৬

(লামাঙ)ৰামক বজাই আদেশ দিয়াৰ লগে লগে (লাখানা) লক্ষ্মণেও দাদাক ৰামক সৰ্বতোপ্ৰকাৰে সহায় সাৰাথি কৰিবৰ নিমিত্তে লগত যাবলৈ আজ্ঞা বিচাৰিলে। বজাই ক'লে- কোনো উপায় নাপাইহে ৰামক মই যাবলৈ অনুমতি দিলো। তুমিও যদি তেওঁক সহায় কৰিবৰ কাৰণে যাবলৈ ওলাইছা তেন্তে তোমাকো আনন্দ মনেৰে পঠালো। ২৭৭ ॥

এইদৰে দুই কুমাৰে সেৱা সৎকাৰ কৰি মুনৰ লগত যাবলৈ সাজু হ'ল। ৰাজপ্ৰসাদত গৈ মাকহঁতৰ ওচৰত বিদায় প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। কুমাৰ দুজন যাবলৈ ওলোৱাত ৰাজকাৰেঙত এক প্ৰকাৰ হাহাকাৰৰ ৰোল উঠিল। তেওঁলোকৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰৰ মজল কামনা কৰি আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰিলে। ৰামে লক্ষ্মণক ধনুকাঁড় আনিবলৈ ক'লে। লক্ষ্মণেও ধনুকাঁড় হাতত ল'লে। বিশ্ৰামিত্ৰ মুনৰ লগত দুয়ো আগ্ৰম অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে। ২৭৮ ॥

অটব্য অৰণ্য ভেদ কৰি ৰাম লক্ষ্মণ বিশ্ৰামিত্ৰৰ লগত তীব্ৰ বেগে যাবলৈ ধৰিলে। গৈ গৈ তেওঁবিলাক আগ্ৰম পালেগৈ। মুনিয়ে কুমাৰ দুয়ক আগ্ৰমত ৰখীয়া থৈ ফলমূল অন্বেষণৰ নিমিত্তে ওলাল। মুন যোৱাৰ আগমুহূৰ্ত্তত ৰাম লক্ষ্মণক সাৱধান বাণী কৰিলে যে তেওঁ ওলাই যোৱাৰ পিছতে কিম্বাটকায় কাউৰীটোৱে আহি আগ্ৰমত সোমাই সকলো নষ্ট কৰি যায়হি। তেয়াংলোকে ৰাম মাৰি কাউৰীটো ন্যামাৰিবাঁক। এনেদৰে শৰ প্ৰহাৰ কৰিবাঁক যাতে টোৰা কাউৰীয়ে আক এই আগ্ৰমত পুনৰ প্ৰৱেশ কৰাৰ সাহস নকৰে। ২৭৯ ॥

এই বুলি মুন আগ্ৰমৰ পৰা বাহিৰ ওলাল। ৰাম লক্ষ্মণে মুন যোৱাৰ পিছত এটা বুদ্ধি পাতিিলে। আমি এই জোপোহাটোৰ মাজতে লুকাই থাকো। কাউৰীটো কেনি কেনেকৈ আহে নিৰীক্ষণ কৰি থাকোঁক। এই বুলি দুয়ো জোপোহাৰ আঁৰলৈ লুকাই থাকিল।

মুন আগ্ৰমৰ পৰা বাহিৰ ওলাবৰ কাৰণে কাউৰীটোৱে বাট চাই থাকিল। মুন যোৱাৰ পিছতে কাউৰীটোৱে আহি আগ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে। কাউৰীটো দেখাৰ লগে লগে (লামাঙ) ৰামে (চুচিমুখা) মন্ত্ৰ মাতি চিৰা শৰ নিৰ্বেশ কৰিলে। ২৮০ ॥

মন্ত্ৰপুত কৰা ৰামৰ শৰে কাউৰীৰ পিছে পিছে ৰেখি ধৰিলে। ৰামৰ শৰে যেতিয়া কাউৰীৰ পিছ নেৰা হ'ল, তেতিয়া কাউৰীটোৱে কোনো উপায় নাপাইহে যেনি তেনি কেৱল উৰিয়েই থাকিবলৈ ধৰিলে।

অৱশেষত কোনো উপায় নাপাই কাউৰীটোৱে আগ্ৰম ওচৰত আগ্ৰম ভিক্ষা কৰিলে। ২৮১ ॥

বিনয় আৰু প্ৰাৰ্থনা সহকাৰে ক'লে- এই ৰামক প্ৰতিভা যেনে মোক কমা কৰক। আপোনাৰ চকু স্পৰ্শ কৰি পশত ৰাই কৈছে। অৱশ্যে পৰা মই এই আগ্ৰমলৈ নাসো। এই অৰণ্য এৰি আহিবলৈ কাম

অৰণালৈ গুচি যায়। ২৮২॥

কাউৰীৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনা শুনি বামে ক'লে-হেৰু! দৃষ্টি মতি অক্ষয় কাউৰী, কিয় সদায় আহি এই আশ্ৰমৰ পৱিত্ৰতা আৰু সত্যনাশ কৰি আহছি। এইবাৰৰ নিমিত্তে তোক মই প্ৰাণ দান দিছো। কিন্তু প্ৰাৰ্থনাত বন্ধণে তোক মই অভিপাণ দিছো যে আজিৰ পৰা এই গৰৰ প্ৰভাৱত তোৰ চকু দুটা ঘোলা পৰি থাকিব। বিশেষকৈ তোৰ এই বাওঁ চকুৰে একো নেদেখিব। কাউৰীক দুটি গাতি লোপাই যাবলৈ। সিমানতে কাউৰীটোৱে প্ৰাণদান পাই অন্য অৰণালৈ গুচি গ'ল। ২৮৩॥

ঢোঁৰা কাউৰীটো অন্য অৰণালৈ গুচি যোৱাৰ পিছত বাম লক্ষণ দুয়ো আশ্ৰম পালেহি। তেনেতে বিশ্ণুমিত্ৰ মুনীও আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলেহি। কুমাৰদেৱে চৌৰাককাউৰীটোক কি উপায়েৰে দোহাৰ কৰি পঠালে আদ্যোপান্ত কৈ শুনালে। বিশ্ণুমিত্ৰ মুনিয়ে কুমাৰদুজনৰ বীৰব্ধপূৰ্ণ আৰু শংসনীয় সাহস আৰু কাৰ্য্য কুশলতাত সাধুবাদ দিলে। ২৮৪॥

এইদৰে মুনিয়ে বিচাৰি অনা কলমূল তিনিও বহি ৰাই আনন্দ উপভোগ কৰিলে। (লামাঙ) বাম আৰু (লামান) লক্ষণ দুয়োৱে এইদৰে মুনী বিশ্ণুমিত্ৰ (শিক্কাচালপা)ৰ সেৱা শুশ্ৰূষা কৰি দিন কটাব ধৰিলে। ২৮৫॥

## অধ্যায়-৮

### ॥ সীতা-ব্যয়ম্বৰ ॥

ইফালে (মিকখিলা) মিখিলাধিপতি (চানেক) জনক বজাৰ তোলনীয়া ছোৱালীটি দিনক দিনে গম্ভীৰতা আৰু পদুম কুলৰ দৰে ৰূপে গুণে লাৱণ্যময়ী হৈ আহিব ধৰিলে। বজাই কন্যাতিল নাম ৰাখিলে (নাংসীতা) সীতা। সীতা ক্ৰমান্বয়ে অপূৰ্ব সৌন্দৰ্যৰ কম্পীয়তাবে ভবমৌৰৱা হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। ৰাণীওসীতাৰ ৰূপ লাৱণ্যত মৌৰৱ আৰু আনন্দত কুলি উঠিল। বজাই সীতা ৰাখিবৰ নিমিত্তে এটা বেলেগ ৰাজপ্ৰাসাদ নিৰ্মাণ কৰি দিলে। সীতাৰ পৰিচৰ্যাৰ নিমিত্তে অনেক লিপিৱা লিপিৱীৰ প্ৰবন্ধ কৰি দিলে। ২৮৬॥

নাংসীতাৰ জেউতি আৰু শৰীৰ ক্ৰমে বান্ধিবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাৰ ৰূপ লাৱণ্যই এনে অতুল সৌন্দৰ্য্য ধাৰণ কৰিছিল এনে লগিছিল যেন কৰ্মৰ পৰা আহিছে মিখিলা ৰাজ্যত অধিষ্ঠিত হৈছেহি। নাংসীতাৰ ভ্ৰম বৌদ্ধৰ কম্পীয়তা আৰু সৌন্দৰ্যৰ কথা সংসাৰৰ চাৰিওফালে বিৰপিব ধৰিলে। বজা, মহাবাজ, ৰাজকুমাৰ আহিছে নাংসীতাৰ ৰূপ লাৱণ্য দেখি সকলোৱে জেউক পতীৰূপে পাবলৈ কামনা কৰিলে। ২৮৭॥

দুৰ-দুৰণিৰ পৰা নন্দৰ ভ্ৰতী, জেঁৰা, বখল মিখিলাধিপতিৰ ওচৰলৈ কটকী আহিবলৈ

ধৰিলে। জানকীক তেওঁ বিলাকে কন্যা দান কৰিবৰ কাৰণে প্ৰাৰ্থনা জনাবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাৰ পাণি প্ৰাৰ্থীৰ সংখ্যা দেখি কাক দিব কি কৰিব বজা ভাবি চিন্তি নিকণায় হ'ল। ২৮৮॥

কোনো উপায় নাগাই বজাই সহায় আৰু পৰামৰ্শ বিচাৰি দেৱতাসকলৰ কাষ চাপিলে। কাৰণ কাৰ ভাগ্যত কি লিখা আছে কল্পনা কৰিব নোৱাৰি। এই বুলি বজা জনকে ইচ্ছদেৱতাক অধিষ্ঠান কৰিবলৈ ধৰিলে। বজাৰ সাধনাত ইচ্ছৰ আসন পৰ্যন্ত কঁপি উঠিল। ২৮৯॥

কাৰণ কি বুজিব নোৱাৰি ইচ্ছই মৰ্ত্যলোকৰ ফালে নিৰীক্ষণ কৰিলে। অৱশেষত ইচ্ছই বুজিব পাৰিলে যে নাংসীতাৰ ভাৰী জোঁৱাইৰ নিমিত্তে নিকণায়ত পৰিছে। কাল বিলম্ব নকৰি দেৱৰাজ ইচ্ছ মহাদেৱ (চাওমাহে)ৰ ওচৰলৈ ঢাপলি মেলিলে। ২৯০॥

মহাদেৱৰ ওচৰ পাই ইচ্ছই বিনয়ভাৱে ক'লে- হে কৈলাশধিপতি। মৰ্ত্যলোকৰ মিথিলাৰাজ জনক। তেওঁৰ তোলনীয়া কন্যা নাংসীতাৰ ভাৰী জোঁৱাইৰ নিমিত্তে বৰ চিন্তাত পৰিছে। কন্যাটিৰ স্বয়ম্বৰৰ নিমিত্তে আপোনাৰ হৰধনুখন দিয়ক। আৰু বজাক বুজাই দিব-যিজন প্ৰাৰ্থীয়ে এই হৰধনু খন ভাঙিব পাৰিব তেঁৱেই নাংসীতাক পত্নীৰূপে পাব। এইদৰে মহেশ্বৰক পঠাই ইচ্ছই নিজৰাজ্যলৈ গমন কৰিলে। মহেশ্বৰেও তুৰন্ত হৰধনুলৈ মিথিলাৰাজৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ২৯১॥

(চাওমাহে) মহাদেৱে তেওঁৰ হৰধনু খন লৈ সোঁ শৰীৰে আহি মিথিলাধিপতিক সুধিলে- হে ৰাজস্বৰ্গ! আপুনি কি নিমিত্তে ইচ্ছদেৱতাক ইমান কাতৰভাৱে সাধনা কৰিছিল? ইচ্ছই ততাতৈয়াকৈ হৰধনুৰ সৈতে মোক আপোনাৰ ওচৰত পঠাই দিছে। মোৰ এই হৰধনুখনে আপোনাৰ কি উপকাৰত আহিব? ২৯২॥

বজাই কৰাঘোৰে মহেশ্বৰক ক'লে- হে কৈলাশ অধিপতি! মোৰ এজনী ৰূপে গুণে অতুলনীয় সুন্দৰী কন্যা আছে। মোৰ কন্যাটিক লৈ সংসাবত ৰাজকুমাৰ, ৰজা, প্ৰজাৰ মাজত বিয়াট আতঙ্কৰ সৃষ্টি হ'ব ধৰিছে। কাৰণ প্ৰত্যেকেই মোৰ কন্যাটিক পত্নীৰূপে পাবলৈ বিচাৰে। সেই কাৰণে মই নিকণায়ত পৰি ইচ্ছদেৱতাক অধিষ্ঠান কৰিছিলো। ইচ্ছদেৱতা মোৰ ওচৰলৈ আহিল। তেওঁ মোক মোৰ অভিপ্ৰায়ৰ কথা সুধিলে। ইচ্ছই তেতিয়া আপোনাৰ হৰধনুখন দিয়াৰ কথা ক'লে। লগতে ইয়াকো কৈ গ'ল যে যিজন প্ৰাৰ্থীয়ে স্বয়ম্বৰ সজাত এই হৰধনুখন ভাঙিব পাৰিব, তেঁৱেই নাংসীতাক লাভ কৰিব পাৰিব। এইদৰে পৰামৰ্শ আগবঢ়াই ইচ্ছ ৰাজস্বৰ্গলৈ গ'ল। ২৯৩॥

মহেশ্বৰ একান্ত মনে ধ্যান কৰি দেখিলে যে এই হৰধনুত কেৱল ৰাঘৱেই গুণ লগাব পাৰিব। কাৰণ (লামাঙ) ৰাঘৱ অপৰাজেয় দ্বিহাৰাশিত বীৰৰ আৰু পৰাক্ৰমৰ তুলনা সংসাবত কোনো বীৰৰ লগতে নহয়। কাৰণ বলবিক্ৰম আৰু প্ৰতিভা সংসাবত অতুলনীয়। মহেশ্বৰ বজা জনকক ক'লে- আপুনি এই বিষয়ে অকলো চিন্তা বা সন্দেহ কৰিবৰ প্ৰয়োজন নাই। অৱশ্যে এই ধনুখন

দিলো। আপুনি প্রহণ কৰক। সাৱধান, যি জন পুৰুষে এই হৰখনু ভাঙিব সেই জনকহে কন্যাধান কৰিব। এইদৰে বজাৰ লগত আলোচনা আৰু পৰামৰ্শ ৰখি মহেশ অভাৱ হ'ল। ২৯৪ ॥

দেৱ প্রদত্ত হৰখনু পাই বজাই কটকট ক'লে- এতিয়া আমি নিশিট একন্ততকন্ত নাংসীতাৰ স্বয়ম্বৰক আয়োজন কৰিব লাগে। স্বয়ম্বৰ সভাত দেৱ প্রদত্ত হৰখনু খন যি জন পুৰুষে ভাঙিব, তেঁৱেই মোৰ কন্যাক লাভ কৰিব। এইদৰে বজাই পাকিৰদ বৰ্ষৰ লগত ৰাজসভাত আলোচনা আৰু পৰামৰ্শ কৰাত নাংসীতাৰ পাণি প্ৰাৰ্থী সকলে সাজু হৈ শ্যামিক নিযিতে নিজদেশলৈ উভতিল। ২৯৫ ॥

এদিনৰ কথা। বিশ্বামিত্ৰ মুনিৰ সৈতে ৰাম লক্ষণে বিভিন্ন আলোচনা বিশ্লেষণ কৰি আছিল। কথাৰ প্ৰসঙ্গত ৰাজকুমাৰকহে মুনিৰ সুধিলে- হে মুনিবৰ। আমি বহুত দিন ধৰি আপোনাৰ আশ্ৰয়ত থাকি শিক্ষা দীক্ষা লাভ কৰিলো ইক। আমি হ'লো বজাৰ সজান। আমাৰ ভৱিষ্যত জীৱন কেনেকৈ উজ্জ্বল হ'ব তাৰহে এটা উপায় দিব লাগে। আপুনি আমাৰ ভৱিষ্যত জীৱনৰ সবাতীৰ উন্নতিৰ এটা পথ দিয়ক। ২৯৬ ॥

(লামাঙ) ৰাম (লামানা) লক্ষণৰ গাভীৰ্যপূৰ্ণ প্ৰশ্ন শুনি (শিকচামিত্ৰ) বিশ্বামিত্ৰ মুনিৰে মনে মনে কথাটো হৃদয়ভ্ৰম কৰিলে আৰু চিন্তা কৰি চাই দেখিলে যে ব্ৰহ্মাই যেতিয়া এই সুন্দৰ সৃষ্টি খন নিৰ্মাণ কৰিছিল, তেতিয়া সংসাৰৰ শেষ সীমাত এখন সুন্দৰ অনুশয় হাশুখি সুৰক্ষিত কৰি বৈ সৈছে। অন্যহাতে ৰাজকুমাৰ দুজনৰ ভৱিষ্যত যে উজ্জ্বল মুনিৰে তাকো উপলব্ধি কৰিছে। ৰাম পৃথিৱীৰ ধৰ্ম প্ৰাণ বজা হ'ব। তেওঁৰ পুৰুষোত্তম পাত্ৰন চৰিত্ৰৰ আদৰ্শ সংসাৰ মন্থক পৌৰুষত্ব কৰি তুলিব। তেওঁৰ প্ৰজা বৰ্গই নিৰাপদে সুখে সম্ভাৱে আদৰ্শ মনেৰে জীৱন যাপন কৰিব পাৰিব। তেওঁ হ'ব মানৱ আদৰ্শৰ আধাৰস্থাপ। গতিকে এই হাশুখিখন আমি নিৰাই উত্তম হ'ব। এই মুনি মুনিৰে কুমাৰকক কল্লক প্ৰতীক্ষা কৰিবলৈ কৈ নিজে আকলমার্গেৰে সৈ সেই হা পৃথিবী ওচৰ পালেগৈ। মুনিৰে সংসাৰৰ শেষ সীমাত সুৰক্ষিত সকলো পুথি পাজি চাই চিঠি সকলো কথা কটকট কৰি পুনৰ আশ্ৰয়লৈ ঘূৰি আহিল। ২৯৭ ॥

মুনিৰে যেতিয়া আকলমার্গেৰে নিজ আশ্ৰয়ৰ কলে আহি আছিল, তেতিয়া দ্বিবিলা বাজাৰ জনক নশিনীৰ স্বয়ম্বৰ কথা জানিবলৈ পাইছিল। মুনিৰে আহি আশ্ৰয়ত ৰাম লক্ষণক সকলো হা শিকৰলৈ আৰু দ্বিবিলাত অনুষ্ঠিত স্বয়ম্বৰ কথা ক'লে। ২৯৮ ॥

মুনিৰ বিভিন্ন জ্ঞান দানত ৰাজকুমাৰকৰ জন্ম সূৰী হ'ল। মুনিৰে কুমাৰকক সুধিল- এটা কথা হ'ল, দ্বিবিলাবিশিষ্ট জনক বজাই তেওঁৰ সুন্দৰী কন্য ৰাংসীতাৰ স্বয়ম্বৰ আয়োজন কৰিছে। সেই উপলক্ষে বাজাৰ বজা, প্ৰজা, ৰাজকুমাৰ সকলোকে মানৱে সেই স্বয়ম্বৰ সভাত

নিমন্ত্রণ করিছে। তোমালোকৰ যদি সেই স্বয়ম্বৰ সভাত প্রতিযোগিতা কৰাৰ অভিলাস আছে, তেন্তে মই তোমালোকক স্বয়ম্বৰলৈ লৈ যাব পাৰো। ২৯৯॥

কুমারসকলে ক'লে- হে গুৰুদেৱ! যদি আপুনি অনুগ্রহ কৰি যাবলৈসম্মতি প্ৰদান কৰে, তেন্তে আমি প্রতিযোগী বোশেৰে গৈ সেই স্বয়ম্বৰ সভাত যোগদান কৰিব পাৰোঁক। কুমারদ্বয়ৰ এনে সৎ সাহস আৰু বীৰভূষণ কথাত মূনি অত্যন্ত সুখী হ'ল। তেওঁলোকক লগত লৈ মুনিয়ে মিথিলা ৰাজ্যৰ স্বয়ম্বৰ সভাত যোগদানৰ অৰ্থে যাত্ৰা কৰিলে। ৩০০॥

মিথিলাধিপতি জনক ৰাজে বিশুদ্ধিতৰ স্বয়ম্বৰ সভালৈ আগমনত নথৈ আনন্দ পালে। মুনিক ৰজাই আদৰেৰে বহুৱালে। ৰাম লক্ষণ আৰু মুনিয়ে আসন গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত ৰজাই ধৰ্মদোষনাৰ আলোচনা কৰিলে। ৩০১॥

স্বয়ম্বৰ সভাখন আকস্মিককৈ সজাই তুলিছিল। ৰজাই ভাৰতবৰ্ষৰ যিমান বিলাক ঠাইৰ পৰা প্ৰাৰ্থী নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল, সেই সকলোৰে থকা মেলাৰ, খোৱা-বোৱাৰ সু-ব্যৱস্থা কৰি দিছিল। সকলো প্ৰাৰ্থীয়ে প্রতিযোগীৰ বোশেৰে আনন্দ মনেৰে স্বয়ম্বৰ সভাত যোগদান কৰিবলৈ সম্বন্ধেত হৈছিল। স্বয়ম্বৰ সভাত নাংগীতাৰ প্ৰাৰ্থীৰ সংখ্যা তিনি কোটি হৈছিল। সকলো প্ৰাৰ্থীয়েই আনন্দ মধুৰভাৱে স্বয়ম্বৰত নিদিষ্ট পৰীক্ষাৰ সময়লৈ প্ৰতীক্ষাৰত হৈ আছিল। ৩০২॥

ৰজা জনকক নগৰৰ মাজ মজিয়াত স্বয়ম্বৰৰ মণ্ডপৰ ব্যৱস্থা কৰাই দিছিল। সেই কাৰণে ৰজাই দূতৰ দ্বাৰাই ঢোল, পেপা, কাঁহ বজোৱাই পাণি প্ৰাৰ্থী সকলক স্বয়ম্বৰ সভাত উপস্থিত হ'বৰ নিমিত্তে জাননী দিয়াই দিছিল। ৰজাই এনে সু-ব্যৱস্থা কৰাই দিছিল যে প্ৰাৰ্থী বিলাকে কেতিয়া কি হ'ব চিন্তা কৰিব নালাগে। এইবুলি প্ৰজাৰ আগবঢ়ালে-যি জন প্ৰাৰ্থীয়ে এই স্বয়ম্বৰ সভাত সুবক্ষিত হবনু যন ভাঙিব পাৰিব তেওঁকেই মোৰ সুন্দৰী কন্যা নাংগীতাক অৰ্পণ কৰিম। ৩০৩॥

এইদৰে ৰজাই প্ৰাৰ্থীবিলাকৰ থকা মেলাৰ ব্যৱস্থা সু-ব্যৱস্থা কৰি দিয়াৰ অন্তত ৰজাই দেৱ প্ৰদত্ত হৰখনুক আনি স্বয়ম্বৰ সভাৰ সোঁফালে উপস্থাপন কৰালে। হৰখনুখন দীঘলে ষাঠি বোজন। সভা মণ্ডপৰ উচ্চতা আছিল আশীবোজন আৰু পথালিয়ে এঘাৰ বোজন আছিল। ৩০৪॥

স্বয়ম্বৰৰ নিৰ্দিষ্ট দিন আৰু সময়ত ৰজাই প্রতিযোগী প্ৰাৰ্থীসকলক সভামণ্ডপত নিজ নিজ আসনত বহিবলৈ আহ্বান জনালে। ৩০৫॥

ৰজাৰ আহ্বান ক্ৰমে প্রতিযোগী প্ৰাৰ্থীসকল আহি স্বয়ম্বৰ সভামণ্ডপৰ নিজ নিজ আসনত অটল আশা আৰু আত্মবিশ্বাসেৰে বহিবলৈ ধৰিলে। সভামণ্ডপলৈ প্রতিযোগীৰ আনি দিছিল সোঁত ব'বলৈ ধৰিলে। সভা হৰখনুৰ উচ্চতা আছিল আশীবোজন আৰু প্ৰস্থ এঘাৰ বোজন আছিল। মুঠতে প্ৰজাবৰ্গই স্বয়ম্বৰ সভামণ্ডপ দেখিবলৈ চমক খুন্দা খুন্দা দিছিল। ৩০৬॥



সূৰ্য্যোদয়ৰ (কাণ্ডৱান) লগে লগে সভা বগুণ প্ৰতিযোগী প্ৰাৰ্থীৰে ভৰি পৰিল। সমবেত প্ৰতিযোগী প্ৰাৰ্থীসকলৰ প্ৰায় বিলাকৰে সভাৰ কেন্দ্ৰস্থলত হৰকনুৰ আকৰ প্ৰকাৰ দেখিৱেই ভয়ত পেশুৱা লাগিছিল। সমবেত প্ৰাৰ্থী সমাজে আলাপ আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। এই বাটী বোজান দীঘল হৰকনুখন দঙাটো দূৰে কথা, ওচৰ চপাটোৱেই চিহ্নবিষয় হৈ পৰিছে। নাংসীতাক লাভ কৰাটো অসম্ভৱ। লাজে অপমানে জৰ্জৰিত হোৱাতকৈ সভাৰ তত্পৰ কৰ্মী নিজৰ বাট লোৱাই উত্তম কথা হ'ব। বহুতে আকৌ হৰকনুখন দেখিয়েই ছক্কত পলাবলৈ ধৰিলে। কিছুমানে ভাবিলে অহা হ'ল যেতিয়া আনৰ বলৰ তামচাকে চাই বোৱাটো ভাল হ'ব। কিছুমানে ভাবিলে চোটা কৰিয়েই চোঁৱাইওঁক। কিছুমানৰ মনত এনে ধাৰণা হ'ল যে হৰকনুখন দেখা পোৱাৰ লগে লগেই গৰীবৰ সৰ্বশক্তিয়ে যেন পলায়ন কৰিছে। কাৰণ হৰকনু খনে আকাশ পাতাল ঘূৰি আছে। এইদৰে উপস্থিত প্ৰাৰ্থীৰ মাজত বিভিন্ন আলোচনা আৰু যত্ন হ'বলৈ ধৰিলে। কৰ্মৰ সভাৰ কোলাহল আৰু গুম গুমদ্বীৰে বহুত দূৰলৈকে কজন-জনাই গৈছিল। ৩০৭ ॥

জয়ধ্বজ কথা পৃথিৱীৰ চতুৰ্ভুজৰ নিদৰ্শন পৰিছিল। নাংসীতৰ জয়ধ্বজ বৰৰে লক্ষ্যবিশিষ্ট চিপহৌ লাভাবোৰে কণত স্পৰ্শ কৰিছিল। (চিপহৌলাভ) ব্যৱণে তিলকাক্ত ও বিলম্ব নকৰি তেওঁৰ পাৰিষদ বৰ্গৰ ভিতৰত মুহূৰ্ত্ত, পোহোহুৰ্ত্ত, আলুসলপণ, আৰু মালিত ঘৰীক লৈ বহুত উঠি মিথিলাৰ জয়ধ্বজ সভাৰপৰা উপস্থিত হ'লহি। ৩০৮ ॥

ব্যৱণৰ উপস্থিতিয়ে সকলোকে চমৎকৃত কৰি তুলিছিল। জনক বজাৰ পৰাৰ লোকে ব্যৱণক অহা দেখি এই বুলি ভয় বাইছিল যে- ব্যৱণে এতিয়া নাংসীতাক চিলাই ৰাখ বৰাণি হৰণ কৰি লৈ গুচি ৰাখ পাৰে। ব্যৱণক লৈ মুঠতে মিথিলা বাসীৰ ক্ৰমত নানা গুণা প্ৰশ্ন, আতঙ্কৰ ডাৱ, আৰু চাকল্যৰ উত্তৰ হৈছিল। সমবেত প্ৰাৰ্থীসকল আৰু মিথিলাবাসীৰ অজ্ঞত যে এইদৰে ভয়ৰ সন্ধান হৈছে তাক জানিব পাৰি ব্যৱণে উচ্চ স্বৰত অট্টোহাস্য কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩০৯ ॥

(চিপহৌলাভ) ব্যৱণৰ আকৃতি প্ৰকৃতি চাৰৰ নিমিত্তে মিথিলাবাসী যব উল্লীৰ হৈ পৰিছিল। ব্যৱণৰ তৰ্কন গৰ্কন আৰু সিংহ্লাল শুনি মিথিলাবাসী ছিৰেৰে হাৰিষ লোৱাছিল। ইকলে জনকবাজে ভাৱে ব্যৱণক আদৰ সানন্দ কৰি কৰিবলৈ গিলে। ৩১০ ॥

বজাই ব্যৱণক শুভেচ্ছা আৰু অতিশয় সন্মান কৰাত ব্যৱণে জনকক ক'লে- যে ব্যৱণ! আপুনি কল কিল নকৰি আপোনাৰ কল্যাণি মোক দান কৰক। মোৰ পৰামৰ্শ তথা দুৰ্ভাগ পৰিত্যক্তা বিন্ধ্যৰাজও ই জানে। অন্য হাতেদি সমস্ত আপুনি মোৰ দান হয়। এতিয়া আপুনি সকলো চিহ্ন পৰিত্যক্তকৰি আপোনাৰ কল্যায়ক মোক দান কৰিব লাগে। আপুনি (বুজ) হৰকনুৰ যি চৰ্ত্ত বাখিছে সেই হৰকনু ই চকুৰ পচৰতে ভাঙি গুটি হুলাব কৰিব পাৰে। প্ৰলণ্ড পৰ্বত, বৃক ভাঙি

ছিঙি ধূলিসাং কৰি দিছো। কিন্তু এই সাধাৰণ হৰখনু মোৰ কাৰণে একেবাৰে নগ্ৰণ্য। ৩১১ ॥

জনকৰাজে তেতিয়া বান্ধনক ক'লে-বৰ্তমান মই যি নিয়ম বান্ধি দিছো তাৰ ব্যতিক্ৰম হ'বলৈ নিদিওঁ। যি জন পুৰুষেই হৰখনু ভাঙিব পাৰিব, তেওঁকেই মোৰ কন্যাক দান কৰিম। ৩১২ ॥

জনক বজাৰ পণ শুনি বান্ধনে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি হৰখনুৰ কাষ চাপিল। তেওঁ শৰীৰৰ সমস্ত শক্তি প্ৰয়োগ কৰিলে। বিশখন হাতেৰে বল প্ৰয়োগ কৰিও কোনো সফলতা লাভ কৰিব নোৱাৰিলে। লাজ অপমানত ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি তেওঁ ক'বলৈ ধৰিলে। ৩১৩ ॥

প্ৰকাশ পাহাৰ দঙা আৰু অন্য অসংখ্য কামো মোৰ শক্তিয়ে কৰি পেলাওঁ। কিন্তু আজি এই সামান্য ধনুখন দঙাৰ শক্তি মোৰ হোৱা নাই। গতিকে নাংসীতা মোৰ ৰাজবাণী হোৱাৰ ভাগদত নাই। সেই গতিকে এই হৰখনুত গুণ লগাব পৰা নাই। ৩১৪ ॥

বান্ধন ঘামি জামি পৰা দেখি পোহোড় মন্ত্ৰীয়ে ক'ব ধৰিলে। আমাৰ ৰজাই পৰ্বত সমান কামো চকুৰ প্ৰচাৰতে সমাধা কৰে। আজি অতি উদ্যমেৰে হৰখনু ভাঙিম বুলি আহিছিল। কিন্তু তেওঁ সৰুৰেৰে ওচৰত হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হ'ব লাগিব যেনহে পাইছো। মন্ত্ৰীৰ উচ্চৈশ্ৰৱণে পুনৰ চোটা কৰিছো। বান্ধনে শক্তি প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিলে, সিমানে হৰখনুৰ ওজন ক্ৰমাৎ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। মন্ত্ৰীয়ে পুনৰ গৌৰৱৰ সুৰত ক'ব ধৰিলে। আমাৰ ৰজাই ত্ৰিভুবন জয় কৰি যশ গৌৰৱ লাভ কৰিছে। পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে ৰজাৰ মহা পৰাক্ৰম শক্তিৰ ব্যাতি বিষণি পৰিছে। তেওঁৰ সমান বীৰ ক'তো ওলোৱা নাই। কিন্তু কথা হ'ল নাংসীতা আমাৰ ৰজাৰ ভাগ্যত নাই। গতিকে আমি এতিয়া নিজ দেশলৈ ঘূৰি যোৱাই উত্তম কথা হ'ব। ৩১৫ ॥

মন্ত্ৰীয়ে পুনৰ মাত লগালে-হে ৰাজন! কিবা আৰু উপায় আছে জানো? মন্ত্ৰীৰ কথাত বান্ধনে অপমানবোধ কৰি আকৌ হৰখনুৰ কাষ চাপিল। কিন্তু কোনো কামত নাছিল। ভাবিলে এই কাম কৰাৰ কাৰো সাধ্য নহব। শেষত চৰম অপমানৰে তেওঁ বীৰৰ দৰে গৈ বনত উঠিল। ৩১৬ ॥

বান্ধন নিজ ৰাজ্যলৈ গুচি গ'ল। তেতিয়া ৰাজ্যখনে বিশৃঙ্খলিত মুখনি নিবেদন কৰিলে- আমি এই বাৰ চোটা কৰি চাওঁ। আমাৰ পৰিচয় আমাৰ স্বৰূপ সভাত দাঙি ধৰক। ৩১৭ ॥

(লামাঙ) ৰাঘৱ নিবেদন শুনি (শিকড়মন্ত্ৰী) বিশৃঙ্খলিত মুখিয়ে ৰাঘৱক ক'লে- (চিৰায়েলাম)

বান্ধনৰ পৰাক্ৰম আৰু বীৰত্ব ত্ৰিভুবনত অৰিষ্টাৰূপে তেওঁৰ সমকক বীৰ আজি পৰিমিত সংসাৰত কোনো ওলোৱা নাই। কিন্তু তুমি সেই অসামান্য বীৰক কিব পাৰি জানো? তুমিতো হৰখনুৰ কিমান গুৰু বা লম্বু সেই কথা অনুমান কৰিব পাৰিছো। বান্ধন শক্তিশালী বান্ধনে তেতিয়া পৰাক্ৰম বীৰক কৰিলে, তেনেদৰে তেওঁৰ পৰাক্ৰম আমাক এই বিপদৰি লম্বু লাগুনাহে হ'ব লগীয়সকলক পৰে ৩১৮ ॥

বিশ্বাসিত্বের কথা শুনি বামে ক'লে-করকম সভাসে অহা হ'ল যেতিয়া হা জিকলো আহেই। অকম্পান মই শক্তি প্রয়োগ কবি চাব খুজিছে। আপুনি কেবল প্রভাব আগবঢ়াই দিয়ক। মুনিয় উপায় নাপাই জনক বজাক ক'লে- তে বাজন। যদি আপুনি অনুমতি দিবে মোর লগত অহা বাজকুমার জনেও ক্ষিত্তমান যত্ন কবি চাব খুজিছে। বজাই তেতিয়া মুনির প্রভাব শুনি ক'লে। ৩১৯॥

মই আগবঢ়োতা চর্যতে আজি এই ফলফল সভাসে বিজ্ঞান পুঙ্খবই হকমু চাঙির পাবির তেওঁকেই মই মোর কন্যাক অর্পণ কবিম। ইয়াত মোর কোনো আপত্তি নাই। কিন্তু মোর প্রতিজ্ঞা লঙ্ঘন হ'বলৈ নিদিষ্ট। ৩২০॥

মুনির প্রভাব আক বজাব আভাষতে বামে প্রথমে নিজ পিতৃ যত্ন আক গুরুজনাক সেবা জনাই আশ্ববিশ্বাসেবে সৈতে হকমুর ওচকত সৈ থিয় হ'ল। (লাফঙ) বামে যেতিয়া হকমুর ওচকত থিয় দিলে, তেতিয়া বামক পূর্ণিমার জোনার দরে শুদ্ধ ব্রিঙ্ক জটুলনীর আভা (নাংসীতা) সীতায় দৃষ্টিত পবিল। নাংসীতাই বামর কল লাক্ষ্য আক বহিয়া যত্নিত সৌন্দর্য দেখি তরুণ মাসিলে। ৩২১॥

নাংসীতাই বামর প্রতি অনুকূল হৈ ফলে গ্রাণে তেওঁতে ফেন আশ্বা বিলীন কবি দিলে। সীতাই সমস্তে সভাসন বরক সাকী কবি ক'বলৈ ফিলে- জন্ম জন্মকর কবি স্বাপন কবি অহা সভাস প্রতিষ্ঠা যদি হ'বলসীরা আছে তেজ মই সতীষ আক সাধনার কল হাতে হাতে পাওঁ তাব কখনে সন্ধিরে প্রার্থনা কবিছো। নাংসীতাই দেহতাসকলক সাকী কবি ক'লে-বামে আজি হকমু চাঙি সবলোকে ফেন চমৎকর লগাই দিবে। নাংসীতার গোপন সাধনা আক প্রার্থনাত দেহতাসকলেও স্ফুট হৈ আপীর্বাণ দিলে। বামে হস্ত হাত দিয়াব লগে লগে হকমুন কপাহর দরে সুকোমল আক লঘু হৈ পবিরলৈকে তেওঁলোকে আপীর্বাণ দিলে। ৩২২॥

বাম হকমুর ওচকত উপস্থিত হোয়ার লগে লগে সভাসন প্রার্থী বিলাকে অট্টোঙ্গ কবিবলৈ ফিলে। মুনি কুম্বাধেনো এই হকমুন লগাব পাবিবনে ? তেওঁয়ে বলত থাকি কনব টেঁড়া, মিঠা কনব জুটি লওঁতেই গৈছে। যদিওবা মুনিকুম্বারে হকমু চাঙির বিদ্য তেওঁকো কোনে হোতালী সৈ বারলৈ কি ? এই মুনি সভাসন বরই হাঁহি উপস্থাস কবি মুনি কুম্বাক তাহিলার সূতত উবাঁই দিব খুজিলে। তেতিয়া বামে ফলফল সভাস সভাসন বরক লজ কবি ক'লে। ৩২৩॥

হই কেনে সাধন পুঙ্খ মর্ও। তোমালোকে নেক চাই দিহণ কবি কিম্ব উবাঁই দিব খুজিত ? ইয়াত ফেন সবক কোন ওলাই চাওঁ বাক। ৩২৪॥

এইমুনি কৈকেই বামে হকমুন অনুত কবি দাঙি দিলে। অলঙ্কৃত বতসীরা হৈ পূর্ণি

কঁপিৰলৈ ধৰিলে। এনে আশ্চৰ্য্যজনক সাহ আৰু বীৰত্বত সভাসদবৰ্গ একেবাৰে ভ্ৰান্ত হৈ গ'ল। চকুৰ পচাৰতে বামে হৰধনুখন হৰ হৰ কৰি ভাঙি পেলালে। হৰধনুখন ভগাত এটা প্ৰকাণ্ড শব্দ হ'ল। সেই শব্দই সকলোৰে কাণ তাল মাৰিলে। শূনি সকলো ভয়ভীত হ'ল। ৩২৫ ॥

হৰধনু ভগ্নৰ শব্দই বাৱণকো ভ্ৰান্ত কৰিলে। বাৱণে ততালিকে স্বয়ম্বৰ সভা ত্যাগ কৰিলে। বাৱণে মনে মনে ভাবিলে হয়তো এইজনা মহাপুৰুষেই মোক বধ কৰিব। কোনো শত্ৰুতা আচৰণ নকৰো বুলি মনে মনে নিজ দেশৰ ফালে ঢাপলি মেলিলে। তেওঁ মনতে গুণা গণা কৰি গ'ল যে বাঘ কম পুৰুষ নহয়। ৩২৬ ॥

### অধ্যায়-৯

হৰধনু ভঙাৰ পিছত ৰজা জনকে মনে মনে চিন্তা কৰিলে আজিৰ স্বয়ম্বৰ সভাত ত্ৰিভুবনৰ ৰজা প্ৰজা আদি প্ৰাণী উপস্থিত আছিল। আনহে নানান দেশৰ অধিপতি ত্ৰিভুবন বিজয়ী বাৱণেও আহি এই স্বয়ম্বৰ সভাত উপস্থিত হৈ নিজ শক্তিত স্বাৰ মানি গুচি যায়। এজন মুনিমুখাৱেহে এই কাৰ্য্য সাধন কৰিলে। কিন্তু এওঁলৈ মোৰ কন্যা দান দিলে কি লাভ হ'ব? ৩২৭ ॥

ৰজাৰ ধ্যানমগ্ন পৰিস্থিতি মুনিয়ে ভালদৰে উপলব্ধি কৰিলে। হে ৰাজন! আপুনি যি চিন্তা কৰিছে, প্ৰকৃততে সেইটো নহয়। এওঁ হ'ল অযোধ্যাৰাজ দশৰথৰ পুত্ৰ ৰাজকুমাৰ ৰাম। মোৰ আগ্ৰহত এটা বিৰাটকায় কাউৰীয়ে অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰা হেতুকে তাক খেদাৰৰ নিমিত্তেহে মই তেওঁ বিলাকক আগ্ৰহত ৰাখিছিলো। ৩২৮ ॥

মুনিয়ে ৰজাৰ ভুল ভাঙি দিয়াত ৰজাই বৰ সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলে। লগে লগে ৰজা জনকে ক'লে- তেজো মোৰ ৰাজ্যৰ অৰ্ধেক ৰাজ্য তেওঁক এবি দি ৰাম আৰু সীতা দুয়োকে মোৰ ৰাজ্যতে প্ৰতিষ্ঠা কৰিম। ৩২৯ ॥

### ॥ ৰাম আদি চাৰি ভ্ৰাতৃৰ বিবাহ ॥

ৰামে ক'লে- হে ৰাজন! এই স্বয়ম্বৰলৈ মই হৰধনু ভঙাৰ অভিপ্ৰায়েৰে অহা নাছিলো। মই কেৱল সভাসদ বৰ্গ আৰু স্বয়ম্বৰৰ আগ গুৰি চকলৈহে আহিছিলো। সকলো সভাসদে নিজ শক্তি পৰীক্ষা কৰি চোৱাত মইয়ো তাকে কৰি চাব যুজিলো। কিন্তু সভাসদ বৰ্গৰ দাজব পৰা যেতিয়া মই হৰধনুৰ কাষত থিয় দিওঁ, তেতিয়া সভাসদবৰ্গ আৰু মোৰ হৰধনুগৰ্হি মোক বিত্ৰণ কৰি উৰাই দিব যুজিছিল। এনে পৰিস্থিতিত মই নিজকে সংকটত কৰি ৰখাটো বৰ টান হৈ পৰিছিল। মোক সাহস্য পুৰুষ বুলি ভবা হেতুকে মই মোৰ শক্তি আৰু বীৰত্ব সৰ্ব্বোচ্চ সভাসদ বৰ্গক দেখুৱালো। ইয়াত যদি মোৰ বাক্য বচনে কিবা এটি বিচ্যুতি ঘটিছে সেইখিনি লৈ নিজ গুণে ক্ষমা কৰে। ৩৩০ ॥

বজ্রাই বাঘৰ বিনয় দেখি ক'লে- এই বিষয়ত মোৰ কোনো আপত্তি নাই। বজ্রাই বৰং বাঘৰ বীৰত্ব, অপ্রতিহত পৰাক্ৰম আৰু প্ৰতিভাত নহৈ আনন্দ-অশ্রুত কবিলে। বজ্রাই জোঁৱায়েক (লামাঙ) বাঘক ক'লে- মই এতিয়া সৰ্বতো গুৰুত্বৰ সুৰী। তুমি এতিয়া মোৰ মৰমৰ দুহিতা (নাংসীতা) সীতাক পাণি গ্ৰহণ কৰি সোণৰ সংসাৰ যাপন কৰা। ৩৩১ ॥

বজ্জাৰ প্ৰজ্ঞাৰ শূনি বামে তপৰাই যাত দিলে-হে বাজ্ঞন ! কেউ আশোনাৰ কন্যা সীতাক মোক জৰ্পণ কৰিলেই নহব। আমাৰ ভাই ককাই চাবিজন। মোৰ ভাই তিনিজনকো একোটিক কন্যাদান কৰিব লাগে। ৩৩২ ॥

বাঘৰ কথাত জনক বজ্রাই ক'লে- মোৰ কন্যা মাত্ৰ এটিহে। গতিকে সেই কন্যাই এতিয়া কি উপায়েৰে কৰা হয় ? ৩৩৩ ॥

তেনেতে মুনিয়ে যাত লক্ষ্যলৈ- হে বাজ্ঞন ! আপুনি ইমান চিন্তা কৰিবৰ কি প্ৰয়োজন আছে? আশোনাৰ তিনি ভায়েকৰ তিনিটি বিখলিগ ৰূপে গুণে অতুলনীয় কন্যা আছে। সেই তিনি কন্যাক এওঁ বিলাক তিনি জনলৈ বিয়া দিয়ক। ৩৩৪ ॥

বজ্জাৰ তেতিয়া বগহুৰে মনত পৰিল। মুনিৰ আশোনাৰ ঘৰলৈ গৈক। তেওঁ কনুৰ কাড়ত একোজন পত্ৰ লিখি তিনি ভায়েকলৈ প্ৰেৰণ কৰিলে। ৩৩৫ ॥

চিঠি গৈ তিনিওজন ভায়েকৰ হস্তত পৰিল। চিঠি পোৱাৰ লগে লগে তিনিও ভায়েকে বাঘৰ তিনি ভাইৰ লগত বিবাহৰ সু-বন্দোবস্ত কৰি দিলে। এইদৰে চাকিওজন ভায়েকৰ বিধি বিধান ঘটে বিবাহকৰ্ম সমাধান হৈ গ'ল। ৩৩৬ ॥

এইদৰে (লামাঙ) বাঘ, (লাখানা) লক্ষণ, (জাউলবাতা) ভৰত, (হাটাক) পত্ন এই চাৰি ভাইৰ বিবাহ কৰ্ম বিধানমতে আৰু উল্লং মালদেৱে সৈতে সম্পাদন হৈ যোৱাৰ বৰষুণ জোৰাকো নকৰত আনন্দৰ জোৱাৰ তুলিলে। অযোধ্যাবাস (সতচাৰ্য্য) দামৰ তেওঁৰ তিনিজনকী বটক লৈ যিখিলা অভিমুখে বং বহুইয়েৰে যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁৰ লগত সন্তুষ্ট আৰু হস্তী, বোঁবা, ঢোল, পেলা, কপুক, খিল, বস্ত্ৰি বজ্রাই বিনুল হৰ্ষবনি কৰি সকলোকৰো প্ৰজাই যাত্ৰা কৰিলে। ৩৩৭ ॥

চাকিও ভাই ককাইৰ বিবাহকৰ্ম সম্পাদন কৰোৱাই বজ্জা জনকে অজোৰা পঠি কৰকৰক নিশ্চয় কৰিছিল। অশ্রুতেনি নাংসীতাক পটীৰূপ পাবৰ কাৰণে যি বিলাক প্ৰাৰ্থী আহি যিখিলাৰ জৰণ সন্তুষ্ট সকলক ঠেছিল, সেই সকলো বিলাকেই পৰাজয় হীৰণ কৰি নিজ নিজ কামটো প্ৰত্যক্ষন কৰিলে। দামৰ বজ্জাৰ আগত যিখিলাবিশিষ্টৰে কৰকৰ কৰা সুন্দৰ ভাৱে বৰ্ণন কৰিলে। বজ্জা দামৰ যিখিলা কামতে উপস্থিত হোৱাত জনক বজ্রাই অতি আনন্দ পালে। তেওঁ

বিশেষ আড়ম্বৰ তথা প্ৰশংসাৰে বজা দশৰথক আদৰ অভ্যৰ্থনাৰে আপ্যায়িত কৰিলে। বজা দশৰথে পুতেক আৰু বোৱাৰীয়েক হঁতক দেখাৰ প্ৰৱল ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। ৩৩৮ ॥

দশৰথ বজাৰ আগমনত জনক বজা বিশেষভাৱে সুখী হ'ল। জনকে দশৰথক কুশল বাৰ্তা সোধ পোচ কৰিলে। আৰু ক'লে- দিন, বাৰ, নক্ষত্ৰ আদি চাই কুমাৰহঁতৰ বিবাহকাৰ্য্য সমাপন কৰা হ'ল। কুমাৰ চাৰিজনক আমাৰ চাৰিটি কন্যা সম্প্ৰদান কৰা হ'ল। ৩৩৯ ॥

এই উৎসৱ পূৰ্ব পুৰুষ সকলৰ পৰম্পৰাগত প্ৰথা অনুসাৰে আয়োজন কৰা হৈছিল। দেশৰ অন্যান্য বজা প্ৰজা সকলে বিশেষ উপহাৰ আগবঢ়াইছিল, আনকি হাতী, ঘোঁৰা পৰ্যন্ত উপটোকন দিছিল। দূতে ভাল ভাল পোচাক আনি দিছিল। সকলো কাৰ্য্যতে মই সমৰ্থন আগবঢ়াই সুখী হৈছিলো। কুমাৰ সকলক আশীৰ্বাদ কৰিছিলো। ৩৪০ ॥

বজা দশৰথেও পুতেক বোৱাৰীয়েক হঁতৰ কাৰণে বাচককনীয়া উপটোকন আনি দিলে। এইদৰে দুয়ো বজাই অতি আনন্দেৰে ভোগ বিলাসৰ মাজেদি কথা বাস্তৱ পাতিলে। মাহ দিন অতিক্ৰম হোৱাৰ পাচত দশৰথ বজাই পুনৰ বজাৰ পৰা এই বুলি বিদায় মাগিলে। আমি অহা দিন হ'ল। আমাৰ কাৰণে প্ৰজাবৰ্গই চিন্তা কৰি আছে চাগৈ। ৩৪১ ॥

আপুনি এতিয়া আমাৰ যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে। লগে লগে কুমাৰহঁত আৰু বোৱাৰীকেইজনীক বাৰৰ কাৰণে অনুমতি প্ৰদান কৰক। বাট ৰক্ষত দূৰ। ৩৪২ ॥

দশৰথে প্ৰত্যাবৰ্তনৰ অনুমতি বিচৰাত জনক বজাই কুমাৰহঁতক হাতী, ঘোঁৰা, লিগিৰা-লিগিৰী, বিভিন্ন পোচাক আদি উপহাৰ দি ৰথেৰে অযোধ্যা নগৰত যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ৩৪৩ ॥

লগে লগে বৰ আৰু কন্যাক লগত গাঁঠি দি সিবিলাকৰ দীৰ্ঘ জীৱন আৰু কল্যাণ কামনা কৰি বুজাবলৈ ধৰিলে। তোমালোকে প্ৰজাবৰ্গৰ প্ৰতি সন্মুষ্টি আৰু সমভাৱ বাখিৰাইক। সকলোৰে প্ৰতি দয়া, মমতা, প্ৰেম, প্ৰজ্ঞা বাখি দান দক্ষিণা কৰিবলৈকৈ। ৩৪৪ ॥

মিথিলা আৰু অযোধ্যা এই দুই ৰাজ্যৰ মাজত চিৰ শান্তি আৰু চিৰ উন্নতিৰ মঙ্গল কামনা কৰি থাকিবলৈকৈ। যদি দেশৰ শাসন ব্যৱস্থা টিলা হয় তেতিয়া দেশ অৰাজকতাত পৰিণত হয় আৰু প্ৰজাৰ মাজত অভাৱ অভিযোগ, অশান্তিয়ে বাহু লয়। গতিকে এই বিলাক কথাৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিবলৈকৈ। ৩৪৫ ॥

কুমাৰ আৰু বোৱাৰীয়েকহঁতে বজা বাণীক আৱৰ্দ্ধিত প্ৰেম প্ৰজ্ঞা আৰু প্ৰণাম জনাই আহি বৰত বিৰাজমান হ'ল। ইফালে মিথিলা ৰাজ্যৰ বজা প্ৰজাই বিভিন্ন বান্ধবস্বৰ্গ সন্মত উলহ মলমেৰে অযোধ্যাবাসীক আগবঢ়াই ধৰ্ম্মলৈ ওলাল। ৩৪৬ ॥

বিশেষ এক বিবাহ শোভা ৰাজ্যৰ উলহ মলমেৰে সৃষ্টি হ'ল। নাংগীতই পিতৃ মাতৃক সন্তোষ

জনাই আনন্দ মনেবে বীর স্বামী বাঘৰ সৈতে আদি বনত বহিল। দূৰ-দূৰণিৰ অতিথি সকলো ঘৰাঘৰি গুচি গ'ল। ৩৪৭ ॥

যি সকল প্ৰাণী অতিথি বহুত খাছিল সেই সকলৰ মাজত বিভিন্ন আলোচনা সমালোচনা হ'বলৈ ধৰিলে। যি বিলাকে শেপটোৰ দৰে আছি নাংসীতক পতীৰূপে পাৰৰ নিমিত্তে বিৰাজমান হৈছিল, সেই সকল নাংসীতাৰ পতি গুলৈ যাত্ৰা কৰাৰ লগে লগে লাজে অপমানে জৰ্জৰিত হৈ কেঁচাটোৰ দৰে ঘৰমুৱা হ'ল। ৩৪৮ ॥

কিন্তুমানে আলোচনা কৰিলে যে লাজে অপমানে নিজ দেশলৈ ঘূৰি যোৱাতকৈ বাঘৰ লগত বৃদ্ধ কৰি নাংসীতাক কাঢ়ি লৈ যোৱাই উত্তম হ'ব। কিন্তুমানে আকৌ ক'লে- বাঘক পৰাভ কৰা অসম্ভৱ। ৩৪৯ ॥

ইমানই যদি শক্তি সামৰ্থ্য থাকিলেহেঁতেন, আমি ইহকনু ভাঙি নাংসীতাক লাভ কৰিব পাৰিলোঁকি হেঁতেন। এতিয়া আবেগত আমি কৰাৰ বাঘৰ লগত বৃদ্ধ কৰি প্ৰাপটো কিসৰ্জন দিয়াতকৈ শান্তিৰে নিজ দেশলৈ নীৰৱে গমন কৰাই ভাল হ'ব। ৩৫০ ॥

এইদৰে আলোচনা কৰি থাকোঁতেই পৰশুৰামে (গোহলা) তৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- এইদৰে আমি পলায়ন কৰিলে নহব। শৰীৰত এককিনু তেজ থাকিলেহে আমি বাঘৰ লগত বৃদ্ধ কৰিব লাগিব। যিকোনো উপায়েৰে হ'লেও (লাভ) বাঘক পৰাভ কৰিব লাগিব। ৩৫১ ॥

যোৰ এই দুৰ্ভাগ্য পৰশুৰে তাক নিশ্বস কৰিলে। এতিয়া আমি একসোটিহ বাঘক আক্ৰমণ কৰিব লাগে। এইদৰে আলোচনা কৰি লাজে অপমানে জৰ্জৰিত সেই প্ৰাণীসকলে বাঘৰ পিছ ল'লে। ৩৫২ ॥

এই আক্ৰমণকাৰী বিলাকে সৈ একল স্থিতিৰ অধিত বাঘ সীত যোৱা বৰ কল প্ৰতীক্ষা কৰি থাকিল। যেতিয়া বৰ্ষাৰে গুচৰ চাপিল, তেতিয়া আক্ৰমণকাৰী বিলাকে দাঁত লগালে- হে বাঘ। তুমি নাংসীতাক লৈ ক'লে যোৱা ? তুমি ইহকনু ভাঙি অনাৱৰ্হে সীতাক লাভ কৰিছে বুলি দাঁত পৰ্ব কৰিছে নেকি ? এতিয়া তুমি তোমাৰ সেই পৰ্ব আৰু জ্ঞান পৰিত্যাগ কৰা। তুমি এতিয়া আমাৰ লগত বৃদ্ধ কৰিব লাগিব। পৰশুৰামে যেতিয়া সিংহাসন কৰি পৰশুৰাই উঠিল তেতিয়া বাঘৰ কুঁ ইপি উঠিল। ৩৫৩ ॥

কামে কৰ কৰি পিছলৈ ঘূৰি গলে। পৰশুৰামে অসংখ্য সৈন্য সামন্তলৈ কুঁহৰ মেপেমে কৰৰ চৰিত্ৰবশমে আওৰি ধৰিলে। তেনে পৰিস্থিতিত কামে শিতাবক ক'লে- আপুনি কথোত কহি থাকক। সীতাকো কামে এককিনুতকৈ সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিলে। তেওঁ লক্ষ্যক ক'লে- তেজ ভাই লক্ষণ, পৰশুৰামই আমাক আক্ৰমণ কৰি বৃদ্ধ কৰিব খুজিছে। আমি এতিয়া শিষ্টক এশিকনি দি কনু

দৰ্শন কৰোৱাব লাগিব। ৩৫৪॥

বখ ঘূৰাই নি শত্ৰুসেনাৰ ওচৰত ৰাখি ৰামে ক'বলৈ ধৰিলে- 'হেৰ' ! পাৰশুৰীত, সমুখ ৰণলৈ ওলাই আহ। তইতক এটা এটা কৰি যমনগৰলৈ ৰেডি পঠাম। ৩৫৫॥

ৰামৰ ত্ৰেজোদীপ্ত আৰু বীৰত্বপূৰ্ণ কথা শুনি পৰশুৰামে ততালিকে অগ্নিবাণ (আকিমুখা) নিক্ষেপ কৰি ওচৰৰ বনখণ্ড জ্বলাই বীৰত্বৰ পৰিচয় দিলে। ৰামেও কাল বিলম্ব নকৰি পুত্ৰবিনী বাণ (পুকখালা) অৰ্থাৎ গীতল বাণ প্ৰহাৰ কৰি অলস্ত অগ্নিখণ্ড মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে নিৰাপিত কৰি পেলালে। ৩৫৬॥

এইবাৰ পৰশুৰামে অগ্নিকণী বায়ুবাণ নিক্ষেপ কৰিলে। যাৰ প্ৰভাৱত আশে পাশে পৰ্বত খণ্ড ভয়ীভূত হৈ গ'ল। এনে পৰিস্থিতিত দেৱতাসকলে প্ৰমাদ গণিবলৈ ধৰিলে। উপায় নাপাই ৰামৰ সেনাবিলাকে বৃক্ষৰ আশ্ৰয় ল'বলৈ ধৰিলে। যেনেকৈ হৰিণীয়ে ৰাখৰ ভয়ত বননিৰ জোপোহাৰ তলত, কাউৰীৰ ভয়ত কুকুৰাৰ পোৱালীয়ে যেনেকৈ বনত লুকাই প্ৰাণ ৰক্ষা কৰে, ঠিক সেইদৰে ৰামৰ সেনাবিলাকে বিভিন্ন ঠাইলৈ দৌৰি গৈ প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিব লগাত পৰিছিল। পৰশুৰামে ৰামৰ সৈন্যৰ বিলাই স্তম্ভিত দেখি চিঞৰি উঠিল- হে ৰাম ! এতিয়া তুমি মোৰ অগ্নিকণী বায়ুবাণ কি উপায়েৰে কাটা চাওঁ। আজি তোমাৰ তথা সৈন্যৰ কোনো ক্ষতি নহব। ৩৫৭॥

পৰশুৰামৰ এনে অবিনীত কথা শুনি ৰাম আৰু নীৰৱ দৰ্শক হৈ থাকিব নোৱাৰিলে। ইফালে বহুত চেষ্টা কৰিও ৰামে পৰশুৰামৰ বায়ুকণী অগ্নিবাণ কাটিব পৰা নাই। উপায় নাপাই ৰামে দেৱতাক ভক্তি কৰি ক'লে- যদি মোৰ সত্য সাধনাৰ অস্তিত্ব আছে তেন্তে এই অগ্নিবায়ুবাণ এপাট মোৰ মুখত সোমাই নিৰাপিত হৈ যাওঁক। মই যেন তাক পকা কল খোৱাদি বাই গিলি পেলাব পাৰো। ৰামৰ প্ৰাৰ্থনা মতে অগ্নিকণী বায়ুবাণ আহি ৰামৰ মুখত সোৱাইলৈ ধৰিলে। ৩৫৮॥

ৰামৰ অপ্ৰতিভূত শক্তিৰ মহিমা দেখি পৰশুৰামে মনে মনে ভাবিলে। এওঁ সঁচাকৈয়ে কম পুৰুষ নহয়। কেৱল শাৰিৰীক শক্তিয়েই এওঁৰ প্ৰাণ নাই, ঐশ্বৰিক যাহাঅন্তৰ্জ্ঞ বিৰাজমান। যদি কিবা প্ৰসঙ্গত মোৰ প্ৰতি বিতুষ্ট হয় তেন্তে মোৰ আৰু কোনো পক্ষা ৰক্ষা নহব। তেওঁৰ ওচৰত ক্ষমা ভিক্ষা চৰণ স্পৰ্শ কৰাই উচিত হ'ব। এইদৰে পৰশুৰামে সাগৰীয়া শব্দত পানী ভৰাই দ্বান পতিত কৰি কিন্ত ভাৱে ৰামৰ প্ৰতি ক'লে। ৩৫৯॥

হে বহুবল্লভ বীৰ পুৰুষ ৰাম। আজি মই মোৰ একজন সমকক্ষ বীৰ পাই আনন্দিত হৈছো। এতিয়া মই তোমাৰ লগত চুক্তি কৰিব বিচাৰিছো। অস্তিত্ব পৰা আদি দুয়ো পিতৃ পুত্ৰৰ দৰে হৈ পাপত আবদ্ধ হওঁ। মোৰ এই অগ্নিকণী বায়ুকণ কোনো দেৱতাই কাটিব পৰা নাই। তুমি আজি তাক কিদৰে সফলভাৱে গিলি বহি পেলাল। অস্তিত্ব পৰাই মই সিদ্ধক বোধোৱাওঁহে



নিপুণ বুলি ভাবি। অত্ৰ- শত্ৰুত নহয়। আজি যই ত্ৰোয়াৰ ওচৰত পৰাজয় স্বীকাৰ কৰিছে। এতিয়া তুমি সীতাক লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ গমন কৰা। এই বুলি পৰম্পৰে মিলনৰ স্মৃতি কটকটীয়া কৰি পৰশুৰাম নিজ ৰাজ্যলৈ গুচি গ'ল আৰু ৰামেও পত্নীসহ অযোধ্যা নগৰৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে। ৩৬০ ॥

ৰামৰ শুভ আগমনৰ সংবাদ পাই অযোধ্যা ৰাসীয়ে নানা ৰাদ্য কৰাই আগবাঢ়ি আহি ৰাম সীতা আৰু আটাইকেইজন কুমাৰক আদৰ অভ্যৰ্চনা জনালে। তাৰ পাছত অযোধ্যা নগৰত মুনিহ তিৰোতা সকলো সমবেত হৈ উলহ মালাহৰে সাতদিন উৎসৱ পালন কৰিলে। দেশ বিদেশৰ লোক আহি কুমাৰবঁতৰ আনন্দতে হাতী, ঘোঁৰা; বহু আদি উপহাৰ দিলে। ৩৬১ ॥

কেশল ৰাজ্যৰ ৰজাৰ মৃত্যু হোৱাত পুতেকে ৰাজ্য চলাবলৈ ধৰিলে। এই স্বৰূপ দূতে আনি কেশল ৰাজ্যৰ কন্যা কৈকেয়ী(কৈকে)ক জনালেহি। পিতাকৰ মৃত্যুৰ সংবাদ পাই নিজে ৰাম নোৱাৰি পুতেক (জাউলৰাতা) ভক্ত আৰু (ছাতক) শত্ৰুক যোমায়েকৰ দৰলৈ পঠাই দিলে। ৩৬২ ॥

মাক কৈকেয়ীৰ অনুমতি পাই ভৰতে পিতাক দশৰথৰ ওচৰত বিদায় ল'বলৈ গ'ল। ৰজা দশৰথে ভৰতক যোমায়েকৰ দৰলৈ দাবলৈ ওলোৱা দেখি ক'লে-বাচ। তুমি যোমায়েকৰ দৰত বেছিদিন নকৰিবা। অতি সোনকালে যা-কৰ লৈ গুচি আহিবা। এই বুলি ৰজা দশৰথে বুজাই ভৰতক বিদায় দিলে। ৩৬৩ ॥

ভৰতে পুনৰ মাক আৰু দাদাক ৰামৰ ওচৰত সেৱা জনাই বিদায় ল'লে। ৰামেও ভৰতক বেছি দিন যোমায়েকৰ দৰত থাকিবলৈ মানা কৰিলে। ৩৬৪ ॥

কমৰ পিতাক দিনক দিনে বুঢ় হৈ আহিছে। ভৰতেও সকলোৰে পৰা বিদায় লভাৰণ লৈ আত্ম পত্ৰেৰে সজ্জিত হৈ সুন্দৰ গোচক পৰিধান কৰি ভায়েক শত্ৰুক লগতলৈ দাবলৈ ওলাল। তেওঁৰ লগত সৈন্য সামন্ত লগতলৈ আৰু ৰাদ্য যাহা কৰাই অৰণ্য ভ্ৰম কৰি ভৰত কেশল ৰাজ্যৰ কালৈ দাবলৈ ধৰিলে। ইফালে কেশল গোৱাৰ লগে লগে ভাৰ্মিনীয়েকে সুবসুৰ বৰনি কৰি সৈন্য সামন্ত পঠাই যোমায়েকে ৰাজপ্ৰসাৰলৈ আগবঢ়াই দিলে। ৩৬৫ ॥

ভৰতে হৈ যোমায়েকৰ চমক স্পৰ্শ কৰি সেৱা জনালে। যোমায়েকেও ভাৰ্মিনীয়েকক আদৰত বহুৱাই ৰজা, প্ৰজা তথা চাৰি ভাইৰ কুলা বাতৰি সুধিলে। ভৰতেও যোমায়েকৰ প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দি যোমায়েকক পাৰ্শ্বপানে সুখী কৰিলে। ৩৬৬ ॥

কেশল ৰাজ্যে ভাৰ্মিনীয়েকৰ পৰা অযোধ্যা ৰাসীৰ ফাল কটনি পাই পুনৰ আগমিত হ'ল। আৰু ভাৰ্মিনীয়েকক লগত বহুই বসে অত্ৰ অত্ৰৰ অত্ৰাচৰ কৰিছিল কৰিলে। ৩৬৭ ॥

(লামাঙ) ৰাম (বোধিসত্ত্ব)ৰ অপৰাজেয় শক্তি আৰু বীৰবৃত্ত অযোধ্যাবাসীয়ে গৌৰৱ অনুভৱ কৰিলে। সকলোৱেই অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে যে এই জনা মহাপুৰুষৰ বল বীৰ্য সংসাৰত অতুলনীয় আৰু অৱৰ্ণনীয়। অযোধ্যাবাসীৰ মুখত ষাওঁতে শোওঁতে কেৱল বোধিসত্ত্ব ৰামৰে গুণানুকীৰ্ত্তন। অযোধ্যা বাসীয়ে অশান্তি কি, অভাৱ অভিযোগ কাক বোলে চিনি নাপায়। কেৱল চাৰিওফালে চিৰ শান্তি চিৰ আনন্দ। সকলোৰে অস্তৰত আনন্দৰ বিপুল জোৱাৰ। অন্যহাতেদি বজা দশৰথৰ দৈহিক আৰু মানসিক অৱস্থা ক্ৰমান্বয়ে শোচনীয় হৈ আহিব ধৰিছে। বৃদ্ধ অৱস্থাৰ কাৰণে বজাৰ শাসন ব্যৱস্থাও ভাবিব নোৱাৰা হৈ পৰিছে। কাৰণ বজাৰ বয়স ক্ৰমান্বয়ে দুই অযুতত (ছংমুন) ভৰি দিলে। অন্যহাতেদি কুমাৰ ৰামৰো বয়স পৰিপক্ক হৈছে। সকলো বিদ্যাতো ৰাম নিপুণ হৈ উঠিছে। তেওঁৰ বল বিক্ৰম তথা মহিমামণ্ডিত শক্তিবতো তুলনা কাৰো লগত কৰিব নোৱাৰি। ৩৬৮ ॥

কাৰণ পৰ্বত সম হৰখনুখন চকুৰ পচাৰতে হৰহৰ কৰি ভাঙি সকলোৰে হৃদয় চমৎকৃত কৰি দিলে। আৰু লগে লগে সাধৱী সতী সীতাক লাভ কৰিলে। আন নালাগে মহাপৰাক্ৰমী পৰশুৰামকো পৰাস্ত কৰিলে। মুঠতে সংসাৰত যিমানবিলাক বীৰ শক্তিশালী পুৰুষ আছিল সকলোকে চেৰপেলাই সংসাৰত তেওঁৰ মহত্বৰ এক অভিলেখ স্থাপন কৰিলে। তেওঁৰ মহিমামণ্ডিত পৰাক্ৰমত সংসাৰ বাসীয়ে তব্ধ মানিলে। ৩৬৯ ॥

## অধ্যায়-১০

কেৱল ৰামৰহে এনে বিশ্ণুমোহন ৰূপ আছে এনে নহয়, সাধৱী সীতাৰো ৰূপ লাভন্য কম নহয়। তেওঁৰ অনুপম সৌন্দৰ্যই সংসাৰবাসীক পুলকিত আৰু বিমুগ্ধ কৰি তুলিছিল। দেৱ কন্যাৰ ভিতৰত সীতাৰ স্থান অন্যতম। সীতাৰ অঙ্গী-ভঙ্গী, ৰাজ্য, চৰিত্ৰ, চালচলন বিলাক মনোমোহা আৰু সুলক্ষণ যুক্ত। সেয়েহে তেওঁ ৰাজ মহিষীৰ বোঁগা হ'ল। কুমাৰ ৰামৰ হৃদয় অতি আকাশলজ্জ্বা উদাৰ। প্ৰজাৰ প্ৰতি তেওঁৰ মৰম প্ৰেম অসীম। ৩৭০ ॥

এই মহাবীৰৰ ওচৰত কোনেও শত্ৰুতা আচৰণ কৰি সাধি যাব নোৱাৰে। পত্নিকো আশ্বাস দেন আক্ৰমণ কৰিবলৈ কোনেও সাহস নকৰিব। ৰাজকুমাৰৰ গুণ গৰিমা কীৰ্ত্তি কল্যাণ বিলাকলৈ চালে এনেহে লাগে যেন ৰাজকুমাৰক বজাই ৰাজসিংহাসনত বহুৱালে। প্ৰজাবৰ্গই দুগুণে শান্তি অনুভৱ কৰিব, লগতে অযোধ্যা ৰাজ্যই সৰ্বতোপ্ৰকাৰে উন্নতি লাভ কৰিব। ৩৭১ ॥

এইদৰে প্ৰজাবৰ্গই আলোচনা তথা পৰামৰ্শ কৰি এদিন পাত্ৰ-মিত্ৰ পৰিষদবৰ্গৰ সৈতে একত্ৰিতহৈ সকলোটি ৰাজপৰাক্ষত বজাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। প্ৰজাবৰ্গৰ আশংকাৰ স্বৰ সূত্ৰই (সূত্ৰা) বজাক জনালে। বজাইও ততালিকে প্ৰজাবৰ্গক ৰাজপ্ৰাসাদলৈ যাবলৈ আদেশ দিলে।

৩৭২ ॥

প্ৰজাবৰ্গই প্ৰৱেশৰ অনুমতি পালে। পূব দ্বাৰেদি টোমাই প্ৰজাবৰ্গই বজাৰ ওচৰত আঁঠু ল'লেগৈ। পুনৰ নিজ নিজ আসনত সকলো বহিল। বজাই প্ৰজাৰ আগমনৰ অভিশপ্ত সূত্ৰিলে- আৰু তেওঁৰ মনৰ সন্দেহ দূৰ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। বজাৰ মনত কৌতূহল পূৰ্ণ আগ্ৰহ দেখি প্ৰজাবৰ্গই ধীৰে হিৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ৩৭৩ ॥

হে মহাৰাজ ! আপুনি এতিয়া ক্ৰমাশয়ে বুঢ়াই আহিছে। শৰীৰ দুৰ্বল আৰু শিশুকতিয়া হৈ আহিছে। আপোনাৰ বয়সো বৃদ্ধ হ'ল। এতিয়া ৰাজ্যৰ শাসন কৰাৰ আপোনাৰ জেষ্ঠ পুত্ৰ ৰামৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰিব লাগে। আপুনি এতিয়া ধৰ্ম্মাচৰণ কৰি সুখেৰে জীৱন যাপন কৰিব লাগে। কুমাৰ ৰামৰ জ্ঞান বুদ্ধি অসীম। পিতৃ মাতৃৰ প্ৰতিও তেওঁৰ অগাধ প্ৰেম, প্ৰজা ভক্তি আছে। আপুনি এতিয়া নিশ্চিন্ত মনে শীলাদি গ্ৰহণ কৰিব লাগে। কুমাৰৰ ৰাজত্বত কোনো শত্ৰুৱে এই দেশ আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰিব। ৩৭৪ ॥

প্ৰজাৰ প্ৰজাৰ শুনি বজাই ক'লে- হে মোৰ বিজ্ঞ প্ৰজাবৰ্গ! মোৰ ক্ৰমশঃ একেপৰত পুহি বৰা কথাটো আজি তোমালোকে মুক্তকণ্ঠে ব্যক্ত কৰিলা। শুনি বৰ সন্তোষ পালে। মই মোৰ জেষ্ঠ পুত্ৰৰ হাতত ৰাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰি একান্তমানে ধৰ্ম্মাচৰণ কৰি জীৱন কটাব বুলি ভাবিছো। কিন্তু মই মোৰ মনৰ কথা ক'লে, প্ৰজাৰ মনত সন্দেহ হ'ব পাৰে বুলি সন্দেহ হ'ব পাৰে বুলি সংকোচ কৰি আহিলো। সেই নিমিত্তে মোৰ গুপ্ত মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰা নাছিলো। এতিয়া তোমালোকে নিজেৰ মত প্ৰকাশ কৰি আগবাঢ়ি বিচাৰিছা যেতিয়া মোৰ কোনো আপত্তি নাই। মই মোৰ কুমাৰক এতিয়াই মাতি আনি ইয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিম। ৩৭৫ ॥

বজাই সুমন্তক ৰামক মাতি আনিবৰ কাৰণে প্ৰেৰণ কৰিলে। সুমন্তৰো বিলাৰ নকৰি ৰামক সৰিশেষ জনালেগৈ। তোমাক মহাৰাজে এতিয়াই মাতি পঠাইছে। সুমন্তৰ কথামতে ৰাম লক্ষণে সাজগাৰ কৰি তুৰন্তে আহি ৰাজকমৰেষ্ঠ পালেহি। ৩৭৬ ॥

বজাৰ কথামতে কুমাৰসকল আহি উপস্থিত হোৱাত বজাই বৰ সন্তোষ পালে। বজাই পুতেকক ক'লে- প্ৰজাবৰ্গই তোমাৰ ওপৰত ৰাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰিব খুজিছে। ইহঁতৰ পৰা জ্ঞানৰ উৎসাহেৰে তোমাৰ ওপৰত আজিৰ পৰা ৰাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰিলো। তুমি হেৰ প্ৰজাবৰ্গৰ কৰ্ম অতিলাভ পূৰ্ণ কৰা। এইদৰে বজাই ৰাজকুমাৰ ৰামক পূৰ্বকৃত পৰামৰ্শ, ৰাজনীতি, ৰাজ্যৰ শাসন প্ৰণালী আৰু নীতি নিয়ম দাৰ্শন্যে। ৩৭৭ ॥

১) বজাৰ মন আৰু ক্ৰম সত্য উদাৰ হ'ব লাগে।

২) প্ৰজাৰ সবলীন উন্নতি আৰু মঙ্গল কৰণৰ চান্দ থাকিব লাগে।

- ৩) যাৰ মৃত্যুদণ্ড হয়, তেওঁক বন্দীহে কৰিব লাগে।
- ৪) বন্দী ব্যক্তিক দেশান্তৰ কৰিব লাগে।
- ৫) দেশান্তৰিত ব্যক্তিক সজ উপদেশেৰে সংপৰ্থলৈ আনিব লাগে।
- ৬) পিতৃ মাতৃৰ প্ৰতি অচলা গ্ৰন্থা ভক্তি আৰু শ্ৰেহঁত থাকিব লাগে।
- ৭) ভাতৃ সকলক নিজ পুত্ৰ সম দেখিব লাগে। ৩৭৮॥

ৰাজ্য পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত ভৰতক সদায় আগস্থান দিবা। প্ৰজাৰ মাজত হোৱা বিশৃংখলতা আৰু দোষ ত্ৰুটি বিলাক সদায় শুদ্ধ চিন্তে বিচাৰ কৰি সংশ্লৰ কৰিবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিব লাগে। পূৰ্ণিমা আৰু অমাবস্যা তিথিত শুদ্ধ চিন্তেৰে ধৰ্ম্ম শ্ৰৱণ আৰু শীল পালন কৰি প্ৰজাবৰ্গ আৰু যাচক সকলৰ মাজত দান দক্ষিণা আদি কৰিব লাগে। ৩৭৯॥

কোনো ব্যক্তিৰ প্ৰতি কপট কুৎসিত ভাৱ মনত পোষণ নকৰিবা। হৃদয়ত আসুৰিক ভাৱ বিলাকৰ সঞ্চাৰ হ'লে ৰজাৰ পদমৰ্যাদা আৰু মান মৰ্যাদা হেৰাই যাব। এই বিলাক নিয়ম আজিৰ নহয়। ই যুগ যুগান্তৰ ধৰি নদী বোৱাদি বৈ আহিছে। এই বিলাক নীতি নিয়ম হৃদয়জন্ম কৰিবৰ কাৰণে পাৰ্য্যমানে চেষ্টা কৰিবা আৰু এইদৰে ৰাজ্য পৰিচালনা কৰি যাবা। ৩৮০॥

ৰজাই ৰাজকুমাৰ ৰামক বিভিন্ন ৰাজনীতি, ধৰ্ম্মনীতি আৰু অৰ্থনীতি বিষয়ক তথ্য সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু নৈতিক জ্ঞানৰ জ্ঞান প্ৰদান কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰজাই পাবিষদবৰ্গক মতাই আনি ৰামৰ ৰাজ অভিষেকৰ দিন এটা ধাৰ্য্য কৰিবৰ উদ্দেশ্যে এজন সুবিজ্ঞ পণ্ডিতৰ ওচৰলৈ পঠালে। ৩৮১॥

পুৰোহিতে দিনবাৰ নক্ষত্ৰ চাই চ'ত মাহৰ(নৌনহা) পূৰ্ণিমা তিথিৰ দিনাই ৰাজকুমাৰৰ ৰাজ অভিষেক পাতিবলৈ দিন ধাৰ্য্য কৰিলে উত্তম হ'ব বুজি-ক'লে। ৰজাই তেতিয়া ৰামৰ ৰাজ অভিষেকৰ পূণ্য তিথিৰ আলোচনা ৰাণী সকলৰ লগত কৰাৰ অভিপ্ৰায়েৰে সেই দিনাৰ কাৰণে সভা ভঙ্গ কৰিলে। ৩৮২॥

(লামান্ত) ৰামৰ ৰাজ অভিষেকৰ খবৰ পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে বিস্তৰি পৰিল। দেশৰ ডেকা, বুঢ়া, নব-নাৰীৰ হৃদয়ত এই খবৰে আনন্দৰ হিলোল তুলিলে। ৰাজকুমাৰ ৰামে এই খবৰ জননী সকলকো দিলে। তিনিও ৰাণীয়ে মাতুলিক উৎসৱৰ কতৰা পাই আনন্দিত হ'ল। সকলোৰে মনত এটাই মাৰ্চো চিন্তা হ'ল- সেই উৎসৱৰ দিনটো কেতিয়া পৰাৱি। ইয়াত দেশৰ প্ৰত্যেকজন সচেতন নাগৰিকে নিজ নিজ কৰ্তব্য সমাধাত ব্যস্ত হৈ পৰিল। কেনেও কাৰণে কোনো কামৰ কৰণে পাচিব লগীয়া নহৈছিল। ৰাজঅট্টালিকাৰ চৌহদ সকলোৱে সজাই পৰাই চলে চকুবাঁহা কৰি তুলিবলৈ ধৰিলে। ৩৮৩॥

চ'ত মাহ। পূৰ্ণিমাৰ জোনে চতুৰ্দ্দিশে সোণত সুৰগা চুবোৱাৰ দৰে সুখিমল বিন্ধ কিষণ বিকিৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। যুৱক যুৱতীসকলে বাদ্য বাদ্য বজাই নাচ গান কৰি আনন্দত মত্তলীয়া। পুৰোহিত সকলে সভামণ্ডপৰ কেন্দ্ৰ স্থানত কলহ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। পানীৰ কলহত জামপাত, নাৰিকলৰ পাত, জামুৰ পাত আদি ভৰাই ফুল, গছ পুলি কই সভামণ্ডপৰ জেউতি চৰালে। পথৰ দুয়োকাষে কলপুলি কই সৌন্দৰ্য্য বঢ়ালে। ৩৮৪ ॥

বাৰি দাঁতিত কুঁহিয়াৰ কই তাত কুলৰ মালা গাঁঠি সৌন্দৰ্য্য বৰ্দ্ধন কৰিলে। শোভাযাত্ৰাৰ দৰে বাটৰ দুই দাঁতিত হাতী, ঘোঁৰা, বৰ আদি সজাই পথৰ শোভাবৰ্দ্ধন কৰিলে। ৩৮৫ ॥

অদৃষ্টৰ লিখন জানো কোনোবাই যিটো পেলোৱা পাবে? বজা নশব্দৰ কাৰণে যেন মুকত চৰণ ভাগি পৰা দিন আহি আছে। অক্ষমুনিৰ অভিশাপৰ আৰাতে ত্ৰ্যম্বকৰে বজাৰ ধৰ্ম হেঁদ কৰাৰ পথত। মাজুবানী কৈকেয়ী আৰু বেটী মহাৰা (কুপটী)ৰ হৃদয়ত যেন ঘৰি নোহোৱা বেজাৰ কেউনি তিৰবিবাই উঠিছে। এনে স্থিতিত কুপটী বুঢ়ীয়ে দুজনমান যুৱকক সুধিলে- ৰাজ্যত ইমান বং বহিচ আৰু উৎসাহৰ পাৰোৱা নোহোৱা হৈছে। ইয়াৰ কাৰণ কি? অসময়তনো বজাই কি হ'ব উৎসাহৰ আয়োজন কৰিছে? ৩৮৬ ॥

বুঢ়ীৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ডেকা গান্ধক বিলাকে ঠাট্টা উপহাসৰ সুৰত ক'ব ধৰিলে- হে'ব' বুঢ়ী, ৰাজ্যত প্ৰজাৰ মাজত ইমান উৎসাহ উদীপনা হ'ব ধৰিছে, তই হ'বলা এইবোৰৰ প্ৰশ্নকে পোৱা নাই? কালিলৈ বজাৰ বৰ পুত্ৰ (লাম্বাভ) ৰাফল ৰাজ অভিষেক হ'ব। সেই উপলক্ষে ৰাজ্যত ইমান উলহ মালহ আৰু বজাৰ আনন্দৰ সীমা নোহোৱা হৈছে। ৩৮৭ ॥

## অধ্যায়-১১

### ॥ কুঁজীৰ মন্ত্ৰণা ॥

কুঁজী (কুপটী) বুঢ়ীয়ে উৎসাহৰ প্ৰকৃত বহস্য উপলব্ধি কৰি বাপী কৈকেয়ীৰ ওচৰ পাচলগৈ। তাই (কেকে) কৈকেয়ীক ক'লে- তুমি কি মন মাৰি উদাস মনেৰে বহি আছে? পৰ শেৱা নাই হ'বলা? আনে কি বুদ্ধি পাতিছে? তোমাৰ দেখিছে দুনিয়াৰ কোনো খবৰকৈ নাই। মই ভাৱে তুমি এনে বং বহিচ চাই থকাতকৈ ভিত্তিত কলহ ব্যক্তি বুজাত পৰি ঘৰি যোৱাই উল। ৩৮৮ ॥

কাণীয়ে ক'লে- বুঢ়ী তোমাৰ কৰাৰ পাক কি মই একো বুজিব পৰা নাই। কালিলৈ ৰাজ্যত উলহ উৎসাহ হ'ব। বজাৰ ভাঙৰ পুতেক ৰামৰ ৰাজ অভিষেক পাবিব। সেই উপলক্ষে ৰাজ্যত বিৰাট উলহ মালহ লাগিছে আৰু আনন্দই নশব্দ হৈছে। ৰাম তেতিয়া বাল্যশালত বহি তেতিয়া তোমাৰ বুৰ কলহি পাতিয়ে নকৰা হ'ব। পতিকে তৰা আগতে তুমি ঘৰি যোৱাই উল হ'বনে কি?

তুমি যদি ডিঙিত চুৰি দি মৰি যোৱা তেতিয়াও তোমাৰ নাম পৃথিৱীত বৈ বৈ থাকিব। ৩৮৯॥

কুঁজীৰ এনে কুৰুকিলৈ কৈকেয়ীয়ে কান নিদিলে। বৰং ক'লে- ই কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়। কাৰণ ৰামে মোক যিমান গ্ৰন্থা ভক্তি কৰে হয়তো নিজৰ মাককো সিমান গ্ৰন্থা নকৰে। ৰাম বজা হ'লে সকলোৰে আদৰৰ হ'ব। কাৰণ তেওঁৰ হৃদয় পৱিত্ৰ, প্ৰজাৰ প্ৰতি তেওঁৰ অশেষ গ্ৰন্থা, মৰম। ভায়েকহঁতে তেওঁক ৰাজসিংহাসনত বহুৱাই সৰ্বতো প্ৰকাৰে ৰাজকাৰ্য্য পৰিচালনাত সহায় কৰিব। ইয়াত মোৰ ক্ষোভ বা কোনো আপত্তি থাকিব নোৱাৰে। তেওঁ ৰাজসিংহাসনত বহিলে মোৰ বহুত লাভ হ'ব। ৩৯০॥

কুঁজীয়ে ক'লে- ৰাণী, সংসাৰত ক'ত দেখিছা যে নিজ পুত্ৰই নিজ মাতৃৰ কাৰণে চিন্তা নকৰি অন্য মাতৃৰ কাৰণে চিন্তা কৰে ? তুমি গমকে নাপালা। তেওঁবিলাকে কোনোবা কাহানিবাই ৰামক যুৱৰাজ পাতিবৰ নিমিত্তে সকলো গুপ্ত মেল কৰি থৈছে। এই বিলাক পাকচক্ৰ তুমি কেনেকৈ জানিবা ? এতিয়াও এই বিষয়ে চিন্তা কৰিবলৈ যথেষ্ট সময় আছে। ৩৯১॥

চোঁৱা, কোশল ৰজাই মনে মনে কেনে কাণ্ড কৰি পেলালে। তুমিতো তোমাৰ দেউতাৰাৰ অতি শ্ৰেহ কন্যা আছিল। কিন্তু তোমাৰ দেউতাৰাৰ মৃত্যুৰ খবৰো তোমাক আগৈয়ে দিয়া নাই। প্ৰথমতে ভায়েকাক ৰাজপাটত বহুৱাইহে তোমালৈ মৃত্যু সংবাদ পঠাইছে। এইদৰে বিভিন্ন চল চাতুৰি আৰু কৌশলেৰে কুঁজীয়ে কৈকেয়ীৰ মন গলাবলৈ ধৰিলে। ৰাণী কৈকেয়ীৰ মনতো কুঁজীৰ চালাকী কুটনীতি বিলাকে ক্ৰমান্বয়ে শিপাবলৈ ধৰিলে। ৩৯২॥

ৰাণীয়ে মৌনভাৱে চিন্তা কৰিলে যে কুঁজীয়ে কোৱা প্ৰতিশ্ৰুতি কথাই সত্য। কথাবিলাক প্ৰকৃততে পাখীলগা কাড়ৰ দৰে পোন। তাত কোনো কৃত্ৰিমতা নাই। ৰাণীয়ে আকৌ মনে মনে ভাবিলে-এতিয়াতো এইবিলাক কথা চিন্তা কৰি লাভ নাই। কুঁজীয়ে পুনৰ ৰাণীক ক'বলৈ ধৰিলে- মাজুৰাণী ! তোমাৰ মনত নাইনে কি ? যেতিয়া দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ সেনা আৰু অসুৰৰ মাজত হোৱা যুদ্ধ দমন কৰিবৰ কাৰণে গৈছিল তেতিয়া তেওঁ ঘাইল হৈছিল। ৰজাৰ চিকিৎসা তুমি ক'থা নাছিল। জানো ? ৰজায়ে অত্যন্ত সুখী হৈ তোমাক দুটা বৰ দিম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া নাছিলে জানো ? যেতিয়াই তোমাৰ দৰ্কাৰ হ'ব তেতিয়াই তোমাক দিম বুলি কোৱা নাছিল জানো? ৩৯৩॥

এইয়া তোমাৰ সোণালী সুযোগ। এই শুভক্ষণতে সৈ ৰজাৰ পৰা তোমাৰ কম্য বৰ দুটা খুজি লোৱা। এনে বৰ ল'ৰা যাতে ভৰতে বাৰ (১২) বছৰ ৰাজপাট খাব পাৰে। আনটো বৰ যতে ৰামে যাতে বাৰ (১২) বছৰ কলৰাস খাটে। এনে দুটা ৰাখিবা যাতে ৰামে কলৰ পৰা দুখি আহিছে ৰাজপাটত বহিব পাৰিব। ৩৯৪॥

বৰ্তমান তুমি ছলবলে কৌশলে এই দুটা বৰ প্ৰাপ্ত কৰি লোৱা। মোৰ কুছি পিলৰ খুঁটি ;

মোৰ নিৰ্দেশ অ'ক পৰামৰ্শ মতে কাম কৰি গ'লে তোমাৰ ভৱিষ্যত স্বৰ্ণময় হ'ব। বাম যদিও বনৰ পৰা ঘূৰি আহি বাজপাটত বহিব তথাপি তোমাৰ ল'ৰাই আত্মীৱন বাজপাট খাই থাকিব পাৰিব।  
৩৯৫ ॥

এতিয়া তোমাৰ কাম হ'ল ৰোহিঘৰত সোমাই ৰোদন কৰি থকা। বজাই যেতিয়া তোমাক বিচাৰি নাগাৰ তেতিয়া তোমাক ৰোহিঘৰত বিচাৰি যাব। তেতিয়া সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'বা। এইদৰে কুঁজী বুঢ়ীয়ে বিভিন্ন ধৰণৰ বাক চাতুৰীৰে কৈকেয়ীক ৰোহিঘৰত সোমাবলৈ পৰামৰ্শ দিলে।  
৩৯৬ ॥

কুঁজী বুঢ়ীৰ কুট কৌশলত কৈকেয়ীয়ে বিশ্বাস হ্ৰাপন কৰিলে। লগে লগে মনৰ পৰিবৰ্তন কৰি কৈকেয়ী ৰোহিঘৰত সোমালেগৈ। বজাৰ যেতিয়া বিবাদ লগে তেতিয়া ৰোহিঘৰত সোমাই থাকে। কিন্তু এইবাৰ মাজুবাণীয়ে কোনেও গম নোপোৱা কৰি ৰোহিঘৰত সোমাই কম্বি কাটি বহি থাকিল। ৰাতি বজাই নিৰ্দিষ্ট সময়ত শোৱা কোঠাত সোমাই শুলেগৈ। ৰাতি প্ৰায় পুৱাল। বজাই সাৰ পালে। বাণীক বিচাৰ কৰিলে। কিন্তু বাণী বিচনাত নাই। বজাই বাণীক বিচাৰি বুঝিবলৈ ধৰিলে।  
৩৯৭ ॥

বজাই কোনো উৱাদিহ নাগাই লগুৱাজনকে সুধিলে- মাজুবাণী ক'লে গ'ল ? লগুৱাজনে কৰ্মযোৰে বিনপ্ৰতাৰে ক'লে- মাজুবাণী ৰোহিঘৰত(হেনমানইং) সোমাই আছে। বজাই অনুভৱ কৰিলে যে মাজুবাণীয়ে নিশ্চয় কিবা এটা আঘাত অনুভৱ কৰিছে। অন্যথা মাজুবাণীয়ে ৰোহিঘৰত সোমাই মন মাৰি থকাৰ কাৰণ কি হ'ব পাৰে ? ৩৯৮ ॥

বজা ৰোহিঘৰলৈ গ'ল। তাত মাজুবাণীয়ে মন মাৰি বহি থকা দেখিলে। বজাক দেখা পোৱাৰ লগে লগে মাজুবাণীয়ে মুখ ঘূৰালে। কিন্তু বজাই আৰেৰেৰে গাত হাত বুলাই আলবুলকৈ বাণীক সুধিলে- প্ৰিয়ে, তুমি মন মাৰি আছা কিয় ? অসুস্থতাৰ কৰি আছা কিয় ? তুমিনো কিহৰ নিমিত্তে, কি অভাৱত এনেদৰে ৰোহিঘৰত সোমাই মন মাৰি থাকিব লগাত পৰিল। কাৰণ কি ?  
৩৯৯ ॥

মোৰ তিনি জনী বাণীৰ ভিতৰত তুমি মোৰ অতি মৰমৰ। তোমাৰ হৃদয়ত কি বিবাদ হৈছে। তুমি কিহৰ অভাৱ অনুভৱ কৰিছা, মোক খুশি কেৱা। তোমাৰ গুপ্ত বেদনা কি মোক ভাঙি পাতি কেৱা। কালিলৈজেষ্ঠ পুৱা বামৰ বাজঅভিষেক আয়োজন কৰিছে। প্ৰজাৰ মনত জনাব আনন্দ। এনে পৰিবেশত তোমাবো আনন্দৰ পামোৱাৰ নোহোৱা হ'ব লাগিছিল। ৪০০ ॥

কথাবাতৰি মাজতে বাণীয়ে বজাক ক'লে- হে মোৰ জয়ী গুৰু ৰাজন। কৰিছিল আপুনি বামৰ বাজঅভিষেক আয়োজন কৰিছে। বামে আত্মীৱন কল ৰাজ কল কৰি বিলাসময় জীৱন

যাপন কৰিব। আপুনি জীয়াই থাকোতেই ভৰতক বাৰ(১২) বছৰ ৰাজভোগ কৰিবলৈ দিব লাগে।  
ৰামে পিছত গোটেই জীৱন ঘূৰি ৰাজভোগ কৰিব। এই মহান কাম কৰিলে ৰাম আৰু আপোনাৰ  
যশ গান পৃথিৱীত বৈ বৈ থাকিব। ৪০১॥

অন্যথাই আপোনালোক প্ৰাণিৰ পাত্ৰ হ'ব লাগিব। আপোনাৰ পূৰ্বৰ প্ৰতিফ্ৰতি পালন  
কৰক। মই প্ৰথমে এইবিলাক একো জনা নাছিলো। কিন্তু কুঁজী বুঢ়ীয়ে মোক সকলো কথাই শ্বৰণ  
কৰাই দিছে। এতিয়া মোৰ কাম্য বৰ দি মোক সন্তুষ্ট কৰিব লাগে। ৪০২॥

ৰজাৰ মূৰত যেন আকাশী সৰগ ভাঙি পৰিল। এতিয়া চন্দ্ৰবংশী ৰজাৰ আৰু মান সন্মান  
একো নাথাকিব। চন্দ্ৰবংশীয় চুখাতি ৰজাই দেশৰ অন্ধ ব্ৰাহ্মণক চক্ষুদান দি নিজে মৃত্যুৰ মুখলৈ গতি  
কৰিছিল। ৰজাৰ মৃত্যুৰ পিছত সুখী দেৱীৰ কোলাত এটি নাবালক পুত্ৰ আছিল। ৰজাইও বয়সৰ  
লাগে লাগে পুত্ৰক ৰাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰি ধৰ্ম্মাচৰণ কৰিছিল। প্ৰতিকে আমাৰ বংশত, পূৰ্বপুৰুষৰ  
পৰা এনে নীতি নিয়ম চলি আহিছে। ৪০৩॥

ময়ে এতিয়া পূৰ্বৰ চলি অহা নিয়ম লঙ্ঘন নকৰি ভৰতক ৰাজসিংহাসনত বহুৱাম। আৰু  
জেষ্ঠ পুত্ৰ ৰামক বনবাস দিম। কিন্তু ইয়াৰ পৰিণাম স্বৰূপে পুত্ৰৰ বিৰহত মোৰ মৃত্যু সৱিকট আৰু  
অৱশেষত্বাৱী। ৰজাই এইদৰে চিন্তা কৰি কৰি অচেতন হৈ পৰিল। ৰাতি কেতিয়া পুৱাল ৰজাই ততেই  
থৰিব নোৱাৰিলে। ৪০৪॥

সূৰ্য্য উদয় হ'ল। ৰাজ্যৰ ৰজা প্ৰজাই আনন্দ উল্লাসেৰে ডেকা, গাভৰু, বিলাকে বিভিন্ন  
বাদ্য যন্ত্ৰে ৰাজদৰবাৰৰ সন্মুখত আনন্দ উৎসৱত আত্মাহাৰা হৈ পৰিল। ৰজাৰ পাৰিষদ বৰ্গই  
ৰজাক আন্তৰিক অভিনন্দন জনোৱাৰ উদ্দেশ্যে ৰাজসভাৰ দ্বাৰত প্ৰতিক্ষাৰত হৈ ব'ল। ৪০৫॥

ৰজাৰ কোনো সঁহাৰি নাপাই পাৰিষদ বৰ্গ আৰু প্ৰজাবৰ্গই আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। লাগে  
লাগে সাৰথি সুমন্ত্ৰক প্ৰজাই সুধিলে- ৰজাৰ কি হৈছে খবৰ লৈ আহিব লাগে। সুমন্ত্ৰ ৰজাৰ ওচৰলৈ  
গ'ল। তেওঁ গৈ দেখে যে ৰাজদুৰাণীৰ ওচৰত নীৰৱ নিভছ হৈ আছে। সুমন্ত্ৰই ধীৰে ধীৰে ৰজাক  
ক'লে। ৪০৬॥

হে ৰাজন ! আপোনাৰ অভিনন্দন জনোৱাৰ কাৰণে ব্যাহিকত পাৰিষদবৰ্গই প্ৰতীক্ষা কৰি  
আছে। সুমন্ত্ৰৰ আগ্ৰহত ৰজাই লাহে লাহে ক'বলৈ ধৰিলে। ৪০৭॥

হে মোৰ ৰাজাৰ সুমন্ত্ৰ ! আজি মোৰ যি অৱস্থা হৈছে প্ৰাণবায়ু ওলাই যোৱাৰ নিচিনা  
লাগিছে। আজি যি অক্ষতৰ ৰট প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বিচাৰিছিলো, তাত ৰাজদুৰাণীয়ে বিহ ঢালি  
দিলে। ৰজাৰ প্ৰত্যেকদৰে ভাৱৰ আঁত বুজিবলৈ আৰু সুমন্ত্ৰৰ বাকী নাথাকিল। নিশ্চয় কিবা এটা  
অঘটন হৈছে বুলি ধাৰণা কৰি ল'লে। ৪০৮॥



সাবধি সুদক্ষ বজাৰ ওচৰ পৰা আহি সমৰ্থে পাবিষদ্বৰ্গক-প্ৰতি ক'লে-বজাৰ হৃদয়ত দাক্ষ আঘাত। সেইকাৰণে তেখেত যৌন হৈ জয় পৰি গ'ল। তেওঁলোকে ভাবিলে এনে পৰিস্থিতিত কি কৰা যায় ? পাবিষদ্বৰ্গই ভাবি পালে যে বজাৰ হৃদয়ৰ কথা বামেহে জানিব পাৰিব। গতিকে সুদক্ষই গৈ বামক জনাব লাগে। কাৰণ বজাৰ গুপ্ত বেদনাৰ কথা বামৰ বাহিৰে আনে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। যক্ষীৰ পৰামৰ্শমতে সুদক্ষই বথ লৈ বামৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। যুৱৰাজ বামৰ ওচৰত সুদক্ষই সকলো কথা বৰ্ণনা কৰিলে। ৪০৯॥

বামেও পৰিস্থিতি বিষয় বুলি অনুভৱ কৰি সাৱধি সুদক্ষক লগত লৈ দৰবাৰত উপস্থিত হ'ল। ৰাজদৰবাৰত বজাক নাপাই তেওঁ ৰোহম্বৰৰ কলে গ'ল। ৰোহম্বৰত বজা আৰু মাজুৰাণী দুয়ো দুকাষে যৌন হৈ শোকাকুল অৱস্থাত থকা তেওঁ দেখিবলৈ পালে। বামেগৈ বজাক প্ৰবৰ্ত্ত জনালে। আৰু বিনপ্ৰভাৱেসুখিলে- হে শিল্প ৰাজন ! আপোনাৰ যৌনতাৰ কাৰণ কি সেই কথা জানিবৰ নিমিত্তে মই আহিছো। ৪১০॥

আপোনাৰ মনৰ অভিপ্ৰায় কি ? আপুনি কি বস্তু বিচাৰিছে, অনুগ্ৰহ কৰি প্ৰকাশ কৰক। যদি আপুনি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক দেখা পোৱাৰ ইচ্ছা কৰিছে তেন্তে এতিয়াই মই তেওঁক মাতি আনিম। যদি আপুনি (কুৱেলা) কুৱেৰ কন্দৰ্প কুমাৰক দেখা পাব বিচাৰিছে, তেন্তে এতিয়াই মই মাতি আনিম। আৰু যদি আপুনি পক্ষু (কুলুঙ), (নাক) নাপ, বক্ষু ক্ষেত্ৰত চোৱাৰ অভিলাস কৰিছে তেন্তে সিবিলাককো মই মাতি আনি আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত কৰাম। যদি আপুনি বৈশল (বৈশুলা) পাহাৰত থকা মাণিক বিচাৰিছে (হেংগপাতমা) তাকো আনি মই আপোনাক দিব পাৰো। আৰু যদি আপুনি নবকলোক্ত গৈ যক্ষনা (ঙালাই) পোৱাৰ সন্দেহ মনত জন্মিছে তেন্তে আপোনাৰ হৈ মই (ঙালাই) নবকলোক্ত যক্ষনা ভোগ কৰিমগৈ। আপুনি কেৱল আত্মা প্ৰদান কৰক। যি কৰিবলৈ আত্মা প্ৰদান কৰে তাকে কৰিবলৈ মই নতশিৰে আগবাঢ়ি যাম। ৪১১॥

পুত্ৰৰ বিনয় প্ৰাৰ্থনাত আৰু প্ৰভা ভক্তিত আত্মতই বজাৰ হৃদয় একেবাৰে ভূমিকম্প হোৱাৰি ঈপিবলৈ ধৰিলে। বজাই ভয়ম হৈ আত্মবিশ্বাসেৰে ক'বলৈ ধৰিলে- এই সংসাৰ মেতিৱা ব্ৰহ্মই সৃষ্টি কৰিছিল তেতিয়াৰ পৰাই আমাৰ চক্ৰবৰ্গীৰ বজা সকলে ৰাজত্ব কৰি আহিছে। আমাৰ পৰিচয় চক্ৰবৰ্গীৰ বুলি জনাজাত। এই সকল বজাৰ কথা যন্ত্ৰ এটা। তেওঁ বিলাকে নিজ প্ৰতিজ্ঞা বন্ধৰ নিমিত্তে নিজ জীৱন পৰ্য্যন্ত বলিদান দিছিল। ৰাজ্যৰ যৌন পাবিষদ্বৰ্গ আৰু মনৰ প্ৰজাবৰ্গই অজ্ঞকৰণেৰে সৈতে তোমাৰ ওপৰত ৰাজ্যৰ গুৰুভাৰ অৰ্পণ কৰাৰ কথা মনত কৰিছিল। আৰু মই তাকে কৰিবলৈ প্ৰতিশ্ৰুতিবদ্ধ হৈছিলো। ৪১২॥

বহুত দিনৰ আগতেই মোৰ এটা খটনা ঘটিছিল। এবাৰ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মোক নিমন্ত্ৰণ

কৰিছিল দেৱতা আৰু অসুৰৰ যুদ্ধ খনৰ অৱসান ঘটাবৰ কাৰণে। ইন্দ্ৰক মই সেই কামত পায়মানে সহায় কৰি দেৱতাৰ মঙ্গল ৰচনা কৰিছিলো। সেই দেৱাসুৰ যুদ্ধতে মোৰ অলপ আঘাত হৈছিল। সেই আঘাত পোৱা ঠাই টুকুৰা তোমাৰ মাজুৰাণী মাৰাই চিকিৎসা কৰি মোক সুস্থ সৰল কৰি তুলিছিল। নিদান স্বৰূপে মই তেওঁক দুটা বৰ দিব খুজিছিলো। কিন্তু মাজুৰাণীয়ে সেই বৰ সেই সময়ত নালাগে বুলি ক'লে।

তেওঁ ক'লে- যেতিয়া মোৰ প্ৰয়োজন হ'ব তেতিয়াই মই মোৰ কাম্য বৰ দুটা খুজি ল'ম। কিন্তু এতিয়া তেওঁক সেই দুটা বৰ লাগে। তেওঁকনো কোন দুটা বৰ লাগে সেই বিষয়ে মাজু মায়েৰাক সুধি লোৱা। ৪১৩॥

মহাৰাজ দশৰথৰ মুখৰ পৰা কথাটো শুনি (লামাঙ) বোধিসত্ত্ব ৰামে মাজুৰাণী মাহীমাকৰ প্ৰতি নমস্কাৰ জনাই ক'লে- আপোনাৰ হৃদয়ত জাগ্ৰত হোৱা বৰ দুটাৰ কথা মোক ভাঙি পাত্তি কওঁক। তেতিয়া মাজুৰাণীয়ে স্পষ্ট ভাষাৰে কৈ উঠিল যে মহাৰাজে মোক পূৰ্বে প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া আছিল। সেই কাৰণে মই মোৰ প্ৰাপ্য বিচাৰিছো। এতিয়া ইয়াৰ নিৰ্ণয় পিতা পুত্ৰৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰ কৰিছে। ৪১৪॥

বোধিসত্ত্ব ৰামে ক'লে- যদি তোমাৰ হৃদয়ৰ কথাই সেয়ে আছিল আমাৰ চাৰি ভাইৰ মাজত আলোচনা কিয় নকৰিলা ? এতিয়া পিতাৰ হৃদয়ত এই জলন্ত জুই কুৰা দিয়াৰ কি অৰ্থ আছিল। এই বিষয়ে তুমি পিতাৰ আগত ন'কৈ মোৰ আগত তোমাৰ মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰাহেঁতেন সকলো সমস্যা সমাধান হৈ যায়। তুমি অনতিপলমে ভাই ভৰতক মাতি আনা। তেওঁক মই এতিয়াই ৰাজপাটত বহুৱাই যুৱৰাজ পাতিম। ৪১৫॥

ৰামৰ এনে সুবিমল বিচাৰজ্ঞ কুঁজীবুঢ়ীয়ে যথুৰ বচনেৰে ক'বলৈ ধৰিলে- হে ৰাম ! যদি তোমাৰ ভায়েৰাৰ প্ৰতি মৰম চেনেহ আছে তেন্তে তুমি ভৰতক ৰাজপাটত বহুৱাই বনলৈ গুছি যোৱা। ইয়াত তুমি থাকিলে হয়তো তোমাৰ মাৰাই মনত বৰ বেজাৰ কৰি থাকিব। আৰু মনোমালিন্যৰ সৃষ্টি হৈ থাকিব। ৰাজ্যৰ পাৰিষদবৰ্গ আৰু প্ৰজাৰ মাজত চলি থকা কটুতাপূৰ্ণ সমালোচনাই হয়তো ভৰতৰ হৃদয়ত আঘাত হানিব। ৪১৬॥

কুঁজীৰ কথামতেই ৰামে বনবাসী হোৱাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিলে। বজা আৰু ৰাণীক সেৱা জনাই ক'লে- ভাই ভৰতক আপোনালোকে যুৱৰাজৰ পদত অধিষ্ঠিত কৰক। মই বনলৈ ওলালো। এই বুলি কৈয়েই বোধিসত্ত্ব ৰামে নিজ প্ৰাসাদলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। ৪১৭॥

ৰাজপ্ৰাসাদত ৰামে প্ৰৱেশ কৰিলে। তাৰ পিছত নিজৰ পোৱনি কোঠাত গৈ পত্নী (নাংসীতা) সীতাক ক'লে- পিতাৰ আজ্ঞা, মই এতিয়া বনলৈ যাম। তুমি ভাৰি ল'ৰা যে মই সদায় তোমাৰ

লগতে আছে। অসংখ্য লিগিৰা লিগিৰী আছে। সিবিলাকৰ লগতে উমলি আনন্দ উৎসৱ কৰি থাকিব। যদি তোমাৰ ইয়াত মন নবহে তেন্তে শাহুৰেবাৰ ওচৰত গৈ থাকিব। মোৰ মাতৃক ভালদৰে প্ৰতিপালন আৰু পৰিচৰ্যা কৰি থাকিব। সকলোকে সমভাৱে সহোদৰা ভাৱে কৰাহাৰ কৰিব। মই এতিয়া বনলৈ ওলালো। ৪১৮॥

বোহিসত্বৰ কথা নাংগীতাই বুজিব নোৱাৰিলে। তেওঁ বোহিসত্ব ৰামৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰি ইনাই বিনাই বিলাপ কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- হে মোৰ গ্ৰাণ নাথ ! আপোনাৰ অভিপ্ৰায় কি মই একো বুজিব পৰা নাই। আপুনি মোক ভালদৰে বুজাই দিয়ক। আপুনি মোক হৰধনু ভাঙি পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিছে। এতিয়া মোক এৰি থৈ আপুনি বনলৈ কিয় যাব লগাত পৰিল ? মইনো আপোনাৰ ওচৰত কি অপৰাধ লগালো ভাবি পোৱা নাই। তথাপি আপুনি মোৰ পৰা বিদায় মাগিছে। যেতিয়া মই কওঁ-যদি মৰিব লগা আছে তেন্তে একেলগে মৰিম। যদি পানীত বুৰিব লগা আছে তেন্তে একেলগে বুৰিম। অগ্নিত প্ৰৱেশ কৰি মৰিবলগীয়া হ'লেও একেলগে মৰিম। মোক অনুগ্ৰহ কৰক। মোক ইয়াত অকলে এৰি থৈ আপুনি যেন কদাপি নাযায়। ৪১৯॥

এই অৱস্থাত পৰি সুন্দৰী সাধৱী সীতাক ৰামে ক'বলৈ ধৰিলে- হে প্ৰিয়ে, তোমাৰ গাত কোনো দোষ নাই। তুমি কোনো অপৰাধ কৰা নাই। তোমাক মোৰ লগত লৈ নোযোৱাৰ মূল উদ্দেশ্য এয়ে যে মই অগাধ অৰণ্যৰ মাজত থাকিম। তাত অনেক হিংস্ৰ জন্তু আছে। বাঘ, হাতী, ভালুক, সিংহ, ভূত-প্ৰেত, পিৰাচ, ৰাক্ষস আদিৰে অৰণ্যজল পৰিপূৰ্ণ। সেই বিলাকত ৰাকি বহুত কষ্ট ভোগ কৰিব। আমাৰ ইয়াৰ দৰে কোমল শৰীৰ নাই। ৰাতি গছপাত পাৰি মাটিত শয়ন কৰিব লাগিব। মই, দাহ, পোক, জোক আদিয়ে সুকোমল শৰীৰ কমুৰি থকা সম্ভৱ কৰিব। তাত গাত ল'বলৈ কাপোৰৰ পৰিৱৰ্ত্তে গছৰ ছাল আদি একটাই ল'ব লাগিব। ৪২০॥

কতাই, বৰষুণ মূৰৰ ওপৰেদিয়েই পাৰ কৰিব লাগিব। গৰখ, ঠাণ্ডা সকলো ধৰণৰ নিকৰ ভোগ কৰি গছৰ তলতেই অতিবাহিত কৰিব লাগিব। সূৰ্যৰ প্ৰখৰ তাপৰ জ্বালা গছৰ তলতেই ৰহি গাঁত পেলাব লাগিব। অৰণ্যত বাস কৰা বৰ কষ্টকৰ। সেই নিমিত্তে মই তোমাক এই গ্ৰামাঞ্চলত থাকিবলৈ কৈছো। তোমাৰ প্ৰতি মোৰ কিস্তিত মানো কেয়াভাৱ নাই। তোমাক ত্যাগ কৰি তোমাৰ মধুময় জীৱনটোক কষ্ট দিয়াৰ মোৰ অভিলাষ নাই। তোমাৰ জাক মোৰ মাজত যি সাংঘিক প্ৰেমৰ নিৰুপা প্ৰবাহিত হৈ আছে, ই সংসাৰ ধংস হৈ গ'লেও সজীৱ হৈ থাকিব। ৪২১॥

আমাৰ পান্ডুৰোবা মিলন কোনোকালেই বিচ্ছিন্ন নহয়। তোমাৰ কষ্টকিনী মই সহ্য কৰিব নোৱাৰিম। কৰণ তোমাৰ এই সুকোমল শৰীৰ যেতিয়া অৰণ্যৰ কষ্টকিনী হাজেনি হোৱা কালি লাগিব তেতিয়া তোমাৰ ভাৰ হ'লে বিচি থকা সম্ভৱ কৰিব। কোনজন আদিও শেট পুৱাই অৰলৈ

নাপাবা। গোটেই জীৱনটো কষ্টৰ মাজেদিয়েই অতিবাহিত কৰিব লাগিব। মই হৈছো বীৰ পুৰুষ। কোনো শত্ৰু বা হিংস্ৰ জন্তুৰ কাৰণে মোৰ তিলমাত্রও ভয় নাই। সকলোৰে লগত যুদ্ধ কৰি মই বাচি আহিম। সকলো কষ্ট জ্বালা যন্ত্ৰনা নিৰৱে সহিবৰ কাৰণে মই চেষ্টা কৰিম। ৪২২ ॥

এইদৰে বোখিসত্ৰু ৰামে ধৰ্ম পত্নী নাংসীতাক অনেক উদাহৰণৰ মাজেদি সাক্ষ্য উপদেশ প্ৰদান কৰিব ধৰিলে। কিন্তু অনেক বুজনি দিয়াৰ সত্ত্বেও ৰামে সীতাৰ মন পৰিবৰ্ত্তন কৰিব নোৱাৰিলে। সীতাই কেৱল বিলাপ কৰি কৰি ককণ সুৰত ক'ব ধৰিলে যে- হে মোৰ বীৰ স্বামী প্ৰাণ নাথ! আপুনি মোক কোনো পথে বাধা প্ৰদান নকৰিব। মোৰ হৃদয়ৰ আবেগখিনি আপুনি শুনি লওঁক। ৪২৩ ॥

নাংসীতাৰ অন্তৰ্নিহিত গুণ বেদনাৰাশি বীৰ স্বামী ৰামৰ সন্মুখত এইদৰে ব্যক্ত কৰিলে যে- ধ্বজ বিহীন ৰথৰ সৌন্দৰ্য আছে জানো? সেইদৰে স্বামী অবিহনে নাৰীৰ হৃদয়ত আনন্দৰ জোৱাৰ ক'ত?

অগ্নিৰ সৌন্দৰ্য ক'ত? ৰঙা-নীলা-বগা ধোঁৱাৰ মাজত নহয় জানো? অন্যথা প্ৰস্ফলিত অগ্নিৰ মহত্ব ক'ত?

অৰাজক ৰাজ্যৰ মহত্ব আৰু সৌন্দৰ্য আছে জানো? কোনোবা দেশে সেই দেশক প্ৰশংসা কৰিব জানো? সেই দেশত কেৱল শত্ৰুতা, অন্যায়, উৎপীড়নৰ মাত্ৰাহে বেছি হয়।

আৰু যি নাৰীক স্বামীয়ে এৰি দিয়ে সেই নাৰীক অন্য লোকে কি ক'ব? সেই নাৰীৰ সৌন্দৰ্যই বা ক'ত?

মানুহে নিজৰ বাৰীত ফলমূলৰ বাগান কি নিমিত্তে পাতে? কি কাৰণে আগদাল কৰে? যি জোপা গছত ফল লাগে, সেই ফল যদি তল সৰি ভৰি থাকে, মানুহে যদি বুটলি নাখায় তেন্তে সেই ফল বা বৃক্ষ ৰোপন কৰি লাভ আছেনে? ৪২৪ ॥

গতিকে হে মোৰ স্বামী আপুনি ভাল দৰে মোৰ বক্তব্যখিনি হৃদয়ভ্ৰম কৰি লওঁক। কাৰণ আপোনাৰ আৰু মোৰ মাজৰ প্ৰেমৰ এনাজবিভাজ নিছিন্দা ধাৰৰ দৰে আঁট হৈ আছে। তেনেকলত সেই যুদ্ধ এনাজবি ভাল চিও আপুনি কিয় ধাৰ? আপুনি মোৰ লগত আৰু মই আপোনাৰ লগত থকাত যি সৌন্দৰ্য আৰু দামকতা তাক সংসাৰৰ কোনো স্তৰেই দিব নোৱাৰে। হাজাৰ লাখ লিগিৰা লিগিৰীয়ে মোৰ সেৱা শুশ্ৰূষা কৰিলেও মোৰ আত্মাই শান্তি লাভ কৰিব নোৱাৰিব। আপুনি যদি বনলৈ যায় ময়ো আপোনাৰ পিছে পিছে বনমুখী হ'ম। বনবাসত মৈ আমি দুয়ো টোকা খিচৰ সোৱাৰ ল'ম। নিজৰাৰ কটিক ধাৰাৰ পানী আনি আপোনাৰ পান কৰাম। স্বামীৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰৰ সেৱা শুশ্ৰূষা কৰা আৰু প্ৰত্যেক কৰ্মতে সহায় কৰাটোৱেই হৈছে নাৰীৰ ধৰ্ম। যি পত্নী বা নাৰীৰ সেই গুণৰ অভাৱ সেই নাৰীৰ অসন্তত কোনো কৰ নাই। সীতাই এইদৰে বিভিন্ন বৃত্তি দাঙি ধৰি বীৰ

হামী বামক অনুময় বিনয় কৰিলে। বামে সেই যুক্তি শুন কৰাৰ উপায় বিচাৰি নাপালে। অৱশেষত বামে তেওঁৰ লগতে বনবাসলৈ যাবলৈ নাংশীতাক অনুমতি প্ৰদান কৰিলে। ৪২৫ ॥

তেনেতে লাখানা (লক্ষণ) আহি বোধিসত্ত্ব বামৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। বামক প্ৰণাম জনাই তেওঁ ক'লে- দাদা ! আপোনালোকৰ লগত ময়ো বনলৈ যাম। বনতগৈ মই আপোনাক প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰতে সহায় কৰিম। মোকো আপোনাৰ লগত যাবৰ নিমিত্তে অনুমতি প্ৰদান কৰক। বনত গৈ মই আপোনালোকক ফলমূলৰ যোগান ধৰিম। সকলো ক্ষেত্ৰতে বচাই ৰাখিম। আপোনালোকক মই কোনো বিপদৰ সন্মুখীন হ'বলৈ নিদিওঁ। ৪২৬ ॥

বামে ভায়েকৰ এনে আন্তৰিকতা পূৰ্ণ আগ্ৰহত বৰ পৌৰৱ অনুভৱ কৰিলে। আক তেওঁৰ প্ৰশংসা কৰি কোৱাৰ পূৰ্বেই তোমাক লগত লৈ যোৱাৰ কথা চিন্তা কৰিছিলো। কিন্তু তুমি নিতৌ সেই ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰাত মই নথৈ সুখী হৈছো। এতিয়া তুমি তোমাৰ মাতৃৰ ওচৰত গৈ বিদায় সন্মিলন জনাই আহাগৈ। ৪২৭ ॥

লক্ষণে তুৰন্তে গৈ মাকক প্ৰণাম জনালে। তেওঁ মাকক নিবেদন কৰিলে যে দাদা বামৰ লগত মই বনলৈ যাওঁ। মোক আপুনি মুক্তকণ্ঠে আশীৰ্বাদ দি যাবৰ কাৰণে অনুমতি প্ৰদান কৰিব লাগে। মোকো জেঠ ভাতৃ বামৰ লগত বনবাসত ধৰ্ম কৰিবৰ কাৰণে অনুমতি দিব লাগে। ৪২৮ ॥

পুত্ৰৰ এনে সং আৰু পৱিত্ৰ মনোকাৰ্য্য হোৱা দেখি হৃদয় গদগদ হোৱা মাক (সুমিক্তালা) সুমিত্ৰাই ক'ব ধৰিলে- মোৰ আদৰৰ বাচা ! ধন্য তুমি মোৰ পুত্ৰ। তোমাৰ দাদাৰা বামৰ প্ৰতি থকা অচলা ভক্তি মই অতুল্য সুখী হৈছো। মই তোমাক আন্তৰিক শুভেচ্ছাৰে বিদায় দিছো। বনত গৈ তোমাৰ দাদাৰাৰ পৱিত্ৰ কণ্ঠবৰ্ত সহায় কৰাগৈ। পৰাহ'লে ময়ো তেওঁৰ লগত পলোহেঁটেন। তুমি মোৰ উপযুক্ত সন্তান। যোৱা, তোমাৰ সাহস আৰু পৌৰৱৰ মহত্ব পৃথিৱীত বৈ বৈ থাকিব। ৪২৯ ॥

লক্ষণে সকলো শক্তি আৰু সাহস বুকুত ৰাখিলে আৰু মাকৰ আশীৰ্বাদ লাভ কৰি বামৰ ওচৰত পুনৰ উপস্থিত হ'লহি। লক্ষণৰ আনন্দ আৰু উৎসাহৰ পাৰাৱান নাই।

বামে লক্ষণক আদৰ্শ দিলে- এতিয়া তুমি ভাল ভাল ধনু শৰ লৈ বনলৈ যাবলৈ প্ৰস্তুত হোৱা। ৪৩০ ॥

এইদৰে বাম, সীতা আৰু লক্ষণে গৈ মাতৃ কৌশল্যৰ ওচৰত আহিলে বনলৈ যাবলৈ শুচাশিস বিচাৰিলে। হে মাতৃ! মহাবাহুৰ পূৰ্ব প্ৰতিশ্ৰুতি মতে মাকু ঘৰী আই কৈকেৰীয়ে বৰ ভিলক কৰিলে। কৈকেৰী ঘৰী আইৰ বৰ দুটা এনেধৰণৰ- প্ৰথম বৰৰ মতে ভৰতক ১২ (বাম) বছৰ ৰাজ্যচাট বহিবলৈ দিব লাগে। দ্বিতীয় বৰৰ মতে মোক ১২ (বাম) বছৰ বনবাস দিব লাগে। এইদৰে মহাবাহুৰ পৰা বৰ ঘাগি ল'লে। ৪৩১ ॥

মাক কৌশল্যাযো কোনো বেজাৰ নকৰি বৰং হাঁহি আৰু আনন্দ মনেৰে পুতেক ৰামৰ দুয়ো গালে চুমা খালে আৰু ক'লে- তুমি মোৰ যোগ্য ধন্য সন্তান। তোমাৰ দৰে এজন সাহসী বীৰ পুৰুষক দহমাহ গৰ্ভধাৰণ কৰি নিজকে মই গৌৰৱাশ্বিত আৰু ধন্য মানিছো। পিতৃ সত্য পালনৰ কাৰণে বনবাসলৈ যাবলৈ ওলাইছা। বৰ আনন্দৰ কথা। বংশৰ মান মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰি বনলৈ ওলাইছা। ইয়াতকৈ আৰু চন্দ্ৰবংশত গৌৰৱ আৰু মান মৰ্যাদা কি লাগে ? যোৱা, তোমালোক তিনিওকে মোৰ আন্তৰিক শুভ আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰিছো, যাতে তোমালোকে সুখ্যাতিৰে বনত ধৰ্ম আচৰণ কৰিব পাৰা। তোমালোকক কোনো শত্ৰুৱে আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰিব আৰু বিপদ বিঘিনিযে অভিলুত কৰিব নোৱাৰিব। তোমালোকৰ ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ চাৰিওফালে বিয়পিৰ ধৰিব। মোৰ এয়ে শুভেচ্ছা যেন তোমালোকৰ বনবাসী জীৱন মধুময় হয়। এইদৰে মাতৃ কৌশল্যাৰ পৰা বিদায়লৈ তিনিও গৈ ৰখত বহিল। ৪৩২ ॥

## ॥ ৰামৰ বন যাত্ৰা ॥

ৰাম, সীতা আৰু লক্ষ্মণ তিনিও বনলৈ যাবলৈ ওলাল। বনবাসী ৰামৰ বেজাৰত বৃদ্ধ বজা-ৰাণী, পাৰিষদবৰ্গৰ মাজত শোকৰ হাঁ পৰিল। হিয়ালি জিয়ালি কৰি কান্দি কাটি ৰামৰ লগত এওঁ বিলাকো বৰ সুখী হ'ল। ৰাজ্যত ৰামৰ বন প্ৰমনত হাহাকাৰৰ সৃষ্টি হল। প্ৰকৃতি দেৱীয়েও চকুলো টুকিলে, চিৰ সেউজীয়া প্ৰকৃতি ৰাজ্যতো ৰামৰ শোকত দাবানল জ্বলি উঠিল। অযোধ্যাবাসী সকলো ৰামৰ লগে লগে বনলৈ যাবলৈ ধৰিলে। ৰাম, সীতা আৰু লক্ষ্মণ ক্ৰমান্বয়ে আগুৱাব ধৰিলে। তেনেতে ৰামে পিছলৈ মূৰ কৰি ঘূৰি চালে। আৰু দম্ভাৰ আকৰ ৰামে ক'বলৈ ধৰিলে- হে পিতা ৰাজন। মই পিতাৰ পৰম্পৰাগত নীতি নিয়ম আৰু সত্য পালনৰ অৰ্থে বনলৈ আহিছো। যদিও মোৰ ১২ বছৰ বনবাস হ'ব তথাপি আপোনালোক সকলোৱেই ধৰি ল'ব যে মই সূৰ্য্য উদয়ৰ পৰা সন্ধ্যা যোৱা লৈকেহে বনবাসত থাকিম। ৪৩৩ ॥

পিতাকৰ কক্ষ সুৰত অনুনয়ন বিনয় কৰি ৰামে ক'লে- আপুনি প্ৰজাবৰ্গক লগতলৈ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাওঁক। ভাই ভৰতক ৰাজসিংহাসনত বহুৱাই ৰাজকাৰ্য চলাবলৈ দিয়ক। ৰাজকুমাৰ ৰামৰ আদেশপূৰ্ণ কথাত পাৰিষদবৰ্গই সমৰ্থন জনাই বজাক পুনৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাবৰ নিমিত্তে অনুৰোধ জনালে। ৪৩৪ ॥

বজায়ে কুমাৰৰ অনুৰোধ শুনি আৰু প্ৰজাবৰ্গৰ আগ্ৰহ দেখি ক'লে- হে মোৰ সাৰথি সুম্ৰা! আমি বাক ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাওঁ কিন্তু মোৰ কুমাৰক বনত নি সুকলমে থৈ আহাটো। সাৰথি সুম্ৰায়ে বজাৰ আদেশ ক্ৰমে অবগ্য ভেদ কৰি বাবুৰেগেৰে ৰখ চলাবলৈ ধৰিলে। বজাই কিন্তু কুমাৰইতি দৃষ্টিৰ অতিৰ নোহোৱা পৰ্যন্ত ব' লাগি চাই থাকিল। এইদৰে বজাৰ দৃষ্টি পৰৰ পৰা কুমাৰ

সকল আঁঠিৰ হৈ গ'ল। ৪৩৫ ॥

কুমাৰসকল বজাৰ দৃষ্টিৰ পৰা যেতিয়াই আঁঠিৰ গ'ল, তেতিয়াৰ পৰাই বজাৰ হৃদয় শোকত উদ্ভাৱল হৈ পৰিল। তেওঁ অশেষ বেদনা ভৰা হৃদয়লৈ পুনৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিল। ৰথৰ মাত শুনিবলৈ পাই ৰাজ্যৰ প্ৰজাবৰ্গই ভাবিলে যে কুমাৰসকল পুনৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিছে।

ৰজাই কুমাৰক ৰথত নেদেখি শোকত বিহ্বল হৈ পৰি গ'ল। ৰজাৰ এনে স্থিতিত ৰাণী কৌশল্যাৰ দৌৰি গৈ পানী আনি ৰজাৰ মূৰত ধালিব ধৰিলে। ৰজাক অচেতন দেখি কাণে নাকে পানী ছটিয়াবলৈ ধৰিলে আৰু ৰজাক ক্ৰমান্বয়ে সাজুনা দিব ধৰিলে। ৪৩৬ ॥

হে ৰাজন ! আপুনি শোকত ইমান বিহ্বল কিয় হৈছে ? কুমাৰ পুনৰ বনৰ পৰা ঘূৰি আহিছে নহয় ? ৰাণীৰ সাজুনাত ৰজাই অকণমান মূৰ তুলি চালে। কিন্তু কুমাৰক নেদেখি আকৌ অচেতন হৈ পৰি গ'ল। ৰজাৰ মুখত কেৱল 'ৰাম', 'ৰাম', শব্দহে একাদিক্ৰমে উচ্চাৰিত হৈ থাকিবলৈ ধৰিলে। ৰাণীয়ে তেনে পৰিস্থিতিত ক'বলৈ ধৰিলে- হে ৰাজন! কুমাৰ বনবাসত(ৰাম) ১২ বছৰ পূৰা লোহোৱা পৰ্যন্ত ৰাজ্যলৈ ঘূৰি নাহে। আপোনাৰ অৱস্থাৰ সাপেক্ষেহে মই মিছাতে আপোনাক সাজুনা দিব ধৰিছিলো। পুত্ৰৰ শোকত আপোনাৰ মৃত্যু আসন্ন হৈতুকে মই এনেকৈ কৈছিলো। ৰথ তীব্ৰ গতিত ৰাজ্যৰ অভিমুখে দৌৰিব ধৰিলে।

ৰজাই ৰাজভৱনত থাকিলেও শান্তি অনুভৱ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। একেবাহে কেৱল কুমাৰহৰ্ষৰ কথা স্মৰণ কৰি কৰি দুখে বেজাৰে থাকিবলৈ ধৰিলে। ৪৩৭ ॥

ইফালে বনবাসী কুমাৰসকলে অটব্য অৰণ্য ভেদ কৰি গৈ 'লখু' নদীৰ পাৰ পালে। সেই নদীৰ পাৰতেই এটি পৰ্ণকুটীৰ সাজি ৰাতিটো তাতে কটালে। ক্ৰমান্বয়ে ৰাতিটো গহীন গম্ভীৰ হৈ আহিব ধৰিলে। চাৰিওফালে নীৰৱ নিস্তব্ধতাই আগুৰি ধৰিলে। লাখানা আৰু সুম্ভাই জাগ্ৰত প্ৰহৰী হৈ লামাণ্ড আৰু নাংসীতাক সুৰক্ষা কৰি জাগি থাকিল। সেই নিৰ্জন গম্ভীৰ ৰাতিৰ সুযোগতে সুম্ভাই (সুম্ভাট্টা)ই (লাখানা) লক্ষ্যক ক'লে- । ৪৩৮ ॥

হে কুমাৰ লাখানা ! মোৰ মনত ৰজাকলৈ ডাঙৰ সন্দেহৰ উদয় হৈছে। ৰজাই তোমালোকৰ বেজাৰতেই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব পাৰে। লাখানাই তেতিয়া ক'লে- হে সুম্ভাই ! এই সন্দেহ জন্মৰ হৃদয়ত উদয় হোৱাৰ কাৰণ কি? তেতিয়া সুম্ভাই ক'লে- মোৰ ভয় আৰু শংকল কি কাৰণে জাগিছে মই তোমাক পৰিশাচনিক কওঁ শুনা। ৪৩৯ ॥

বহুত দিনৰ আগৰ কথা। ৰজা আৰু মই দুয়ো টিকাবৰ অভিপ্ৰায়েৰে সৈধিছিলো। সৈ সৈ আমি এখন অগাধ অৰণ্য পালে। সেই অৰণ্যভূমিৰ মাজেদি এটা নিজৰা কুসু কুসু বহন কৰি অবিৰাম প্ৰবাহিত হৈ আহিল। নিজৰাৰ সৌন্দৰ্যই বনাকল একপ্ৰকাৰ সজীৱ আৰু মনোমুগ্ধকৰ

কৰি তুলিছিল। সেই নিজৰাত হাতীয়ে জলক্ৰীড়া কৰা বুলি ৰজাই সন্দেহ কৰিলে। ৰজা নীৰৱ দৰ্শক হৈ শব্দভেদী বাণ নিষ্ক্ষেপ কৰিলে। কিন্তু দৈব্য বিপাক, সেই বাণ আহি এক মুনিকুমাৰৰ বুকু ভেদ কৰিলে। ৪৪০॥

কিছু সময়ৰ পিছত মুনিকুমাৰে চেতনা পাই মাত লগালে। কোনে এই নিৰ্জনতাৰ সুযোগলৈ এই বিশাল অৰণ্যৰ মাজত আহি মোক শৰবিন্ধু কৰিলেহি। মইনো তোমাৰ কি অপৰাধ কৰিছিলো। সি যি কি নহওঁক, মোৰ পিতা মাতা একেবাৰে অন্ধ। তেওঁ বিলাকৰ ভৰণ পোষণৰ দায়িত্ব মোৰ ওপৰতহে। এতিয়া যিকোনো উপায় কৰি মোক মোৰ অন্ধ পিতা মাতাৰ ওচৰলৈ লৈ যোৱা। একেবাৰে সাংঘাটিক আৰু মমাতিক কৰণ ঘটনা। ৰজাই দেখি আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। কুমাৰৰ প্ৰাণ বায়ু যাওঁ যাওঁ অৱস্থা। তেনে অৱস্থাত ৰজাই শৰবিন্ধু কুমাৰক দাঙি নি অন্ধমুনিদ্বয়ৰ ওচৰত চমজাই দিলেগৈ। ৰজাই বিনপ্ৰতাৰে কুমাৰৰ অন্ধ পিতা মাতাৰ ওচৰত গন্তব্যৰ এই মহাপাপৰ নিমিত্তে ক্ষমা ভিক্ষা মাগিলে। অন্ধ মুনি দ্বয়ৰ ভৰণ পোষণৰ দায়িত্ব লোৱা সত্ত্বেও অন্ধমুনি একোতে মান্তি নহল। অন্ধদ্বয়ে মৃত পুতেকৰ গাত হাত বুলাই কেৱল ৰজাক অভিশাপ দিলে - আমি যিদৰে আজি পুত্ৰৰ শোকত মৃত্যুৰ শয্যাৰ্হাট উঠিলো সেইদৰে তুমিও পুত্ৰৰ শোকত তোমাৰ প্ৰাণ বিৰ্জজন দিব লাগিব। ৪৪১॥

এইদৰে সাৰথি সুমুহুই ৰজাৰ পূৰ্বঘটিত ঘটনাৰ কথা লক্ষণক কৈ শুনালে। সিবিলাকৰ বাৰ্তালাপ ৰামেও শুনি আছিল। কিন্তু ৰামে কেৱল ভাৱে লক্ষণক সুধিলে - এতিয়া ৰাতি পুৱাবলৈ কিমান সময় বাকী আছে ? ৪৪২॥

লক্ষণে উত্তৰ দিলে - দাদা! এইমাত্ৰ বনৰীয়া কুকুৰাই ডাক দি গৈছে। সূৰ্য্য উদয় হ'বলৈ আৰু বহুত বাকী আছে। লক্ষণৰ কথাত ৰামে শৰ্য্যা ত্যাগ কৰি বাহিৰলৈ ওলাই গ'ল। মুখহাত ধুলে। পিচমুহুৰ্ত্ততে ৰামে সাৰথিক ক'লে। ৪৪৩॥

সুমুহু! তুমি এতিয়া নগৰৰ অভিমুখে যাব লাগিব। তেতিয়া ৰামৰ প্ৰতি বিনপ্ৰসূত সাৰথিয়ে ক'লে - মই আপোনালোকক এবি নগৰলৈ লৈ যাব লাগিব। মই যিমান দূৰ পাবো আপোনালোকৰ সেৱা শুশ্ৰূষাতে নিমগ্ন থাকিম বুলি ভাবিছোঁ। মোক আপোনাৰ অনুগত দাসৰূপে স্বীকাৰ কৰি লওঁক। ৪৪৪॥

সাৰথিৰ আনুগত্য সূচক সেৱা ভাৱৰ পৰিচয় পাই ৰামে কৈ উঠিল। হেৰা সাৰথি তুমি মোৰ কথা একান্তমনে শুনা। আজি মই ত্ৰৈমাক চাৰিপ্ৰকাৰৰ সেৱকৰ নাম কৈ শুনা। তুমি কেৱল একান্ত মনেৰে মোৰ বক্তব্য খিনি শুনি লোৱা।

১) সংসৰত এনে কিছুমান সেৱক আছে, তেওঁলোকে আত্মবিকৃতাবেসেতে পৰাকীৰ্ণ



সর্বতো প্রকাবে চেনেই শ্রদ্ধা কৰে। গৰাকীৰ প্ৰতি ভয়ভাৱ থকা হেতুকে সেৱা শুশ্ৰূষা কৰি থাকে।

২) এনে কিছুমান সেৱক আছে যি গৰাকীক উপদেশ দিব খোজে। সেইজন সেৱকৰ হৃদয়ত ভয়ভাৱ নাথাকে। তেওঁ সকলো ধৰণৰ কথা ক'ব খোজে আৰু কিঞ্চিত মানো ভয় ভাৱ নাৰাখে।

৩) এনে কিছুমান সেৱক আছে, তেওঁলোকে ভয়ৰ কাৰণেই গৃহস্থক সন্মান বা ভজনা কৰি থাকে। ভয়তহে কেৱল গৃহস্থক সেৱা শুশ্ৰূষা কৰি থাকে।

৪) কিন্তু তুমি হ'লা বজাৰ একান্ত আদৰৰ আৰু বিশ্বাসৰ সেৱক। বজাৰ সেৱক হিচাবে তোমাৰ চেনেই, শ্রদ্ধা, ভয় সেৱাৰ মনোভাৱ দুয়োটাই আঁট হৈ আছে। মান-মৰ্যাদা ৰাখি কাম কৰি যাব পাৰা।

পতিকে তোমাৰ নিচিনা সেৱকক বজাই অজ্ঞান ঘৰম আৰু বিশ্বাস কৰে। সেইকাৰণে তুমি বজাক যি কোৱা সেই কথা অস্ত্ৰকৰণৰ সৈতে মানি ল'ব আৰু বিশ্বাস কৰিব। গতিকে তুমি নগৰলৈ ঘূৰি যোৱা। ৪৪৫॥

(লামাঙ) ৰামৰ অমোঘ যুক্তিক স্বপ্ন কৰিব নোৱাৰি সাৰথিয়ে বেজাৰ মনেৰে (অযুঠা) অৰোহণ্য নগৰৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। সাৰথিৰ নগৰলৈ প্ৰত্যাগমনৰ পিছত (লামাঙ) ৰাম (নাংসীতা) সীতা আৰু (লাখানা) লক্ষ্মণে সেই অঞ্চল ত্যাগ কৰি অন্য বনৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ৪৪৬॥

পাৱন চৰিত্ৰ পুৰোহিত্য ৰামৰ ৰে বনবাস হ'ল এই কথা পৃথিৱীৰ ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ প্ৰচাৰ হৈ গ'ল। এই কথা দেৱতাসকলৰ কাণতো পৰিলগৈ। দেৱৰাজ ইচ্ছাই বনবাসী ৰাম কি দৰে থাকিব সেই বিষয়ে ব্যৱস্থা কৰিবৰ কাৰণে বিশুকৰ্মাক মাতি আনি সন্নিবেশ জনালে। তেওঁলোক বংশ মৰ্যাদা আৰু পিতৃ সত্য বাক্য পালনৰ অৰ্থে বনলৈ গৈছে। গতিকে তেওঁলোকক অবশ্যত সা-সুবিধাৰে সৈতে থকা মেলা কৰিবলৈ সু-ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে। ৪৪৭॥

ইচ্ছাই (ইনতাচিক্ৰা) ই বিশুকৰ্মাক বুজাই দিলে যে (লামাঙ) ৰাম সাধাৰণ মনুষ্য নহয়। তেওঁ হ'ল এজন মহাপৰাক্ৰমী প্ৰতিভাশালী আদৰ্শবান পুৰুষ। তেওঁ এই সংসাৰ চক্ৰৰ প্ৰতীক কৰ্ম অধিষ্ঠাতা মহাপুৰুষ। গতিকে আপুনি সিবিলাকৰ কলত থকাৰ এটা সু-ব্যৱস্থা তথা বোৱা-বোৱাব প্ৰকল্প কৰি দিব লাগে। ৪৪৮॥

ইচ্ছাই আবেগানুভৱে বিশুকৰ্মাই কল বিলাক নকৰি ৰাম লক্ষ্মণ আৰু সীতাৰ সকলো অসুবিধা দূৰ কৰিবৰ কাৰণে যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁলোকৰ বোৱা-বোৱাব কাৰণে কলমূলৰ সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিলে। ৰাম থকা বনৰ পৰা অন্য জীৱ-জন্তু বিলাক বেলেগ অৱশ্যলৈ কেৰি পঠাই তেওঁলোকৰ

নিৰাপত্তাৰ ব্যৱহাৰ দিলে। তাৰ পাছত তেওঁ নিজ ৰাজ্য স্বৰ্গলৈ গুচি গ'ল। (লামাঙ) ৰাম আগত তেওঁৰ পিছত (নাংসীতা)সীতা আৰু লক্ষণ বনৰ পাছত বন অতিক্ৰম কৰিবলৈ ধৰিলে। অৰণ্যৰ ওপৰত অৰণ্য পাৰ কৰি থাকোতেই সীতাই মাত লগালে-। ৪৪৯॥

হে নাথ ! আপুনি ইমান তীব্ৰ বেগত খোজ দিব ধৰিছে যে মই খোজ কাটিবই পৰা নাই। মোৰ ভৰিত বিষ উঠিব ধৰিছে। অনুগ্ৰহ কৰি লাহে ধীৰে খোজ দিয়ক। কাৰণ মই বৰ কষ্ট অনুভৱ কৰিছো। তেতিয়া ৰামে ক'লে- এই কষ্টৰ উপৰিও আৰু ভয়ানক কষ্ট পাবা বুলিতো মই তোমাক আহিবলৈ মানা কৰিছিলো। কাৰণ বনত অনেক বাধা বিধিনি আৰু কষ্টৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰে। এতিয়া আৰু কষ্ট পাই বিলাপ জুৰিলে কি লাভ হ'ব ? আমাৰতো আৰু বহুত বছৰ আগত পৰি আছে। এতিয়া কেৱল হৃদয়ত সাহস আৰু ধৈৰ্য্য বন্ধাই কাম হ'ব। এইদৰে কথা পাতি গৈ গৈ তেওঁ বিলাকে অগ্ৰি ঋষিৰ(মিত্ৰায়াচে)ৰ আগ্ৰম পালেগৈ। ৪৫০॥

### অধ্যায়-১২

### ॥ অগ্ৰিমুনিৰ লগত সাক্ষাৎ ॥

আগ্ৰমৰ কিছদূৰত তেওঁবিলাক ৰ'ল। ৰামে ভায়েক লক্ষণক আদেশ দিলে। আমি কিছদুসময় ইয়াতে বিগ্ৰাম লওঁহক। তুমি অগ্ৰিঋষিৰ ওচৰলৈ যোৱা। তেওঁক সুধিবা যে আমি এতিয়া ক'ত থাকিম ? ৰামৰ আদেশ পাই লক্ষণ ঋষিৰ আগ্ৰমৰ ফালে গ'ল। ৪৫১॥

লক্ষণে ঋষিক প্ৰণাম জনাই ক'লে- হে ঋষিৰৰ! আমি এতিয়া কোন ঠাইত নিবাস কৰিব লাগিব ? লক্ষণৰ প্ৰশ্নত ঋষিয়ে আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। সুধিলে কোন তোমালোক ? ক'ৰ পৰা আহিছাওঁক ? তোমালোকৰ দেশৰ নাম কি ? লক্ষণে ক্ৰমান্বয়ে সকলো পৰিচয় বিতংভাৱে দিবলৈ ধৰিলে। আমাৰ দেশৰ নাম (অযুঠা) অহোধ্যা। আমি (অযুঠা) ৰাজ (তাতহাৰাখা)দশৰথৰ পুত্ৰ। ৰজাৰ পুত্ৰ চাৰিজন। তাৰ ভিতৰত জেঠজনৰ নাম (লামাঙ) ৰাম। ৪৫২॥

তেওঁ পত্নী সহিত আগ্ৰমৰ কিছদূৰতে আছে। মই ৰজাৰ তৃতীয় পুত্ৰ। মোৰ নাম (লাখানা) লক্ষণ। মই মোৰ জেঠ ভাতৃ ৰামক সৰ্বতো প্ৰকাৰে সহায় কৰিবৰ নিমিত্তে তেওঁলোকৰ লগত বনলৈ আহিছোঁ। ঋষিয়ে মাত লগালে- অ' তেন্তে তোমালোক মোৰ সম্বন্ধত নাতিশী হোৱাওঁহক। বাক তোমালোক বনলৈ কি উদ্দেশ্যে আহিলাওঁক। ৪৫৩॥

ঋষিৰ কথাত লক্ষণে ৰাজ্যত ঘটিত সকলো ঘটনা পুৰুষানুপুৰুষে ক'লে। আমাৰ মাজুবানী মাহীআইৰ পুত্ৰ ভৰত (জাউমৰাজ)। ভৰতক ৰাজ্যৰ যুৱৰাজে ৰাতিৰ লাগে। আৰু ৰামক ১২ (বাৰ)বছৰ বনবাস দিব লাগে। ৰাজ্যৰ পূৰ্ব ঘটিত ঘটনাৰ মৰ্য্যে ৰজাই মাজুবানীক

প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া আছিল নিমিত্তেই এই সমস্যা হ'বলৈ পালে। গতিকে পিতৃ বাক্য পালন আৰু কুল মৰ্যাদা ৰক্ষাৰ অৰ্থে আহি আমি অৰণ্যত উপস্থিত হৈছোঁক। ৪৫৪ ॥

লক্ষণৰ কথা শুনি ৰুক্মিণী ধাৰী অৰ্দ্ধাৰ্দ্ধ আশ্ৰমৰ সীমাত প্ৰতীক্ষাৰত ৰামৰ ওচৰ পালেগৈ। ৰামেও ঋষিক দেখা পাই গ্ৰীচৰণত প্ৰণিপাত জনালে। ঋষিয়েও তাৰ বিনিময়ত শুভ আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰিলে। ঋষিয়ে ক'লে- হে কুমাৰকুম্ভ! তোমালোকে পিতৃ আজ্ঞা পালনৰ নিমিত্তে বনলৈ আহি ডাঙৰ ধৰ্ম্মৰ কাম কৰিলাইক। তোমালোকৰ মান মৰ্যাদা আৰু পাত্ৰন চৰিত্ৰৰ আদৰ্শ পৃথিৱীত বৈ বৈ থাকিব আৰু তোমালোকে ভৱিষ্যত সংসাৰত বুদ্ধত লাভ কৰি দেৱ মনুষ্যক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হ'বাইক। সেই আদৰ্শ আৰু গৌৰৱ গাথা পৃথিৱীত চিৰকাল বিৰাজ কৰি থাকিব। ঋষিৰ আদেশ আৰু আজ্ঞামতে তেওঁবিলাকে আশ্ৰমৰ মাজতে এটা পৰ্ণ কুটাৰ নিৰ্মাণ কৰি ঋষিৰ ৰেণুসে নিবাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪৫৫ ॥

ইফালে অযুঠা ৰাজ্যত ৰামৰ অনুপস্থিতিত প্ৰজাৰ হৃদয়ত তিলমাত্রও শান্তি নোহোৱা হ'ল। তেওঁক অনুসৰণ কৰি ঘূৰাই আনিবৰ কাৰণে প্ৰজাবৰ্গই বিশেষ চেষ্টা কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ বিলাকে গৈ বনত দেখে যে এওঁবিলাক সঁচায় বনাঞ্চলৰ পৰা ঘূৰি অহাৰ পদচিহ্ন দেখিবলৈ পালে। তেওঁবিলাকৰ মনত ধাৰণা হল যে ৰাম নিশ্চয় বনাঞ্চলৰ পৰা বৰত উঠি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিল।

## ॥ দশৰথৰ মৃত্যু ॥

সাৰথি সুমুখই আহি ৰজাক প্ৰণাম জনালে। ৰজাই সাৰথিক দেখি আচৰিতভাৱে সুধিলে- সাৰথি সুমুখ! তোমাক মই তেওঁলোকৰ লগত থাকিবলৈ কৈছিলো। কিন্তু তুমি কুমাৰহঁতক এৰি কিয় ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিলা? তোমাক মই ইমান মৰম কৰো আৰু বিশ্বাস কৰো। তেতিয়া সাৰথিয়ে নম্ৰভাৱে ক'লে- হে ৰাজন! ময়ো কুমাৰসকলৰ লগত থকাটোৱেই কামনা কৰিছিলো। কিন্তু আপোনাৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰই ক'লে যে আমাৰ চিন্তাত ৰজাৰ শৰীৰ একেবাৰে দুৰ্বল হৈ যাব। গতিকে তুমি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱা। এই বুলি মোক পঠাই দিলে। আপোনাক সান্দনা দিবৰ কাৰণে মোক পঠাই দিছে। আৰু ক'লে যে ভাই ভৱতক মাতি আনি ৰাজপাটত বহুৱালে ৰজাৰ মনলৈ কিছু শান্তি আহিব। ৪৫৬ ॥

সাৰথিয়ে সকলো ঋণ খৰচ দিয়াৰ পিছত ৰজাই ক'লে- ৰামৰ যদি সেয়ে অভিপ্ৰায় আছিল তেন্তে মোক তেওঁ আগতে কিয় নকলে? তেওঁ মুক্তকণ্ঠে কোৱা হ'লেতো এনে পৰিস্থিতি বা সমস্যাৰ সম্মুখীন হ'ব লগীয়াত নপৰিলহেতেন। দিনে ৰাতিয়ে কেৱল সিহঁতৰ সপোনকে দেখি থাঁকোঁ। সিহঁতৰ বিনে মোৰ অন্য গতি নাই। ৰজাই এইদৰে দুখে বেজাৰে কুমাৰহঁতৰ পৰিস্থিতিৰ কথা চিন্তা কৰি থাকোঁতেই প্ৰাণ বায়ুৱে মেলানি মাগিলে। ৪৫৭ ॥

এইদৰে কক্কাৰ সাগৰ জিনবৰ (বুদ্ধ)ই তেওঁৰ প্ৰিয়শিষ্য আৰু আদৰ্শৰ ভিকুসংখ্যৰ আগত

কাহিনী বর্ণাই ক'বলৈ ধৰিলে- হে মোৰ প্ৰিয় শিষ্যবৰ্গ! দশৰথ (তাতচাৰাখা) ৰ মৃত্যুৰ মূল কাৰণ হ'ল পূৰ্বে অন্ধমুনিয়ে দি যোৱা অভিশাপ। কাৰণ অন্ধমুনি আছিল পৰম ধাৰ্মিক মুনি। তেওঁৰ সততা, শীল আছিল পাখীলগা কাঁড়ৰ দৰে। দশৰথে যি দৰে শব্দভেদী বাণ গ্ৰহাৰ কৰি সিন্ধু (সিষ্ঠা) মুনিৰ প্ৰাণবায়ু শেষ কৰি দিছিল, ঠিক সেইদৰে অন্ধমুনিৰ প্ৰাণো পুত্ৰৰ শোকতেই বিসৰ্জন দিব লগা হৈছিল। ঠিক সেইদৰে আজি পূৰ্বকৃত কৰ্ম্মৰ বিপাক আৰু অভিশপ্ত হোৱা হেতুকে দশৰথে পুত্ৰৰ শোকত দহি পুৰি মৃত্যুক সাৱতি ল'ব লগাত পৰিল। ৪৫৮॥

## ॥ ভৰতক অযোধ্যালৈ আনয়ন ॥

ৰজাৰ মৃত্যু হ'ল। পাৰিষদবৰ্গই আৰু প্ৰজাবৰ্গই আলোচনা কৰিলে যে ৰজাৰ মৃত দেহটো সংস্কাৰ কৰি পোলোৱাইক। কিন্তু বিস্তৰ মন্ত্ৰীসকলে চিন্তা কৰি চাই স্থিৰ কৰিলে যে কুমাৰহঁতৰ অনুপস্থিতিত ৰজাৰ দেহ সংস্কাৰ কৰিলে অন্য দেশৰ শত্ৰুৱে লাই পাব পাৰে। কোশল ৰাজ্যৰ মোমায়েকৰ ঘৰত ভৰত (জাউফাৰাতা) আৰু শত্ৰুঘ্ন (ছাতাক) আছে। দুৱৰ হতুৱাই তেওঁলোকক মাতি অনা হওঁক। এই সিদ্ধান্তত উপনীত হৈ সাৰথি সুমন্ত্ৰক কুমাৰহঁতক মাতি আনিবৰ কাৰণে কোশললৈ পঠাই দিলে। ৪৫৯॥

সাৰথি সুমন্ত্ৰ বৰ তীক্ষ্ণ বুদ্ধিসম্পন্ন আছিল। তেওঁ ৰথত উঠি তৎক্ষণাত কোশল পালেগৈ। কোশলত গৈ কুমাৰসকলক কলে- তোমালোক দুয়োকে ৰজাই অতি সোনকালে মাতি পঠাইছে। গতিকে তোমালোক যাবৰ নিমিত্তে অতি সোনকালে প্ৰস্তুত হোৱা। সাৰথিৰ কথা শুনি দুয়ো মোমায়েকৰ পৰা বিদায় ল'লে। মোমায়েকেও ফলমূল আৰু বিভিন্ন উপহাৰ দি তেওঁবিলাকক বিদায় দিলে। ৪৬০॥

বিদায় লৈ দুয়ো কুমাৰ ৰথত উঠিল। ৰথ বায়ুবেগে অযোধ্যা মুখে আহিবলৈ ধৰিলে। বাটত এটা শিয়াল বাওঁ ফালৰ পৰা সোঁফাললৈ পাব হোৱা দেখিলে। আকৌ গৈ থকা অৱস্থাত সোঁফালৰ পৰা এটা কেঁচা আহি ৰথৰ ধৰজাত পৰিল। ৰথৰ ওপৰত শপ্তনেও ব'নাত ধৰিলে। এনে আশ্চৰ্য্যজনক অমঙ্গলৰ আগজাননী দেখি ভৰতে সুমন্ত্ৰক সুধিলে- তুমি আহোঁতে ৰজাৰ অৱস্থা কেনে আছিল? ৪৬১॥

## অধ্যায় - ১৩

মাতৃ তিনিগৰাকীৰ মঙ্গলনে? দাদা ৰাম আৰু লক্ষণৰ কুশলনে? ৰাজ্যৰ পাৰিষদবৰ্গ পুৰোহিত বৰ্গ আৰু প্ৰজাবৰ্গৰ মঙ্গল বাতৰি সন্তোষজনকনে? ৪৬২॥

ভৰতৰ বিভিন্ন প্ৰশ্নৰ উত্তৰত সাৰথিয়ে ক'লে- কুমাৰ ভৰত এইবিলাক প্ৰশ্ন সুধি কোনো

লাভ নাই। ৰাজ্যত গৈ সকলো পৰিস্থিতি ভালকৈ বুজিব পাৰিবা। কিন্তু কুমাৰৰ হৃদয়ৰ সন্দেহ দূৰ নোহোৱা হ'ল। মনত বিভিন্ন সন্দেহ বাহ বান্ধিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে চিন্তা আকসন্দেহৰ মাজেদি তেওঁ আহি ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলেহি। ৪৬৩ ॥

বাটত আহি থাকোতে ভৰতে ইকাণ সিকাণৰ পৰা বহুত কিবাকিবি কথা শুনিবলৈ ধৰিলে। ভৰতে মাকক কেতিয়াও কোৱা নাছিল যে ৰামক বনবাস দি নিজক যুদ্ধৰাজ পাতিব লাগে। ৰজায়ে ৰামৰ বিবহ বেদনাতেই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। এতিয়া ভৰত ৰাজ্যৰ ৰজা হ'ব। কিন্তু তেওঁৰ হৈ প্ৰজাবৰ্গই অশান্তিৰ বোজা কিয় ল'ব ? চলন্ত ৰথত আহি থাকোতে ভৰতে এনে বিলাক অগ্ৰাসমিক কথা শুনিবলৈ পোৱাত তেওঁৰ মনত গম্ভীৰ সন্দেহ জন্মিল। ৪৬৪ ॥

ভৰতে সাৰথিক ক'লে- হে সুমুহু! প্ৰজাবৰ্গই দেখোন মোৰ ফালে আঙুলি ঠাব দি ঘাট কৰাৰ সুৰত কিবাকিবি ক'ব ধৰিছে। এই আহুকলীয়া প্ৰসংগ বিলাক শুনি মই বৰ অৱতি বোধ কৰিছো। তুমি মোক আচল বহস্য কি কিয় কোৱা নাই ? আমাৰ দেশত কিবা অঘটন ঘটিছে নেকি ? ৪৬৫ ॥

ভৰতৰ বিশেষ অনুৰোধত সুমুহুই আদ্যোপান্ত সকলো ঘটনা বিৱৰি ক'লে - শুনা কুমাৰ, তুমি যেতিয়া মোমায়েৰাৰ ঘৰলৈ গ'লা তেতিয়া ৰাজ্যৰ পাৰিষদবৰ্গ, পুৰোহিত বৰ্গ আৰু পাত্ৰ মন্ত্ৰীসকলে আলোচনা কৰিলে যে তোমাৰ দাদা ৰামক যুদ্ধৰাজ পাতিব লাগে। কিন্তু এই বিষয়ে তোমাৰ মাতৃয়ে প্ৰতিবাদ কৰিলে। ৰামক ১২(বাৰ) বছৰ বনবাস দিব লাগে আৰু ভৰতক ৰাজ্যভাৰ দিব লাগে বুলি তেওঁ দাবী তুলিলে। ইফালে ৰজায়ে পূৰ্বতে তোমাৰ মাকক দুটা বৰ দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া আছিল। ৪৬৬ ॥

মাজুৰাণীৰ ইচ্ছামতেই ৰাম, সীতা আৰু লক্ষণ তিনিও ১২(বাৰ) বছৰ বনবাস পাটিবৰ কাৰণে বনলৈ গ'ল। ইফালে ৰজাই জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ ৰামৰ বিবহ বেদনা আৰু বেজাৰত ইহ সংসাৰৰ পৰা বিদায় ল'লে। এতিয়া তুমি ৰাজপাটত বহি ৰাজকাজ চলাব লাগে। ৪৬৭ ॥

সাৰথিৰ কথাত ভৰত একেবাৰে মৰ্মাহত হ'ল। তেওঁ মনে মনে চিন্তা কৰিলে - এইটো কেনেকৈ সম্ভৱ হ'ব পাৰে ? কাৰণ আহিয়ে মোতকৈও দাদা ৰামক বেছি স্নেহ প্ৰদ্বা কৰে। আইহুৱত এই বিলাক বল বুদ্ধি কেতিয়াও খেলা নাই। মোৰ এই কষ্ট বিশ্বাস নহয়। নিশ্চয় ইয়াত কোনো কুটনীতি বিদৰ কুচক্ৰ আৰু অসং উদ্দেশ্য সোমাই আছে। এইদৰে ৰথগৈ ৰাজপ্ৰাসাদ পালেগৈ। বৰৰ পৰা নামিয়েই ভৰতে মাকক সেৱা জনালে। ৪৬৮ ॥

## ॥ ভৰত শত্ৰুঘ্নৰ দ্বাৰা কুঁজী নিগ্ৰহ ॥

ইফালে কুবুৰীয়া কুঁজীয়ে ভৰতৰ আগমনৰ সোনালী সুযোগলৈ বাট চাই আছিল। মনে মনে বুঢ়ীয়ে জল্পনা কল্পনা কৰি আছিল যে এতিয়া তেওঁৰ পদমৰ্যাদা বহুত ওখ হ'ব। এতিয়া বহুমূল্য পুৰস্কাৰ লাভ কৰিব। এইদৰে কুঁজী বুঢ়ীয়ে অসীম অলীক কল্পনা কৰি চ'ত মাহৰ কমোৱা তুলাৰ দৰে উলাহতে নাচি থাকিবলৈ ধৰিলে। ৪৬৯॥

ভৰতে মাকক ক'লে- আই আমাৰ জেষ্ঠ ভাতৃ দাদা ৰামনো কি নিমিত্তে বনলৈ যাবলগীয়া হ'ল ? মহাৰাজেনো কি কাৰণে মৃত্যুক আকোৱালি ল'ব লগাত পৰিল ? ভৰতৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ কুঁজীবুঢ়ীয়ে আগতেই সাজি কাচি ৰাখিছিল ? বুঢ়ীয়ে তপৰাই মাত লগালে- মোৰ এতিয়া পদমৰ্যাদা বাঢ়িল। তুমি এতিয়া ৰজা হ'বা। এইখিনি বুদ্ধি তোমাৰ মাৰাই নাজানে। মোৰ বুদ্ধি পৰামৰ্শমতেই এইখিনি কাম কৰা হ'ল। তুমি মোমায়েৰাৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ পিছতে ৰজা প্ৰজাই ৰামৰ ৰাজঅভিষেক পতাৰ সিদ্ধান্ত কৰি পেলালে। ৪৭০॥

তোমাৰ মাৰাই এই বিলাক কথাৰ কোনো শুংসুত্ৰকে নাপালে। ময়ো আনৰ পৰাহে শুনিলো যে অহা চ'ত মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত ৰামৰ ৰাজঅভিষেকৰ দিন ধাৰ্য্য কৰিছে। গতিকে ৰজাই যে পূৰ্বে দুটা বৰ ৰাণীক দিম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দি থৈছিল সেই কথাটো মই মনত পেলাই দিলো। মোৰ বুদ্ধিমতেই তোমাৰ মাৰাই ৰজাৰ ওচৰত বৰ বিচাৰিলে। এটা বৰৰ মতে ৰামক ১২ (বাৰ) বছৰ বনবাস দিব লাগে আৰু আনটো বৰৰ মতে ভৰতক ৰাজপাটত বহুৱাব লাগে। ৪৭১॥

ধাই মাকৰ মুখত এনে কুচক্ৰান্ত আৰু অসৎ বুদ্ধিৰ কথা শুনি কুমাৰ ভৰত আৰু শত্ৰুঘ্নৰ হৃদয়ত ক্ৰোধাগ্নি দগ্ধ দগ্ধ কৰি জ্বলি উঠিল। খং সংযত কৰিব নোৱাৰি দুই ভায়েকে ধাই মাকক ইচ্ছামতে প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। চুলিত ধৰি গতিয়াই ডুকুৰাই দলি মাৰি পঠিয়াই দূতক ক'লে- এই কাল সপিনী জনীক এতিয়াই আমাৰ দৃষ্টিৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিয়া। নাৰীহত্যা মহাপাপ; অন্যথা টুকুৰা টুকুৰ কৰিলোহেঁতেন। ৪৭২॥

এইজনী মোৰ জন্মদাত্ৰী নোহোৱা হ'লে এওঁকো হত্যা কৰিলোহেঁতেন। জেষ্ঠজন থাকোতে কোন সাহসত ৰাজপাট প্ৰহাৰ কৰিম, দেৱতাহো মোক সমৰ্থন নকৰিব। ৪৭৩॥

মই এতিয়াই মোৰ দাদাৰ অনুসন্ধানত যাম। তোমালোকৰ চক্ৰান্তত মই ৰাজপাটত নবহো। এয়ে হ'বলৈ হ'লে সংসাৰত পিতা-পুত্ৰ, ভাই-বকাইৰ মাজত কোনো মিলা-প্ৰীতি নাথাকিব। জেষ্ঠজনক আসন এৰি কোনেও সন্মান নকৰিব। কাৰো মৰ্যাদা নোহোৱা-হ'ব। যাৰে বল তাৰে চল হ'ব। ৪৭৪॥

কুমাৰ ভৰত ক্ৰোধ আৰু আবেগত গৈ ৰাজপ্ৰাসাদ পালেগৈ। তাতগৈ তেওঁ দেউতাকৰ

মৰাশ ঢাকি খোৱা দেখিবলৈ পালে। ভৰতে প্ৰজাবৰ্গৰ লগত ঘড়াৰাজৰ মৰাশটো সংশ্লষ কৰিব লাগে বুলি শোভাযাত্ৰা কৰি শৱদেহ নি দাহ সংশ্লষ কৰা হ'ল। তাৰ পিছত পাৰিষদবৰ্গই কুমাৰৰ লগত আলোচনা কৰিলে- বজাৰ মৃত্যুৰ পিছৰ পৰাই ৰাজ্যত অচলা অৱস্থাৰ সৃষ্টি হৈছে। গতিকে তুমি এতিয়া ৰাজসিংহাসন আৰোহণ কৰি ৰাজ্যশাসন কৰিব লাগে। ৪৭৫॥

## ॥ ভৰতৰ বন যাত্ৰা আৰু ৰামৰ লগত সাক্ষাৎ ॥

ৰাজ্যৰ পাৰিষদ বৰ্গৰ অনুৰোধ শুনি ভৰতে ক'লে-জেষ্ঠ ভাতৃৰ প্ৰতি কপট ভাৱ ৰাখি আৰু মাৰ কথাষাতেই সিংহাসনত বহিলে কল্প কল্পান্তৰলৈকে মই নবকগামী হৈ থাকিব লাগিব। মই কোনো কালেই নবক যন্ত্ৰণাৰ পৰা মুক্তি নাপাম। মোৰ জেষ্ঠ ভাতৃ থাকোতে ৰাজ্যপাটত বহা মোৰ পক্ষে অসম্ভৱ। এই বদনাম আৰু কলঙ্ক কেৱল সংসাৰবাসীৰ কাৰণেই নহয় স্বৰ্গৰাজ্যৰ নিমিত্তে ই অনুচিত কাম হ'ব। মোৰ কাম হ'ল এতিয়া দাদা ৰামক বিচাৰি আনি সিংহাসনত বহুৱাতো। এতিয়া মই দাদা ৰামৰ অনুসন্ধানত বনলৈ যাত্ৰা কৰিম। ৪৭৬॥

জেষ্ঠ ভাতৃ ৰামৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা ভক্তি আৰু আনুগত্য দেখি পাৰিষদবৰ্গই ভৰতক প্ৰশংসা কৰিলে আৰু তেওঁলোকে বৰ আনন্দ পালে। ভৰতৰ লগতে পাৰিষদবৰ্গ ও ৰামৰ অন্বেষণত যাবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল। ৰামৰ অন্বেষণ, এইলৈ ৰাজ্যত কিছুটা উল্লেখ মালহৰ সৃষ্টি হ'ল। পাৰিষদবৰ্গই (ছাকথা) ছালাত্ৰা নামৰ বনখন ধুনীয়াকৈ সজাই তুলিলে। সোণালী ৰঙৰ চৰাইয়ে বনৰ সৌন্দৰ্য্য বঢ়াই তুলিলে। ৪৭৭॥

ছাকথা নামৰ দাঁতাল হাতীটো বঢ়িয়াকৈ দামী কাপোৰৰ গাদী বনাই সজাই তুলিলে। দাঁতাল হাতীটোৱে ও কুমাৰৰ সৎ অভিযানত মূৰ জোকাৰি অভিনন্দন জনাই শলাগৰ সঙ্কেত দিলে। ইফালে ইন্দ্ৰজ (ইংতাদানা) ঘোঁৰাটোও সোণৰ জিনেৰে সজাই পৰাই সুসজ্জিত কৰি তে। ল। হ'ল। ঘোঁৰাটোৱেও ভৰতৰ কাৰ্য্যত অনুমোদন জনাই কন্দমত ঘাবলৈ ধৰিলে। ৰাণী তিনিপৰাকীয়ে বনত আৰোহণ কৰি আগে আগে যাব ধাবলৈ। মাজত দুই কুমাৰৰ বথ। পিছে পিছে প্ৰজাবৰ্গই শোভাযাত্ৰা কৰি আকাশ পাতাল নিনাদিত কৰি অৰণ্য ভেদ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। নানা বান্দ যন্ত্ৰণা শব্দই সমস্ত অৰণ্য ভূমি মুখৰিত কৰি তুলিছিল। এবোহেন লাগিছিল যেন অৰণ্য ভূমিয়েই নগৰত পৰিণত হ'ল। ৪৭৮॥

নীৰৱ নিষ্কৃত অৰণ্যৰ মাজত ভীষণ কেলাহলৰ শব্দ লক্ষণে শুনিবলৈ পালে। লক্ষণে কলমূল অন্বেষণ কৰি আছিল। প্ৰথমতে লক্ষণে সেয়া যুসুহ বতাহ বুলি ভাবিছিল। কেলাহলৰ ধ্বনি যেতিয়া বেছি হ'ল তেতিয়া লক্ষণে ৰামৰ ওচৰলৈ দৌৰিলে আৰু সন্নিবেশ জনালে। ৰামে তেতিয়া ক'লে ৰাজকুমাৰবিলাকৰ সীতাৰ প্ৰতি মোহ হয়তো মনৰ পৰা দূৰ হোৱা নাই। ৪৭৯॥

ইতিমধ্যে ৰাজকুমাৰ বিলাকে আমি বনবাসত অহা বুলি গম পাইছে। যি হয় হ'ব। তুমি এজোপা ডাঙৰ গছৰ ওপৰত উঠি ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰা। লক্ষণে গছত উঠি দেখিলে ৰাজ্যৰ ছাকথা আৰু ইংতাদানা (হাতী আৰু ঘোঁৰা) দুটা লৈ আহিছে। লক্ষণ নিচিহ্ন হ'ল আৰু দৌৰি আহি ৰামক জনালে যে ভয়ৰ কোনো কাৰণ নাই। ৪৮০ ॥

বোধকৰো দাদা ভৰতে অযোধ্যাৰ পৰা সৈন্য সামন্ত লৈ আমাক বিচাৰি আহিছে। আপুনি দাদা নিশ্চিন্ত থাকক। মই তেওঁৰ বথ বোধ কৰিম। এই বুলি ৰামক কৈয়েই লক্ষণে ধনু শৰ তুলি ল'লে। লক্ষণৰ কাৰ্য্য দেখি ৰামে ক'লে- ক্ষন্ত হোৱা লক্ষণ। ভৰতে সৈন্য সামন্ত লৈ আমাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ অহা নাই। কেৱল আমাক ঘূৰাই নিবৰ কাৰণেহে আহিছে। ৪৮১ ॥

ৰাম লক্ষণৰ বাৰ্তালাপ চলি থকা অৱস্থাতে বশত তিনিও গৰাকী ৰাণীয়ে আহি পৰ্ণকুটীৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ভৰত শত্ৰুঘৰ বথো আহি ঠিক একেঠাইতে ব'লহি। ভৰত আৰু তিনিও গৰাকী ৰাণীক দেখি লক্ষণে ক'লে- দাদা আপোনাৰ ধাৰণাই ঠিক। মই আচলতে বিপৰীত কথাহে ভাবিছিলো। ৪৮২ ॥

আগন্ত কৌশল্যা, মাজত কৈকেয়ী আৰু সুমিত্ৰা তথা প্ৰজাবৰ্গই শোভাযাত্ৰা কৰি পৰ্ণকুটীৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। ৰাণী সকলে বুজিলে যে কুমাৰসকলে গছৰ ডাল আৰু পাতৰে পৰ্ণকুটীৰ সাজি জীৱন নিৰ্বাহ কৰি আছে। কুমাৰ সকলৰ অৱস্থা দেখি ৰাণীৰ হৃদয় একেবাৰে চুৰমাৰ হ'ল। ৪৮৩ ॥

কৌশল্যা ৰাণীয়ে বোৱাৰীয়েকৰ অৱস্থা দেখি হৰাতৰাৱে কান্দি কান্দি সীতাক সাৱতি ধৰিলে। তেওঁ ক'লে- তোমালোক যেতিয়া ৰাজ্যৰ ৰাজপ্ৰাসাদত আছিল। তেতিয়া কিমান আনন্দ ভোগ কৰিছিল। সেয়া কল্পনাবো অতীত আছিল। কিন্তু ছাৰুৰ কি কি বিভূষণ ? এতিয়া মাটিয়েই হ'ল তোমালোকৰ সুকোমল শৰ্যা। গছ বিবিধৰ পাতৰেই হ'ল তোমালোকৰ পোচাক। ৪৮৪ ॥

ৰাজ্যত থাকোতে কত যে সু খাদ্য তোমালোকে ভোজন কৰিছিল। কিন্তু বনস্ত আজি কি খাইছা ? বিভিন্ন গছৰ ফলমূল আৰু কাঠকুলা, কঠআলু আদি পেটৰ আহাৰ হৈ পৰিছে। এনে পৰিস্থিতি আৰু বিলাই বিপত্তিত ৰাণী সকলৰ হৃদয় কান্দি বোৱা যেন হ'ল। তিনিও হৰাতৰা ৰাৱে চিঞৰি চিঞৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৪৮৫ ॥

ভৰতে গৈ ৰামক সেৱা জনাই নিবেদন কৰিলে- দাদা! আপোনাৰ বিবৰুত আৰু বেজাৰত ৰাজ্যৰ প্ৰজাৰ মাজত কোনো শান্তি নোহোৱা হৈছে। আপুনি ঝকলোৱে হৃদয়ৰ দাপোন হ্ৰস্ব। আপুনি এতিয়া বনবাস ত্যাগ কৰি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাব লাগে। ৰাজসিংহাসন গ্ৰহণ কৰিব লাগে। এই বুলি ভৰতে বিনয় প্ৰাৰ্থনা জনালে। ৪৮৬ ॥



ৰায়ে ক'লে- তুমি প্ৰজাবৰ্গৰ সৈতে মোক বিচাৰি আহি বন পালাহি। কিন্তু তোমাৰ আগমনৰ সময়ত শ্ৰদ্ধেয় পিতৃ গুৰু মহাৰাজৰ স্বাস্থ্য কেনে আছিল? নে মহাৰাজৰ বৰ্ণবাস হোৱাত তুমি মোক বিচাৰি আহিছা? ভৰতে ক'লে- দাদা এই বিষয়ে আপুনি অকনো চিন্তা নকৰিব। শ্ৰদ্ধেয় পিতৃৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰে মঙ্গল। পিতাই সদায় আপোনাৰ গুণগানকে কৰি থাকে। আপুনি ঘূৰি বোহাৰ কথাকে ষাওঁতে শোওঁতে কামনা কৰি আছে। ৪৮৭ ॥

ৰায়ে তেতিয়া ক'লে- মোৰ অলপ সন্দেহ হৈছে। কাৰণ মহাৰাজৰ বয়স বহুত হ'ল। গতিকে তেখেত যে জীৱিত আছে মোৰ শঙ্কা হৈছে। ইমান বিলাক বেদনা আৰু কালিয়া লৈ তেখেত কেতিয়াও জীয়াই থকা নাই। অতঃপৰা তুমি শ্ৰদ্ধেয় পিতৃৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰে মঙ্গল। ৪৮৮ ॥

ৰায়ে যেতিয়া পাকে প্ৰকাৰে ভৰতক প্ৰশ্ন কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে তেতিয়া ভৰতে কোনো উপায় নাপাই সত্যক লুকাই ৰাখিব নোৱাৰি ক'ব ধৰিলে- আপোনাৰ বনগমনত মহাৰাজ তিনিবাৰ অচেতন হৈ পৰিছিল। তেখেতে ইমান বিলাক অসহ্য বেদনা আৰু শ্বালা যন্ত্ৰণালৈ সংসাবত জীয়াই থাকিবলৈ নিবিচাৰিলে। গতিকে শ্ৰদ্ধেয় পিতাই এই সংসাৰৰ পৰা বিদায় ল'লে। ৪৮৯ ॥

ভৰতৰ মুখৰ পৰা যেতিয়া ৰায়ে শুনিছিল যে তেওঁলোকৰ বনগমনৰ নিমিত্তেই মহাৰাজে প্ৰাণত্যাগ কৰিলে। তিনিও কুমাৰে হিয়া ধাকুৰিয়াই কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ বিলাপত যেন বনৰ পশু পক্ষী তথা প্ৰকৃতি ৰাজ্যতো শোকৰ ছাঁ পৰিল। কুমাৰ সকলৰ কান্দোন শুনি স্বৰ্গৰীক্ষা হৈ থাকিব নোৱাৰি তেওঁ বিলাকৰ ওচৰলৈ দৌৰি আহিল। ৪৯০ ॥

অধিয়ে কুমাৰসকলক সাক্ষাৎ দি ক'লে- তোমালোকে যে ইমান উচ্চৰে বেদন কৰিছাওঁক, ইয়াৰ পৰা জানো তোমালোকৰ কিবা লাভ হ'ব? সংসাৰ চক্ৰত জন্মিলে এখিনি ক্ষতক আকোৱালি লোৱাটো চিন্তন সত্য। জীৱন হ'ল অনিত্য। গতিকে ক্ৰমা কট কৰি কোনো লাভ নাই। এই সংসাৰৰ কোনো দৃষ্টতা নাই। শাস্ত্ৰৰ নীতি নিয়মানুসাৰে যৈৰ্য সংসাৰে সকলো ভাৱনা ত্যাগ কৰি ধৰ্মাচৰণ কৰি তেওঁৰ আত্মাৰ সদগতি কামনা কৰাই শ্ৰেয়ঃ। ৪৯১ ॥

অধিৰ সাবগৰ্ভিত কথাত কুমাৰসকলে যেন সংকট কৰি সাধ্বিকতাপূৰ্ণ কৰ্ম বানীক সাৰোপত কৰি কলমূল আদি বিচাৰি আনি অধিক দান দক্ষিণা কৰিলে। পিতৃক টিৰপাতি আৰু আত্মাৰ সদগতিৰ প্ৰাৰ্থনা জনালে। তেতিয়া মৃত আত্মাই ক'ব পৰা নাথি আহি ক'লে- তোমালোকে সাধ্বিকতাপূৰ্ণ যি কলমূল দান দক্ষিণা কৰিছাওঁক, পুণ্যং লাভ কৰিছাওঁক সকলো ভ্ৰমৰ বৈ প্ৰবণ কৰিলো। তোমালোকৰ দানত মই বৰ পৰমানন্দিত হ'লো। তোমালোকৰ ধৰ্মাচৰণত ভগৱান সন্তুষ্ট হওঁক। এই বুলি মনুষ্য বানী শুনি কৰ্মৰ মৃত আত্মা আত্মাৰ্শ হ'ল। ৪৯২ ॥

এনে পৰিস্থিতিত সকলোৱেই আশ্চৰ্য প্ৰকাশ কৰিলে। তেতিয়া ভৰতে থাক ক'লে-

চোঁৱা দাদাৰ প্ৰতি সংভাৱ থকা হেতুকে দাদাই সাত্ত্বিকতাভাৱত ফলমূল দান কৰাত মৃত আত্মাই সোঁ শৰীৰে স্বৰ্গৰ পৰা আহি ফলমূল গ্ৰহণ কৰিলে। লগে লগে আশীৰ্বাদ কৰি গুচি গ'ল। আমাৰ প্ৰতিয়ে সংভাৱ নাই সেইকাৰণে আমাক দেখাকে নিদিলে। আনহে নালাগে সপোনতো দেখা নিদিয়ে। কোনো ফালৰ পৰাই আমাক অনুমোদন নজনালে। ৪৯৩॥

তেনেতে কৈকেয়ী দেৱীয়ে কৰযোৰে ৰামক বিনয় প্ৰাৰ্থনা জনাই ক'লে-হে দয়াৰ আকৰ ৰাম। তুমি মোৰ সৰ্বদোষ ক্ষমা কৰা। তুমি ঘূৰি গ'লেহে ৰাজ্যত প্ৰজাৰ হৃদয়ত শান্তিয়ে বিৰাজ কৰিব। প্ৰকৃতি ৰাজ্যলৈ ও সজীৱতা আহিব। কিন্তু তোমাৰ অবিহনে ৰাজ্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু সৌন্দৰ্য্য ক্ৰমান্বয়ে নিষ্পত্ত হৈ গৈছে। তুমি এতিয়া ঘটটি ঘটনা বিলাকৰ নিমিত্তে দুঃসুখ পৰিহাৰ কৰি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰিছো। মোৰ উদ্দেশ্য আচলতে সং নাছিল। সেইকাৰণে সংসাৰ বাসীৰ আগত লাজে অপমানে মুখ উলিয়াব নোৱাৰা হ'লো। গতিকে তুমি মোৰ সৰ্বঅপৰাধ মাৰ্জনা কৰি ৰাজ্যত গৈ ৰাজসিংহাসনত বহিলেহে প্ৰজাৰ তাপিত হৃদয় শীতল হ'ব। ৪৯৪॥

মাহীমাক কৈকেয়ীৰ অনুৰোধ শুনি (লামাঙ) বোধিসত্ত্ব ৰামে ক'বলৈ ধৰিলে- ই এতিয়া একেবাৰে অসম্ভৱ। কাৰণ সত্যৰ অপলাপ হ'বলৈ কদাপিও মই দিব নোৱাৰো। যদিও মহাৰাজৰ মৃত্যু হ'ল তথাপিও মই যি প্ৰতিজ্ঞা কৰি আহিলো, সেই পিতাৰ সত্য বচন ৰাখি বংশ মৰ্য্যদা ৰক্ষাৰ নিমিত্তে মই ১২ (বাৰ) বছৰ বনবাস খাটিছো। মোৰ প্ৰাণ গ'লেও প্ৰতিজ্ঞা লৰচৰ ন'হ'ব। ৪৯৫॥

পিতা জীৱিত থকা অৱস্থাত ঘূৰি গৈ যুৱৰাজ শ্ৰেয়্যাস্টোও বেলেগ কথা আছিল। কি হু পিতাৰ এতিয়া মৃত্যু হ'ল যেতিয়া পিতাৰ বাক্য কোলোপৰো লঙ্ঘন কৰিব নোৱাৰো। অন্যথা সংসাৰত কোনো কথাৰে গুৰুত্ব নাথাকিব। এতিয়া আশেপাশলৈকে যোৱা আশা পৰিত্যক্ত কৰি অযোধ্যালৈ ঘূৰি যাওঁক। ভাই ভৱতক ৰাজ্যভাৰ যি ৰাজ্য পাসন কৰিবলৈ দিয়ক। ৪৯৬॥

(লামাঙ) ৰামৰ অমোঘ যুক্তি শুন কৰিব কোনেও নোৱাৰিলে। ভৱতে তেতিয়া ক'লে- যদি আপুনি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি নাযায়, তেন্তে ঘৰো ঘূৰি নাযাওঁ। ঘৰো এই বনতে থাকি আপোনাৰ পাত্ৰন কৰ্তব্যত সৰ্বতো প্ৰকাৰে সেৱা শুশ্ৰূষা কৰিবলৈ বাধ্য হোৱা। ফলপুৰাত উঠি ফলমূল বিচাৰি আনিম। আপোনাৰ হাত ভৰি থুৱাই থাকিবৰ নিমিত্তে তোক সেৱক ৰূপে আপুনি থাকিবলৈ অনুমতি দিয়ক। মই আৰু কোলৈ ঘূৰি নাযাওঁ। ৪৯৭॥

## ॥ ভৱতকৰ বাক্যৰ প্ৰদান ॥

ভৱতক এনে ভাৱেই সূচক কবলৈ শুনি ৰামে ক'লে- ভাই ভৱত! তুমি কেনো নাগৰা।

ଆମି ତିନିজন ପୁନର୍ବାର ରାଜ୍ୟରେ ଘୁରି ନାଆଁ । ଏହି ବିଷୟେ ତୁମି କିଲମାତ୍ର ଓ ସନ୍ଦେହଭାବ ମନରେ ନାହିଁ । ତୁମି ରାଜ୍ୟପ୍ରାସାଦର ଓଚର ବନାଞ୍ଚଳତ ବାସ କରି ଥାକିବା । ମଝି ବି ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ଭରି ଦିଛା । ଏହି ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ଧ୍ୟାନିଲେ ଯୋଗ । ଏହି ଭରି ଦିଆ ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ରାଜସିଂହାସନର ଓପରତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା । ଇୟାତ 'ସ୍ମେତ ହୁଅ' ଏକନ ଆରି ଦିବା ଆକ ରାଜ୍ୟାଭାବ ଏହିଦେ ପ୍ରହଣ କରି ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା । ତୁମି ଛାବି ଲ'ବା ଯେନ ମଝିଏ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇ ଆଛା ବୁଲି । ଯୋର ପୋଚାକ ଆଦି ଓ ସଂସ୍କୃତ ଲଗତ ବାଧିବା । ୫୯୮ ॥

ଏଟା କଥା ତୁମି ସଦାୟ ମନତ ବାଧିବା, ଯଦି ରାଜ୍ୟର ଯନ୍ତ୍ରୀ ପାରିଷଦବର୍ଗ କିମ୍ବା ହକ୍ସଲତ ଜନାୟ ଅଧର୍ମ କର୍ମତ ଲିଖି ହୁଏ ତେତେ ପ୍ରମାଣ ହକ୍ସଲେ ଯୋର ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ଓ ଶ୍ରୀମତ୍ୟେ ଶ୍ରୀ ଲାଗିବିଲେ ବାଧିବ । ଆକ ମହାସି ଯାବ । ଯଦି ତେଉଁବିଳାକେ ନୀତି ନିୟମ ତଥା ପରିଚ୍ଛେଦରେ ସୈତେ ରାଜ୍ୟର କାମତ ଲାଗି ଥାକେ ତେତେ ଯୋର ବନଧୁମି ଧଣ୍ଡୁ ସଜ୍ଜିତ ହେ ଥାକିବ । ତୁମି କେବଳ ନଗରର ସମୀପତ ଥାକିଲେଇ ହ'ବ । ୫୯୯ ॥

ପାରିଷଦ ବର୍ଗ ଆୟୋଜନ କରା ଶକ୍ତା ସମିତି ବିଳାକ୍ତ ସୈ ତୁମି ସହଯୋଗ କରିବା । ରାଜ୍ୟର ସଂସ୍କୃତ କଥାର ପ୍ରତି ସଜାଗ ଦୃଷ୍ଟି ବାଧିବା । ତେଉଁବିଳାକର ଓପରତ କେନୋ ବିଚାରବେଇ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱର ଏନେ ସାବଗର୍ଭିତ ଉପଦେଶ ଆକ ଆଦେଶ ଶୁନି ଭବତେ କୋନୋପଥେ ବାଧକ ଲବାର ନୋହାରି ଶେକତ ବନବିଧା ଫୁଲର ମାଳା ଗାଧି ପ୍ରଜ୍ଞାସକଳର ସୈତେ ଲାମାନ୍ତର ଶ୍ରୀମତ୍ୟତ ଅର୍ପଣ କରିଲେ ଆକ ବିଦାୟ ମାଗିଲେ । ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଗ ଦଳିତହା ଶୁଣିବ ଦ'ମ ଏକାଟୁ ହ'ଲ । ପ୍ରଜ୍ଞାସକଳର ସୈତେ (ଲାମାନ୍ତ) ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ ଆଗବଢ଼ୋରା ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଗ ଧ୍ୟାନିଲେ ଆସି ବନ୍ଧତ ତୁମିଲେ ବିବାହମାନ ହ'ଲ । ୬୦୦ ॥

## ॥ ଭବତର ଅଧ୍ୟୋଧ୍ୟାୟେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ॥

ଏହିଦେ ବାଧର ବିବିଧ ବେଦନାତ ପ୍ରିୟମାନ ହେ ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଗ ଅସଞ୍ଜୟ ମନେର ଅଧ୍ୟୋଧ୍ୟାୟେ ଘୁରି ଆସିଲ । ତିନିମହାକୀ ବାଣୀୟେ ଓ କୁମାରସକଳର ବେଜାରତ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନଗର ଘୁରି ହ'ଲ । ଭବତେ ବାଧେ ଦିଆ ବନଧୁମିଖଣ୍ଡ ଆନି ରାଜ୍ୟର ରାଜସିଂହାସନତ ଆସେ ବେଧେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଲେ । ଆକ ବନଧୁମିଖଣ୍ଡର ଓପରତ ସ୍ମେତ ହୁଅ ଚକ୍ରତାପ ଆସି ଦିଲେ । ରାଜ୍ୟର ପାରିଷଦବର୍ଗ ଆକ ଯନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଗ ସ୍ମେତ ପଞ୍ଚ ବଜାଇ ବନଧୁମିଖଣ୍ଡେ ବଜା ହେ ମାନି ଲ'ଲେ । ପ୍ରଜ୍ଞାବର୍ଗ ବାଧ ଯା ବଜାଇ ବାଧର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କାମନା କରିଲେ । ୬୦୧ ॥

ବାଧର ପଦ ଯୋଗେ ବନଧୁମିଖଣ୍ଡର ଅଭିଷେକର ପିଛତ (ଜାତିକରାତ୍ତ) ଭବତ ଆକ (ହାତାକ) ପଞ୍ଚବର୍ଗ ନଗରର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗତ ବଜା ପର୍ବତ ମାଳାର ଅବଧ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳତ ପଞ୍ଚିତ ହୁଅଯେ ବନ୍ଧାଚରଣ କରିବିଲେ ଥାବିଲେ । ୬୦୨ ॥

ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧ ଏହିଦେ ଭିକ୍ଷୁ ସଂସଦର ଆମତ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ ବାଧର ଅତୀତ କାହିଁ ପୁଣ୍ୟାସୁଖ ଗାତେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶୁନାଲେ । ଆକ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କରି କ'ଲେ- ଜନ୍ମର ଭବିଷ୍ୟତେ ଏହି ପୃଥିବୀତ ବନ୍ଧ

চক্ৰ (খাম্বাচাক্ৰাতা) নামেৰে এজন বুদ্ধৰ আত্মভাৰ হ'ব। তেঁৱেই দেৱ মনুষ্যৰ মাজত ধৰ্ম্মদেশনা কৰি মুক্তি আৰু ধৰ্ম্মৰ পথ সুগম কৰি তুলিব। ৫০৩॥

হে মোৰ প্ৰিয় সহোদৰ ভিক্ষু আনন্দ, আৰু প্ৰিয় শিষ্যবৃন্দ! তোমালোকে সেই বুদ্ধৰ অমৃত বাণী বিলাক সুন্দৰৰূপে হৃদয়ভ্ৰম কৰি ল'বা। তেওঁৰ বাণী শুনি ভিক্ষু সংঘই সাধুবাদ কৰিলে। ভিক্ষু আনন্দই পুনৰ কৰাযোৰে বুদ্ধক নমস্কাৰ জনাই প্ৰশ্ন কৰিলে- বোধিসত্ত্বই নো কোন বনৰ মাজত থাকি জীৱন কটাইছিল? ৫০৪॥

আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি সেই বোধিসত্ত্বৰ অতীত জীৱনৰ কাহিনী কৈ আমাক সুখী কৰক। আনন্দৰ এনে কাতৰ প্ৰাৰ্থনাত ভগৱান বুদ্ধই ক'বলৈ ধৰিলে। ৫০৫॥

## ॥ ৰাৱণ আদিৰ জন্ম কথা ॥

প্ৰাচীন কালত লঙ্কা (লাঙ্কা) নামেৰে এখন সুকীয়া ৰাজ্য আছিল। সেই নগৰত মালাৱান নামেৰে এজন ৰজাই ৰাজত্ব কৰিছিল। তেওঁৰ পত্নীৰ নাম আতিকী আছিল। তেওঁ বিলাকে সেই বিশাল ৰাজ্যত ৰাজকাজ কৰি আছিল। কিন্তু তেওঁ বিলাকৰ কোনো সতি সন্ততি নাছিল। ৫০৬॥

## অধ্যায়-১৪

সেই দেশেৰে এখন অৰণ্য আগ্ৰমত গৌতম (কোতমা) নামেৰে এজন ঋষিয়ে বাস কৰিছিল। সেই তপস্বী ঋষিলৈ ৰজা ৰাণীয়ে পুত্ৰ লাভৰ নিমিত্তে দান দক্ষিণা আগবঢ়াইছিল। তেওঁবিলাকৰ প্ৰাৰ্থনাত ব্ৰহ্মাই আহি আতিকীৰ গৰ্ভত কন্যাকৰূপে জন্ম ল'লে। কন্যাটি বিশেষ সুন্দৰী আছিল। ৫০৭॥

কন্যাটি লাহে লাহে ডাঙৰ হ'ল। বিয়াদিবৰ উপযুক্ত সময় হ'ল। যাক বাপেকে চিন্তা কৰিলে - তাইৰ গৃহবাসৰ কথা। তেওঁলোকে ক'লে- তোমাৰ সন্তানকে এই ৰাজ্য গতাৰ লাগিব। ৫০৮॥

এই বিষয়ে তুমি তিলমাত্ৰও চিন্তা কৰিব নালাগে। কামৰ তোমাৰ মনোৱাস্থী এজন ৰূপে গুণে অতুলনীয় পুৰুষ তোমাৰ কাৰণে যোগাৰ কৰিম। তুমি সেই জনক নিজ দায়িত্বৰূপে গ্ৰহণ কৰিবা। মোৰ এই বিশাল ৰাজ্যৰ ৰজা ৰাণী হৈ তোমালোকে সুখেৰে জীৱন যাপন কৰিবাঁক। ৫০৯॥

ৰজা ৰাণীৰ বিবাহ সম্পন্নীয় প্ৰজ্ঞাৱৰ উপযুক্ত কন্যাটোয়ে প্ৰজ্ঞাৰ আগবঢ়ালে- মোৰ কাৰণে কোনো দয়া চাব নালাগে। কামৰ মই বিবাহ পাশত আবদ্ধ হ'ব নোখোজোঁ। বিশাল ৰাজ্যৰ সুখ ভোগৰ কামনা মোৰ হৃদয়ত নাই। এই বিষয়ে মই আপোনালোকে পুনৰ কোনো প্ৰশ্ন নোতোলে। ৫১০॥

কিন্তু ৰজাই ৰাজকুমাৰীক একেটা কথাৰে বান্ধবৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰে বুজাবলৈ ধৰিলে। কন্যাটোয়ে

হ'লে মাক বাপেকৰ এই প্ৰস্তাৱ বাৰে বাৰে প্ৰত্যাখান কৰিলে। কন্যাটিৰ আকোৰগোজ মনোভাৱিত  
ৰজা ৰাণীৰ ভীষণ খণ্ড উঠিল। ত্ৰৈশ আৰু আবেগত ৰজাই কৈ উঠিল- এই মোৰ বিশাল ৰাজ্যৰ  
উত্তৰাধিকাৰী কোন হ'ব ? কোনে মোৰ ৰাজ্য পৰিচালনা কৰিব ? তুমি মোৰ কথা মানিবই লাগিব।  
অন্যথা তুমি পিকছাচালপা মুনৰ ওচৰলৈ গুচি যোৱা। তাত পৱিত্ৰ হৃদয়েৰে ধৰ্ম কৰ্ম কৰি পুত্ৰ  
সন্তান কামনা কৰা'গৈ। ৫১১ ॥

অন্যথাই আমাৰ এই ৰাজ্যৰ যি মহিমামণ্ডিত ঐতিহ্য আৰু গৌৰৱ সকলো কালৰ বুকুত  
জাহ যাব। আমাৰ ৰাক্ষস আৰু পেতুদেৱতা বিলাকৰ মাজত অবিৰাম যুদ্ধ চলিছিল। সেই যুদ্ধত  
আমি বৰ বেয়াখৰণে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰিব লগাত পৰিল। শেষত উপায় নাপাই পাতাল পুৰীলৈ  
পলাই আহি আমি ৰাজত্ব কৰি আছোঁক। ৫১২ ॥

ঈশ্বৰময় লঙ্কাত পিকছাচালপা ঋষিৰ পুত্ৰ চাতুৰ্মাহাই ৰাজত্ব কৰি আছে। গতিকে তুমি ঋষিৰ  
ওচৰত গৈ বীৰ পুত্ৰৰ কামনা কৰা। তোকাৰ বীৰ পুত্ৰ জন্ম হ'লেহে তেওঁৰ দ্বাৰাই আমাৰ হেৰোৱা  
ৰাজ্য উদ্ধাৰ হ'ব। ৫১৩ ॥

বাপেকৰ মুখত এনে বিলাক কথা শুনি কন্যা কুষ্ঠী (কুংঠী)ৰ ঘনত জপাৰ আন্দলৰ জোৱাৰ  
উঠিল। কাৰণ কন্যাটিৰ হৃদয়খন একেবাৰে পৱিত্ৰ। তেওঁ স্বল্পপুৰীৰ পৰা আহি জন্মগ্ৰহণ  
কৰিছিলহি। তেওঁৰ হৃদয়ত সাংসাৰিক মায়া মোহ আৰু আশা আকণ্ঠ্যা সমূলি নাছিল। মাক  
বাপেকক নমজৰ জনাই কুষ্ঠী কুমাৰী পুত্ৰ কামনাৰ্থে ঋষিৰ আশ্ৰমত গুচি গ'ল। ৫১৪ ॥

কন্যাটিয়ে সৈ ঋষিৰ আশ্ৰম পালে। আশ্ৰমখন অৰুণৰ মাজত। নাম দসগিৰি (তাসাগিৰি)।  
কন্যাটিয়ে বাটৰ কাষৰ পৰাই এজোপা আমগছৰ পৰা কেইটামান আম ঋষিক উপহাৰ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে  
লৈ গ'ল। আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰি কন্যাটিয়ে নতশিৰে ঋষিক প্ৰণাম জনালে। তাৰ পাছত লগতলৈ  
যোৱা আম কেইটা ঋষিলৈ আগবঢ়ালে। তেওঁৰ ঘনত যি সঁচিলায় কৰিছে তাৰ সিদ্ধি ব্যকেও  
প্ৰাৰ্থনা জনালে। ৫১৫ ॥

হে ঋষিৰ! মই মোৰ পিতৃ মাতৃৰ একমাত্ৰ কন্যা। তেওঁলোকে মোৰ ওপৰত ৰাজ্য শাসনৰ  
শুক দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিছে। মইনো সেই শুকভাৰ কি প্ৰকাৰে চৰালিম ? সেই নিমিত্তে মই আপোনাৰ  
ওচৰলৈ চপলিৱাই আহিলো। মোক এতিয়া আপুনি আপোনাৰ আশ্ৰমত থাকিবলৈ অনুমতি প্ৰদান  
কৰিব লাগে আৰু পুত্ৰ সন্তান হ'বৰ কাৰণে মোক তপজপ সাধনাৰ দ্বাৰিনি শিকাই দিব লাগে।  
যাতে মোৰ পুত্ৰ জন্ম হৈ ভৱিষ্যতে ৰাজ্য শাসন কৰিব পাৰে। ৫১৬ ॥

ৰাক্ষস ৰাজকল্যাণ আৱৰিকস্তপূৰ্ণ প্ৰাৰ্থনা শুনি ঋষিয়ে সাক্ষাৎ কৰি দেখিলে যে কন্যাটিৰ  
চাৰিটি কলহান বীৰদান পুত্ৰ হ'ব। তাৰ ভিতৰত তিনিজন কাহ্নৱাণী বীৰ সন্তান আৰু এজনী হ'ব

কন্যাসন্তান। ঋষিয়েও কালবিলম্ব নকৰি তৎক্ষণাত পুত্ৰ হ'বৰ নিমিত্তে আশীৰ্বাদ দি ক'লে- তোমাৰ সমস্ত অভিলাষ সিদ্ধি হ'ব। ঋষিয়ে ৰাজকন্যাক লগতে জগন্ময় আদিও শিকাই দিলে। ৫১৭॥

তোমাৰ প্ৰথম পুত্ৰৰ দহোটা মূৰ হ'ব। তেওঁ অতি ক্ষমতাবান আৰু শক্তিশালী হ'ব। দ্বিতীয় পুত্ৰৰ আক্ষৰ একেবাৰে ভয়ঙ্কৰ পৰ্বত সম হ'ব। তৃতীয়জন পুত্ৰ হ'ব অতি ধাৰ্মিক। তোমাৰ চতুৰ্থ সন্তান এটি কন্যা হ'ব। তাইৰ নখবিলাক বৰ দীঘল দীঘল হ'ব। তেওঁ বিলাকৰ ভিতৰত তৃতীয়জন হ'ব ধৰ্ম্মৰ অধিষ্ঠাতা। তেওঁ সৰ্বশাক্তত পাৰঙ্গত আৰু নীতি শাক্তত অগাধ পণ্ডিত হ'ব। ভৱিষ্যতে তেওঁ হ'ব এখন ৰাজ্যৰ সুদক্ষ শাসক। ঋষিৰ এনে অমোঘ আশীৰ্বাদত কুন্তীৰ দুয়ো চকুৱেদি লোতক বাগৰিব ধৰিলে। ৫১৮॥

কুন্তীয়ে ঋষিক ক'লে- হে ঋষিবৰ! আপুনি মোক এনে বৰ আৰু আশীৰ্বাদ কিয় দিলে? তেতিয়া ঋষিয়ে ক'লে- এইয়া হ'ল তোমাৰ কৃত কৰ্ম ফলৰ নিদান। কাৰণ তুমিয়ে মোক চাৰিটা আম দান কৰিলা তাৰেই ফল। এটা আম তোমাৰ হাতৰ পৰা সৰি পৰিছিল। সেইটো আম বুটলি পৰিছাৰ পানীৰে ধুই তুমি মোক দান কৰিছিলি, অতি সময়ত্বে চাফ চিকুণ কৰি মোক দান কৰা হেতুকে সেই পুত্ৰ সৰ্ব শাক্তত নিপণ তথা ৰিণাৰদ হ'ব। ৫১৯॥

চাৰিটা আমৰ প্ৰথমটো আমত দহোটা গুটি আছিল। দ্বিতীয় আমটো দান কৰাৰ পিছত তৃতীয় আমটো তুমি চাকচিকুণ কৰি দান কৰিছিলি। আমটো ধুই পখালি দিয়াৰ বাবে তুমি পুণ্য অৰ্জন কৰিলা। তুমি মোক যি দান কৰিলা তাৰ ফলস্বৰূপে তুমি প্ৰথমৰ পৰা চতুৰ্থ আমলৈকে এনে ফলৰ ভাগী হ'লা। ঋষিয়ে এইদৰে বৰ প্ৰদান কৰাৰ পিছত কুন্তী কৃষ্ণাৰ্ছীয়ে কাল বিলম্ব নকৰি একান্ত নিৰ্জন ঠাইত গৈ দিনে ৰাতিয়ে তপ সাধনা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫২০॥

এইদৰে বহুতদিন সাধনাত বতৰে থকা কুন্তী বান্ধনীয়ে এটি পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰিলে। ঋষিয়ে ভৱিষ্যত বাণী কৰাৰ দৰেই ল'ৰাটিৰ দহোটা মূৰ হল। সেই পুত্ৰৰ নাম দশগিৰি (তাচাকিল) ৰ নাম অনুসৰি দশগিৰি ৰাখিলে। পুত্ৰটি লৈ কুন্তীয়ে এখন বেলেগ অৰণ্যত সাধনা কৰিবলৈ ল'লে। ৫২১॥

তিনিবছৰ অতিক্ৰম কৰাৰ পিছত কুন্তীয়ে দ্বিতীয় টো পুত্ৰ সন্তান প্ৰসৱ কৰিলে। সেই পুত্ৰৰ নামো সেই অৰণ্যৰ নাম অনুসাৰে (কুম্ভকনখালা) কুম্ভকৰ্ণ ৰাখিলে। দুয়োটা পুত্ৰ বুকুত বান্ধি কুন্তীয়ে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫২২॥

কেই বছৰমান বিবতিৰ পিছত কুন্তীয়ে তৃতীয়টি সন্তান জন্ম দিলে। তৃতীয় পুত্ৰৰ চেহেৰা পাতি সুলক্ষণবৃত্ত আৰু দেখনিয়াৰ আছিল। কৰ্ণে শুধে কৰলো কৰলৰ পৰাই সুন্দৰ আছিল কৰণে তেওঁৰ নাম ৰাখিলে বিতীৰণ (শিখিন্দা)। ৫২৩॥

সেই অগাধ অৰণ্যৰ মাজত তিনিটি পুত্ৰক লৈ কুটীয়ে বহুতদিন অতিবাহিত কৰিলে। পুত্ৰকেইটি ক্ৰমে ডাঙৰ হৈ আহিল। এদিন তিনিও পুত্ৰই মাকক সুধিলে আই! তুমি অৰণ্যৰ মাজত কিয় বাস কৰি আছা? আমাৰ নো পিতা কোন দেশত আছে? ৫২৪॥

পুত্ৰকেইটাৰ আগ্ৰহপূৰ্ণ কথা শুনি মাকে বুজাই ক'লে- মোৰ বাচাইত! তোমালোকৰ ককাদেউতাৰাইত সমুদ্ৰৰ মাজৰ লক্ষা দ্বীপত বাস কৰি আছে। সেই ৰাজ্য সকলো কলসৰ পৰাই নদন বদন আৰু বিশাল মনোমোহা ৰাজ্য। ৫২৫॥

তোমাৰ ককাদেউতাৰ কোনো সন্তান নাছিল। সেই কাৰণে সদায় স্বৰ্গৰ ওচৰত দান দক্ষিণা কৰি পুত্ৰ কামনা কৰি আছিল। সেই হেতুকে মই ব্ৰহ্মপুৰীৰ পৰা আহি স্বাৰ্গীৰ গৰ্ভত জন্ম ল'লোহি। মোৰ যেতিয়া বিবাহপযোগী সময় হ'ল মোৰ কাৰণে উপযুক্ত বৰ বিচাৰিলে। সেই প্ৰস্তাৱ মই মানি নল'লো। মোৰ ওপৰতেই ৰাজ্যৰ সমস্ত ভাৰ অৰ্পণ কৰিব খুজিলে। ৫২৬॥

মোৰ বিবাহ পাণত সোমোৱাৰ সমূলি ইচ্ছা নাছিল। বাৰম্বাৰ বুজাইও মোক মান্তি কৰাৰ নোৱাৰিছিল। কিন্তু তাৰ আগতে ভূমিত ৰাজ্যৰ দেৱতা আৰু ৰাক্ষসৰ মাজত তুমুল সংঘৰ্ষ হৈছিল। সেই যুদ্ধত দেৱতা বিলাকে ৰাক্ষসবিলাকৰ সৈতে ককাদেউতাৰাইতক পাতাল পুৰীলৈ খেদি পঠালে। তেওঁ বিলাকে পাতাল পুৰীত বহু বছৰ ধৰি বাস কৰিছিল। ৫২৭॥

লক্ষাত চাতুৰ্য্যমাই ৰাজত্ব কৰি আছিল। ককাদেউতাৰ কোনো সতি সন্ততি নোহোৱা হেতুকে দেৱতাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিব পৰা নাছিল। ৫২৮॥

ককাদেউতাৰ কথাত মই মান্তি নোহোৱাত মোৰ ওপৰত তেওঁৰ ভীষণ ক্ৰোধ উপজিল। আবেগত মোক স্বৰ্গ পিকচাছালপাৰ আগ্ৰহত পুত্ৰ কামনাৰ্থে পঠাই তেওঁ ক'লে- যদি মোৰ আপানুৰূপ সন্তান হয়, তেন্তে সিহঁতে নিশ্চয় মোৰ লক্ষা উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিব। তাৰ পিছত পিতাৰ অনুমতিক্ৰমে মই পাতাল পুৰীৰ পৰা আহি স্বৰ্গৰ আগত আদান কৰিলোহি। ৫২৯॥

স্বৰ্গিয়েও দান দক্ষিণা গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত মোৰ মনোবাঞ্ছা সিদ্ধি হ'বৰ কাৰণে ব্যক্তিৰ বৰ প্ৰদান কৰিলে আৰু মোক সাধনাৰ জপ মন্ত্ৰও শিকাই দিলে। সেই মতেই মই তোমালোকক জন্ম দিলো। ৫৩০॥

তিনিও পুতেকে মাকক ক'লে- আই! আমাকো তুমি সকলো প্ৰকাৰৰ জপ মন্ত্ৰ শিকাই দিব লাগে। যাতে তৰ প্ৰভাৱত আমি ব্ৰহ্মদেৱতাক কিছুটো কৰি অভিলক্ষিত বৰ পাব পাৰো। সকলো পক্ষি আশ্বত্থ কৰি আমি আমাৰ হেৰোৱা ৰাজ্য ঘূৰাই আনিবৰ নিমিত্তে বন্ধ কৰিমহঁক। মাকেও পুত্ৰকেইটাৰ ইচ্ছানুসৰে জপমন্ত্ৰ শিকাই দিলে। এইদৰে দক্ষিণি, কুমলনদান আৰু শিবিকলসই সকলো প্ৰকাৰৰ মন্ত্ৰ লাভ কৰি জপ আৰম্ভ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫৩১॥

ইফালে কুন্তীয়ে এটি কন্যা প্রসন্ন কবিলে। কন্যাটির হাত ভৰিৰ নথ বিলাক জোঙা জোঙা আছিল। সেই কাৰণে তাইৰ নাম ৰাখিলে(ছুপানাখা) শূৰ্পণখা। ৫৩২ ॥

## ॥ ৰাৱণ আদিৰ তপস্যা ॥

পুতেকহঁতে সমস্ত তপ মন্ত্ৰ শিকি ল'লে আৰু নিজ ইচ্ছামতে কঠোৰ সাধনাত লাগিল। তেওঁ বিলাকে এক অযুত কাল ব্ৰহ্মাক তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁবিলাকৰ তপ সাধনা আৰু স্তুতি মিনতিত ব্ৰহ্মাও স্থিৰেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। স্বয়ং ব্ৰহ্মা (প্ৰজ্ঞা) সোঁ শৰীৰে নামি আহি সাধক সকলক সুধিলে- তোমালোকক কি লাগে ? ৫৩৩ ॥

কি নিমিত্তে তোমালোকে ইমান কঠোৰ সাধনাত ৰত হৈছা ? ব্ৰহ্মাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত দশমুণ্ডই (তাছাকিলি) কৰযোৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ৫৩৪ ॥

হে বিশ্বপিতা মোক এনে বৰ প্ৰদান কৰক যাতে ত্ৰিভুবনৰ কোনো দেৱ মনুষ্য, গন্ধৰ্ব, নাগ, বৰুণ অসুৰ আদিয়ে আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে। সিহঁতে যাতে সদায় মোৰ বশ হৈ থাকে। কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰই যাতে মোক আঘাত কৰিব নোৱাৰে। অগ্নি, পানী আদিত পৰি গ'লেও যাতে মোৰ কোনো হানি নহয়। ৫৩৫ ॥

দশমুণ্ডৰ প্ৰাৰ্থনাত ব্ৰহ্মাই কৈ উঠিল- পৃথিৱীৰ মনুষ্য, অৰণ্য বান্দৰ আৰু ৰোধিসন্তুৰ অস্ত্ৰ (আখাচাৰা) ৰ বাহিৰে অন্য সকলোৰে ক্ষেত্ৰত তোমাক এই বৰ প্ৰদান কৰিম। ৫৩৬ ॥

চাহাম পাতি প্ৰজ্ঞা (ব্ৰহ্মা) ই চিন্তা কৰিলে যদি মই এওঁবিলাকক অমৰ হ'বলৈ বৰ প্ৰদান কৰো তেন্তে এওঁবিলাকে সংসাৰ চক্ৰত অশান্তি কৰি থাকিব। এওঁলোকৰ প্ৰকোপত দেৱতাসকলৰ দুখ কুলাই পাচিয়ে নধৰা হ'ব। ব্ৰহ্মাই এটা বুদ্ধি পাতিিলে-যদি এওঁলোকৰ কঠত সবলতীক বহুৱাই দিয়া যায়, তেন্তে এওঁলোকে নিজে নিজে বৰ বিচাৰিব আৰু তেতিয়া ব্যক্তিগত বৰ প্ৰদান কৰিম। ৫৩৭ ॥

কুন্তৰ্ণ (কুম্ভকনথান) ই তেতিয়া মাত লগালে হে বিশ্বপিতা, মই ভালদৰে খাবলৈ পোৱা নাই, আৰু নিজ ইচ্ছামতে শুবলৈ পোৱা নাই। আপুনি মোক মজলে থকাৰ বৰ প্ৰদান কৰিলে। এতিয়া মোৰ ইচ্ছামতে এবছৰ টোপনিৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে। মই যাতে এবছৰৰ মূৰতহে সাৰ পাওঁ। ব্ৰহ্মাই তথস্তু বুলি ক'লে। ৫৩৮ ॥

ইয়াকে শুনি (চিপহৌলাহা) ৰাৱণে মাত লগালে-আপুনি কি বৰ প্ৰদান কৰিলে ? যদি কুন্তৰ্ণ এবছৰ শুইয়েই থাকে তেন্তে আমাৰ অৱস্থা কি হ'ব ? আপুনি সবলতীক কঠপত কৰাইহে এনে ব্যৱস্থা কৰিলে। কিন্তু আপোনাৰ এই বকত মোৰ বোম আপত্তি আছে। মোৰ বিশদত কুন্তীতো সহায় কৰিব নোৱাৰিব। গতিকে আপুনি ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম কৰিবলৈ লাগিব। ৫৩৯ ॥



ব্রহ্মাই তেতিয়া কুন্তকৰ্ণক ছমাহ শুবলৈ সময় দিলে। ছমাহ শুলে তেওঁক কোনেও পৰাচ কৰিব নোৱাৰিব। এটা কথা যদি ছমাহ পূৰা হ'বলৈ এদিনো ৰাখী থাকোতে তেওঁক জগোৱা হয়, তেতিয়া কুন্তকৰ্ণলৈ কোনেও ভয় নকৰিব আৰু হঠাতে তেওঁৰ বিপদ হ'ব পাৰে। তেতিয়া তেওঁ আনৰ হাতত পৰাচটাই মৃত্যুক আকোৱালি ল'ব লাগিব। ৫৪০ ॥

(পিকিছানা) বিভীষণে ব্ৰহ্মাক ক'লে- হে বিদুশিতা মোক এনে এটা বৰ প্ৰদান কৰক যাতে মই দুৰ্জ্ঞনৰ সঙ্গৰ পৰা বিৰত হৈ থাকিব পাৰো। ত্ৰিভুবনৰ ৰোগ ব্যাধি আৰু অন্যায় অত্যাচাৰৰ পৰা যাতে বাচি থাকিব পাৰো। সং পুৰুষ আৰু ধাৰ্মিষ্ঠ লোক সকলৰ লগত যাতে বাস কৰিব পাৰো। ক্ষৰি মুনি সকলৰ লগত যেন মোৰ সঙ্গতি হয়। সমস্ত ধৰ্ম্ম শাস্ত্ৰত মোৰ মতি হ'ব লাগে। 'ত্ৰিপিটক' শাস্ত্ৰ সমূহ যাতে পঢ়ি হৃদয়ভ্ৰম কৰি তাৰ সাৰ অংশ বিলাব পাৰো। ব্ৰহ্মাই তেওঁ বিচৰা বৰৰ কথা শুনি তথলৈ বুলি ক'লে। ৫৪১ ॥

বাহুণে (চিপহৌলছা) পুনৰ মাত লগালে। ক'তা ব্ৰহ্মাই দেখোন মোক অমৰ হ'বলৈ বৰ নিদিলে। বাহুণে পুনৰ প্ৰাৰ্থনা কৰি ব্ৰহ্মাক ক'লে। ৫৪২ ॥

হে সৃষ্টিকৰ্ত্তা! আপুনি সংসাৰ চক্ৰৰ মূল কৰণ। বান্দব আৰু মনুষ্যকো আপুনিয়েই স্ৰজন কৰিছে। অন্যহাতে বান্দব আৰু মনুষ্য আমাৰ পৰম বান্দ। এই সকলক বান্দি মোক এটা বৰ দিয়ক। সেইটো হৈছে অমৰ হ'বলৈ দিয়া বৰ। অল্প শত্ৰু বিলাক যাতে মোৰ ইচ্ছামতে প্ৰয়োগ কৰিব পাৰো, এই বৰ মোক প্ৰদান কৰক। মোৰ এই দুৰ্জ্ঞয় শক্তিৰ আগত যাতে কোনো টিকিব নোৱাৰে তাৰ এটা বান্ধো দিয়ক। ৫৪৩ ॥

ব্ৰহ্মাই বহুত চিন্তা কৰি চাই ক'লে- মই তোমাক সকলো বৰ প্ৰদান কৰিব পাৰো কিন্তু অমৰ হ'বলৈ বৰ প্ৰদান কৰিব নোৱাৰো। ইয়াৰ বাহিৰে যি লাগে তুমি বোজা। ব্ৰহ্মাৰ প্ৰজ্ঞাত ব্যৱস্থা ঘটি নহ'ল। ৫৪৪ ॥

বাহুণে বাবৰাৰ একোটা বৰকে বুজি থাকিবলৈ কহিলে। ব্ৰহ্মায়ে অমৰ হ'বলৈ বৰ শিখিব কৰণে দৃঢ়তা অৱলম্বন কৰিলে। কৰণ সেই বৰ দিলে ত্ৰিভুবনৰ কাষে জনত পাতি নহব। বাক এটা বৰ দিলে দৃঢ়ত তোমাৰ হাত ভৰি মূৰচিগি গ'লেও পুনৰ জোৰা লাগিব। তোমাৰ আনুস হ'ব তিনিহাজাৰ বছৰ। ৫৪৫ ॥

তথাপি বাহুণে সন্তোষ প্ৰকাশ নকৰিলে। কেৱল বাকৰাৰ এটাই কথা অমৰ হ'বলৈ বৰ যোজা। কোনো উপায় নাপাই ব্ৰহ্মাই অমৰ অল্প এপাট নিৰ্ভাৰ কৰি কৱচক দি ক'লে- এইপাট অল্প লোৱা। কিন্তু সন্তোষন এই অল্প কপি কিংবা প্ৰকাৰে আনৰ হাতত পৰে তেন্তে তোমাৰ শিক্তিতে দৃঢ় হ'ব। ৫৪৬ ॥

সেই অস্ত্রপাট পাই বাৱণ ভীষণ সুখী হ'ল। তেওঁ ব্ৰহ্মাক ক'লে-হে সৃষ্টিকৰ্তা। আপুনি এই বিষয়ে অকনো চিন্তা নকৰিব। মই এই অমৰ অস্ত্রপাট খুব সময়ে ৰাখিম। ইয়াক কোনেও অপহৰণ কৰিব নোৱাৰে। অমৰ অস্ত্ৰ প্ৰদান কৰি ব্ৰহ্মা অন্তৰ্ধান হ'ল। ৫৪৭ ॥

এইদৰে চিপহৌলাহা, কুমফানখান, আৰু পিফিচানাই নিজ নিজ ব্যক্তিৰ বৰ লাভ কৰি মাকৰ ওচৰলৈ গ'ল। মাকৰ ওচৰত গৈ কেনেকৈ মনোবাঞ্ছিত বৰ লাভ কৰিলে সেই বিষয়ে আদ্যোপাশ্ৰ কৈ শুনালে। ৫৪৮ ॥

এইদৰে কথোপকথন কৰি থাকোতেই আকাশৰ পৰা এখন আকাশীয়ান আহি তেওঁলোকৰ সমুখত পৰিলহি। তাত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ধুনীয়া ধুনীয়া সাজ পোচাক, বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ খাদ্য সামগ্ৰী আদিৰে ভৰি আছিল। ৰথখন আহি পোৱাত আটোয়ে মনত আনন্দ পালে। তিনিও মাকক প্ৰণাম জনাই ক'লে- মা, এতিয়া আমি ককাদেউতাৰ ওচৰলৈ যাওঁইক। তাতগৈ পাতালপুৰী অধিকাৰ কৰি আমি ৰাজ্য ভোগ কৰিম। ৫৪৯ ॥

পুতেকহঁতৰ অভিযানৰ কথা শুনি মাকে ক'লে- তোমালোকে যদি তালৈ যাব খুজিছা তেন্তে পূৰ্বঘটিত কাহিনী ককাদেউতাৰ আগত ক'ব লাগিব। তেতিয়াহে তেওঁ বিশ্বাসেৰে সৈতে সকলো কথা মানি ল'ব।

তোমালোকে এইদৰে ক'বগৈ- 'ৰজাৰ কোনো পুত্ৰ সন্তান নাছিল। অনেক ধৰ্ম কৰ্ম, দান দক্ষিণা কৰাৰ পিছত আৰু ৰজাৰ প্ৰণ্যৰ ফলত এটি কন্যাৰ জন্ম হ'ল। শিশু কন্যাটি লাহে লাহে গাভৰু হ'ল। বিবাহৰ যোগ্য হ'ল। ৰজাই কন্যাটিক কোনো সং পত্ৰক বিয়া দিবৰ মানস কৰিলে। কিন্তু কন্যাটিৰ মনত কামনা হাসনা নাছিল। ৰজাৰ খণ্ড উঠি জীয়েকক পুত্ৰকামনাৰ্থে পিকছাচালপা মুনিৰ আশ্ৰমলৈ পঠাই দিলে। মুনিৰ আশীৰ্বাদত তিনিটি পুত্ৰ আৰু এটি কন্যা জন্ম দিলে বুলি ককাদেউতাৰক বুজাই ক'বগৈ। ৫৫০ ॥

মাকৰ বুদ্ধি পৰামৰ্শ অনুসৰি বাৱণে বিভিন্নধৰণৰ কৰ্মকৰ্ম ওচৰলৈ দাৰলৈ আদেশ দিলে। তেওঁ ক'লে- ককাক ক'বা যে মাৰে সৈতে আমি চাৰিজন আছে। ব্ৰহ্মাৰ পৰা আমি কেনেদৰে বৰ লাভ কৰিলোঁইক সেই সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'বা। বাৱণৰ নিৰ্দেশমতে বিভিন্নধৰণে মাকক প্ৰণাম জনাই পাতাল পুৰীত থকা ককাকৰ ওচৰলৈ গ'ল। ৫৫১ ॥

নগৰৰ দ্বাৰত ঠিয় হৈ বিভিন্নধৰণে দূতৰীক ক'লে- মই ল্যানলৰ ভায়েক। তেওঁৰ আদেশানুসৰে মই ইয়ালৈ আহিছো। তুমি মোক দুৱাৰ খুলি দিয়া। মই ৰজাৰ ওচৰত গৈ কথা পাতিব লাগে। দূতৰীয়ে গৈ ৰজাক জনালে যে স্বামন্ত এজন অতিথি খিৰাই আছে। তেওঁ বৰ ডাঙৰ ডাঙৰ কথা কৈছে। ৰজাই তেতিয়া ক'লে- কোন সেইজন ইমান গুহুৱাৰ কৰি মোৰ ৰাজ্যত কথা ক'বলৈ

আহিছে। যোৱা অতি সোনকালে তেওঁক মোৰ ওচৰলৈ লৈ আহি। দুবৰীয়ে তেওঁক নি বজাৰ ওচৰত হাজিৰ কৰালে। ৫৫২ ॥

### অধ্যায়-১৫

বজাই সুধিলে- তুমি কোন দেশৰ পৰা আহিছা ? তোমাক আদেশ দিয়া জন মোতকৈও ডাঙৰনে ? মোৰ দেশতকৈও তেওঁৰ দেশ বিশেষ সমৃদ্ধিশালীনে ? তুমি যি দশাননৰ কথা কৈছা, ক'তা তেওঁৰ নাম আজি পৰিমিত মই ক'তো শুনা নাই। আজি তোমাৰ মুখতহে শুনিছো। বিভীষণে বজাক নমস্কাৰ জনাই ক'ব ধৰিলে - মোক আদেশ দিয়া জন হ'ল কুন্তীৰ পুত্ৰ। সবিশেষ মই কওঁ শুনক। ৫৫৩ ॥

আপোনাৰ প্ৰথমে কোনো সন্তান নাছিল। আপুনি সেইকাৰণে স্বৰ্গৰ ওচৰত সদায় কলমূল দান কৰি সন্তান কামনা কৰি আছিল। আপোনাৰ দানৰ ফলস্বৰূপে এটি কন্যাৰ জন্ম হ'ল। কন্যাটি গাভৰু হ'ল। বিবাহৰ যোগ্য হোৱাত আপুনি বিবাহ দিয়াৰ মানসেৰে তেওঁৰ কাৰণে উপযুক্ত পাত্ৰ বিচাৰিলে। ৫৫৪ ॥

কিন্তু কন্যাটিয়ে আপোনাৰ কথা মানি ন'ল'লে। সেই কাৰণে আপুনি স্বং বাগ কৰি আবেগত তেওঁক পুত্ৰ কামনা কৰিবৰ কাৰণে স্বৰ্গৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে। মা দশগিৰি পৰ্বতৰ অৰণ্যভূমিৰ আশ্ৰমত থকা পিকছাচালপা স্বৰ্গৰ ওচৰত চাৰিটা আম দান কৰিলে। দানৰ ফলস্বৰূপে তেওঁৰ তিনিটি পুত্ৰ আৰু এটি কন্যা হ'ল। আপোনাক ৰাজ্য পৰিচালনা কৰিবৰ নিমিত্তে উপযুক্ত সন্তান লগা হেতুকে স্বৰ্গিয়ে মাক চাৰিটি সন্তান হ'বলৈ বৰ দিলে। স্বৰ্গিয়ে সকলো জন্মদায় শিকাই দিয়াৰ পিছত তেওঁৰ মন্ত্ৰ জপ কৰি মাই আমাৰ চাৰিজনক জন্ম দিলে। ৫৫৫ ॥

আমাৰ তিনিজনৰ ভিতৰত ডাঙৰ জনৰ নাম দশগিৰি(চিপহৌলাডা)। মাজু জনৰ নাম কুম্ভকৰ্ণ (কুম্ভকানথান)। তৃতীয়জনৰ নাম বিভীষণ (পিকছানা)। কন্যাটিৰ নাম হ'ল শূপৰ্ণবা (ছুপানাৰা)। ডাঙৰজন আৰু মাজুজন তথা কন্যাটিক লৈ মা আছে। ডাঙৰ দশাই মোক আপোনাৰ ওচৰলৈ পঠালে। এতিয়া আমি অন্য কোনো নহওঁ। আপোনাৰ জীয়েক কুন্তী দ্বৈতীৰহে পুত্ৰ। আমি আপোনাৰ তেজ মন্ত্ৰৰ সম্বন্ধত নাতি। ৫৫৬ ॥

বজাই নিজ নাতি বুলি জানিব পাৰি বিভীষণক কোলাত বহুৱাই ল'লে। আৰু গালে মুখে চুমা খালে। মুঠতে বজাৰ আনন্দ অশ্রু বাগৰি আহিল। বজাই সুধিলে- বাক তুমি অহাৰ সময়ত মায়েৰা আৰু নাতিহঁতৰ ফলনে ? তোমালোক বাস কৰা অৰণ্যত প্ৰচুৰ পৰিমাণে ফলমূল পোৱা যায়নে ? আলু কটু আদি ফলমূল বিচৰাত কোনো অসুবিধা হোৱা নাইনে ? বিভীষণে ক্ৰমান্বয়ে সকলো পৰিস্থিতি ক'বলৈ ধৰিলে। ৫৫৭ ॥

হে ৰাজন । ৰাজসিংহাসনত থাকি আপুনি বিচাৰ কৰি চাওঁকচোন, যি বিলাক ধনী মানুহ তেওঁ বিলাকৰ ধন সোণ খিনি আদায় হৈ গ'লে সিবিলাকৰ কেনে অৱস্থা হ'ব ? আমি বনত থকা ৰাক্ষস । তাত নিজৰ ইচ্ছামতে সকলো সামগ্ৰী পোৱা নাযায় । কিন্তু আপোনাৰ ওচৰত বঢ়াই কৈ কিবা লাভ হ'ব জানো ? আমি আটাইকেইজন জনা বুজা ডাঙৰ হৈ আহিলোঁক । মায়ে আমাক জপমন্ত্ৰ শিকাই দিলে । সেইমতে আমি অন্য অৰণ্যত গৈ কঠোৰ সাধনা কৰিবলৈ ল'লো । ৫৫৮ ॥

বহুত বছৰ কাল আমি কঠোৰ সাধনা কৰিলো । সেই সাধনাৰ বলত স্বয়ং ব্ৰহ্মা স্বৰ্গৰ পৰা নামি আহি আমাৰ প্ৰত্যেককে অভিলাষিত বৰ প্ৰদান কৰিলে । ব্ৰহ্মাৰ পৰা বৰ লাভ কৰি আমি পুনৰ মাৰ ওচৰলৈ গ'লোঁক । মাক সবিশেষ জনোৱাৰ পিছত স্বৰ্গৰ পৰা আকাশীয়ানত সুন্দৰ সাজপোচাক আৰু খাদ্য বস্তু লাভ কৰিলো । শেষত মায়ে আপোনাৰ ওচৰত এই খবৰ দিবৰ কাৰণে মোক পঠাই দিলে । ৫৫৯ ॥

বিভীষণৰ কথাত ৰজা ৰাণীয়ে বৰ আনন্দ পালে । তেতিয়া ৰজাই ক'লে-যোৰ ৰাজ্য ভোগ কৰিবলৈ কোনো পুত্ৰ সন্তান নাছিল । ভাগ্যক্ৰমে তোমালোকক পাই মই বৰ সুখ অনুভৱ কৰিছো । তুমি এতিয়া তোমাৰ মাৰা আৰু বাকীকেইজনক লগত লৈ আহগৈ । ৰজাই ভক্তালিকে মন্ত্ৰী পৰিষদক আদেশ দিলে- তোমালোকে বিভীষণৰ লগত গৈ তেওঁলোকক যোৰ ৰাজ্যলৈ আগবঢ়াই আনাগৈ । ৫৬০ ॥

মালাদ্বান ৰজাৰ পাৰিষদবৰ্গ আৰু প্ৰজাবৰ্গই হাতী, ঘোঁৰা, বখ আদিলৈ বিভীষণৰ লগত যাত্ৰা কৰিলে । বিভীষণে মনে মনে চিন্তা কৰিলে-ইমান বিলাক সৈন্য সামন্ত লৈ যদি আমি থকা অৰণ্যলৈ যোৱা হয় তেন্তে আমাৰ ফলমূলৰ বাগিচাবিলাক একেবাৰে সৰ্বনাশ হ'ব । ৫৬১ ॥

অন্যহাতেদি হেন্দোলদোপ কৰি সমদল যাত্ৰা কৰিলে দাম্বা চিপহৌলাই ভাবিব যে কোনো শত্ৰুপক্ষই আক্ৰমণ কৰিবলৈ আহিছে । এতেকে বিভীষণে আগতে গৈ দাদাক দ্ধাননক খবৰ দিলে ভাল হ'ব বুলি ভাবি তেওঁ অকলে গৈ মাকক প্ৰথমে নমস্কাৰ জনালে । ইফালে দ্ধাননে বিভীষণক দেখি মাত লগালে- যি উদ্দেশ্যে তোমাক পঠোৱা হৈছিল, সেই কাম হ'লনে, বিভীষণ ? ৫৬২ ॥

আপোনালোকৰ আদেশমতে গৈ ৰজা আৰু ৰাণীক সকলো বৃত্তান্ত কৈ শুনালো । ৰজা ৰাণীয়ে তেজ মন্ত্ৰৰ স্পৰ্শকৰ কথা জানি মনত অশাৰ আলন্দ অনুভৱ কৰিলে । এতিয়া আমাক তালৈ মাতি পঠাইছে । আমাক ইয়াৰ পৰা লৈ-যোৱাৰ উদ্দেশ্যে ৰজাই অসংখ্য সেনা বাহিনী আৰু হাতী ঘোঁৰা বখ মোৰ লগত পঠাই দিয়ে । ৫৬৩ ॥

দ্ধাননে বিভীষণক সুধিলে- তেওঁবিলাক আহি ক'ত আছে ? বিভীষণে ক'লে- তেওঁবিলাকক আমি বাসকৰা অৰণ্যৰ সীমাতে এৰি আহিছো । কাৰণ গোটেবিলাক সৈন্য ইয়াত

প্ৰৱেশ কৰিলে আমাৰ মূল্যবান কলমূলৰ বাগিচাবিলাক গচকি বাই ষাট্ঠাং কৰিব। এই কথা চিন্তা কৰি তেওঁলোকক তাতে মই বিশ্ৰাম ল'বলৈ কৈ আহিলো। বিভীষণৰ জ্ঞান বিবেক আৰু দূৰদৰ্শিতাৰ দশাননে বৰ সজোৰ প্ৰকাশ কৰিলে। ৫৬৪ ॥

দশাননে তেতিয়া ক'লে- তেজ্ঞে সৈন্য সামন্তৰ লগত মা আৰু ভনীজনীয়েই প্ৰথমে যাওঁক। আমি কিছুদিন এই অৰণ্যৰ মাজত থাকি আমোদ প্ৰমোদ কৰি লাহে লাহে যাত্ৰা কৰিম। ৫৬৫ ॥

দশাননৰ আজ্ঞামতে মাক কুন্তী আৰু ভনীয়েক শূৰ্পণখা অৰণ্য আগ্ৰহত থকা শিকহাচালণা ঋষিৰ ওচৰলৈ গ'ল। ঋষিৰ ওচৰত প্ৰণাম জনাই বিদায় লৈ আহি তেওঁলোকে বহুত আৰোহণ কৰিলে। সৈন্য সামন্তৰ সৈতে দলে বলে তেওঁলোকে পাতালপুৰী অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে। ৫৬৬ ॥

যথা সময়ত তেওঁলোকে পাতালপুৰী পালেগৈ। আদৰ অভ্যৰ্থনাৰে তেওঁবিলাকক ৰাজপ্ৰাসাদলৈ লৈ গ'ল। ৰাজমহলত গৈ কুন্তীয়ে মাক আৰু শিতাকৰ চৰণত প্ৰণিপাত জনালে। জীয়েকক বহুত বহুতৰ মুৰত লগ পাই ৰজা ৰাণীয়ে বিশেষ আনন্দ অনুভৱ কৰিলে। ৰজাই জীয়েকক ক'লে- তোমাক মই বহুত ভাগ্যৰ বলতহে পালো। লগতে মোৰ নাতিহঁতক পাই মই বৰ আনন্দিত হ'লো। মোৰ এতিয়া কোনো ভয় আৰু চিন্তা নাই। কৰণ আজিৰ পৰা মোৰ সমস্ত ৰাজ্যৰ ধন দৌলত আৰু ৰাজ্যভাৰ মোৰ নাতিহঁতৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰিলো। ৫৬৭ ॥

ৰজাই ক'লে মোৰ নাতিকৈজনক জোয়াৰ লগতে কিয় লৈ নানিলা ? কুন্তীয়ে তেতিয়া ক'লে- তেওঁবিলাকক মই এতিয়া অনা নাই। তেতিয়া ৰজাই দুজনমান ৰাক্ষসক তেওঁবিলাকক আনিবৰ কৰণে পঠাই দিলে। অৰণ্যত প্ৰৱেশ কৰি ৰাক্ষস কেইজনে দশাননক ক'লে- আপোনালোকক ৰজাই এতিয়াই মাতিছে। ৰাজ্যৰ ধন দৌলত আৰু ৰাজ্যভাৰ জেঠজনৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰিছে। আপোনালোক যাৱৰ নিমিত্তে হাঁতী, ঘোঁৰা ৰথ পঠাই দিছে। ৫৬৮ ॥

ৰজাৰ দূতসকলক দশাননে ক'লে- তোমালোক এতিয়া ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱা। আমাৰ কৰ্মদেউতা মহাৰাজক ক'বগৈ আমি আমাৰ কৰণে ভাল সুনিপুন পৃথিৱী বিছাৰিছো। আমাৰ ইচ্ছানুসাৰে যদি উপযুক্ত পাত্ৰী পাওঁঁক তেজ্ঞে খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে গৈ ৰাজ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰিম। দূত কেইজনে দশাননৰ পৰা এই সংবাদ লৈ বিদায় মাগিলে। তেওঁলোকে গৈ পাতালপুৰীত গৈ সকলো কথা কিতংভাৱে জনালে। ৫৬৯ ॥

## ॥ ৰাৱণ, কুম্ভকৰ্ণ আৰু বিভীষণৰ বিবাহ ॥

মাক আৰু ভনীয়েকক পাতালপুৰীলৈ পঠোৱাৰ পিছত দশাননে ভায়েক দুজনৰ সৈতে

আলোচনা কৰিলে। স্বৰ্গ আৰু মৰ্ত্যলোকত আমাৰ কাৰণে উপযুক্ত পাত্ৰী নাই। গতিকে আমি অসুৰৰ ৰাজ্যৰ ফালে অভিযান চলাব লাগিব। অসুৰৰ ৰাজ্যলৈ যাবলৈ আমাক এখন আকাশীয়ান লাগিব। এইদৰে তিনিও ভায়েকে আলোচনা কৰি ৰথত আৰোহণ কৰি অসুৰৰ ৰাজ্যৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ৫৭০॥

তিনিও ভাই ককাইয়ে গৈ অসুৰৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। তেওঁলোকে অসুৰৰ ৰাজ্যত তোলপাৰ লগাই দিলেগৈ। সমস্ত অসুৰ ৰাজবিলাকৰ আক্ৰমণত খৰহৰি কম্পমান হ'ল। কাৰণ দশাননে ব্ৰহ্মাৰ পৰা সমস্ত শক্তি আৰু অমৰত্ব লাভ কৰি লৈছে। অসুৰ ৰাজে নিকপায়ত পৰি সুখিলে-তোমালোক ক'ব পৰা আহিছা ? কি অভিপ্ৰায়েৰে আমাৰ ৰাজ্যত তোমালোকে প্ৰৱেশ কৰিলা ? ৫৭১॥

তেতিয়া দশাননে মাত লগালে- আমি তিনিও পিকছাচালপা ঋষিৰ পুত্ৰ। আমি লঙ্কাৰ বংশধৰ। শুনিবলৈ পাইছো আপোনাৰ এজনী সুন্দৰী কন্যা আছে। আপোনাৰ কন্যাটি পত্নীৰূপে পাবৰ নিমিত্তে আমি আহিলো। আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি আপোনাৰ কন্যাটিক পত্নীৰূপে দান দিয়ক। ৫৭২॥

অসুৰ ৰাজে ক'লে- মই পিকছাচালপা ঋষিক ভালদৰে চিনি পাওঁ। তোমালোক যদি সেই ঋষিৰে পুত্ৰ তেন্তে মোৰ কন্যা দান দিয়াত কোনো আপত্তি নাই। কাল বিলম্ব নকৰি অসুৰ ৰাজে জীয়েক মন্দোদৰী (মুক্ততাভালা)ৰ হতুৱাই আনন্দ উৎসাহ তথা অসুৰ নীতি নিয়ম অনুসাৰে দশাননৰ কণ্ঠত মালাদান কৰালে। বিধিযতে মন্দোদৰীৰ লগত দশাননৰ বিবাহ কাৰ্য্য সমাধান হৈ গ'ল। বজাই জীয়েকৰ লগত অনেক ধন সোণ আৰু লিগিৰা লিগিৰী যৌতুকত দিলে। দশাননৰ দহোটা মূৰ কাৰণে দহোটা ৰাজমুকুট উপহাৰ দিলে। ৫৭৩॥

মন্দোদৰীক দশাননে পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত গৰ্ভৰ দৈৱতা (কি) ৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। গৰ্ভৰ দৈৱতাৰ চালামানী(চুড়ামণি)নামে এটি সুন্দৰ কন্যা আছিল। গৰ্ভৰ দৈৱতাহো বিনা সঙ্কোচে বিভীষণলৈ (শিৰিষান্না) নিজ কন্যা(চালামানীক) চুড়ামণিক বিধি বিধান যতে দান কৰিলে। ৫৭৪॥

ইয়াৰ পিছত তেওঁবিলাকে গৰ্ভৰ ৰাজ্যৰ পৰা চক্ষদেৱতা (নুউলকি) বওচৰ পালেগৈ। চক্ষদেৱতাৰ চাচ্চালা (চক্ষা) নামৰ জীয়েকক কুঙ্কৰ্ণ(কুম্ভকানবানা) লৈ বিধি যতে দান কৰিলে। ৫৭৫॥

### অধ্যায়-১৬

এইদৰে তিনিও ভাই ককাইয়ে তিনি ঠাইৰ পৰা তিনিটি ৰূপে গুণে অতুলনীয় কন্যাক

পত্নীৰূপে গ্রহণ কবিলে। আকাশীৰ্বানেৰে তিনিও আনন্দমনেৰে পাতালপুৰীৰ কক্ষকৰ বাজালৈ যাত্ৰা কবিলে। পাতালপুৰীত গৈ কক্ষাদেউতাক যুদ্ধৰাজক প্ৰণাম জনালে। আৰু সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'লে। পাতালৰ বজা বাণীয়েও তেওঁবিলাকৰ সাহস আৰু বীৰত্ব প্ৰশংসা কবিলে। সকলোটি আনন্দত অধীৰ হ'ল। ৫৭৬॥

## ॥ বাৰণৰ দ্বাৰা লহ্মা অধিকাৰ ॥

পাতালপুৰীৰ বজাই তিনিওজন নাতিনীয়েকক বহুৱাই লৈ ক'লে- তোমালোকৰ মাতৃয়ে যিখিনি কথা কৈছে সেয়া সত্য। তোমালোকৰ মাৰাক মই পুত্ৰ লাভৰ অৰ্থে শিকহাচালপা কৰিব আশ্ৰমলৈ পঠাইছিলো। আজি মই বৰ সুখী যে মোৰ জীয়াৰী আৰু নাতিহঁতক ঘূৰাই পাইছো। মোৰ হেৰোৱা ৰাজ্য এতিয়া উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিম আৰু সেই ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ তোমালোকক পাতিম। মোৰ মনোবাঞ্চা এতিয়া সিদ্ধি হৈছে। তুমি এতিয়া লহ্মালৈ দূত প্ৰেৰণ কৰা। চাতুৰ্য্যমাহই এতিয়া লহ্মা ত্যাগ কৰি বেলেগ ঠাইলৈ যাওঁক। ৫৭৭॥

দশাননে তেতিয়া ক'লে- আপুনি এই বিষয়ে তিলমাত্রও চিন্তা নকৰিব। কৰণ চাতুৰ্য্যমাহ সমকৃত মোৰ দাদা হয়। তেওঁক কোনো শক্তিয়ে স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে। তেতিয়া যমী পোলাহুই ক'লে-চাতুৰ্য্যমাহ যদি লহ্মাৰ পৰা ৰেদি পঠাব পৰা নাযায় তেন্তে আমাৰ ৰাক্ষসবিলাকৰ শাস্তি নহব। ৫৭৮॥

গন্ধৰ্ব দেৱতাবিলাকেও কক্ষায়েকক ৰেদি পঠাইছে। ইন্দ্ৰদেৱতাইও কক্ষায়েকক ৰেদি ৰাজ্যভোগ কৰিছে, গন্ধৰ্ব পক্ষী আৰু নাগ বজা এসময়ত কক্ষাই ভাই আছিল। কিন্তু ৰাজ্যৰ পৰিস্থিতি লৈ তেওঁলোকৰ মাজতো যুদ্ধ বিপ্ৰহৰ সৃষ্টি হৈছে। গতিকে যি কোনো উপায়েৰে হ'লেও চাতুৰ্য্যমাহক লহ্মা ৰাজ্যৰ পৰা ৰেদি পঠাব লাগে। তেহে আমাৰ শাস্তি হ'ব। ৫৭৯॥

লহ্মা ৰাজ্যক লৈ ৰাক্ষসবিলাকৰ মাজত নানা ধৰণৰ আলোচনা চলিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে দশাননক উদ্দেশ্য কৰি কথা ক'বলৈ ধৰিলে। দশাননে এনে বিলাক কথা শুনি নীৰৱ হৈ বহি নাৰাকি লহ্মালৈ দূত পঠাই দিলে। দূতে গৈ লহ্মাত প্ৰৱেশ কৰি চাতুৰ্য্যমাহক সন্ধিৰে জনালে। দূতে জনালে - আপোনাৰ ভাই দশগিৰি (ভাচাকিলি) যি মোক কৈ পঠাইছে যে আপুনি এই ৰাজ্য অনতি পলমে ত্যাগ কৰি অন্য ৰাজ্যলৈ যাব লাগে। ৫৮০॥

এনে পৰিস্থিতিত চাতুৰ্য্যমাহ বিমোহিত পৰিল। কোনো উপায় নেদেখি কষতে কল কৰি ওচৰত এই বিষয়ে পৰামৰ্শ বিচাৰিলে। কৰ্ম্মজ্ঞেও পুত্ৰৰ কথা শুনি আৰু যুদ্ধৰ ক্ষেত্ৰ ক'লে- তুমি ৰাক্ষসৰ লগত কোনো প্ৰতিবাদ কৰিব নালাগে। তেওঁবিলাকৰ লগত সংঘৰ্ষ কৰি কোনো লাভ নাই। কৰণ ৰাক্ষস কুলক যুদ্ধত ঘটোৱা অসম্ভৱ। গতিকে তুমি সিহঁতৰ লগত পৰৱৰ্ত্তা আচৰণ কৰি

কোনো লাভ নাই। তুমি এতিয়া লঙ্কা ৰাজ্য বিনা প্ৰতিবাদে এৰি দিয়া। তুমি গৈ বিকাঠো (সুমেক) পৰ্বতত উপনিবেশ স্থাপন কৰা। তাতেই শাস্ত্ৰিৰে বাস কৰি থাকা। ৫৮১ ॥

ঋষিৰ আদেশ আৰু পৰামৰ্শমতে চাতুৰ্মাহাই লঙ্কা ৰাজ্য ত্যাগ কৰি বিকাঠো পৰ্বতত নিবাস কৰিলেগৈ। ৫৮২ ॥

চাতুৰ্মাহাই বিশাল লঙ্কা ৰাজ্য ত্যাগ কৰিলে। এই কথা চাৰিওফালে বিয়পি পৰিল। ৰাক্ষসবিলাকে দলে বলে আহি লঙ্কা অধিকাৰ কৰি ল'লে। দশাননক লঙ্কাৰ ৰজা পাতিলে। লঙ্কা ৰাজ্যই চাৰিওফালে সবাসীন উন্নতি কৰি আহিবলৈ ধৰিলে। ৰাৱণ (চিপহৌলাঙ্কা) ৰজা হোৱাৰ লগে লগে সকলোৱে সসন্মানে বিভিন্ন বহুমূল্য উপাৰ্ণৱীকন দি তেওঁক আপ্যায়িত কৰিবলৈ ধৰিলে। প্ৰায় বিলাক ৰজাই ৰাৱণৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলে। ৰাৱণৰ পত্নী মন্দোদৰী (মুক্তাত্তালী) ক প্ৰজাবৰ্গই মঙ্গল উকলিৰে ৰাণীৰ আসনত অধিষ্ঠাতা কৰিলে। ৫৮৩ ॥

গন্ধৰ্ব, কিন্নৰ, কুৱেৰ, বক্শ, নাগ আদি ৰজা ৰাণী বিলাকে বিভিন্ন উপহাৰেৰে ৰজা ৰাণীক বিভূষিত কৰিবলৈ ধৰিলে। আৰু ৰাৱণক একচ্ছত্ৰী ৰজা ৰূপে স্বীকাৰ কৰি ল'লে। এইদৰে ৰজা ৰাণীয়ে প্ৰজাৰ পৰা সৰ্বতো প্ৰকাৰৰ অনুমোদন আৰু সন্মান লাভ কৰি মহাসুখেৰে জীৱন কটালে। ৫৮৪ ॥

ৰজা ৰাণীয়ে মনৰ উন্মত্ত আৰু উৎসাহেৰে ভোগ বিলাসত জীৱন কটাবলৈ ধৰিলে। বহুত দিন অতিক্ৰম হোৱাৰ পিছত ৰাণীয়ে এটি পুত্ৰ জন্ম দিলে। পুত্ৰটিৰ জন্মৰ লগে লগে আকাশত মেঘৰ ভীষণ গৰ্জন আৰু বিজুলি ঢেৰেকনিৰে আকাশ মণ্ডল মুৰ্খৰিত কৰি তোলাৰ কাৰণে ৰজাই পুতেকৰ নাম ৰাখিলে (মেখনাত) মেঘনাদ। ৰজাৰ পুত্ৰ জন্ম হোৱাত প্ৰজাবৰ্গই আনন্দ উৎসৱ কৰিলে আৰু মূল্যবান বস্তু সম্ভাৰ উপহাৰ দি আপ্যায়িত কৰিলে। লঙ্কাৰ গৌৰৱ গাথা আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ কথা ত্ৰিভুবনত প্ৰচাৰ হ'ল। ৫৮৫ ॥

লঙ্কাৰ মহিমামণ্ডিত সৌন্দৰ্য্য ৰাশি, গৌৰৱ গাথা দেৱ মনুষ্য সমাজতো বিয়পি পৰিল। ৰাজমহলৰ ৰাজকাজৰ প্ৰতি সকলোৱেই আদৰ সাদৰ কৰিব ধৰিলে। লঙ্কা নগৰী সপ্ত প্ৰাচীৰে পৰিবেষ্টিত। নগৰৰ চতুৰ্দ্দেশে সপ্ত সৰোৱৰে শোভা পাই আছে। সেই সৰোৱৰৰ বিলাকত পদ্ম ফুল উৎপন্ন হৈ সেই সৰোৱৰৰ জেউতি মনোৰম কৰি তুলিছিল। ৫৮৬ ॥

ৰাজহংস আদি বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ চৰাই চিৰিকতিয়ে নৃত্য কৰি সৰোৱৰৰ সৌন্দৰ্য্য মনোমোহা কৰি তুলিছিল। নগৰৰ দক্ষিণ দিশত নানা বস্ত্ৰৰ ফুলৰ ঝাঙ্গিচাই সুশোভিত কৰি তুলিছিল। ফুলৰ সুবাসে লঙ্কাবাসীৰ মন আমোলমোলাই তুলিছিল। ফুলৰ ঝাঙ্গিচাবিলাক ইটাৰে বেৰা আছিল। সেই জেউতি এইদৰে সুশোভিত হৈছিল যেন মাণিকহে জৰ্জৰাই আছে। লঙ্কাত ৰোপন কৰা পদ্মফুল



বিলাকৰ বীজ ইন্দ্ৰপুৰীৰ পৰা অনা হৈছিল। ৫৮৭॥

ঔ'চা নামে সুহাদু ফল এবিধো ইন্দ্ৰ পুৰীৰ পৰাই আনি ৰোপন কৰিছিল। লঙ্কা নগৰ খন সোণেৰে নিৰ্মিত আছিল। লঙ্কা নগৰখন এনেদৰে সজাইছিল যে তাৰ বৰ্ণনা কৰা কঠিন। ৫৮৮॥

লঙ্কা নগৰৰ সৌন্দৰ্য আৰু সাজসজ্জা ইমান বিতোপন কৰি সজোৱা হৈছিল যে স্বৰ্গৰাজ্য ইন্দ্ৰপুৰীয়েও লঙ্কাৰ লগত ফেৰ মাৰিব নোৱাৰিছিল। বাহণে স্বয়ং ব্ৰহ্মাৰ পৰা সকলো প্ৰকাৰৰ অমোঘ বৰ লাভ কৰাৰ নিমিত্তেই লঙ্কাক স্বৰ্গ লঙ্কাত পৰিণত কৰিব পাৰিছিল। দক্ষিণ সাগৰৰ উপকূল অঞ্চলত দেৱকন্যা বিলাকে বহুমূলীয়া বস্তু সম্ভাৰ সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছিল। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰইও শ্বেত ছত্ৰ সিংহাসনৰ ওপৰত তৰি দিছিল। মহাৰজাসকলে ছত্ৰ ধাৰণ কৰি সিংহাসনৰ সৌন্দৰ্য আৰু জেউতি বঢ়াইছিল। ৫৮৯॥

বহুত দেৱ দেৱতাই ৰাজ্য ৰক্ষক ৰূপে লঙ্কা নগৰক সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছিল। গন্ধৰ্ব দেৱতাবিলাকে বীণ বাদ্য বজাইছিল। কিম্বৰ আৰু আটকধুনীয়া পক্ষী বিলাকে লয়লাসত গান গাই নৃত্য কৰি আছিল। অৰণ্যৰ হাতী, সিংহ, গড়বিলাকেও আহি লঙ্কাত বাস কৰিছিল। ৫৯০॥

ৰজাৰ বাগিচাত মাদক দ্ৰব্যৰ বৃক্ষ ৰোপন কৰিছিল। সেই বৃক্ষৰ গুটি আৰু ফল খাই ৰজাই উত্তেজনা শক্তি বঢ়াই তুলিছিল। সেই বৃক্ষৰ ফল কাপত লগালে আৰু তাৰ দ্বাৰা নাকত লগালে ৰজাৰ মন একেবাৰে উশ্যুত হৈ উঠে। যাৰ উত্তেজনাত ৰজাই ধৰ্ম কৰ্ম আৰু পক্ষপীলৰ নীতিও পাহৰি যায়। ৫৯১॥

ৰজাই উত্তেজনাৰ বশবৰ্তী হৈ ঋষি মুনি সকলৰ আগ্ৰমত সোমাই গছ-গছনি, ফলমূল তথা তপস্যাৰ সামগ্ৰী বিলাক লণ্ড ভণ্ড কৰি পেলাইছিল। বাহণৰ এনে অন্যায় দুৰ্ভিক্ষ বিলাকত ঋষি মুনি বিলাকৰ হৃদয়ত শাস্তি লোহোৱা হ'ল। এইদৰে স্বৰ্গ লঙ্কাৰ ধৰ্ম কৰ্ম গৌৰৱ গাথা বাহণে অন্যায় অধৰ্ম কৰি বিনাশ কৰিব ধৰিলে। অৱশেষত ঋষি মুনি বিলাকৰ আপত্তি হ'বলৈ ধৰিলে। তেওঁ বিলাকে সিদ্ধান্ত কৰিলে যে এই দেশৰ ৰজাৰ দত্ত অত্যাচাৰত ইয়াত সৎ চিন্তা কৰিব নোৱাৰি। গতিকে এই দেশ ত্যাগ কৰি জন্মুখীপলৈ যোৱাই শ্ৰেয় হ'ব। ৫৯২॥

এইদৰে গৌতম (কেনাভা) ঋষি আহি মিথিলাৰ সাগৰ তীৰৰ অৰণ্য অঞ্চলত বাস কৰিবলৈ ল'লে। সেই অঞ্চলত ফলমূল আৰু ফলে ফুলে সুশোভিত আছিল। ৫৯৩॥

বাহণৰ অত্যাচাৰ পাপাচাৰ দিনক দিনে বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে। বাহণে তিলমাত্ৰও ভয় নকৰিছিল। পাপ পুণ্য কৰ্ম তেওঁ নাভাবিছিল। দেৱতাবিলাকক অতিষ্ঠ কৰি তুলিছিল। ইচ্ছানুসৰি পত্নী হৰণ কৰিছিল। তেওঁ হৰণ কৰা পত্নীৰ সংখ্যা আছিল দহ হেজাৰ। তেওঁৰ সন্মুখত কোনো সমকক্ষ বীৰ তেওঁ পোৱা নাছিল। ফলত সি আছে সেই দৰে বাহণে কৰ্ম কৰি যাত। কলক ৰাজ্য

ত্ৰিভুবনৰ ৰজা। সেই কাৰণে অন্য বীৰে তেওঁৰ ওচৰ চাপিবলৈ হয়তো ভয় কৰিছিল। ৫৯৪ ॥

## ॥ শূৰ্ণখা বৃত্তান্ত ॥

ৰাৱণে অযোধ্যা নগৰৰ সীমাত, সাগৰীয় তীৰহ অৰণ্য অঞ্চলত ৰাক্ষসবিলাকৰ হতুৱাই এক ৰম্য নগৰ নিৰ্মাণ কৰালে। তাত এক হেজাৰ ঘৰ নিৰ্মাণ কৰালে। সেই নগৰত ভনীয়েক শূৰ্ণখা (ছুপানাখা) ৰাক্ষসীক থাকিবলৈ দিলে। শূৰ্ণখাৰ লগত এহেজাৰ ৰাক্ষস আছিল। শূৰ্ণখাই এক হাজাৰ ৰাক্ষস লৈ সেই উপনিবেশত আনন্দৰে জীৱন যাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫৯৫ ॥

বোধিসত্ত্ব ৰাম, লক্ষ্মণ (লাখানা) আৰু সীতা (নাংসীতাই) পূৰ্বৰ জ্ঞান ত্যাগ কৰি দক্ষিণৰ সাগৰৰ পাৰত থকা এক ৰম্য অৰণ্য ভূমিত বাস কৰিবলৈ ল'লে। ৫৯৬ ॥

সেই অৰণ্য ভূমি খণ্ড শূৰ্ণখাৰ অধীনত আছিল। তেওঁ বিলাক সেই অঞ্চলত সোমোৱা সময়ত ৰামৰ বনবাসৰ কাল ১২ (বাৰ) বছৰত সোমাইছিল। ৫৯৭ ॥

এদিন লক্ষ্মণে ফলমূল বিচাৰি অৰণ্য অঞ্চললৈ গ'ল। লক্ষ্মণক ঘূৰি ফুৰা শূৰ্ণখাই দেখা পালে। শূৰ্ণখা লাহে লাহে লক্ষ্মণৰ কাষ চাপিল। লক্ষ্মণক সুধিলে- তুমি কাৰ আদেশত এই অৰণ্যত ফলমূল চিঙি ফুৰিছা ? ৰাৱণে মোক এই অৰণ্যৰ অধিকাৰিণী পাতি দিছে। ৫৯৮ ॥

ৰাৱণৰ প্ৰতাপ আৰু বীৰত্ব অসীম। তেওঁৰ অতুল শক্তি আৰু মহিমামণ্ডিত প্ৰতিভাৰ নিমিত্তে অসুৰ ৰাজে ভয়তে নিজ কন্যা ৰাৱণলৈ দান দি বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিছে। ৰাৱণলৈ ত্ৰিভুবন বাসীয়ে ভয় কৰে। কিন্তু তুমি ইয়াত কিয় প্ৰৱেশ কৰিলা ? এইদৰে সাৱধান ৰাণী শুনাই শূৰ্ণখা সাউংকৰে তাৰ পৰা অৰ্জুধ্যান হ'ল। ৫৯৯ ॥

শূৰ্ণখাই এক সুন্দৰী কন্যাৰ ৰূপ ল'লে আৰু লক্ষ্মণৰ পিছে পিছে দৌৰিবলৈ ধৰিলে। লক্ষ্মণ আগ্ৰমলৈ ঘূৰি গ'ল। শূৰ্ণখাও লক্ষ্মণৰ পিছে পিছে গৈ আগ্ৰম পালেগৈ। লক্ষ্মণৰ পত্নী হ'বলৈ তাইৰ একমুখ ইচ্ছা হ'ল। আগ্ৰমত গৈ শূৰ্ণখাই সুধিলে। ৬০০ ॥

তোমালোক কোন দেশৰ পৰা আহি ইয়াত আছে ? ৰামে তেতিয়া মাত লগালে আমি অযোধ্যাৰ ৰাজপুত্ৰ। পিতৃ সত্য আৰু বাক্য পালনৰ কাৰণে আহি বনবাস খাটি আছেহাঁক। ৰামৰ কথাত শূৰ্ণখাই ক'লে-। ৬০১ ॥

## অধ্যায়-১৭

আপোনাৰ পত্নী হ'বলৈ মোৰ প্ৰবল ইচ্ছা হৈছে। মোৰ নাম শূৰ্ণখা। মোৰ জেষ্ঠ ভাতৃৰ নাম ৰাৱণ। তেওঁ লক্ষ্মণৰ অধিপতি। ভিতৰি ভাতৃ হ'ল কুশৰ্ণ। তেওঁৰ সমকক বীৰ এই পৃথিৱীত

বীৰল। তৃতীয়জনৰ নাম বিভীষণ। তেওঁৰ সমান সহজ সবল ধাৰ্মিক পুৰুষ সংস্কৃত বিৰল। ৬০২ ॥

মই তেওঁলোকৰ অতি আদৰৰ ভনী। আপুণোৰ সহধৰ্মিণী হ'বৰ নিমিত্তে এই ইয়ালে আহিছো। ভাগ্যক্ৰমে যদি আমাৰ মিলন হয় তেন্তে আমাৰ যোৰা (এলা পৰ্বত) অতি অতুলনীয় পৰ্বতৰ দৰে হ'ব। আমাৰ মান সন্মান গৌৰৱ পৃথিৱীত চিৰ বিৰাজমান হৈ থাকিব। তাইৰ কথাত ৰামে ক'লে- তুমি ভাই লক্ষণৰ ওচৰলৈ যোৱা। মোৰ পত্নী বৰ্তমান মোৰ লগতে আছে। ৬০৩ ॥

তুমি লক্ষণক সুধি চাব পাৰা। ৰামৰ কথা শুনি ৰাক্ষসী শূৰ্পণখাৰ ভীষণ ৰং উঠিল। শূৰ্পণখাই যিকোনো উপায়েৰে সীতাক খাই পেলাই ৰামক স্বামীৰূপে লাভ কৰিবলৈ মনে মনে কুট বুদ্ধি কৰিলে। শূৰ্পণখাই ৰাক্ষসীৰূপ ধাৰণ কৰি সীতাক খাবলৈ হাও হোৱনি মাৰি বেদি গ'ল। সীতাৰ প্ৰতি ৰাক্ষসীৰ এনে পাশবিক আক্ৰমণত লক্ষণে ৰাক্ষসীক সাৱধান কৰি দিলে - মই নব ৰূপ ধাৰণ কৰি ছুৰি ফুৰিছো দুটক দমন আৰু শাস্তক পালন কৰিবৰ নিমিত্তে। ৬০৪ ॥

আজি দুট ৰুভাৱৰ লোক হাতে হাতে পাইছো যেতিয়া নিখন কৰিছে এবিম। এই বুলি কৈয়েই লক্ষণে ধনুত বিহ কাঁড় আৰোপ কৰিলে। সেই কাঁড় গৈ শূৰ্পণখাৰ নাক কাণ কাটি তেজেৰে ৰাঙলি কৰি পেলালে। এনে পৰিস্থিতিত শূৰ্পণখাই চিঞৰ বাখৰ কৰি প্ৰাণ টুকি নিজৰ ঘৰলৈ ভিৰাই দৌৰ দিলে। ঘৰতগৈ প্ৰিয়িয়কক সকলো বৃত্তান্ত কৈ শুনাগৈ। শূৰ্পণখাৰ এনে অৱস্থা দেখি সকলো ৰাক্ষসে শূৰ্পণখাক চিকিৎসা কৰিবলৈ ধৰিলে। ইফালে ৰাক্ষস বিলাকে শত্ৰুপক্ষৰ লগত যুদ্ধ কৰিবৰ কাৰণে সিদ্ধান্ত কৰিলে। ৬০৫ ॥

শূৰ্পণখাৰ স্বামীয়ে সৈন্য সামন্ত লৈ ৰাম লক্ষণৰ লগত তুমুল যুদ্ধ কৰিলে। ৰাক্ষসৰ মই মতালি দেখি ৰাম লক্ষণেও নীৰৱে নাখাকি সমস্ত ৰাক্ষস সেনাক চকুৰ প্ৰচৰতে নিঃশেষ কৰি পেলালে। মুঠতে সিহঁতৰ ভিতৰত স্বৰ দিবলৈও কোনো বাকী নাথাকিল। বাকী থাকিল কেৱল শূৰ্পণখা। শূৰ্পণখা উপায়হীন হৈ আকাশীমাৰ্গে গৈ লঙ্কাধিপতি ৰাৱণৰ ওচৰ পালেগৈ। ৬০৬ ॥

শূৰ্পণখাই চিপহৌলাফাৰ ওচৰত গৈ ইনাই বিনাই সকলো ঘটনা বৰ্ণনা কৰিলেগৈ। শূৰ্পণখাই ইয়াকো ক'লে যে তাই বিশ্বন অবপাত থাকে, সেই অবপাত এজনী দিশলিপ সুন্দৰীক লৈ দুজন মনুষ্য কুমাৰে বাস কৰিছে। সিহঁতে মোৰ নাক কাণ কাটি বিক্ৰম কৰি বেদি পঠাইছে। সিহঁতে মোৰ যি বিলাক ৰাক্ষস সেনা আছিল সেই বিলাককো মাৰি ধাটাই কৰিলে। ৬০৭ ॥

আমাৰ সকলোকে শেষ কৰিলে। কেৱল মইহে প্ৰাণটো লৈ কোনোমতে ৰাচি আহিছো। সিহঁতৰ লগত থকা নাৰী জনী ইমান ধুনীয়া যে ঘৰ, মৰ্ত্য, পাতালৰ কাৰো লগত তুলনা নহয়। জ্ঞান নালাগে আপোনাৰ অসুখ কন্যাও তেওঁৰ ওচৰত হুৱ মানিব। সেইজনী নাৰীকহে আপুনি আপোনাৰ ৰাজকৰেণ্ড শুৱনি কৰিবলৈ আনি ৰাখিলে ভাল হ'ব। আপুনি এতিয়াই তাইক লৈ আহি

বাজৰাণী কবি লওঁক। ৬০৮॥

ভনীয়েকৰ কৰণ অৱস্থা দেখি আৰু সুন্দৰী নাৰীজনীৰ অপূৰ্ব বৰ্ণনাত ৰাৱণৰ মন লালায়িত হ'ল। অন্য হাতেদি চিপহৌলাকাই গম্ভীৰভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই বনবাসীজন সাধাৰণ পুৰুষ নহয়। মোৰ ধাৰণা সেইজন মহাপুৰুষ নিশ্চয় হৰধনুভণ্ডাজনেই হ'ব। উপস্থিত কোনো বীৰে হৰধনু ভণ্ডাতো দূৰৰ কথা, লৰাকৈ নোৱাৰিলে। কিন্তু তেওঁ হৰধনুখন হাতত লৈ হৰ হৰ কৰি ভাঙি পেলালে। গোটেই পৃথিৱীকৈ চমৎকাৰ দেখুৱাই দিলে। প্ৰাৰ্থীবিলাকে কেৱল সীতাৰ আশাতে থাকিল, তেওঁ অগ্ৰযাসে সীতাক লাভ কৰিলে। গতিকে শূৰ্পৰ্ণখা তুমি মোক এতিয়া সেইবিলাক প্ৰলোভন দেখুৱাই কোনো লাভ নহব। অসাধাৰণ পুৰুষ নহলে এনেদৰে বনে বনে অনাই বনাই নিভীকভাৱে কোনেনো বাক ঘূৰি ফুৰিব ? ৬০৯॥

## ॥ স্বৰ্ণ মৃগৰ বৃত্তান্ত ॥

ৰাৱণৰ মনত সন্দেহ ভাৱ জাগ্ৰত হ'ল। কিন্তু শূৰ্পৰ্ণখাই ততালিকে ইনাই বিনাই কান্দি কাটি ৰাক্ষণৰ যুক্তি খণ্ডন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- আপুনি এই নিমিত্তে অকনো চিন্তা নকৰিব। কাৰণ আপোনাক এই কামত সহায় কৰিবৰ কাৰণে (মালেচ) মাৰীচে স্বৰ্ণমৃগৰ ৰূপলৈ সুন্দৰী স্ত্ৰী সীতাৰ পৰ্ণকুটীৰ আশে পাশে ছবি ফুৰিব। আপুনি ওচৰৰ বনাঞ্চলত স্বয়ংকৈ ধৰি লুকাই থাকিব। স্বৰ্ণ মৃগ দেখি সীতাৰ মন লোভত ব্যাকুল হৈ পৰিব আৰু সেই স্বৰ্ণ মৃগক ধৰি দিবৰ কাৰণে তেওঁৰ স্বামীক অনুৰোধ কৰিব। ৬১০॥

শূৰ্পৰ্ণখাৰ বুদ্ধি বৃত্তি ৰাৱণৰ মন লোভত ক'ব নোৱাৰা হ'ল। শূৰ্পৰ্ণখাৰ বুদ্ধিমতেই ৰাৱণে সীতাহৰণৰ সিদ্ধান্ত লৈ পেলালে। ৰাৱণে সোমায়ক মাৰীচক মতাই অনালে আৰু ক'লে- ৰ'লা ময়ী, আমি দুয়ো ফুৰিবলৈ যাওঁ। মাৰীচেও তুবল্ল ৰাৱণৰ সৈতে বিমানত উঠি বাওনা হ'ল। ৬১১॥

বথ তীব্ৰ গতিত ছবিবলৈ ধৰিলে। পথৰ দুৰত্ব আছিল এল ৰোজন। দুয়ো গৈ সেই বনত উপস্থিত হ'ল। ৰাৱণে মাৰীচক ক'লে- তুমি এজনী সুন্দৰী মৃগ হৈ সেই জলুপীটোৰ আশে পাশে বিচৰণ কৰি থাকিবা যি ওচৰৰ বনত লুকাই থাকিম। মাৰীচে ৰাৱণৰ কথামতে সোণৰ হৰিনী হৈ পৰ্ণকুটীৰ চৌহদত ছবিবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাৰ দৃষ্টিত স্বৰ্ণমৃগ পৰাৰ লগে লগে তেওঁৰ স্বামীক বাৰে বাৰে পছটো ধৰি দিবলৈ মিনতি কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ক'লে- ইমান ধুনীয়া স্বৰ্ণমৃগটো মই পুহিম আৰু তাৰ লগত খেলিম। ৬১২॥

নাংসীতাৰ অনুৰোধত লামাঙে ক'লে- হে প্ৰিয়ৱা এই বনাঞ্চল ৰাক্ষসৰ অধীনত। ইয়াত ৰাক্ষসবিলাকে বিভিন্ন মায়া কৰি ফুৰি ফুৰে। এয়া হয়তো ৰাক্ষসে আমাক ধ্বংসা তথা প্ৰতৰ্ণনা কৰিবৰ কাৰণেই বিভিন্ন ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। আমাক লোভাঘিত কৰিবৰ ক্ৰমাৰ্থে হয়তো পদে পদে

পৰীক্ষা কৰিব লাগিছে। লামাঙৰ কথা শুনি নাংসীতাই ক'লে- প্ৰভু। যদিও এইবিলাক মায়া দেবুৱাইছে তথাপি আপোনাৰ অমোঘ শক্তিৰ আগত ধুকো কৰিব নোৱাৰে। এই বুলি নাংসীতাই বাৰম্বাৰ অনুৰোধ কৰিলে। ৬১৩॥

বোধিসত্ত্ব লামাঙে বাৰম্বাৰ নাংসীতাক বুজোৱা সত্ত্বেও সীতা বিৰত নহল। পূৰ্বৰ বিধিৰ বিধান কোনে বশ্তাব পাৰে? এই বুলি বোধিসত্ত্ব স্বৰ্ণমৃগ ধৰিবৰ কাৰণে প্ৰস্তুত হ'ল। বামে লক্ষ্যক ক'লে- ৰাত্ৰণে নাংসীতাক দ্বিতীয়বাৰ হৰণ কৰিব লগাত পৰিল। কাৰণ পূৰ্বে শেৱকন্যা নাংসীতাই চিপহৌলছাক অভিষাপ দিয়া আছিল যে- যদি তুমি পুনৰ পৰৱৰ্তী হৰণ কৰা তেন্তে তোমাৰ যাখা চিগি মাটিত পৰিব। বোধকৰো সেই কৰ্মৰ বিপাকেই এতিয়া লগ দিব ধৰিছে। চিপহৌলছাৰ মৃত্যুৰ সময় হয়তো ওচৰ চাপি আহিছে। সেই হেতুকে আমি দুয়ো ভাই আজি এই কৰ্মৰ বিপাকত পৰি কষ্ট ভোগ কৰিব লাগিব। ইকালে নাংসীতাই বাৰম্বাৰ স্বৰ্ণমৃগ ধৰি দিয়াৰ প্ৰাৰ্থনাকে জ্বাৰি ওচৰত কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। ৬১৪॥

স্বৰ্ণমৃগটো পৰ্ণকটীৰ ফালে আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে। লামাঙে লাখানক ক'লে- ঘাই স্বৰ্ণ মৃগটো ধৰিবৰ কাৰণে যাওঁ। তুমি তোমাৰ নবৌয়েকক এৰি কলৈকো নাযাযা। এই বুলি লামাঙে স্বৰ্ণমৃগৰ পিছ ল'লে। স্বৰ্ণ মৃগ পলকে পলকে অজ্ঞান হৈ গ'ল। অনেক কষ্ট কৰিও লামাঙে স্বৰ্ণ মৃগটো ধৰিব নোৱাৰিলে। ৬১৫॥

এটা দুটা কৰি বহুত কেইটা পৰ্বত লামাঙে অতিক্ৰম কৰিলে, তথাপি স্বৰ্ণমৃগ ধৰিব পৰা নাই। ইকালে সূৰ্যদেৱতা অস্ত্ৰ যাওঁ যাওঁ। বোধিসত্ত্বই তেতিয়া অনুমান কৰিলে যে ই কেতিয়াও হৰিণ নহয়। ই কেৱল ৰাক্ষসৰ মায়াহে মাত্ৰ। ৰাণেৰে গ্ৰহাৰ কৰাৰ বাহিৰে অন্য উপায় নাই। এই বুলি বোধিসত্ত্বই বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। সেইবাণে গৈ হৰিণীৰ বুকু ভেদ কৰিলে। তৎক্ষণাত হৰিণী মাটিত ৰাগৰি পৰিল। ৬১৬॥

স্বৰ্ণমৃগৰ মায়াবী ৰূপ ধাৰণ কৰা মাৰীচে এনেদৰে চিত্ৰকৰি ধৰিলে- হে লাখানা। ঘাই যাবিলো। তুৰন্ত আহি মোক ৰক্ষা কৰাহি। এই শব্দ শুনাৰ লগে লগে নাংসীতাই বেগেৰে লাখানক ক'লে- তোমাৰ দাদাৰা লামাঙে বিপদৰ সন্মুখীন হৈছে। ততালিকে তুমি গৈ তেওঁক ৰক্ষা কৰা। হে লাখানা! মোৰ কক্ষয় কৰিবলৈ ধৰিছে। নবৌয়েকক কৰা শুনি লাখানাই ক'লে- আপুনি ভয় নকৰিব। ৰক্ষণ দাদা যিকোনো পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'লেও এনেদৰে নিচিন্তাৰে। দাদাই হয়তো কেনেদৰা ৰাক্ষসক ৰখ কৰিছে। ৬১৭॥

ৰাক্ষসে প্ৰাণ ৰক্ষাৰ নিমিত্তে এনে দাত্তৰ অনুসৰণ কৰিছে। দাদা মোকোৰ আগতে মোক বাহিবলৈ ওলাই যাবলৈ দান কৰি গৈছে। দাদাৰ আদেশ ঘাই কেনেকৈ লক্ষ্যন কৰা? লাখানাক

কথাৰ নাংসীতাই কোনো গুৰুত্ব নিদি কেৱল লামাঙক বচাবৰ নিমিত্তে বাৰে বাৰে একেটা কথাকে পুনৰাবৃত্তি কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। ৬১৮॥

নাংসীতাক লাখানাই কোনোমতেই পতিয়ন নিয়াব নোৱাৰিলে। নাংসীতাই খং আৰু আবেগত চিঞৰি উঠিল। (জাউফাৰাতা) ভৰতে ৰাজাভাৰ কাটি লোৱাৰ অভিপ্ৰায়েৰে মাকৰ লগত চল চক্ৰান্ত কৰি গৈছিল। এতিয়া তুমি মোক পত্নীৰূপে পাবলৈ বুদ্ধি কৰিছা। তুমি তুৰন্তে গৈ তেওঁক সহায় কৰা। লামাঙ অৰণ্যৰ মাজত বিশেষ বিপদৰ সন্মুখীন হৈছে। দুষ্ট ৰাক্ষসে মোৰ সতীত্বৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব নোৱাৰে কাৰণ মোৰ গাত সত্য বজাই ৰাখিছো। গতিকে তোমাৰ বিলম্বৰ প্ৰয়োজন নাই। ৬১৯॥

নাংসীতাৰ বাক্যবাহে লাখানাৰ হৃদয় বিদীৰ্ণ কৰিলে। তেওঁ ক'লে বাক যোৱাৰ আগতে মই এটা কাম কৰি যাম। এই বুলি কৈ কাগজত তেওঁ লিখি যক্ষজপ কৰি দুৱাৰ দলিত এটা আঁচ মাৰি দিলে আৰু ক'লে- এই ৰেখা পাৰ নহব। এই ৰেখাৰ ভিতৰতে ৰাক্ষসে কোনো আক্ৰমণাত্মক কৰ্ম কৰিব নোৱাৰে। মই এতিয়া দাঁধাৰ অনুসন্ধানত অৰণ্যলৈ যাওঁ। এই বুলি কৈয়েই হাতত ধনুশৰলৈ লাখানা অৰণ্যত গ'ল। ৬২০॥

অৰণ্য ভেদ কৰি লাখানা গৈ থাকোতে বাটতে লামাঙক লগ পালে। লামাঙে লাখানাক দেখি আশ্চৰ্যভাৱত সুখিলে তুমি নবৌয়েবাক এৰি কিয় আহিলা ? নবৌয়েৰা যে পৰ্ণকুটীৰত আছে মোৰ সন্দেহ হৈছে। কাৰণ ৰাক্ষস বিলাকে বিভিন্ন মায়া জানে। আমি মোহিত হোৱা ৰ্ণমৃগজনী আছিল ৰাক্ষসী মায়াৰ হৰিণী। মই মায়াবী ৰ্ণমৃগৰ পিছে পিছে দৌৰিছিলো। কোনো উপায় নাপাই শেষত শৰ নিক্ষেপ কৰিলো। সেই শৰ তাৰ বুকুত লগাত তোমাৰ নাম উচ্চাৰণ কৰি সি মৰি থাকিল। তুমি অহাটো ভুল কৰিলা। পৰ্ণকুটীৰত নাংসীতা আছে সেই কথা মই ভাবিব পৰা নাই। ৬২১॥

লামাঙৰ এনে সন্দেহ হোৱা দেখি লাখানাই গৰীন গৰীৰ ভাৱে মৃত লগালে। দাদা! মোৰ নাম উচ্চাৰণ আপুনি কৰা বুলি নবৌয়ে মনত ভৱ পাই আপোনাৰ সুৰুৰ কৰণে মোক ততাতৈয়াকৈ পঠাই দিলে। মই গ্ৰহেচৰা নবৌক ৰাক্ষসৰ বিভিন্ন মায়াজালৰ কথা বুজাইছিলো। কিন্তু নবৌয়ে মোৰ কথা বিশ্বাস নকৰিলে। মই এটা ব্যৱস্থা কৰি আছিছো। আপুনি সেই নিমিত্তে চিন্তা কৰিব নালাগে। নবৌক কোনেও হৰণ কৰিব নোৱাৰে। লাখানাৰ আশ্বাসত লামাঙে সন্তুষ্টি লাভ কৰি বৃদ্ধ ভলত জিৰণি ল'লে। ৬২২॥

ইফালে চিপাহীজাফাই পৰ্ণকুটীৰত নাংসীতাৰ স্নানেশ লেখ চাই আছিল। লাখানাই পৰ্ণকুটীৰৰ বাহিৰত এডাল আঁচ টানি যক্ষ জপ কৰি বৈছে। সেই ৰেখা কেনেও লঙ্ঘন কৰিব

নোৱাৰে। কিন্তু চিপহৌলাছাই ভাবিলে নাংসীতাক ভেঁচান ধৰিহে হৰণ কৰিব পৰা হ'ব। ৬২৩॥

এনে সোণালী সুযোগতে চিপহৌলাছাই সন্যাসীৰ বেশ ধাৰণ কৰি পৰ্ণকুটীৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। তেওঁ নাংসীতাক ক'লে তুমি কোন? কোন দেশৰ পৰা আহি এই বিশাল অৰণ্যৰ বাঘ, হাতী, সিংহ আদি বন্য জন্তুৰে ভৰা বনত সাধাৰণ এটা জুগুৰীত আছাহি। ৬২৪॥

নাংসীতাই ক'লে- মই মিথিলাধিপতি (চানেক) জনক কজাৰ নন্দিনী। অযোধ্যাৰাজ (তাতচাৰাখা) দশৰথৰ বোৱাৰীয়েক। মোৰ দেওৰ নাম (লাখানা) লক্ষ্মণ। মুনিবৰৰ এই পৰ্ণকুটীৰলৈ আগমনৰ অভিপ্ৰায়নো কি? স্বৰিকপী চিপহৌলাছাই পৰিচয় দিলে। ৬২৫॥

মোৰ নাম তাতচাকিলি (দশানন)। এখন অৰণ্য আশ্ৰয়ত নিবাস কৰো। এই অৰণ্য ভূমিত ফলমূল অন্বেষণ কৰি খাওঁ। তোমাৰ ওচৰত এতিয়া মই ভিক্ষা কৰিবৰ কৰণে আহিছো। তুমি দয়া কৰি মোক ভিক্ষা দান কৰা। ৬২৬॥

স্বৰিয়ে ভিক্ষা মগত নাংসীতাৰ হৃদয় উৎকলিত হৈ উঠিল। নাংসীতাই বনৰ পৰা আনি খোৱা ফলমূলকে আদৰ সাদৰে দান কৰি মুক্তিৰ কামনা কৰিলে। নাংসীতাই লক্ষ্মণ বেৰাৰ ভিতৰৰ পৰাই ফলমূল দান কৰাত চিপহৌলাছাই গ্ৰহণ কৰিবলৈ মান্তি নহল। তেওঁ ক'লে- যদি তুমি মোক শুদ্ধচিত্তে দান দিব খুজিছা, তেন্তে বেৰা পাৰ হৈ আহি মোক দান দিবা। তেতিয়াহে তোমাৰ দানৰ মূল্য থাকিব। ৬২৭॥

হে স্বৰিবৰ। নাৰী মাট্ৰেই স্বামীৰ বাক্য লক্ষ্যন কৰিব নাপায়। এই বেৰা পাৰ হ'লে মোৰ স্বামীক তুমি জান কৰা হ'ব। তেতিয়া মোৰ সতীত্বৰ সত্যতাৰ কোনো অশিষ্ট নাথাকিব। তেতিয়া বাৱৰণে ক'লে- তেনেহ'লে তুমি তোমাৰ হাতখন বেৰাৰ ওপৰ কৰি দিবা তেতিয়া মই দান ল'ম। ৬২৮॥

নাংসীতাই গধুৰ ভাৱে চিন্তা কৰি ভাবিলে হাতখন বেৰাডালৰ ওপৰ কৰি দিলে কে. ॥ দেখ নহব। এই বুলি ভাবি নাংসীতাই হাতখন আগবঢ়াই দিলে। ভোক্তৃৰ কথী চিপহৌলাছাই চিলাই থাপ মৰাৰি নাংসীতাৰ হাতত থাপ মাৰি ধৰি টানি নি বকত বহুৱালেগৈ। তুৰন্ত দশাননে বামুণেসেৰে বখ চলাবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাই বাটত ছৰাওৱাৰে ইলাই কিনাই কম্পি যাবলৈ ধৰিলে। গৈ থকা অৱস্থাত নাংসীতাই হাতৰোৰ কৰি দেখুৱা আৰু প্ৰকৃতি ৰাজ্যক ইলাই কিনাই প্ৰাৰ্থনা কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ৬২৯॥

তোমালোকে সকলোৱেই মোক পাৰও চিপহৌলাছাই হৰণ কৰি জনা দেখিছাহঁক। তোমালোকে মোৰ স্বামী লাখান আৰু দেওৰ লাখানক বুজাই ক'ল যে দুটি চিপহৌলাছাই মোক কলপূৰ্বক হৰণ কৰি অজ্ঞানীয়াৰ্ণেৰে লৈ গৈছে। আই কলকুটীলৈ নাংসীতাই কলকোৱে প্ৰাৰ্থনা

কবিৰ ধৰিলে। ৬৩০ ॥

হে আই বসুমতী ! শিশু অৱস্থাৰ পৰাই তুমি মোক পালন পোষণ কৰি ডাঙৰ কৰিলা। এতিয়া দুদন্ত পাণী চিপহৌলাক্কাই হৰণ কৰি আনি অনেক কষ্টৰ সন্মুখীন কৰাইছে। চিপহৌলাক্কাই ক'লে- হে সুন্দৰী নাংসীতা। তোমাক মই মোৰ যিমান মহিষী আছে সেই বিলাকৰ ভিতৰত প্ৰথম মহিষী কৰি ৰাখিম। মই ৰাক্ষসবিলাকৰ একচ্ছত্ৰী ৰজা। মোৰ ভয়ত সকলোৱে থৰহৰি কম্পমান হৈ থাকে। মোৰ নাম দশগিৰি। যাৰ মাথা দহোটা, হাত বিশখন, চকু বিশটা। ত্ৰিভুবনৰ সকলোকে মই পৰাস্ত কৰিছো। লঙ্কাৰ গৌৰৱ গাথা আৰু মোৰ যশ বীৰত্ব পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে বিয়পি পৰিছে। দেৱতা, গন্ধৰ্ব, অসুৰ, বৰুণ, গন্ধুড়, নাগ আৰু ইন্দ্ৰ আদি দেৱতাই মোৰ প্ৰভাৱত মোৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিছে। সেই একচ্ছত্ৰী ৰজাৰ মহাৰাণী হৈ ৰাজমহলৰ জেউতি চৰাবা। ৬৩১ ॥

এই বুলি চিপহৌলাক্কাই নিজ দেহৰ আকাৰ বঢ়াই নাংসীতাক দেখুৱালে। চিপহৌলাক্কাৰ দেহৰ কলেৱৰ দেখি নাংসীতাৰ চুলিৰ আগে জীৱ যোৱাৰ দৰে হ'ল। চিপহৌলাক্কাই কায়োটো সৰু কৰি পুনৰ ক'ব ধৰিলে- লামাঙ হ'ল এটা সাধাৰণ মনুষ্য। সি মোৰ সমকক্ষ কোনোপধ্যে হ'ব নোৱাৰে। সেই বনবাসী দুটো লামাঙৰ কথা আজিৰ পৰা তোমাৰ মনলৈ সন্মূলি নানিবা। ৬৩২ ॥

সি যদি একান্ত ৰজা হ'লহেতেন তেন্তে বনে বনে এইদৰে কেতিয়াও ঘূৰি নুফুৰে। তুমি এতিয়া মোৰ ৰাজমহলত অধীশ্বৰী হৈ বিভিন্ন ভোগ বিলাসতকাল জীৱন যাপন কৰিব পাৰিবা। তোমাক মই মোৰ অগ্ৰ মহিষী পাতিম। তোমাৰ সিদ্ধান্তই চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত হ'ব। তোমাৰ মতেই সকলো চলিব। বনৰ মাজতেই লামাঙৰ মৃত্যু হ'ব। সেই লামাঙৰ কথা জ্ঞান আনন্দ মনেৰে ৰাজভোগ কৰি থাকিব লাগে। ৬৩৩ ॥

ৰাৱণৰ এনে মইয়তালি আৰু উদভণালি কৰাত নাংসীতাই এক পলকো নীৰৱে থাকিব নোৱাৰি ক'লে- হে দুস্ত ৰাক্ষস! তুমি লামাঙৰ শক্তি, প্ৰতিভা আৰু বাণৰ প্ৰভাৱৰ কথা নাজানানে কি ? তেওঁবিলাকৰ পৰা বিচ্ছেদ কৰি মোক হৰণ কৰি আনিছা। কিন্তু তেওঁৰ একেপাট শৰতে তোমাৰ মাথা ছিন্ন ভিন্ন হৈ যাব। আৰু তোমাৰ স্বৰ্ণ লঙ্কাৰ গৌৰৱ গাথা খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে বিনাশ হৈ যাব। ৬৩৪ ॥

নাংসীতাই আত্মকিক দুখ শোক আৰু ক্ষোভত চিপহৌলাক্কাৰ অনেক তিব্বত কৰিছিল। কিন্তু চিপহৌলাক্কাই সেই বিলাক তিব্বত আৰু অপমানলৈ কেবলকৈ নকৰিছিল। সকলো অপমান আওকান কৰি বাৰে বাৰে দশাননে নিজৰ স্বাৰ্থ পুৰণক চেষ্টা চলাই আহিল। কিন্তু দশাননে কোনোপধ্যে নাংসীতাৰ ওপৰত বলবৰ্দ্ধন কৰিব ধৰা নাছিল। কাৰণ পূৰ্বে নাংসীতা দেৱকন্যা হৈ থকা অৱস্থাত দশাননক অভিশাপ থিয়া আহিল। সেই কাৰণে চিপহৌলাক্কাই কোনো নৰীক ওপৰত



বলাৎকাৰ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। এই উদ্দেশ্যে নাৰীৰ ওচৰ পোৱাৰ লগে লগে সৰ্বশক্তি চিপহৌলাছাৰ  
জ্ঞান পৰি যায়। সেই হেতুকে চিপহৌলাছাই নাংসীত্মৰ ওপৰত পাশটিক অত্যাচাৰ কৰিব  
নোৱাৰিছিল। ৬৩৫ ॥

নাংসীতাই কেৱল লামাঙৰ গুণ গান গাই গাই শোকত প্ৰিয়মান হৈ পৰিল। তেওঁ স্বামীক  
উদ্দেশ্য কৰি বিনাবলৈ ধৰিলে। মোক বিচাৰি অহাত আপুনি কিয় ইমান গলম কৰিছে ? এই পাৰণ  
চিপহৌলাছাই মোক হৰণ কৰি অনা দেখা হ'লে আপুনি ইয়াৰ মাথা ছিঙি মাটিত পেলালেহেঁতেন।  
এই নিলাজ চিপহৌলাছাই মোক কাপুকুৰৰ দৰে হৰণ কৰি আনিছে। এখন ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ হৈ এই  
মহাপাপীয়ে মোক চুৰি কৰি লৈ আনিছে। ৬৩৬ ॥

নাংসীতাই চিপহৌলাছাৰ প্ৰতি ক'লে- সেই সময়ত মোৰ আৰাধ্য স্বামীদেৱতা থকা হ'লে  
তোমাৰ মাথা একেপাট বাণতে খানবান কৰি মাটিত পেলাই দিলে হেঁতেন। নাংসীতাৰ তেজোশীল  
কথা শুনি চিপহৌলাছাই মৰমেৰে মাত লগালে- হে মোৰ কমল কুলৰ পাহি যেন সুন্দৰী। তুমি  
অযথাই সেই বনবাসী লামাঙৰ কথা কিয় চিন্তা কৰি নিজক দুৰ্বল কৰিছা ? তেওঁক তুমি কমণি লগ  
নোপোৱা। মইয়ো তোমাক সহজে এৰি দিয়া বিধৰ নহয়। বিমান বায়ু বেগেৰে গতি কৰিবলৈ  
ধৰিলে। তোমাৰ ৰামৰ (লামাঙৰ) অৰণ্যৰ মাজত কোনো চিন চাবেই নাথাকিব। ৬৩৭ ॥

নাংসীতাই চিপহৌলাছাক ক'লে- হে দুইমতি দশানন! তোমাৰ মৃত্যুৰ সময় ওচৰ চাপি  
আহি আছে। তুমি নিশ্চয় লামাঙৰ শৰৰ আগত উৰ্বৰি যাব লাগিব। এই বুলি কৈয়েই নাংসীতাই  
কান্দিবলৈ ধৰিলে। ওৰে বাটে হুৱাবায়ে কান্দি যাবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া নাংসীতাৰ কক্ষণ বিননি  
(কুলুঙ) পৰুড় পক্ষীৰ পুত্ৰ জটায়ু (চতায়ু) ৰে শুনিবলৈ পালে। জটায়ুয়ে ভাবিলে সতী সাধৱী  
নাংসীতাক দুমতি দশাননে বলপূৰ্বক হৰণ কৰি লৈ গৈছে। এনে স্থিতিত জটায়ু পক্ষীয়ে দুৰ্বোন্ধন  
পাৰী যেনি চিপহৌলাছাৰ চলন্ত বৰখন আগভেটি ধৰিলে। আক চিপহৌলাছাক ক'লে- হে অস্ব  
পাপমতি নিৰ্ভজ ! তুমি এনে গৰ্হিত কাম কিয় কৰিলা ? তুমি বোধিসত্ত্বৰ পৰাক্ৰমৰ কথা নাজান  
নেকি ? মোভ সৰ্ব্বণ কৰিব নোৱাৰি এনে পাপ কামত কিয় লিপ্ত হ'লা ? তোমাৰ ভগ্নী ভূপানাবাই  
নাংসীতাক ৰাত্ৰৰ কাৰণে বেদি আছিল। পৰিপাম ৰূপে লাখানাই নাক, কণ কাটি বেদি পঠালে।  
৬৩৮ ॥

ভূপানাবাৰ প্ৰতি কৰা বৰহাৰৰ নিমিত্তে তুমি এনে ঘৃণা পাপ কামত প্ৰবৃত্ত হ'লা। এই  
হৰণৰ প্ৰতিবন্ধ ভীষণ হ'ব। এই বুলি জটায়ু পক্ষীয়ে চলন্ত চিপহৌলাছাৰ বিমানখন তললৈ বহুই  
দিলে। আক ঠোঙেৰে বৰখন কত বিকত কৰি পেলালে। অন্যহাতেদি সিমানতে জটায়ু পক্ষী কত  
নাথাকি চিপহৌলাছাৰ সৰ্বশৰীৰ দৰেৰে আঁচুৰি কত বিকত কৰি তেজোৰে বান্ধি কৰিলে। কখন

জোকাৰি জোকাৰি নিম্ন গামী কৰি পেলালে। ৬৩৯ ॥

এনে অৱস্থাত চিপহৌলাছাৰ খঙে গৈ মূৰৰ চুলি পালেগৈ। খং আৰু আবেগত বৰখন চিপহৌলাছাই কিছু ওপৰলৈ তুলি ল'লে। নাংসীতাৰ ভয়ৰ প্ৰকোপ চৰিল। জটায়ু পক্ষীয়ে গৈ এজোপা গছত আগ্ৰয় ল'লে। চিপহৌলাছাই আকৌ বখ চলাবলৈ ধৰিলে। তেনেতে জটায়ু পক্ষীয়ে পুনৰ বৰখন দুয়োখন পাখি মেলি আগচি ধৰিলে। চিপহৌলাছাই খঙত অধীৰ হৈ ক'লে- তুমি মোৰ গতিত কিয় বাধা প্ৰদান কৰিছা? মোক বাট এৰি দিয়া। তুমি তোমাৰ স্থানলৈ গুচি যোৱা। এইদৰে চিপহৌলাছা আৰু জটায়ুৰ মাজত বাক বিতণ্ডা চলি থাকিল। পৰিস্থিতি ক্ৰমান্বয়ে বিষম হৈ যাবলৈ ধৰিলে। ৬৪০ ॥

চিপহৌলাছাৰ সৰ্বশৰীৰ তেজেৰে লুতুৰি পুতুৰি হোৱাত তেওঁ ভীষণ ক্ৰোধান্বিত হৈ উঠিল। চিপহৌলাছাই বখৰ পৰা নাংসীতাক নমাই থ'লে। আৰু জটায়ুলৈ বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। চিপহৌলাছাৰ বাণৰ পৰা ত্ৰিশ হেজাৰ পাচোটা বিৰাক্ত বাণ ওলাইগৈ জটায়ুৰ শৰীৰ ক্ষত বিক্ষত কৰি পেলালে। লগে লগে জটায়ুৰ ডেউকা দুখনো কাটি পেলালে। জটায়ুৰ অৱস্থা দেখি নাংসীতাই কান্ধিবলৈ ধৰিলে। ৬৪১ ॥

নাংসীতাই জটায়ুক ক'লে- আপুনি ইয়াৰ পৰা নিজ ঠাইলৈ গুচি যাওঁক। মোৰ স্বামীক আপুনি ক'ব- মোৰ যে নাৰীৰূপ হৈছে কেৱল দুটো বাৱণক বধৰ নিমিত্তেই। মোৰ নিমিত্তেই এওঁৰ নিধন হ'ব। হে প্ৰজ্ঞাভাজন পিতৃহৰূপ জটায়ু পক্ষী! আপুনি মোৰ স্বামী লামান্ত আৰু লাখানাক এই পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে অৱগত কৰাৰ। ৬৪২ ॥

নাংসীতাৰ অনুৰোধত জটায়ু পক্ষীয়ে ক'লে- এই বিষয়ে তুমি অকনো চিন্তা নকৰিবা। যদি সকলো কথা তেওঁলোকক ক'ম আৰু এই দুৰ্ঘতি য'ত থাকে সেই বিষয়েও জনাম। তেওঁ বিলাকে তোমাক উদ্ধাৰ কৰি লৈ যাব। নাংসীতা আৰু জটায়ুৰ কথোপকথন চলি থাকোতেই চিপহৌলাছাই হাঃ হাঃ কৰি হাঁহি মনমন্ত হৈ বখ চলাই দিলে। ৬৪৩ ॥

চিপহৌলাছাৰ বখ পুনৰ বায়ুৰেপে আগুৱাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাছাই (লিখ্যামুক) স্বৰ্ণমুক পৰ্বত অতিক্ৰম কৰিলে। সেই পৰ্বতত (সুৰাভিকা) সূত্ৰীৱ, নালা (নল), নীলা (নীল), আনুদাম (হনুদাম) চান্দুদাম (জাহ্নবান), আদি বানৰ সকল একগোট হৈ বহি আছিল। ইফালে নাংসীতাই ৰোহিঙ্গদেৱ নাম লৈ চিক্ৰি চিক্ৰি আকাশদৰে গৈ আছিল। নাংসীতাৰ মনত বানৰ বিলাকে অনুমান কৰিছিল যে এওঁ সিন্ধৱ লামান্ত ৰোহিঙ্গদেৱৰ পত্নী হ'ব। ৬৪৪ ॥

বানৰ বিলাকৰ আলোচনা চিপহৌলাছাই শুনি গৈছিল। চিপহৌলাছাই সন্দেহ নষ্ট নকৰি বিদায় নি নিজ ৰাজ্য পোৱালগৈ। ৰাজ্য পাই চিপহৌলাছাই চিন্তা কৰিব ধৰিলে - যদি নাংসীতাই

মোৰ কথাত ৰাজি নহয় তেন্তে তাক ৰাজমহলত নাৰাখি ফুলনিত ৰাখি ৰোৱাই ভাল হ'ব। এতিয়া ৰাফসিনী বিলাকৰ মতামত লোৱাটো উচিত হ'ব। ত্ৰিকুং নামৰ ৰাফসিনীক নাংসীতাৰ মনৰ ভাৱ পৰিৱৰ্তনৰ অৰ্থে চিপহৌলকাই নিয়োগ কৰি নিজে ৰাজমহলত মহাসুখেৰে থাকিবলৈ ধৰিলে। ৬৪৫ ॥

লামাঙ আৰু লাখানাই অৰণ্যৰ পৰা ঘূৰি আহি পৰ্ণকুটীকৃত নাংসীতাক নেদেখি শোকে বেজাৰে বিমোহত পৰিল। নাংসীতাৰ অনুপস্থিতিয়ে দুয়ো ভাইৰ কাৰণে পৰ্ণকুটীৰ পৰিৱেশ শোক সাগৰত পৰিণত কৰিলে। দুয়ো ককাই ভায়ে হৰাওৱাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৬৪৬ ॥

তেওঁবিলাকে ভাবিলে- যে হয়তো ৰাফসবিলাকে নাংসীতাক ধৰি ৰাই পেলালে। লামাঙে বুকু ভুকুৱাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ এই বুলি বিনাবলৈ ধৰিলে- হে মোৰ প্ৰাণেশ্বৰী! তোমাৰ অবিহনে মোৰ আৰু জীয়াই থকাটো অসম্ভৱ। আমাক এৰি তুমি ক'লৈ গ'লা ? হে অৰণ্যবাসী, হে প্ৰকৃতিদেৱী! তোমালোকৰ বুকু সুন্দা কৰি কোন দুৰাচ্ছাই এই কাম কৰিলে ? যদি তোমালোকৰ কোনোবাই নাংসীতাক দেখিছিল। অনুগ্ৰহ কৰি বৃক্ষৰ মাজৰ পৰা ওলাই আহি মোক সকলো ৰাখবৰ দিয়াহি। অন্যথা মোৰ হৃদয়ত শান্তি নহ'ব। ৬৪৭ ॥

নাংসীতাৰ ৰূপ লাৱণ্যই মোৰ হৃদয় একেবাৰে জৰ্জৰিত কৰিব ধৰিছে। নাংসীতাৰ কমল সদৃশ নয়নযুৰিও দেৱতাই সকলোকে চমৎকৃত কৰিবৰ কাৰণেই হয়তো নিশ্চয় কৰিছিল। হে অৰণ্যবাসীসকল। যদি কোনো দুৰ্ভাগ ৰাফসে নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ গৈছে তেন্তে মোক ৰবৰ দিলে মই অতি সোনকালে বিচাৰি আনিম। ৬৪৮ ॥

এইদৰে লামাঙ আৰু লাখানাই বিলাপ কৰি কৰি নাংসীতাৰ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে। দুয়ো ককাই ভায়ে শিলাখণ্ড, পৰ্বত, পাহাৰ, বন, উপবন আদি বিভিন্ন স্থানত বিচাৰি হয়ৰাণ হ'ল। ক'তো কোনো সন্ধান নাপাই দুয়ো ককাই ভাই জনাই বনাই ফুৰিবলৈ ধৰিলে। কোনো আশাৰ ৰেঙনি নেদেখি দুয়ো চকুৱেদি সবিস্ময় ফুল দেখিলে। এইদৰে অনেক বন, উপবন, পৰ্বত, পাহাৰ অতিক্ৰম কৰিলে। ক'ত কিমান দূৰ পাৰ কৰিছে কোনো ৰবৰেই নাই। সৈ পৈ এডোখৰ ঠাইত তেওঁলোক উপস্থিত হ'ল। ৬৪৯ ॥

এঠাইত তেজৰ চেকুৰা আৰু বনৰঙ তেজৰে ৰাঙলি হৈ থকা দেখিবলৈ পালে। তেতিয়া লামাঙে অনুমান কৰিলে যে কোনো ৰাফসে হয়তো মোৰ মৰমী পত্নীৰ প্ৰাণ হৰণ কৰিলে। হয়! হয়! কৰি হিয়া মূৰ ধুনি তেওঁ কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৬৫০ ॥

লামাঙ আৰু লাখানাই ককল বিলাপ কৰি থকা (চতুৰ্থ) জটিল পৰীয়ে দেখিলে। লগে লগে জটিল পৰী ওচৰ চাপি আহিল। লামাঙ আৰু লাখানাক পৰীয়ে নিজৰ পৰিচয় দি ক'লে-

মই তোমালোকৰ পিতাৰ এজন আত্মীয় বন্ধু। এবাৰ তোমালোকৰ পিতাক মৃত্যুৰ মুখৰ পৰা  
ৰক্ষা কৰিছিলো। মোৰ নাম জটায়ু পক্ষী। মই এই বনৰ ৰজা। সতী সাধৱী নাংসীতাক পাপিষ্ঠ  
চিপহৌলাকাই হৰণ কৰি নিয়া দেখিছিলো। ৬৫১ ॥

### অধ্যায়- ১৮

নাংসীতাক ৰক্ষা কৰিবৰ কাৰণে মই চিপহৌলাকাৰ বিমানখন কামুৰি ধৰিছিলো। তাৰ  
লগত মোৰ ভীষণ যুদ্ধ হ'ল। যুদ্ধত সি বিষাক্ত বাণেৰে মোৰ সৰ্বশৰীৰ ক্ষত বিক্ষত কৰি পেলালে।  
মোৰ পাখি দুখনো পাৰশুই কাটি পেলালে। তথাপি মই আপোনাৰ নাংসীতাক ৰক্ষা কৰিব  
নোৱাৰিলো। পাখিৰ অভাৱত মই এতিয়া ক'লৈকো যাব নোৱাৰা হ'লো। নাংসীতাই চিঞৰি  
চিঞৰি এই বুলি মোক কৈ গ'ল মোৰ স্বামী লামাঙে যেন অতি সোনকালে মোক এই দুৰাত্মা ৰাক্ষসৰ  
হাতৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি নিয়েহি। মই এই সংবাদ দিবলৈকে ইমান দিন তোমালোকৰ কাৰণে বাট চাই  
থাকিলো। তোমালোক এতিয়া অৰণ্যত নাংসীতাক বিচাৰি ফুৰি কোনো লাভ নাই। ৬৫২ ॥

চিপহৌলাকাৰ স্বৰ্ণ লঙ্কা সমুদ্ৰৰ পাৰত অৱস্থিত। তাতেই নাংসীতা আছে। তোমালোকে  
নাংসীতাক সেই ৰাজ্যৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি আনা। মোৰ এতিয়া কথা কোৱাৰ ঋণ্য নাই। তোমালোকক  
এই সংবাদ দিবৰ কাৰণেই মই ইমান সময় প্ৰতিক্ষা কৰি আছিলো। এই কথাখিনি কৈ অতোৱাৰ  
অলপ পিছতে জটায়ু পক্ষীয়ে প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। ৬৫৩ ॥

ৰাজকুমাৰ দুজন জটায়ু পক্ষীৰ মহানুভৱতাত মুগ্ধ হ'ল। নাংসীতাৰ কাৰণেই জটায়ুৱে  
আজি তেওঁৰ অমূল্য জীৱন ত্যাগ কৰিব লগাত পৰিল। এইদৰে ভাৱি চিন্তি কুমাৰ দুজনে বেজাৰ  
মনেৰে মৃত জটায়ু পক্ষীৰ দেহ সেই ঠাইতে কাঠ সংস্কাৰ কৰিলে। তাৰ পাছত তেওঁলোকে দক্ষিণৰ  
অৰণ্যভূমি অঞ্চললৈ যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁলোক গৈ এখন নদী পালেগৈ। সূৰ্য্য দেৱতায়ো অস্ত  
আকাশত বহিবলৈ ধৰা দেখি ৰাজকুমাৰদ্বয়ে সেই নদীৰ গছ এজোপাৰ তলতে জিৰণি লোৱাৰ  
মানস কৰিলে। ৬৫৪ ॥

লামাঙ আৰু লাখানাৰ দুখ সাগৰৰ পাৰাত্মা নোহোৱা হ'ল। তেওঁলোকৰ এই অৱস্থা  
দেখি তুষিত ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ (ইংতাচিক্ৰা) ইন্দুই লামাঙ আৰু লাখানাৰ জ্বালা যন্ত্ৰণা সন্ত  
কৰিব  
নোৱাৰি চাতুৰ্য্যাক নিবেদন কৰিলে, লামাঙ আৰু লাখানা থাকিবৰ নিমিত্তে এটা সু-ব্যৱস্থা কৰি  
দিব লাগে। আৰু অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰো যোগান ধৰিব লাগে। ৬৫৫ ॥

এনে পৰিস্থিতিত চাতুৰ্য্যহাও দ্বিবেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। লামাঙ আৰু লাখানা যি  
জোপা গছৰ তলত শুই আছিল, তালৈ গৈ চাতুৰ্য্যহাই স্বৰ্গ দেৱতাৰ স্বৰ্ণলৈ সুখিলে- তোমালোকৰ  
কোন ? ক'বপৰা আহিছা ? মোৰ বন্ধন তলত কিয় আহাইক ? লামাঙ আৰু লাখানাই সাৰ পাই

যক্ষক দেখিলে। ৬৫৬ ॥

যক্ষদেবতাব প্রশুর উত্তৰ দিবৰ কাৰণে লামা<sup>৩</sup> লামানাক পাচিলে। লামানাই তেতিয়া যক্ষক ক'লে আমি (অমুঠা) অযোধ্যা ৰাজ্যৰ পৰা আহিছো। (তাতচাৰাখা) দশৰথ আমাৰ পিতা। পিতাৰ আজ্ঞা পালনৰ নিমিত্তে আমি আহি বনবাস খাটিছো। কিন্তু পৰিতাপৰ বিষয় যে কোনোবা পাপী দুৰ্মতিয়ে আমাৰ নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ গ'ল। নাংসীতাৰ অন্বেষণত আমি বনে বনে ঘূৰি ফুৰিছো। তুমিনো বাক কোন ? তুমি যে যক্ষ বুলি কৈছা কিন্তু আমি প্ৰকৃততে তোমাক চিনি পোৱা নাই। ৬৫৭ ॥

যক্ষদেৱতাই তেতিয়া ক'লে তোমালোক এতিয়া এই নদীৰ পাৰে পাৰে গৈ থাক। গৈ গৈ তোমালোকে এটা পৰ্বত পাবা। সেই পৰ্বতটোৰ নাম লিখ্যামুক। সেই পৰ্বততে (সুখালিখা) সুপ্তীৰ বান্দৰ ৰজাই ৰাজত্ব কৰি আছে। তোমালোকে তাতগৈ তেওঁৰ লগত বন্ধুত্ব স্থাপন কৰিবা। তেওঁই তোমালোকক সহায় কৰি নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰি দিব। চিপহৌলাছাই সাগৰৰ তীৰত থকা ফল লঙ্ঘত বাস কৰে। ৬৫৮ ॥

মই চাতুমাহা ৰাজা দেৱতা। তোমালোকৰ সহায়ৰ নিমিত্তে মই ইয়ালৈ আহিছো। তোমালোকে মোৰ এই ধনুৰ লোৱা। চাতুমাহাই ধনুৰ প্ৰদান কৰি আৰু আগম নিগমৰ ৰাজ্য সুগম কৰি তাৰ পৰা অৰ্জ্জান হ'ল। তেওঁ একে কোবে গৈ লিখ্যামুখ পৰ্বতত থকা ৰজা সুখালিকাক সৰিশেষ বুজাই দিলে। ৬৫৯ ॥

মনুষ্য কুমাৰ দুজনেৰ লগত বন্ধুত্ব পাতি ল'লে তোমালোকৰ পৰম্পৰে পৰম্পৰৰ মনোবাঞ্ছা সিদ্ধি কৰিব পাৰিবা। এইদৰে চাতুমাহাই বুজাই বঢ়াই নিজ ৰাজ্যলৈ গতি কৰিলে। ৬৬০ ॥

## ॥ ৰাম লক্ষ্মণৰ কিত্তিক্যা যাত্ৰা ॥

দেৱতাৰ পৰামৰ্শমতে ৰাজকুমাৰ দুজনে নদীৰ পাৰে পাৰে গৈ লিখ্যামুখ পৰ্বত পালেগৈ। সেই পৰ্বতত নিবাস কৰা বিভিন্ন হিংস্ৰ জন্তু বিলাকে কুমাৰৰ প্ৰভাৱত বাট এৰি দিলে। তেওঁবিলাকে গৈ বান্দৰ ৰজা সুখালিকৰ ওচৰ পালে। সুখালিকই মনুষ্য ৰাজকুমাৰ দুজনক দেখি বান্দৰ বিলাকক ক'লে- তোমালোকে যে সেই দুজনা মনুষ্য কুমাৰ দেখিছা তেওঁবিলাকে বিভিন্ন স্থানলৈ যত্না আৰু সময়্যাব সন্মুখীন হৈ অৱশ্য ভেদ কৰি আহি আমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিছেই। ৬৬১ ॥

নব তনু ধাৰণ কৰা ৰাজকুমাৰক লৈ বান্দৰ বিলাকে আলোচনা কৰিলে - এওঁবিলাকক দেখি এনে ধাৰণা হয় যেন কোনো অৰি কুমাৰহে। কোনো সময়ত মনুষ্য ৰূপত দেখা যায়। স্তম্ভত ধনু ৰাঁড় দেখিলে আকৌ আমাৰ পেটতে স্তম্ভ ভৰি গুৰুই। ৰজা সুখালিকই প্ৰথমতে আনুমানিক (হনুমান) ক'লে- তুমি প্ৰথমতে গৈ তেওঁবিলাকক ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰি আহাঁচোন। ৬৬২ ॥

আনুমাৰে ঋষি ৰূপ ধাৰণ কৰা লামাঙ আৰু লাখানাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লগৈ। তেওঁ ক'লে- হে কুমাৰদ্বয়। তোমালোক বাক কোন? কোন দেশৰ পৰা আহি এই অগাধ অৰণ্যত প্ৰৱেশ কৰিছাহি? তোমালোকৰ ইয়ালৈ আগমনৰ অভিপ্ৰায়নো কি? তোমালোকৰ পৰিচয় মই জানিব বিচাৰো। আমাৰ ৰজাই তোমালোকৰ পৰিচয় ল'বৰ নিমিত্তে মোক ইয়ালৈ পঠাইছে। মোৰ নাম আনুমাৰ (হনুমান)। আমাৰ ৰজাৰ নাম সুখালিকা (সুগ্ৰীৱ)। লামাঙ আৰু লাখানাই তেতিয়া ক'লে- আমি তোমালোকৰ সৈতে বন্ধুত্ব পাতিবৰ কাৰণে আহিছো। আনুমাৰে ক'লে- তেন্তে তোমালোকৰ সম্পূৰ্ণ পৰিচয় দি আমাৰ লগত মিত্ৰতা কৰা। ৬৬৩॥

বোধিসত্ত্বই (লামাঙে) তেতিয়া ক'লে- আমি অযোধ্যা ৰাজ্যৰ পৰা আহিছো। আমাৰ পিতাৰ নাম তাতচাৰাখা (দশৰথ)। তেখেতৰ মই জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ। মোৰ নাম লামাঙ (ৰাম)। এওঁ হ'ল মোৰ ভাই, নাম লাখানা। পিতাৰ আজ্ঞা পালনৰ অৰ্থে আমি বনত আহোহি। বনবাসত থকা অৱস্থাতে মোৰ পত্নী নাংসীতাক লঙ্কাৰ ৰজা চিপহৌলাছাই হৰণ কৰি নিলে। নাংসীতাৰ অন্বেষণত আহি আহি আমি এই পৰ্বত পাইছোহি। এই লিখ্যামুখ পৰ্বতৰ ৰজা সুখালিকা (সুগ্ৰীৱ)ৰ লগত যদি আমি মিত্ৰতা কৰো তেন্তে নাংসীতাৰ সন্ধানত সহায় হ'ব। ৬৬৪॥

আনুমাৰে তেতিয়া ক'লে- যদি আপুনি আমাৰ ৰজা সুখালিকাৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰে তেন্তে আমাৰ ৰজাই নিশ্চয় আপোনাৰ দাসহৈ আপোনাৰ পাত্ৰন কাৰ্যত সহায় কৰিব। আপোনাৰ দৰে আমাৰ ৰজা সুখালিকাইও তেওঁৰ পত্নীৰ সৈতে সুখে সন্তোষে গৃহবাস কৰিব পৰা নাই। পাৰশু পলিমাঙ (বালী) ৰজাৰ অন্যায় অত্যাচাৰত নিবাসিত হৈ আহি এই পৰ্বতত বাস কৰি আছে। তেওঁ আপোনাৰ সৌহাৰ্দ ৰূপ হৈ সৰ্বতো প্ৰকাৰে সহায় কৰিব। ৬৬৫॥

আনুমাৰৰ কথা শুনাৰ পিছত লামাঙে ক'লে- তোমালোকৰ ইচ্ছাই মোৰ ইচ্ছা। (লামাঙে) বোধিসত্ত্বৰ কথাত আনুমাৰে আনন্দ প্ৰকাশ কৰি লিখ্যামুখ পৰ্বতত থকা ৰজা সুখালিকাক সকলো বৃত্তান্ত কৈ শুনাগৈ। তেওঁ ক'লে- আমি দেখা ৰাজকুমাৰ মনুষ্যদ্বয় অযুঠা ৰাজ্যৰ তাতচাৰাখাৰ পুত্ৰ লামাঙ আৰু লাখানা। তেওঁ বিলাকে বনবাস কৰি আছিলহি। লামাঙৰ পত্নী নাংসীতাক ষোলে দুৰ্বৃত্ত চিপহৌলাছাই বনৰ পৰাই হৰণ কৰি লৈ গ'ল। তেওঁ বিলাকে এতিয়া নাংসীতাৰ অনুসন্ধানত ঘূৰি ফুৰিছে। ৬৬৬॥

আমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰাৰ অৰ্থ হ'ল আমাৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰা। সুখালিকাই আনুমাৰৰ কথাত সন্তুষ্ট হৈ ফলমূল পোটাই লৈ লামাঙ আৰু লাখানাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। সুখালিকাই ক'লে- আপোনাৰ লোকৰ সকলো পৰিচয় আনুমাৰে মোক কৈ আগবঢ়ায় কৰিছে। এতিয়া আপোনাৰ পত্নী নাংসীতাৰ উদ্ধাৰৰ অৰ্থে আমি বন্ধুত্ব ৰাঢ়ি দুৰ্ভয় অভিযান চলাব লাগিব। ৬৬৭॥

তাৰ আগতে আমি দুয়ো বন্ধুত্বৰ পাশত আৱদ্ধ হ'ব লাগিব। আমি দুয়ো প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'ব লাগিব। আমাৰ মৈত্ৰী চিৰযুগমীয়া হ'ব লাগিব। ই যাতে ঊনক্ৰমে কেতিয়াও বিচ্ছিন্ন নহয়। সুখালিকাৰ এনে সাধু ব্যৱহাৰত আৰু প্ৰৱল আগ্ৰহত লামাঙে অত্যন্ত সুখ অনুভৱ কৰিলে। ততালিকে ভায়েক ৷ লামানাক শুকান কাঠ আনি অগ্নি প্ৰজ্বলিত কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। লামানায়ো লামাঙৰ আদেশক্ৰমে অৱগাৰ পৰা শুকান কাঠ বিচাৰি আনি অগ্নি প্ৰজ্বলিত কৰিলে। ৬৬৮ ॥

লামাঙ আৰু সুখালিকা দুয়ো অগ্নিৰ ওচৰত থিয় হ'ল। দুয়ো কৈ উঠিল- আমাৰ মিত্ৰতা চিৰযুগমীয়া হওঁক। আমি পৰম্পৰে পৰম্পৰক বিশ্বাস ৰাখি সহায় সহযোগিতা কৰিম। আমাৰ মাজত উৎপন্ন হোৱা চেনেহ প্ৰীতি আজীৱন আৰু সংসাৰ থাকে মানে নিচিগা ধাৰৰ দৰে বৈ থাকিব। হে সত্যৰ প্ৰতীক অগ্নিদেৱতা! তুমি আমাৰ এই সত্য প্ৰতিজ্ঞাক আজীৱন জীৱন্ত কৰি ৰাখিবা। ৬৬৯ ॥

এইদৰে দুয়ো প্ৰজ্বলিত অগ্নিৰ ওচৰত থিয় হৈ বচন বদ্ধ হৈ থাকিবলৈ অঙ্গীকাৰ কৰিলে। তেওঁবিলাকৰ আনন্দ উৎসাহৰ সীমা নোহোৱা হ'ল। তেওঁলোকে বন্য বনৰীয়া ফলমূল খাই বিভিন্ন বিষয়ৰ ওপৰত আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৬৭০ ॥

সুখালিকাই ক'লে- হে প্ৰভু লামাঙ ৷ আপুনি অযোধ্যা নগৰৰ পৰা নিৰাসিত হৈ আহি আমাৰ লিখ্যামুক পৰ্বতত প্ৰৱেশ কৰিছেহি। মোৰ দাদা পালীমাঙ (বালীৰ) অন্যায় অত্যাচাৰ উৎপীড়নত তিষ্ঠিব নোৱাৰি নিৰাসিত হৈ আহি এই পৰ্বতত আছোহি। এইয়ে বনাঞ্চল আপুনি দেখিছে, এইয়া হ'ল ঋষি মুনি সকলৰ বস আৱাসভূমি। ৬৭১ ॥

সুখালিকাই লামাঙক ক'লে- যাক নামেৰে এটা প্ৰকাণ্ড দেৱতা আছিল। সি গুহাত বাস কৰে। সি গুহাৰ পৰা ওলাই বান্ধৱী বিলাকক ধৰিলে গুছি দায়। কেতিয়াবা কেতিয়াবা হাতী, ঘোঁৰা, ঘ'হ, গাহৰী আদিৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি পৰ্বতী হুণ কৰে। ৰাজ্যত যে এনে বিলাক অত্যাচাৰ আৰু উৎপীড়ন চলি আছে এই কথা দাদা পালীমাঙে মোক এদিন ক'লে- তেওঁ মোৰ লগত আলোচনা কৰি ক'লে-ব'লা ভাই আমি গৈ সেই দুৰ্ভাগ্য যাক দেৱতাকৈ বধ কৰি আমাৰ মাজত শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰো। দাদাৰ আদেশ মতেই আমি সেই দুৰ্ভাগ্য অৰেকণত গ'লো। ৬৭২ ॥

আমি গৈ অত্যাচাৰী বন্ধকৈ গুহাৰ পৰা অহা হোৱা কৰি থকা দেখিবলৈ পালো। দাদা বালিয়ে আশ্বক ক'লে- তোমালোক গুহাৰ কক্ষতে বৈ থাক। এই গুহাৰ ভিতৰত বন্ধক অনুসন্ধান কৰো। কিন্তু এনে কথা হ'ল তাক বধ কৰিব নোৱাৰা পৰ্যন্ত গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা ওলাই নাযোৱে। যদি বধ হয় পৰ্যন্ত এই গুহাৰ পৰা ওলাই নাযোৱে তেতিয়া বুজিব লাগিব হতত মোৰ কৃত্ত হ'ল। তেতিয়া তুমি ৰাজ্যত গৈ ৰাজ্য কৰা চলাবা। ৬৭৩ ॥

পালিমাণ্ডে গুহাৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। চাওঁতে চাওঁতে কেইবামাহো পাৰহৈ গ'ল। আমি তেওঁৰ প্ৰতিষ্কাৰত হৈ থাকিলো। বাৰ মাহেও পালীমাণ্ড গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা ওলাই নাইল। বাৰমাহ অতিক্ৰম হৈ যোৱাৰ পিছত আমি শিল পাথৰ আদিৰে গুহাৰ মুখ বন্ধ কৰি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিলো। প্ৰজাবৰ্গই মোক ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিলে। দাদাৰ পূৰ্ব প্ৰতিশ্ৰুতি মতেই মই ৰাজসিংহাসনত আৰোহণ কৰিলো। ৬৭৪ ॥

ইফালে পালীমাণ্ডে যক্ষ দেৱতাক বধ কৰিলে। তেওঁ বাহিৰলৈ ওলাবলৈ চেষ্টা কৰি দেখিলে যে গুহাৰ মুখটো শিল পাথৰ আদি দি বন্ধ কৰি থোৱা আছে। পালিমাণ্ডে নিজ অমোঘ শক্তিৰ দ্বাৰাই শিল পাথৰ আঁতৰাই গুহাৰ বাহিৰ হ'ল। তেওঁ গৈ ৰাজমহলত প্ৰৱেশ কৰিলে। কোনো কথাৰ আঁত ন'লৈ মোক অনেক তিৰস্কাৰ কৰি শেষত প্ৰহাৰ কৰি মোক ৰাজ্যৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিলে। মই বহুত ঠাইত আশ্ৰয় ল'লো কিন্তু তেওঁ ক'তো মোক শান্তিৰে থাকিবলৈ নিদিয়ে। য'তে মই থাকো তাতে অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি মোক খেদি পঠাই। ৬৭৫ ॥

এদিনৰ কথা। মৃত যক্ষ দেৱতাৰ ভায়েকে মোৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ লোৱাৰ অভিপ্ৰায়েৰে মই গৈ থকা ঠাইত ওলালগৈ। বাটতে জলকুৱৰীয়ে (মুনিমেখলা) মৃত যক্ষৰ ভায়েকক লগ পাই ক'লে- তুমি কি কাৰণে সুখালিকাক বিচাৰি আছা ? তোমাৰ ককায়েৰা যক্ষক পালিমাণ্ডেহে বধ কৰিছিল। সুখালিকাৰ দোষ ক'ত ? পালিমাণ্ডে তেওঁক অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি ৰাজ্যৰ পৰা খেদি পঠাইছে। ৬৭৬ ॥

সক যক্ষদেৱতাই মুনি মেখলাৰ কথাত সুখালিকাক এৰি পালিমাণ্ডৰ ওচৰ পালেগৈ। তাত গৈ দুয়োৰে মাজত তুমুল যুদ্ধ হ'ল। পালীমাণ্ডে যুদ্ধত সক যক্ষদেৱতাটোক বধ কৰিলে। সক যক্ষদেৱতাৰ মৰাশটো পালিমাণ্ডে লিখ্যামুক পৰ্বতৰ কালে দলিয়াই মাৰি পঠিয়ালে। লিখ্যামুক পৰ্বতত থানহু আৰু তপস্যাবত ঋষিৰ পাত মৃত যক্ষদেৱতাৰ শৰীৰৰ তেজ ছিটিকি পৰিল। ৬৭৭ ॥

পালিমাণ্ডৰ এনে দুৰ্ভাৰ্য্যত ঋষি মুনিসকলৰ ভীষণ ঋং উঠিল। তেওঁলোকে এই বুলি অভিশাপ দিলে যে আজিৰ পৰা পালিমাণ্ড এই অৰণ্যভূমিত প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰে। যদি কিবা ক্ৰমবশত পালিমাণ্ড এই বনাঞ্চলত সোমায় তেন্তে তাৰ শৰীৰ বনা জন্তু বিলাকে চিৰাচিৰ কৰি ফালি পেলাব। ঋষিৰ এনে অভিশাপ শুনি পালিমাণ্ডে ঋষিৰ ওচৰত গৈ ক্ষমা ভিক্ষা কৰিবলৈ নাগালে। ঋষিৰ দৃত্বাৱেই হ'ল। ঋষিয়ে সেই অভি শাপ যিদিনা পালিমাণ্ডক দিছিল সেইদিন ধৰিবৰ পৰা পালিমাণ্ড এই অঞ্চলত সোমোৱা নাই। সেই কৰণে মই এই পৰ্বতত নিশ্চিন্ত মনৰে আছোঁ। ৬৭৮ ॥

সুখালিকাৰ ককণ ঘটনা বিলাকৰ বৰ্ণনা লামাণ্ডে একত্ৰ মনে শুনিলে। লামাণ্ডে নিৰ্ভয় দি ক'লে- এইবিলাক বিষয়লৈ তুমি এতিয়া তিলমাত্রও চিন্তা কৰিব নালাগে। সকলো সমস্যা সমাধান



হৈ যাব। কেবল তুমি মোক যিমান পাৰা সহায় কৰা। সুখালিকাই কৰঘোৰে ক'লে-প্ৰভু আপোনাৰ কৃপাত যদি (কিংতা) কিঙ্কিয়া ৰাজ্যৰ মই ৰজা হ'ব পাৰো, তেন্তে মোৰ অগ্ৰগণ সৈন্যৰ সৈতে আপোনাৰ ধৰ্ম পত্নী নাংসীতাক আমি উদ্ধাৰ কৰি আনিম। ৬৭৯॥

চিপহৌলাকাই যেতিয়া সুন্দৰী নাংসীতাক এই পৰ্বতৰ ওপৰেদি লৈ যায়, তেতিয়া সাধৱী নাংসীতা মাতৃয়ে বিলাপ কৰি কৈ গৈছিল। অৰণ্যৰ জীৱজন্তু, পশুপক্ষী আদিক নিবেদন কৰি গৈছিল। সেই কৰুণ দৃশ্য মই নিজ চকুৰে দেখিবলৈ পাইছিলো। চিপহৌলাকাও কম নহয়। তেওঁ হ'ল ৰাক্ষস বিলাকৰ অধিপতি। গতিকে অসংখ্য সৈন্য সামন্ত সহিত যুদ্ধ যাত্ৰা নকৰিলে সুকল আশা কৰা কথা হ'ব। সুখালিকাৰ কথাত লামাঙে ক'লে সেই বিষয়েও কোনো চিন্তা কৰিব নালাগে। সকলো সমস্যা সমাধান হৈ যাব। ৬৮০॥

এতিয়া তোমাৰ প্ৰথম কাম হ'ব কিংতাৰাজ্যৰ ৰজা হোৱাটো। মই সেই পাণিষ্ঠৰ ৰাজ্যত গৈ তাৰ সমস্ত অহংকাৰ আৰু শক্তি পৰীক্ষা কৰি তাক যমপুৰ দৰ্শন কৰাম। লামাঙৰ এনে বীৰত্বপূৰ্ণ আৰু অদম্য সাহসিকতা দেখি সুখালিকাৰ হৃদয় আনন্দত নাচি উঠিল। ৬৮১॥

সুখালিকাই পালিমাঙৰ বিশেষ পাৰদৰ্শিতা আৰু মহিমামণ্ডিত শক্তিৰ কথাও লামাঙৰ আগত বৰ্ণনা কৰি শুনালে। তেওঁ ক'লে- পালিমাঙৰ গাৰ ছালখন সাত জোপা তাল গছৰ সমান ডাঠ। তেওঁ থাকে সাগৰ তীৰৰ কিংতা ৰাজ্যত। সেই পৰ্বত সকলো ফালৰ পৰাই ফলে ফুলে সৌন্দৰ্যই জাতিজাৰ আৰু অতি মনোমোহা। পালিমাঙৰ উচ্চতা (এক কয়ক) একমাইল। তেওঁ বিভিন্ন মায়াজাল ৰচনা কৰিব পাৰে। তেওঁ ইচ্ছা কৰিলে শৰীৰৰ কলেৱৰ বঢ়াটোটা কৰিব পাৰে। তেওঁৰ পৰাক্ৰম আৰু ক্ষমতা অতুলনীয় কাৰণে সেই পৰ্বতত ৰাজত্ব কৰি আছে। ৬৮২॥

পালিমাঙৰ বল বীৰ্যৰ বৰ্ণনা শুনি লামাঙে সুখালিকাক ক'লে- পালিমাঙৰ শৰীৰৰ ছাল সাত জোপা তাল গছৰ সমান হলেও আৰু শৰীৰৰ কলেৱৰ যিমান নবঢ়ালেও মই কোনো পৰোৱাই নকৰো। যদি তাৰ শৰীৰ সুদেৰ পৰ্বতৰ সমান কৰে তথাপি মই মোৰ বাণৰ প্ৰহাৰেৰে ক্ষতক্ষত ভিতৰতে তাৰ অস্তিত্ব নিৰ্মূল কৰি পেলাম। গতিকে মোৰ এই অঘোৰ বাণৰ সন্মুখত পালিমাঙ কোন কুট ১ তাৰ সমস্ত শক্তি মোৰ এই অঘোৰ বাণেৰে নিৰ্মূল কৰি পেলাম। তুমি এই বিষয়ে তিলমানে চিন্তা নকৰিবা। ৬৮৩॥

লামাঙৰ মুৰত এনে বীৰত্বৰ কথা শুনি সুখালিকাই তাৰ প্ৰমাণ চাবৰ নিমিত্তে ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। লামাঙে ক'লে- তেন্তে বহু চোৱা, মোৰ শক্তিৰ পৰীক্ষা। এই বুলি লামাঙে পৰ্বতৰ লালে অস্তিত্ব নিৰূপণ কৰিলে। পৰ্বত ৰাজ্যত ভীষণ ছুমিকণ্ণৰ দ্বাৰে বদ আৰু কণ্ণন হ'বলৈ ধৰিলে। লগে লগে পৰ্বতত কুই জ্বলিবলৈ ধৰিলে। চকুৰ পটভৱতে গছ গছনি আৰু শিলাখণ্ড ভৰীভূত হৈ

ছাইত পৰিণত হৈ গ'ল। ৬৮৪ ॥

সুখালিকাই মনে মনে চিন্তা কৰিলে। এওঁৰ শক্তি দেখিছো কাৰো লগত তুলনা নহয়। চিপহৌলাকা পালিমাঙহে নালাগে সমস্ত বিশুয়ো এওঁৰ সম্মুখত তিষ্ঠি নোৱাৰিব। মোৰ মনোবাঞ্ছা সিদ্ধি হ'বলৈ আৰু বেছি সময় নালাগিব। এইদৰে ভাবি সুখালিকাই লামাঙ আৰু লাখানাক লৈ ধীৰে ধীৰে (কিংতা) কিঙ্কি ক্যাব ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ৬৮৫ ॥

তাতগৈ লামাঙে সুখালিকাক ক'লে- যদি আমি একহৈ যুদ্ধ কৰো, তেন্তে পালিমাঙেও সৈন্যলৈ যুদ্ধ কৰিব। পৰিণাম স্বৰূপে এই পৰ্বতত নিবাস কৰা সমস্ত প্ৰাণীয়ে অযথা প্ৰাণ বিসৰ্জন দিব লগাত পৰিব। গতিকে পালিমাঙক অকলশৰে উলিয়াই অনাটোৱেই ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। সুখালিকাই (সুগ্ৰীৱ) তেতিয়া লামাঙক ক'লে - আপুনি তেন্তে অৰণ্যৰ মাজতে লুকাই থাকক। ৬৮৬ ॥

ৰামে (লামাঙ) ক'লে- এনে ব্যৱস্থাবে মাৰিলে বন্ধু একেবাৰে অৰ্ধশ্ব হ'ব। কাৰণ চুৰ কৰি মৰাটো একেবাৰে মহাপাপ হ'ব। এই নিদান 'অদ্বিগ্ন দানা' (পঞ্চশীলৰ ২ নং) পুথিৰ অন্তৰ্গত সুন্দৰভাৱে বৰ্ণিত কৰা আছে। সুখালিকাই ক'লে- সেইটো আচলতে আপুনি ভয় কৰি মৰা নহয়। ইয়াত অদ্বিগ্ন দানা শীলৰ দোষ নহয়। ৬৮৭ ॥

বালিৰ (পালিমাঙ) শক্তি আপুনি দেখা নাই। তাৰ শক্তি আৰু পৰাক্ৰম মোতকৈ বহুত বেছি। আপুনি সহজে তাৰ ওপৰত বাণ নিক্ষেপ কৰিব নোৱাৰে। সি আহিয়েই মোক চুৰমাৰ কৰি পেলাব। তেতিয়া আপোনাৰ ব্যক্তিৰ কামনাত বাধা পৰিব। লামাঙে ক'লে- থিক আছে মই তোমাৰ মতেই কাম কৰিম। মই কিছু দূৰত লুকাই থাকিম। এই বুলি ৰাম (লামাঙ) বনৰ আঁৰত লুকাই থাকিল। ৬৮৮ ॥

## ॥ বালী সুগ্ৰীৱৰ দ্বন্দ্বযুদ্ধ ॥

সুখালিকাই বীৰদৰ্পে আনন্দমনেৰে গৈ পৰ্বতত জপিয়াই পৰি বালিক (পালিমাঙক) যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ আহ্বান কৰিলে - হে'ৰ পাৰশু অৰ্ধশ্বী অত্যাচাৰী (বালী) পালিমাঙ তুবন্ত এই গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা মোৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ওলাই আহ। তই বন্তৰ বশকতী হৈ ধৰ্ম পথৰ পৰা বিচলিত হৈ গৈছ। আজি তোৰ কোনোপধ্যে নিজাৰ নহব। আজি তোৰ মাথা ছিঙি কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা হ'ম। ৬৮৯ ॥

সুখালিকাৰ এনে ব্যৱহাৰত বালিৰ (পালিমাঙ) বন্তে একেবাৰে চুলিৰ আগ পালেগৈ। তেওঁ কাল বিলম্ব নকৰি গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা ওলাই আহি সুখালিকাৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। কোনো প্ৰতিবাদ নকৰি কেৱল যুদ্ধ কৰিব ধৰিলে। দুয়োবিধৰ মাজত এৰেতুমল যুদ্ধ হ'ল যে ওচৰে

পাজৰে থকা গছ গছনিৰ চিন চাব নোহোৱা হ'ল। ইফালে দেবাত দুয়োৰে চেহেৰা একে। সূত্ৰীৰ আৰু বালীক চিনাই টানহৈ পৰিল। দুয়োৰে আকৃতি প্ৰকৃতি একে হোৱাৰ হেতুকে বাম ময়া বিপাক্তত পৰিল। লামাঙে হাতত ধনুশৰ লৈ কাক মাৰিব কি কৰিব কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব নোৱাৰিলে। অপলক দৃষ্টিৰে কেৱল চাইহে থাকিল। পালিমাঙৰ ওচৰত তিষ্ঠিৰ নোৱাৰি সুখালিকাই পলায়ন কৰিলে। ৬৯০॥

ইফালে পালিমাঙ বিজয় উল্লাসেৰে আৰু আত্ম সৌৰভত গুহাৰ ভিতৰত সোমাল। সুখালিকাই লামাঙক ক'লে- প্ৰভু! আপুনি পালিমাঙৰ ওপৰত কিয় শৰনিষ্কেপ নকৰিলে? আপুনি বাণ নিষ্কেপ কৰিব বুলিয়েই মই পালিমাঙৰ লগত অপাৰ শক্তি প্ৰয়োগ কৰিছিলো। আপুনি কিয় শৰ নিষ্কেপ নকৰিলে। এনে স্থিতিত মই কোনো উপায় নাপাই প্ৰাণলৈ পলাৰ লগাত পৰিল। ৬৯১॥

লামাঙে সুখালিকাক মৃদু সুৰত ক'লে- তোমালোক দুই ককাই ভাই দেখাই শুনাই চেহেৰা পাতিয়ে একে। তোমালোকৰ যেতিয়া তুমুল সংঘৰ্ষ চলি আছিল তেতিয়া মই কাক মাৰিম, কি কৰিম, কাৰ ওপৰত শৰ নিষ্কেপ কৰিম ভাবি থাকোতেই গ'ল। যি হওঁক তুমি কোনো চিন্তা নকৰিবা। তোমাক বজা পাতিহে এৰিম। তাৰ পাছত লামাঙে মাথানাক ক'লে- তুমি এঘাৰ কুলৰ মালা গাঁথি সুখালিকাৰ ডিঙিত পিন্ধাই দিয়া। সুখালিকাই মালা ধাৰণ কৰি পুনৰ পালিমাঙক ফুৰলৈ আহ্বান কৰিলে। ৬৯২॥

সুখালিকাই বাৰম্বাৰ ফুৰলৈ আহ্বান কৰাত পালিমাঙে চিন্তা কৰিলে- সুখালিকাৰ অভিপ্ৰায় নো কি? আজি দেখিছো সুখালিকা শেনৰ এজাত। তাকে দেখি পালিমাঙৰ পত্নী তাৰা (তুৱালা) ই জঘনীয় সাৱধান কৰি ক'লে- শুনিবলৈ পোৱা হৈছে যে কোনোবা এজন পুৰুষ অৰ্থাৎ লামাঙে নিজৰ ৰাজ্য ত্যাগ কৰি বনে বনে ঘূৰি ফুৰিছে। আগততো এনে পৰিস্থিতি ঘটা নাই। কিবা নিশ্চয় ইয়াত ৰহস্য সোমাই আছে। দুই তিনিবাৰ ফুৰলৈ আহ্বান কৰাৰ নিশ্চয় ৰহস্য সোমাই আছে। গতিকে তুমি গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা কদাপি বাহিৰলৈ ওলাই নাযাৱা। ৬৯৩॥

পালিমাঙে ক'লে - তাতচাৰাৰাৰ পুত্ৰ লামাঙে কি নিয়ন্ত্ৰে মোক মাৰিব? তেওঁ এজন দয়ানান আৰু শীলযুক্ত পুৰুষ। পত্নী তাৰাই বাধ্যতান কৰাত পালিমাঙে বুজাই ক'বলৈ ধৰিলে। তেওঁ এজন ধাৰ্মিক বুদ্ধ হ'ব। তেওঁৰেই সংসাৰ চক্ৰৰ ঘেৰ ঘনুকা বিলাকক মুক্তিৰ পথ দেখুৱাই ভৱ সাগৰৰ পৰা সকলোকে পৰিত্ৰাণ কৰাৰ। এই বুলি পালিমাঙে নিজ পত্নী তুৱালাৰ আগত বক্তব্য দাঙি ধৰিলে। সুখালিকাৰ অন্যান্য অত্যাচাৰ আৰু অহংকাৰ স্বৰূপ কৰিব লাগিব। সি মোক অবজ্ঞা কৰি বাৰে বাৰে ফুৰৰ কৰণে ঘাতি আছে। আজি মই তাক অব্যৰ্থ বাধ্যতে জীৱন শেষ কৰিম। ৬৯৪॥

তাৰাৰ কথা আওকান কৰি পালিমাঙে নিজৰ শৰীৰ মায়াৰ বলেৰে যোজনমান কৰি বঢ়াইলৈ গুহাৰ ভিতৰৰ পৰা ওলাই সুখালিকাৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। সুখালিকায়ে নিজ শৰীৰৰ কলেৱৰ বঢ়াই যুক্তত জপিয়াই পৰিল। কোনো বীৰ কম নাছিল। কোনেও কাকো পৰাজয় কৰিব পৰা নাছিল। অৰণ্য অঞ্চলৰ পৰ্বত পাহাৰ গছ বিৰিখ ভাসি ছিঙ্গি চুবুৰাৰ হৈ গৈছিল। গোটেই পৰ্বত ৰাজ্যৰ পশু পক্ষীৰ মাজত হাহাকাৰৰ সৃষ্টি হৈছিল। ৬৯৫ ॥

## ॥ বালী বধ ॥

বোধিসত্ত্ব ৰামে দুই ভাই ককাইৰ তুমুল সংঘৰ্ষৰন ৰ' লাগি চাই থাকিল। লামাঙে পলকে পলকে নিৰীক্ষণ কৰি আছিল সুখালিকাৰ ডিঙিৰ মালাধাৰলৈ। ইফালে লামাঙে ধনুত শৰ জুৰি পালিমাঙলৈ নিক্ষেপ কৰিলে। বাণৰ আলাত পালিমাঙ মাটিত বাগৰি পৰিল। তেওঁ ক'লে- কোন সেইজন ? বনৰ আঁৰৰ পৰা কি কাৰণে মোৰ ওপৰত বাণ নিক্ষেপ কৰিলে ? সাত জোপা তাল গছৰ সমান ডাঠ মোৰ শৰীৰৰ ছালকো তীক্ষ্ণ বাণেৰে প্ৰহাৰ কৰি ভেদ কৰা জন কম পুৰুষ নহয়। এতিয়া বিলম্ব কৰাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। অতি সোনকালে মোৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ তোমাৰ পৰিচয় দিয়া। ৬৯৬ ॥

লামাঙে বনৰ আঁৰৰ পৰা ওলাই আহি পালিমাঙৰ ওচৰত থিয় দিলে। পালিমাঙে সুধিলে- কোন তুমি ? কোন দেশৰ পৰা আহি বনত এনেদৰে লুকাই থাকি মোক হত্যা কৰিলা ? এতিয়া গোপনীয়তাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। মোক তোমাৰ প্ৰকৃত পৰিচয় লাগে। পালিমাঙৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত লামাঙে ক'বলৈ ধৰিলে। ৬৯৭ ॥

মোৰ নাম লামাঙ (ৰাম)। মই অযোধ্যা ৰাজ্যৰ ৰজা তাতচাৰাখা (দশৰথৰ) ৰ পুত্ৰ। অৰণ্যৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰি দুষ্টক দমন আৰু সন্তক পালন কৰাই হ'ল মোৰ ধৰ্ম। মই সেইবিলাক প্ৰাণীক বিচাৰি ফুৰিছোঁ যি বিলাক প্ৰাণীয়ে সংস্কাৰত জনান্য, অধৰ্ম কৰি ফুৰিছে। আৰু পক্ষীলৰ নীতিক যি অৱমাননা কৰিছে, উলংঘা কৰিছে সেইবিলাকক মই নিধন কৰিম। এতিয়া তোমাৰ ভায়েৰা সুখালিকাক কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিম। কাৰণ সুখালিকাৰ হৃদয় অত্যন্ত সাত্বিক তথা পবিত্ৰতাৰে ভৰা। তেওঁ পক্ষীলৰ নীতিক ভালদৰে হৃদয়ভ্ৰম কৰি নিজ কৰ্ত্তব্য নিয়াৰিকৈ কৰি গৈ আছে। সুখালিকা এজন ধাৰ্মিক ব্যক্তি। এতিয়া সুখালিকাক মই সমস্ত বান্দবৰ ওপৰত অধিপতি পাতি দিম। ৬৯৮ ॥

পালিমাঙে ক'লে- ই একেবাৰে অসম্ভৱ। ধাৰ্মিক হ'লে জানো এইদৰে মনে মনে আহি মোক হত্যা কৰে ? সিনো তোমাৰ কি উপকাৰ সাধন কৰিব ? ৬৯৯ ॥

পালিমাঙৰ এনে ভুক্তি তৰ্ক শুনি লামাঙে ক'লে- মোৰ প্ৰিয় ভাৰ্য্যা নাংসীতাক চিনহৈলামাই

হৰণ কৰি লৈ যোৱা সুখালিকাই নিজ চকুৰে দেখিছে আৰু মোৰ পত্নীক সেই দুৰ্বৃত্তৰ হাতৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি আনি দিম বুলি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈছে। মই মোৰ প্ৰিয়তমা নাংগীতাৰ সঙ্কলনত অনেক অৰণ্য পাৰাই আহি আহি এই (কিষ্কিন্ধ্যা) কিংতা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলোহি। ৭০০ ॥

লামাণ্ডৰ কথা শুনি পালিমাণ্ডে হাতযোৰ কৰি ক'লে- হে প্ৰভু! তেজ্ঞে দয়া কৰি মোক মুক্তি দিয়ক। আপুনি যিজন চিপহৌলাছাৰ কথা কৈছে তেওঁ এদিন মই সমুদ্ৰত স্নান কৰি থকা অৱস্থাত মোৰ ওপৰত ছাঁ পেলাই গৈছিল। মই তেওঁক মোৰ নেজৰে পকাই আকাশমাৰ্গৰ পৰা নমাই সাগৰত তিনিবাৰ জুবুৰিয়াই দিছিলো। তেওঁ পুনৰ এই কিংতা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ নকৰা বুলি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈ গৈছে। আপোনাৰ আজ্ঞা হ'লে আপোনাৰ ধৰ্ম পত্নীক মই এতিয়াই আপোনাৰ প্ৰীচৰণত অৰ্পণ কৰিব পৰা ক্ষমতা মোৰ আছে। কেৱল চিপহৌলাছাহে নালাগে লক্ষ্য ৰাজ্যৰ হাতী, ঘোঁৰা, অসংখ্য সেনা, বাহুস আৰু দাস দাসী মহিষী আদি সকলোকে টানি আনি আপোনাৰ ওচৰত অৰ্পণ কৰিব পাৰো। আপুনি মাত্ৰ মোৰ ওপৰত কৰুণাৰে দৃষ্টিপাত কৰক। মই এতিয়াই আপোনাৰ পত্নীক আনি আপোনাৰ চৰণত অৰ্পণ কৰিম। ৭০১ ॥

পালিমাণ্ডৰ বীৰত্বৰ কথা শুনি তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনাৰ প্ৰত্যুত্তৰ ৰূপে লামাণ্ডে ক'লে - যদি তুমি এখন ৰাজ্যৰ ৰজা হৈ সকলো বিলাক ধৰ্মাচৰণ কৰিছিলো, তেজ্ঞে এই অৰণ্যৰ পৰা কি অপৰাধ আৰু দোষৰ নিমিত্তে বিদায় ল'ব লগাত পৰিল। মই যেতিয়া তুমিৰ হৰ্ষ ৰাজ্যৰ পৰা মতৰলোকলৈ আহোঁ তেতিয়াই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলো, যিবিলাক মতৰলোকৰ জীৱ জন্তুৱে অন্যায়, অধৰ্ম কৰে, পাণ কৰ্মত লিপ্ত হয়, দেৱ মনুষ্য যেনে নহওঁক মই সিহঁতক ততালিকে নিধন কৰিম। বহুত অৰণ্য অতিক্ৰম কৰি আহি তোমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলো। ইয়াত আহি দেখিলো যে তুমি ধৰ্ম কৰ্ম সকলো বিলাক ত্যাগ কৰি অন্যায় পাণ কামত লিপ্ত হৈছা। তোমাৰ গাৰ ছাল সপ্ততাল গছৰ সমান ডাঠ হোৱা সত্ত্বেও মোৰ প্ৰচণ্ড ব্ৰজপাত সদৃশবাণ নিক্ষেপ কৰি তোমাক নিধন কৰিলো। তুমি এতিয়া সহজে দেৱপুৰীলৈ গমন কৰা। ৭০২ ॥

বোধিসত্ত্বৰ সাধ্বিক আশীৰ্বাদৰ পিছত পালিমাণ্ডে ক'লে- মোৰ অতি শ্ৰেষ্ঠ পুত্ৰ (আছ্যত্ৰ) অঙ্গদ বনে বনে জনাই বনাই ঘূৰি ফুৰিছে। আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি মোৰ সেই মৰমৰ পুত্ৰক মাতি আনি বুৱৰাজ পদত বহুৱাওক যদি এই ৰাজ্যৰ ৰজা সুখালিক হয়। ৭০৩ ॥

পালিমাণ্ডৰ এনে অৱস্থা ঘটাত তেওঁৰ পত্নী তুৱালা (তৰা)ই পুত্ৰ আছ্যত্ৰক ৰনৰ পৰা বিচাৰি আনিলে। আৰু অঙ্গদক বাপেকৰ ঘটনাৰ বিষয়ে কান্দি কান্দি ক'লে। মাক আৰু পুতেকে পালিমাণ্ডৰ মৃত্যুৰ জননত উপস্থিত হ'বলৈ যুজিলে। এনে বিপজ্জনক পৰিস্থিতিত গুহুৰ পৰা বাহনৰ বাহনী বিলাক ওলাই আহি তেওঁ বিলাকক বুজাব ধনিলে যে সেই ঠাইলৈ যোৱাটো উচিত নহয়।

৭০৪ ॥

কাৰণ ৰাম লক্ষণৰ হাতত ধনু শৰ এতিয়াও বিৰাজমান হৈ আছে। তোমালোকে যদি তালৈ যোৱা তেন্তে তোমালোকৰো প্ৰাণ শেষ কৰি দিব পাৰে। কিন্তু সিহঁতৰ ভয়তুৰ মনোভাৱক আওকান কৰি মাক পুতেক আহি পালিমাঙৰ কাষ পালেহি। তাৰাই স্বামীৰ ধাৰাশায়ী অৱস্থাৰ কথা বৰ্ণাই হুৰাও ৰাৱে কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ক'লে- মই ইমান মানা কৰিছিলো কিন্তু মোৰ কথাক তৃণ জ্ঞান কৰি আপুনি সন্মুখ ৰণত জপিয়াই পৰি চিৰ দিনৰ কাৰণে প্ৰাণ বিৰ্জজন দিলে। আন্ধাতাইও বাপেকৰ এনে অৱস্থা দেখি বনে বনে ৰোদন কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰাই শেষত মনৰ বেজাৰত ৰোধিসত্ব ৰামক ক'বলৈ ধৰিলে। ৭০৫ ॥

আমি শুনিবলৈ পাইছো যে তুমি দেৱ সমাজত আত্মভাৱ হৈ দেৱ মনুষ্য তথা প্ৰাণী জগতক উদ্ধাৰ কৰি তেওঁলোকৰ মুক্তিৰ পথ সুগম কৰিবা। সংসাৰ চক্ৰত প্ৰাণীৰ মাজত মঙ্গল কামনা কৰাটোৱেই হ'ল তোমাৰ ধৰ্ম। কিন্তু পৰিতাপৰ বিষয়ে তুমি সকলোৰে হতা কৰ্তা হৈ সমাজৰ কল্যাণ কাৰক হৈ মোৰ স্বামীক আজি বধ কৰিলা। মই সিমান সন্তুষ্ট নহলোহেঁতেন যদি তুমি মোৰ স্বামীক সন্মুখ ৰণত নিষল নকৰিলাহেঁতেন। মোৰ অত্যন্ত দুখ আৰু ক্ষোভ এইকাৰণেই যে তুমি বনৰ আঁৱৰ পৰা চুৰ কৰি মোৰ স্বামীক বধ কৰিলা। ৭০৬ ॥

তুমিতো তোমাৰ প্ৰিয় নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰাৰ লোভৰ বশৱৰ্তী হৈছে মোৰ স্বামীক নিষল কৰিলা। তুমি তোমাৰ দুৰ্জয় শক্তি আৰু প্ৰতিভাৰ প্ৰভাৱত নাংসীতাক নিশ্চয় লাভ কৰিব পাৰিবা। মই বনৰ বান্ধৱী হ'ব পাৰো, তথাপি মোৰ সত্যতা আৰু পৱিত্ৰতা অক্ষুণ্ণ আছে। মোৰ যি দৰে স্বামীৰ পৰা বিচ্ছেদ ঘটিব লগাত পৰিল, সেইদৰে তুমিও তোমাৰ ধৰ্ম পত্নীৰ পৰা বিচ্ছেদ হৈ থাকিব লাগিব। মই এতিয়া যিদৰে স্বামীৰ দুখত জীৱন কটাবলগীয়া হ'ব সেইদৰে তুমিও নাংসীতাৰ বিৰহত অলপ সময়লৈ হ'লেও মৃত্যুৰ যন্ত্ৰণা পাব লাগিব। ৭০৭ ॥

এই বুলি কৈয়েই তাৰাই মৃত প্ৰায় স্বামীৰ গৰীৰ স্পৰ্শ কৰি আটাই পাবি কান্দিবলৈ ধৰিলে। তাৰাৰ ভীষণ আৰ্তনাদত পালিমাঙে কিছু চেতনা পালে আৰু চকুখেলি পত্নীৰ ফালে চালে। স্বামীৰ সুৰত পালিমাঙে তাৰাক ক'লে- কিয় তুমি প্ৰভুৰ প্ৰতি এনে দুৰাৱস্থা কৰিলা ? যথেষ্টো প্ৰভুক অসং ব্যৱহাৰ কৰিলো। মই যি ব্যৱহাৰ কৰিলো সেইয়াও প্ৰভু লামাঙৰ কাৰণে ডাঙৰ অপমানৰ দৰে হ'ল। মোৰ মৃত্যু হ'ল চিপহৌলাকাৰ নিমিত্তে। কৰণ চিপহৌলাকাই প্ৰভুৰ পত্নী নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ গ'ল। এইয়া হ'ল মোৰ পূৰ্বকৃত কৰ্মৰ ফল। যাৰ ফলকৰণে আজি মই ৰোধিসত্ব প্ৰভু ৰামৰ দৰ্শন পালো। তেনেদৰে কৃপাতে আজি মই এই ভাৱসাপৰ পৰাই স্বৰ্গগামী হ'ম। ৭০৮ ॥

পালিমাঙে ভাৱেৰে সুখালিকাক ক'লে- যে মোৰ প্ৰিয় ভাই সুখালিক, তোমাৰ প্ৰতি কৰা

অসং ব্যৱহাৰ আৰু অনায়াস আচৰণ, তুমি ক্ষমা কৰিবা। মোৰ এতিয়া এই সংসাৰ ত্যাগ কৰি বৈকুণ্ঠ ধামলৈ যাবৰ সময় হ'ল। তুমি এতিয়া এই শুভাত অৰ্দ্ধাং ৰাজ্যৰ ৰজা হৈ সুখে সজ্জাৰে ৰাজত্ব কৰা। মোৰ পুত্ৰ আত্মতাক যাতে কোনো দুখ নিদিয়ৈ। ৭০৯॥

আত্মতাক নিজৰ ল'ৰা বুলি মৰম চেনেহ কৰি যুৱৰাজ পদত প্ৰতিষ্ঠিত কৰিবা। কাৰণ সেই নাবালক আত্মতাৰ গাত কোনো দোষ নাই। তোমালোক দুয়োৱে প্ৰভু বোধিসত্ত্ব ৰামক সৰ্বতো প্ৰকাৰে সহায় কৰিবা। পুত্ৰ আত্মতা তুমিও তোমাৰ খুড়াদেউৰাৰ প্ৰতি কোনো ৰূপট ভাৱ নাৰাখিবা। তোমালোকে পদে পদে প্ৰভু বোধিসত্ত্বক সহায় সহযোগ কৰি থাকিবা। এইদৰে পালিমাণ্ডে ভায়েক সুখালিকা, পুতেক আত্মতা, আৰু পত্নী তুৱালাক সাক্ষৰা নীতি বচন শুনাই ইহলীলা সম্বৰণ কৰিলে। ৭১০॥

## ॥ সুগ্ৰীৱৰ অভিষেক ॥

লামাণ্ড আৰু লাখানাই বান্দৰ বিলাকৰ লগত পাৰম্পৰিক আলোচনাৰ মাজেদি পালিমাণ্ডৰ দেহ সংক্ৰমণ কৰিলে আৰু সুখালিকা (সুগ্ৰীৱ)ৰ কিংতা (কিষ্কিন্ধ্যা) ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিলে। পালিমাণ্ডৰ পুত্ৰ আত্মতা (অঙ্গদ)ক যুৱৰাজ পদত অধিষ্ঠিত কৰি কিংতা ৰাজ্যৰ গৌৰৱ বঢ়ালে। ৰাজ্যৰ প্ৰজাবৰ্গই মঙ্গল আৰতিৰ ধ্বনি কৰিলে। ৭১১॥

বোধিসত্ত্বৰ পূৰ্ব জন্মৰ কাহিনী ভগৱান বুদ্ধই সুবিমল গীতল বৃক্ষৰ ছায়াত বহি ভিক্ষু সংঘৰ আগত দেনা কৰিবলৈ ধৰিলে। বুদ্ধই দেৱ সমাজৰ প্ৰতি এনেদৰে ধৰ্ম্মৰ বাণীবিন্যাস দেনা কৰিছিল। এই বোধিসত্ত্বৰ কাহিনী পৰম্পৰাগত ভাৱে ভাৰতবৰ্ষত (মুংকলা) মানৱ সমাজে বৰ আদৰেৰে গঢ়িবলৈ ল'লে। গোহুৰে অন্ধকাৰ দূৰ কৰাৰ দৰে আমিও 'সূত্ৰশিষ্টক'ৰ অঙ্গুৰত লিখিবদ্ধ টাই ভাষাত অনুবাদ কৰি বৌদ্ধ সমাজ ব্যৱহাৰক নিৰ্মূল কৰাত সহায় কৰিলে। আৰু এই ভগৱান বুদ্ধৰ অমোঘ দৌ বৰষা বাণীৰ শিকতাই আমাৰ অন্ধকাৰময় বৌদ্ধ সমাজৰ হৃদয়ৰ ৰূপট খুলি দিলে। ৭১২॥

শেষত বোধিসত্ত্বই অবপৰাসী বান্দৰৰ লগত মিত্ৰতা কৰি নাংগীতাৰ অধেষপত্ৰ কি দৰে আগবঢ়ালে সেই কাহিনীৰ ক্ৰম আগবঢ়াই নিব ধৰিলে।

সুখালিকা কিংতা ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ হোৱাৰ শিহ্নত লামাণ্ডে সুখালিকাক ক'লে- মিত্ৰবৰ এতিয়া বহি থকাৰ সক্ষম নাই। তুমি সৈন্য সামন্ত একত্ৰিত কৰা। কৰণ এতিয়া আমাৰ অভিযানৰ বিষয়ে বিশদ আলোচনা কৰিব লাগে। ৭১৩॥

লামাণ্ডৰ আদেশক্ৰমে সুখালিকাই যুৱৰাজ আত্মতাক সৈন্য সামন্ত বিলাকক ঘাতি জৰিয়ৰ কৰণে আদেশ দিলে। যুৱৰাজ আত্মতাই কজাৰ আদেশক্ৰমে ৰাজ্যৰ সকলো সৈন্য সামন্তক ঘাতি

আনি বোধিসত্ত্ব লামাঙৰ ওচৰত উপস্থিত কৰালেহি। ৭১৪ ॥

নল (নালা), নীল (নীলা), কামমুতা, চুলাফা, কোপাখা, ছামপাতি, কুমুকতো, কনখামা, চাম্পুমাম (জাম্বান) বীৰ আনুমাম (হনুমান) আদি মহা মহা বীৰ সকল আহি লামাঙৰ ওচৰত আহি উপস্থিত হ'লহি। চুখেন (সুৰ্ষেণ), মহেন তালো, তেপিন তালো, থুমালা আদি বীৰ সেনাপতি সকল আহি বোধিসত্ত্বৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। বাৰজন প্রধান সেনাধ্যক্ষও আহি বোধিসত্ত্ব ৰামৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ৭১৫ ॥

ইয়াৰ উপৰি তিনিকোটি ন লাখ মহামহা বীৰে দলে বলে আহি ৰামক প্ৰণিপাত জনালে। মুঠৰ ওপৰত যিমান লাখ, কোটি অযুত সেনা আছিল সকলোৱেই বোধিসত্ত্ব লামাঙৰ পাত্ৰন অভিযানত ৰাৱণৰ বিৰুদ্ধে যোগদান কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিল। যুৱৰাজ আন্ধাতাই ৰজা সুখালিকাক ক'লে- মহাৰাজ যিমান বিলাক সৈন্য সামন্ত আছিল, সকলো বিলাকক নিমন্ত্ৰণ কৰি অনা হ'ল, এতিয়া আমি আলোচনা কৰি কেনেদৰে কি কৰিলে সুবিধা হয় তাৰহে এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। অন্যথা নাংসীতাই অনেক কষ্ট ভোগ কৰিব। হে প্ৰভু লামাঙ ! এতিয়া আপোনাৰ যি আজ্ঞা আৰু আদেশ আমি পালন কৰিব লাগে, অতি সোনকালে তাক প্ৰদান কৰক। ৭১৬ ॥

লামাঙে সুখালিকাক সুধিলে- মিত্ৰবৰ, এই বিশাল সমুদ্ৰৰ ইপাৰ সিপাৰ কিমান যোজনৰ পথ হ'ব ? সুখালিকাই ক'লে- প্ৰভু এই বিষয়ে আপুনি অকনো চিন্তা নকৰিব, কাৰণ মোৰ ৰাজ্য পৰ্বত, পাহাৰ, শিলা খণ্ডেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ আছে। সেই বিলাক মোৰ সৈন্য সামন্তৰ দ্বাৰা কঢ়িয়াই অনাম। সেই পৰ্বত, শিলাখণ্ড সাগৰত পেলাই দিব। মোৰ সৈন্যবিলাকৰ দ্বাৰা পৰ্বত পাহাৰ বিলাক দাঙি অনাই সাগৰত পেলাই দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়। ৭১৭ ॥

## অধ্যায়-১৯

### ॥ সাগৰ তীৰলৈ যাত্ৰা ॥

সুখালিকাৰ বুদ্ধি পৰামৰ্শত বোধিসত্ত্ব লামাঙে মিচিকিয়াই হাঁহি মাৰি ক'লে-তেজো মিত্ৰবৰ এতিয়া ব'লা আমি সাগৰৰ তীৰলৈ যাব। লামাঙৰ আশ্চৰ্যত সুখালিকাই সৈন্য সামন্ত সহিত সাগৰৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ৭১৮ ॥

সমুদ্ৰৰ তীৰত থিয় দি সাগৰৰ প্ৰচণ্ড লহৰ দেখি সকলোৱে ভৱৰ মানিলে। সমুদ্ৰত ঢৌৰ প্ৰকোপ ইমান প্ৰবল যে প্ৰকাণ্ড প্ৰকণ্ড ঢৌৰ সংঘৰ্ষত একোটাওঁত বিৰাট পথৰ সৃষ্টি হৈছে যেন মেঘৰহে নিনাদ হৈছে। সাগৰৰ পাৰ বিলাক লহৰৰ স্পৰ্শত চপৰা চপৰে বহিব লাগিছে। প্ৰকণ্ড জলচৰ বহিৰাঙ্গ শিখৰিলাকে বিকট চিঞৰ দি জলত ডুবি বহিব লাগিছে। সাগৰৰ প্ৰচণ্ড লহৰ



আৰু গতিবিধি দেখি বান্দৰ বিলাক ভয়তে পেপুৱা লাগিল। ৭১৯॥

সাগৰীয় শীতল বায়ুৰ ঠেকাত বীৰসেনা বান্ধৰ বিলাক জাৰত কঁপিৱলৈ ধকিছিল। সমুদ্ৰৰ তাণ্ডৱ নৃত্য দেখি সকলোৱে খৰহৰি কম্পমান হৈছিল। বজাৰ আদেশানুসাৰে সমুদ্ৰৰ তীৰত সৈন্য সামন্ত বান্দৰ বিলাকে তমু সাজি থকাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। ৭২০॥

লামাঙে সুখালিকাক মৃদু সুৰত ক'লে- হে বানৰ ৰাজ, মই তোমাক এটা কথা কওঁ শুনা। মোৰ প্ৰিয়তমা নাংসীতাৰ চৰিত্ৰ স্ফটিকৰ জলধাৰাৰ দৰে একেবাৰে শুদ্ধ আৰু উজ্জ্বল। নাংসীতাই কোনো কালতে পৰ পুৰুষৰ মুখ দৰ্শন কৰা নাই। পৰ পুৰুষৰ লগত গমনৰতাও হোৱা নাই। নাংসীতাৰ সত্যতা, পৱিত্ৰতা, সাত্বিকতা, নিছিগা ধাৰৰ দৰে প্ৰবাহমান হৈ আছে। নাংসীতাৰ জীৱনত কলঙ্কৰ ৰেঙনি নাই। কিন্তু দুট চিপহৌলাহুই বলপূৰ্বক তেওঁক হৰণ কৰি লঙ্কালৈ লৈ গৈছে। এনে সন্ধিক্ষণত মোৰ বিশ্বাস নাংসীতাই আত্মহত্যা কৰিছে। অন্যথা কোনো অন্ধকাৰ কাৰাগাৰত বন্দিনী হৈ আছে। কোনো উপায় নাপাই আত্মহত্যাও কৰিব পাৰে। ৭২১॥

বান্দৰ সৈন্যবিলাকে হয়তো অথথা পৰিশ্ৰম কৰাহে হ'ব। গতিকে মোৰদ্বাৰা মতে আমি এজন দূত লঙ্কালৈ নাংসীতাৰ অনুসন্ধানৰ কাৰণে পঠাব লাগে। নাংসীতা জীৱিত আছেনে নাই অনুসন্ধান কৰি অহাটো ভাল হ'ব। ৭২২॥

লামাঙৰ পৰামৰ্শমতে সুখালিকাই মূৰৰ কিৰীটি টো খুলি ক'লে- যেয়ে সাগৰ পাৰহৈ নাংসীতাৰ খবৰ আনি দিব পাৰিব তেওঁৰ মূৰত এই মুকুট পুৰস্কাৰ ৰূপে দিয়া হ'ব। বিশাল সমুদ্ৰ জাপ মাৰিবৈ নাংসীতাৰ খবৰ আনি দিব লাগিব। ৭২৩॥

ৰজা সুখালিকাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি শুনি নলে (নালা) ই ক'লে- এই বিশাল সমুদ্ৰত মই কেৱল দহ যোজন হে জাপ মাৰিব পাৰিম। গতিকে এই পুৰস্কাৰ যোগ্যতা মোৰ গাত নাই। নীলে (নীলাই) ক'লে- মইতো কেৱল বিছ যোজন হে জাপ মাৰিব পাৰিম। ময়ো সেই পুৰস্কাৰ যোগ্য নহওঁ। ৭২৪॥

এইদৰে কাময়ুতাই চলিছ যোজন, জাহ্নৱানে ষাঠি যোজন, কোপাৰাই বাৰ যোজন, ছুলাক্ষই বিঘ্নিছ যোজন, কণ্ঠমাই পঞ্চাছ যোজন জাপ মাৰিব পাৰো বুলি ক'লে। ৭২৫॥

সেনাপতি মহেন্দ্ৰই সত্তৰ যোজন, তেপিনতালোৱে ছয়বাঠি যোজন, কাময়ুতাই নবৈৰ যোজন জাপ মাৰিব পাৰো বুলি ক'লে। যুৱৰাজ অঙ্গদে ক'লে- গুচু লামাঙ। মই একেজাৰে লম্বা পাব হ'ব পাৰো, কিন্তু ছুৰি হ'লে আহিব নোৱাৰো। আক্ৰমণ (অঙ্গ)ৰ এনে হস্যবসিকতাপূৰ্ণ কথাত সকলো বান্দৰেই হাঁহি দিলে। ৭২৬॥

প্ৰতিচ্যাবালী বীৰ বান্দৰ বিলাকৰ নৈৰাশ্য জনক কথাত লামাঙে ধনুৰ পেলাই দিলে।

ক'লে আমার যি উদ্দেশ্য তাত সফলতা লাভৰ কোনো আশা নাই। যদি কিবা কাৰণত আমার এই দুৰ্বলতাৰ কথা লঙ্কেশ্বৰৰ কাণত পৰে তেন্তে আমার অস্তিত্ব একেবাৰে মাটিত বিলীন কৰি দিব। এই বুলি কৈয়েই লামাঙে ধনুশৰ পেলাই দি মৌনতা অৱলম্বন কৰিলে। ৭২৭॥

চাম্পুয়ামে লামাঙক বিনম্ৰ নিবেদন কৰি ক'লে- হে প্ৰভু! আপুনি এই বিষয়ে তিলমাত্রও চিন্তা নকৰিব। আপোনাৰ আগত এটি কাহিনী দাঙি ধৰিব বিছাৰিছো, যদি আপুনি অনুমতি প্ৰদান কৰে। আমার যিমানবিলাক ডাঙৰ বীৰ আছে সেইবিলাকৰ ভিতৰত কোনেও সমুদ্ৰ পাৰ হৈ গৈ নাংসীতাৰ খবৰ আনিবলৈ সমৰ্থ নহয়। কিন্তু এই দুঃসাধ্য সাধন কেৱল আমার আনুয়ামে (হনুয়ামে) হৈ কৰিব পাৰিব। ৭২৮॥

তেতিয়া লামাঙে মাত লগালে- ইমান বিলাক শকত আৱত হুট পুট বলিষ্ঠ বান্দৰে এই কাম কৰিবলৈ সাহ কৰা নাই। সাধাৰণ এটা শুকান উৰান লেবেলা চেপেটা বান্দৰে সাগৰ পাৰহৈ কি নাংসীতাৰ বাতৰি আনিব ? এই হাড়ে ছালে লগা শুকান হনুয়ামে এই কাম কৰিব পাৰিব জানো ? তাৰ কেৱল হাড় কিডালহে ছালৰ মাজত সোমাই আছে। সি কোনোমতে প্ৰাণটো লৈ মৰো মৰো অৱস্থাবে অৰণ্যৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰিছে। চাম্পুয়ামে ক'লে- যদিও তাৰ শৰীৰৰ অৱস্থা কাহিল, তথাপি আনুয়ামৰ দ্বাৰাহে সেই কাম সম্ভৱপৰ হ'ব। চাম্পুয়ামৰ কথা শুনি অৰণ্যবাসী বান্দৰ বিলাকে যিকিন্দালি মাৰি হাঁহি দিলে। ৭২৯॥

## ॥ হনুমানৰ পূৰ্ব বৃত্তান্ত ॥

বান্দৰ বিলাকে হাঁহি উকুৱাই দিয়া দেখি চাম্পুয়ামে ক'লে- প্ৰভু! আপুনি যদিও আনুয়ামৰ আকৃতি প্ৰকৃতি চেহেৰা প্যাতি দেখি আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিছে, তথাপি অৰণ্যৰ জীৱ জন্তুৰ লগত আনুয়ামৰ তুলনা হ'ব নোৱাৰে। আনুয়ামৰ আদি বৃত্তান্ত এতিয়া আপুনি ভালদৰে শুনক। আনুয়াম বায়ুৰজাৰ পুত্ৰ। বায়ু ৰূপৰ বীৰ শ্ৰেষ্ঠ দেৱতা। আনুয়ামে যেতিয়া পোন্ধৰ বছৰত ভৰি দিয়ে তেতিয়া উদ্ভিত ৰঙা সূৰ্য্যটোক পকা আম বুলি ভাবিছিল। আকাশত তিৰবিৰাই ৰঙা হৈ জ্বলি কি থকাত তেওঁ জাপ মাৰি আকাশমার্গলৈ উঠিল। সূৰ্যলৈ লাখ লাখ যোজন দূৰ। আনুয়ামে সৈ সূৰ্য্যটোক খাপমাৰি ধৰিলে। আনুয়ামৰ আকৃতি প্ৰকৃতি দেখি সূৰ্যই বাহ বুলি ভাবি পলাই সৈ ৰূপাধিপতি ইন্দ্ৰৰ ওচৰত আগ্ৰহ ল'লে। ৭৩০॥

ইনতাচিকুৱাই (ইন্দ্ৰ) কাল বিলম্ব নকৰি আনুয়ামৰ হুঁটিবোৰে ব্ৰহ্মপাত বাণ মাৰি কাটি পেলালে। আনুয়াম মাটিত বাগৰি পৰিল। এনে দ্বিভিত্ত বান্দুৱাজে সৈ ইন্দ্ৰক ক'লে- তুমি কি কাম কৰিলা ? সেইটো মোৰহে পুত্ৰ আছিল। সি অৰণ্যত ঘূৰি ফুৰিছিল যেতিয়া অৰোক্ষ্যৰ যুৱকজ লামাঙ নাংসীতাৰ অৰেষণত বনে বনে ঘূৰি ফুৰি তেতিয়া আনুয়ামে বোফিসকুৰ কমত বীৰ

বিক্রমেৰে সহায় কৰিব। গতিকে তুমি তাক মৰম কৰা। ৭৩১ ॥

ইনতাজিকটাই তেতিয়া লৰালৰি কৰি মৰ্ত্যলোকলৈ নামি আহি আনুমাৰৰ চুতৰিটো চিকিৎসা কৰি ভাল কৰি দিলে আৰু আৰ্শীবাদ দিলে- যাতে হনুমাণে বীৰত্বপূৰ্ণ ভাৱে দীৰ্ঘ জীৱন সুখে সজ্জাৰে জীৱন যাপন কৰিব পাৰে। লগতে বৰ প্ৰদান কৰিলে যে কোনো অস্ত্ৰ গছাই তাক কাটিব নোৱাৰে। দেৱ মনুষ্যৰ হাতত আৰু অগ্নিত পৰিলেও তাৰ কোনো অনিষ্ট নহয়। পানীত পৰিলেও তাৰ মৰণ নহয়। এনেদৰে ইন্দ্ৰই আৰ্শীবাদ প্ৰদান কৰি বৰ্গধামলৈ গতি কৰিলে। ৭৩২ ॥

দেৱৰাজ ইনতাজিকটাবৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰি হনুমাণে অৰণ্যৰ মাজত আনন্দ উজ্জাসেৰে বিচৰণ কৰি ফুৰিব ধৰিলে। এদিন অৰণ্যত ঘূৰি ফুৰোতে আনুমাৰে কেইজনমান ঋষিকুমাৰক গুৰু ওচৰত গাত্ৰ অধ্যয়ন কৰি ঘূৰি অহা দেখিলে। ঋষি কুমাৰ সকলক দেখি আনুমাৰে গছৰ ওপৰৰ পৰা নামি আহি তেওঁলোকক আগছি ধৰিলে। লগতে কিতাপ কলি বিলাক কাটিলে কলি ছিঙি দলিয়াই পেলালে। এনে পৰিস্থিতিত শিষ্যকেইজনে ঘূৰিগৈ গুৰুক এই ভয়ানক কথা বিৱৰি ক'লে। ঋষিয়ে আনুমাৰৰ এনে দুৰ্ভাৰ্য্যত মনত দুখ পালে আৰু আনুমাৰক অভিশাপ দিলে। আজিৰ পৰা আনুমাৰৰ গাত কোনো বলশক্তি নোহোৱা হওঁক। তাৰ দেহৰ কলেৱৰ বীনাই শুকাই যাওঁক। বনৰ জন্তুক দেখাৰ লগে লগে যাতে সি ভয়ত আতুৰ হৈ পলাই। সি যাতে দুৰ্বল আৰু কলেহুৱা হৈ অৰণ্যৰ মাজত টোপনিয়াই জীৱন কটাব লগাত পৰে। ঋষিঃ অমোঘ অভিশাপৰ ফলত আনুমাৰৰ দেহৰ ক্লান্তি আৰু বল শক্তি ক্ৰমান্বয়ে সেই দিন ধৰি হীন হৈ যাবলৈ ধৰিলে। ৭৩৩ ॥

আনুমাৰৰ এনে অৱস্থা হ'ল যে সি উঠি লৰি ফুৰিব নোৱাৰা হ'ল। সি চুচৰি বাগৰি আহি মোৰ ওচৰত ঔষধ বিচাৰিলে। মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁ ঘটিত সকলো ঘটনা পুথ্যানুপুথ্যে বিৱৰি ক'লে। মই তেতিয়া তেওঁক লৈ ঋষিৰ ওচৰলৈ গ'লো। ঋষিৰ ওচৰত গৈ সৰ্বতো প্ৰকাৰে ক্ষমা ভিক্ষা কৰাত ঋষিয়ে ক'লে- যেতিয়া বোধিসত্ত্ব লামাঙে নিজ প্ৰিয় ভাৰ্য্যা নাংসীতাৰ অয়েষণত আহি এই অৰণ্যত প্ৰৱেশ কৰিব তেতিয়া বোধিসত্ত্ব লামাঙে আনুমাৰৰ পিঠিত তিনিবাৰ থপবিৱাই দিব। আনুমাৰৰ সমস্ত বল শক্তি আগবদৰে ঘূৰাই পাই জপিয়াই উঠিব। ৭৩৪ ॥

এইদৰে চান্দুমাৰে আনুমাৰৰ অতীত কাহিনীৰ কথা বিৱৰি বোধিসত্ত্বক অৱগত কৰোৱান পিছত বোধিসত্ত্ব লামাঙে চিন্তা কৰিলে আৰু সকলো কথা বুজি পালে। অৱশেষত চান্দুমাৰে বোধিসত্ত্ব লামাঙক আনুমাৰৰ পিঠিত তিনিবাৰ হাত ফুৰাবৰ কৰণে অনুৰোধ কৰিলে। চান্দুমাৰৰ অনুৰোধত লামাঙে যিচিকিয়া হাঁহিৰে আনুমাৰক ওচৰলৈ ধৰিলে। আনুমাৰেও লামাঙৰ ওচৰ পাই আঠ কাটি সেৱা জনালে। লগে লগে বোধিসত্ত্ব লামাঙে আনুমাৰৰ পিঠিত আলফুকটক স্তত বুলাই আৰ্শীবাদ প্ৰদান কৰিলে - আজিৰপৰা তেমাৰ গাত হৈ বৰ পীড়া পিঠি আৰু সমস্ত অৱদল

বিনাশই যাওঁক। তোমাৰ নাম যাতে এই সংসাৰ থাকে মানে বিৰাজমান হৈ থাকে। বোধিসত্ব লামাঙৰ হাতৰ স্পৰ্শ পাই আনুমামে পূৰ্বৰ বল শক্তি ঘূৰাই পাই জপিয়াই উঠিল। ৭৩৫ ॥

## ॥ হনুমানক সীতা অন্বেষণৰ কাৰণে প্ৰেৰণ ॥

আনুমামে নেজডাল অকণমান লৰালে আৰু জাপ মাৰি উঠি ক'লে- প্ৰভু! এতিয়া আপুনি মোক আজ্ঞা কৰক। মই এতিয়া স্বৰ্গ, মৰ্তা, পাতাল ঘূৰি আহিব পাৰো। সমস্ত ৰাজ্য পৰিক্ৰমা কৰি আহিব পাৰো। ইমানই নহয় আপোনাৰ নাংসীতাৰ সবিশেষ খবৰো আপোনাৰ চৰণত নিবেদন কৰিব পৰা ক্ষমতা আছে। ৭৩৬ ॥

হে প্ৰভু লামাঙ। আপুনি নাংসীতাৰ বিষয়ে তিলমাত্রও চিন্তা কৰিব নালাগে। কাৰণ য'তেই নাথাকক তাতেই মই গৈ দেৱীৰ অনুসন্ধান কৰিম। এই দুৰ্জয় বীৰ আনুমাম থাকোতে আপুনি কি নিমিষ্টে হাতৰ ধনু কাঁড় দলিয়াই পেলাইছে। মই এতিয়া সাগৰ পাৰই নাংসীতাৰ খবৰ আনি আপোনাৰ চৰণত নিবেদন কৰিমহি। ৭৩৭ ॥

আনুমামৰ এনে বীৰত্বপূৰ্ণ কথাত লামাঙৰ মনটো অকণমান পাতল পাতল লাগিল। তেওঁ ক'লে তুমিতো নাংসীতাক দেখিলেও চিনি নোপোৱা। গতিকে মই তেওঁৰ নথ শিখ বৰ্ণন কৰো শুনা। নাংসীতাৰ কপাল আৰু ক্ৰমুগল ইন্দ্রই অঙ্কিত কৰা ছবিৰ দৰে উজ্জ্বল। চুলি টাৰি দীঘল আৰু মনোমোহা। তেওঁৰ কটি প্ৰদেশ একেবাৰে লাহী। বুকুখন সুবিশাল। দেৱৰাজ ইন্দ্রৰ পত্নীৰ দৰে সুবিমল। তেওঁৰ প্ৰত্যেক অঙ্গৰ কোমলতা আৰু লয়লাসে সকলোৰে চকু জুৰাই পেলাই। নাংসীতাক দেখিলে এনে হেন অনুমান হ'য যেন তেওঁ এতিয়াহে ব্ৰহ্মপুৰীৰ পৰা নামি আহিছে। ৭৩৮ ॥

নাংসীতাৰ ওঁঠ দুখন সেন্দুৰৰ দৰে তীব্ৰ ৰঙা, জিভাখন উজ্জ্বল আৰু পাতল। তেওঁৰ কমলীয়তা ইমান আকৰ্ষণীয় যে চালে দৃষ্টি ফিৰি আহিব নোখোজে। মুখৰ আকৃতি গোল আৰু পূৰ্ণিমাৰ জোনৰ দৰে অত্যন্ত স্নিগ্ধ। নাংসীতা ওষুই প্ৰায় চাৰিহাত। মুঠৰ ওপৰত নাংসীতাৰ নথ শিখ বৰ্ণন কৰা সম্ভৱ নহয়। তুমি নাংসীতাক দেখা পোৱাৰ লগে লগে মই কোৱা বৰ্ণনাৰ লগত মিলাই চাবা। ৭৩৯ ॥

নাংসীতাই প্ৰশ্ন কৰিলে এইদৰে ক'ৰা যে লামাঙক স্বৰ্গীয়ে আশ্ৰয়ৰ দুট বাকসী কাউৰীক বেদিৰ কাৰণে নিছিল। লামাঙে মিকখিলা ৰাজ্যৰ চানেক নন্দীক স্বৰ্গলু ভাঙ্গি পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল। বাটত পোচোনালা (পৰশুৰামক) পৰাস্ত কৰিছিল। অমৃত্যুৰাজ ততহাৰাবাই ৰাজ্যৰ ৰাজ্যভাৰ লামাঙৰ ওপৰত অৰ্পণ কৰাৰ সিদ্ধান্ত লৈছিল। যাক্ৰুবাণী কেৰেখে দুটা বন খুজিলে। নিদান জাউকৰাতাক ৰাজ্যভাৰ দিয়া আৰু লামাঙক বনবাস দিয়া। ইমান বিলাক ভয়াপাত দাঙি ধৰাৰ পিছতো যদি নাংসীতাই মানি নিবিচাবে তেন্তে তুমি মোৰ এই আঙঠিটো দেখুৱাই দিয়া।

তেতিয়া তেওঁ সকলো কথা বিশ্বাস কৰিব। ৭৪০ ॥

লামাঙে আনুমাৰৰ আগত নাংসীতাৰ পূৰা বৰ্ণনা কৰি শুনালে। আনুমায়েও লামাঙক সেৱা জনাই সমুদ্ৰ পাৰ হ'বলৈ স্থিৰ কৰিলে। আনুমায়ে নিজৰ শৰীৰটো অকণমান জোকাৰ মাৰি শৰীৰৰ কলেৱৰ পৰ্বত সমান কৰি ল'লে। নেজ ডালৰ দৈঘ্য পঞ্চাছ যোজন আছিল। তেওঁ আকাশৰ ফালে জাপ মাৰি পৰ্বতৰ টিঙত উঠি ল'লে। আনুমাৰৰ বল বিক্ৰম আৰু আশ্চৰ্য্যচকিত কৰ্ম দেখি সকলো কপিযেই আচৰিত মানিলে। আৰু আনুমাৰক প্ৰশংসা কৰিবলৈ ধৰিলে। বাকী কপিবিলাকে ক'লে- এতিয়া প্ৰভু কোনো চিন্তাৰ কাৰণ নাই। এতিয়া নাংসীতাৰ পূৰা উদ্ধাৰ অভিযান চলাব পাৰিম। ৭৪১ ॥

আনুমায়ে পৰ্বতৰ টিঙত উঠি প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে যি পৰিমিত নাংসীতাৰ সন্ধান উলিয়াব পৰা নহ'ব, সেই পৰ্যন্ত কোনো ফলমূল মুখত দিয়া নহ'ব। সমুদ্ৰৰ মাজত পৰ্বত পাহাৰে আগচি ধৰিলেও মই ক'তো ন'ৰম। আনুমাৰৰ এনে কঠোৰ প্ৰতিজ্ঞা শুনি অন্য বান্দৰবিলাকেও প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে- যি পৰ্যন্ত নাংসীতাৰ খবৰ আমাৰ কাণত নপৰিব সেই পৰ্যন্ত আমি এটা ঠেঙত থিয় দি থাকিম। ৭৪২ ॥

আনুমায়ে সুমেক পৰ্বতত (নয় চিংনে) দুয়োটা ঠেঙেৰে খোপনি গুতি আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিলে। বায়ুৰ প্ৰবাহত ভিৰদি তীব্ৰ বেগত লক্ষ্যস্থানৰ অভিমুখে আগুৱাবলৈ ধৰিলে। সৈ গৈ সমুদ্ৰৰ মাজ পালে। নাগৰজাই সাগৰৰ তলিৰ পৰা ওলাই আনুমাৰৰ প্ৰতি দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিলে। আকাশী মাৰ্গত বিচৰণ কৰি ফুৰা দেৱতাসকলেও আনুমাৰৰ অভিযানত বন্য ধন্য বুলি প্ৰশংসা কৰিলে আৰু আনুমাৰক সহায় কৰিবলৈ ধৰিলে। দেৱতাবিলাকে আনুমাৰক পৰীক্ষা কৰি চাকৰ নিমিত্তে নাগদেৱতাক পঠালে। দেৱতাসকলৰ মনতো এটা ভাৱ খেলালে। প্ৰভু লামাঙৰ পাত্ৰন কাৰ্যত আনুমায়ে কিমান দূৰ নিৰ্ভাৰ ভাৱে কাম কৰিছে তাৰ পৰীক্ষা ল'ব বিচাৰিলে। ৭৪৩ ॥

সাগৰৰ তলিত থকা নাগদেৱতাই আনুমাৰক মাতি ক'লে- হেৰা বান্দৰ আনুমাৰ ! তুমি কোন দেশলৈ যাব ধৰিছা ? মই তোমাক পিলি ৰাই পেলাম। আনুমায়ে ক'লে মই প্ৰভু লামাঙৰ দাস। তেওঁৰ বৰ্ণপত্নী নাংসীতাৰ অনুসন্ধান কৰিবৰ নিমিত্তে লক্ষ্যৰ অভিমুখে আহি আছো। যদি তুমি মোক ৰাখিলে ইচ্ছা কৰিছা, তেন্তে তুমি ইয়াতে অপেক্ষা কৰি ৰাহা, মই লক্ষ্যৰ পৰা নাংসীতাৰ সন্ধান কৰি আহো। ৭৪৪ ॥

নাগৰজাই ক'লে- তেন্তে তুমি আজি ইয়াত থাকি ৰেহা। মই তোমাক কলিলৈ সুকলমে লক্ষ্যলৈ পঠিৱাই দিম। নাগৰ কথাত আনুমায়ে ক'লে তুমি মোক লক্ষ্যত পোৱাই দিয় নালাগে। মোক ৰাখিলে বাট এৰি দিছা। নাসে ক'লে- আজি তুমি ৰাব নালাগে, কৰণ বাটত অসংখ্য পত্ৰে

অপেক্ষা কৰি আছে। আনুমাৰ্মে তেতিয়া ক'লে- কোন সেইবিলাক শত্ৰু যি মোৰ পাবন কণ্ঠৰাত  
বাধা দান কৰিব পাৰে ? মই চাওঁ বাক, কাৰণ মই মোৰ প্ৰভু বোধিসত্ত্ব লামাঙৰ কামহে কৰি আঁছো।  
মই তেওঁৰ দাসৰো দাস। চাই থাকোতেই পলকতে নাগে এটা যক্ষদেৱতাৰ ৰূপ ল'লে। ৭৪৫ ॥

যক্ষদেৱতাটোৱে প্ৰায় নবৈৰ যোজন শৰীৰৰ আকাৰ বঢ়াই আনুমাৰ্মক খাবলৈ মুখ মেলি  
ধৰিলে। আনুমাৰ্মে ততালিকে এটা বনৰীয়া কেৰ্কেটুৱাৰ ৰূপ ধৰিলে। আনুমাৰ্মৰ শক্তি আৰু অদ্ভুত  
মায়া দেখি নাগৰাজে অনুভৱ কৰিলে যে প্ৰকৃততে এওঁ বোধিসত্ত্ব লামাঙৰ একান্ত পৰম ভক্ত।  
এইবুলি নাগৰাজে আনুমাৰ্মৰ প্ৰকৃত পৰিচয় পোৱাত ক'লে- তুমি এতিয়া যাব পাৰা। এইবুলি  
কৈয়েই নাগৰাজ অজ্ঞান হ'ল। ৭৪৬ ॥

আনুমাৰ্মে পুনৰ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। ইফালে নাংমুনি মেখলাই আনুমাৰ্মক দেখি পাঁচযোজন  
সমান পৰ্বত সৃষ্টি কৰি সাগৰৰ মাজত পখালি কৰি ধৰিলে। এনে কাণ্ডত আনুমাৰ্মে ভাবিলে এই  
বিলাক ৰাক্ষসৰ মায়া। এইবিলাক মোৰ নেজেৰে কোবাই ভাঙ্গি ছিঙ্গি পেলাম। এই বুলি নেজেৰে  
পৰ্বত শৃঙ্গটো কোবাই খহাই পেলালে। ৭৪৭ ॥

এনে পৰিস্থিতি দেখি নাংমুনি মেখলাই মাত লগালে মই কোনো মায়াবিনী নহওঁ। মই  
কেৱল সাগৰ ৰক্ষিকা কুঁৱৰীহে। তুমি যে লামাঙৰ একান্ত দাস সেইকথা এতিয়া মই ভালদৰে উপলব্ধি  
কৰিছো। তুমি তেওঁৰ কাৰণে অশেষ কষ্ট স্বীকাৰ কৰিছা। তুমি বিশ্ৰাম কৰিবৰ নিমিত্তে আৰু ফলমূল  
খাবৰ নিমিত্তে মই এই পৰ্বতটো সাগৰৰ মাজত থিয় কৰিছিলো। ৭৪৮ ॥

আনুমাৰ্মে ক'লে যদি মই ইয়াত বিশ্ৰাম লওঁ তেন্তে লামাঙক দি অহা প্ৰতিশ্ৰুতি একেবাৰে  
মিছা হ'ব। আনুমাৰ্মে চিন্তা কৰিলে- যদি নাংমুনি মেখলাৰ কথা নাৰাখো তেন্তে কথাটো বৰ বেয়া  
হ'ব। দুই কুল বওঁক বুলি আনুমাৰ্মে কেৱল পৰ্বতটো স্পৰ্শ কৰি পুনৰ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। এইদৰে  
দুয়োৰে কথাৰ মহত্ব ব'ল। ৭৪৯ ॥

আনুমাৰ্মে গৈ লক্ষ্য পুৰীত প্ৰৱেশ কৰিলে। নগৰখন মাণিক মুকুতাৰে সুসজ্জিত অপৰূপ  
আতিথ্যৰ। যেন ইন্দ্ৰৰ বৈজয়ন্তী অট্টালিকা সদৃশহে। অপৰূপ মনোমোহা সৌন্দৰ্য্যবান্ধি আনুমাৰ্মৰ  
দৃষ্টিত পৰিল। লগে লগে সীমন্তৰ অতিকায় ৰাক্ষসীৰ এটা প্ৰহৰ মূৰ্তি দেখিলে। ৭৫০ ॥

প্ৰহৰৰূপী ৰাক্ষসীৰ গাঁত বিলাক বহুত দুৰৰ পৰাই ভিৰবিৰাই জিলিকি উঠিছিল। তাইৰ  
আকৃতি প্ৰকৃতি বহুত দুৰৰ পৰাই দেখিলে ভয়লগা। সৃষ্টিৰ আদি পাতনিতে ব্ৰহ্মাই (সৰ্বভূত) এই  
শিলামূৰ্ত্তি নিৰ্মাণ কৰি ৰাখিছে। মূৰ্ত্তিটোৰ সোঁ হস্তত প্ৰহৰ এডাল লোহাৰ গদা। বাওঁ হাতত  
সূতীক এখন প্ৰকাণ্ড অৰাবাল। মূৰ্ত্তিটোৰ চকুসুটো অগ্নিগিৰিৰ দৰে উজ্জ্বল। শিৰ বহুচুৱা। ৭৫১ ॥

আনুমাৰ্মে গৈ সেই প্ৰতিমূৰ্ত্তিটোৰ ওচৰত থিয় দিলে। আনুমাৰ্মে বিনয় সুকৃত প্ৰতিমূৰ্ত্তিটোক

উদ্দেশ্য কবি সুবিলে। হে জননী, তুমি ইমান অচল অটল হৈ কি কবনে আহি ইয়াত আহাহি।  
ৰাক্ষসী মূৰ্তিটোৱে মাত দিলে। মোৰ নাম ছায়েঞ্জা। ব্ৰহ্মাই এই নগৰ নিশাৰ্ণ কৰি ৰোৱাব পৰাই মোক  
ইয়াত পালিকা ৰূপে থিয় কৰাই থৈছে। ৭৫২॥

ছায়েঞ্জা শিলা মূৰ্তি ৰাক্ষসীয়ে ক'ব ধৰিলে- বোখিসতু লামাঙ ৰূপ ৰাজ্যৰ পৰা আহি  
মৰ্য্যলোকৰ অমুঠা ৰাজ্যৰ তাতচাৰাখাৰ ঘৰত জন্ম ল'ব। তেওঁৰ অপৰূপা সুন্দৰী বিনুবিস্বাত বশ্ব  
পত্নী নাংসীতাক লঙ্কাৰ চিপহৌলাছাই হৰণ কৰি আনি এই ৰাজ্যত ৰাখিবহি। তেতিয়া বোখিসতু  
লামাঙে তেওঁৰ প্ৰিয় দাস আনুমাযক নাংসীতাৰ অৰেৰণত ইয়ালৈ পঠাব। আনুমাযেও বিশাল সমুদ্ৰ  
অতিক্ৰম কৰি আহি এই ঠাইত উপস্থিত হ'বহি। আনুমাযৰ দৰ্শন নোহোৱা পৰ্যন্ত যুগ যুগ ধৰি যই  
ইয়াৰ পৰা লৰচৰ কৰিব নোৱাৰিম। ৭৫৩॥

ৰাক্ষসী প্ৰতিমূৰ্তিটোৱে মৃদু সুৰেৰে ক'বলৈ ধৰিলে- তুমিনো কোন ? কোন দেশৰ পৰা  
আহি ইয়াত উপস্থিত হৈছাহি ? ইয়াত পদাৰ্পণ কৰাৰ তোমাৰলো অভিপ্ৰায় কি ? আনুমাযে তেতিয়া  
ক'লে- যই লামাঙৰ একান্ত প্ৰিয় দাস। মোৰ নাম আনুমায। যই সুৰাণিকাব বংশধৰ। সুৰাণিকা  
আক লামাঙ এই দুজনা ৰজাই মোক প্ৰভু বোখিসতুই নাংসীতাৰ অৰেৰণৰ কাৰণে এই লঙ্কালৈ  
কটকীৰূপে পঠাইছে। আনুমাযৰ কৰাৰ অন্ততঃ ৰাক্ষসী প্ৰতিমূৰ্তিটোৱে কেৱল খিচিখিয়া হাহি ঘাবি  
নীৰত হৈ ব'ল। ৭৫৪॥

## ॥ লঙ্কাত সীতা অৰেৰণ ॥

আনুমাযে চিন্তা কৰিলে-এইদৰে যই ৰোজ কাটি যুৰি যুৰিলে কোনো কামত নাহি। এতিয়া  
মোৰ প্ৰথম কাম হ'ব ৰাজ্যস্থলত নাংসীতাৰ অনুসন্ধান কৰাটো। চিপহৌলাছাই সুন্দৰ পোচাক  
পাতি পৰিধান কৰি ধুনীয়া পালেঙত পয়ন কৰি আছে। তেওঁৰ অপৰূপা ৰূপে গুণে লাভপদময়ী  
দম্ভজনী ৰাক্ষসী নৰীয়ে চিপহৌলাছাৰ লগত হাত ৰাদুটি ধৰি আনন্দ ঘনেৰে শুই আছে। ৭৫৫॥

অসুৰৰ কন্যা দুস্ততজালী (দম্পদম্বী) ও চিপহৌলাছাৰ লগত শুই আছিল। অসুৰৰ  
কন্যাৰো চেহেৰা পাতি কম ধুনীয়া নাছিল। আনুমাযে চিন্তা কৰিলে - এওঁই বোকৰো নাংসীতা।  
অসুৰ কন্যাৰ যুগৰ চেহেৰা নিৰীকণ কৰি আনুমাযে অনেক কল্পনা কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ভাবিলে  
যই ইমান কষ্ট কৰি ইয়ালৈ এনেদৰে আহিলো। নাংসীতাই ইয়াত চিপহৌলাছাৰ লগত আনন্দত  
নিমগ্ন হৈ পয়ন কৰি আছে। কিন্তু নাংসীতা লামাঙৰ বংশধৰী, সুন্দৰী, দম্ভৰ স্ত্ৰী আছিল। ৭৫৬॥

আনুমাযে আকৌ চিন্তা কৰিলে-সতী সাধৱী নাংসীতাই যদি এনেদৰে চিপহৌলাছাৰ লগত  
সংসৰ কৰিলে তেতিয়া আকাশৰ প্ৰে শুভা নক্ষত্ৰ ৰাখিছে এনেদৰে সংসাক্ত প্ৰিদ্ধ পোহৰ  
বিৰীকণ কৰি সাধাছিলহেঁতেন। সমুদ্ৰৰ পানী শুকাই ফলকুণ্ডিত পৰিণত হ'লহেঁতেন, আৰু সংসাক্ত

ভূমিকম্পৰ সৃষ্টি হৈ অপলাপ হ'লহেঁতেন। প্ৰকৃতি ৰাজ্যত বিভিন্ন ফুল ফুলি তাৰ সৌৰভে হয়তো সংসাৰ বাসীৰ হৃদয়ত আনন্দ দান নকৰিলেহেঁতেন, আৰু অৰণ্যৰ মাজত শান্তিৰে বাস কৰা জীৱজন্তু বিলাকৰ মাজত তালফাল লাগিলহেঁতেন। মুঠতে সকলো ফালেই নীৰৱতাই ঠাই ল'লেহেঁতেন। ৭৫৭ ॥

এইদৰে আনুমামে গভীৰ চিন্তা ভাৱনা কৰি কৰি ৰাজমহলৰ পৰা ওলাই অন্যফালে যাত্ৰা কৰিলে। আনুমামে গৈ ৰাৱণৰ ৰাক্ষসি ঘৰৰ ওপৰত উঠিল। ৰাক্ষসি ঘৰৰ মূখত মঙহ আৰু হাঁড়ৰ দ'ম দেখি তেওঁ আচৰিত হ'ল। তাতো নাংসীতাৰ কোনো সন্ত্ৰেদ নাপাই ভৱনৰ আশে পাশে তেওঁ নিৰীক্ষণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাক কোনো ঠাইতে নেদেখি অৱশেষত তেওঁ হিয়া ভুকুৱাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। এইবাৰ আনুমাম কুমফানখানাৰ বাসভৱনলৈ গ'ল। তাৰ পিছত পিফি ছানাৰ মহলত অনুসন্ধান কৰিও নাংসীতাক নাপালে। ৭৫৮ ॥

ৰাজমহলৰ চাৰিওফালে নাংসীতাৰ কোনো সন্ধান নাপাই আনুমামে এইবাৰ ৰাজ্যৰ ধনী মানী ৰাক্ষসবিলাকৰ ঘৰত অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে। ক'তো কোনো উৱাদিহ নাপাই তেওঁ কান্দি কাটি ভাগৰি পৰিল। ৰাতি পুৱাওঁ পুৱাওঁ। আনুমামৰ চিন্তাৰ পাৰাৱৰ নোহোৱা হ'ল। তেওঁ কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব নোৱাৰিলে। আলস্যভাৱত আনুমামে কৈ উঠিল - এই বিশাল সমুদ্ৰ আৰু অৰণ্য পাৰেই মই লঙ্কালৈ আহিলো। অন্যহাতেদি যোৱা জাতি কুঁৱৰ ৰাক্ষস বিলাকেও নাংসীতাৰ বাতৰি পোৱাৰ আশাত এটা ঠেঙৰ ওপৰত ভৰদি থাকি অৱাৰতে কষ্ট ভোগ কৰি আছে। ৭৫৯ ॥

তিনিকোটি ন লাখ ৰাক্ষস আৰু প্ৰকাণ্ড বীৰ বিলাকেও একেটা আশাতেই মজি আছে। ৰাজ্যৰ কোনো ঠাইত বিচাৰিবৰ আৰু সন্ধান নাই। একমাত্ৰ এতিয়া বাকী আছে চিপহৌলাছাৰ গুপ্তদ্যানখন। ৭৬০ ॥

এই বুলি আনুমামে চিপহৌলাছাৰ উদ্যানখনত অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰি কৰিলে। দুখ আৰু ভাগৰত অতিশয় ক্লান্ত হৈ আনুমামে (পাছপালা) অতিথিশালাৰ একোণত শুই পৰিল। শুই থাকোঁতেই তেওঁ এটা সপোন দেখিলে - নাংসীতা ফুলনিত হালধীয়া ফুল গছ এজোপাৰ তলত শুই আছে। আনুমামৰ লামাঙৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা ভক্তি আৰু অনন্য দাস্যভাৱৰ হেতুকে দেৱতাজনকৈ আনুমামৰ দুখ ক্ৰেশ দুৰ হওঁক বুলি সপোনত তেওঁক নাংসীতাক দেখুৱাই দিলে। সপোন দেখা পাই আনুমামে সাৰ পাই বহিল। সপোনত দেখাৰ দৰে আনুমামে নাংসীতাক চিপহৌলাছাৰ অগোন্ধনত বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। সঁচায় সপোনত দেখাৰ দৰেই তেওঁ নাংসীতাৰ সন্ধান পালে। ৭৬১ ॥

ৰাজহিংস কাউৰীৰ মাজত, আৰু সিংহ কনক পৰা ওলাই শিয়ালৰ মাজত বহিল যেনেকুৱা অৱস্থা দেখায় নাংসীতা ৰাক্ষসবিলাকৰ মাজত বহি থকাত তেনেকুৱাই দেখা গৈছিল। তেওঁ



ৰাক্ষসীবিলাকৰ মাজত সোণ জিলিকাদি জিলিকি আছিল। নাংসীতাৰ ৰূপ বোৱন শৰীৰৰ আভা ইমান জাতিকাৰ হৈ আছিল যে তেওঁৰ ৰূপ বৰ্ণনা কৰা অসম্ভৱ। নাংসীতাৰ যক্ষবিলাক অপৰিহাৰ হৈ গৈছিল। ৰাক্ষসীৰ মাজত তেওঁক এনেহেন দেখা গৈছিল যেন দ্বিতীয়াৰ কাঁচি জোনহে। নাংসীতাৰ মুখত মাত নাছিল। মাত্ৰ দুই চকুত দুখনি প্ৰৱাহিত নদীলৈ তেওঁ যেনহে বহি আছিল। ৭৬২ ॥

লামাঙে কোৱাৰ দৰে নাংসীতাৰ ৰূপ লাভ্য পৰীক্ষা কৰি আনুমায়ে ভাবিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ চিন্তা কৰিলে-লামাঙ আৰু লাথানাই অৰণ্যৰ মাজত নাংসীতাৰ বাতৰি পাবৰ কাৰণে যে ব্যাকুল হৈ আছে সেয়া উচিত্তেই হৈছে। পালীমাঙ কিমান বাত্ৰবলী দুৰ্জয় বীৰ। যাৰ শৰীৰৰ ছাল সাতজোপা তাল গছৰ সমান ডাঠ। তেওঁৰো ধন্য। যি সুখালিকাই পালিমাঙক ইত্যা কৰি ৰাজ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰিছে তেওঁৰো ধন্য। আৰু অগণন কোটি কোটি সেনা বাহিনীয়ে চিপহৌলাছাৰ লগত যুদ্ধত প্ৰবৃত্ত হ'বৰ নিমিত্তে সাগৰৰ তীৰত প্ৰতিক্ষাৰত হৈ আছে তেওঁ বিলাকো শলাগৰ পাত্ৰ। যি বিলাক মোৰ জাতি কুটুৰ বান্দৰে এটা ঠেঙৰ ওপৰত থিয় দি উপযুক্ত সংবাদ পাবৰ কাৰণে বাট চাই আছে তেওঁ বিলাকো ধন্য। ৭৬৩ ॥

আনুমায়ে নিজকে নিজে কৈ উঠিল যে বিশাল সমুদ্ৰ আৰু অনেক কষ্টৰ আলা যক্ষণাৰ মাজেদি আহিয়ে মই ইয়াত উপস্থিত হৈছোঁহি তাৰ কাৰণে মই নিজকে ধন্য মানিছোঁ। কাৰণ মোৰ পাত্ৰন কৰ্তব্য হ'ল নাংসীতাৰ সন্ধান উলিওৱাটো। মোৰ দুৰ্জয় অভিযানৰ সুকল মই হাতে হাতে পাইছোঁ। নাংসীতাই অনেক আলা যক্ষণা আৰু কষ্টৰ মাজেদি যে নিজৰ সতীত্ব আৰু ধৰ্ম বন্ধা কৰি আহিছে তাৰ কাৰণে তেঁৱো ধন্য। এইদৰে আনুমায়ে নাংসীতাক বিচাৰি পাই দুখৰ ওৰ পৰাত গছৰ তলত বহি শান্তিৰ নিশ্বাস পেলাইছিল। আনুমায়ে অৱশেষত নিজৰ কায়াটো এটা সামান্য কেঁকৌৱাৰ সমান কৰি বৃক্ষৰ ওপৰত উঠি পাতৰ মাজত লুকাই থাকিল। ৭৬৪ ॥

## ॥ বাতৰৰ স্বপ্নদৰ্শন ॥

সেইদিনা ৰাতি চিপহৌলাছাই সপোনত নাংসীতাই ইয়া আৰু আলিঙ্গনৰ নিমিত্তে আহ্বান কৰা দেখিলে। দুয়োজন একেৰন পালেঙত শুই আছে। ঠিক এনেহেন সপোন দেখিবলৈ পালে। চিপহৌলাছাই এহাতে অসুৰৰ কন্যা আৰু আনহাতে নাংসীতাক সাৱতি শুই থকা দেখিলে। এইদৰে চিপহৌলাছাই ঘ্ৰাসুখেৰে আৰু আনন্দেৰে দুইজনীৰ লগত আশ্বিন প্ৰসন্নত ব্যক্তিটো কটোৱা দেখিলে। ইয়াতে চিপহৌলাছাই সাৰ পাই উঠি বহিল। সেইসময়ত বনৰীৱা কুকুৰাই ইললে সিকালে ডাক দি ধৰিলে। বশাননে সপোনৰ কথা বিলাক বাবে বাবে সুতৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ভৱিলে নাংসীতা অশোক বনত বহি বা কেনেদৰে আছে ? চিপহৌলাছাই ঘনতে জ্ঞান শোধন কৰিলে যে নাংসীতাই ইয়াতে আজি যোক ৪-ইয়াৰে হাবীবৰণ কৰিব পাৰে। ৭৬৫ ॥

## ॥ ক্রীসকলৰ সৈতে ৰাৱণৰ সীতাৰ সমীপলৈ গমন ॥

চিপহৌলাছাই বহুত কথা ভাৱি চিন্তি মনটোক উৎসাহিত কৰি ধুনীয়া ধুনীয়া পোচাক আৰু স্বৰ্ণমুকুট পৰিধান কৰি ল'লে। অসুৰৰ জীয়ৰী মুক্তাতন্তালীয়েও ভাল পোচাক পিন্ধি উৰি যাবলৈ উদ্যত হ'ল। চিপহৌলাছাৰ লগত কিশ্বৰী কন্যা, গন্ধৰ্ব কন্যা, নাগকন্যাবিলাকেও মনোমোহা সাজপাৰ কৰি হাতত মালালৈ ওলাল। ৭৬৬॥

কোনো কোনোৱে হাতত মমবাতি মৌচাকেৰে তৈয়াৰী বস্তিলৈ সদলবলে অশোকবনলৈ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। আনুমামে চিপহৌলাছাৰ মনোবৃত্তিক এইবাৰ ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰিব ধৰিলে আৰু মনে মনে চিন্তা কৰিলে - এইবাৰহে সতী সাধৱী নাংসীতাৰ সতীত্বৰ মহত্ব কিমান আৰু তেওঁ কিমান দূৰ সত্যত আছে তাক দেখা যাব। এইবুলি আনুমামে বৃক্ষৰ পাতৰ আঁৰত লুকাই চাই থাকিবলৈ ধৰিলে। ৭৬৭॥

চিপহৌলাছাৰ আগমনত নাংসীতা ভয়তে পেঁপুৱা লাগিল। তেওঁ কুচি মুচি বৃক্ষৰ কাষত আগ্ৰয় ল'লেগৈ। বনৰ ৰজা সিংহক দেখি যি দৰে হৰিণে বনৰ মাজত কুচি মুচি লুকাই, থিক সেইদৰে নাংসীতাইও বৃক্ষৰ আঁৰ ল'লে। নাংসীতা ভয়ত আতংকত ইমান পেঁপুৱা হৈ পৰিছিল যে শৰীৰৰ যন্ত্ৰখিনি ল'বলৈও পাহৰি গৈছিল। মূৰৰ খোপা (চং) সুলকি গৈছিল। তাক বান্ধিবলৈ তেওঁ পাহৰি গৈছিল। নাংসীতাৰ সমস্ত শৰীৰ খৰহৰি কম্পমান হৈছিল। চিপহৌলাছাই তেওঁৰ অৱস্থা দেখি হাঁহি হাঁহি ক'বলৈ ধৰিলে। ৭৬৮॥

হে সুন্দৰী নাংসীতা। তুমি অকনো ভয় বা চিন্তা নকৰিবা। তুমি নিৰ্ভয়ে মৈ মোৰ ৰাজপ্ৰাসাদত থাকি ভোগবিলাস কৰা। মোৰ এই বিশাল লক্ষা ৰাজ্য তোমাৰ বুলিয়েই ভাৰিবা। যোকে তুমি তোমাৰ প্ৰজা বুলিয়েই জ্ঞান কৰিবা। তুমি কোনো শঙ্কা নকৰি মোৰ ৰাজপ্ৰাসাদলৈ ব'লা। মোৰ ৰাজপ্ৰাসাদত যিমানবিলাক লিঙ্গিৰা লিঙ্গিৰী আৰু মহিৰী আছে সকলোৱেই তোমাক মানি চলিব। তুমি মোক লাজত নেপেলাবা। মোৰ লগত থাকি মোৰ হৃদয়ত বিপুল আনন্দৰ জ্যোতিৰ্ভাৱ তুলি দিয়া। ৭৬৯॥

মোক আৰু তুমি কষ্ট নিদিবা। তুমি তোমাৰ শৰীৰটোও অৰখাই দূৰ কোৱাৰ দিবাৰত কিয় পেলাইছা ? তুমি যদি মোক মৰম চেনেহ আৰু পতিভাৱ কৰা, তেন্তে ময়ো কোৱাক্ষণিকতেও অধিক মৰম চেনেহেৰে ৰাখিব। মোৰ কথাষ্যতে কান্ধ কৰিলে তুমি কোনো কালেই দূৰ সৰ্ব্বকৃত পৰিব নালাগে। তোমাৰ মন্তেতাৰা চানেক ৰজাৰ ওচৰত মৈ আনক উপহাৰক দি আদৰ সন্মান কৰিব। ৭৭০॥

মোৰ প্ৰহৰ প্ৰতাপৰ প্ৰভাৱত তুমি ৰাজকাৰী হৈ থাকিব পাৰিবা। এতিয়া তুমি গভীৰভাৱে

চিন্তা কৰা আৰু মোক স্বামীৰূপে গ্ৰহণ কৰা। তুমি মোক আৰু লাজ অপমানত পৰিবলৈ নিদিবা। আমি দুয়ো আনন্দৰে আকাশী বিমানেৰে দেশ, বন, উপবন, উদ্যান আদিত কুৰি সৌন্দৰ্য্য উপভোগ কৰিম। ৭৭১ ॥

লামাঙে তোমাক কদাপিও বিচাৰি নাগাই। কাৰণ অটব্য অৰণ্যৰ মাজত ঘূৰি কুৰি থাকোতে হিংস্ৰ বাঘ, ভালুক আদিয়ে তাৰ কেঁচা মাংস চিৰি ৰাই গেলোঁ। তাৰ জীৱন জীলা অৰণ্যৰ মাজতেই শেষ হৈ যাব। যদি সি কিবা কাৰণত অৰণ্যৰ মাজত নঘৰেও তথাপি ঘূনাই তাৰ লগত তোমাৰ লগত সাক্ষাৎ হ'বলৈ নাগাই। ৭৭২ ॥

এইদৰে চিপহৌলাঙাই নাংসীতাৰ মন গলাবৰ অৰ্থে চল চাতুৰিপূৰ্ণ কথাবে ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে। এনে কদৰ্য্য ব্যৱহাৰত নাংসীতা অতীষ্ঠ হৈ চিঞৰি চিঞৰি ক'বলৈ ধৰিলে মূৰ্খ চিপহৌলাঙা মোৰ স্বামী লামাঙৰ লগত তোমাক নিজকে তুলনা কৰিবলৈ অকলো লজ্জাবোধ হোৱা নাইনে ? তুমি মোৰ স্বামীৰ সমকক্ষ হ'বা ? সমস্ত বিশ্ব সংসাৰে মোৰ স্বামীৰ গুণ গৰিয়াক লৈ গ্ৰন্থংসা কৰে। আনহে নালাগে মোৰ পিতাই যেতিয়া স্বয়ম্বৰ পাতে, তেতিয়াও তো তুমি তাত উপস্থিত থাকি হৰষনুত গুণ লগাব নোৱাৰি পলাই আহিলা। সেই কম্ব কেৱল মোৰ স্বামীয়েহে কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। অখম বাহুস। মোৰ স্বামীৰ বিৰোধিতা কৰিবলৈ তোমাৰ অকলো লজ্জাবোধ হোৱা নাই ? ৭৭৩ ॥

হে মূৰ্খ চিপহৌলাঙা ! কি সেই দিনটোৰ কথা তুমি পাহৰি গ'লানে ? এতিয়া এই অকলা নাৰীৰ ওচৰত আহি মহান বীৰ হৈ দণ্ডদণ্ডি মাৰিছা। তুমি মোৰ উপযুক্ত কদাপিও হ'ব নোৱাৰা। মোৰ স্বামী লামাঙ স্বৰ্ঘ আৰু শীলৰ অধিষ্ঠাতা। জ্ঞান বুদ্ধিত তেজস্বী তেওঁৰ সমাল বীৰ হয়তো সংসাৰত কোনো নোলাব। লামাঙৰ অপ্রতিহত প্ৰতিভা আৰু অদ্ব্য সাহসিকতাৰ ওচৰত কেনেও টিকিব নোৱাৰে। মই সকলো দেৱতাৰ ওচৰত প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলো যে লামাঙৰ বাহিৰে কোনে স্বামী গ্ৰহণ নকৰো। ৭৭৪ ॥

ইমানতো যদি তুমি মোৰ কথা গাই থাক বা মনত লৈ থাকা, তুমি মোৰ নবকৃত পৰিবা। আৰু তোমাৰ স্বৰ্ণলঙ্কা একেবাৰে ধূলিসাৎ হৈ যাব। তোমাৰ দহোটা মূৰ ঘটিত সৰি পৰিব। সমস্ত বাহুস কুল ধ্বংস হৈ যাব। যদি তোমাৰ প্ৰাণৰ ক্ষততা আছে তেন্তে মোক এতিয়াও স সন্ধানত সি লামাঙৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰা। ৭৭৫ ॥

তেওঁৰ ওচৰত গৈ ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰি তেওঁৰ লগত বন্ধুত্ব স্থাপন কৰা। তেতিয়া তুমি আনন্দ উৎসৱেৰে সৈতে বাহুসভোগ কৰিবলৈ পাবা। তাকে কৰিবলৈ তুমি সমৰ্থ নহলে তোমাৰ শিৰ লামাঙৰ আশেৰ বাণৰ জালত ধানবান হৈ যাব। ইয়ানেই মহা কুৰুৰ শিহন্তো তোমাৰ নৰী

আত্মাই যমৰ যন্ত্ৰণা তিলতিল কৰি ভোগ কৰিব লাগিব। তুমি যি গৌৰৱ যশস্যৰ কল্পনা কৰিছা সেই মহত্ব সংসাৰত একেবাৰে নাথাকিব আৰু সংসাৰ থাকে মানে তোমাৰ কলঙ্কৰ কালিমাৰ কথাহে চলি থাকিব। তুমি এতিয়া মোক লামাঙৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰি দিয়া মোৰ স্বামী দয়া আৰু ক্ষমাৰ অধিকাৰী, শত দোষ হ'লেও তেওঁ ক্ষমা কৰিব। তেতিয়া তোমাৰ জীৱন সুখময় হ'ব। ৭৭৬॥

নাংসীতাৰ ব্যৱহাৰত চিপহৌলাছা অতিষ্ঠ হ'ল। তেতিয়া তেওঁ ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীক ক'লে- তহঁতে ইমান সময়ে এনেয়ে এইক চাই আছহঁক। এই নাংসীতাক এতিয়াই কাটি কুটি তাইৰ কেঁচা তেজ আৰু মাংস তহঁতে ভাগ পাতি খাই পেলাইক। এতিয়াও মই নাংসীতাক দুমাহৰ সময় দিছো। যদি দুমাহৰ ভিতৰত তাই কোনো পৰিবৰ্তন নহয় তেন্তে তহঁতে তাইক কাটি খৰিকাত দি খাই পেলাবিহঁক। ৭৭৭॥

মই নাংসীতাৰ ৰূপযৌৱন লাৱণ্য কেন্দ্ৰল এই কাৰণেই জীয়াই ৰাখিছিলো। কিজানি তাইৰ মনৰ পৰিবৰ্তন হুয়েইবা। এই দুমাহৰ ভিতৰত যদি তাই কোনোপধ্যে ৰাজি নহয় তেন্তে তাইক ভাজি ভাতৰ লগত খাই পেলাবিহঁক। ৭৭৮॥

চিপহৌলাছাই নাংসীতাৰ ওপৰত ভীষণ খং ৰাগ কৰি কাটিবলৈ আদেশ কৰাত অসুৰৰ জীয়েকীয়ে মাত লগালে। হে ৰাজন! আপোনাৰ মহলত অসংখ্য নাৰী আছে। আপুনি আপোনাৰ ইচ্ছামতে প্ৰহৰ কৰিব পাৰে, কৰি আছে। নৰকণী নাংসীতা নিশ্চয় কোনো অভিজাত বংশৰ জীয়েকী হ'ব। অন্যথা তেওঁ এনে কথা ক'বলৈ কিয় সাহস কৰিব। প্ৰধান মহিষীৰ অনুৰোধ ক্ৰমে চিপহৌলাছাই ক্ৰোধ সম্বৰণ কৰিলে। আৰু নগৰৰ ফালে ততাতৈয়াকৈ গুচি গ'ল। ৭৭৯॥

চিপহৌলাছা গুচি যোৱাৰ পিছত ৰাক্ষসীবিলাকে হাতত তৰোৱাললৈ নাংসীতাক খেদি গৈ ক'লে- তই সামান্য এজনী নাৰীহে আমাৰ বজাৰ কথা মানি লোৱা নাই। ঋতিকে তোৰ জীৱন আজি নিশেষ কৰি আমি ভোজ্য খাম। যদি আমি বজাৰ দাসী নহলোহেঁতেন, তেন্তে তোক কহানিৰাই বাই পেলালোহেঁতেন। এতিয়াও যথেষ্ট সময় আছে, তই বিনা সঙ্কোচে আমাৰ আগত ব্যক্ত কৰ, আমাৰ বজাৰ বাণী হবিনে নহব? তুৰন্তে চুপানাৰাই মুখ মেলি হাও হোৱনি মাৰি খেদি আহি ক'লে তই মোৰ দাদা চিপহৌলাছাৰ বীৰব্দ নাজান। লাখানাই মোৰ নাক কাণ কাটি ঝিক্কাছা কৰি খেদি গঠালে। যদি বজাৰ কথাত মান্তি নহয় তেন্তে তোক মই খাই পেলাম। ৭৮০॥

ৰাক্ষসীবিলাকৰ ভীতি প্ৰদৰ্শনত নাংসীতাই ভৱতে গন্ধ জোপাৰ কাষ চাপি গ'ল। আনুযায়ে বৃক্ষৰ ওপৰৰ পৰা সকলো কথা সিন্ধীকন কৰি আহিব। নাংসীতাই বেজাৰতে ক'বলৈ ধৰিলে- মোৰ সমান দুৰ্ভাগিনী নাই হয়তো সংস্কৃত নাই। ৰাক্ষসৰ হাতত মোৰ দুখ কুলাই পাৰিছে নকৰা হৈছে। আপুনি আজি পৰিমিত মোক বিচাৰি কহা নাই। মোৰ সন্মুখ হৈছে অনৰূপ হাজতে

হয়তো আপোনাৰ মৃত্যু হ'ল ? ৭৮১ ॥

হয়তোবা অৰণ্যৰ মাজত মোক বিচাৰি বিচাৰি আপুনি হাৰাশাস্তি খাইছে। মোৰ হয়তো মৃত্যু শয্যা গ্ৰহণ কৰিবলৈ বেছি সময় নাই। আপোনাৰ বিবহতেই হয়তো মোৰ মৃত্যু হ'ব। আপুনি কিয় বাক মোৰ অনুসন্ধান কৰা নাই ? ৭৮২ ॥

মোৰ ধাৰণা আপুনি মোক বেয়া পাইছে। মোক হয়তো আপুনি অজ্ঞানৰূপে সৈতে ভাল পোৱা নাই। নতুবা বিভিন্ন অৰণ্য অতিক্ৰম কৰি আহোতে আহোতে আপোনাৰ পলম হৈছে। হয়তো মোৰ অনুপস্থিতিত কোনোবা দিপ্ লিপ্ কন্যা লগ পাই মোৰ কথা পাহৰি গৈছে। পৰিস্থিতিয়ে হয়তো ভীষণ ৰূপ লোৱাৰ নিমিত্তে আপুনি বিচাৰিবলৈ বাদ দিছে। ৭৮৩ ॥

অন্যথাই আপুনি নিশ্চয় মোক বিচাৰি আহিলহেঁতেন। আপুনি ৰোহিঙ্গত সকলোৰে ত্ৰাণকৰ্ত্তা। মোক দুখ সাগৰত আপুনি কিয় পেলাইছে ? চিপহৌলাছাই যদিও মোক হৰণ কৰি আনিছে, তথাপি তেওঁ মোৰ কাষত থিয় দিব পৰা নাই। মোৰ অনুমান হয়তো আপুনি মোক চিপহৌলাছাই হৰণ কৰি অনাৰ খবৰ অদ্য পৰিমিত পোৱা নাই। ৭৮৪ ॥

আপুনি হয়তো অৰণ্যে অৰণ্যে মোক বিচাৰি ফুৰিছে। সেইকাৰণেই ৰোধকৰো মোক ইয়াত আহি বিচাৰি পোৱাত পলম হৈছে। নাংসীতাই বিনত্ৰসুৰত প্ৰকৃতি ৰাজ্যৰ বৃক্ষৰাজিক ৰ'বলৈ ধৰিলে-মোৰ স্বামীয়ে মোৰ খবৰ নাই পোৱা। হে বনাঞ্চলৰ জীৱ জন্তু বিলাক, তোমালোক সকলোৱেই গৈ মোৰ স্বামীক খবৰ দি আহা কাৰণ দুট চিপহৌলাছাই হয়তো আক কেইদিনমানৰ পিছত মোক হত্যা কৰিব। গতিকে অতি সোনকালে মোক এই দুৰ্ভাগ্য হাতৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি নিয়কৰি। ৭৮৫ ॥

মোক হত্যা কৰিবলৈ আক দুমাহ বাকী আছে। হে মোৰ প্ৰিয়তম। মোৰ ৰক্তৰ সীমা লোহোৱা হৈছে। মোক এই আলা হস্তাৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি নিয়ক। অন্যথা এই পাৰশু ৰাক্ষসবিলাকে মোৰ মাংস ভক্ষণ কৰিব। অনেক আবেগ আক বেদনা ভৰা হৃদয়েৰে নাংসীতাই বায়ু দেৱতাক কান্ধৰ গাৰ্হনা কৰিবলৈ ধৰিলে-এই কতাহে যদি মোৰ খবৰ কঢ়িয়াই নিয়া হ'লে মোৰ বিবহ বেদনাৰ কথা বিলাক মাতৃ কৌশল্যাৰে প্ৰেৰণ কৰিলোহেঁতেন। ৭৮৬ ॥

মোৰ খবৰ পাই হয়তো মোক অৰণ্যৰ মাজতে বিচাৰি আহিলহেঁতেন। দেওৰ লাৰানাইও মোক সন্ধান কৰিলোহেঁতেন। মই অকথাই দেওৰ লাৰানাক দ্বাৰা বৃক্ষৰ হস্তৰ পৰা স্বামীক বচাবৰ কাৰণে পঠাইছিলো। এইয়া হ'ল মোৰ পূৰ্ব জন্মৰ কৰ্মৰ বিপাক মাত্ৰ। তেওঁ বিলাকক কথা দ্বাৰা মৰীচিকাৰ ভ্ৰমত পঠাই আজি মই এই বৃক্ষৰ তলত ৰুদ্ধি থাকিব লগাত পৰিছোঁ। ৭৮৭ ॥

## ॥ ত্ৰিজগতৰ ৰূপদৰ্শন ॥

নাংসীতাবৰ প্ৰধান বৰীয়া ক্ৰিয়ুঙে এটা সপোন দেখিছিল। সপোনতো ৰ'ব ভয়ানক আছিল।

সেই সপোন দেখি বৃদ্ধা ত্রিকুণ্ডে ভয় খাই গৈছিল। অন্যবিলাক বান্ধসীয়ে ত্রিকুণ্ড বান্ধসীক বেবি ধৰি সুথিলে- আপুনি কি মাৰাত্মক সপোন দেখিলে আমাক ক'ব লাগে। তেতিয়া ত্রিকুণ্ড বান্ধসীয়ে ক'বলৈ ধৰিলে আনে কোৱা শুনা যায় যে তেজৰ ব্যতিক্ৰম ঘটিলে সচৰাচৰ সপোন দেখা যায়। কিন্তু ই মিছা কথা। চাৰিবেজৰ মতে ই মঙ্গলা মঙ্গলৰ লক্ষণ। আজি দেৱতাসকলে মোক যিহে আচৰিত সপোন দেখুৱালে সি একেবাৰে ভয়াবহ আৰু গা কপি উঠা সপোন। ই একেবাৰে অশুভ।  
৭৮৮॥

ত্রিকুণ্ড বান্ধসীৰ কথা শুনি সকলোৱে ভয়ভীত হ'ল। তেওঁলোকে সপোনটো জানিবৰ নিমিত্তে ত্রিকুণ্ড বান্ধসীক অনুৰোধ কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্ধসীবিলাকৰ অনুৰোধ নুই কৰিব নোৱাৰি ত্রিকুণ্ডে সপোনটোৰ কথা ক'বলৈ ধৰিলে। আমাৰ ৰজা চিপাহীলাহাক দেৱতাবিলাকে ধৰি বান্ধি ৰাজ্যৰ দক্ষিণ দুৱাৰেদি টানি বাহিৰ কৰি লৈ গৈছে। এনে পৰিবেশৰ সৃষ্টি হোৱাত মাজু ভায়েকে হুৱাহুৱাবাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁকো দুই হাত বান্ধি উত্তৰ দুৱাৰেদি টানি লৈ গ'ল আৰু সমস্ত শৰ লহা চাৰিওফালৰ পৰা দপ্ দপ্ কৰি ফলিবলৈ ধৰিলে। আমি সকলোৱে ছেনো ভয়ত আতুৰহৈ ফুলনিৰ মাজত সোমাই আটাই পাৰি কান্দিবলৈ ল'লোৱঁক। ৭৮৯॥

এনে অশুভ ৰূপ দেখি মই সাৰ পাই ঘপহকৰে বহিলো। মোৰ ইমান ভয় লাগিছে যে মই সেই কাৰণেই ডোম্বলোকক মই মোৰ ওচৰলৈ মাতি পঠাইছো। ইয়ালৈ ৰোখিসন্তু লামাণ্ড, লাখানা আৰু নাংসীতাই ধুনীয়া সাজ পোচাক শিঙি উৰি ৰাজসিংহাসনত বহিছে। আকাশৰ নক্ষত্ৰ তৰা বিলাকো খহি আহি ক্ৰমান্বয়ে লামাণ্ড আৰু লাখানাৰ ওচৰত পৰিছেহি। ৯০॥

এনে ভয়াবহ সপোন দেখি মোৰ মনত প্ৰবল অশঙ্কাৰ উদয় হৈছে। এই অশুভ সপোনৰ পৰিণাম হয়তো আমাৰ ৰাজ্যতে কৰিবলগা। এই সপোনৰ ফলস্বৰূপে লামাণ্ড আৰু লাখানাই আমাৰ ৰজা চিপাহীলাহাৰ লগত ভীষণ যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হ'ব। আমাৰ দেশৰ ৰজা প্ৰজা সকলোৱেই অশান্তিৰ সন্মুখীন হ'ব লগাত পৰিব পাৰে। আমি হয়তো চাই থকাতেই থাকিম। আমি এতিয়া নাংসীতাৰ বৰীয়াৰ কাম কৰি আহোৱঁক। আমি নাংসীতাক আজিৰ পৰা প্ৰায়নো প্ৰকৰৰ শাস্তি প্ৰদান নকৰো। অন্যথাই আমি বিপদত পৰিব লাগিব। আমি আজিৰপৰা নাংসীতাক জাদব সাদব আৰু মৰম চেনেহেৰে সুকল্ম কিব লাগিব। এইদৰে বান্ধসীবিলাকে কথোপকথন কৰি নিজ নিজ ঘনলৈ গুচি গ'ল। ৯১॥

## ॥ ইনুমান সীতা সংবাদ ॥

প্ৰথম ওপৰৰ পৰা আনুৰায়ে বান্ধসী বিলাকৰ কথা কণ্ঠবিলাক নিবীৰণ কৰি আছিল। বান্ধসীবিলাক যেতিয়া আঁতৰি গুচি গ'ল, তেতিয়া আনুৰায়ে ধীয়ে ছিৰ-জাত লমালে- যে মনুষ্য

দেৱী ! আপুনি মোৰ বক্তব্য ভালদৰে শুনক। আপোনাৰ অনুসন্ধানৰ নিমিত্তে গ্ৰন্থ লামাঙে মোক ইয়ালৈ পঠাইছে। এতিয়া আপুনি গ্ৰন্থ লামাঙৰ কাহিনী একান্তমানে শুনক। ৭৯২ ॥

## অধ্যায়-২০

আপোনাক দুটো চিপহৌলাই হৰণ কৰি আনিবৰ দিন ধৰি গ্ৰন্থ লামাঙ আৰু লামানাই বিভিন্ন অৰণ্য চলাথ কৰি অনাই বনাই কান্দি কাটি ঘূৰি ফুৰিছে। তেওঁ বিলাক দুয়ো ককাই ভাইয়ে আপোনাৰ অনুসন্ধানতে বেজাৰ মনেৰে অনাই বনাই ফুৰিছে। হাতত ধনুৰ লৈ বনে বনে ঘূৰি ফুৰিছে। আপোনাক বিচাৰি বিচাৰি আহি তেওঁলোক আমাৰ ৰাজ্যত উপস্থিত হ'লহি। ৭৯৩ ॥

আমাৰ ৰজা সুখালিকাৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰি মোক আপোনাৰ অনুসন্ধানত লঙ্কালৈ পঠালে। ময়ো লঙ্কাৰ চাৰিওফালে বিচাৰি বিচাৰি এতিয়া আপোনাক এই অশোক বনত পাইছোহি। লগে লগে গ্ৰন্থ লামাঙৰ খবৰ দিছো। আনুমাৰ্যৰ মুখত এনে কথা শুনি পূৰ্ব কাহিনী মনত পৰি নাংসীতাই বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। আৰু বৃক্ষৰ ওপৰলৈ মূৰতুলি চালে। কৰাঘোৰে বৃক্ষৰ ওপৰৰ পৰা আনুমানে কথা কৈ থকা নাংসীতাই নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমামৰ কথাত নাংসীতাই ক'লে-তুমি যি জন মহাপুৰুষৰ গুণ গৰিমা বৰানিছা সেইজন মহাপুৰুষে কদাপিও বনৰ বাসনৰক দূতৰূপে মোৰ অনুসন্ধানত নপঠাই। ৭৯৪ ॥

তুমি ৰাক্ষস। তুমি ৰাক্ষসৰ মায়া ধৰি মোক বিভিন্ন কথাত মায়াৰে ছলনা কৰিব বিচাৰিছা। তুমি মোক কামুৰি খাব বিচাৰিলেও মই পৰপুৰুষৰ মুখ কদাপিও দৰ্শন নকৰো। মই যদিও মোৰ স্বামীৰ পৰা বিচ্ছেদ হৈ ইয়াত আছোহি, অনেক আশা যত্নণা সহ্য কৰি কষ্ট স্বীকাৰ কৰি হ'লেও আনৰ কথাত মই ভোল নাযাওঁ। যদি তুমি মোৰ স্বামীৰ একান্ত দূত হোৱা, তেন্তে তুমি মোৰ বংশ আৰু স্বামীৰ স্মৃতি বংশৰ নাম কোৱা। যদি তুমি মোৰ স্বামীৰ সমস্ত পৰিচয় দিব পাৰা, তেন্তে মই তোমাৰ কথাত বিশ্বাস কৰিব পাৰিম। তেতিয়াহে ভাবিম যে তুমি প্ৰকৃততে মোৰ স্বামী লামাঙৰ দূত। নাংসীতাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত আনুমানে কৰাঘোৰে নন্দনবৰ্জনাই লামাঙৰ আদি বৃত্তান্ত ব্যাখ্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। মই গ্ৰন্থ লামাঙৰ সকলো কথা কৈ দাম, কেৱল আপুনি ভালদৰে শ্ৰবণকৰণ কৰি যাব। ৭৯৫ ॥

আপোনাৰ স্বামীয়ে তুৰিত স্বৰ্গ ৰাজ্যৰ পৰা আহি জনাকীৰ্ণ অৰুণ ৰাজ্যত জয়দ্রৱণ কৰিছিল। সেই দেশত কোনো কলেই অভাৱ অনাটন হোৱা নাছিল। প্ৰজাই আশ্বিন উৎসৱস্বৰে জীৱন যাপন কৰি আছিল। সেই ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ কোনো শত্ৰুৱে সাহ কৰা নাই। সেইদেশৰ ৰজা ততচৰকাৰই সুখে শান্তিৰে জীৱন যাপন কৰিছিল। তেওঁৰ চাৰিজন পুত্ৰ আছিল। চাৰিপুত্ৰৰ

ভিতৰত জেঠজনৰ নাম আছিল লামাঙ। যাৰ মুখৰ আকৃতি পূৰ্ণিমাৰ জোনৰ দৰে।

তেওঁৰ দৰে পিতৃ মাতৃ আৰু ভাতৃৰ প্ৰতি স্নেহ শ্ৰদ্ধাশীল লোক হয়তো সংসাৰত কোনো নোলাব। তেওঁৰ বুকুখন সুবৃহৎ। বাহুদুটা আজানুলম্বিত। অঙ্গ প্ৰত্যঙ্গ বিলাক নিখুট। লামাঙ হ'ল বত্ৰিশ লক্ষণযুক্ত। ৭৯৬॥

কৈকেয়ীৰ (কেকে) পুত্ৰৰ নাম ভৰত (জাউকাৰাতা)। সুমিত্ৰাৰ (সুমিকতালা) পুত্ৰ লক্ষণ (লাখানা) আৰু শক্ৰয় (চাতাক)। এদিন ঋষিয়ে আগ্ৰমত উৎপাত কৰা কাউৰী খেদাবৰ নিমিত্তে লামাঙ আৰু লাখানাকলৈ গৈছিল। আগ্ৰমৰ পৰা ঋষিয়ে তেওঁলোকক মিকথিলালৈ লৈ গৈছিল। নাংসীতাক পত্নীৰূপে পাবৰ নিমিত্তে দেশ বিদেশৰ অনেক ৰজা প্ৰজা আহি স্বয়ম্বৰত যোগদান কৰিছিল। ৰজাই প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল যে যি জনেই হৰখনু ভাঙ্গিব পাৰিব তেওঁকেই নাংসীতাক অৰ্পণ কৰা হ'ব। ৭৯৭॥

সেই স্বয়ম্বৰত যোগদান কৰিবৰ নিমিত্তে লঙ্কাৰ পৰা চিপহৌলাছাও গৈছিল। দশাননেও হৰখনুত গুণ লগাব নোৱাৰি ফৈচাটোৰ দৰে ঘূৰি আহিছিল। পৃথিৱীৰ মহা মহা বীৰ সকলেও সেই হৰখনুত গুণ লগাব নোৱাৰি লাজে অপমানে ঘৰমুৱা হৈছিল। কেৱল প্ৰভু ৰামেহে (লামাঙে) সেই কাম সম্বৰ কৰি তুলিছিল। জনক (চানেক) ৰাজেও পূৰ্বৰ প্ৰতিশ্ৰুতিত প্ৰভু লামাঙলৈ নাংসীতাক পত্নীৰূপে অৰ্পণ কৰিলে। প্ৰভু লামাঙে স্বয়ম্বৰ শেষ কৰি নাংসীতাৰ সৈতে নিজ ৰাজ্যলৈ যাওঁতে বাটত পোচোনলা (পৰশুৰাম) ক পৰাস্ত কৰি দুৰ্জয় বীৰৰূপ পৰিচয় দিছিল। ৭৯৮॥

প্ৰভু লামাঙৰ ৰাজ্য অভিষেকৰ নিমিত্তে ৰজা তাত্ৰচাৰখাই স্বয়ম্বৰ উৎসৱ আয়োজন কৰিছিল। কিন্তু মাজুৰাণী কেকেয়ে পুত্ৰক জাউকাৰাতাক ৰাজ্যদান কৰাৰ মানসেৰে লামাঙক বনবাস দিয়াৰে। তাত্ৰচাৰখাই জেঠ পুত্ৰ লামাঙ পিতৃ সত্য পালনাৰ্থে আৰু বংশ ধৰ্ম্যাদা ৰক্ষাৰ্থে বনবাসী হ'ল। লামাঙ আৰু লাখানাই নীতি শিষ্ট পালন কৰি বনলৈ আহি ঋষি আগ্ৰমত জীৱন কটাইছিল। ৭৯৯॥

মায়াবী ৰাক্ষসে স্বৰ্ণ মূৰৰ ৰূপ লৈ আপোনাৰ গুচৰত অভিনয় কৰিছিল। আপুনি স্বৰ্ণ মৃগ দেখি লালায়িত হৈছিল আৰু আপুনি আপোনাৰ স্বামীক হৰিণাটো ৰবি দিবৰ নিমিত্তে অনুৰোধ কৰিছিল। লামাঙে উপায় নাপাই স্বৰ্ণমূৰৰ পিছে পিছে ৰেদি গৈছিল। তেওঁ কোনোমতে ৰবিৰ নোৱাৰি ধনুশৰ মাৰি হৰিণাটো মাৰি পেলালে। মায়াবী হৰিণে লামাঙৰ কঠকঠ ভায়েক লাখানাক বচোৱা বচোৱা বুলি চিঞৰি দিছিল। লাখানাকে সেই কঠকঠ বনৰ মাজলৈ ঢাপলি ফেলিছিল। লাখানাই লামাঙক অনুসৰণ কৰিবলৈ বোৱাৰ আগতে ছাটিত মজুৰণ কৰি আঁচ টানি গৈছিল।



চিপহৌলাকাই আচল ৰূপ পৰিত্যাগ কৰি এজন বৃদ্ধ সন্যাসীৰ ৰূপ ল'লে। তেওঁ ধীৰে ধীৰে নাংসীতাৰ ওচৰ চাপিল। সন্যাসীৰূপী ৰাক্ষসে ভিক্ষা মাগিলে। নাংসীতাই আঁচৰ বাহিৰ হৈ ভিক্ষা দিবলৈ অমান্তি হ'ল। সন্যাসীয়ে পৰামৰ্শ আগবঢ়ালে যে আঁচৰ বাহিৰ নহুৱেও হাতখন আগবঢ়াই দিয়াত কোনো দোষ নহয়। নাংসীতাই হাত মেলাৰ লগে লগে চিপহৌলাকাই চিলাই খাপ মৰাদি নাংসীতাক খাপ মাৰি ঘৰি পুষ্পক ৰথত তুলি আকাশী মাৰ্গেদি আনি এই বন পোৱালেহি। আনুমাৰ মুখত অবিৰল সত্য ঘটনা ৰাজি শুনি নাংসীতাই হুৰাওৰাৰে কান্ধিবলৈ ধৰিলে। ইমানতো যদি আপুনি মোক বিশ্বাস নকৰে তেন্তে প্ৰভুৱে দি পঠোৱা আঙঠিটো চাওঁক। তেতিয়াহে আপোনাৰ বিশ্বাস হ'ব। ৮০১ ॥

এই বুলি আনুমামে আঙঠিটো দেখুৱালে। দেখি নাংসীতাৰ হৃদয় শোকে বেজাৰে নখৰা হ'ল। নাংসীতাই ক'লে- তুমি মোক কোৱা প্ৰতিটো কথাই সত্য। তোমাৰ নাম কি ? আনুমামে উত্তৰ দিলে- মোৰ নাম (আনুমাম) অনুমান। প্ৰভু (লামাশুৰ) ৰামৰ আদেশ অনুসাৰে মই এই বিশাল সমুদ্ৰ পাৰ হৈ আহি এই অশোকবন পাইছোহি। ৮০২ ॥

পালীমাশুৰ ভায়েক সুখালিকাক অনেক অত্যাচাৰ কৰাত সুখালিকা আহি অন্য পৰ্বতত বসবাস কৰি আছিলে। লামাশু পালীমাশুৰ ৰথ কৰি সুগ্ৰীৱক (সুখালিকাক) (কিংতা) কিচ্ছিয়া ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিলে। সুখালিকাৰ তিনিকোটি ন লাখ সৈন্য আৰু সৰুৰ অনেক সেনা বাহিনীয়ে দুৰ্জয় গতিৰে আহি লঙ্কা নগৰ ধংস কৰি আপোনাক উদ্ধাৰ কৰি নিবহি। সিবিলাক অহাৰ আগতে মোক লামাশুৰ দাসৰূপে আপোনাৰ অনুসন্ধান কৰিবৰ নিমিত্তে পঠালে। এতিয়া আপোনাক লৈ যাম। আপুনি যাবনে ? ৮০৩ ॥

নাংসীতাই ক'লে- তুমি ইমান ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণীটোৱে মোক কেনেকৈ লৈ যাবা ? নাংসীতাই এইবুলি কৈয়েই হাঁহিলে। নাংসীতাৰ কথাত হাঁহি হাঁহি আনুমামে নিজৰ শৰীৰটো বৃহৎ কৰি পেলালে। লেক ডালো পকাছ যোজন কৰিলে। আকাশলৈ জাপ মাৰি নাংসীতাক মাতিলে -এতিয়া আহক, মোৰ পিঠিত উঠকহি। মই আপোনাক পিঠিত তুলি সাগৰৰ সিপাৰে থকা প্ৰভু লামাশুৰ ওচৰ পোৱাই দিমগৈ। তাত আপুনি শান্তিৰে সৈতে জীৱন কটাব পাৰিব। ৮০৪ ॥

আপোনাৰ স্ত্ৰী লামাশুে যদি মোক আদেশ কৰিলোহঁতেন তেন্তে সমস্ত লঙ্কা নগৰ মই ধ্বংস কৰিলোহঁতেন। চিপহৌলাকাৰো সৰংশে ধ্বংস কৰিলোহঁতেন। বাকী ৰাজ্যৰ যিমানবিলাক সৈন্য সামন্ত আছে সকলো বিলাক মাৰি কাটি সৰংশে নিপাত কৰি পেলালোহঁতেন। আনুমামৰ পৰামৰ্শ, আৰু ৰূপ দেখি নাংসীতাই আনুমামক অনুৰোধ কৰিলে- তোমাৰ ৰূপ দেখি মোৰ খুব ভয় লাগিছে। গতিকে আগৰ ৰূপ ধাৰণ কৰ। ৮০৫ ॥

নাংসীতাৰ অনুৰোধত আনুমায়ে পুনৰ আগৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। নাংসীতাই ক'লে- সংসাৰৰ সং চৰিত্ৰৰ ৰমণীয়ে কেতিয়াও পৰৰ পুৰুষৰ-মুখ দৰ্শন নকৰে। পৰৰ পুৰুষৰ লগত কথাবাত্তা নাপাতে। পৰৰ পুৰুষৰ লগত যোৱাটো উচিত নহয়। দেৱ মনুষ্য বিলাকে নিন্দা কৰিব। দুখ কষ্ট ভুগি হলেও মই এই বনতে থাকিম। মোৰ স্বামীক তুমি গৈ ক'বাগৈ যে মোৰ সমান দুখ কষ্ট হয়তো পৃথিৱীৰ কোনো প্ৰাণীয়েই ভোগ কৰা নাই। মোৰ কষ্ট পৰ্বতৰ সমান হৈছে। আৰু দুমাহৰ পিছত হয়তো মোৰ অস্তিত্ব এই সংসাৰত নাথাকিব। কাৰণ তেতিয়ালৈ মোৰ নাড়ী ভুক কাটি ৰাক্ষস বিলাকে ৰাক্ষি ৰাই পেলাব। ৮০৬॥

মোৰ স্বামীয়ে যাতে মোৰ কাৰণে কিবা ব্যৱস্থা কৰিব পাৰে। তুমি গৈয়েই তেওঁক সেই কথা ক'বাগৈ। এইদৰে নাংসীতাৰ মনৰ গুপ্ত বেদনা ৰাশি আনুমায়ৰ আগত ব্যক্ত কৰিলে। আনুমায়ে নাংসীতাৰ বক্তব্যখিনি শুনি এই বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিলে- মই গৈয়েই সকলো পৰিস্থিতি প্ৰভু লামাশ্বৰ ওচৰত অৱগত কৰিমগৈ। আপুনি এই বিষয়ে তিলমাত্ৰও চিন্তা নকৰিব। আনুমায়ে প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়াৰ পিছত নাংসীতাই সজ্জিত ফলমূল আনি আনুমায়ক খাবলৈ দিলে। ৮০৭॥

## ॥ হনুমানৰ দ্বাৰা ফলৰ উদ্যান বিক্ৰম ॥

এই সুমিষ্ট ফলমূল ৰাই গৈয়েই মোৰ স্বামীক মোৰ বা স্বৰৰ জনাবা। ফল ৰাই আনুমায়ে বৰ সোৱাদ পালে। তেওঁ নাংসীতাক ক'লে-এই ফল বাক আৰু ক'ত পায় ? অনুব্ৰত কবি মোক দেখুৱাই দিয়ক। এই গছ উদ্যানৰ সোঁ মাজতে আছে। এই বুলি নাংসীতাই আঙুলিয়াই আনুমায়ক দেখুৱাই দিলে। আনুমায়ে ক'লে- মোৰ বৰ ভোক লাগিছে। গছত উঠি মোৰ ইচ্ছামতে পেট পূৰাই ৰাই লওঁ। আনুমায়ৰ কথা শুনি নাংসীতাই ক'লে- সেই জোপা গছৰ তলত ৰাক্ষস পহীয়া বিলাকে গহ্বৰা দি আছে। তালৈ তুমি অকলে গ'লে সিহঁতে ধৰি ধৰি পেলাব। ৮০৮॥

তুমি আৰু ভূবি গৈ মোৰ স্বামীক স্বৰৰ দিব লোৱাৰিবা। আনুমায়ে ক'লে-আপুনি সেই বিষয়ে তিলমাত্ৰও চিন্তা নকৰিব। মই সিহঁতলৈ অকনো ভয় নকৰো। এই বুলি আনুমায়ে গছৰ পৰা নামি গুটি লাগি থকা গছ জোপাৰ ফালে গ'ল। যাওঁতে তেওঁ নিজকে কেইবাটাও সমান কৰি ল'লে। উদ্যানৰ চাৰিওফালে লোহাৰ গজাল মৰা আছিল। লোহাৰ গজাল দ্বাৰা বিভিন্ন অৱস্থালৈ ফলবান গছৰ চাৰিওফালে পহীয়াই গহ্বৰা দি আছিল। সিহঁতৰ চলৰ ফুল আৰু গতি সোৱাদ দেখি নিজৰ শৰীৰটো অকণমান কৰিলে আনুমান্য বৰৰ কুটাইবি সৰকি গ'ল। ফলবান গছজোপাত উঠি তেওঁ নিজ ইচ্ছামতে সুমিষ্ট ফল বিলাক হেপাই পলুৱাই ৰাখিল। ৮০৯॥

ফলবিলাক সোটে সোটে সিলিবলৈ থকাৰ বৰীয়াবিলাকে ইয়ে সিয়ে কেইবাটাও কৰিবলৈ ধৰিলে। সেইটো একেদৰে সামান্য বাসব। সি ডালে ডালে পাতেপাতে বগাই ফলবিলাক ঢাৰি

মুহি খাবলৈ ধৰিছে। তাক মাৰি কোনো লাভ নাই। গতিকে তাক ধৰি আনি আমি পুহিম। আৰু তাকলৈ আমি আন্দুৰ উপভোগ কৰিম। এইবুলি পহৰাবিলাকে চাৰিওফালৰ পৰা তাক আগুৰি ধৰিলে। ৰাফ্‌স পহৰা বিলাকে যিমানে আনুমাৰক ধৰিবৰ নিমিত্তে চেষ্টা কৰিলে সিফলসে আনুমায়ে গোটেই উদ্যানখন টাইলং কৰি পেলালে। ৮১০॥

আনুমাৰ এনে অন্যায় অত্যাচাৰত ৰাফ্‌সবিলাকে অতিষ্ঠ হৈ তেওঁক ধনু কাঁড় মাৰি মাৰিবলৈ ধৰিলে। লোহাৰ পদা, তৰোৱাল, ধনুকাঁড় আদিৰে আনুমাৰৰ ওপৰত প্ৰহাৰ কৰিলে। মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে আনুমায়ে বিৰাট আকাৰলৈ সিহঁতৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। পছ উভালি জখ্মে মখে মাৰিবলৈ ধৰিলে। অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ বিলাক কাটি ল'লে। ৰাফ্‌সবিলাকৰ কিছুমানক হত্যা কৰিলে, ঠেং ভাঙিলে আৰু নানান শাস্তি বিহিবলৈ ধৰিলে। ৮১১॥

পৰিস্থিতি একেবাৰে বিষম হোৱা যেন দেখি ৰাফ্‌সবিলাকে প্ৰাণৰ ভয়ত দিহা দিহি পলাবলৈ ধৰিলে। কিছুমানে প্ৰাণটাকি দৌৰি চিপহৌলাছাৰ ওচৰ পালেগৈ। আৰু ৰজাক জনালে ক'বৰাৰ পৰা এটা ৰঙা বান্দৰ আহি আমাৰ বনখন ভাসি ছিঙ্গি একেবাৰে সৰ্বনাশ কৰি পেলালে। কথা শুনি ৰাৱণ একেবাৰে তিঙিবি তুলা দি উঠিল। ৰাফ্‌স বিলাকে লগতে ক'লে- সি নিশ্চয় লামাগুৰ কটকী হ'ব। কাৰণ সি আমাৰ স্বৰ্ণলঙ্কা ধ্বংস কৰিব বুলি কৈছে। ৮১২॥

আমাৰ পৰাক্ৰমী বীৰ ৰাফ্‌সসকলে আজি সেই ৰঙা বান্দৰৰ হাতত প্ৰাণ হেৰুৱালে। এনে কথাত চিপহৌলাছাৰ দুগুণে খং উঠিল। ৰাজভৱনত থকা সেনাকাকক মাতি আনি ক'লে- তুৰন্তে সেই ৰঙা বান্দৰটোক ধৰি আনিব লাগে। মুখো নামৰ ৰাফ্‌স সেনাপতিয়ে বিহ্বল সৈন্যৰ সৈতে গৈ অপোৰকনত উপস্থিত হ'ল। ৮১৩॥

তেওঁলোকক দেখি আনুমাৰ বৃদ্ধৰ ওপৰৰ পৰা নাখি আহিল। ৰাফ্‌সবিলাকে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰে আনুমাৰক প্ৰচণ্ডভাৱে আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমায়েও বৃহৎ বৃক উভালি ৰাফ্‌সবিলাকক প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমাৰৰ প্ৰহাৰত মুখো সেনাপতিকে ধৰি ভালে কেইজন বীৰ ৰাফ্‌সৰ প্ৰাণ আনুমায়ে শেষ কৰি পেলালে। এনে পৰিস্থিতিত কেইজনমানে প্ৰাণ লৈ কেনোমতে আহি চিপহৌলাছাক জনালে - বান্দৰে আমাৰ মুখো সেনাপতিকে দুষ্ট কৰি ভালেকেইজনৰ প্ৰাণ শেষ কৰিলে। যদি কেনোমতে পলাই আহি আপোনাক খবৰটো দিলোহি। ৮১৪॥

পুনৰ চিপহৌলাছাই চান্দুমাণী নামৰ ৰাফ্‌স সেনাপতিকে প্ৰেৰণ কৰিলে। যত্নী পুত্ৰই হাজাৰ হাজাৰ ৰাফ্‌স সেনালৈ অপোৰকনত প্ৰৱেশ কৰিলে। বান্দৰক আক্ৰমণ কৰিবলৈ সেনাপতি চান্দুমাণীয়ে সৈন্য বিলাকক আদেশ দিলে। বান্দৰ আৰু ৰাফ্‌সৰ মাজত ভীষণ যুদ্ধ হ'ল। যুদ্ধত সকলো ৰাফ্‌সে ত্ৰাহি ত্ৰাহি সুঁৱৰিবলৈ ধৰিলে। ৮১৫॥

আনুমায়ে গছ উভালি গ্ৰহাৰ কৰাত ৰাক্ষস বিলাক ছেদেলি ভেদেলি হৈ যেনি তিনি উকৰি পৰিল। চাম্পুমালাীও ৰথৰ পৰা বাগৰি পৰিল। তেওঁৰ খিতাতে মৃত্যু হ'ল। বাকী ৰাক্ষস সৈন্য বিলাকো আনুমায়ে মোহাৰি মাৰি পেলালে। আনুমায়ে এই ধংস কাৰ্য্য শেষ কৰি গৈ পুনৰ বৃক্ষৰ ওপৰত বহিল। ইফালে এজন ৰাক্ষসে চুচৰি বাগৰি গৈ চিপহৌলাহাৰু সন্তিশেষ জনালে। ৮১৬॥

এনে অভাৱনীয় পৰিস্থিতিত চিপহৌলাহাৰু খঙত জ্বলি পকি উঠিল। ছত্ৰো নামৰ এজন বীৰ ৰাক্ষসক ৰজাই বান্দৰক ধৰিবলৈ পঠালে। ছত্ৰো বীৰে ছয়ত্ৰিছ কোটি সৈন্য লৈ অশোকবনত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। সৈন্য বিলাক দেখি আনুমায়ে বৃক্ষৰ ওপৰত এটা সামান্য প্ৰাণীৰ ৰূপ ল'লে। বৃক্ষৰ ওপৰত ৰঙা বান্দৰক নেদেখি পৰম্পৰে কোৱাকুই কৰিবলৈ ধৰিলে - এই বান্দৰ ক'ত পলাল ? ৮১৭॥

সত্তৰ ৰঙা বান্দৰে ভয় পাই নিজৰ পথ ল'লে। ৰাক্ষসবিলাকে জুমা জুমি কৰি তাক কেনিও নেদেখি ঘূৰি যাবলৈ ঠিক কৰিলে। ঘূৰি যাব খোজোতেই আনুমায়ে বৃক্ষৰ ওপৰৰ পৰা নামি আহিল আৰু তেওঁ বিৰাট আকাৰ ধাৰণ কৰিলে। আৰু এজোপা বৃহৎ গছ উভালি লৈ ৰাক্ষসবিলাকক ধাম ধুম মৰিয়াবলৈ ধৰিলে। প্ৰধান ৰাক্ষস সেনাপতি ছত্ৰো মাৰৰ কোৰত ধৰাশায়ী হ'ল। বাকী ৰাক্ষসবিলাকক ভুকুৱালে, গছকিলে আৰু ফৰ্মুতি মাৰি দলিয়াই খাটাই কৰিলে। কিছুমান পলাল। আনুমায়ে কাম শেষ কৰি বৃক্ষৰ ওপৰত বহি থাকিল। ৮১৮॥

ৰঙা বান্দৰৰ ধংস লীলা দেখি চিপহৌলাহাৰু খঙত উতলা পানীৰ দৰে হ'ল। অৱশেষত তেওঁ নিজ পুত্ৰ ওখো বীৰক মতাই আনি বান্দৰক নিধন কৰিবলৈ পঠালে। ওখোৱে অসংখ্য সৈন্য সামন্ত লৈ বান্দৰৰ সৈতে যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। ওখোৱে চিঞৰি ক'লে- হেৰ' ৰঙা বান্দৰ এইবাৰ তই ক'ত সাৰিবি ? মোৰ অসংখ্য সৈন্য সামন্ত আৰু কোটি কোটি বাণৰ গ্ৰহণৰে তোক আজি ধমপুৰ দেখুৱাম। ৮১৯॥

এইবুলি ওখোৱে বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। আনুমায়েও কাল বিলম্ব নকৰি একেজোপে ৰথৰ ওপৰত অগিয়াই পৰিল। ওখো ভয়তে ৰথৰ পৰা বাগৰি পৰিল। আনুমায়েও জোৰেৰে তাৰ পিঠিত এটা দামমাৰ দিলে। তাৰ মূৰটো ছিটিকি পৰিলগৈ। আনুমায়ে বাকী বিলাক ৰাক্ষসকো মাৰি নিক্ষেপ কৰি পেলালে। কিছুমান ৰাক্ষসে কোনোমতে প্ৰাণলৈ ৰক্ষাক স্বৰূপটো দিলেগৈ। ৮২০॥

## ॥ ইন্দ্ৰজিতৰ স্বৰ্গত হনুমান বন্দী ॥

আনুমায়ে বৃক্ষৰ ওপৰত বহি থাকিল। চিপহৌলাহাৰুই কোনো উপায় নাপাই পুতেক (ইন্দ্ৰজিতৰু) ইন্দ্ৰজিতক মাতি আনি ক'লে- সেই ৰাক্ষসক অতি সোনকালে ধৰিলৈ আহি। সেই বান্দৰে আমাক অৱজ্ঞা কৰিছে। আমাৰ বুনীয়া উৰান বিনষ্ট কৰি পলাইছে। ওজা নামৰ সুমিষ্ট

ইন্দ্রপুৰীৰ পৰা অনা ফল গছ জোপাও ধংস কৰি পেলালে। আৰু বস্তা পক্ষ্ম ফুল বিলাকো শেষ কৰি পেলালে। ৮২১ ॥

সি এটা সামান্য বান্দৰহে আমাৰ ইমান বিলাক অনিষ্ট সাধন কৰিছে। চিপহোলাছাৰ আদেশ পাই ইনতাচিক্ৰা (ইন্দ্রজিতে) ক'লে- বান্দৰৰ ইমান সাহসনে ? আপুনি অকনো চিন্তা নকৰিব। মোৰ তীক্ষ্ণ অস্ত্ৰৰ আগত সি ক'ত সাৰিব ? এতিয়াই তাক ধৰি আনি আপোনাৰ চৰণত অৰ্পণ কৰিমহি। এই বুলি তিনি কোটি সৈন্য সহিত ইন্দ্রজিতে অশোকবনলৈ যাত্ৰা কৰিলে। সৈন্য বিলাকে ঘণ্টা কাঁই বজাই আকাশে বতাহে মুখৰিত কৰি গ'ল। গান বাজনা কৰি তেওঁলোক আগবাঢ়ি গ'ল। ৮২২ ॥

বৰত উঠি ইন্দ্রজিত যাবলৈ ধৰিলে। ইন্দ্রজিতে বান্দৰক সৈ ক'লে- হেৰ' মুখ বান্দৰ। তই এটা সামান্য বান্দৰহে আমাৰ বাজ্যৰ ইমান ক্ষতি সাধন কৰিলি ? অশোক বনৰ জেউতি একেবাৰে স্তান কৰি পেলালি। কিন্তু আজি তোক মই যমলোকলৈ পঠাম। ৮২৩ ॥

ইন্দ্রজিতৰ পৰা এনে কঠোৰ ব্যৱহাৰ পাই আনুমায়ে উত্তৰ দিলে- মই আজি উদ্যানৰ সুমিষ্ট ফল খোৱাৰ কাৰণেই অপৰাধী হ'লোনে ? ৮২৪ ॥

তোমাৰ পিতাৰা চিপহোলাছাৰ অন্তঃপুৰত অসংখ্য নাৰী আছে। তথাপি মনুষ্য নাৰী নাংসীতাক হৰণ কৰি আনি লঙ্কাত ৰাখিছেহি। গতিকে তোমাৰ পিতাৰা ডাঙৰ চোৰ নহয় জানো ? এইবাৰ তোমাৰ কোনোপধ্যে নিস্তাৰ নহ'ব। তোমাৰ মৃত্যু অনিবাৰ্য্য। ইন্দ্রজিতে তেতিয়া ক'লে- আজি মই সঁচা কথা কৈছো। তোমাৰ আৰু ৰক্ষা নহব। এতিয়াই ৰাতি ছাটি লৈ যাম। ৮২৫ ॥

এইবুলি ইন্দ্রজিতে মন্ত্ৰজপ কৰিলে। ধনুত শৰ জুৰি আনুমায়েক গ্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমায়ে ভাবিলে ইন্দ্রজিতৰ মন্ত্ৰ পূত কৰা বাণে মোৰ গাত একো প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰে। মই ইচ্ছা কৰিলে তাৰ মন্ত্ৰ কাটি পেলাব পাৰো। সেইবিলাক কৰিবৰ মোৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। মই এতিয়া এওঁৰ মন্ত্ৰৰ জালত বন্দী হোৱাই ভাল। তেতিয়া ইহঁতে যোক কান্ধত তুলি নগৰৰ ফালে লৈ যাব। ৮২৬ ॥

মোৰ পৰাক্ৰম আৰু শৰীৰৰ কলকৰ ইহঁতে দেখক। এইবুলি আনুমায়ে নিজকে ইন্দ্রজিতৰ হাতত বন্দীৰূপে ধৰা দিলে। ইন্দ্রজিতে সৈন্যবিলাকক আদেশ দিলে-ইয়াক এতিয়া তোমালোকে ৰাতি ছাটি নগৰৰ ফালে লৈ যোৱা। ৮২৭ ॥

আদেশ দিয়েই ইনতাচিক্ৰা নগৰৰ ফালে গুচি গ'ল। চকুদলৈ থৈ তেওঁ পিতাকক সকলো কৃতজ্ঞ কৈ শুশালে। পুত্ৰৰ মুক্ত এনে সাহস আৰু বীৰবৃত্তপূৰ্ণ কথা শুনি চিপহোলাছাই গৌৰৱ অনুভৱ কৰিলে। আৰু ইনতাচিক্ৰাক বহুমূল্য পুত্ৰৰ প্ৰশ্নান কৰিলে। ৮২৮ ॥

অন্যহাতেদি আনুমামে নিজৰ শৰীৰটোক ইমান বঢ়াই পেলালে যে সাত লাখ সৈন্যস্বো  
তেওঁক লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। সকলো ৰাক্ষসে দেখি ত্ৰাহি ত্ৰাহি সুঁৱৰিবলৈ ধৰিলে। ৮২৯॥

তোমালোকে মোক এনেদৰে নিব নোৱাৰা। এতিয়া এখন চাং সাজিহি। সেই চাংত মই  
শুই দিম। তেতিয়া তোমালোকে মোক দাঙি ৰাজমহললৈ লৈ যাবাহঁক। আনুমামৰ পৰামৰ্শমতে  
ৰাক্ষসবিলাকে চাং এখন সাজিলে। লগে লগে আনুমামে নিজৰ শৰীৰটো দুই লাখ যোনাৰ ওজন  
কৰি চাংত শুই দিলে। ৮৩০॥

ৰাক্ষসবিলাকে চাংৰ ওপৰত আনুমামক ভালদৰে বান্ধি ছাটি কান্ধত তুলি কঢ়িয়াই লৈ  
যাবলৈ ধৰিলে। হাঁহি হাঁহি আনুমামে ক'লে- আজি প্ৰভু লামাঙৰ অনুগ্ৰহতে ৰাক্ষসৰ কান্ধত উঠি  
আহিবলৈ পাইছো। বলাইক এই বাপেৰক সাক্ষী কৰি ৰাজমহললৈ লৈ য'ল। ৮৩১॥

আনুমামৰ এনে উপহাস বচন শুনি ৰাক্ষসবিলাকৰ খঙে মূৰৰ চুলি পালেগৈ। ফ্ৰোফত  
ৰাক্ষসবিলাকে কৈ উঠিল- ব'ল তোক আজি আমাৰ বজাৰ ওচৰত বধ কৰিবলৈ দিমগৈ।  
ৰাক্ষসবিলাকে কোকো জেকো কৰি কোনোমতে আনুমামক কঢ়িয়াই নি ৰাজসভা পোৱালেগৈ। কিন্তু  
দুৱাৰ মুখ পোৱাৰ লগে লগে আনুমামে শৰীৰটো আক বঢ়াই দিলে। কোনো কৰমে আনুমামক  
দুৱাৰেদি পাৰ কৰিব নোৱাৰি শেষত বজা চিপহৌলাছাক জনোৱাত বজাই দুৱাৰ কাটি সুমুৱাবলৈ  
আদেশ দিলে। ৮৩২॥

ৰাক্ষসবিলাকে ক'লে- হে ৰাজন। এই অতপালি কৰা বঙা বান্দৰটোৰ কথা কি ক'ম ?  
কথাবিলাক শুনি চিপহৌলাছা খঙত টিক্টি বিক্টি হৈ উঠিল। তেওঁ আনুমামক কান্ধলৈ উদ্যত  
হ'ল। হেৰ' অৰণ্যৰ বঙা বান্দৰ, তই ক'বপৰা আহি আমাৰ উদ্যানৰ কলমূল বিলাক বিনাশ  
কৰিলিহি। ৮৩৩॥

তোমাৰ আমাৰ ৰাজ্যলৈ অহাৰ অভিপ্ৰায় কি ? চিপহৌলাছাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত আনুমামে  
ক'লে- মই প্ৰভু লামাঙৰ কটকী। নাংসীতাৰ অনুসন্ধানত মোক ইয়ালৈ পঠিহিছে। তুমি যে পত্নী  
হৰণ কৰি আনি অশোকবনত বাধিছাহি, তেওঁৰ সন্ধানত আহি খুঁজিহাওঁ উদ্ধাৰিত হৈছো। ৮৩৪॥

সিদ্ধিলা সন্ধ্যা বেলা আহি মই ইয়াত সকলো ঠাইতে বিচাৰি বুজিছিলো। নাংসীতাৰ ক'তো  
সন্ধান নাপাই অৱশেষত অশোক বন পালেগৈগৈ। তোমাৰ উদ্যানত মোকই কলমূল খালে। আক  
উদ্যানৰ অনুগম সৌম্যৰ নিষ্পত্তি কৰি পেলালো। মই ইয়াত প্ৰভু লামাঙৰ আদেশ পোৱা  
হলে লক্ষ্যৰ সকলো ৰাক্ষস মাৰি ৰাজ্যখনো জয়কৰাৰ্থে গৈছিলোহেঁতেন। ৮৩৫॥

তোমালোক সকলোৱে প্ৰভু লামাঙৰ কৰ্মকৰী হৈ থাকিম লাগিলহেঁতেন। কিন্তু সেই আদেশ  
মোক প্ৰভুৱে নিদিলে। মোক যিহে নাংসীতাৰ কৰ্মকৰী ল'খৰ পিছিতহে পঠিলে। আনুমামৰ

তেজোদীপ্ত কথা শুনি চিপহৌলাকাই টকালি পাৰি উঠিল। মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে আনুমানক বধ কৰিবলৈ তেওঁ আদেশ দিলে। ৮৩৬॥

তাকে শুনি আনুমায়ে ক'লে- তোমালোকৰ যি বিলাক অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আছে সেইবিলাকে মোৰ এডাল নোমো লৰাব নোৱাৰে। তোমাৰ ৰাজ্যলৈ আহি মই তোমাক অনুগ্ৰহীত কৰিছো। গ্ৰভু লামাঙৰ সমস্ত খবৰ দিম বুলিহে তোমাৰ ইয়ালৈ মই আহিছো। ৮৩৭ ॥

লামাঙৰ বীৰত্ব আৰু পৰাক্ৰম সংস্কৃত অস্থিতীয় আৰু অতুলনীয়। যি পালীমাঙে তোমাক নেজ্জৰে পকাই সাগৰত তিনিবাৰ জুবুৰিয়াইছিল, সেই মহান বীৰ পালীমাঙক লামাঙে চকুৰ পচাৰতে বধ কৰিলে। এতিয়া(সুগ্ৰীৱ) সুখালিকা কিংতা ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ। তেওঁ বিলাকেই মোক নাংগীতাৰ সন্ধানত পঠাইছে। তুমি এতিয়া সসন্মানে নাংগীতাক অৰ্পণ কৰি আহাঁ, অন্যথা পৰিণাম ভীষণ হ'ব। ৮৩৮ ॥

তোমাৰ হয়তো মৃত্যুলৈ আৰু বেছি সময় নাই। এই ~~কালত~~ কালি কৰি বেছি দিন টিকিম বুলি নাভাবিবা। তোমাৰ ভায়েৰা কুমকনখাৰ মৃত্যুও তেওঁৰ হাততেই হ'ব। তোমাৰ পুত্ৰ ইকতাচিক্কাৰ মৃত্যু হ'ব লাঞ্ছনাৰ হাতত। বাকী তোমাৰ বিমান বিলাক সৈন্য সামন্ত আছে সেইবিলাকক মোৰ এই দুহাতেৰে মোহাৰি মাৰি পেলাম। ৮৩৯ ॥

আনুমান্যৰ বীৰত্বপূৰ্ণ কথাত চিপহৌলাকা ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। ৰাক্ষস সৈন্য বিলাকক তেওঁ আদেশ দিলে- এতিয়াই ইয়াক চোচোৰাই লৈ যোৱা। ইয়াৰ মাংস কাটি তোমালোকে ভাজি খাই পেলোৱা। চিপহৌলাকাৰ আদেশত পিকিচ্ছনা (বিভীষণ) ই বিনপ্ৰভাৱে ক'লে-। ৮৪০ ॥

হে ৰাজন ! কটকীক হত্যা কৰাটো অন্যায় হ'ব। কাৰণ দুয়োপক্ষৰ বক্তব্যবিলাক আদান প্ৰদান কৰা আৰু বুজা কঠিন হৈ পৰিব। কটকীৰ কাম কি ? ইয়াৰ বাৰ্ত্তা নি তাত দিহা আৰু তাৰ বাৰ্ত্তা আনি ইয়াত অনোৱাই কটকীৰ কাম। ৮৪১ ॥

চিপহৌলাকাই ক'লে- যদি সি একমুখ দুতেই হয় তেন্তে দুতৰ নিচিনা কাম নকৰে কিয় ? সি বৰৰ দি বৰৰ লৈ যোৱাটোৱেই হ'ল তাৰ কাম। কিন্তু সি আহি কেনেবন মই যতালি কৰি বুঝিছে দেখা নাই ? তাক এতিয়া কৰ নকৰি লাজ অনমান সি কেনেই কিছাই ছাল হ'ব। তাৰ লগৰ বান্দৰবিলাকে যতে তাক দেখি থিকিন্দালি মাৰি ফুৰি উৰাই গিৰে। ৮৪২ ॥

## ॥ হনুমানৰ লড়া দহন ॥

এতিয়া তাৰ নেজত কাপোৰ মেৰাই জুই লগাই দিব লাগে। চিপহৌলাকাৰ আদেশকমে সেনাবাহিনীয়ে আনুমান্যৰ নেজত কাপোৰ মেৰাবলৈ বহিলে। আনুমান্যও তেওঁৰ শৰীৰটো জ্বললৈ বহিলে। আনুমান্যৰ আকৃতি প্ৰকৃতি দেখি চিপহৌলাকাৰ যত্নত তেঁও খেলিবলৈ কৰাত বজাৰ ফলত

বিবাত আতঙ্কৰ সৃষ্টি হ'ল। চিপহৌলাই তিনিলাৰ ৰাক্ষসক আনুমাৰ্য্যক ধৰি থাকিবলৈ ক'লে।  
৮৪৩॥

ৰাজভৱনত যিমান কাপোৰ আছিল সিমান বিলাক আনি আনুমাৰ্য্যক নেজত মেৰোৱা হ'ল। তাৰপিছত তেল ঢালি দি নেজত অগ্নি সংযোগ কৰি দিলে। এনে অৱস্থাত আনুমাৰ্য্যক চিঞৰি ক'লে- তোমালোকে নিজৰ ভৰিত কুঠাৰ কিয় মাৰিছাইক ? ৮৪৪॥

এই অলম্ব অগ্নিত এতিয়া তোমালোক পুৰি ছাই হৈ যাবা। এই বুলি সঙ্কত কৰি আনুমাৰ্য্যক ৰাজভৱনৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। ইটোৰ পিছত সিটো ঘৰলৈ জাপ মাৰি তেওঁ ঘৰষোৰ অলাই যাবলৈ ধৰিলে। আনুমাৰ্য্যক হ'ল বায়ুৰ পুত্ৰ। গতিকে বায়ুৰ বেগো ক্ৰমাগত দুগুণ হ'ল। সমস্ত লক্ষ্য ৰাজ্যত দপ্ দপ্ কৰি অগ্নি অলি উঠিল। ৰাক্ষস ৰাক্ষসীবিলাকে ভয়তে আহি ত্ৰাহি ত্ৰাহি সুঁৱৰি নিজৰ ঘৰ বাৰী ত্যাগ কৰি যেন তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। ৮৪৫॥

কিছুমান ৰাক্ষস ৰাক্ষসী পানীত ডুব দি মৰিল। কিছুমান অগ্নিতে জাহ গ'ল। এইদৰে মৰা ৰাক্ষস ৰাক্ষসীৰ সংখ্যা অগণন হ'ল। অগ্নি শিখা ত্ৰিশ যোজন উচ্চতালৈকে বিয়পি পৰিল। আনুমাৰ্য্যক নাংসীতাৰ কাৰণেও চিন্তা হৈছিল। কেনেকৈ অলম্ব অগ্নিয়ে নাংসীতাৰো প্ৰাণ হৰণ কৰিব পাৰে বুলি নাংসীতাৰ যদি জীৱন শেষ হৈ যায় তেন্তে মই ইয়ালৈ ইমান কষ্ট কৰি অহাৰ কোনো সাৰ্থকতা নহ'ব। ৮৪৬॥

## ॥ হনুমানৰ সীতাৰ ওচৰত বিদায় গ্ৰহণ আৰু ৰামৰ সমীপলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥

নাংসীতা এনে পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'লে মোৰ আৰু পুনৰ ঘূৰি যোৱানহব। যেন্তো এই সমুদ্ৰত জাপ দি মৰি যোৱাই ভাল হ'ব। সাগৰীয় জীৱ জন্তুৰ আহাৰহোৱাই উদ্ভয় হ'ব। এই বুলি আনুমাৰ্য্যক নাংসীতাক চাই আহিবলৈ আকাশলৈ জাপ মাৰিলে। চকুৰ পচৰতে তেওঁ অশোকৰন পালেগৈ। নাংসীতা উৎকল মনেৰে বহি থকা দেখি আনুমাৰ্য্যক বৰ আনন্দ অনুভৱ কৰিলে। ৮৪৭॥

আনুমাৰ্য্যক নেজৰ অগ্নি নিৰাপিত নোহোৱাত তেওঁ নাংসীতাক ক'লে-হে মাতৃ, মোৰ নেজৰ জুই কি প্ৰকাৰে নুমাৰ ? তেতিয়া নাংসীতাই ক'লে- তোমাৰ নেজৰ জুই মুখত সুমুৱাই দিয়া। তেতিয়াহে নুমাৰ। নাংসীতাৰ আদেশক্ৰমে আকুল ৰাজ্য নেজডাল মুখেৰে কামুৰি ধৰিলে। লগে লগে নেজৰ অগ্নি অনায়াসে নিৰাপিত হৈ গ'ল। ৮৪৮॥

শেষত আনুমাৰ্য্যক নাংসীতাক বিদায় সন্মিলন কৰালে আৰু কিছু লক্ষ্যক প্ৰত্যৰ নিৰ্ভাবৰ কাৰণে এটা অমূল্য ৰত্ন বিচৰিলে। নাংসীতাইও হাতৰ অমূল্য পৰা আৰু এটা বুলি আনুমাৰ্য্যক



হাতত দিলে। আঙঠিটো লৈ আনুমায়ে নাংসীতাক সেৱা জনাই ক'লে- মাতৃ আপুনি চিন্তা নকৰিব।  
মই প্ৰভু লামাঙক সকলো কথা বিৱৰি ক'ম। আপুনি কেৱল আক কেইদিনমান ইয়াত প্ৰতীক্ষা  
কৰি থাকক। ৮৪৯ ॥

ইয়াকে কৈ আনুমায়ে মাটিত ধোপনি পুতি আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিলে। তেওঁ সাপৰ  
তীৰত বহি থকা লামাঙক সেৱা নিবেদন কৰিলেগৈ। তেতিয়া আশাৰ সজ্জাৰ হোৱাত লামাঙে  
আনুমায়েক সুধিলে-বাক কোৱাচোন আনুমায়ে এই বিশাল সমুদ্ৰ পাৰ হৈ যোৱাৰ কিবা সাৰ্থকতা  
তোমাৰ হ'লনে ? তুমি নাংসীতাৰ দৰ্শন পালানে ? ৮৫০ ॥

লামাঙৰ কৌতূহল কথা শুনি আনুমায়ে ক'লে- প্ৰভু ! হয়। লঙ্ঘাত মই নাংসীতাৰ দৰ্শন  
পালো। এতিয়া আক চিন্তাৰ কোনো কাৰণ নাই। মই বিশাল সমুদ্ৰ পাৰহৈ প্ৰথমতে ৰাজভৱনত  
বিচাৰিলো। অৱশ্যে প্ৰধান মহিষীক দেখি নাংসীতা বুলি ভাবি মোৰ দুয়োধাৰে অক্ৰম বাগৰি গৈছিল।  
কাৰণ তেওঁৰো ৰূপ লাৱণ্য সাইলাখ নাংসীতাৰ দৰেই। তেওঁৰ অপৰূপা সৌন্দৰ্য ৰাশিয়ে মোৰ  
মনটো একেবাৰে বিয়ল কৰি পেলাইছিল। ৮৫১ ॥

এঘৰ এঘৰ কৰি প্ৰায়বিলাক ঘৰতে অনুসন্ধান কৰিলো, ক'তো নাংসীতাৰ সন্ধান নাপাই  
মই একেবাৰে নিৰাশ হৈ গৈছিলো। কোনো উপায় নেদেখি দুখে বেজাৰে আহি পাছালাত জিৰণি  
ল'লো। তাতে মই সপোনও দেখিলো। যেন নাংসীতা অশোকবনত বহি আছে। সাৰ পাই মই  
অশোকবনলৈ গ'লো। নাংসীতাৰ দৰ্শন পালোগৈ। ৮৫২ ॥

অশোকবনত দেখিলো চিপহৌলাছাই বিভিন্ন বাক চাতুৰিৰে নাংসীতাৰ মন ধূৱাৰ কৰণে  
চেটা চলাই আছিল। কিন্তু নাংসীতাই প্ৰলোভনত ভোল নগৈ চিপহৌলাছাক গালি খপনি পাৰি  
অপমান কৰি পঠালে। নাংসীতাই কথা অপমানত চিপহৌলাছা অজ্ঞৰিত হৈ ৰাজসভালৈ গুচি  
গৈছিল। যোৱাৰ আগমুহূৰ্ত্তত তেওঁ ৰবীয়া ৰাক্ষসীবিলাকক কৈ গৈছিল- যদি নাংসীতাৰ মনৰ  
পৰিবৰ্ত্তন নহয় তেন্তে তাইক তইতে মাৰি কাটি ভাজি ৰাই পেলাবহঁক। ৮৫৩ ॥

চিপহৌলাছা গুচি যোৱাৰ পিছত ৰাক্ষসীবিলাকে নাংসীতাক অনেক ভয় দেখুৱাবলৈ  
ৰখিলে। ৰবীয়া ৰাক্ষসীবিলাকৰ ভিতৰত ত্ৰিকুং ৰাক্ষসী বৰ ভাৱী। তাই নাংসীতাক বুৰ ধৰম আৰু  
সন্ধান কৰে আৰু সকলো বিপদৰ পৰা ৰচাই ৰাখে। ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীয়ে এটা সপোন দেখিছিল। সেই  
সপোনৰ ফলাফল লগৰ ৰাক্ষসীবিলাকক কৈছিল। মই সিহঁতৰ কৰণকথন বিলাক ধনে ধনে শুনি  
আছিলো। নাংসীতাই ভয়তে কুকৰ আগ্ৰহ লৈছিল। সুবিধা চাই মই সকলো কথা নাংসীতাক  
অৱগত কৰিছিলো। মোক উদ্দেশ্য কৰি নাংসীতাই ক'লে- যদি তুমি একেই লামাঙৰ নৃত হোৱা  
তেজ সকলো ঘটনা মোক বিৱৰি কৈৱা। ৮৫৪ ॥

ময়ো আদি অস্ত সকলো কথা কৈ নাংসীতাক শুনালো। প্রথমতে মই আপোনাৰ বংশ পৰিচয় দিলো। আপুনি গৈ পিকচামিত্ৰৰ আশ্রমত কাউৰী খেদোৱাৰ কথা ক'লো। ঋষিৰ লগত গৈ মিকখিলা ৰাজ্যত স্বয়ম্বৰ সভাত হৰখনু ভঙাৰ কথা, ৰজাই আপোনাৰ ওপৰত ৰাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰিব খোজা, কৈকেয়ীয়ে ভৱতৰ কাৰণে ৰাজ্য বিচৰা। আপোনালোক তিনিওজনে বনবাসত খাটিবলৈ অহা, অৰণ্যৰ মাজত ৰাক্ষসে মায়া স্বৰ্ণমৃগৰ কপ ধৰা, সেই স্বৰ্ণমৃগই পৰ্ণকুটীৰৰ সন্মুখত বিচৰণ কৰা আদি আদি কথা ক'লো। ৮৫৫॥

স্বৰ্ণমৃগ দেখি নাংসীতা লালায়িত হোৱা আৰু আপুনি স্বৰ্ণমৃগৰ পিচে পিচে অনুসৰণ কৰা, লাখানাই আপোনাৰ কণ্ঠস্থৰ শুনি পৰ্ণকুটীৰৰ দূৱাৰ মুখত আঁচ টানি মন্ত্ৰ জপ কৰি অৰণ্যত আপোনাক বিচাৰি যোৱাৰ কথা, সকলো মই নাংসীতাৰ আগত বিৱৰি ক'লো। শেষত আপুনি দি পঠোৱা আঙঠিটো দেখুৱালো। ৮৫৬॥

তেতিয়া নাংসীতাই মোৰ পৰিচয় বিচাৰিলে। মই বৃক্ষৰ ওপৰৰ পৰা নামি গ'লো। তেওঁক মই সাষ্টাঙ্গে প্ৰণাম জনালো। লগে লগে আপোনাৰ প্ৰেৰিত আঙঠিটো দেখুৱালো। নাংসীতাই সেই আঙঠিটো মূৰত তুলি লৈ হৰাৰ বাৱে কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া মই নাংসীতাক পাৰ্য্যমানে সাক্ষা দিলো। ৮৫৭॥

আপোনাক মই লৈ স্বৰ্ণমৃগ নিমিত্তে আহিছো। আপুনি এতিয়া মোৰ লগত যাবৰ নিমিত্তে সাজু হওঁক। মোৰ কথা শুনি নাংসীতাই ক'লে- মই যদি তোমাৰ লগত যাওঁ দেৱ সমাজে মোক নিন্দা কৰিব। সকলোৰে মই গৰিহনাৰ পাত্ৰী হ'ম। কোনো দেৱ মনুষ্যই মোক সৎ চকুৰে নাচাব। যিমান দুখ কষ্ট হওঁক, মই ইয়াতেই থাকিম। ৮৫৮॥

মোৰ স্বামীক তুমি স্বৰ্ণমৃগ, মোক প্ৰেৰণ কৰিছে আহি সোনকালে লৈ যাওঁক। মই যদি পৰশুৰামৰ লগত যাওঁ, আৰু পৰশুৰামৰ মুখ চাওঁ, তেন্তে মোৰ স্বামীক মই অপমান কৰা হ'ব। তেখেতৰ যি ব্যক্তিত্ব, আৰু মৰ্য্যাদা তথা পুৰুষত্ব সি অক্ষয় হৈ নব'ব। গতিকে মোৰ স্বামীয়ে আহি চিগছৌলান্নক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰি মোক লৈ যাওঁকহি। তেতিয়াহে তেখেতৰ ষণ পান আৰু আশ্ব মৰ্য্যাদা চিৰসুসমীয়া হৈ থাকিব। সংসাৰ বাসীৰ মুখে মুখে তেখেতৰ কীৰ্তিকলাপ প্ৰচলিত হৈ থাকিব। মোৰ স্বামীক তুমি এই আঙঠিটো দি দিবা। এই বুলি কৈয়েই আনুমায়ে নাংসীতাই লামাঙলৈ বুলি প্ৰেৰণ কৰা আঙঠিটো সাঙুৰকৰে উলিয়াই দিলে। লামাঙে পতীৰ আঙঠিটো পাই কান্দিব চুপ কৰিলে। ৮৫৯॥

নাংসীতাৰ ইতিবৃত্ত আৰু সেনে প্ৰীতিৰ কথা সুৰবি সুৰবি লামাঙে বোন্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। আৰু তিনিওজনে আনন্দ উৎসাহৰ বাহেৰণি বিভিন্ন অৱস্থাৰ মাজে মাজে ঘূৰি ঘূৰিছিলো। কিন্তু আজি তুমি মোক এৰি বৈ ক'ত সোমলা ? কিমান বে কৰিব পাৰিমহি কীৰ্তন কৰিব লগীয়াত

পৰিছে তাৰ বৰ্ণনা কি দৰে কৰিম। সেই মোৰ ৰাজহংসিনীক কোনে হৰণ কৰি নিলে ? চিকাৰীৰ হাতৰ পৰা হংসিনী গুছি গ'লে যি অৱস্থা হয় আমাৰো আজি সেই অৱস্থাই হ'ল। ৮৬০ ॥

লামাঙে তেজোদীপ্ত স্বৰত কৈ উঠিল- সেই মহাপাপী ৰাৱণে মোৰ কমলিনীক হৰণ কৰি নি সাগৰৰ পাৰত ৰাখিছে। তুমি যে কিমান দুখৰ ভাগী হ'ব লগীয়াত পৰিহা তাক মই কল্পনা কৰিব নোৱাৰো। সেই পাৰশুক মই যি পৰ্যন্ত ৰখ কৰিব নোৱাৰিম সেই পৰ্যন্ত মোৰ হৃদয়ৰ অগ্নি কেতিয়াও নিৰাপিত নহ'ব। মোৰ হৃদয়ে কদাপি শান্তি নাপাব। ৮৬১ ॥

লামাঙৰ কৰুণ আৰ্তনাদত আনুমায়ে ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি কৈ উঠিল- প্ৰভু নাংসীতাক লক্ষ্মীপতি চিপহৌলাক্কাই হৰণ কৰি সাগৰৰ সিপাৰে অশোকবনত ৰাখিছে। তাত দেৱী নাংসীতাক অসংখ্য ৰাক্ষসী প্ৰহৰীয়ে পহৰা দি ৰাখিছে। বহুত ৰাক্ষস ৰাক্ষসীক মই কৰ কৰিলো। মনোমোহা উদ্যান বিলাক ছাঙ্গি ছিঙ্গি খাটুং কৰি পেলালো। ৮৬২ ॥

✦ বৃক্ষৰ ডালত মই বহি আছিলো। মোক যেতিয়া ইন্দ্ৰজিত প্ৰমুখ্যে ৰাক্ষসবিলাকে আক্ৰমণ কৰিলে, তেতিয়া মই মোৰ ইচ্ছা মতে সিহঁতৰ হাতত ধৰা দিলো। ৰাক্ষসবিলাকে মোক ধৰি ৰাক্ষি সান্ত্বি কৰি নি চিপহৌলাক্কাৰ ৰাজসভাত পোৱালেগৈ। বজাই মোক মৃত্যুদণ্ড বিহিব বিচাৰিছিল। কিন্তু ধাৰ্মিক শিক্চিনাই মোক সেই মৃত্যুদণ্ডৰ পৰা বচাই দিলে। শেষত বজাই ৰাক্ষস বিলাকক আদেশ দিলে যে আনুমামৰ নেজত কাপোৰ মেৰাই অগ্নিসংযোগ কৰি দিব লাগে। ৮৬৩ ॥

আনুমামৰ সৰ্বণবীৰ পুৰিলে সেয়া হ'ব তাৰ কাৰণে লাজ আৰু অপমান। বজাৰ আজ্ঞা অনুসাৰে ৰাক্ষসবিলাকে মোৰ ওপৰত সেই লাঞ্ছনাৰ কাম কৰিলে। তেনে অৱস্থা কৰি মোক নি নাংসীতাক দেবুৱাই অপমান দিয়াৰ ইচ্ছা কৰিছিল। ৮৬৪ ॥

মোৰ নেজত অগ্নি সংযোগ কৰিলে। লগে লগে মই ৰাজভৱনৰ ছাল, তাৰ পিছত ক্ৰমান্বয়ে ৰাক্ষসবিলাকৰ স্বৰত জুই লগাই গ'লো। এইদৰে অৰ্ধেক ৰাজ্য অগ্নিসংযোগ কৰি ধূলিসাৎ কৰি পেলালো। এনে পৰিস্থিতিত প্ৰায় বিলাক ৰাক্ষসে পানীত আৰু অগ্নিত পৰি মৃত্যুবৰণ কৰিলে। লক্ষ্যত অগ্নিসংযোগ কৰি পুনৰ মই আমাৰ ৰাজ্যৰ অভিসুখে যাত্ৰা কৰিলো। ৮৬৫ ॥

## ॥ ৰাম সৈন্যৰ লক্ষ্য যাত্ৰা ॥

আনুমামৰ পৰা এনে শুভ সংবাদ শুনি সকলো কপিয়ে আনন্দ অনুভৱ কৰিলে। লামাঙে কিংতৰ অধীশ্বৰ সুখানিকক ক'লে- এতিয়া আৰু বিলাৰ কৰাৰ কোনো সকল নাই। তুমি এতিয়া সৈন্য সামন্ত একত্ৰ কৰা। আমি এতিয়া চিপহৌলাক্কাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিব লাগে। লক্ষ্য ৰাজ্য সৱংসে ধংস কৰি সৌন্দৰ্য অৰ্জন কৰিব লাগে। সুখানিককো বিলাৰ নকৰি অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰে প্ৰস্তুত হ'ল। ৮৬৬ ॥

লঙ্কা মহানগৰীত সকলোৰে মুখে মুখে এই কথাৰ প্ৰচাৰ হ'বলৈ ধৰিলে যে বোধিসত্ব লামাঙে লক্ষ লক্ষ সৈন্যলৈ লঙ্কাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধৰ আয়োজন কৰিছে। এনে পৰিস্থিতিত চিপহৌলাহাৰ মাতৃ কুন্তী দেৱীয়ে শিফিছানাক মাতি আনি ক'লে- বোপা তুমি লঙ্কেশ্বৰক বুজাই ক'বা যে দেশৰ পৰিস্থিতি ভাল নহয়। অতঃপৰ স-সন্মানে নাংসীতাক নি লামাঙৰ ওচৰত অৰ্পণ কৰকগৈ। ৮৬৭ ॥

অকাৰণে আমাৰ ৰাজ্যৰ বিনাশ ঘটোৱাৰ কি আৱশ্যক আছে ? কোনো অশান্তিৰ যাতে সৃষ্টি নহয় তাৰহে কিবা এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ব্ৰহ্মাই সৃষ্টি কৰোঁতেই মনুষ্য আৰু বান্দৰৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰিবলৈ আমাক দিয়া নাই। শত্ৰুসেনা সোমাই অৱাৱত যাতে আমাৰ ৰাজ্য বিনষ্ট নকৰে তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখা দৰকাৰ। তুমি অনতি পলমে গৈ ৰজাক বুজাই দিয়াগৈ যাতে লঙ্কাৰ প্ৰজাবৰ্গৰ কোনো অশান্তি নহয়। ৮৬৮ ॥

## ॥ বিভীষণৰ হিত বচন; অন্য ৰাক্ষসৰ মন্ত্ৰণা ॥

বিভীষণে পূজ্যা মাতৃ কুন্তীৰ আদেশানুসাৰে ৰাজমহলত গৈ উপস্থিত হ'ল। তেতিয়া ৰাজসভা চলি আছিল। চিপহৌলাহা পাৰিষদবৰ্গৰ লগত বিভিন্ন আলোচনাত ব্যস্ত হৈ আছিল। শিফিছানাই গৈ লঙ্কেশ্বৰক ক'লে- দাদা ! লামাঙে অগণন সৈন্যলৈ সুখালিকাৰ সৈতে নাংসীতাৰ অৰ্ঘ্যবশত লঙ্কা নগৰত প্ৰৱেশ কৰিছেহি। ৮৬৯ ॥

তেওঁ বিলাকৰ লগত থকা সৈন্য সকলৰ বীৰত্ব কাৰোৱেই কম নহয়। যুদ্ধ আৰম্ভ হোৱাৰ আগতে আমি নাংসীতাক স-সন্মানে ঘূৰাই পঠোৱাটো ৰাজ্য আৰু প্ৰজাৰ কাৰণে মঙ্গলজনক হ'ব। নাংসীতাক যদি আমি ঘূৰাই নিদিওঁ তেন্তে আমাৰ ৰাজ্য আৰু প্ৰজাৰ বিলৈ বিপত্তিৰ সীমা নোহোৱা হ'ব। কাৰো হৃদয়ত শান্তিৰ নিজৰা নব'ব। ৮৭০ ॥

শিফিছানাক উপদেশ শুনি চিপহৌলাহা একেধাৰে অশ্ৰুপূৰ্ণ হ'ল। লামাঙৰ নিচিনা এটা সাধাৰণ নৰ মনুষ্যক মই তৃণ কুটা জ্ঞান নকৰোঁ। সি আমাক কি অনিষ্ট সাধন কৰিব পাৰিব ? হাজাৰ হাজাৰ বীৰ বান্দৰ আৰু সুখালিকা আহিলেও আমাৰ একো নোম উৰাৱিব নোৱাৰে। সেই সামান্য বান্দৰ আৰু মনুষ্যলৈ মই তিলমাত্ৰও ভয় নকৰোঁ। সিহঁত কেৱল আমাৰ ৰাক্ষসৰ ভোজনহে। ৮৭১ ॥

এইবুলি কৈয়েই চিপহৌলাহা মনে মনে ৰাই থাকিল। ৰাজসভাত হুলস্থূলৰ সৃষ্টি হ'ল। সেনাপতি গোহোৱাই ক'লে পাছৰে পৰতে ৰক্ষা আঁঠুবিলাক বান্দৰ আমাৰ ভোজনৰ সামগ্ৰী। মহাৰাজৰ আদেশ হ'লে বিঘানবিলাক ৰঙা বান্দৰ ৰাখে সকলো যদি আমাৰ ৰাজ্য সুৰক্ষা কৰিব পাৰি। ৮৭২ ॥

ৰাক্ষস ৰাণী আকুশ্মনে মাতৃ লগালে যদি মনুষ্যৰে আদেশ প্ৰদান কৰে তেন্তে মই পৰিত্ৰীয়া ৰাক্ষসবিলাক খাই শেষ কৰি পেলাব পাৰোঁ।

কুমকানখা (কুম্ভকৰ্ণ) ৰ পুত্ৰ নিকুম্ভা আৰু নিকুম্ভই উচ্চহাৰে ৰাজসভা কঁপাই ক'লে- সেই মনুষ্য কুমাৰ লামাঙ আৰু লাখানাক আমি আমাৰ গদাৰে প্ৰহাৰ কৰিম। ৮৭৩॥

যিমান বিলাক বনৰ বান্দৰ আছে সেই সকলোকে আমি মাৰি খাটুং কৰি পেলোৱাম। সভাত এইদৰে পাৰিষদবৰ্গই নিজ নিজ ব্যক্তিত্ব আৰু প্ৰতিভাৰ পৰিচয় তৰ্জন গৰ্জনৰ দ্বাৰা প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰজা চিপহৌলাছাৰ মন এইদৰে দুগুণে উৎসাহিত কৰিবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত পিৰিছানাই কৰাঘোৰে চিপহৌলাছাক ক'লে। ৮৭৪॥

ব্ৰহ্মাই (চাহামপাতি) যেতিয়া এই বিনপীয়া সুবিমল সংসাৰকন সৃষ্টি কৰিলে, তেতিয়া আপুনি জানে যে সাগৰ, পৰ্বত, পাহাৰ, গছৰ্ব, কিম্বৰ, অসুৰ, পক্ষু, নাগ আদিৰ ওপৰতহে আমাক ৰাজত্ব কৰিবলৈ দিছিল। আৰু মৰণাত্ম (আখাচাছা) সুককা কৰি বাখিৰৰ নিমিত্তে ব্ৰহ্মাই প্ৰদান কৰিছে। ৮৭৫॥

মনুষ্য, বান্দৰ আৰু অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ ওপৰত আমাক কোনো অধিকাৰ দিয়া নাই। ব্ৰহ্মাই এই তিনি তত্ত্বৰ ওপৰত ৰাজত্ব কৰিবলৈ আপোনাক দিয়া নাই। লামাঙৰ দল প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈ আহিছে। অন্যহাতেদি লামাঙৰ পৰাক্ৰম প্ৰতিভা সংসাৰ চক্ৰৰ ভিতৰত অধিতীয়। তেওঁৰ বীৰত্ব আৰু শক্তি চক্ৰতকৈও পৰাক্ৰমী। যাৰ প্ৰভাৱে সমস্ত অন্ধকাৰ নিৰ্মূল কৰিছে। তেওঁৰ লগত অস্ত্ৰ বান্দৰ বিলাকো কম শক্তিশালী নহয়। ৮৭৬॥

লামাঙৰ পক্ষই যেতিয়া একেলগে আমাক আক্ৰমণ কৰিব তেতিয়া হয়তো আমি প্ৰাণ বন্ধা কৰাটো কঠিন বিষয় হৈ পৰিব। অত এৰ মান সন্মানেৰে নাংগীতাক লামাঙৰ হাতত সমৰ্পণ কৰাই মজল হ'ব বুলি মই বিবেচনা কৰো। ৮৭৭॥

হে ৰাজন ! আপুনি যদি আপোনাৰ পাৰিষদবৰ্গৰ প্ৰবোচনাত পৰি সকলোলৈকে পিঠি দিয়ে তেন্তে অনিষ্ট কেৱল আপোনাৰেই নহয়, সমস্ত ৰাজ্যৰেই বিস্তৰ ক্ষতি হ'ব। এই অনুৰোধ কেৱল মোৰেই নহয় মাতৃ কুংতী দেৱীয়েও ভৱিষ্যত অশুভ সংকেতৰ জাননী পাই আপোনাক এই অসং কাৰ্যৰ পৰা বিৰত হৈ থাকিবৰ নিমিত্তে সাদৰাল বাণী শুনাইছে। ৮৭৮॥

পিৰিছানাবৰ উপদেশত চিপহৌলাছাই বিছাট চকুৰে ত্ৰৈলোক্য দিহৈ চায়েকক ধৰকি দি ক'বলৈ ধৰিলে- তুমি মোৰ ঘৰ শত্ৰু। তুমি আমাৰ বিজয় কামনা নকৰি কেৱল আমাৰ অৱলম্ব হৈ চিহ্ন কৰি আছ। লগতে সিহঁতৰ গুণ পৰিমা আৰু প্ৰশংসাৰ কুলজাৰি দাৰি আছ। মই বুজিছো। তুমি নিশ্চয় শত্ৰুপক্ষৰ পৰা ছোট লৈছা অন্যথা এনে কৰা তোমাৰ বুদ্ধত কোনকৈ ওলাব ? মোৰ সম্বন্ধত কথা ক'বলৈ তোমাৰ ইমান সাহস ? এইখিনি চিপহৌলাছাই শুৱাবলৈ লৈ খেদি গ'ল। ৮৭৯॥

চিপহৌলাছাই তৰোৱাল লৈ পিফিছানাক খেদি যোৱাত মন্ত্ৰীপৰিষদে বজাৰ এনে ব্যৱহাৰত বাধা প্ৰদান কৰিলে। কিন্তু বজাই আনৰ কথাত নিৰ্ভৰ নকৰি কেৱল লাঠিৰে পিফিছানাক প্ৰহাৰ কৰিলে। ইমানতে ক্ষান্ত নাথাকি পিফিছানাক গুৰিয়াই ডুকুৱাই মাটিত বগৰাই পেলালে। পিফিছানাই ককায়েকৰ ব্যৱহাৰত অত্যন্ত বেজাৰ পালে। চিপহৌলাছাক তেওঁ ক'লে- মই আইৰ অনুৰোধক্ৰমেহে আপোনাক নিবেদন কৰিছিলো। ৮৮০ ॥

পিফিছানাই ক'লে মই সপোনতো ভবা নাছিলো যে আপুনি মোক শত্ৰু জ্ঞান কৰিব, মোৰ হৃদয়ত অশেষ আঘাত দিব আৰু ইমান অপমান কৰিব। এতিয়া মই আপোনাক একো ক'ব নিবিচাৰো। আপোনাৰ যি ইচ্ছা তাকে কৰক। মই হ'লে আপোনাৰ লগত আজিৰ পৰা নাথাকো। এই বুলি পিফিছানাই ৰাজভৱন ত্যাগ কৰিলে। পিফিছানাই ঘৰত গৈ পত্নীৰ আগত সকলো বৃত্তান্ত বিৱৰি ক'লে। তাৰ পাছত বিকাঠো পৰ্বতত থকা ককায়েক চাতুৰ্মাহাৰ ওচৰত গৈ চিপহৌলাছাই কৰা ব্যৱহাৰৰ সন্নিবেশ জনালে। ৮৮১ ॥

পিফিছানাই ক'লে- মই এতিয়া বজাৰ লগত নাথাকো। দাদাই যি ভাল পায় সেই মতেই কাম কৰি থাকক। মই এতিয়া লামাঙৰ পাশতহে থাকিম। চাতুৰ্মাহাই তেতিয়া পিফিছানাক আশ্বস্ত কৰি প্ৰদান কৰিলে। ৮৮২ ॥

## ॥ বিভীষণৰ ৰামৰ সমীপলৈ গমন ॥

চাতুৰ্মাহাৰ ওচৰৰ পৰা বিদায় লৈ পিফিছানাই পোনে পোনে লামাঙৰ কুটীৰৰ ফালে যাব ধৰিলে। বান্দৰ বিলাকে পিফিছানাক দেখি শত্ৰু সেনা অহা বুলি জপিয়াই উঠিল। তেতিয়া আনুমায়ে পিফিছানাক চিনি পাই ক'লে- তেওঁ এজন মহা ধাৰ্মিক মহাপুৰুষ। তেওঁক কোনেও বেয়া ব্যৱহাৰ নকৰিবাইক। তেওঁৰ নাম হৈছে পিফিছান। ৮৮৩ ॥

আনুমায়ে ক'লে- মই যেতিয়া লক্ষ্মীজয়ন্তীত গৈছিলো তেতিয়া চিপহৌলাছাই মোক মৃত্যু দণ্ড বিধিৰ ধৰিছিল। কিন্তু এই জনা মহা ধাৰ্মিক ৰাজসেহে মোক ৰক্ষাই পঠাইছে। তেওঁৰ অনুপ্ৰহতে মই আমাৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিব পাৰিলো। এতিয়া তেওঁৰে আমাৰ ৰাজ্যলৈ আহিছে নিশ্চয় কিবা অজনিহীত ৰহস্য সোমাই আছে। আমি এতিয়া সন্মানে তেওঁক প্ৰভু লামাঙৰ ওচৰলৈ লৈ যোৱাটো কৰ্তব্য হ'ব। ৮৮৪ ॥

ইয়াকে কৈ আনুমায়ে সন্মানে পিফিছানাক লামাঙৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল। পিফিছানাই সৈ লামাঙক নমস্কাৰ নিবেদন কৰিলে। তেওঁ ক'লে- প্ৰভু যদি আপোনাৰ হৃদয়ত কোনো কপট ভাৱ নাই তেন্তে মোৰ এটি অনুৰোধ শুনক। লামাঙে সুধিলে বাক। আপুনি আপোনাৰ ৰাজ্য আৰু ককায়েকক কি নিমিত্তে ত্যাগ কৰি আহিল। এতিয়া আপুনি নিৰ্ভীক ভাৱে বক্তব্য কৰিব পাৰে।

৮৮৫ ॥

লামাঙৰ সাধু ব্যৱহাৰত পিকিছানাই অতি আনন্দ পালে। পিকিছানাই ক'লে- প্ৰভু! আমাৰ মাতৃ দেৱীৰ অনুৰোধক্ৰমে মই দাদাক এই বুলি নিবেদন কৰিছিলো যে ব্ৰহ্মাই আমাক মনুষ্য, বাস্কৰ আৰু (আখাচাঙা) অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ বাহিৰে সকলো প্ৰকাৰৰ বৰ প্ৰদান কৰিছে। ৮৮৬ ॥

এই কথা নিবেদন কৰাৰ লগে লগে দাদাই মোক গুপ গুপাই উঠিল। ব্ৰহ্মাইতো তেওঁক কেৱল অসুৰ, গন্ধৰ্ব, কিন্নৰ, নাগ, বৰুণ, জলচৰ আদিৰ ওপৰতহে প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰিবলৈ দিছে। আপোনালোকে যে আমাৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিব সেই কথা অৱতাৰণা কৰিলো। লগতে আমি মাতৃ নাংসীতাক সসন্মানে নি আপোনাৰ চৰণত সমৰ্পণ কৰাৰ কথা ক'লো আৰু মিত্ৰতা স্থাপনৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ালো। ৮৮৭ ॥

কথা ক'বলৈ পালোহে চিপহোলাকাই মোৰ প্ৰজাৰ শূনি খঙত জৰ্জৰিত হৈ হাতত তৰোৱাল ধৰি মোক খেদি আহিল। পাৰিষদবগইহে বাধা দি মোক ৰাখিলে। কেৱল সিমানতে তেওঁ ক্ষান্ত নাখাকি মোৰ ওপৰত লাঠিৰে প্ৰহাৰ কৰিলে। লগে লগে মোক গুৰিয়াই, ভুৰুৱাই, গতিয়াই ৰাজসভাৰ বাহিৰ কৰি দিলে। মোৰ সেই সময়ত মাতৃ মতাৰ বৈৰ্য্য নহল। একো মাতৃ বোল নকৰি ঘৰলৈ গুচি আহিলো। মোৰ সহখিৰীৰ লগত এই বিষয়ে কথা বান্ধা পাতিলো। শেষত গোটেই জীৱন আপোনাৰ গ্ৰীচৰণত সেৱা কৰি থাকিম বুলি আপোনাৰ প্ৰাৰ্থনাই আহিলো। কথাতে কম বোলে বেয়াৰ সঙ্গে বসাতললৈ নিয়ে। আপুনি যে মহান, সৎ, দয়াৰ আৰু সেই নিমিত্তে মই আপোনাৰ কৃপাৰ সাগৰত সাতুৰিবলৈ আহিলো। আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি মোৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ ৰাখি আপোনাৰ সান্নিধ্যত ৰাখে যেন। ৮৮৮ ॥

লামাঙে তেতিয়া কিংতা ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ সুখালিকক ক'লে- লম্বাৰ ৰজা চিপহোলাকাই ভায়েক পিকিছানাৰ কথা তুমি শুনিলানে? তেওঁ বৰ্তমান ৰাজ্যৰ পৰা বহিষ্কৃত হৈ আহি আমাৰ গুপ গৰিয়া গছত। লগতে আমাৰ সান্নিধ্যত থকাৰ মানসেৰে আমাৰ ওচৰত উপস্থিত হৈছে। নিৰাপ্ৰত্যক আপ্ৰয় দিয়াটো আমাৰ প্ৰধান কৰ্ত্তব্য। তথাপি এনে সজ্জিকৰ্ত্ত পিকিছানাক এতিয়া আমাৰ লগত থাকিবলৈ দিয়াটো যুক্তি সংগত হ'বনে নহয়, তুমি ভালদৰে চিন্তা কৰি চেষ্টা। ৮৮৯ ॥

লামাঙৰ সান্নিধ্য ব্যৱহাৰলৈ চাই তেওঁ বিচাৰমতে সুখালিকক ক'লে- প্ৰভু! এইজন্য গুৰুৰ মুখৰ আকৃতি প্ৰকৃতি সঁচাকৈয়ে যলোয়োৱা। এনে হেন অনুমান হৈছে যেন তেওঁ ৰাজকৰ্ম্ম সূচককৰণ পালন কৰি আছে। পৰম্পৰাগত নীতি নিয়ম, কৰ্ম্মসম্পাদক পালন কৰি আছে। এই ভাবে তেওঁৰ প্ৰতি কোনো অসৎ চান্দ পোষণ কৰাটো উচিত নহয়। তেওঁক কৰি আমি আপ্ৰয় দি বহুদূৰ তেওঁৰ পৰা পৰম উপকাৰ হ'ব। ৮৯০ ॥

সুখালিকা আৰু লামাঙৰ মনোভাৱ যেতিয়া একত্ৰে গ'ল তেতিয়া শিক্ষাদানক তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ মতাই আনিলে। লামাঙে তেতিয়া ক'লে- দেৱতাসকলক মই সাক্ষী কৰি কৈছো, যদি আমি চিপহৌলাছাক বধ কৰিব পাৰো তেন্তে তোমাক লঙ্কাৰ ৰাজসিংহাসনত বহুৱায়। লামাঙৰ এনে দয়াপূৰ্ণ কথাত শিক্ষাদানই বৰ উৎসাহ আৰু আনন্দ অনুভৱ কৰিলে। শিক্ষাদানই কৈ উঠিল আপোনাৰ অপাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰিলে আপোনাৰ সকলো কাৰ্যতে কৃতকাৰ্যতা লাভ কৰিব পৰা হ'ব। ৮৯১ ॥

## ॥ ৰামৰ দ্বাৰা সমুদ্ৰ নিগ্ৰহ ॥

লামাঙে ক'লে সমুদ্ৰ বিলাকে কোনো নীতি নিয়ম মানি চলা নাই। এই সমুদ্ৰক ব্ৰহ্মাই সৃষ্টি কৰাৰ পৰাই অসুৰ আৰু দেৱতাৰ মাজত সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰি দিছিল। আজি পাৰণ চিপহৌলাছাই সকলো নীতি নিয়ম উলংঘা কৰি নাংসীতাক সাগৰৰ ওপৰেদি লৈ গৈছে। নাংসীতাক সাগৰত গা ধুৱাইহে নিব লাগিছিল। সাগৰ ৰক্ষিকাইনো মনুষ্য কন্যাক নিয়ম লঙ্ঘন কৰি কিয় নিবলৈ দিছিল ? কালিলৈ মই অগ্ৰিবাণ নিক্ষেপ কৰি সাগৰ শুকুৱাই পেলায়। তাৰ পাছত অনায়াসে আমি ৰাক্ষস কুল ধ্বংস কৰিম। ৮৯২ ॥

লামাঙৰ ক্ৰোধ দেখি সাগৰৰ ভয়ত তত নোহোৱা হ'ল। এনে পৰিস্থিতিত সাগৰ ৰক্ষিকাই প্ৰাৰ্থনা কৰি ক'লে- সৃষ্টিৰ আদি পাতনিৰে পৰা এনে পৰিস্থিতি সংসাৰত ঘটা নাই। সাগৰৰ ওপৰত কোনেও হস্তক্ষেপ কৰা নাই। আৰু সাগৰ শুকুৱা নাই। জনহাতেদি যি সম্ভৱত দুৰ্ঘতি চিপহৌলাছাই নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ যায় সেই সময়ত মই নাছিহোঁ। মই তেতিয়া তাত্ততিংস (বন) ৰাজ্যৰ ধৰ্ম্মালোচনা সভাত যোগদানৰ অৰ্থে গৈছিলো। গতিকে আপুনি ক্ৰোধৰ স্বৰূপ কৰক। ৮৯৩ ॥

হে প্ৰভু ৰোহিসত্ব ! আপুনি আপোনাৰ অজ্ঞান বান্দৰ সৈন্যৰ দ্বাৰাই শিল পাথৰ আদি সাগৰৰ বুকুত ধ'মাই দিয়ক মই সাগৰৰ তলিত সেইবোৰ ধাৰণ কৰিম। বিনুকস্বৰ পুত্ৰ নলে (নালই) সেতু নিৰ্মাণ কৰিব। তেতিয়া আপুনি সেই সেতু পাৰহে যাব পাৰিব। জ্বাক অচিষ্ট সিদ্ধি কৰিব পাৰিব। এই বুলি কৈ জলকুঁৱৰী গুচি গ'ল। ৮৯৪ ॥

লামাঙে সুখালিকাক ক'লে- এতিয়া বিলাক কৰাৰ কোনো সকাহ নাই। তুমি তোমাৰ বান্দৰ সৈন্যৰ দ্বাৰাই পৰ্বত, পাহাৰ, শিল আদি অস্ত্ৰ সাগৰত পেলাৱাই বিলাক ব্যৱস্থা কৰা। লামাঙৰ আদেশক্ৰমে সুখালিকই নিৰ্দেশ দিয়াৰ লগে লগে বীৰ বান্দৰ বিলাকে উৎসাহ উদ্দীপনাবে পৰ্বত পাহাৰ আদি সাগৰৰ ওপৰত জাপিনলৈ ধৰিলে। ৮৯৫ ॥

বিনুকস্বৰ পুত্ৰ নলে শিলবিলাক সুন্দৰ ভাৱে ফাটি ফুটি ফুটি সাক্ষী নিৰ্মাণ কৰিবলৈ



ধৰিলে। পুলৰ গৃহ দহ যোজন আছিল। সাগৰৰ গৰ্ভত শিল বিলাক জাপি দিয়াত সাগৰৰ তলিত থকা জীৱ জন্তু বিলাক ওপঙিবলৈ ধৰিলে। আৰু তেতিয়া সাগৰৰ তলিত পৰা কানখামা (কেকোৰা) এটা ওলাই জীৱ জন্তু বিলাক গিলি গিলি খাবলৈ ধৰিলে। ৮৯৬॥

জীৱ জন্তু বিলাক ঝাওঁতে ঝাওঁতে কোকোঁৰাটো বিঘাট আকৰত পৰিপ্ত হ'ল। কোকোঁৰাটো লাহে লাহে সাগৰৰ তলিৰ পৰা ওপৰলৈ উঠি আহিল। কোকোঁৰাটো ওপৰলৈ উঠি আহোঁতে ভূমিকম্পৰ সদৃশ জোকাৰণিৰ সৃষ্টি হৈছিল। সাঁকোৰ শিল বিলাক ঝি ঝাবলৈ ধৰিলে। এনে পৰিস্থিতিত বান্দৰ বিলাকৰ মনত বৰ চিন্তা হ'ল। তেওঁ বিলাকে ভাবিবই নোৱাৰিছিল যে ইয়াৰ বহস্য কি ? কিন্তু আনুমায়ে অনুমান কৰিলে যে নিশ্চয় সাগৰৰ তলিত কোনো ডাঙৰ জন্তুয়ে এনে কাৰ্য কৰি আছে। অন্যথা এনে কিয় হ'ব ? ৮৯৭॥

কোনো ডাঙৰ জীৱজন্তু নিশ্চয় সাগৰৰ তলিত আছে। যাৰ প্ৰভাৱৰ ফলত সেতুৰ ওপৰৰ শিল, বালি, পৰ্বত, পাহাৰ জহি ঝি পৰাত তাক বন্ধ কৰাটো মহা সমস্যা হৈ পৰিছে। গতিকে সাগৰৰ তলিত থকা কোকোঁৰাৰ গাতত নেজডাল লগাত কোকোঁৰাটোৱে নেজডাল লৰাই দিলে। কোকোঁৰাই নেজডাল কামোৰ মাৰি ধৰাত তেতিয়া আনুমায়ে অনুমান কৰিলে যে এইটোৱেই সেই ডাঙৰ জন্তুটো হ'ব। তেওঁ লগৰ বান্দৰ বিলাকক ক'লে- ইয়াক বামলৈ টানি অনাইক। বান্দৰবিলাকে কোকোঁৰাটো টানি আনিছে। ৮৯৮॥

এই কথা লামাঙক জনোৱাত লামাঙে কোকোঁৰাটোৰ ঠেং দুটা ভাঙি ৰাখিবলৈ আদেশ দিলে। কিন্তু কোকোঁৰাটোৰ জীৱন নিগাত কৰিবলৈ মানা কৰিলে। শেষত বান্দৰ বিলাকে কোকোঁৰাটোৰ ঠেঙ দুটা ৰাখি সাগৰত পুনৰ তাক এৰি দিলে। সেই ঠেং দুখনেৰে এটা ডবা তৈয়াৰ কৰি বিজয় অভিযানত ডবা কোবাই যোৱাৰ আদেশ দিলে। ডবা কোবালত ৰাক্ষসবিলাকে আত্মসমৰ্পণ অহা বুলি অনুমান কৰিলে। আৰু যুদ্ধৰ কাৰণে সুসজ্জিত হৈ পৰিল। ৮৯৯॥

নল বান্দৰে এমাহৰ ভিতৰত সেতু নিৰ্মাণ কৰিলে। সেতু নিৰ্মাণৰ কাম বেতিয়া পূৰা হ'ল তেতিয়া লামাঙক জনোৱা হ'ল। লামাঙেও কাল বিলম্ব নকৰি সুৰাণিকৰ সৈতে সৈন্য সামন্ত লৈ যুদ্ধৰ ৰেণেৰে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। উপযুক্ত সময়ত সৈ লক্ষ্যত প্ৰৱেশ কৰি ঢোল আদি ৰাদ্য যন্ত্ৰ বজাই আকাশ পাতাল দুখৰিত কৰি তুলিব ধৰিলে। ৯০০॥

ৰাদ্য যন্ত্ৰৰ শব্দই বিঘাট কোলাহলৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া চিপহৌলাঙই এই ধ্বনি কিংবৰ্ণ উদ্বেগ্য ধ্বনিত হৈছে বুলি গ্ৰহণ কৰিলে। তেতিয়া ৰাক্ষস বিলাকে একেধৰে কৈ উঠিল- লামাঙ আৰু লামাঙই বিপুল সৈন্যবাহিনীৰ সৈতে লক্ষ ৰাক্ষস আত্মসমৰ্পণ হৈছে আদি আত্মসমৰ্পণত প্ৰৱেশ কৰিছেই। চিপহৌলাঙই ৰাক্ষস কৰা শুনি ক'লে- সিহঁত সিহঁতৰ দাবা বিলাক

কৰকৰাই চোবাই খুৱাবৰ নিমিত্তে আহিছে। ৯০১ ॥

এই বিষয়ে তোমালোকে তিলমানো সন্দেহ কৰিব নালাগে। অলপ দিনৰ পিছতে সিহঁতৰ মাংস তোমালোকে ভাজি পুৰি হেপাহ পলুৱাই খাবলৈ পাবাইক। ইয়াকে কৈয়েই চিপহৌলাকাই পিত্তচু ৰাক্ষসক লামাঙৰ মূৰৰ এটা অবিকল প্ৰতিমূৰ্ত্তি সজাই আনিবলৈ আদেশ দিলে। বজাৰ ইচ্ছা আৰু আজ্ঞানুসাৰে প্ৰতিমূৰ্ত্তি সজাই বজাক দেখুৱালে। ৯০২ ॥

## ॥ ৰামৰ মায়াশীৰ্ষ প্ৰদৰ্শন ॥

লামাঙৰ মায়া নিৰ্মিত মূৰটো দেখি বজা বৰ সুখী হ'ল। বজাই মায়াবী পিত্তচু ৰাক্ষসক ক'লে- তুমি অশোকবনলৈ যোৱা। তাতগৈ নাংসীতাক ক'ৰা যে লামাঙ আৰু লাৰানাই আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাত আমাৰ বজাই যুদ্ধত লামাঙক বধ কৰিলে। এতিয়া তুমি অন্য চিন্তা ভাৱনা ত্যাগ কৰি ৰাজভৱনত গৈ সুখে সন্তোষে ৰাজভোগ কৰা। ৯০৩ ॥

এইদৰে বজাই শিকাই বুজাই পিত্তচু ৰাক্ষসক অশোকবনলৈ পঠাই দিলে। পিত্তচুৱে ৰজাৰ কথামতে গৈ সকলো বাক চাতুৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ নাংসীতাক ক'লে- লামাঙক আমাৰ বজাই বধ কৰিলে। লাখানা সৰু ল'ৰা নিমিত্তে বুজাই বঢ়াই দেশলৈ পঠাই দিলে। বাকী বিলাক সৈন্য ভয়তে যেনি তেনি পলাল। অৱশেষত লামাঙৰ অবিকল প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো পিত্তচুৱে জোকাৰি নাংসীতাক দেখুৱালে। এতিয়া তুমি আৰু অন্য চিন্তা কৰি লাভ নাই। ৯০৪ ॥

আমাৰ ৰাজ্যত অসংখ্য বাণী আছে। সেই বিলাকৰ লগতে এতিয়া মিলিজুলি ৰং তামচা কৰি জীৱন যাপন কৰাগৈ। নাংসীতাই লামাঙৰ অৱিকল প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো দেখি হুৰাও বাবে কান্দিবলৈ ধৰিলে। হে মোৰ প্ৰাণ নাথ ! আপুনি মোক এনে অৱস্থাত এৰি ক'লৈ গ'ল ? মোৰ অন্বেষণত আহি আপুনিও মৃত্যুক আকোৱালি ল'লে ? এতিয়া এই সংবাদ কোলে নি মাতৃ কৌশল্যাক দিবগৈ ? ৯০৫ ॥

এনে কক্ষণ অৱস্থাত পৰি নাংসীতা নানা চিন্তা কৰি কৰি অৱশেষত পৰি গ'ল। নাংসীতাৰ হৃদয়ত অনেক ভাৱনাৰ জোৱাৰ ভাটা হ'বলৈ ধৰিলে। ইফালে ৰাজভৱনত চাগৈ আমি নিৰাপদে সুকলমে বনবাসত জীৱন যাপন কৰি আছে বুলি ভাবিছে। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যবী ৰাক্ষসবিলাকে আমাৰ ওপৰত যে কিমান অন্যায় অত্যাচাৰ কৰিব লাগিছে তাৰহে কোনো কথা নোহোৱা হৈছে। আমাৰ দুখ দৈন্যৰ কথা বাক কোনোবাই সপোনতো ভাবিছিল ? মোৰ সন্ধান কৰি কৰি যে মোৰ দ্বাৰীৰ মৃত্যু ঘটিছে তাকহো বাক কোনো পত্ৰিৱান ? নাংসীতাৰ কক্ষণ বিনিমি শুনি পিত্তচু ৰাক্ষসে ষেক ষেকই হাঁহিবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত পিত্তচু ৰাক্ষসে লামাঙৰ মূৰৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো লৈ পুনৰ বাৱশৰ ওচৰলৈ গুহি গ'ল। ৯০৬ ॥

নাংসীতাৰ বিননি শুনি ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীয়ে সুধিলে- তুমি ইমান ইনাই বিনাই কন্দাৰ কাৰণনৌ কি. মই হ'লে একো অৰ্থ বুজি পোৱা নাই। নাংসীতাই কাপি কাটি ক'লে- হে মাই! তুমি দেখোন মোৰ লগতে সদায়ে আছা। মোৰ স্বামী লামাঙে মোক ইয়াত বিচাৰি আহিছিল। ইচ্ছাকৃত যুদ্ধ বিগ্ৰহ হ'ল। যুদ্ধত চিপহৌলাছাই মোৰ স্বামীৰ শিৰটো কাটি আনি মোক দেখুৱাইছেহি। পিতৃচু ৰাক্ষসে মোক শিৰটো আনি দেখুৱালেহি সেই কাৰণে মই কান্দিছো। ১০৭ ॥

যদি সঁচাকৈয়ে মোৰ স্বামীৰ মৃত্যু ঘটিছে তেন্তে ময়ো এই অশোকবনৰ মাজতে আত্মহত্যা কৰিম। ১০৮ ॥

নাংসীতাৰ কথা শুনি ৰাক্ষসীয়ে ক'লে- এই বিষয়ে তুমি অকনো চিন্তা নকৰিবা। তোমাৰ স্বামীৰ অপকাৰ একতিলো কৰিব নোৱাৰে। অলপতে তোমাৰ স্বামীৰ জয় হ'ব। পিতৃচুৱে দেখুৱা প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো তোমাৰ স্বামীৰ নহয়। সেয়া কেৱল মায়া জালেৰে নিৰ্মিত লামাঙৰ শিৰহে। কাৰণ পিতৃচু ৰাক্ষস ৰাজ্যৰ এজন সুনিপুন শিল্পী। সি নানা ছবি অবিকল অঙ্কিত কৰিব পাৰে। গতিকে তুমি অবাবতে চিন্তা কৰি শৰীৰটোক কষ্ট নিদিবা। অলপ দিনৰ ভিতৰতে তোমালোকৰ মিলন হ'ব। ১০৯ ॥

ইফালে মায়াবী শিল্পী পিতৃচুৱে সকলো বস্তু সৈ চিপহৌলাছাক কৈ শুনালে। পিতৃচুৰ বসিকতাত চিপহৌলাছাই অটুহস্য কৰিলে। শেষত ৰজাই পাৰিষদবৰ্গৰ লগত আলোচনা কৰিলে যে এতিয়া আমি কি উপায়েৰে শত্ৰুসেনাৰ ওপৰত জয়ী হ'ব পাৰো তাৰহে ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। চিপহৌলাছাৰ ওফাইডাং মৰা কথাত পাৰিষদবৰ্গই ক'লে নাংসীতাক ঘূৰাই নিদিলে হয়তো আমাৰ ৰাজ্যৰ কল্যাণ নহ'ব। ১১০ ॥

## ॥ ৰাৱণৰ প্ৰতি মাকৰ পৰামৰ্শ ॥

এনেতে ৰাজসভাত চিপহৌলাছাৰ মাতৃ কুন্তীয়ে প্ৰৱেশ কৰিলে। কুন্তীয়ে পুতেকক ক'লে- হে ৰাজন! তোমাৰ অস্তঃপুৰত কোনো বাণীৰে অভাৱ হোৱা নাই। এনে স্থলত মনুষ্য কল্যাক তুমি কিয় হৰণ কৰি আনিলা ? তেওঁৰ প্ৰতি তোৰ ইমান ঘোহ কিয় হ'ল ? ১১১ ॥

হয়তো মনুষ্য কল্যাৰ নিমিত্তেই এই কৰ্ম লভ্য সত্ত্বংসে ধংস হৈ যাব। কাৰণ লামাঙ যদিও নৰৰূপে আৱিৰ্ভাৱ হৈছে তথাপি তেওঁৰ মহিমামণ্ডিত শক্তি আৰু প্ৰতিভা কাৰো লগত তুলনা নহয়। তেওঁ কম মহাপুৰুষ নহয়। অলপতে সাধাৰণ এখন ঋণযুক্ততে আমাৰ ৰাজ্যৰ কিমান সংৰক্ষক সৈন্য মাৰি পেলালে। তাৰ আন্ত নাই। গতিকে মই তেওঁৰ লগত বিবাদ কৰাটো অকনো ভাল দেখা নাই। তুমি পত্নী কিয় হৰণ কৰিলা ? এতিয়াও সময় আছে যদি তুমি মোক মাতৃ বুলি কলস কৰা, আৰু মোলৈ শ্ৰদ্ধা ভক্তি আনিত ৰাখিছা তেতিয়া হ'লে নাংসীতাক সসন্মানে ঘূৰাই দিয়াটোৱেই

উত্তম হ'ব। অন্যথা এই বাজাৰ গৌৰৱ গাথা আৰু অস্তিত্ব একেবাৰে মাটিত বিলীন হৈ যাব।  
৯১২ ॥

ৰজা চিপহৌলাহাই মাকৰ এনে ব্যৱহাৰত ক্ষুব্ধ হৈ উঠিল। তেওঁ ক'লে- তুমি মোৰ জন্ম দাতৃ মাতৃ নোহোৱা হ'লে আজি তোমাক যমপুৰ দেখুৱালোহোঁতেন। মই ত্ৰিভুবনৰ একছত্ৰী ৰজা। মোৰ ভয়ত সকলোৱে ভ্ৰষ্টমান হৈ থাকে। অন্যহাতেদি কেইটামান বান্দৰ আৰু মনুষ্য আহি আমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিছেহি। সিহঁত আমাৰ ভোজনৰ সামগ্ৰী মাত্ৰ। ৯১৩ ॥

## ॥ বাৱণৰ যুদ্ধ সজ্জা ॥

এই বুলি কৈয়েই ৰজাই বীৰ সেনাপতি সকলক প্ৰত্যেক দ্ৱাৰত পহৰা দিবৰ কাৰণে আদেশ দিলে। মুহূৰ্ত্তো বীৰে একলাখ সৈন্যলৈ দক্ষিণ দ্ৱাৰত (ইন্দ্ৰজিতে) মেখনাতে দহকোটি সৈন্যলৈ পশ্চিম দ্ৱাৰত আৰু পোহোত্তোৱে তিনি কোটি লৈ পূব দ্ৱাৰত থাকিব। বাকী এশকোটি সৈন্য লৈ মই উত্তৰ দ্ৱাৰত থাকি সকলোকে ৰক্ষা কৰিম। দেখা যাব কি উপায়েৰে সিহঁতে আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰে। ৯১৪ ॥

ৰজাৰ নিৰ্দেশমতে বীৰ সেনাবিলাকে গৈ নিজ নিজ কক্ষত পহৰা দি থাকিব ধৰিলে। স্বৰ্ণলঙ্কাৰ ৰূপ জেউতি বহুত দূৰৰ পৰাই চমৎকাৰ হৈ আছিল। সমুদ্ৰৰ তীৰত প্ৰতিচ্কাৰত ৰূপি বিলাকে ত্ৰিছ যোজন উচ্চতালৈ আৰোহণ কৰি সমস্ত স্বৰ্ণলঙ্কাৰ ৰূপ জেউতি নিৰীক্ষণ কৰি আছিল। পৰ্বত শিখৰত আৰোহণ কৰি ৰূপি বিলাকে ৰাক্ষস বীৰ সকলে ক'ত কেনেকৈ পহৰা দি আছে সেই সকলো বৃত্তান্ত আহি লামাণ্ডৰ আগত ব্যক্ত কৰিলে। ৯১৫ ॥

ৰূপি সকলৰ কথা শুনি লামাণ্ড, লাখানা আৰু শিখিছানা তথা সুখালিকাই পৰ্বতৰ ওপৰত উঠি স্বৰ্ণলঙ্কাৰ বেহ ৰূপ নিৰীক্ষণ কৰিব ধৰিলে। লঙ্কাৰ কেন্দ্ৰস্থানত ৰাজভৱন, ৰাজভৱনৰ অগ্ৰৰূপ সৌন্দৰ্য্য ৰাশিৰ বৰ্ণনা কল্পনাভীত। এইদৰে লামাণ্ডে সকলো পৰিস্থিতি নিৰীক্ষণ কৰি নিজ শিবিৰলৈ গ'ল। ৯১৬ ॥

## ॥ ৰামৰ সৈন্য সজ্জা ॥

চিপহৌলাহাৰ কাৰ্য্যৱলী নিৰীক্ষণ কৰি সুখালিকাই লামাণ্ডক নিবেদন কৰিলে- চিপহৌলাহাই ৰাজ্যৰ প্ৰত্যেক দ্ৱাৰতে বীৰসেনা বিলাকক সুৰক্ষাৰ বিষয়ে সজাগ কৰি ৰাখিছে। সময়মতে বাতে অৰ্ত্তকিতে আক্ৰমণ কৰিব পাৰে তাৰ সুব্যৱস্থা নিৰ্ৱাহি কৰি ৰাখিছে। আমাৰো তেনেকুৱা এটা ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগে। আমি এতিয়া কোন দ্ৱাৰেদি গৈ আক্ৰমণ কৰিম তাৰ এটা উপায় চিন্তা কৰিব লাগে। লামাণ্ডে তেতিয়া ক'লে- মিত্ৰবৰা তোমাৰ যেনে ইচ্ছা তেনেই যোৱ। যুদ্ধৰ সাজসজ্জা

তুমি যেনেদৰে ভাল পোৱা তেনেদৰেই। ৯১৭ ॥

লামাঙৰ পৰা অনুমতি পাই সুখালিকাই ক'লে- এতিয়া নীলাই দহকোটি সৈন্যলৈ পূব দ্বাৰত থাকি আক্ৰমণ কৰিব। কামুঙা বীৰে ষাঠি কোটি সৈন্যলৈ পূব দ্বাৰৰ একেৰণেদি আক্ৰমণ চলাওঁক। জাউ আজাতাই ন কোটি সৈন্যসহ দক্ষিণ দুৱাৰেদি আক্ৰমণ কৰিব। ৯১৮ ॥

মহেন্দ্ৰ (মহেনতালো) আৰু দেবেজ্জই (তেপিনতালো) নব্বৈ কোটি সৈন্যলৈ দক্ষিণ দ্বাৰেদি আক্ৰমণ কৰিব। মহাবীৰ আনুমাৰ্মে উনৈছ কোটি সৈন্যলৈ পশ্চিম দুৱাৰেদি আক্ৰমণ কৰিব। ৯১৯ ॥

সূৰ্যেণে দহ কোটি সৈন্যলৈ পশ্চিম দুৱাৰেদি আক্ৰমণ কৰিব। মই আৰু শিখিছানাই কোটি কোটি সৈন্য লৈ উত্তৰ দ্বাৰেদি আক্ৰমণ কৰিম। ৯২০ ॥

বৈদ্য জাহ্নবান (চাম্পুমা) কনখামা (গজমার্দন) কোপাখা আৰু থুমালা এই বীৰ সকলে কোটি কোটি সৈন্যলৈ লামাঙ আৰু লাখানাক বন্ধা কৰি থাকিব। ৯২১ ॥

এইদৰে সুখালিকাই সকলো বীৰ বান্দৰক বিভিন্ন দ্বাৰত প্ৰহীৰণে সজাগ থাকিবলৈ উপদেশ দিলে। যুদ্ধৰ বেণেৰে যাতে তেওঁলোক অনবৰতে সজ্জিত হৈ থাকে। যুদ্ধৰ সকলো ব্যৱস্থা কৰি দি অৱশেষত সুখালিকাই লামাঙক সৰ্বশেষ জ্বলালে। ৰাতিৰ ভিতৰতে দুৰোগন্ধৰ মাজত যে তুমুল যুদ্ধ হ'ব সেই কথাও সজ্জাৰ জ্বলালে। ৯২২ ॥

দুয়ো পক্ষৰ মাজত বিৰামহীন সংঘৰ্ষ হ'বলৈ ধৰিলে। যুদ্ধৰ বিভীষিকা আকাশে বতাহে বিয়পি পৰিল। সেই সংগ্ৰাম চাবৰ নিমিত্তে গজৰ্ব, নাগ, কুবেৰ, বকশ, দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ আদি দেৱতাসকল উপস্থিত হ'ল। উলহ মালহ কৰি বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই দেৱতা আৰু ৰাক্ষসৰ মাজত এই যুদ্ধই চাৰিওফালে খলকনি তুলিলে। দেৱতাসকলে চিপহৌলাছাক উদ্দেশ্য কৰি ক'লে-। ৯২৩ ॥

হে পাৰশু চিপহৌলাছা ! এতিয়া তোৰ প্ৰাণ বচাবৰ নিমিত্তে চেষ্টা কৰ। ব্ৰহ্মাই বৰ প্ৰদান কৰাৰ পৰা কোনেও তোৰ লগত যুদ্ধ কৰা নাই। কিন্তু আজি নবকলী লামাঙে যুদ্ধৰ আহ্বান কৰাত তুমি ৰাজভ্ৰন ত্যাগ কৰি আহি দুৱাৰ মুখত পহৰা দি থাকিব লাগিছা। বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই দেৱতাসকলে বিভিন্ন প্ৰকাৰে চিপহৌলাছাক ঠাট্টা মজ্জা কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। ৯২৪ ॥

কিংতাৰ বজা সুখালিকাই লামাঙক ক'লে- প্ৰভু! আপুনি মোক এতিয়া অনুমতি দিয়ক, মই লহা নগৰীৰ সকলোকে যমলোক দৰ্শন কৰাম। লামাঙে ক'লে- চিপহৌলাছাৰ ৰাজ্যখন চাৰিওফালে সাগৰে বেষ্টিত কৰণে কোনেও আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে বুলি তেওঁ অজ্ঞানত বুলি উঠিছিল। তেওঁ নীতি নিয়মৰ সৈতে নাংসীতাক ঘূৰাই দি আধাৰ লগত দ্বিতীয় জপন কৰিব লাগিছিল। তেতিয়া হুৱন্তে আমি কোনো আক্ৰমণৰ কৱন্ত কলোহোঁতেন। ৯২৫ ॥

এতিয়া আপুনি বলে বুদ্ধিয়ে নিপুণ এজন কটকী চিপহৌলাহাৰ ওচৰলৈ পঠাই দিয়ক। এনে এজন দূত যাব যি জনে গৈ চিপহৌলাহাৰ ভূত ভৱিষ্যতৰ সকলো কথা সদৰি কৰি সোঁৱৰাই দিব পাৰিব। লামাঙৰ কথা শুনি সুখালিকাই ক'লে-। ৯২৬॥

তেতিয়া হ'লে বল বীৰ্যত অতুলনীয় বীৰ আনুমাৰ্যক পঠালেই আমাৰ সৰ্ব সিদ্ধি হ'ব। তেৱেই সকলো খা খবৰ আনিব পাৰিব। সুখালিকাৰ কথাত চাম্পুমায়ে ক'লে- এবাৰ আনুমাৰ্যগৈ চিপহৌলাহাৰ ওচৰৰ পৰা আহিছে। তেওঁ সাগৰ পাৰহে ইচ্ছামতে তেওঁৰ পাত্ৰন কৰ্তব্য সমাধান কৰি আহিছে। অনাহাতেদি আমাৰ বীৰ বাসুদেৱ ভিতৰত তেৱেই শক্তিশালী আৰু পৰাক্ৰমী। তেওঁক এতিয়া পঠোৱাটো উচিত নহ'ব। তেওঁৰ পৰিৱৰ্তে যুৱৰাজ আন্ধাতাক পঠোৱাটো উচিত হ'ব। ৯২৭॥

(অঙ্গদ) জাউআন্ধাতা সকলো কৰ্মতে বল বুদ্ধিত নিপুণ। গতিকে তেওঁক পঠালেই মই ভাৱো-সকলো কৰ্মতে সফলতা লাভ কৰিব পৰা যাব। কাৰণ বাপেক পালীমাঙে চিপহৌলাহাৰ কেনেকৈ নেজেৰে মেৰিয়াই সাগৰত তিনিবাৰ জুবুৰিয়াইছিল সেই কথা জাউআন্ধাতাই ভালদৰে জানে। আৰু বুদ্ধিতে তেওঁ ব্ৰহ্মপতি। এতেকে কটকীৰূপে যুৱৰাজ জাউআন্ধাতাক পঠোৱাটোহে সমীচিন হ'ব। তেৱেই লঙ্কালৈ গৈ সকলো খা খবৰ আনিব পাৰিব। ৯২৮॥

## ॥ অঙ্গদক বাৰণৰ দূত প্ৰেৰণ ॥

চাম্পুমাৰ্যৰ এনে যুক্তিপূৰ্ণ কথাত লামাঙে সম্মতি প্ৰকাশ কৰিলে। সুখালিকাই ভতিজাক জাউআন্ধাতাক মতাই আনিলে। আৰু আদেশ কৰিলে- তুমি জনপ্ৰিয়লগ্ন লঙ্কাৰ বজা চিপহৌলাহাৰ ক'বা যে লামাঙৰ ধৰ্ম পত্নী নাংসীতাক অনতি পলমে সসন্মানে ঘূৰাই পঠাব লাগে। অন্যথা তোমালোকৰ ৰাক্ষস কুল অবিলম্বে ধ্বংস হ'ব। তুমি যি কথা ক'বলৈ ইচ্ছা কৰা সেই কথা কৈ পুনৰ ঘূৰি আহিবা। ৯২৯॥

## অধ্যায়-২৯

সুখালিকাৰ আদেশ পাই জাউআন্ধাতাই লামাঙক সেন্য জনাই আকাশলৈ জাপ মাৰিলে। জাউআন্ধাতাই গৈ লঙ্কাত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৰাজসভাত ৰজা পাৰিষদবৰ্গৰ সৈতে বিভিন্ন আলোচনাত বহু আছিল। চিপহৌলাহাই ঘোষণা কৰিলে যেয়ে লামাঙক আৰু আনুমাৰ্যক শিৰচ্ছেদ কৰিব পাৰিব তাকেই মই মোৰ ৰাজ্যৰ আধা অংশ পুৰস্কাৰ দিম। ৯৩০॥

চিপহৌলাহাৰ এনে ঘোষণাত মন্ত্ৰী মুহুৰ্ত্ত, মুহুৰ্ত্ত, গোহোৱো আৰু আকুস্মানে ৰজাক আশ্বাস দি ক'লে-আপুনি এই বিষয়ে অকনো চিন্তা নকৰিব। আপুনি নিশ্চিন্ত মনে নাংসীতাক লৈ

ৰাজ্যভোগ কৰি থাকক। আমি লামাও আৰু আনুমানিক ধৰি বান্ধি আনি আপোনাৰ চৰণত পৈলামহি। বাকী যি বিলাক বান্দৰ সেনা আছে সেইবিলাকক আগদাতত পেলাই গোটে গোটে চোবাই ৰাই পৈলাম। সিহঁতৰ বীৰত্ব আমাৰ আগত দেখুৱাব নোৱাৰে। ৯০১ ॥

লঙ্কা মহানগৰীৰ ৰাজসভাত বিভিন্ন আলোচনা চলি থকা অৱস্থাত যুদ্ধৰাজ জাউআঙ্কাতাই আকাশমাৰ্গৰ পৰা নামি আহি ৰাজসভাৰ মাজত বহি ল'লে। অক্লমে বহা আসনখন নেজতাল পকাই পকাই বিৰাট ওখ কৰি ল'লে। জাউআঙ্কাতাৰ কাম দেখি পাৰিষদবৰ্গ ভয়তে পেগুৱা লাগিল। চিপহৌলাঙ্কাৰ সদৃশ ৰূপ লৈ তেওঁলোকো যৌন হৈ বহি থাকিল। পাৰিষদবৰ্গৰ গতি বিধি সলনি হোৱা দেখি আঙ্কাতাই হাঁহি হাঁহি ইচ্ছজিত (মেখনাত) ক মাত লগালে। ৯০২ ॥

হেৰা ! তোমালোক আটাইকেইজনকে দশমুণ্ডৰ নিচিনা দেখা গৈছে কিয় ? হেৰা ! ইনতাচিকত্ৰা (ইচ্ছজিত) ইয়াত বহি থকা আটাইকেইজনেই তোমাৰ পিতাৰানে কি ? যি অসুৰ কন্যাক বিয়া কৰাইছে। আঙ্কাতাই মনে মনে অনুভৱ কৰিছিল যে হয়তো ইনতাচিকত্ৰাই আঙ্কাতাৰ পৰাক্ৰম নাজানে। কিন্তু ইনতাচিকত্ৰাই মাত লগালে- হেৰ', অৰণ্যৰ ৰঙা বান্দৰ, তই ক'বপৰা আহি আমাৰ ইয়াত বহিছহি ? ৯০৩ ॥

ইনতাচিকত্ৰাৰ কথাত আঙ্কাতাই মাত লগালে- হেৰা ইচ্ছজিত ! তোমাৰ মনত আছেনে যেতিয়া মিকখিলা (মিখিলা) ৰাজ্যত হয়ৰৰ আয়োজন হৈছিল, তেতিয়া হৰখনু ভাঙ্গিৰ নোৱাৰি লাজে অপমানে শেনটোৰ দৰে গৈ ফেঁচাটোৰ দৰে ঘূৰি অহা সেই নিলাজ পাৰপটোৱেই তোমাৰ দেউতাৰা নহয়জানো ? ৯০৪ ॥

আকৌ এজন মহাপুৰুষে হৰখনু ভাঙ্গি নাংসীতাক পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিলে, সেই পত্নীক জানো তোমাৰ নিৰ্ভজ পিতৃয়েই চুৰ কৰি অনা নাই জানো ? যেতিয়া স্বৰ্গ ৰাজ্যত গৈ দেৱেন্দ্ৰ (ইচ্ছ) ৰ লগত যুদ্ধত হাৰিছিল তাত দেৱৰাজ ইচ্ছই বান্ধি খোৱাজন বাক কৰ পিতৃ আছিল ? তাৰ পৰিচয় দিবানে বাক ? ৯০৫ ॥

কৰ পিতৃয়ে বাক অসুৰৰ ৰাজ্যত গৈ চুৰাপাত চেলেকি লাজে অপমানে জঙ্ঘবিত হৈ নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিছিল ? সেইজন বাক কৰ পিতাক আছিল ? কৰ বাপেকক মনুষ্য ৰাজ্যত আচুনা বজাই বন্দী কৰি থৈছিল ? কৰ বাপেকে হৰপুৰীলৈ গৈ ভয়ত আতুৰ হৈ প্ৰাৰ্থনাই আহিছিল ? কৰ বাপেকে মাজতাব (মানৰাতা) ৰাজ্যত গৈ অসুৰৰ বাপত পৰাৱ হৈ পলাই আহিব লগাত পৰিছিল ? কোন দেউতাৰে (প্ৰেতা) বান্দী ভনীক চুৰ কৰি দুখলালৈ লৈ গৈছিল ? ৯০৬ ॥

আৰু কৰ বাপেকক কিংস্তা ৰাজ্যত গ্ৰহণ কৰোতে হৰখীৰ পালীমাতে দেৱেন্দ্ৰে বান্ধি দিতি সযুতত তিনিবাৰ জুৰিছিল ? প্ৰাৰ্থনাই যেনোৱতে ৰাজ্যত বীৰক কৰি অহা সেইজনৰো

কোন আছিল ? এই ঘটনা ঘটা হয়তো বেছি দিন হোৱা নাই। তোমাৰ পিতাৰ গাৰ কাপোৰখন অকণমান গুচাই চোৱাছোন, হয়তো নেজৰ দাগ দেখিবলৈ পাবা। আৰু ইফালে কোন পুৰুষে চুপানাখাৰ নাক কাণ কাটি খেদি পঠাইছিল ? আজি তোমাৰ পিতাৰে কাৰ প্ৰতি ক্ৰোধত বশৱৰ্তী হৈ মৃত্যুৰ হুঁচুৰাই আকোৱালি ল'ব বিচাৰিছে ? ৰাজ আভৰণ সোলোকাই গছৰ বাকলি বসন পিন্ধি লোকৰ মাইকী চুৰ কৰি আনিবলৈ ভিষ্কাৰী বেশ লোৱাটো কি নীতি ? ৯৩৭ ॥

লোকৰ স্ত্ৰীক চুৰ কৰি আনিবলৈ অকনো লজ্জাবোধ নহয়নে ? জাউআজ্ঞাতাৰ এনে ব্যৱহাৰ চিপহৌলাজাই নীৰৱে সহ্য কৰিব নোৱাৰি তেওঁ কৈ উঠিল- হেৰ' অৰণ্যৰ ৰঙা বান্দৰ। কাৰসন্মুখত তই এনেদৰে কথা কৈছ ? তই কোন দেশৰ পৰা আহি মোৰ ৰাজ্যৰ ৰাজকাৰেঙত প্ৰৱেশ কৰি এইদৰে কথা ক'বলৈ সাহস পালি ? এতিয়াই তোক যমলোক দৰ্শন কৰাম। ৯৩৮ ॥

জাউআজ্ঞাতাই ক'লে- তোমালৈ মৰম লাগিহে মই আলস্ৰূতাৰে আহি তোমাৰ ৰাজমৰবাৰত প্ৰৱেশ কৰিছো। তোমাৰ নিচিনা অধম আৰু পাপীষ্ঠলৈ মই কিহৰ নিমিত্তে ভয় কৰিম ? মই কোন তুমি জানা ? মই হ'লো পালীমাণ্ডৰ পুত্ৰ। মোৰ নাম জাউআজ্ঞাতা। সুখালিকা মোৰ খুড়া। তেওঁ কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা। ৯৩৯ ॥

অলপতে কোন গৈ সেই ৰাজ্যত সোমাই লাজে অপমানে ঘূৰি আহিব লগাত পৰিছিল ? তুমি তোমাৰ গাৰ কাপোৰখন দাঙি চোৱাচোন সকলো কথা আৰু ঘটনা পৰ্যায়ক্ৰমে মনত পৰি যাব। মই হ'লো সেই মহাবীৰ পালীমাণ্ডৰ পুত্ৰ। ৯৪০ ॥

মই হ'লো কিংতা ৰাজ্যৰ যুৱৰাজ। মোৰ খুড়া ৰজা সুখালিকাই তোমালৈ বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিছে। মোক দূত ৰূপে তোমাক সেই বাৰ্তা দিবলৈ পঠাইছে। আমাৰ ৰজা সুখালিকা আৰু প্ৰভু লামাঙে অগণন সেনা বাহিনী লৈ তোমাৰ দেশ জয়িওকলৰ পৰা আক্ৰমণৰ অৰ্থে ঘেৰি লৈছে। তোমাৰ দেশ এতিয়া সমূলে ধ্বংস কৰিব। যদি তুমিলোকৰ প্ৰাণলৈ যত্ন আছে, তেন্তে সসন্মানে নাংসীতাক ঘূৰাই দি মিত্ৰতা স্থাপন কৰা। ৯৪১ ॥

চিপহৌলাজাই জাউআজ্ঞাতাক ক'লে- লামাঙে এজন সামান্য মনুষ্য হৈ মোৰ ভনী চুপানাখাক নাক কাণ কাটি জলা কলা কৰিলে। অন্যহাতেদি আনুমান্য বান্দৰক পঠাই মোৰ ৰাজ্যৰ উদ্যানৰ মূল্যবান বৃক্ষ আৰু ফলমূল ৰাজি স্ৰমূলকৈ নষ্ট কৰালে। লংকা নগৰীৰ ৰজা সুক্ৰান্তই অনেক বান্দৰৰ প্ৰাণ হানি কৰিলে। মোৰ ভাই পিৰিহাৰাক ফুলুলাই তাৰ কলীয়া কৰি লৈছে। মুখেৰে ৰোষিসত্ত্বে, কৰ্ম্মৰে নহয়। সি মোক সন্তান কৰা নাই। ৯৪২ ॥

তেতিয়া অন্ধৰে ক'লে- হেৰ' পক্ষী হৰণ কৰী পাৰও চিপহৌলাজা। তুমি প্ৰভু লামাঙক চিনি পোৱা নাই হ'বলা ? এতিয়াও সকলো দুষ্টত ভাঙিব কৰ। তোমাৰ ভনী চুপানাখাৰ নাক কাণ



কিয় কাটিলে জানানো ? সাধবী সতী নাংসীতাক মাৰি পেলাই ছুপানাখাই লামাঙৰ পত্নী হ'বলৈ বিচাৰিছিল। তাইক লাজ আৰু অপমান কৰাৰ উদ্দেশ্যে লাখানাই নাক কাণ কাটি বেদি পঠালে। সেই সময়ত প্ৰভু বোধিসত্ত্ব নখকা হ'লে তাইৰ জীৱনৰে অস্ত পৰিলহেঁতেন। বোধিসত্ত্বই আনুযায়ক কেৱল নাংসীতাৰ অনুসন্ধানতহে পঠাইছিল। তুমি ধৰি বাকি তাৰ নেজত কিয় জুই লগাই দিছিলো ? সেই ষষ্ঠতে আনুযায়ী তোমাৰ ৰাজ্যত অগ্নিসংযোগ কৰিলে। ১৪৩ ॥

তুমি তোমাৰ ভায়েৰা পিফিছানাব কথা কৈছা। লামাঙে ফুলুলাই ৰাখি থোৱা বুলি। পিফিছানাই তোমাক সং উপদেশ আৰু নীতিগত কথাহে কৈছিল। তুমি মাৰকিল কৰি তেওঁক ৰাজ্যৰ পৰা বেদি পঠাইছিলো কিয় ? তুমি তেওঁক অপমান কৰাৰ হেতুকেহে তেওঁ মনুষ্য কুমাৰৰ লগত থাকি লামাঙৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰি আছে। এতিয়া তুমি অবাস্তৱ কথা বিলাক গাই থাকিলে কি লাভ হ'ব ? তুমি কৰা অন্যায্যৰ প্ৰতিফল অলপতে হাতে হাতে ভোগ কৰিবলৈ পাবা। ১৪৪ ॥

ইমানতো চিপহৌলাঙাই পুনৰ আউআঙাতাক ক'বলৈ ধৰিলে- হেৰৌ ৰঙা বান্দৰ ! তই তোৰ খুঁড়ৰ সুখালিকাক কৈ দিবি। মোৰ ৰাজ্যত বান্দৰ আনুযায়ী বহুত অনিষ্ট সাধন কৰি গ'ল। গতিকে অনতিপলমে আনুযায়ক ধৰি বাকি আনি মোক চমজাই দিয়ক। মই তাৰ ওপৰত উচিত ব্যৱস্থা ল'ব লাগে। তুমি যি আনুযায়ক কথা কৈছা সেই আনুযায়ক যদি কিবা প্ৰকাৰে আহি ক্ষীত্ৰীয়ৰাৰ তোমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ হয়, তেন্তে তোমাৰ ৰূপলঙা ৰাজ্যৰ কোনো অস্তিত্ব নাথাকিব। সিদিনাই আমাৰ বান্দৰ সেনা বিলাকে তোমাৰ ৰাজ্য মাটিত বিলীন কৰি দিব বিচাৰিছিল। কিন্তু তোমাক মৰম কৰিহে এৰি গৈছে। ১৪৫ ॥

কিন্তু আমাৰ পৰম দয়ালু লামাঙে বাধা প্ৰদান কৰাৰ হেতুকে তোমালোক বাচি গ'ল। সেই নিমিত্তে আজি মোক দূতৰূপে তোমালোকৰ পৰা বাৰ্তা নিবৰ কৰণে মোক পঠাইছে। যদি তোমালোকে আদৰ্শৰে নাংসীতাক ঘূৰাই নিদিয়া তেন্তে তোমালোকৰ মৃত্যু অনিবাৰ্য্য। প্ৰভু লামাঙৰ মহত্ব আৰু প্ৰতিভা সূৰ্য্যৰ দৰে প্ৰসৰ। যাৰ প্ৰভাৱ সকলোৱেই স্বীকাৰ কৰে। সংসাৰ চক্ৰৰ, কোনেও তেওঁৰ লগত পৰিত্ৰতা আচৰণ নকৰে। তেওঁ হৈছে সংসাৰ চক্ৰৰ জ্যোতি ৰূপ। কিন্তু এতিয়া এই অস্ত ৰাক্ষসটোৰ বা মৃত্যুত কি ? ১৪৬ ॥

চিপহৌলাঙাই আউআঙাতাৰ তেজোপীণ্ড কথা শুনি টকলি পাৰি ক'লে- এটা সামান্য বান্দৰ হৈ ইয়াৰ ইমান ডাঙৰ ডাঙৰ কথা। মইয়ে ত্ৰিভুবনৰ কালেকো ভয় নকৰো। হেৰ' বান্দৰ সেই কথা তই জাননে নাজান ? আৱশ্যক হ'লে মই যুদ্ধ কৰিম। তথাপি মই কাৰো ওচৰত ৰক্ততা স্বীকাৰ নকৰো। হেৰ' বান্দৰ ! তই তোৰ বাপেৰৰ কথা নাজাননে কি ? তেতিয়া অমৰে ক'লে- হেৰ' ৰাক্ষস ৰাজ। তই বৰ অত্যাচাৰ কৰিছ। মই তোকে উচিত আৰু ন্যায়সম্মত কথাকে কৈছো।

কিন্তু মোৰ কথা তই উলাই কৰিছ। মই দেখিছো তই এতিয়া প্ৰভু লামাঙৰ হাতত কেতিয়া মৃত্যু ঘটে  
তাৰ ক্ষণহে গনি আছ। ৯৪৭ ॥

হেৰ' পাৰশু চিপহৌলাহা ! তই মোৰ দেউতাৰ মৃত্যু কেনেকৈ হ'বলৈ পালে তাৰ বিচাৰ  
কৰিবলৈ গৈছ। মোৰ পিতাৰ মহত্ব আৰু পৰাক্ৰম তোকৈ শতগুণে শ্ৰেষ্ঠ। কিন্তু মোৰ দেউতাই  
খুঁড়ৰ ওচৰত অনেক অপৰাধ আৰু অনায়াস আচৰণ কৰা হেতুকে মৃত্যু দণ্ডৰ বলি হ'ব লগাত  
পৰিল। মৃত্যুৰ পিছতো মোৰ পিতাৰ আত্মাৰ সদগতি কামনা কৰিছিল। ৯৪৮ ॥

পুৰণা কথা বিলাক অৱতাৰণা কৰি তই কিয় মোৰ খং তুলি লৈছ ? চিপহৌলাহাই ক'লে-  
হেৰ' বান্দৰ, যদি তই একান্তই ৰজা হ'ব, তেন্তে কিয় ইয়াত কটকী গিৰি কৰিবলৈ আহিছ ? তোৰ  
পিতাৰক আনে হত্যা কৰিলে। আৰু মাৰক আনৰ হাতত গতালে। এতিয়া তই তাকে লৈ গৌৰৱ  
কৰিবলৈ আহিছ ? ৯৪৯ ॥

চিপহৌলাহা ৰাজসিংহাসনত বহিল। আৰু অঙ্গদৰ সম্পৰ্কত ক'লে- এই পাৰ্শ্বৰ ৰঙা  
বান্দৰটোক তহঁতে কাটি মাৰি তাৰ হাঁড় মাংস পৰ্যন্ত তহঁতে ভাজি পুৰি খাই পেলাইক। ৯৫০ ॥

ৰজাৰ আদেশক্ৰমে চাৰিজন ৰাক্ষস মন্ত্ৰীয়ে জাউআহাতাক ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। তেতিয়া  
অঙ্গদে ক'লে- হেৰ' অধম ৰাক্ষসহঁত ! তহঁতে মোৰ হাতত প্ৰাণ জলাঞ্জলি দিবলৈহে আহিছ।  
৯৫১ ॥

এই বুলি কৈয়েই অঙ্গদে আকাশৰ কালে জাপ মাৰিলে। চাৰিজন ৰাক্ষস মন্ত্ৰীক ঠাপ মাৰি  
মোহাৰি দলিয়াই দিলে। চাৰিজন ৰাক্ষস মন্ত্ৰীৰ খিতাতে মৃত্যু হ'ল। মন্ত্ৰীৰ অৱস্থা দেখি ৰজাৰ খং  
উঠিল। অঙ্গদে ভাবিলে আনুমাণে লঙ্কালৈ আহি প্ৰতীকৰূপে আগুঠিটে। নিলে মইনো কি নিম ? মই  
ৰজাৰ মুকুটটোকে লৈ যাওঁ। ৯৫২ ॥

এই বুলি চিন্তা চৰ্চ্চা কৰি আত্মতাই সন্মত হৈ পৰিল। আৰু চিপহৌলাহাক  
ক'লে- প্ৰভুৱে যদি মোক আত্মা দিলোহেঁতেন তেন্তে সমস্ত লঙ্কা ৰাজ্য ধ্বংস কৰি গ'লোহেঁতেন।  
আৰু মোৰ নেজৰে তোমাক বান্ধি ছাটি নি প্ৰভুৰ চৰণত পেলালোহেঁতেন। কিন্তু পৰিতাপৰ বিষয়ে  
প্ৰভুৱে মোক সেই আদেশ নিদিলে। গতিকে মই তোমাক মৰম ৰখি এৰি দিছো। ৯৫৩ ॥

এই বুলি কৈয়েই আত্মতাই দশাননৰ ঘূৰৰ পৰা মুকুটটো খাপ মাৰি নি লামাঙৰ ওচৰ  
পালেগৈ। লামাঙক সকলো পৰিস্থিতি কিতংভাৱে জ্ঞাত আৰু ৰাজমুকুটটো প্ৰভুৰ হাতত অৰ্পণ  
কৰিলে। লামাঙে আত্মতাৰ পৰাক্ৰম আৰু বীৰকৃত পৰা সন্মান লাভ কৰি তেওঁক পুৰুষ কৰিলে।  
৯৫৪ ॥

এনে অভাৱশীল অৱস্থাত পৰি চিপহৌলাহাই ক'লে- সামান্য এটা বান্দৰে মোৰ ঘূৰ

ৰাজমুকুট খুলিলে গ'ল। লাজে অপমানে ৰজা মমাহিত হ'ল। তেওঁ পাৰিষদবৰ্গক ধমকি দি ক'লে- তোমালোকে কেৱল ভেৰা লাগি চাই থকাতে থাকিলাইক। সামান্য এটা বান্দৰে কি কৰিলে ? ৰাক্ষস মন্ত্ৰীয়ে ক'লে- আমি তাক কি উপায়েৰে ধৰিম ? ৯৫৫॥

সামান্য এটা বান্দৰে কুলন্তৰ চাৰিজন ৰাক্ষস মন্ত্ৰীক আকাশলৈ দাঙি নি ক্ষমুতি মাৰি পঠাইছে। এনে হলত আমাৰ উপায় কি ? বাককৈ যে মহাৰাজৰ কোনো হানি বিধিনি নহ'ল সিমানতে বন্ধ। ৯৫৬॥

বাক যি হ'বলগীয়া আছিল হৈ গ'ল। বান্দৰ সেনাবিলাকে যৌ মাখিব দৰে নগৰৰ চাৰিওফালে পিয়া পি দি ফুৰিছে। সিহঁতৰ ব্যৱস্থা এতিয়া কেনেদৰে কি কৰা যায় তাৰহে কিবা এটা উপায় বিচাৰিব লাগে। সিহঁতৰ সাধাৰণ একোটাইহঁত কটকটী ইমান বলৱান আৰু পৰাক্ৰমী এই বিলাকৰ আগত তোমালোক তিষ্ঠিব পাৰিবা জানো ? ৯৫৭॥

লহাৰ পৰা আহি জাউআছাতাই লামাঙৰ আগত সকলো ৰাক্ষা আৰু ঘটনা পুংখানুপুংখ কপে বিৱৰি ক'লে- আপুনি যে লহা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিছে সেই কথাও ক'লো। মোৰ দেউতাৰ সাতজোপা তাল গছৰ সমান শৰীৰৰ ছাল যে ডাঠ আছিল অঘোষ বাণেৰে সাততাল ভেদ কৰি তেওঁক যে বধ কৰিলে সেই কথাও ক'লো। ৯৫৮॥

আৰু আপোনাৰ বাণত বীৰ সকলে কেনেকৈ প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে সেই কথাও ক'লো। নাংসীতাক সসন্মানে ঘূৰাই পঠাবলৈ কোৱাত চিপহৌলাছাই মোক মাৰিবলৈ খেদি আহিল। আৰু মোক বধ কৰিবৰ নিমিত্তে চাৰিজন বীৰ ৰাক্ষসক আদেশ দিলে। সিহঁত চাৰিওটাই মোক মাৰিবৰ কাৰণে ধৰাত মই সিহঁতক আকাশৰ ফালে টানিলে গ'লো। ৯৫৯॥

আকাশৰ পৰা সিহঁত চাৰিওটা ৰাক্ষসকে মাটিত ঘেমেহ কৰি পেলাই দিলো। লগে লগে সিহঁতৰ প্ৰাণ হমালোক পালেগৈ। সিহঁতৰ ৰাজ্যৰ সীমা নিৰীক্ষণ কৰিলো। লহাৰ মাজ মজিৱাত বিতোপন পুখুৰীবিলাক, সুন্দৰ ধুনীয়া উদ্যান সমূহ, উজ্জল চালে চকুৰোৱা মনোৰম ৰাজপ্ৰসাদ। এইদৰে স্বৰ্ণলহাৰমন্ত্ৰ ল'বলগীয়া। এনেহেন অনুমান হৈছিল যেন স্বৰ্ণ ইন্দ্ৰ নন্দৰ সন্দেহ। মাতৃ নাংসীতা অশোকৰক্ষৰ মাজত এজোপা গছৰ তলত বহি আছে। ৰাজ্যৰ প্ৰতিবিধি চাৰিওফালে নিৰীক্ষণ কৰি অৱশেষত চিপহৌলাছাই ৰাজমুকুটটো লৈ আপোনাৰ চকৰ সযীপত উপস্থিত হৈছে। জাউআছাতাই সকলো পৰিস্থিতি যেতিয়া বিতংভাৱে লামাঙৰ আগত বৰ্ণনা কৰিলে, তেতিয়া অন্য বান্দৰবিলাকে আছাতাৰ বুদ্ধি আৰু পৰাক্ৰম আনন্দ উৎসাহেৰে প্ৰশংসা কৰিলে। ৯৬০॥

বান্দৰ বিলাকৰ কোলাহল শুনি চিপহৌলাছাই টিকি উঠিল-সৰ্বনাশ। লহা নগৰী পৰু সেনাই চাৰিওফালৰ পৰাই ঘেৰি পেলালে। বান্দৰ বিলাকৰ প্ৰতি বিধি নিৰীক্ষণ কৰিবৰ নিমিত্তে

চিপহৌলাকাই ছালন আৰু কপচুককো নামৰ দুজন ৰাফ্‌স সেনাক মাতি পঠালে। ৯৬১ ॥

বান্দৰ বিলাকৰ ভিতৰত কোন বেছি শক্তিশালী, পৰাক্ৰমী আৰু বানৰ সেনাৰ সংখ্যা কিমান ইত্যাদিৰ কথা জানি আহিবৰ কাৰণে তেওঁলোকক পঠোৱা, সাগৰৰ সেতু নিৰ্মাণ কৰা জনৰ নাম কি আদি সকলো কথা জানি আহিবলৈ ক'লে। ৯৬২ ॥

ৰজাৰ আদেশ পাই তেওঁলোক দুয়ো সাগৰৰ তীৰলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। সাগৰৰ তীৰত বাস কৰা বান্দৰ বিলাকৰ শিবিৰত সোমাল। তেওঁলোক দুজনক দেখি বান্দৰ বিলাকে মাৰিবৰ কাৰণে সাজু হ'ল। তেতিয়া ৰাফ্‌স কটকী দুজনে ক'লে- আমাক আমাৰ ৰজাই কটকীৰূপে লামাঙৰ ওচৰলৈ পঠাইছে। ৯৬৩ ॥

ৰাফ্‌স কটকী দুজনৰ কথা শুনি বান্দৰবিলাকে তেওঁলোকক লামাঙৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল। ৰাফ্‌সদুজনক দেখি পিফিছানাই বান্দৰবিলাকক ক'লে- তোমালোকে কি বং চাই আছা ইহঁত দুজনক কিয় বধ কৰা নাই ? লামাঙে তেওঁলোকৰ মনোভাৱ বুজিবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিলে। লামাঙে তেওঁলোকক সুধিলে- তোমালোক বাক কি অভিপ্ৰায়েৰে ইয়ালৈ আহিছা ? তোমালোকৰ উদ্দেশ্যৰ কথা মোক খুলি কোৱা। ৯৬৪ ॥

লামাঙৰ সাধু ব্যৱহাৰত ৰাফ্‌স দুজনে ক'লে- আমাৰ ৰজা চিপহৌলাকাই আপোনাৰ সৈন্যৰ সংখ্যা কিমান আৰু বীৰত্ব কেনে তাক নিৰীক্ষণ কৰি যাবলৈ আমাক পঠাইছে। আপুনি ক'বলগীয়াখিনি কৈ বিদায় দিয়ক। তেতিয়া লামাঙে এইবুলি ক'লে- তোমালোকে নিজেই গণনা কৰি যোৱাইক। ৯৬৫ ॥

ছালন আৰু কপচুক বান্দৰ সেনাৰ মাজত সোমাই সেনা বিলাক গণিবলৈ ধৰিলে। তাৰপাছত তেওঁলোকে লামাঙৰ পৰা বিদায়লৈ চিপহৌলাকাৰ ওচৰ পালেগৈ। চিপহৌলাকাৰ নমজৰ জনাই ক'লে- আমি গৈ পোৱাৰ লগে লগে বান্দৰ সেনাই আমাক মাৰি পেলাব খুজিছিল। আনহে নালাগে আমাৰ পিফিছানা দাদাইও আমাক মাৰিবলৈ আদেশ দিছিল। ৯৬৬ ॥

কিন্তু দয়াৰ সাগৰ লামাঙেহে আমাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিলে। হে ৰাজন ! আপুনি এতিয়া সৌ আম গছ জোপাত উঠক। তাত উঠিলেই সকলো বান্দৰ সেনাৰ হিচাব আপুনি পাব। ৰজাও গছত উঠি সেনাৰ নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাফ্‌স সেনাপতি দুজনে ইটো সিটো কৰিহুমায়ে ৰজাক দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। সেইজন নল সেনাপতি। তেওঁৰ সৈন্যৰ সংখ্যা দু কোটি। ৯৬৭ ॥

সেইজন হ'ল কমুত ৰীৰ। তেওঁৰ সৈন্যৰ সংখ্যা এশষাঠি কোটি। হে ৰাজন! আপুনি ভালদৰে নিৰীক্ষণ কৰিব। সেইজন পালীমাঙৰ পুত্ৰ ৰাজন। তেওঁৰ সৈন্যৰ সংখ্যা ন কোটি। মহেন্দ্ৰ আৰু দেবেজৰ সৈন্যৰ সংখ্যা নব্বৈ কোটি। সেইজন আনুৰাৰ-তেওঁৰ সৈন্যৰ সংখ্যা এশ

নবৈব কোটি। ৯৬৮ ॥

সুধেণ বীৰৰ দহকোটি। সুখালিকা আৰু পিখিছানাব সেনা অসংখ্য। লামাঙ আৰু লাখানাৰো অগণন সেনা। সেয়া চাম্পুমাং, কনখামা, কোপাখা আৰু খুমলাই লামাঙ আৰু লাখানাক বন্ধ কৰি আছে। তেওঁলোকৰ সৈন্যও অগণন। সিবিলাকৰ সৈন্যৰ সংখ্যা আটাইতকৈ বেছি। ৯৬৯ ॥

নালা বান্দৰে দহকোটি সেনা লৈ সাগৰ পাৰহৈ আহি ইয়াত প্ৰৱেশ কৰিছে। তেৱেই সাগৰত সেতু নিৰ্মাণ কৰিছিল। চিপহৌলাঙাই শত্ৰুসেনাৰ হিচাব লৈ ঘূৰি আহিল। ৰাজসভালৈ আহি চিপহৌলাঙাই ৰাক্ষসদুজনক বহুমূলীয়া পুৰস্কাৰ দিলে। ৯৭০ ॥

কটকী ৰাক্ষসদুজনে পুৰস্কাৰ লাভ কৰাৰ পিছত চিপহৌলাঙাৰ আগত লামাঙৰ সংগুণখিনিৰ কথা ব্যাখ্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। লামাঙ এজন মহাপুৰুষ। তেওঁৰ গাত দয়া, কৰুণা, সাদৃশ্যতাৰ ভাৱ বিৰাজমান। তেওঁৰ আদেশক্ৰমে তেওঁৰ সেনা বাহিনীয়ে সকলো নীতি নিয়ম আখৰে আখৰে পালন কৰে। তেওঁৰ হাতত থকা বাণবিলাকো অতি শক্তিশালী। যাৰ মৰিয়া অগাৰ আৰু দেখিলে তবধ মানিব লাগে। তেওঁ কম পুৰুষ নহয়। এনেহেন অনুমান হয় যেন তেওঁ স্বৰ্গৰ পৰা নামি অহা মহাপুৰুষ ৰোখিসত্ৰুহে। ৯৭১ ॥

সেইজন মহাপুৰুষৰ লগত বিবাদ নকৰি মিত্ৰতা স্থাপন কৰিলে হয়তো আমাৰ ৰাজ্যত মহাকল্যাণ হ'ব। গতিকে হে ৰাজন! আপুনি নাংসীতাক লামাঙৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰক। তেওঁৰ লগত সন্ধি স্থাপন কৰিলেহে আমাৰ প্ৰজাবৰ্গৰ মাজত শান্তিৰ নিজৰা ব'ব। অন্যথা আমাৰ স্বৰ্গ লঙ্কাৰ গৌৰৱ মাটিত বিলীন হৈ যাব। ৯৭২ ॥

কটকী ৰাক্ষস দুজনক চিপহৌলাঙাই ক'লে- তোমালোকক মই লামাঙৰ সেনাৰ সংখ্যা কিমান তাৰ হিচাব ল'বৰ নিমিত্তে পঠাইছিলো কিন্তু ঘূৰি আহি শত্ৰুৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰাতহে তোমালোক উঠি পৰি লাগিছা। তোমালোক দুয়োকে মাৰি পুতি বোৱাহে উচিত হ'ব। কাৰণ সামান্য দুটা মনুষ্য আৰু এমুঠি বান্দৰ সেনাই যে মোৰ সম্মুখত তিষ্ঠিব লোৱাৰে সেই কৰা কি তোমালোকে নাজানা ? মই ত্ৰিভুবনৰ ৰজা। সংসাৰত মোৰ সম্মুখৰ পৰা কোনো বাচি বোৱা নাই। এনে স্থলত তোমালোকে মোৰ ৰাজ্যৰ কল্যাণ চিন্তা কৰাতকৈ শত্ৰুৰ গুণ পৰিমা পাইহে আনন্দত আত্মস্থৰা হৈছা। তোমালোকক এতিয়াই বধ কৰি পেলোৱা উচিত হ'ব। ৯৭৩ ॥

চিপহৌলাঙাৰ বঙে মূৰ চুলি পোৱাত মন্ত্ৰী পৰিবেদে ঘাত লগালে- হে ৰাজন ! নুবুজা ব্যক্তিৰ ওপৰত বং কৰি কোনো লাভ নাই। শত্ৰুৱে আমাৰ দেশ চাৰিওফালৰ পৰা আহি বেছি ধৰিছে। এনে পৰিস্থিতিত আমি এতিয়া কি কৰ্ত্তব্য ল'ব লাগে তাকহে চিন্তা কৰিব লাগে। ৯৭৪ ॥

মন্ত্ৰীসকলৰ পৰামৰ্শমতে ৰজাই প্ৰথম পুত্ৰক মাতি আনি ক'লে- আমাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰা

মনুষ্য আৰু বান্দৰ সেনাবিলাকক কি উপায়েৰে খাই পেলাব পাৰি তাৰ এটা ব্যৱস্থা কৰিব লগত  
যিটো বান্দৰে আমাৰ ইয়াত আহি উপদ্ৰৱ কৰিছিল তাক প্ৰথমতে আনি নচুৱাব লাগে। ৯৭৫।

লামাঙ আৰু লাখানাক বধ কৰি সিহঁতৰ মুণ্ড আনি নাংসীতাক দেখুৱাই মনত দুখ দিব  
লাগে। মেখনাতৰ প্ৰধান সেনাপতি এশ। যি বায়ুৰ দৰে ঘূৰিব পাৰে। তেওঁৰ অসংখ্য বনুৱা ঘোঁৰা  
আৰু দহকোটি ৰাফ্‌স সেনা। ৯৭৬॥

হাতী দহকোটি, অগণন সৈন্য লগত ধৰ্ম্ম যুদ্ধৰ তৰোৱাল চালক, যাঠি ধাৰী আদিৰ  
সংখ্যাও অসীম, পেঁপা, বাহী, নাগাৰা আদি বাদ্য যন্ত্ৰ বজাওঁতাৰ সংখ্যা দহকোটি। ঢোল, ট্ৰেকাৰী,  
বীণ, শঙ্খ বজোৱাৰ সংখ্যা আছিল অসংখ্য। ইমান বিলাক সৈন্যৰ কোলাহলে লামাঙৰ সৈন্য  
বাহিনীক ভয়ভীত কৰি তুলিছিল। ৯৭৭॥

বান্দৰবিলাকে ইয়ে সিয়ে কোৱাকুই কৰিবলৈ ধৰিলে যে ৰাফ্‌সৰ সংখ্যাও কম নহয়। এই  
কথা বান্দৰবিলাকে লামাঙক জনালে। তেতিয়া লামাঙে সুখালিকাক ক'লে- নিয়মমতে চিপহৌলাছাই  
নাংসীতাক সসন্মানে মোক সৰ্মপণ কৰা হ'লে এনে পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'ব নালাগিলহেতেন।  
কিন্তু আজি পৰিমিত চিপহৌলাছাৰ চেতনা নাছিল। বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই যুদ্ধৰ সঙ্কেতৰ পৰা ইয়াকে  
বুজাই যে সিহঁতে আমাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত। ৯৭৮॥

ঐতিয়া আমি নীৰৱ দৰ্শক হৈ থাকিলে নহ'ব। সিহঁতৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধৰ সজ্জা কৰাহে উচিত  
হ'ব। আমাৰ স্ফিৰুল সেনা বাহিনীৰ সৈতে সিহঁতক ধংস কৰিবৰ নিমিত্তে সাজু হোৱা প্ৰয়োজন।  
লামাঙৰ কথা শুনি সকলো বীৰ বান্দৰ সেনা যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হ'ল। নীলা আৰু কামুতাই পূব  
দ্বাৰত থিয়হৈ যুদ্ধৰ আহ্বান কৰিলে। ৯৭৯॥

আছাতা, মহেন্দ্ৰ আৰু দেবেন্দ্ৰই দক্ষিণ দ্বাৰত থাকি যুদ্ধ কৰিবৰ কাৰণে সাজু হ'ল। মহাবীৰ  
আনুমায আৰু সুৰেণে সৈন্য সামন্ত লৈ পশ্চিম দ্বাৰত থাকি যুদ্ধৰ আহ্বান কৰিলে। ৯৮০॥

মই আৰু ভাই লাখানাই উত্তৰ দ্বাৰত থাকি যুদ্ধ কৰি ৰণলগ্না বিন্ধ্যপ কৰিম। নীলা আৰু  
কোপাখা, থুমালা আদি বীৰসকলে লামাঙক বন্ধ কৰি থাকিব। ৯৮১॥

বৈদ্যৰাজ চাম্পুমায আৰু পিকিছানাই লামাঙৰ কোঠা সুৰক্ষা কৰি থাকিব। এইদৰে লামাঙৰ  
লগত আলোচনা কৰি আক্ৰমণৰ ক্ষেত্ৰত যাতে আমি দক্ষতাৰে যুদ্ধ কৰিব পাৰো তাৰ প্ৰতি হৃদয়  
ৰাখিব লাগিব। ৯৮২॥

দেৱতা আৰু ৰাফ্‌সৰ মাজত হোৱা কুসূল সংঘৰ্ষখন চাবৰ নিমিত্তে হৰ্ষৰ পৰা গৰ্হৰ, নাগ  
আৰু বকশ আদি দেৱতাসকলে বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই লামাঙৰ গুণানুৰীক্ষণ কৰি নাথি আছিল। তেওঁলোকে  
শতকৰণনা কৰিলে ৰোহিণ্ডাই যেন অনতিদূৰত চিপহৌলাছাক বধ কৰি বিজয় ঘোঁৰা অৰ্জন

কবিব পাৰে। ৯৮৩॥

বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰৰ শব্দ শুনি চিপহৌলাছাই কাল বিলম্ব নকৰি নিজ পুত্ৰক আদেশ দিলে-  
তুমি যিমান দূৰ পাবা বান্দৰ সেনাবিলাক খাই হত্যা কৰি সমূলভেৎ ধংস কৰি পেলোৱা; পিতাকৰ  
আদেশ পাই মেখনাতে বিলম্ব নকৰি সৈন্য সামন্ত সহিত অৰণ্য বান্দৰৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে।  
৯৮৪॥

বান্দৰ আৰু বান্ধসৰ মাজত ভীষণ সংগ্ৰাম চলিবলৈ ধৰিলে। বণভূমি ধূলিৰে ধূৱলি  
কুঁৱলী হ'ল। ঢাল তৰোৱালৰ শব্দই বহুত দূৰলৈকে বজনজনাই গ'ল। দুয়োপক্ষৰ মাজত মৃত দেহৰ  
সংখ্যা সীমাহীন হ'ল। ইফালে নগৰৰ চাৰিওফালে বান্দৰ সেনাই পিয়াপি দিবলৈ ধৰিলে। ৯৮৫॥

হাজাৰ হাজাৰ বান্ধসে হাতত গদালৈ বান্দৰক প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। দুয়োপক্ষৰ সেনাই  
হাতত ধনুকাঁড় আৰু তৰোৱাল লৈ পৰস্পৰে পৰস্পৰক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্ধসবিলাকক  
মেখনাতে ক'লে- তোমালোকে এটা এটা কৰি বান্দৰ চোকাই খাই পেলোৱা। ৯৮৬॥

এইবুলি কৈয়েই মেখনাতে আকাশলৈ জাপ মাৰি মেঘৰ আঁৰত লুকাই চিঞৰিবলৈ ধৰিলে।  
হেৰ' অৰণ্যত থকা বান্দৰহঁত ! আজি তহঁত ক'লৈ পলাই সাৰিবহঁক। আজি তহঁতক মোৰ এই  
তীক্ষ্ণ বাণেৰে যমলোক দৰ্শন কৰাম। এইবুলি চিঞৰি চিঞৰি কৈ তেওঁ তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ  
ধৰিলে। ৯৮৭॥

অসংখ্য বান্দৰ সেনাই প্ৰাণ বিসৰ্জন দিবলৈ ধৰিলে। আউআছতাই তেতিয়া মাত লগালে -  
হেৰ' পাৰণ্ড চোৰৰ পুত্ৰ। তুমি মেঘৰ আঁৰত লুকাই লুকাই যুদ্ধ কৰিব ধৰিছা। সমুখত থাকি যুদ্ধ  
কৰিবলৈ তুমি পুৰুষ নোহোৱানে কি ? মোৰ হাতত তোমাৰ নিষ্কাৰ নহ'ব। ৯৮৮॥

আছাতাৰ কথাত মেখনাতে লজ্জাবোধ কৰি মেঘৰ আঁৰৰ পৰা মাটিলৈ নামি আহিল।  
যুৱৰাজ আছাতাৰ লগত অসংখ্য সেনালৈ যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্ধসবিলাকে গছ, শিল আদিৰে  
বান্দৰবিলাকক কোবাবলৈ ধৰিলে। বান্দৰবিলাকেও বান্ধসবিলাকক মাৰি খাট্টাং কৰিবলৈ ধৰিলে।  
আছাতাই প্ৰকাণ্ড এটা শিল মাৰি মেখনাতৰ বথখন ভাঙ্গি পেলালে। ৯৮৯॥

আছাতাই একেজাণে মেখনাতক ধৰিবৰ কৰণে গৈছিল। কিন্তু মেখনাতে চকুৰ প্ৰচাৰতে  
জাপ মাৰি মেঘৰ আঁৰত লুকাই পৰিল। আছাতাই ক'লে- হেৰ' পাৰণ্ড ক'ত পলাই সাৰিবা।  
তোমাৰ দেউতাৰাই নাংসীতাক হৰণ কৰি আনিছে। তুমিও এতিয়া চোৰৰ দৰে যুদ্ধ কৰিছা। তোমাৰ  
আক দেখি পৰ নাই। প্ৰভু ৰোহিঙ্গমুখ বাশত তোমাৰ জীৱন লীলা শেষ হ'ব। ৯৯০॥

বান্ধসৰ এজন সেনাপতিৰ নাম পোচনভেঁ। তেওঁ যুৱপুত্ৰসকলে হাজাৰ হাজাৰ বাণ  
নিক্ষেপ কৰি অসংখ্য বান্দৰ নিধন কৰিছে। আক দেখি ভাঙ্গপতিয়ে গছ টিঙালি লৈ বান্ধসবিলাকক

মাৰিবলৈ ধৰিলে। ৯৯১॥

মহাবীৰ ৰাক্ষস পোচনতোৱে বান্দৰৰ গদাৰ কোৱত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে। অসংখ্য ৰাক্ষসক বান্দৰে নিপাত কৰি পেলালে। তোপন ৰাক্ষসৰ বাণত নীলা বান্দৰে আঘাত পালে। চল চাই নীলাই তোপন ৰাক্ষসক নেজেৰে মেৰিয়াই আচাৰি আচাৰি প্ৰাণ বায়ু বাহিৰ কৰি দিলে। ৯৯২॥

পিতুমালী ৰাক্ষসে আনুমানিক আক্ৰমণ কৰি শৰীৰত ভীষণভাৱে আঘাত কৰিলে। আনুমায়েও সুবিধা বুজি পিতুমালীক খেকেচা মাৰি জীৱন নিপাত কৰি পেলালে। ৯৯৩॥

সূৰ্ষেণ বীৰ বান্দৰেও অসংখ্য ৰাক্ষস সেনা নিখন কৰিলে। ৰজা সুখালিকাই খিয় দি ৰাক্ষসবিলাকক ক'লে- হেৰ' অথম ৰাক্ষসহঁত। তহঁত এতিয়া ক'ত সৰিবি ? ৯৯৪॥

সুখালিকাৰ তৰ্জন গৰ্জনত মেখনাতে মাত লগালে- হেৰ' অৰণ্যৰ ৰঙা পোৱালী বান্দৰ, তহঁতৰ নিচিনা নগন্য পশুলৈ কোনে কেৰেপ কৰিব ? আমাৰ তীক্ষ্ণ বাণৰ মহিমা তহঁতে বুজি পোৱা নাই। এইবুলি কৈয়েই মেখনাতে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই বাণৰ প্ৰকোপত বান্দৰৰ প্ৰাণ বায়ু উৰি যাবলৈ ধৰিলে। মেখনাতৰ বাণৰ প্ৰকোপত বান্দৰ সেনা পলাবলৈ ধৰিলে। বাকী কিছুমান পলাই গৈ লামাঙৰ কাষ চাপিল। ৯৯৫॥

বান্দৰ সেনাবিলাক ভয় ভীত হৈ পলোৱাত আক আকাশত ভীষণ গৰ্জন হোৱাত লামাঙে পিফিছানাক সুধিলে। সেইজন বাক কোন বীৰ ? তেওঁৰ কাৰ পুত্ৰ ? তেওঁৰ নাম কি ? পিফিছানাই তেতিয়া ক'লে-সেইজন চিপহৌলাছাৰ পুত্ৰ আৰু অসুৰৰ নাতিয়েক। ৯৯৬॥

বহুতদিনৰ আগতে চিপহৌলাছাৰ দেৱৰাজ ইচ্ছাৰ লগত তৰাময়া যুদ্ধ হৈছিল। তেতিয়া চিপহৌলাছাৰ পুত্ৰ মেখনাতে দেৱৰাজ ইচ্ছাক বন্দী কৰি বান্ধি আনিছিল। মেখনাতৰ বীৰত্ব আৰু প্ৰতিভাত মোহিত হৈ ৰজাই তেওঁৰ নাম ৰাখিলে ইচ্ছজিত। তেঁৱেই ৰাজ্যৰ যুদ্ধৰাজ আৰু চিপহৌলাছাৰ সোঁহাত ৰক্ষক। দেশৰ সমগ্ৰ দায়িত্ব তেওঁৰ ওপৰতেই নম্ব। ৯৯৭॥

পিফিছানাৰ কথাত লামাঙে তেতিয়া ক'লে- তেজস্বী আমি দুয়ো যুদ্ধ কৰি চমক লগা হ'ল। ৰাক্ষস আৰু বান্দৰৰ সেনাৰ লগত যুদ্ধ কৰি কোনো শান্তি পোৱা নাযাব। ৯৯৮॥

লামাঙৰ কথাত সুখালিকাই বিপুল সেনা বাহিনী লৈ যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। কামুস্তা বান্দৰে ডাঙৰ ডাঙৰ শিললৈ ধামধুম প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। যুদ্ধক্ষেত্ৰত দলে দলে ৰাক্ষস সেনাই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। ৯৯৯॥

ৰাক্ষস কুলৰ সেনাৰ সংখ্যাও কম নাছিল। ৰাক্ষস বিলাকে ঘাতি, ভৰোৱাল আদিয়ে বান্দৰ সেনাবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। দুয়ো পক্ষৰ যুদ্ধৰ বিভীষিকাই আকাশে বতাহে চাপি ধৰিলে। এইদৰে দুয়ো পক্ষৰ সেনা বাহিনী নিপাত হ'বলৈ ধৰিলে। ১০০০॥



লামাঙৰ অমোঘ বাণো মেখনাতে মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে কাটি পেলালে। মেখনাতৰ বাণো' লামাঙে কাটি নিছিহ কৰি পেলালে। ইফালে লাখানায়ে তীক্ষ্ণবাণ মাৰি অগণন বান্ধুস সেনা নিধন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০০১॥

চিপহৌলাছায়ে বাণ নিক্ষেপ কৰি অনেক বান্ধুৰ সেনা নিহত কৰিলে। লামাঙে বাণ মাৰি মেখনাতৰ বখখন ভাজি ছিঁজি পেলালে। মেখনাতে তেতিয়া বখৰ পৰা নামি আকাশমার্গ পালেগৈ। ১০০২॥

## ॥ বাম লক্ষণৰ নাগ পাশ বন্ধন ॥

আকাশমার্গ পাই মেখনাতে চিঞৰি ক'বলৈ ধৰিলে-এইবাৰ তোমালোক দুই ভাইৰ কোনোমতে বন্ধা নহ'ব। লামাঙৰ বাণত মেখনাতৰ বাণবিলাক ছেদেলি ভেদেলি হৈ যাবলৈ ধৰিলে। মেখনাতে উপায় নাপাই নাগ পাশ বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। নাগপাশ বাণৰ পৰা সাতসত্তৰ ডাল সৰ্প ওলাই লামাঙ আৰু লাখানাৰ শৰীৰত মেৰিয়াই ধৰিলে। ১০০৩॥

মেখনাতে লামাঙ আৰু লাখানাৰ নাক, কাণ, হাত, ভৰি, চকু আদি নাগ পাশেৰে বান্ধি পেলালে। নাগৰ বিষ আৰু জ্বালাত দুয়ো মূৰ খুঁহাই পৰি গ'ল। মেখনাতে লামাঙ আৰু লাখানাৰ অৱস্থা দেখি কৈ উঠিল-এতিয়া ক'ত সাৰিবাইক। তোমালোকৰ ফুতলৈ আৰু বেছি সময় নাই। তোমালোকৰ মৃতদেহ দুটা কালিলৈ নি নাংসীতাক দেখুৱাব লাগিব। ১০০৪॥

অসংখ্য বান্ধুৰ বান্ধুসৰ ভোজন হ'ব। আজি সন্ধ্যা হ'ল গতিকে যুদ্ধ ইমানতে সামৰিলো; মেখনাতে ৰাজভৱনত সোমাই পিতাক চিপহৌলাছাক সকলো কথা ক'লে। চিপহৌলাছাই পুতেকৰ বীৰত্ব প্রশংসা কৰি তেওঁক বহুমূল্য পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰিলে। ১০০৫॥

চিপহৌলাছাই ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল যে লামাঙ আৰু লাখানাৰ মৃত দেহ দুটা নি অশোকবনত বহি থকা নাংসীতাক দেখুৱাব লাগে। এইবুলি দূত পঠাই ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীক বজাৰ মনৰ কথা ব্যক্ত কৰিলে। ১০০৬॥

## ॥ অচেতন বাম লক্ষণক দেখি সীতাৰ বিলাপ ॥

বজাৰ আদেশক্ৰমে ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীয়ে নাংসীতাক বন্ধত তুলি নি নাগপাশত অচেতন হৈ থকা লামাঙ আৰু লাখানাক দেখুৱালেগৈ। লামাঙ আৰু লাখানাৰ অৱস্থা দেখি নাংসীতাই হৰাওকাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। মোৰ অৱস্থা যি হ'ব লাগে হৈছেই, মোৰ নিমিত্তে আজি তোমালোকেও অশেষ বেয়া যত্ন চুসি লগীয়াত পৰিছে। ১০০৭॥

কি কৰা কৰ্ত্ত প্ৰকৃত হোৱাৰ নিমিত্তে আজি আমাৰ এনে ক'ৰা হৈছে কি কৰাশত তোমালোক

নাগপাশৰ বন্ধনত পৰি থাকিবলগীয়া হ'ল। সাগৰত সেতু বান্ধি আহি তোমালোকে জ্বালা যন্ত্ৰণা ভোগ কৰিব লগা হ'ল। মোৰ উদ্ধাৰৰ নিমিত্তেই তোমালোক ক'লৈ যাবলগীয়া হ'ল ? এইবুলি নাংসীতাই বিলাপ কৰিব ধৰিলে। ১০০৮॥

নাংসীতাৰ অৱস্থা দেখি আৰু কৰুণ বিলাপ শুনি ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীয়েও মনে মনে শোক কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ নাংসীতাক ক'লে- হে মনুষ্য দেৱী! তুমি অকনো চিন্তা নকৰিবা। অলপতে তোমালোক তিনিওজনৰ মিলন হ'ব। তুমি ধৈৰ্য্য ধৰা কাৰণ লামাঙ আৰু লাখানাৰ মৃত্যু হোৱা নাই। তেওঁবিলাক মুৰ্চ্চিত হৈছে পৰি আছে। হাত, ভৰি, নাক, কাণ আদিত নাগ পাশৰ বিষ লাগি ক'ব নোৱাৰা হৈ আছে। অলপ পাছতে ভাল হ'ব। তোমাক ৰাক্ষসৰ কবাল প্ৰাসৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি লৈ যাবহি। ১০০৯॥

ত্ৰিকুং ৰাক্ষসীয়ে বুজাই বঢ়াই নাংসীতাৰ অশান্ত মন শান্ত কৰিলে। তেওঁলোক অশোক বনৰ ফালে পুনৰ যাত্ৰা কৰিলে। ইফালে কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা সুখালিকা, নীলা, আনুমাম, চাম্পুমাম আদি বীৰ বান্দৰ সকলোকে লামাঙ আৰু লাখানাৰ অৱস্থা দেখি সকলোৱেই কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে এইদৰে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে- দুই মনুষ্য কুমাৰনো কি দোষত নাগ পাশত আৱদ্ধ হৈ ৰাক্ষসৰ হাতত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিব লগাত পৰিল। আপোনালোকে যদি ইয়াতে প্ৰাণ এৰে তেন্তে আমি আৰু ঘৰলৈ ঘূৰি নাযাওঁ। ১০১০॥

এই বিশাল সমুদ্ৰৰ মাজতে প্ৰাণ ত্যাগ কৰিমহঁক। বান্দৰ বিলাকৰ কান্ধোন শুনি পিকিছানাই দৌৰি আহি সুধিলে- কুমাৰদ্বয়ৰ আঘাতনো ক'ত হৈছে ? এওঁ বিলাক নাগ পাশত বন্দী হৈ আছে। মেখনাতো ৰাজ্যলৈ গ'ল। তোমালোকে কোনেও শিবিৰ ত্যাগ নকৰিবাহঁক। এই বুলি কৈয়েই তেওঁ লামাঙৰ ওচৰলৈ গ'ল। লামাঙক নমজ্জৰ জনাই পিকিছানাই ক'লে- হে বোধিসত্ত্ব, আপুনি যদি প্ৰাণ ত্যাগ কৰে তেন্তে মই ইয়াতে সাগৰত জপিয়াই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিম। আপুনি এতিয়া ধৈৰ্য্য ধৰক। ১০১১॥

পিকিছানাবৰ মাত শুনি লামাঙে ধীৰে ছিৰে মাত লগালে- হে মোৰ প্ৰিয় সুহৃদ সুখালিকা ! তুমি আমাৰ দুজনৰ কাৰণে অকনো চিন্তা নকৰিবা। তুমি তোমাৰ সৈন্যবাহিনী লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ প্ৰত্যগমন কৰা। ৰাজ্যত মৈ গছিয়ে জীৱন যাপন কৰা। তোমালোকে ভাই পিকিছানাক অসুখী (অযোধ্যা) ৰাজ্যলৈ লৈ যোৱা। তেওঁ মোৰ হৈ অসুখী ৰাজ্যৰ ৰাজ্যকাজ চলাব। ১০১২॥

আনুমাম ভূমি গৈ মোৰ মাতৃ কৌশল্যাক ক'ব যাতে তিনিও মাতৃয়ে মোৰ কাৰণে কোনো বেজাৰ নকৰে। মোক যাতে কোনো দোষাৰোপ নকৰে। কাৰণ মোৰ পূৰ্ব জন্মৰ কৰ্মৰ বিধান অনুসাবেই এনে ঘটিলে। তোমালোক মৈ এতিয়া পৰ্বত ৰাজ্যত বসবাস কৰাহঁক। এনে আদেশ

লামাঙৰ মুখৰ পৰা ব্যক্ত হোৱাৰ লগে লগে সংসাৰ চক্ৰত ভূমিকম্প হ'বলৈ ধৰিলে। এনে দ্বিভিত্ত কোনেও ধৈৰ্য্য ধৰি থাকিব নোৱাৰিলে। ১০১৩ ॥

## ॥ বায়ু আৰু গৰুড়ৰ দ্বাৰা ৰাম লক্ষ্মণৰ নাগ পাশ মোচন ॥

এই কম্পনে স্বয়ং দেৱৰাজ ইন্দ্ৰকো কম্পিত কৰি তুলিলে। দেৱৰাজে দিব্য চক্ষুৰে চাই দেখিলে যে লঙ্কাত লামাঙ আৰু লাখানা নাগপাশত বন্দী হৈ আছে। তেওঁ বায়ু ৰাজক অনতিপলমে পৃথিৱীলৈ পঠাই দিলে। লগত গৰুড়ৰ পক্ষীকো পঠাই দিলে। তেওঁ বিলাকক অতি সোনকালে উদ্ধাৰ কৰিব লাগে। দেৱৰাজৰ আদেশত বায়ুৰাজে গৰুড় পক্ষীক লৈ লঙ্কালৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। ১০১৪ ॥

গৰুড় পক্ষীয়ে বায়ুৰাজৰ লগত গৈ লঙ্কাত প্ৰৱেশ কৰিলে। গৰুড় পক্ষীয়ে লামাঙ আৰু লাখানাৰ গাৰ বিষ চুহি খাবলৈ ধৰিলে। বায়ুৰাজে বতাহ বোৱাই লামাঙ আৰু লাখানাক সচেতন কৰি তুলিলে। ১০১৫ ॥

লামাঙ আৰু লাখানা দুয়ো উঠি বহিল। বান্দৰ বিলাকৰ হৃদয়ত উৎসাহ উদ্দীপনাৰ সজ্জা হ'ল, তেওঁলোক আনন্দত আত্মাহাৰ হৈ উঠিল। লগে লগে ঢোল, পেঁশা, বাহী, কাঁহ বজাই লামাঙৰ জয়ধ্বনি কৰিবলৈ ধৰিলে। লামাঙ আৰু লাখানাই চেতনা ঘূৰাই পোৱা দেখি চিপাহীলাহা আচৰিত হ'ল। তেওঁ খুমালা নামৰ ৰাক্ষস সেনাপতিক বান্দৰবিলাকক সমূলে ধংস কৰিবৰ কাৰণে নিৰ্দেশ দিলে। ১০১৬ ॥

খুমালা ৰাক্ষসে অসংখ্য সৈন্য, হাতী, ঘোঁৰা আৰু বখলৈ যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। দুয়ো পক্ষৰ মাজত ভীষণ যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ব ধৰিলে। ১০১৭ ॥

খুমালাই সংগ্ৰাম ভূমিত গদা ঘূৰাবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ক'লে- তহঁতে মোলৈ অকনো ভয় কৰা নাই। তহঁতৰ অহঙ্কাৰ ক্ৰমাগত বাঢ়ি গৈছে। এইবাৰ তহঁতৰ কোনোপধ্যে নিষ্কাৰ নহ'ব। সেই সামান্য লামাঙ আৰু লাখানাই অযথাই গ্ৰাণ দিবলৈ আহিছে। এইবুলি খুমালাই জাউবিয়ে জাউবিয়ে বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই তীক্ষ্ণ বাণৰ প্ৰহাৰত বান্দৰ সেনাবিলাক ভয়ত যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। ১০১৮ ॥

খুমালা ৰাক্ষসৰ পৰাক্ৰম দেখি সুৰালিকাই ক'লে- সেইজন ৰাক্ষসবীৰক আনুমান্য বাহিৰে আনে নিবন কৰিব নোৱাৰে। এইবুলি কোৱাত আনুমায়ে এটা প্ৰকাণ্ড শিললৈ খুমালাৰ বন্ধ ওপৰলৈ মাৰি দিলে। খুমালাৰ বথ ভাগি ছিগি গ'ল। খুমালাই আনুমান্য গদাৰে প্ৰহাৰ কৰিলে। খুমালাৰ গদা আনুমায়ে খানবান কৰি পেলালে। অৱশেষত আনুমায়ে এটা ডাঙৰ শিল প্ৰস্থ কৰি খুমালাৰ জীৱনৰ অন্ত পেলালে। ১০১৯ ॥

বাকী ৰাক্ষস সৈন্যবিলাকে গৈ ৰাক্ষস থুমালৰ মৃত্যুৰ খবৰ দিলে। থুমালৰ মৃত্যুৰ সংবাদ পাই চিপহৌলাকাই খঙত একো কৰিব নোৱাৰি নিজে বহি থকা খাটিয়া খনকে গোৰ মাৰি ভাঙি পেলালে। তাৰ পিছত আকুস্পন ৰাক্ষসক মাতি আনিলে আৰু তেওঁক আদেশ দিলে- তুমি সৈন্য সামন্ত লৈ গৈ সকলো বান্দৰ নিপাত কৰি পেলোৱা। ১০২০॥

ৰাতিপুৱা আকুস্পনে সৈন্য সামন্ত সজাই পৰাই যুদ্ধৰ বেষণেৰে ওলাল। সৈন্যবিলাকে হাতত গদা, তৰোৱাল, ঢাল, ধনু কাঁড় লৈ ওলাল। সৈন্য বিলাকে লগৰ হাতী, ঘোঁৰা, ৰথ আদি লৈ বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই গোভা যাত্ৰা কৰি ওলাল। ১০২১॥

আকুস্পনৰ যুদ্ধ যাত্ৰাত সমস্ত পৃথিৱীত হৈ চৈ লাগি গ'ল। ৰণভূমি নিনাদিত আৰু ধূলিৰে ধূৱলি কুঁৱলী হৈ পৰিল যেন ক'লা ডাৱৰেহে আকাশ ঢাকি পেলাইছে। যেন আকাশ পাতাল একত্ৰৈ গৈছে। ১০২২॥

ৰাক্ষসৰ সেনাবিলাক আগবাঢ়ি অহাত বান্দৰৰ ৰজা সুখালিকাই নালা বান্দৰক আদেশ দিলে- তুমি ৰাক্ষস বিলাক মাৰি খাটোং কৰি পোলোৱা। ৰজাৰ আদেশ ক্ৰমে নালাই ৰাক্ষস সেনা বিলাক পলকতে ছেদেলি ভেদেলি কৰি পেলালে। ১০২৩॥

এইদৰে দুয়ো পক্ষৰ মাজত তুমুল সংঘৰ্ষৰ সৃষ্টি হ'ল। বান্দৰ আৰু ৰাক্ষসৰ চিঞৰ বাথৰে সকলোকে ভ্ৰান্ত কৰি তুলিলে। কোনেও কাকো ঘটুৱাব পৰা নাই। বান্দৰ বিলাকে ৰাক্ষসবিলাকৰ ওপৰত জপিয়াই পৰি কামুৰি আঁচুৰি তেজৰ নদী বোৱাই দিলে। ১০২৪॥

ৰাক্ষসবিলাকেও গদালৈ পালে পালে বান্দৰ বিলাকক মাৰিবলৈ ধৰিলে। নালা বান্দৰে অনেক ৰাক্ষসৰ জীৱন নিপাত কৰিলে। আকুস্পন ৰাক্ষসে হাতত গদালৈ আৰু ধনুৰ কাঁড়েৰে বান্দৰ বিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। আকুস্পনে লোহাৰ গদাৰে বহুত বান্দৰ সৈন্য নিপাত কৰিলে। ১০২৫॥

আকুস্পনে দাঁত কামুৰি হাতত লোহাৰ গদালৈ ক'লে- হেৰ' অৰণ্যৰ বান্দৰহঁত ! তইঁতৰ আজি মোৰ হাতত কোনো পথে নিস্তাৰ নাই। আকুস্পনৰ দম দেখি নালাই তৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'লে- হেৰ' নীচ কুলীয়া অখম ৰাক্ষসহঁত, তইঁতক আজি সৱংস ধংস কৰিহে এৰিম। ১০২৬॥

নালা বান্দৰে বীৰ বিক্ৰমেৰে ৰাক্ষসৰ ওপৰত জপিয়াই পৰি ৰথখনৰ সৈতে আকুস্পনক নিঃশেষ কৰিলে। লগতে আকুস্পনৰ সৈন্য সামন্ত বিলাকে মাাহ দলাদি দলি পেলালে। ১০২৭॥

কিছুমানে কোনোমতে প্ৰাণটো লৈ ৰজা চিপহৌলাকাই জনালে- ৰাজন নালাৰ হাতত আমাৰ সেনাপতি আকুস্পনে প্ৰাণ এৰিলে। আমি কোনোমতেহে পলাই সাৰি আহিছোঁক। ৰজাৰ বঙে গৈ মূৰৰ চুলিৰ আগ পালেগৈ। পোহোজো ৰাক্ষসক মাতি আনি ক'লে- তুমি কালিলৈ সৈন্য

সামন্ত লৈ বান্দৰ বিলাক ধংস কৰি আঁহ। তুমি লামাঙ আৰু লাখানাক ধৰি বান্ধি আনি মোৰ হাতত  
গটাৰ লাগিব। ১০২৮॥

চিপহৌলাছাৰ আদেশ শুনি পোহোন্তোৱে ক'লে- হে ৰাজন, মইতো আগৰ পৰাই কৈ  
আছিলো যে নাংসীতাক ঘূৰাই পঠাব নালাগে। সেই বান্দৰ আৰু মনুষ্য কুমাৰ দুটাক বধ কৰিবলৈ  
মোৰ বেছি সময় নালাগে। চিপহৌলাছাই পোহোন্তোক ক'লে- তুমি ডাঙৰ ডাঙৰ চাৰিজন ৰাক্ষস  
লৈ যাব। যাতে সিহঁতে বান্দৰ বিলাক গিলি খাই পেলাব পাৰে। ১০২৯॥

চিপহৌলাছাৰ আদেশমতেই পোহোন্তোৱে চাৰিজন ৰাক্ষস বাচি ল'লে। তাৰ ভিতৰত  
এজন আছিল ধনুৰ্দ্ধৰ। ৰাক্ষসবিলাকে বধ, হাতী, ঘোঁৰা, ধনু, জোং, গদালৈ যুদ্ধলৈ ওলাল।  
সেনাপতি পোহোন্তো ৰখত উঠি ওলাল। ১০৩০॥

হাজাৰ বিজাৰ বীৰ বান্দৰে পালে পালে আহি সিহঁতক বীৰদৰ্পে আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে।  
হেৰ' অৰণ্যবাসী বান্দৰ বিলাক। তহঁতে আমাৰ দেশৰ চাৰিওফালে ঘেৰি বুদ্ধ কৰি আছহঁক। কিন্তু  
আজি আমাৰ ৰাক্ষসৰ পেটত সকলো বান্দৰ হ'জম হ'বি। এইবুলি কৈয়েই ৰাক্ষস বিলাকে হাকে  
য'তে পালে ধৰি মাৰি খাই শেষ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ১০৩১॥

ৰাক্ষসবিলাকৰ অবর্ণনীয় অত্যাচাৰ দেখি পৰ্বতৰাজ সুখালিকাৰ অন্তৰত খং উঠিল। তেওঁ  
ৰাক্ষস বিলাকক হংকাৰ কৰি ক'লে- তহঁতে এতিয়াও সুখালিকাৰ পৰাক্ৰম বুজি পোৱা নাই।  
তহঁতে মোক এটা সামান্য প্ৰাণী বুলি গণ্য কৰিবলৈ আহিছ। লগে লগে সুখালিকাই আনুমাম,  
আছাতা, মহেন্দ্ৰ, আৰু দেবেন্দ্ৰ এই চাৰিজন বান্দৰক আদেশ দিলে ৰাক্ষস বিলাক বধ কৰিব লাগে।  
১০৩২॥

আদেশ পোৱাৰ লগে লগে চাৰিও বীৰ বান্দৰে হাতৰ পৰা অস্ত্ৰ গুলি কাটিবলৈ ৰাক্ষসৰ লগত  
তয়াময়া যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে একলৰ পৰা ৰাক্ষস নিধন কৰি গ'ল। ১০৩৩॥

ৰাক্ষস সেনাপতিয়ে প্ৰাণ টাকি যুদ্ধ কৰিলে। পোহোন্তোৱে বান্দৰ সেনালৈ বাণ মাৰিবলৈ  
ধৰিলে। নীলা বান্দৰে শিল দলিয়াবলৈ ধৰিলে। ৰাক্ষস সেনাপতি পোহোন্তো ধাৰাশায়ী হ'ল।  
অৱশিষ্ট সেনাবিলাকে ক্ৰমশঃ প্ৰাণটো লৈ বজ্জাক খবৰ দিলেগৈ। ১০৩৪॥

## ॥ ৰাৱণৰ যুদ্ধ যাত্ৰা ॥

চাৰিজন বীৰ ৰাক্ষসে বান্দৰৰ হাতত প্ৰাণ এৰিলে। চিপহৌলাছাই এই কথা শুনি ভয়  
মানিলে। চিপহৌলাছাই শেৰত নিজে সৈ যুদ্ধ কৰিবলৈ থিৰাং কৰিলে। ৰজা যুদ্ধৰ বেপেৰে ওলোৱাত  
গোটেই ৰাক্ষস সেনাই সাজি কাচি যুদ্ধলৈ ওলাল। ১০৩৫॥

এইকাৰ চিপহৌলাছাৰ লগত বান্দৰৰ তুমুল যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। তেওঁ ক'লে- হেৰ' ইন্দ

প্ৰাণীহঁত । তহঁতে ক'ৰ পৰা আহি মোৰ ৰাজ্যত আক্ৰমণ চলাইছহঁক ? তহঁতে মোৰ পৰাক্ৰমক অৱমাননা কৰিছ। গতিকে এইবাৰ তহঁতৰ কোনোপধ্যে ৰক্ষা নহ'ব। অৱণ্যত বাস কৰা সমস্ত বান্দৱ আজি মই মাৰি শেষ কৰি পেলাম। চিপহৌলাকাই নিজৰ সৈন্য বাহিনীক ক'লে- তোমালোকে মোৰ লগত এতিয়া ঢাল, তৰোৱাল, যাঠি, গদা লৈ ওলোৱাহঁক। ১০৩৬॥

ৰজাৰ আদেশক্ৰমে ৰাজ্যৰ সমস্ত ৰাক্ষসসেনা, ৰথ, হাতী, ঘোঁৰা আদিলৈ বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই সদলবলে জয়ধ্বনি কৰি যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ ৰাওনা হ'ল। সকলোৱে হাতত লোহাৰ গদা, তীক্ষ্ণবাণ, ঢাল, তৰোৱাল লৈ গ'ল। ১০৩৭॥

ৰাক্ষসবিলাকৰ কিছুমানে বগাশঙা, তুৰ্য, নেগাড়া আদি বাদ্যযন্ত্ৰ বজাই শোভাযাত্ৰা কৰি গ'ল। ৰাক্ষসৰ বাদ্যযন্ত্ৰ বজাওতাৰ সংখ্যা আছিল দহলাখ। ৰাক্ষস বিলাকৰ দুৰ্জয় যুদ্ধ অভিযানত মেদিনী কঁপি গৈছিল। তেওঁলোকে আকাশ পাতাল মুখৰিত কৰি গৈছিল। চিপহৌলাকাৰ সৈন্যৰ সংখ্যা আছিল দহ অক্ষৌহিনীতকৈও বেছি। ১০৩৮॥

যুদ্ধ অভিযানত চিপহৌলাকাই ৰাজপোচাক পৰিধান কৰি গৈছিল। তেওঁৰ ডিঙি সোণৰ অলঙ্কাৰে শোভিত কৰিছিল। তেওঁৰ দহোটা শিৰত দহোটা মুকুট জিলিকি গৈছিল। তেওঁৰ সুযোগ্য সন্তানৰ সংখ্যা আছিল দহলাখ। ১০৩৯॥

চিপহৌলাকাই যুদ্ধ যাত্ৰা কৰাৰ লগে লগে তেওঁৰ সকলো পুত্ৰই কাল বিলম্ব নকৰি যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ দৌৰি গৈছিল। তেওঁৰ নাতিৰ সংখ্যাও কম নাছিল। কোটি কোটি নাতিৰ সৈতে ৰাজ্যৰ পশ্চিম দ্বাৰেদি যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ ওলাই গৈছিল। ১০৪০॥

চিপহৌলাকাৰ যুদ্ধ অভিযানৰ দৃশ্য স্বৰ্গৰ পৰা নামি অহা যেন লাগিছিল। তেওঁ স্বৰ্গৰে নিৰ্মিত ৰথত আৰোহণ কৰি বিজয় উল্লাসেৰে গৈছিল। তেওঁৰ প্ৰত্যেকখন হাততে ধনুকাঁড়, তৰোৱাল আৰু নানা প্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ সন্তাৰ সু সজ্জিত আছিল। ১০৪১॥

চিপহৌলাকাক অহা দেখি লামাঙে পিৰিচ্ছানাক সুধিলে- সোণৰ মুকুট পৰিধান কৰি অহা জন বাক কোন ? লামাঙৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত পিৰিচ্ছানাই ক'লে- সেইজনৰেই ৰজা চিপহৌলাকা আৰু মোৰ দাদা। তেওঁ আজি নগৰৰ পৰা যুদ্ধ ভূমিলৈ নিজেই সু সজ্জিত হৈ আহিছে। ১০৪২॥

লামাঙে তেতিয়া ক'লে- চিপহৌলাকা সকলো ধৰণৰ স্বৰ্গ আভুসেৰে ভূষিত। অন্যহাতেদি তেওঁ কঠোৰ ব্ৰত সাধনা কৰি ব্ৰহ্মাৰ পৰাও অমোঘ ৰত্ন আৰু অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লাভ কৰিছে। তেওঁ স্বৰ্গৰে নিৰ্মিত ৰথতহে উঠি বিচৰণ কৰে। তেওঁৰ ৰাজপ্ৰসাৰোপলক্ষ্যে সকলো স্বৰ্গৰেৰে পৰিপূৰ্ণ। ১০৪৩॥

তথাপি লক্ষ্যৰ কোনো ফলৰ পৰাই সুখী হ'ব পৰা নাই। তেওঁৰেই ছয়বিধুয়ে সদায় ভাৰ্যাক্ৰান্ত কৰি ৰাখিছে। তেওঁৰ মৃত্যু হ'ব কেৱল অমানুসিক অগৰিসীম ক্ষোভ মোহৰ নিমিত্তেই

তাৰ পাছত চিপহৌলাছাই কাল বিলম্ব নকৰি যুদ্ধৰ অভিযান আৰম্ভ কৰি দিলে। এনে পৰিস্থিতিত পৰ্বতৰাজ সুখালিকা নিষ্কিয় হৈ থাকিব নোৱাৰিলে। ১০৪৪ ॥

সুখালিকাই দৃঢ়ৰূপে কৈ উঠিল- মোৰ লগত আনুযায়, চান্দুযায়, আন্ধাতা থাকোতে কিছৰ ভয় ? প্রভু যদি আপুনি মোক আদেশ দিয়ে তেন্তে মই পলকতে লক্ষা ৰাজ্যৰ সকলো ৰাক্ষস বিনাশ কৰি পেলাব পাৰো। তাকে কৰিবলৈ প্রভুৰ আজ্ঞা নোহোৱা হেতুকে চিপহৌলাছাই মদমন্ত হৈ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ দৌৰি আহিব পাৰিছে। পৰ্বত ৰাজৰ গব্যোক্তি শুনি লঙ্কেশ্বৰ গৰ্জি উঠিল। চিপহৌলাছাৰ দন্ত দেখি সুখালিকা নীৰৱে থাকিব নোৱাৰিলে। ১০৪৫ ॥

সুখালিকা পাহাৰৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। লগে লগে ঐকুৰা পাহাৰ উভালি লৈ জোৰেৰে চিপহৌৰ গালৈ মাৰি দিলে। চিপহৌলাছাই লগে লগে ধনুৰ জ্যা টানিলে। চিপহৌলাছাৰ বাণৰ প্ৰহাৰত বান্দৰ বিলাক মূৰ্চিত হৈ পৰিবলৈ ধৰিলে। বান্দৰ বিলাকে ভয়তে শেঁপুৱা লাগি পলাবলৈ ধৰিলে। তাকে দেখি লাখানাই দৌৰি আহি লামান্তক ক'লে- দাদা, আপুনি মোক আজ্ঞা কৰক, যিমান বিলাক ৰাক্ষস সেনা আছে, সেই সকলোকে মই বিনাশ কৰি পেলাম। লামান্তে ভেতিয়া লাখানাক বুজালে যে দশমুণ্ডৰ কোনোৰ্থে মৃত্যু নাই। ১০৪৬ ॥

আনুযায় লামানাক ক'লে- প্রভু, -মই সেই পাপিষ্ঠক বধ কৰিম। সেই বুলি আনুযায় চিপহৌলাছাৰ হাতত খাপ মাৰি ধৰিলে। আক ক'লে- তুমি ব্ৰাহ্মৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰি অহাৰত উন্নত হৈছা। ১০৪৭ ॥

চিপহৌলাছাই বান্দৰ বিলাকক আক্ৰমণ কৰিলে। কিন্তু আনুযায় চিপহৌলাছাৰ অৱস্থা কাহিল কৰি গেলালে। চিপহৌলাছাই অমৰ হ'বলৈ বৰ লাভ নকৰা হ'লে হয়তো মৰিলেইহেউন। শেষত চিপহৌলাছাই গদাৰে আনুযায়ক প্ৰহাৰ কৰি অচেতন কৰিলে। ১০৪৮ ॥

আনুযায়ৰ অৱস্থা দেখি নীলাই চিপহৌলাছাক আক্ৰমণ কৰিলে। নীলাই ক'লে- তোমালোক সকলোৱেই লামান্তৰ হাতত মৃত্যু বৰণ কৰিবা। তেনেতে চিপহৌলাছাই বাণ মাৰিলে। কিন্তু নীলা বান্দৰে এটা কেৰ্কুটৰ সন্ধান হৈ চিপহৌলাছাৰ মুকুটত সোমাই বগাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাছাই বিচাৰি বিচাৰি হাবাবুৰিহে খালে। কিন্তু কেৰ্কুটটো ধৰিব নোৱাৰিলে। ১০৪৯ ॥

অকণমান কেৰ্কুটৰ ৰূপলৈ নীলা বান্দৰে চিপহৌলাছাৰ মুকুট উঠি গছকি তহিলং কৰিলে। কান্দনে তাক তলকিন্দি নোৱাৰিলে। নীলা বান্দৰে নিজ বুদ্ধি আৰু কৌশলেৰে চিপহৌলাছাৰ গাত প্ৰেঙ্গ কৰি বজাৰ মূল্যজন সাধণৰ চিন্তাই পেলালে। চিপহৌলাছাই ভাৱে চু নাপালে। এনে কণ দেখি চিপহৌলাছা বঙে বাগে অজ্ঞান হৈ পৰিল। নীলা বান্দৰৰ উপস্থিত বুদ্ধিৰ আগত চিপহৌলাছা হাবি গৈছিল। এবাৰ নীলা বজাৰ মূল্য পৰা আগ বৰাত বজাই বাণ মাৰি তাক বন্দাই

পেলালে। ১০৫০॥

তাকে দেখি লাখানাই দৌৰি আহি তীক্ষ্ণ বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। লাখানাক দেখি চিপহৌলাকাই হাঁহি হাঁহি ক'লে- হেৰা তপস্বী! তুমি একেবাৰে সকল'ৰা। তুমি তোমাৰ পিতৃ মাতৃৰ ওচৰলৈ গুছি যোৱা। তেনেকৈ তাচিল্যৰ সুৰত কোৱা কথা শুনি খঙ উঠি লাখানাই বাণ মাৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ৰজাৰ বাণবিলাক ছিন্ন ভিন্ন কৰি পেলালে। চিপহৌলাকাৰ অৱস্থা দেখি বান্দৰ বিলাকে ৰজাক উপহাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০৫১॥

তেনেকৈ ঠাট্টা বিদ্রুপ কৰা দেখি চিপহৌলাকাৰ মনে মনে খুব খঙ উঠিল। সুখালিকা পৰ্বত ৰাজে বীৰ বান্দৰ বিলাকক আদেশ দিলে। তোমালোকে কি চাই আছাহাঁক? তোমালোকে ৰাক্ষসকুল সমূলক্কে ধংস কৰি দিয়াহাঁক। ১০৫২॥

ৰজাৰ আদেশানুসাৰে বান্দৰ বীৰসকলে ততালিকে ৰাক্ষসৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। কিছুমানে ৰাক্ষসৰ পকা চুলি উভালিবলৈ ধৰিলে। কিছুমানে প্ৰকাণ্ড শিল গালৈ মাৰি অসংখ্য ৰাক্ষস নিধন কৰিলে। ১০৫৩॥

একোটাহঁত পাহাৰ নিক্ষেপ কৰি বহু ৰাক্ষসকে নিধন কৰিলে। ৰাক্ষসবিলাকো কম নহয়। সিহঁতেও সুবিধা বুজি বান্দৰৰ ওপৰত আক্ৰমণ কৰি ভালে সংখ্যক বান্দৰ নিধন কৰিলে। এইদৰে দুয়ো পক্ষৰ তুমুল যুদ্ধত তেজৰ নদী বৈ গৈছিল। ১০৫৪॥

চিপহৌলাকাই লাখানাৰ প্ৰতি বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। লাখানাই সেই বাণ খণ্ড বিখণ্ড কৰি পেলালে। এপাট কাঁড় মাৰি চিপহৌলাকাৰ শৰীৰ একেবাৰে ক্ষত বিক্ষত কৰি পেলালে। এইবাৰ চিপহৌলাকাই ব্ৰজবাণ নিক্ষেপ কৰিলে। ১০৫৫॥

সেইবাণে লাখানাৰ সমস্ত শৰীৰ ক্ষত বিক্ষত কৰি পেলালে। লাখানা যেতিয়া অচেতন হৈ পৰি গ'ল তেতিয়া চিপহৌলাকাই লাখানাক টানি আজুৰি নগৰৰ ফালে লৈ যোৱাৰ চিন্তা কৰিলে। চিপহৌলাকাই কুৰিখন হাতেৰে দাঙি নিয়াৰ প্ৰয়াস কৰিলে। কিন্তু বিছকল হাতেৰে চেট্টা কৰিলে কি হ'ব। তেওঁ লাখানাৰ শৰীৰটোকে লৰাব নোৱাৰিলে। ১০৫৬॥

চিপহৌলাকাই ভাবি চিন্তি পাৰ নোপোৱা হ'ল। লাখানা এটা সকল'ৰা। ইয়াক দঙাটোৱেই মোৰ কাৰণে টানহৈ পৰিল। ইও আচৰিত কথা।

আনুমায়ে দেখিলে যে লাখানা চিপহৌলাকাৰ বাণত পৰিল। চিপহৌলাকাই লাখানাক ধৰিলে যোৱাৰ আশ্ৰয় চেষ্টা কৰিলে। লাখানাক জোৰ কৰি ধৰি অৱস্থাত আনুমায়ে চল চাই এজোপা প্ৰকাণ্ড গছ উভালি লৈ চিপহৌলাকাক প্ৰহাৰ কৰিলে। ১০৫৭॥

আনুমায়ে পুনৰ লাখানাক কোচত তুলি লাম্বাৰ ওচৰলৈ লৈ আহিল। লাম্বাকো লাখানাৰ



সর্বশৰীৰ তেজেৰে লুতুৰি পুতুৰি হোৱা দেখি ষণ্ডত বিহুল হৈ পৰিল। লামাঙে চান্দুমাংক ক'লে-  
তুমি লাখানাক নিৰীক্ষণ কৰি থাকা মই এই পাৰশু দুৰাচাৰী চিপহৌলাছাক মাৰি যমপুৰ দৰ্শন কৰাম।  
১০৫৮॥

এইবুলি লামাঙে ধনুশৰ তুলিলৈ চিপহৌলাছাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবৰ নিমিত্তে গ'ল। আনুমায়ে  
ক'লে- প্ৰভু ! চিপহৌলাছা কেনিবাদি পলাই যাব পাৰে। গতিকে আগুনি মোৰ পিঠিত উঠি বাণ  
প্ৰহাৰ কৰক। আনুমাংৰ কথামতেই লামাঙে যুদ্ধলৈ গুহুত হ'ল। তেওঁ ক'লে- হেৰা চিপহৌলাছা!  
এইবাৰ তোমাৰ মৃত্যু অনিবাৰ্য্য। ১০৫৯॥

মোৰ এই অমোঘ বাণৰ প্ৰহাৰত তোমাৰ প্ৰাণ বায়ু ওলাই যাব। চিপহৌলাছাই কোনো  
উত্তৰ নিদিলে। নিজৰ শৰীৰটো জোকাৰ মাৰি ত্ৰিছ যোজন কৰি ল'লে। নেজৰ দৈঘ্যতা পঞ্চাছ  
যোজন কৰি আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিলে। আনুমাংৰ দীঘল নেজ দেখি স্বজা চিপহৌলাছাৰ মনত  
ভয়ভাৱৰ উদয় হ'ল। ১০৬০॥

চিপহৌলাছা ক্ৰমাৎয়ে পিছুৱাই গ'ল। লামাঙে চিপহৌলাছালৈ বাণ নিক্ষেপ কৰিলে।  
লামাঙৰ বাণৰ আঘাতত চিপহৌলাছাৰ শিৰ বিছিন্ন হৈ পৰিল। মূৰৰ পৰা কিৰিটি সুলকি উৰি  
গ'ল। উপায় নাপাই চিপহৌলাছা যুদ্ধ ভূমিৰ পৰা পলাই গ'ল। ১০৬১॥

ৰাক্ষসৰ সেনাবিলাক চিত্তিকি কেনিবাদি পিছুৱাি দিলে। ৰাক্ষসৰ সৈন্যই ৰাক্ষসবিলাকক  
পিছে পিছে খেদি গ'ল।

মূৰৰ মুকুট ৰখি পৰাত চিপহৌলাছাই অমঙ্গলৰ আশঙ্কা কৰিলে। ৰাক্ষস সেনাবিলাকৰ  
লগতে চিপহৌলাছা পলোৱাত লামাঙে হাঁহিলে মাথোন। ১০৬২॥

## ॥ কুম্ভকৰ্ণৰ জাগৰণ ॥

পিছদিনা ৰাতিপুৱা চিপহৌলাছাই সৈন্য বিলাকক ক'লে- কুম্ভকৰ্ণ (কুম্ভকৰ্ণ) আজি  
চাৰি পাঁচ মাহ ধৰি শুই আছে। তেওঁক এতিয়া জগাই তুলিব লাগে। শত্ৰুৱে চাৰিওফালৰ পৰা শো  
আক্ৰমণ কৰিব ধৰিছে। শত্ৰুসেনা বিলাকক কুম্ভকৰ্ণৰাই ধৰি ধৰি ৰখি পেলাওক। ১০৬৩॥

চিপহৌলাছাৰ আদেশক্ৰমে তিনিলাখ ৰাক্ষস সেনাই ঢোল, পেঁপা, বাহী, ডৰা, শব্দ আদি  
বজাই কুম্ভকৰ্ণখানক জগাবৰ কৰণে সাজি কাটি গ'ল। কুম্ভকৰ্ণখানৰ প্ৰাসাদত গৈ সৈন্যবিলাকে  
প্ৰচণ্ড শব্দ কৰি ৰাক্ষসবিলাক বজাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু কুম্ভকৰ্ণখানৰ দেগনি ক্ৰমাৎয়ে বেছিহৈ  
হ'ল। গাটোকে নলবোৱা হ'ল। হাঠি ছোৱৈ লৈ নাক কৰ্মৰ বিহীন হৈ প্ৰহাৰ কৰিও তেওঁক জগাব  
পৰা নহ'ল। অৱশেষত চুলাই কৰ্ম লগত ঠুৰৰ দি ৰাক্ষস যোৰি পিছুৱৈ তেওঁ হাঁহি ধৰি গ'ল।  
১০৬৪॥

কুমফানখা সাৰ পাই বহিয়েই খাবলৈ বিচাৰিলে। ৰাক্ষস সেনাবিলাকে বিধে বিধে ভাত, আঞ্জা, মাংস, মদ বিভিন্ন ব্যঞ্জন খাবলৈ দিলে। কুমফানখানৰ ভোজন হৈ যোৱাৰ পিছত তেওঁ সুধিলে- তোমালোকে মোক অসময়ত কিয় জগাই তুলিলা ? ৰাক্ষস সেনা বিলাকে ভয়ে ভয়ে ক'লে- আপোনাক মহাৰাজে ৰাজভৱনলৈ মাতিছে। কুমফানখাই এটা ডাঙৰ উগাৰ মাৰি ৰাজপ্ৰাসাদৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ১০৬৫ ॥

ৰাজপ্ৰাসাদত প্ৰৱেশ কৰি চিপহৌলাছাক ক'লে- মহাৰাজ, আপুনি জানে যে মোক ব্ৰহ্মাই ছমাহ শুবৰ নিমিত্তে সময় দিছিল। কিন্তু এতিয়া এই অসময়ত মোক জগাই তোলাৰ কাৰণ কি ? ৰাজ্যত কিবা অঘটন বা অমঙ্গলে দেখা দিছে নেকি ? কুমফানখানৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত চিপহৌলাছাই ক'লে-মোৰ ভনী ছুপানাখাক সমুদ্ৰতীৰত এখন অৰণ্যভূমিত থাকিবলৈ দিছিলো। কিন্তু লামাঙ আৰু লাখানা নামেৰে দুজন মনুষ্য কুমাৰে ভনীক নাক কাণ কাটি খেদি পঠালে। ১০৬৬ ॥

## অধ্যায়-২২

তাইক কৰা অপমানৰ কথা যেতিয়া মোক কান্দি কাটি ক'লেহি তেতিয়া মই লামাঙৰ পত্নীক হ্ৰণ কৰি আনি তেওঁক এতিয়া আমাৰ ৰাজ্যত ৰাখি থ'লোহি। পৰিণাম স্বৰূপে মনুষ্য কুমাৰদ্বয়ে অগণন বান্দৰসেনালৈ আহি আমাৰ ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে আক্ৰমণ কৰিব ধৰিছে। এতিয়া আমি তোমাৰ নিমিত্তেই বাট চাই আছো। সিহঁতৰ প্ৰতিশোধ কেনেকৈ ল'ব পাৰি তাৰহে ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১০৬৭ ॥

চিপহৌলাছাৰ কথা শুনি কুন্তকণই ক'লে- হে ৰাজ্যৰ মৃত্যুক কোনেও ৰোধ কৰিব নোৱাৰে। য'তেই নহওঁক মৃত্যু এদিন হ'বই। আপুনি মাত্ৰ এতিয়া আদেশ প্ৰদান কৰক। কাৰণ আপুনি তো হৰ্গ, মৰ্তা, পাতাল আদিত বিচৰণ কৰি ফুৰিছিল। আৰু সিবিলাকৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰিছিল। কিন্তু আজি বান্দৰ আৰু মনুষ্যৰ মাজত বিবাদ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ কি কাৰণ বা বহস্য থাকিব পাৰে ? ১০৬৮ ॥

চিপহৌলাছাই ক'লে- এয়া মাত্ৰ আমাৰ পূৰ্বকৰ্মৰ বিশাকাৰ ফল মাত্ৰ। মনুষ্যই অৰণ্যৰ বান্দৰৰ লগত মিত্ৰতা কৰি আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছেহি। কুন্তকণই (কুমফানখান) তেতিয়া ক'লে- দাদা! লঙ্কেশ্বৰ, সঁচায় সাগৰত সেতু ৰাখি বান্দৰ আৰু মনুষ্যই বান্দৰৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাটো আচৰিত কথা। ১০৬৯ ॥

মোৰ বোৰেৰে মনুষ্যকণী লামাঙ আৰু লাখানাৰ কয় পুৰুষ নহ'ব। সিহঁত হৰ্গৰ দেৱতা। মনুষ্যৰ বংশত অৰণ্যৰ বান্দৰৰ লগত মিত্ৰতা কৰি সাগৰত বিশাল সেতু ৰাখি লুকা আক্ৰমণ কৰিছেহি। চিপহৌলাছাই তেতিয়া ক'লে- যদি সি একক্ৰাই বোকিসত্বেই তেজ এককণী নাৰীলৈ

এনেদৰে বনে বনে কেতিয়াও ঘূৰি নুফুৰে। ১০৭০॥

কুমকনখাই ক'লে-দাদা ! বোধিসত্ত্ব হ'ল বুলিয়ে গল্পী লৈ বনে বনে ঘূৰি নুফুৰিব সেইটো নহয়। চিপহৌলাছাই ক'লে- যদি সিহঁত একাট্টই ৰাজপুত্ৰই হয় তেন্তে বহুবৰ পিছত বহুৰ ধৰি অৰণ্যৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰাৰ কি দৰ্কাৰ আছে ? কুমকনখাই ক'লে- ৰাজপুত্ৰ হলেও বনে বনে বিচৰণ কৰি ধৰ্মাচৰণ কৰিব পাৰে। চিপহৌলাছাই ক'লে- সি নিজৰ মাইকী জনী লৈ দৰত থাকিব লাগে অৰণ্যত অনাই বনাই ফুৰাৰ অৰ্থ কি ? ১০৭১॥

যদি তেওঁবিলাক একাট্টই ধৰ্মৰ অধিষ্ঠাতা আৰু মহাপুৰুষই হয় তেন্তে আমাৰ ভনী ছুপানাবাৰ নাক, কাণ কাটি অধৰ্ম আচৰণ কৰি তাৰ পাছত বান্দবৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰি আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰাৰ পৰা কি লাভ হ'ব ? সেই কথা তুমি দ'কৈ গমি চাইচালে ? কুমকনখাই তেতিয়া ক'লে- হে ৰাজন ! আপুনি ৰজা হৈ সিহঁতৰ ওচৰত মাৰাত্মক অপৰাধ কৰিছে। কাৰণ ৰজা হ'লে প্ৰজা তথা অন্যৰ প্ৰতি সমভাৱ থাকিব লাগে। ১০৭২॥

আপোনাৰ সৈন্যৰ সংখ্যা কোনো গুপে কম নহয়। এনে স্থলত বান্দব আৰু মনুষ্যই এই বিশাল সমুদ্ৰত সেতু বান্ধি কেনেকৈ পাৰুই আহিল ? মই ভাবো আপুনি প্ৰজা বা পাৰিষদবৰ্গৰ কথা মানিব নোখোজে। অন্যহাতেদি আপুনি নিজকে এজন ভাঙৰ ৰজা বুলি অহঙ্কাৰ কৰিছে। সেই কাৰণেই আপোনাৰ গৰ্ব অহঙ্কাৰ চূৰ্ণ কৰিবৰ নিমিত্তেই তেওঁলোকে সমগ্ৰ সেনালৈ আপোনাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছে। কুমকনখাৰ কথাত চিপহৌলাছা গৰ্জি উঠিল। ১০৭৩॥

তুমি একেৰাহে শুই থাকিবা। তোমাৰ গোৱাৰ বাহিৰে অন্য কাম নাই। দেশত বা স্বৰৰ ল'বলৈ তোমাৰ অকনো ভ্ৰক্ষেপ নাই। তোমালোকৰ দুৰ্বল মনোবৃত্তিৰ কাৰণে পত্ৰত্বে চাৰিওফালৰ পৰাই লাই পাই আমাৰ ৰাজ্য এতিয়া ছাবৰাৰ কৰি পেলাব। এই বুলি বিহুটা চকুৰে কটক কৰি চিপহৌলাছাই কুমকনখাক দন্দপাই উঠিল- মই ত্ৰিভুবনৰ ৰজা। পূৰ্বকৃত কৰ্মৰ বিপাকৰ নিমিত্তেই আজি মোৰ এনে দশা হৈছে। মোৰ ভাই পিকিছানাইও মোক পত্ৰজ্ঞান কৰি জানৰ আগ্ৰহ প্ৰাৰ্থী হৈ আছে। ১০৭৪॥

মাজু ভাই কুমকনখাৰো একেৰাহে শুই থাকি এতিয়া মোৰ ওচৰলৈ আহি নানা ঠাট্টা মজা কৰি শুনাইছে। চিপহৌলাছাৰ কথা শুনি কুমকনখাই ক'লে- দাদা! আপুনি মোৰ কথাত বেয়া গোৱাটো উচিত হোৱা নাই। মই আপোনাক নীতি সন্মত কৰাহে কৈছো। আমাৰ ভাগ্যত বি শিখা আছে সেই ক্ষতেহে কম হ'ব। আপুনি এতিয়া যং বাগ পৰিহাৰ কৰি মোক কি আদেশ দিব বিচাৰে তাক প্ৰণয় কৰক। সেই মনুষ্য কুমাৰ দুজনক মই ধৰি আনি আপোনাৰ হস্তত সমৰ্পণ কৰিম। সুবালিক, চান্দুমাং, নান্দা, নীলা, কামুতল বান্দবক মই চোৰাই পিলি খাই পেলাম। আপুনি চিহ্ন

নকৰিব। ১০৭৫॥

সীমান্ত প্ৰহৰী বিলাককো মই খাই শেষ কৰি পেলাম। কুমফানখাৰ উৎসাহপূৰ্ণ কথা শুনি চিপহৌলাক্কাই বৰ সজ্জাৰ পালে। লগে লগে চিপহৌলাক্কাই ৰাজভৱনৰ পৰা বহুমূলীয়া সাজপাৰ আৰু কিৰিটি আনি পিন্ধাই দিলে। আৰু তেওঁক যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ প্ৰেৰণ কৰিলে। ১০৭৬॥

কুমফানখাৰ হাতত থকা গদাডালৰ দৈৰ্ঘ্যতা দহ অযুত যোজন আছিল। গদা আছিল পৰ্বত সমান। গদাডাল দুই লাখ ৰাক্ষসেহে কোনোমতে দাঙিব পাৰিছিল। সেই গদালৈ কুমফানখাঁ যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ ওলাই গ'ল। তাকে দেখি বান্দৰ বিলাক যেনি তিনি পলাই পত্ৰং দিব ধৰিলে। ডাঙৰ ডাঙৰ বীৰ বিলাকো পলাবলৈ ধৰিলে। আনহে নালাগে চাম্পুয়াম কামুক্তা আদি মহাবীৰ সকলো প্ৰাণৰ ভয়ত পলাল। ১০৭৭॥

বান্দৰ সেনাবিলাক পলোৱা দেখি যুৱৰাজ জাউআকাতাই তৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- তোমালোকে যুদ্ধ এৰি কিয় পলাইছা ? ১০৭৮॥

মই পলকৰ ভিতৰতে এই কুমফানখাঁৰ প্ৰাণ ল'ম। পুৰুষৰ জন্মলৈ সন্মুখ ৰণৰ পৰা বিচলিত হোৱাটো কাপুৰুষৰ চিনহে। ১০৭৯॥

ভেঁওঁ সকলো বান্দৰকে পলাই যোৱাৰ পৰা ঘূৰাই আনি জাপ মাৰি পৰ্বতৰ ওপৰত উঠিল আৰু কুমফানখাঁৰ গালৈ শিল দলিয়াবলৈ ধৰিলে। অন্য বান্দৰ বিলাকেও কুমফানখাৰ গালৈ প্ৰকাণ্ড গছ, পৰ্বত, পাহাৰ, শিল আদি নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০৮০॥

বান্দৰ বিলাকৰ এনে আক্ৰমণত কুমফানৰ ভীষণ ঝং ঝটিলে। লগে লগে বান্দৰ বিলাক এটা এটাকৈ গিলি খাবলৈ ধৰিলে। কুমফানখাই বান্দৰক কৰ্ম্ম অত্যাচাৰ দেখি নীলা, কামুক্তা, নালা, আনুমাম, আকাতা আদি বীৰ বান্দৰ সকলে ডাঙৰ ডাঙৰ গছ, পৰ্বত উভালি কুমফানখানক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু কুমফানখাই যিমান বিলাক বান্দৰ গিলি খাইছিল সেই সকলো কুমফানখাঁৰ নাক, কাণৰ বিছাইদি সৰাসৰে সৰকি আহিবলৈ ধৰিলে। ১০৮১॥

কুমফানৰ নাকৰ বিছা একোটা বাটৰ সমান। যুদ্ধ চলি থকা অৱস্থাত আনুমামে ৰঙৰ বেগত দৌৰি আহি এটা প্ৰকাণ্ড পাহাৰ সদৃশ শিল আনি কুমফানখাঁৰ বগৰ ওপৰত পেলাই গদা ডাল টুকুৰা টুকুৰ কৰি ভাঙি পেলালে। সুখালিকাইও এটা ডাঙৰ শিল আনি কুমফানখাঁৰ পাত প্ৰহাৰ কৰিলে। কুমফানখাই ৰঙত সুখালিকাক ক'বলৈ ধৰিলে- হে পৰ্বত ৰাজ বানৰা যদি তোমাৰ প্ৰাণলৈ মমতা আছে তেন্তে তুমি তোমাৰ পৰ্বত ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱা। সুখালিকাই কুমফানখাঁৰ কথাৰে কোনো কাণসাৰ নকৰি কেৱল কুমফানখাঁক প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০৮২॥

সুখালিকৰ ৰাজ্যহাকত কুমফানখাঁ অত্যাচাৰ কৰিছে ব'ল। তেওঁ ঠিৰাং কৰিলে যে এই বান্দৰ

উৎপাত আক সহিব নোৱাৰি। এতেকে এই বান্দৰক ধৰি নি ৰাজসভাত চমজাই দিয়াই উত্তম হ'ব। কুমফনখাই সুখালিকাক গৰা মাৰি ধৰি ৰজাৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল। কিন্তু সুখালিকাই বাটতে কুমফনখাক নখেৰে আঁচুৰি নাক কাণ আৰু সৰ্বশৰীৰ একেবাৰে দ্ৰুত বিচ্ছত কৰি তেওঁ পুনৰ লামাঙৰ শিবিৰ পালেহি। ১০৮৩ ॥

এনে পৰিস্থিতিত কুমফনখাই চিন্তা কৰিলে, সুখালিকাই এতিয়া নিশ্চয় বান্দৰ বিলাকৰ আগত মোৰ কথা ক'বগৈ। মোক সিহঁতে হাঁহি থিকিন্দালি মাৰি হয়তো উকুৱাই দিব। গতিকে কেইটামান ডাঙৰ বান্দৰ ধৰিলে যোৱাই শ্ৰেয়: হ'ব। এই বুলি বান্দৰ বিলাক খাব ধৰিলে। কিন্তু বান্দৰ বিলাক পেট নৌ পাওঁতেই নাকে কানে ওলাই গুছি গ'ল। লামাঙৰ আগত কোৱাত লাখানাই ধনুৰ যুৰিলে। লাখানাক দেখি কুমফনখাই ক'লে- তুমি কুকলিয়া ল'ৰা, অৱাৰতে প্ৰাণ এৰিবলৈ কিয় আহিছা ? তুমি গৈ তোমাৰ ককায়েকক পঠাই দিয়া। ১০৮৪ ॥

প্ৰথমতে মই তোমাৰ লামাঙৰ তেজ শোষণ কৰিম তাৰ পিছত তোমাৰ। কুমফনখাই অহঙ্কাৰ আৰু দ্ৰষ্টালি কথা শুনি লামাঙে ক'লে- হেৰা নিৰ্ভাজ কুকৰ্ণ। প্ৰথমতে তোমাৰ ককায়েকক চিগহৌলাঙৰ আৰু তাৰ পিছত তোমাৰ প্ৰাণ শেষত পিকিছানাক লঙ্কাৰ অধীশ্বৰ পাতিম। লামাঙৰ কথাত কুকৰ্ণই হাঁহি মাৰি ঠাট্টা মৰ্হা কৰি ইফালে সিফালে জুগিয়াই ব্যজ কৰিব ধৰিলে। ১০৮৫ ॥

কুমফনখানে ক'লে- কোনো দেৱ মনুষ্যই মোক পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰে। এই সংসাকত মোৰ সমকক্ষ বীৰ কোনো জন্ম হোৱা নাই। মোৰ নাম শুনিলেই সমস্ত সংসাৰ কম্পিত হ'ব। লামাঙে তেতিয়া ক'লে- বাক তেজ মোৰ হাতত যি ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ আছে তাৰেই তোমালোকক এজন এজনকৈ সৰংসে ধংস কৰি তোমালোকৰ মুক্তিৰ পথ প্ৰস্তুত কৰিম। লামাঙৰ কথা শুনি কুমফনখানে ক'বলৈ ধৰিলে- তুমি মোৰ শৰীৰৰ কলেৱৰ বোধকৰো মন কৰা নাই ? মোৰ এই দেহ দেখি সমস্ত সংসাৰ খবহৰি কম্পমান হৈ থাকে। তুমিনো মোৰ আগত কোন কুটা ? ১০৮৬ ॥

লামাঙে ক'লে- তোমাৰ অস্ত্ৰই মোৰ শৰীৰত এডাল নোমো লৰাৰ নোৱাৰে। তুমি যে তোমাৰ শৰীৰ আৰু অস্ত্ৰক লৈ পৌৰৱ কৰিছা এবাৰ মোৰ লগত তোমাৰ গতি পৰীক্ষা কৰি দেখুৱায়েন। ১০৮৭ ॥

এইবুলি কৈয়েই লামাঙে চিঙ যো নামৰ এগাট বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। কুমফনখানৰ গাত বাণ পৰাত তেওঁ ক'লে- মোৰ দাদা চিগহৌলাঙাই তোমাৰ পত্নীক হৰণ কৰি আনিলে। হাথিয়ে জংঘলে ঘূৰি ঘূৰি তুমি আজি পৰিণিত একে কৰিব পৰা নাই। ১০৮৮ ॥

## ॥ কুকৰ্ণৰ গত্যন ॥

তীব্ৰ ব্যৰ্থতাৰে অট্টহাস্য কৰি কুমফনখাই যুগ বেশি লামাঙক ব্যৱহাৰ নিষিদ্ধে দেখি আহিল।

কিন্তু লামাঙে ব্রহ্ম অস্ত্র মাৰি কুমফানখাঁৰ হাত দুখন কাটি পেলালে। হাত দুখন শেষ কৰি দিয়া সন্তোও কুমফানখাঁই হাও হোৱনি মাৰি লামাঙক খাবলৈ আহিল। ১০৮৯॥

কিন্তু লামাঙে তীব্ৰ চোকা বাণ প্ৰহাৰ কৰি কুমফানখাঁৰ মূৰ ছিঙি মাটিত পেলাই দিলে। তেতিয়া আনুমাৰে কুমফানখাঁৰ মূৰটো খাপতে লৈ গৈ সাগৰত পেলাই দিলে। ১০৯০॥

বাকী কুমফানখাঁৰ শৰীৰটো পাহাৰ সদৃশ হৈ মাটিত পৰি থাকিল। কুমফানখাঁৰ এনে অৱস্থা দেখি সৈন্য বিলাক পলাই পত্ৰং দিলে। ৰাক্ষস সেনা বিলাকে কোনোমতে প্ৰাণটোলৈ ৰজা চিপহৌলাছাৰ বীৰ সেনাপতি কুমফানখাঁৰ মৃত্যুৰ বাতৰি দিলে। ১০৯১॥

ভায়েক কুমফানখাঁৰ মৃত্যুৰ বাতৰিয়ে চিপহৌলাছাৰ হৃদয় আক আসন লৰাই পেলালে। ৰজা চিন্তা সাগৰত পৰিল। ৰজাৰ সোঁহাত স্বৰূপ মহান যোদ্ধা কুমফানখাঁৰ (ছয়দিনৰ যুদ্ধত মৃত্যু) মৃত্যুয়ে ৰজাৰ কঁকাল ভাঙি পেলালে। ১০৯২॥

চিপহৌলাছা দুখে বেজাৰে প্ৰিয়মান হোৱা দেখি পুতেক মেঘনাতে দৌৰি আহি পিতাকৰ ক্ৰন্দনৰ কাৰণ বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। অতন্ত্ৰ চিন্তাক্ৰিষ্ট দেখি মেঘনাতে ৰাগেকক অভয়দান কৰি ক'লে- বান্দৰৰ বীৰ বিলাকক যেনে তেনে মাৰি খাট্টাং কৰিম আক লামাঙ লাখানাক ধৰি বান্ধি আনি আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত কৰিম। অৱশিষ্ট বান্দৰ সেনাবিলাকক কিংত্ৰা ৰাজ্যলৈ খেদি পঠাম। আপুনি এই বিষয়ে অকনো চিন্তা নকৰিব। কেৱল মোক অনুমতি দিয়ক। ১০৯৩॥

কীৰ পুত্ৰৰ মুখত সাহসিকতাপূৰ্ণ কথা শুনি ৰজা চিপহৌলাছাই ক'লে- ৰোণা! তোমাৰ যি ইচ্ছা তাকে কৰা। মোৰনো কবলগীয়া কি আছে ? পিতাকৰ অনুৰক্তি পাই মেঘনাতে দশহাজাৰ লিগিৰা লিকটো লৈ মাকৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ ক'লে- আই পিতাই মোক যুদ্ধৰ স্বৰূপে পঠাইছে। গতিকে আপুনিও মোক আশীৰ্বাদ পূৰ্বক যুদ্ধ যাত্ৰাৰ আদেশ দিব লাগে। ১০৯৪॥

## ॥ মেঘনাদৰ প্ৰতি দ্বাত্বৰ উক্তি ॥

পুতেকে যুদ্ধৰ কাৰণে অনুমতি প্ৰাৰ্থনা কৰাত মাকে ক'লে- ৰোণা! মেঘনাতে লামাঙ নামে যিজন মনুষ্য মহাপুৰুষ আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছে তেওঁ সাধাৰণ পুৰুষ নহয়। তেওঁ ই'ল স্বৰ্গৰ ৰোষিসন্ত। ১০৯৫॥

তেওঁ তুৰিত ৰাজ্যৰ পৰা আহি মৰ্ত্যলোকত মনুষ্যৰূপে অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰিছেহি। আজি পৰিমিত যিমানবিলাক আমাৰ মহানবীৰ ৰাক্ষসে তেওঁৰ লগত যুদ্ধ কৰিছে, সেই সকলো বিলাকেই তেওঁৰ হাতত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিয়াৰ বাহিৰে অন্য প্ৰত্যক্ষৰ ক্ষোভ নাই। এতিয়া তুমি সেইজনা মহাপুৰুষৰ লগতে যুদ্ধ কৰিবলৈ ওলাইছা, কিন্তু মোৰ হৃদয়ত পৰা শঙ্কা - সেই যুদ্ধ ক্ষেত্ৰৰ পৰা তুমি মূৰি আহিব পাৰিবানে নোৱাৰা। যুদ্ধৰ বিষয়ৰে তোমাৰ পিতামহৰ প্ৰতি প্ৰতিপত্তি পালন কৰিলে। পৰিপামৰূপে

আজি লক্ষা নগৰৰ কোনো প্ৰজাৰ হৃদয়ত শান্তি নোহোৱা হৈছে। ১০৯৬॥

এতিয়াও যথেষ্ট সময় আছে। যদি নাংসীতাক স-সন্মানে লামাঙৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰি মিত্ৰতা স্থাপন কৰা হ'লে লক্ষা বাসীৰ কল্যাণ হ'লহেঁতেন। ইফালে তোমাৰ খুড়াদেউৱা শিখিছানাক পিতাৰাই ৰাজসভাত প্ৰহাৰ কৰি অপমান কৰিছে আৰু ৰাজ্যৰ পৰা খেদি পঠাইছে। তেওঁৰো মনৰ দুখ বেজাৰত সৈ ৰোধিসত্ব লামাঙৰ ওচৰত গৰণ ল'লে। মোৰ অনুৰোধ, তুমি এতিয়া সেই মহাপুৰুষ লামাঙৰ লগত যুদ্ধ কৰিব নালাগে। ১০৯৭॥

মাকৰ কথা শুনি মেখনাতে ক'লে- আই, আপুনি নাজানে আমাৰ পিতাৰ গাত অমোঘ শক্তি আছে, সেই শক্তিৰ আগত কোনেও টিকিব নোৱাৰিব। পিতাই কেৱল মনুষ্য নথী নাংসীতাক হৰণ কৰাই নহয়, তেওঁ অনেক পৰৱী হৰণ কৰিছে। আপুনি পিতাৰ সহযক্ষী হৈ জাৰীৰ প্ৰতি এনেদৰে নিন্দা কৰাটো উচিত হোৱা নাই। আপুনি পিতা নৰকগামী হোৱাৰ চিন্তা কৰিছে। আপুনি যিজন ৰোধিসত্বৰ কথা কৈছে তেওঁ আমাৰ সন্মুখত কোনো গুণে ডাঙৰ হ'ব নোৱাৰে। ১০৯৮॥

## ॥ মেঘনাদৰ যুদ্ধ যাত্ৰা, যুদ্ধত ৰাম-লক্ষণ মেঘনাদৰ বাণত মুৰ্চিৎ ॥

মেখনাতে মাকৰ ওচৰৰ পৰা বিদায় লৈ যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। ৰাজ্যৰ সকলো সেনাই অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈ যুদ্ধৰ বেগেৰে বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। ১০৯৯॥

কিছুমানে হাতত তৰোৱাল, কিছুমানে গদা, কাৰোবাৰ ধনুৰ, কিছুমানে বাঠি আদিলৈ সদলবলে শোভাযাত্ৰা কৰি মেখনাতৰ জয়ধ্বনি কৰি যাবলৈ ধৰিলে। মেখনাতৰ যুদ্ধ অভিযানত ন কোটি ন লাখ সৈন্য আৰু অসংখ্য সেনা বাহিনীয়ে মেদিনী কঁপাই যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। বাদ্যযন্ত্ৰ বজাওঁতা ৰাক্ষস বাহিনীয়ে বাঁহী, বীণ, ঢোল, নাগাৰা, তবলা, ডুৰা, পঞ্চ আদি বজাই আকাশ বতাহ সুববিত কৰি গৈছিল। ৰাক্ষস সেনাবাহিনীয়ে শা, কুঠাৰ, বাঠি, জোং, শেল, ঢাল, তৰোৱাল, গদা, তীব, ধনু আদিলৈ সদমলে যাত্ৰা কৰিছিল। ১১০০॥

মেখনাত সেনাপতিৰ সেনাবাহিনী দেখি নীলা বান্দৰে উভহৰে মাত লগালে। হেৰ' অৰুণ মেখনাত আজি তুমি মোৰ হৃদয়ত তিলমাত্ৰও বন্ধ নাপাৰা। এইবাৰ তুমি তোমাৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱা নহ'ব। আজি তুমি চিৰনিদ্ৰাত যগন হ'ব লাগিব। ১১০১॥

নীলা সেনাপতিয়ে বান্দৰ সৈন্যবিলাকক ৰাক্ষস বাহিনীক আক্ৰমণ কৰিবৰ কক্ষণে আহ্বান দিলে। কিংন্ত ৰাজ্যৰ অধীনৰ সুৰাণিকময়ো মাত লগালে- হেৰ' পদা মেখনাত হই সন্তুষ্ট প্ৰজাৰ পৰা আজিৰে ইয়াত উল্লিখিত হৈছেহি, কিংব কক্ষণে আনানে ? তোমাৰ পিতৃৰ সন্তোষক। ১১০২॥

তোমাৰ পিতাৰা চিপহৌলাহাক বধ কৰি ধাৰ্মিক পিঞ্চিছানাক লঙ্কাৰ ৰজা পাতিম। এই বুলি কৈয়েই সুখালিকাই বান্দৰ সেনাবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ আদেশ দিলে। বান্দৰ সেনাবিলাকে প্ৰকাণ্ড গছ, পৰ্বত, পাহাৰ উভালি ৰাক্ষসৰ সেনাবিলাকক জখে মখে মাৰিবলৈ ধৰিলে। এনে অৱস্থাত মেখনাতে ৰাক্ষস সেনাবিলাকক ৰথ চলাবলৈ নিৰ্দেশ দি নিজে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা তুমুল যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১১০৩॥

তেওঁ বান্দৰ সৈন্যবিলাকক এফালৰ পৰা কাটি মাৰি শেষ কৰি দিবলৈ আদেশ দিলে। ৰাক্ষস বিলাকে আদেশ পাই হাতত ঢাল, তৰোৱাল, যাঠি, জোং লৈ বান্দৰবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্দৰ সেনা আৰু ৰাক্ষস সেনাৰ মাজত এনেদৰে তুমুল সংগ্ৰাম হ'ল যাৰ পৰিণাম স্বৰূপে দুয়ো দলেৰে তেজৰ নদী ববলৈ ধৰিলে। মেখনাতে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা গৈ পূবফালে আশ্ৰয় ল'লে। ১১০৪॥

এইদৰে মেখনাতে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা গৈ এনেদৰে তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে যে তাৰ প্ৰভাৱত অগণন সৈন্যই প্ৰাণ এৰিব লগাত পৰিল। মেখনাতে এইবাৰ গৈ দক্ষিণ দ্বাৰৰ পৰা বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু দক্ষিণ দ্বাৰত যুৱৰাজ আন্ধাতা যুদ্ধৰ কাৰণে গ্ৰস্ত হৈ আছিল। মেখনাতকৈ দেখি যুৱৰাজ আন্ধাতাই মাত লগালে- হেৰ' মূৰ্খ মেখনাত, চোৰৰ দৰে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছ, তোৰ লাজ লগা নাই? যদি একাই তই ৰাক্ষস পুৰুষ হৱ তেন্তে সমুখ সমৰত অকতীৰ্ণ হ। ১১০৫॥

এইবাৰ তোক যমলোক দৰ্শন কৰাব পাৰোনে নোহোৱা চাইল। যুৱৰাজ আন্ধাতাৰ কথালৈ কৰ্ণপাত নকৰি মেখনাতে অবিৰাম বাণ বৰিষণ কৰি অসংখ্য বান্দৰ সেনা নিগাট কৰিলে। তাৰ পাছত তেওঁ উত্তৰ দিশলৈ গ'ল। উত্তৰ দিশৰ পৰা দুই লাখতকৈ অধিক বান্দৰ সেনা নিঘন কৰি দক্ষিণ দিশলৈ বুলি ৰাওনা হ'ল। তেওঁ বীৰ বান্দৰ বিলাক আৰু লামাণ্ড তথা লামানাকো বিৰাক্ত বাণ গ্ৰহাৰ কৰি মুৰ্চ্চিত কৰি পেলালে। ১১০৬॥

যেতিয়া সন্ধ্যা হৈ আহিল তেতিয়া মেখনাতে ভাবিলে- অসংখ্য বান্দৰ সেনা নিঘন কৰা হ'ল যেতিয়া আজিলৈ যুদ্ধ ইমানতে সামৰণি মৰা হাওঁক। যদি পৰি থকা বান্দৰ বিলাকক কাটি কুটি খৰিকত দি ৰাক্ষস বিলাকক পেট পূৰ্ণ কৰিবলৈ ভোজৰ দিয়া হওঁক। ১১০৭॥

এইবুলি মেখনাতে ৰাক্ষসসেনাবিলাকৰ সৈতে কৰ্মৰতীকৰি নগৰৰ অভিমুখে গোটাবাত্মা কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ৰাজ্যত গৈ তেওঁ পিতাক চিপহৌলাহাক ক'লে- আজি মই বান্দৰ সেনা সকলোকে শেষ কৰি আহিলো। ১১০৮॥

আনহে নালাগে লামাণ্ড আৰু লামানাকো যদি ধাৰ্মশাস্ত্ৰী কৰ্মী হৈ আহিছো। সেনাপতি



বীৰদৰ্শে পিতাকৰ আগত নিজ বীৰত্বৰ কথা দাঙি ধৰাত বাণেকে বৰ সজ্জাৰ প্ৰকাশ কৰিলে। মেখনাত আৰু বীৰ বান্ধুস সকলক ৰাজ ভড়ালৰ বহুমূলীয়া পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰি সন্মানিত কৰা হ'ল। ১১০৯ ॥

ইফালে বণভূমিৰ লামাঙ আৰু লাখানাকে মুখ্য কৰি সুৰাশিক (সুগ্ৰীৱ), নালা (নল), নীলা (নীল), কামুন্ডা, কঠমা, কাময়ুন্ডা, ফুলাম, কোপাখা, সুৰেণ (সুৰেন), মহেন্দ্ৰ, দেবেজ আদি বীৰ বান্ধুবিলাক ৰণত মেখনাতৰ ৰাণত যুগিঁত হৈ পৰি থাকিল। ১১১০ ॥

ইফালে মেখনাতৰ অমোঘ শক্তিৰ আগত কোটি কোটি বান্ধুৰ সেনাই প্ৰাণ এৰিলে আৰু বাকী পৰাজিত বীৰ বান্ধুৰ বিলাক অচেতন হৈ পৰি থাকিল। বণভূমিত বান্ধুৰ সেনাবিলাক ৰাশিৰ দ'মৰ দৰে দ'ম ৰাঙি পৰি থাকিল। কেৱল আনুমাৰ আৰু শিৰিছানা হৈ ৰাচি থাকিল। এওঁবিলাক এইকাৰণেই ৰাচি থাকিল পূৰ্বে ব্ৰহ্মাই এওঁবিলাকক বৰ প্ৰদান কৰা আছিল যে কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰই এওঁবিলাকক আঘাত কৰিব বা মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা অভিভূত কৰিব নোৱাৰে। ১১১১ ॥

## ॥ হনুমানৰ গন্ধমাদনৰ পৰা ঔষধ আনয়ন ॥

এনে পৰিস্থিতিত শিৰিছানা আৰু আনুমামে সৈ বৈদ্য চান্দুমাৰ (জাহ্নবান) ক নিবেদন কৰিলে যে আপুনি বেজালি কামত সুনিপুণ। গতিকে আপুনি কৰুণা নকৰিলে অগ্ৰগন সেনা নিপাত হ'ব। তদুপৰি লামাঙ আৰু লাখানাও মৃত্যুৰ মুখত পৰিব। শিৰিছানাৰ অনুৰোধত চান্দুমামে ক'লে- মেখনাতৰ তীব্ৰ বিৰাক্ত ৰাণৰ প্ৰভাৱত ময়ো অলৰ অচৰ হৈ চকু মেলিব নোৱাৰাত পৰিছো। ১১১২ ॥

আপুনি বীৰ আনুমামক মোৰ ওচৰলৈ যাতি দিয়ক। চান্দুমামৰ পৰামৰ্শমতে শিৰিছানাই আনুমামক হাত ৰাউল দি যাতিলে। ১১১৩ ॥

আনুমাম উপহিত হোৱাত চান্দুমামে ক'লে- লিৰামুক পৰ্বতৰ সিপাৰে ঐলা পৰ্বত। তাতে চাহায্যপাতি ব্ৰহ্মাই সৃষ্টিৰ আদি পাতনিত চাৰিবিধ ঔষধ ৰোপণ কৰি গৈছিল। তাতেই মৃতসঞ্জীৱনী ঔষধ আছে। চাৰিবিধ ঔষধ-শিছোকৰণী, মালিতাফল, চোলোলী, চুপন কোলোলী হন জালিনী। ১১১৪ ॥

ভূমি সেই পৰ্বতৰ পৰা সেই চাৰিবিধ ঔষধ লৈ আহোঁগৈ। সাত্ৰবান, ঔষধ আনোতে যাতে ৰাতি নুপুৱাই। ৰাতি পুৱালে আমি সকলোৱেই ধৰিম। খোজ কঢ়ি গলে ১২ (বহু)কছৰ লাগিব। ভূমি অতি সোনকালে ভূমি আহিবা। ১১১৫ ॥

চান্দুমামৰ পৰামৰ্শমতে আনুমামে চকুৰ পচৰতে আকল ধাৰলৈ জাপ মাৰিলে। তেওঁ বাহুৰেমে সৈ মৃত সঞ্জীৱনী ঔষধ বহু পৰ্বতত উপহিত হ'ল। আনুমামে ঔষধ গিলি নোহোৱাত বহু

বিপাণ্ডিত পৰিল। ১১১৬॥

কোনো উপায় নাপাই আনুমায়ে সেই পৰ্বতত বাস কৰা দেৱ দেৱী সকলক প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে- মই বোধিসত্ত্ব লামাঙৰ একমুখ ভক্ত। মই তেওঁৰ নিমিত্তেই এই পৰ্বতত দৰৱ বিচাৰি আহিছো। লঙ্কাধিপতি চিপহৌলাছাই লামাঙৰ পত্নী নাংসীতাক হৰণ কৰি নি লঙ্কাত ৰাখিছে। প্ৰভু লামাঙে এতিয়া চিপহৌলাছাৰ ৰাক্ষস সৈন্যৰ লগত অবিৰাম যুদ্ধ কৰি আছে। ১১১৭॥

ৰণভূমিত এতিয়া ৰাক্ষসৰ বিষাক্ত বাণৰ প্ৰহাৰত তেওঁবিলাক মূৰ্ছা গৈ আছে। সুখালিকা নালা, নীলা আদি বীৰ বান্দৰ আৰু লামাঙ তথা লাখানাও অচেতন হৈ পৰি আছে। তেওঁ বিলাকৰ আৰোগ্যৰ নিমিত্তে চাম্পুমায়ে মোক এই পৰ্বতৰ পৰা দৰৱ নিবলৈ পঠাইছে। ১১১৮॥

তোমালোকে দয়া কৰি মোক ঔষধ তুলি দি অতি সোনকালে তেওঁবিলাকৰ ওচৰলৈ বিদায় দিয়া। আনুমায়ে গোটেই পৰ্বতটো ঔষধ বিচাৰি চলাথ কৰিলে। কিন্তু ক'তো দৰৱৰ সন্ধান নাপাই অত্যন্ত ক্ৰোধত তেওঁ জ্বলি পকি উঠিল। কোনো উপায় নাপাই অৱশেষত পৰ্বতটোকে খণ্ড বিখণ্ড কৰি উঠাই লৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলে। আনুমায়ে শৰীৰৰ সমস্ত শক্তি প্ৰয়োগ কৰি পৰ্বতটো জোকাবিলৈ ধৰিলে। জোকাৰত গছ গছনি তথা জীৱ জন্তু বিলাকৰ চিঞৰ ৰাখৰত পৰ্বতৰাজে ঋষিৰ বেশেৰে আহি আনুমামৰ ওচৰত থিয় হৈ ক'লে- এই পৰ্বতটো খহোৱাৰ তোমাৰ উদ্দেশ্য কি? ১১১৯॥

ঋষিৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত আনুমায়ে ক'লে- এই পৰ্বতটো দ্বাণ্ডি স্মাগৰৰ পাৰলৈ লৈ যাম। কাৰণ সাগৰৰ তীৰত লামাঙ আৰু লাখানা তথা অসংখ্য বান্দৰ সৈন্য যুদ্ধ কৰি মূৰ্ছিত হৈ পৰি আছে। এই পৰ্বতত ঔষধৰ বৃক্ষ আছে। গতিকে পৰ্বতটোকে দাণ্ডি নিয়াৰ মানস কৰিছো। ১১২০॥

আনুমামৰ কথাত ঋষিয়ে ক'লে- তুমি পৰ্বতটো উঠাই নিব নালাগেগৈ। মই তোমাৰ আৱশ্যকীয় দৰৱ দেখুৱাই দিম। আনুমামৰ অটল পৰাক্ৰমত ৰশীভূত হোৱা পৰ্বতৰাজ ঋষিয়ে কাল বিলম্ব নকৰি আনুমামক ঔষধৰ গছ দেখুৱাই দিলে। আনুমামেও ঔষধ পাই সময় নষ্ট নকৰি বায়ুবেগে গৈ লামাঙ আৰু লাখানাৰ কাষ পালেগৈ। এইদৰে আনুমামে অচেতন হৈ পৰি থকা লামাঙ আৰু লাখানা তথা সেনাবিলাকৰ গাত ঔষধ সানি দি বিছনিৰে বা দিয়াত-সকলোটি উঠি বহিল। ১১২১॥

ৰণক্ষেত্ৰত লামাঙৰ কিমানবিলাক সৈন্য সামন্ত অচেতন হৈ পৰিছিল সেই সকলোৱেই লামাঙৰ মহিমামণ্ডিত অপাৰ শক্তিৰ প্ৰভাৱত প্ৰাণ পাই উঠিল। সৈন্যৰ হানি বিধিনি হোৱা নাছিল। সৈন্যবিলাকে প্ৰাণ পাই উঠি পুনৰ আনন্দত কিৰিলি পৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাতি পুৱাৰ লগে লগে কোলাহল শ্ৰুতি চিপহৌলাছাই ভাবিলে যে লামাঙ আৰু লাখানাৰ মৃত্যু হোৱা নাই। ১১২২॥

চিপহৌলাছাৰ ৰঙে গৈ মুৰব্বীৰ আগ পালেগৈ। ততালিকে ৰাক্ষস বিলাকক আদেশ

দিলে তইতে দুৱাৰত ডাং মাৰি লগাই বাহিৰত পহুৱা দি থাকহ'ক। চিপহৌলাকাই মনে মনে গুণা গাঁথা কৰিবলৈ ধৰিলে। আমাৰ সৈন্য মৰিলে পুনৰ ঘূৰি নাহে। কিন্তু লামাঙৰ সৈন্য মৰিলে পুনৰ প্ৰাণ পাই জপিয়াই উঠে। চিপহৌলাকাই ৰাক্ষসসেনাবিলাকক সাৱধানে পহুৱা দি থাকিবলৈ ক'লে। ১১২৩॥

বান্দৰ সেনাৰ অধিপতি সুখালিকাই প্ৰাণ পাই উঠি ক'লে- হে প্ৰভু! লামাঙ! আজি চাৰি পাঁচ দিনে ৰাক্ষসবিলাকে শিবিৰৰ বাহিৰ হোৱা নাই। সকলো ৰাক্ষসে দুৱাৰত ডাং লগাই ভিতৰ সোমাই আছে। ১১২৪॥

## ॥ ৰাক্ষস শিবিৰত অগ্নিসংযোগ ॥

সুখালিকাৰ কথাত লামাঙে চাম্পুদামক মাতি আনি ইয়াৰ বহস্যনো কি গণনা কৰি চাবলৈ ক'লে। লামাঙে ক'লে-ৰাক্ষসবিলাক যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ কিয় অহা নাই? আজি চাৰি পাঁচদিনে দুৱাৰত দুৱাৰ দাং লগাই ৰাক্ষসৰ লগত চিপহৌলাকাই কি মন্ত্ৰণা কৰি আছে তাৰহে বহস্য বুজিব পৰা নাই। গতিকে তোমাৰ জ্যোতিষী প্ৰতিভাৰে ভালদৰে মজলখন চোৱাচোন। লামাঙৰ কথা শুনি চাম্পুদামে ক'লে-প্ৰভু! আপুনি আমাৰ বান্দৰ সেনাবিলাকক আদেশ দিয়ক যাতে সিবিলাকে গৈ ৰাক্ষসৰ ঘৰ বিলাকত অগ্নি সংযোগ কৰে। তেতিয়া সিহঁতে অনাম্যাসে ৰাহিৰলৈ ওলাই আহিব। চাম্পুদামৰ পৰামৰ্শমতে লামাঙে বান্দৰ সেনাবিলাকক আদেশ দিলে। বান্দৰ বিলাকেও কাল বিলম্ব নকৰি ৰাক্ষসৰ শিবিৰ বিলাকত জপিয়াই পৰিল আৰু অগ্নিসংযোগ কৰিলে। ১১২৫॥

অগ্নিসংযোগ কৰি দিয়াৰ ফলস্বৰূপে ৰাক্ষস বিলাকৰ ঘৰ দুৱাৰ বিলাক পুৰি ভস্ম হ'ল। স্বলন্ত অগ্নিৰ সন্মুখত ৰাক্ষস বিলাকে তিষ্ঠিব নোৱাৰি যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। কিছুমান ৰাক্ষস অগ্নিত পৰি জাহ গ'ল। কিছুমান পুখুৰীত জাপ দি আৰু কিছুমান অগ্নিদহাই মৰিল। ১১২৬॥

কিছুমান ৰাক্ষসক বাটত ধৰি বান্দৰ বিলাকে মাৰম্ব কৰিলে, কিছুমানক হত্যা কৰিলে। কিমান ৰাক্ষস মৰিল তাৰ সীমা নাই। আনুমায়ে হতত একুৰা জোৰলৈ ৰাক্ষসবিলাকৰ মূৰে গম্মে জুই লগাবলৈ ধৰিলে। মুঠতে পুখুৰীত আৰু জুইত জাপদি যবা ৰাক্ষসৰ সংখ্যা অগণন। ১১২৭॥

অগ্নিসংযোগৰ ফলত ত্ৰিশকোটৰো অধিক ৰাক্ষসে প্ৰচণ্ড অগ্নিত দহ হৈ মৃত্যু বৰণ কৰিলে। সেই প্ৰচণ্ড অগ্নিত লক্ষা মহানগৰীৰ অসংখ্য হাতী, ঘোঁৰা, বৰ, ঘৰ দুৱাৰ পুৰি একেবাৰে ভস্মীভূত হ'ল। জুইৰ বিধিভিত্তি বিলাক আকাশৰ ফালে চঢ়িছ বোজন পৰিমাণ কুলজাৰিৰ দৰে ব'ব ধৰিছিল। ৰাক্ষসৰ দ্বাজত হাহাকাৰ লাগিল। ১১২৮॥

যুদ্ধৰাজ আৰুতাই বান্দৰ সেনাবিলাকক আদেশ দিলে- তোমালোক প্ৰত্যেকেই দুৱাৰ মূৰে মূৰে পহুৱা দি থাকিবহাঁক। ৰাক্ষসবিলাক তোমালোকৰ ওচৰলৈ আহিলে সিহঁতৰ গাভ জুই লগাই

দিবাইক। এইদৰে বান্দৰবিলাকে বান্ধসৰ ঘৰে ঘৰে পহৰা দিয়েই থাকিল। ১১২৯॥

## ॥ কুস্ত নিকুস্তৰ বণ যাত্ৰা আৰু মৃত্যুবৰণ ॥

এনে পৰিস্থিতিত লঙ্কাধিপতি চিপহৌলাঙ্কাই বান্ধসবিলাকক আদেশ দিলে- তইতে গৈ বান্দৰবিলাক ধৰি ধৰি খাই পেলাইক। তেওঁ কুস্ত নিকুস্ত নামেৰে সেনাপতি দুজনক আদেশ দিলে- তোমালোকে বান্দৰ সেনা বিলাকক সমূলক্ষে ধংস কৰি আহাইক। ১১৩০॥

চিপহৌলাঙ্কাৰ আদেশানুসাৰে কুস্ত নিকুস্তই কোটি কোটি সৈন্য সামন্ত লৈ বান্দৰবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবৰ কাৰণে আগবাঢ়িল। তেওঁলোক দুই ককাই ভাইয়ে পশ্চিম দুৱাৰেদি পাৰহৈ গৈ বান্দৰ সেনাক আক্ৰমণ কৰিলে। কুস্ত নিকুস্ত দুই ককাই ভাই কুমলানখাৰ পুতেক আছিল। ১১৩১॥

বান্ধস সেনাবিলাকে হাতত তৰোৱাল আৰু প্ৰকাণ্ড গদালৈ বান্দৰবিলাকক প্ৰচণ্ডভাৱে আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ধনুৰ শৰত আৰু মাৰধৰৰ কোবত বহুত বান্দৰ সেনাই প্ৰাণ এৰিলে। বান্দৰ বিলাকেও শিল, পাথৰ আদিৰে বান্ধসবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে বান্ধসৰ সৈন্যৰ মৃত্যুৰ সংখ্যাও অধিক হ'ল। মুঠৰ ওপৰত দুয়োপক্ষৰ মাজত তুমুল সংগ্ৰাম হ'বলৈ ধৰিলে। ১১৩২॥

যুদ্ধভূমি বৃষ্টিপাত আৰু ধুমুহা বতাহৰ কোবত ধূলি কুঁৱলী হ'ল। দুয়োপক্ষৰ হতাহতি, যুদ্ধ আৰু সংঘৰ্ষৰ ফলত তেজৰ নদী বৈ গৈছিল। ১১৩৩॥

যুৱৰাজ আঙ্কাৰ্তা আৰু থুমালা ছায়পাতিয়ে ক্লিশাৰোজন প্ৰদান শিলাখণ্ড নিষ্ক্ষেপ কৰি কুস্ত নিকুস্তৰ অৱস্থা একেবাৰে কাহিল কৰি তুলিলে। সেনাপতি বান্ধসদুজনেও ধনুৰ বাণ মাৰি বান্দৰ সেনাক ছেদেলি ভেদেলি কৰি দিলে। তেতিয়া লামাঙে বান্ধস বিলাকক খেদি পঠাবৰ কাৰণে বান্দৰ সেনাসকলক আদেশ দিলে। ১১৩৪॥

লামাঙে কামুঙা, কোপাখা, ছুখেন বীৰক ক'লে- তোমালোকে বান্ধসবিলাক মৰিয়াই সীমান্তৰ বাহিৰ কৰি দিয়া। গছ উভালিলে তাৰে প্ৰহাৰ কৰি আৰু শিলাখণ্ড দিয়াই বান্ধসবিলাকক হটাৰ পৰা নাছিল। বান্ধসৰ উৎপাত সহিব নোৱাৰি সুখালিকা বান্ধসৰ বন্ধৰ ওপৰত অপিয়াই পৰিল। তেওঁ বান্ধসবিলাকক তীব্ৰ ভাৱে ক'বলৈ ধৰিলে। ১১৩৫॥

এইবাৰ তইতৰ কোনোপধ্যে বন্ধা নহ'ব। বান্ধস বীৰসকলেও প্ৰত্যেককৈ ক'লে- এইবাৰ বাক লেখা যাব, তোমালোকে কি উপায়েৰে আমাক নিহত কৰিবলৈ আহিছ। এইবুলি কুস্ত নিকুস্তই অবিৰাম বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। তাকে দেখি সুখালিকাই ক'লে- হেৰু অৰু বান্ধসইত ! তইতৰ চৰিত্ৰ বাপেৰে আহি প্ৰাণ বিসৰ্জন দি গ'ল। এতিয়া তইতৰ পাল পৰিছে। এইবুলি কৈয়েই সুখালিকা সিহঁতৰ ওপৰত অপিয়াই পৰিল। আৰু সিহঁতৰ বন্ধুৰ তথা বান্ধস বিলাক যদি

ল'লে। ১১৩৬॥

সুখালিকাই ক'লে- হেৰ' পাৰশু ৰাক্ষসহঁত ! তহঁতে গম নাপাহনে কি যে তহঁতৰ বাপেৰ কুমকানখাই আমাৰ হাততেই প্ৰাণ এৰিলে। বাকী তহঁতৰ ধনু কাঁড় মোৰ হাততেই আছে বুলি সিহঁতৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল আৰু কুস্ত নিকুস্তৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাব ধৰিলে। ১১৩৭॥

কুস্তৰ মৃত্যুৰ পিছত নিকুস্তই বান্দৰৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। সুখালিকা আৰু নিকুস্তৰ মাজত অবিৰাম যুদ্ধ কৰি সুখালিকা ভাগৰি পৰিছিল হেতুকে আনুমায়ে নিকুস্তক আক্ৰমণ কৰিলে। ১১৩৮॥

নিকুস্তই গদাৰে আনুমাযক প্ৰহাৰ কৰিলে। গদাৰ কোবত আনুমায অচেতন হৈ পৰিল। তাৰ পাছত নিকুস্ত নগৰলৈ গুছি গ'ল। ১১৩৯॥

আনুমাযৰ অৱস্থা দেখি ৰাক্ষস বিলাকে খিল খিল কৰি হাঁহিবলৈ ধৰিলে। আনুমায লাহে লাহে সুস্থ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। চকুৰ পচাৰতে তেওঁ দাঁত কামুৰি নিকুস্তৰ মূৰটো ছিঙি পেলালে। আৰু জাপ মাৰি গৈ লামাঙক এই খবৰ দিলেগৈ। ১১৪০॥

ইফালে লঙ্কাধিপতি চিপহৌলাকা পুত্ৰৰ বিয়োগত শোকাভিভূত হৈ পৰিল। ১১৪১॥

## ॥ তৰণী সেনক যুদ্ধলৈ প্ৰেৰণ ॥

চিপহৌলাকাৰ হাত সুদা হৈ গ'ল। কাৰণ তেওঁৰ বিমান বিলাক সাংসী বীৰ আছিল সেই সকলোৱেই যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে। অৱশেষত ৰাক্ষস ৰাজে ন কৈ শিখিন্ধাৰ পুত্ৰ তৰণী সেনক মাতি আনি যুদ্ধ কৰিবলৈ ক'লে। ১১৪২॥

আমাৰ দেশৰ প্ৰায়বিলাক মহাবীৰে যুদ্ধত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে। তোমাৰ পিতৃৰাই মোৰ ওপৰত খং ৰাগ কৰি শত্ৰু পক্ষৰ লগত হাত মিলাই শত্ৰুৰ আশ্ৰয় গ্ৰাৰ্থী হৈ আছে। তুমি এতিয়া শত্ৰু পক্ষৰ লগত যুদ্ধ কৰি ৰাজ্যৰ মান সন্মান তথা পৌৰুষ অক্ষুৰ ৰাখিব লাগিব। ৰজাৰ আদেশ পাই তৰণী সেন যুদ্ধৰ বেণেৰে মাকৰ ওচৰত বিদায় ল'বলৈ গ'ল। ১১৪৩॥

তৰণী সেনে মাকক গৈ ক'লে- মোক ৰজাই যুদ্ধৰ নিমিত্তে পঠাইছে। গতিকে আপুনি আৰ্ণাৱাদ প্ৰদান কৰি আনন্দ মনেৰে মোক বিদায় দিয়ক। মাকে ক'লে-ৰোগা এটা কথা, লামাঙৰ বিপক্ষে তুমি যুদ্ধ কৰা উচিত নহ'ব। ১১৪৪॥

কাৰণ তোমাৰ পিতৃৰাই ৰজাৰ লগত মনোমালিন্য ঘটাব কৰণে ৰাজ্য ত্যাগ কৰি লামাঙৰ আশ্ৰয় লৈছে। লামাঙ সাধাৰণ মনুষ্য নহয়। তেওঁ দৰ্শন ৰোষিস্থ। তেওঁ নকৰণে জাহি অযুৰ্দ্ধাৰ তাতচাৰাখাৰ স্বৰত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছে। মাকৰ কথা শুনি তৰণী সেনে ক'লে- আই। ৰজাৰ আদেশ অমান্য কৰাটো উচিত নহয়। যদি মোৰ মৃত্যু লামাঙৰ স্বৰত আছে তেন্তে মোৰ আত্মাই দৰ্শন চিহ্ন

শাস্তি লাভ কৰিব। ১১৪৫॥

## অধ্যায়- ২৩

তৰণীসেনে সৈন্য সামন্ত সহিত যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ ওলাল। সৈন্যবিলাকে ঢাল, তৰোৱাল, যাঠিলৈ বাদ্যযন্ত্ৰ বজাই যাবলৈ ধৰিলে। ১১৪৬॥

তৰণীসেনে লামাঙৰ নাম লিখি ৰথৰ আগত আঁৰি ল'লে। পোচাকত নাম লিখি ল'লে আৰু ধীৰে ধীৰে ৰামনামী পতাকা উৰুৱাই যাবলৈ ধৰিলে। ১১৪৭॥

ৰথ লাহে লাহে লামাঙৰ শিবিৰৰ ফালে আগবাঢ়িল। ৰাক্ষসৰ ৰথত লামাঙৰ নাম লিখা পতাকাখন দেখি নালা বান্দৰ হুংকাৰি উঠিল - এতিয়া তুমি ৰামনামী পতাকা দেখুৱাই কোনো লাভ নাই। এতিয়া লামাঙৰ হাতত তোমাৰ প্ৰাণ বায়ু উৰি যাব। এই বুলি নীলা বান্দৰে সেনাবিলাকক ৰাক্ষসক আক্ৰমণ কৰিবলৈ আদেশ দিলে। ১১৪৮॥

বান্দৰ সেনাবিলাকে কাল বিলম্ব নকৰি ৰাক্ষস সেনাৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। কিন্তু তৰণী সেনাৰ অমোঘ বাণৰ প্ৰহাৰত তিষ্ঠিব নোৱাৰি যেনি তিনি পলাই পত্ৰং দিবলৈ ধৰিলে। তৰণী সেনাৰ বল বিক্ৰম দেখি লামাঙে পিফিছানাক সুধিলে - এইজনতো কম বীৰ নহয়। এওঁ বাক কোন? পিফিছানাই তেতিয়া ক'লে - তেওঁৰ নাম তৰণী সেন। তেঁৱো ৰাজকুমাৰে পুত্ৰ। ১১৪৯॥

পিফিছানাই আৰু লামাঙৰ কথোপকথনত তৰণীসেনে ভাবিলে - লামাঙে তেওঁক বধ নকৰিবনে কি? যদি লামাঙে বধ নকৰে তেন্তে ৰাজ্যৰ ফালে ঘূৰি যাব লাগিব। এই বুলি তৰণীসেনে লামাঙৰ ফালে ৰথ চলাই যাবলৈ ধৰিলে। নীলা বান্দৰে তৰণীক ৰাট আগুচি ধৰি ক'লে - অশ্বম ৰাক্ষস! তুমি আমাৰ প্ৰভু লামাঙলৈ তিলমাত্ৰও ভয় কৰা নাই। ইমানেই তোমাৰ অহঙ্কাৰ, এইবাৰ তোমাৰ কোনোমতেই নিষ্কাৰ নহ'ব। ১১৫০॥

লামাঙে মনে মনে খিৰাং কৰিলে এওঁ নিশ্চয় পিফিছানাকে পুত্ৰ হ'ব। বান্দৰ বিলাকে তৰণী সেনক ইতিকিং কৰি ক'লে - লামাঙৰ ভয়ত লামাঙৰ নাম তোমাৰ ৰথত আৰু পোচাকত লিখি চতুৰালি কৰিছা। ১১৫১॥

বান্দৰ বিলাকে গছ উচালি লৈ তৰণীক প্ৰচণ্ড আঘাত কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু তৰণীয়ে তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰি নীলাক মুছিত কৰি পেলালে। নীলাৰ অৱস্থা দেখি আনুমায়ে তৰণীৰ বৰখন জোকাবিলৈ ধৰিলে। কিন্তু তৰণীয়ে লোহাৰ গদায়ে আনুমায়ে আৰু যুৱৰাজ আত্মতাকো তৰণীয়ে গদাৰে প্ৰহাৰ কৰি ওকৰাই পেলালে। দুঠোঁতে মহাৰ বীৰ বান্দৰ বিলাকক তৰণীয়ে অচেতন কৰি পেলালে। তেতিয়া লাখানাই ৰথ প্ৰহাৰ কৰিলে। কিন্তু তৰণীয়ে লাখানাক বাণ কাটি ৰঙা বিখণ্ড কৰি পেলালে। তৰণী আৰু লাখানাক মাৰাৰ এনে সংঘৰ্ষ হ'ল যে কোনেও কালে ঘটিব পৰা নাই।

১১৫৩ ॥

লামাঙে তেতিয়া ক'লে- মই ভাবিছিলো তবণীয়ে মোৰ প্ৰতি ভয় ৰাখি সন্মান ৰাখি কাম কৰিব। কিন্তু মোৰ প্ৰতি তেওঁ অলপো কেৰেপকে কৰা নাই। তেওঁ মোৰ প্ৰতি শুদ্ধা ভক্তি ৰখা হ'লেতো মোলৈ কেতিয়াও বাণ প্ৰহাৰ নকৰিলোহেঁতেন। পিক্ষিছানাই ক'লে-যদি তেওঁক মৰাত পলম কৰে তেন্তে কাৰ্য্যত সিদ্ধি লাভ কৰা টান হ'ব। ১১৫৪ ॥

কাৰণ তবণী সেনৰ হাতত ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ আছে। গতিকে তবণী সেনক নিধন কৰিব নোৱাৰিলে পৰিস্থিতি বিষম হ'ব। তবণী সেনক ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ প্ৰহাৰ কৰিহে মাৰিব পৰা হ'ব। পিক্ষিছানাই পৰামৰ্শমতে লামাঙে ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ প্ৰহাৰ কৰি তবণী সেনক বধ কৰিলে। ১১৫৫ ॥

তবণীৰ মৃত্যুত পিক্ষিছানাই মৰাণটোৰ ওপৰত পৰি হুৰাওবাত্ৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। এনে আচৰিত শোকাবহ পৰিস্থিতি দেখি লামাঙে পিক্ষিছানাক সুধিলে- তুমি তবণীৰ মৃত্যুত কিয় শোক কৰিব লগাত পৰিল। ইয়াৰ নিশ্চয় কিবা ৰহস্য আছে। পিক্ষিছানাই তেতিয়া ক'লে- হে প্ৰভু! এইটো মোৰ অতি আদৰৰ আৰু মৰমৰ পুত্ৰ। ১১৫৬ ॥

লামাঙে ক'লে-এইটো বৰ ডাঙৰ কথা হ'ল। তুমি মোক আগতে কিয় নকলা? তোমাৰ পুত্ৰ বুলি জনা হ'লেতো মই তবণীক কেতিয়াও বধ নকৰিলোহেঁতেন। পিক্ষিছানাই প্ৰত্যুত্তৰত ক'লে- ক্ষত্ৰিয় হ'লে ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম্ম ৰক্ষা কৰিবই লাগিব। ১১৫৭ ॥

এনে শোকাবহ পৰিস্থিতিত লামাঙ, লাখানা আৰু বান্দৰ সেনাবিলাকে পিক্ষিছানাক তবণীৰ মৃত্যুত সান্ধনা দিবলৈ ধৰিলে। আৰু তবণীৰ আত্মাৰ সদগতি কামনা কৰিলে। ইফলে বান্ধস সেনাই গৈ চিপছৌক তবণীৰ মৃত্যুৰ বাতৰি দিয়াত শোকত বিহ্বল হ'ল। ১১৫৮ ॥

এটা দুটা কৰি মোৰ সকলো বিলাক পুত্ৰই যুদ্ধক্ষেত্ৰত গ্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। মহা মহা বীৰ বান্ধস বিলাকো যুদ্ধলৈ গৈ পুনৰ ঘূৰি নাহে এই বুলি উচ্চহৰে কান্দি কান্দি বান্ধস ৰাজ ব্যাকুল হৈ পৰিল। ১১৫৯ ॥

চিপছৌলাঙাই আক্ষেপ কৰি ক'লে- লামাঙৰ সেনা যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত মৰিলেও পুনৰ জীৱিত হৈ উঠে। কিন্তু মোৰ সেনা বিলাক মৰিলে আৰু জীৱিত হৈ নুঠে। এই বুলি বান্ধসৰাজে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১১৬০ ॥

চিপছৌলাঙাৰ বিলাপৰ ধ্বনিয়ে ৰাজভৱনত থলকনি লগালে। বিলাপত এটাই ঘাৱ ধ্বনি, সেয়া হ'ল “মোৰ পৰাক্ৰমী বীৰ পুত্ৰ আৰু বীৰ সেনাবিলাক বশভূমিৰ পৰা পুনৰ ঘূৰি নাহে।” চিপছৌলাঙাৰ কান্দোনত পুতেক সোখনাতে ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি ক'লে- পিতা! আপুনি ইমান ক্ৰন্দন কিয় কৰিছে? মোৰ নিচিনা বীৰ পুত্ৰ থাকোঁতে আপুনি কি দিখিতে চিঞ

কৰিছে। আপুনি এই বিষয়ে তিলমাত্রও চিন্তা নকৰিব। ১১৬১॥

পুতেকৰ সাহসপূৰ্ণ কথাত চিপহৌলাক্কাই কিছু সান্ধুনা লাভ কৰিলে। বোপা! তুমি মেঘৰ আঁৰৰ পৰা সকলো বান্দৰ সেনা নিখন কৰিবা। প্ৰথমতে আনুমানিক বধ কৰিবা। ১১৬২॥

কাৰণ বান্দৰ সেনাবিলাক মৰাৰ লগে লগে আনুমায়ে ঔষধ আনি সেনাবিলাকক পুনৰ জীয়াই তোলে। আমাৰ সৈন্য মৰিলে জী উঠাৰ প্ৰশ্নই নুঠে। কিন্তু বান্দৰ সেনাৰ ক্ষেত্ৰত ওলোট। গতিকে আনুমানিক বধ কৰিব পাৰিলে বাকী বান্দৰ অনায়েসে ঘৰমুৱা হ'ব। ১১৬৩॥

## অধ্যায়-২৪

### ॥ মায়া নিৰ্মিত সীতাৰ শিৰচ্ছেদ ॥

চিপহৌলাক্কাৰ অনুমতি পাই মেখনাতে ৰাজসভাত গৈ চিন্তাভাৱনাত নিমগ্ন হ'ল। কি উপায়েৰে গৈ বান্দৰ সেনা বিলাকক সমূলক্ষে নিখন কৰিব পাৰি তাৰ উপায় চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্দৰ সেনাবিলাকৰ মৰণ পিতৃচি ৰাক্ষসৰ মায়া জালৰ দ্বাৰাহে সম্ভৱ হ'ব। ৰাজমিত্ৰী পিতৃচিক মাতি আনি মেখনাতে ক'লে- তুমি নাংসীতাৰ এনে এটা অবিকল প্ৰতিমূৰ্ত্তি নিৰ্মাণ কৰা যাক দেখুৱালে বান্দৰ সেনাবিলাক ভয়ত ত্ৰাহি ত্ৰাহি হৈ নিজ দেশলৈ ঘূৰি যাব। যুৱৰাজ মেখনাতৰ আদেশক্ৰমে পিতৃচিয়ে নাংসীতাৰ এটা প্ৰতিমূৰ্ত্তি নিৰ্মাণ কৰিলে। ১১৬৪॥

ৰাজমিত্ৰী পিতৃচিয়ে নাংসীতাৰ অবিকল প্ৰতিমূৰ্ত্তিটো আনি যুৱৰাজৰ হাতত দিয়াত মূৰ্ত্তি দেখি মেখনাত বৰ আনন্দিত হ'ল। অগণন সেনাবাহিনী লৈ মেখনাতে ততালিকে ৰণক্ষেত্ৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৰাক্ষস সেনাবিলাকক সুসজ্জিত কৰি মেখনাতে ৰখলৈ আকাশৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ১১৬৫॥

মেঘৰ আঁৰৰ পৰা মেখনাতে মাত লগালে- হেৰ' মূৰ্খ বান্দৰহঁত! এইবাৰ তইবৰ কোনোপধ্যে নিস্তাৰ নহ'ব। তাৰ পাছত দুয়োপক্ষৰ মাজত তয়াময়া যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। বীৰ বান্দৰ বিলাকে গছ উভালি, শিল, পাথৰলৈ তয়াময়া যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১১৬৬॥

আনুমায়ে এজোপা প্ৰকাশ গছ উভালিলে মেঘৰ আঁৰে আঁৰে মেখনাতক বিচাৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু যুদ্ধ চলি থকা অৱস্থাতে মেখনাতে নাংসীতাৰ মায়া মূৰ্ত্তিটো খণ্ড বিখণ্ড কৰি ফাটি তাৰ পৰা হলা হলে তেজৰ নদী বোৱাই বান্দৰ সেনাবিলাকক দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। ১১৬৭॥

তাকে দেখি আনুমায়ে তৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'লে- হেৰ' মূৰ্খ বান্দৰ মেখনাত! তই নাৰী হত্যা



কৰি মহাপাপ কৰিলি। তই এতিয়াই নৰকগামী হ'ব লাগিব। পুৰুষহে নাৰীৰ ওপৰত ইমান পাশবিক অত্যাচাৰ কিয় ? নাৰী হত্যাকাৰী তোৰ সমান পাপিষ্ঠ আৰু এই সংস্কাৰত হয়তো নোলাব। ১১৬৮॥

আনুমাৰ্য নীতিপূৰ্ণ বচন শুনি মেখনাতে আকাশৰ পৰা মাত লগালে- হেৰ' মূৰ্খ অৰণ্যৰ বান্দৰ। বনত ঘূৰি ফুৰা বান্দৰে এইবিলাক নীতি শিক্ষানো ক'ব পৰা পালি ? মোৰ কাম কি তইতে চাই ল। প্ৰথমতে নাংসীতাৰ শিৰচ্ছেদ। তাৰ পাছত লামাঙ আৰু লাখানাক টুকুৰা টুকুৰ কৰি কাটি ছিঙি ৰাক্ষস বিলাকক খাবলৈ দিম। ১১৬৯॥

বাকী যিমান বিলাক অৰণ্যৰ বান্দৰ কিংতা ৰাজ্যৰ পৰা আহিছে সিহঁতৰ প্ৰত্যেকটোকে কাটি কুটি লগু ভগু কৰি ৰাক্ষস বিলাকক ভোজন কৰিবলৈ দিয়া হ'ব। এই বুলি সান্নিধ্য বাণী শুনাই মেখনাতে নাংসীতাক দুটুকুৰা কৰি কাটি পেলালে। এই দৃশ্য দেখি আনুমাৰ্য একেবাৰে মৰাহত হ'ল। ১১৭০॥

অৱশেষত বান্দৰ সেনাবিলাকে শোকত অভিভূত হৈ প্ৰভু লামাঙক নিবেদন কৰিলে- প্ৰভু ! আমি ইমান কষ্ট কৰি এনেয়ে যুদ্ধ কৰিলো। কাৰণ আমাৰ চকুৰ আগতে পাবশু মেখনাতে নাংসীতাক আহি দুটুকুৰা কৰি তেজৰ নদী ৰোৱাই দিলে। গতিকে ইমান কষ্টেৰে কৰা আমাৰ লজ্জা অভিযানৰ পৰা কোনো লাভ নহ'ব। ১১৭১॥

আনুমাৰ্যৰ কথা শুনি সকলো বান্দৰে দুখ কৰিবলৈ ধৰিলে। লামাঙ, লাখানা, সুখালিকা আৰু যুৱৰাজ আন্ধাতাই হুৰাওবাবে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ১১৭২॥

লামাঙ আৰু লাখানাৰ বিলাপ শুনি শিৰিৰৰ পৰা লৰা ঢপৰাকৈ পিফিছানাই আহি বিলাপৰ কাৰণ সুধিলে। তেওঁক কোৱা হ'ল যে মেখনাতে আনুমাৰ্যৰ সাক্ষাতে নাংসীতাক কাটি পেলালে। ১১৭৩॥

পিফিছানাই তেতিয়া লামাঙ আৰু লাখানাক নিৰ্ভয় দি ক'লে- আপোনালোকে এই বিষয়ে অকনো চিন্তা নকৰিব। কাৰণ ৰাক্ষসৰ মায়াৰ অস্ত্ৰ নাই। নাংসীতাক কোনেও কাটিব নোৱাৰে। যি নাংসীতাক মেখনাতে কাটিছে সেয়া মায়া নিৰ্মিত নাংসীতাহে। ১১৭৪॥

আপোনালোকে যদি ষ্টোৰ কৰাত বিশ্বাস কৰা নাই তেন্তে অশোকবনত নিৰীক্ষণ কৰি আহক। পিফিছানাৰ কথামতে আনুমাৰ্যে অশোকবনলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১১৭৫॥

আনুমাৰ্যে নাংসীতাক অশোকবনত বহি থকা দেখি আহি সকলো সজ্ঞাত সকলোকেই আশ্চৰ্য লাভ কৰিলে। ইফালে মেখনাতে ৰাজ্যলৈ ঘূৰি গৈ সকলো বৃত্ত ৰূপ পিতাকক অৱগত কৰিলে। ১১৭৬॥

মেখনাতে গৈ চিগুইলাক্ষক ক'লে- মই একজনী নাংসীতাৰ দামাৰায় প্ৰতিসূৰ্ত্তি সজাই দি

বান্দৰ সেনাৰ আগত কাটি দিয়াত সিহঁতে ভয়ত আক শোকত আতুৰ হৈ লামাঙক সবিশেষ জনাইছে আৰু যুদ্ধ পৰিত্যাগ কৰি নিজ দেশলৈ যাবলৈ প্ৰস্তুত হৈছে। এতিয়া যুদ্ধৰ কাৰণে কোনো চিন্তা নাই। পুতেকৰ বুদ্ধি কৌশল দেখি চিপহৌলাকাই প্ৰসন্ন হৈ তেওঁক বহুমূল্য পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰিলে। ১১৭৭॥

লামাঙে পিফিছানাক সুধিলে- এই মেখনাতক কোনেও নেদেখে। ইয়াক দেখাৰ উপায় কি? যি পৰিমিত মেখনাতক নিখন কৰিব পৰা নাযায়, সেই পৰ্যন্ত আমাৰ দুৰ্জয় অভিযানৰ সফলতা লাভ কৰিব পৰা নাযাব। গতিকে মেখনাতক বধ কৰাৰ কিবা এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১১৭৮॥

পিফিছানাই ক'লে-প্ৰভু! মেখনাতক সংসাৰৰ কোনেও নেদেখে আৰু মাৰিবও নোৱাৰে। কাৰণ তেওঁ ব্ৰহ্মাৰ পৰা ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ লাভ কৰা আছে। কোনো দেৱ মনুষ্যই নেদেখা আৰু মাৰিব নোৱাৰা বৰ লাভ কৰি থৈছে। ১১৭৯॥

ব্ৰহ্মাই মেখনাতক সেই বৰ প্ৰদান কৰি থোৱা হেতুকে কোনেও তেওঁক মাৰিব নোৱাৰে। সি যি কি নহওঁক, মেখনাতক কেৱল লাখানাইহে মাৰিব পাৰিব। এতেকে লাখানাক আপুনি মোৰ লগত পঠাই দিয়ক। লাখানাইহে মেখনাতক দেখা পাব আৰু মাৰিব পাৰিব। তেওঁৰ ব্যতিৰেকে আনে মৰাটো অসম্ভৱ। ১১৮০॥

পিফিছানাই ক'লে- এই কথা মই আগৰ পৰাই জানো। কিবা প্ৰকাৰে যদি মেখনাত আকাশৰ মেঘৰ আঁৰত লুকাই যায় তেন্তে কোনো দেৱ মনুষ্যই তেওঁক দেখা নাপাব। লাখানাৰ লগত আপুনি কেইজনমান ভাল ভাল বাহুকৰনীয়া বীৰো পঠাই দিয়ক। মেখনাত থকা ঠাই ডোবৰ মই দেখুৱাই দিম। সেইমতে লাখানাই মেখনাতক মাৰিব পাৰিব। ১১৮১॥

## ॥ মেঘনাদ বধ ॥

পিফিছানাব পৰামৰ্শক্ৰমে লামাঙে লাখানাৰ লগত আনুমাম, কামধুস্তা, কৰ্ণমাদৰ্ণ, কোপাখা, মহেন্দ্ৰ, দেবেন্দ্ৰ, ছামপাতি এই সুদক্ষ সাতজন বীৰ বান্দৰক পঠাই দিলে। ১১৮২॥

তেওঁলোক মেখনাতৰ অৱেষণত ওলাল। স্নৈয়ে মেখনাতৰ দুৱাৰ মুখত থিয় দিলে। মেখনাতে মহা মহা বীৰ ৰাক্ষস বিলাকৰ লগত গভীৰ আলোচনাত বহুই আছিল। আনুমামে এটা পৰ্বতলৈ দুৱাকত মাৰি দুৱাৰ ভাঙি পেলালে। দুৱাৰ ভাঙি যোৱাত ৰাক্ষস বিলাক যেনি তিনি পলাই পত্নং দিলে। আনুমামে জ্ঞাপমাৰি মেখনাতক বেদি গ'ল। মেখনাতে আনুমামক দেখি ক'লে- হেৰ' অৰণ্যৰ বান্দৰ তোক এতিয়াই মই ৰাণেৰে লিহত কৰিম। ১১৮৩॥

আনুমামে ক'লে- অৰণ্য ৰাক্ষস, ইমান দিনে পলাই পলাই বুদ্ধ কৰি আছিল। কিন্তু আজি বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলি পৰিল। আজি ক'ত সাৰিবা ? মোৰ এই ভৱিষ্যৎ পদাৰ প্ৰহাৰেৰে তোমাক

যমলোক দৰ্শন কৰাম। পিৰিছানাই তেতিয়া লাখানাক ক'লে- তুমি এতিয়া এই সুযোগতে মেখনাতলৈ বাণ নিক্ষেপ কৰা। ১১৮৪॥

লাখানাই কাল বিলম্ব নকৰি হাতত ধনুৰ্কাঁড় লৈ মেখনাতক ক'লে- আজি তোমাৰ কোনোপধ্যেই বন্ধা নহ'ব। তোমাৰ জীৱন লীলা এই মনুষ্যৰ হাততেই শেষ হ'ব। তেতিয়া মেখনাতে খুড়াক পিৰিছানাক ক'লে- তুমি আজি বংশৰ ঘোৰ শত্ৰুই ধাৰ্মিক ৰোলাৰলৈ আহিছা ? আজি তুমি বংশৰ কালই বংশ, জাতি কুটুম্বক বিনাশ কৰিবলৈ আহিছা ? তোমাৰ দেশাত্ম বোধ ইমানেইনে? ১১৮৫॥

তেতিয়া পিৰিছানাই ক'লে- এনেকুৱা ঘৰ্ষাক্ৰ হয়তো সংস্কৃত বিৰল। মেখনাত, তোমাৰ পিতৃয়ে ৰাজ্যৰ স্বৰ্গমুনি বিলাক মাৰি যাই শেষ কৰি পেলালে। অজ্ঞ-পুৰুষ ইমান বিলাক মহিৰী থকা সত্ত্বেও পৰব মনুষ্য নাৰী হৰণ কৰি ৰাজ্যত ৰাখিবলৈ তেওঁৰ অকনো লজ্জাবোধ নহল নে ? এনেকুৱা পাপী আৰু কামাতুৰৰ নৰকগামী হোৱাৰ বাহিৰে অন্য গতি আছেনে ? তেনেকোৰ কোনো কালে উদ্ধাৰ নহ'ব। ১১৮৬॥

চিপহৌলাছাৰ মৃত্যুৰ ক্ষণ ওচৰ চাপি আহিছে। অলপ দিনৰ ভিতৰতে তেওঁৰ জীৱন নব মনুষ্যৰ বাণত নিঃশেষ হ'ব। মেখনাত আৰু পিৰিছানাবৰ মাজত বাস্তৱাণ চলি থকা অৱস্থাতে লাখানাই চলচাই শব প্ৰহাৰ কৰিলে। লাখানাবৰ একেপাট বাণৰ প্ৰহাৰতে মেখনাত মাটিত ৰাগৰি পৰিল। ১১৮৭॥

ৰাক্ষস বিলাকে মায়া কৰি ৰথ আনি মেখনাতৰ ওচৰত উপস্থিত কৰিলে। ৰথৰ ওপৰত ৰাক্ষস বিলাকক দেখি ৰাক্ষস বিলাকে অৰ্ভকিতে আক্ৰমণ কৰিলে। ৰাক্ষসবিলাকে প্ৰাণৰ সম্ভৱত যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। চকুৰ পচাৰতে মেখনাতে আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিব বিচাৰিছিল কিন্তু আনুমায়ে একেজাপে মেখনাতৰ ডিঙি চেপি ধৰিলে আছিল। আনুমায়ে আৰু মেখনাতৰ মাজত তৰাময়া বুদ্ধ চলি থকা অৱস্থাত মেখনাতে কৰুতে ওলাই দক্ষিণ দূৱাৰৰ ফালে দৌব মাৰিলে। পিৰিছানাই মেখনাতৰ হাতত থাপ মাৰি ধৰি ক'লে- এইবাৰ তুমি ক'ত সাৰিবা ? সেই সময়তে লাখানাই ব্ৰহ্মজ্ঞান মাৰি মেখনাতৰ ডিঙি কাটি পেলালে। ১১৮৮॥

মেখনাতৰ ডিঙি চিঙি মাটিত পৰি যোৱাৰ লগে লগে আনুমায়ে ডিঙিটো নি সাপকত পেলাই দিলেগৈ। মেখনাতক ৰথ কৰি ৰাক্ষস বিলাকে লামান্তক ৰথৰ দিলেগৈ। মেখনাতৰ নিৰুদ্ধত লামান্ত আৰু ৰাক্ষস সেনাবিলাকে আনন্দত আত্মহুৱা হ'ল। মেখনাতৰ মৃত্যুত ৰাক্ষস বিলাকে জয়ধ্বনি কৰি বুদ্ধভূমি তোলপাৰ লগালে। ১১৮৯॥

ৰাক্ষসবিলাকে মেখনাতৰ মৃত্যুৰ বাতৰি চিপহৌলাছাক জনালেগৈ। অন্যহাতেদি

ৰাফ্‌সবিলাকে মেখনাতৰ মৰাশৰে সৈতে তেওঁৰ ৰখখন নি ৰাজসভাৰ সন্মুখত ৰাখিলেগৈ। মেখনাতৰ মৃতদেহ দেখাৰ লগে লগে চিপহৌলাক্কা আসনৰ পৰা ধাচ কৰে মাটিত বাগৰি পৰিল। পুতেকৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰি চিপহৌলাক্কাই হুৰাওবাবে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৰজা মুৰ্ছিত হৈ পৰি থকাত ৰাফ্‌স বিলাকে আথে বেথে তেওঁক মাটিৰ পৰা তুলি দিলে। ১১৯০॥

লঙ্কেশ্বৰে যেতিয়া চেতনা ঘূৰাই পালে তেওঁ পুনৰ আৰ্ত্তনাদ কৰি বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। হে মোৰ প্ৰিয় পুত্ৰ মেখনাত ! তুমি মেঘ গৰ্জনৰ সময়ত জন্ম লাভ কৰিছিল। সেইকাৰণে মেঘৰ দৰে তৰ্জন গৰ্জন কৰি খ্যাতি অৰ্জন কৰিছিল। এতিয়া তোমাৰ মৃত্যুত শত্ৰুবিলাকে আনন্দত কিৰিলি পাৰি ফুৰিছে। কিন্তু মোৰ স্বৰ্ণলঙ্কা এতিয়াহে চাৰখাৰ হ'ল। ১১৯১॥

নীৰৱতা আৰু অন্ধকাৰে মোৰ ৰাজ্য চাৰিওফালৰ পৰাই ছানি ধৰিছে। মোৰ বুকু ছিৰি মোৰ কলিজা হৰণ কৰি লৈ গুছি গ'ল। তোমাৰ অবিহনে এতিয়া মোৰ জীয়াই থকা নহ'ব। এই স্বৰ্ণলঙ্কাৰ ৰাজসিংহাসনত বহিব পৰা যোগ্য লোক আৰু নোলাব। ১১৯২॥

### অধ্যায়-২৫

মেখনাতৰ মৃত্যুত ৰাজমহল একেবাৰে শূণ্য হ'ল। চিপহৌলাক্কাৰ কান্দোনে ৰাজভৱনত ভীষণ তোলপাৰ লগালে। ৰজাৰ বিলাপত অস্ত্ৰ-পুৰৰ ৰাণী সকলে উচ্চৰবে ৰোদন কৰিবলৈ ধৰিলে। মেখনাতৰ মাতৃ মুক্তান্তালীয়ে মৃত পুতেকৰ গাত খৰি উচুপি উচুপি বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। অস্ত্ৰপুৰৰ চল্লিছ হাজাৰ ৰাণীয়ে মেখনাতৰ মৃত দেহৰ ওপৰত হাত বুলাই ইনাই বিনাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। মাক অচেতনহৈ মাটিত বাগৰি পৰিল। মৃত মেখনাতক লৈ ৰাজ্যৰ প্ৰজাবৰ্গই কান্দি কাটি বাউল হৈ পৰিল। অৱশেষত মৃত দেহটো ৰখত তুলি বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই শোভাযাত্ৰা কৰি নি প্ৰজাবৰ্গই মেখনাতৰ দাহ সংস্কাৰ কৰিলে। ১১৯৩॥

শেষত চিপহৌলাক্কাই খঙত অধীৰ হৈ ক'লে- সেই সামান্য নৰমনুষ্য স্থালক যি কাটি কুটিলৈ চোবাই খাই শেষ কৰিম। বাকী অৰণ্যৰ বান্দববিলাকক মাৰি ৰাফ্‌স বিলাকক ভোজন কৰাম। এতিয়া তোমালোকে কাল বিলাহ নকৰি মোৰ লগত যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ ওলাবাহাঁক। ১১৯৪॥

চিপহৌলাক্কাৰ লগত ৰাজ্যৰ ৰাফ্‌স প্ৰজাবৰ্গই সদলবলে যুদ্ধলৈ ওলাল। ৰাফ্‌স সেনাবিলাকে হাতত ঢাল তৰোৱাল, দা, যাঠি, পদা, শৈল আদি যুদ্ধৰ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰলৈ ওলাল। ৰথেৰে, ঘোঁৰাৰে আৰু হাতীৰ ওপৰত উঠি ৰাফ্‌স সৈন্যই যুদ্ধ কৰিবলৈ গ'ল। ১১৯৫॥

যুদ্ধ কৰিবৰ কাৰণে শিৱক্ৰান্ত শক্তি হতত অস্ত্ৰ শস্ত্ৰলৈ ওলাল। তেওঁলোকে উচ্চৰবে ক'বলৈ ধৰিলে- হে' অৰণ্যৰ নৰবান্দবহঁত ! এইবাৰ তইৰ কোলোপকো বান্ধি নহ'ব। ১১৯৬॥

আদি ভোক্তা জনাই বনাই হাবিয়ে বনদিয়ে খুৰি খুৰিছে। আজি যেতিয়া তইতক

আগত পাইছো, আজি কাটি মাৰি তইঁতৰ তেজ পি পি খামইক। ১১৯৭ ॥

ৰাক্ষসবিলাকে তেজোদীপ্ত সুৰত বীৰদৰ্পে বান্দৰসেনাক এইদৰে অনেক দাবি ধমকি দিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাছাই বিভিন্ন সাজপাৰ পৰিধান কৰি যুদ্ধভূমিলৈ ৰাওনা হ'ল। ৰজাৰ দুয়োকাষে ৰাক্ষস সেনাবিলাকে গোভাযাত্ৰা কৰি পেপা, বাঁহী, গগনা ৰজাই ওৰে বাট তোলপাৰ লগাই যাবলৈ ধৰিলে। ১১৯৮ ॥

ৰাক্ষসৰ যুদ্ধ যাত্ৰাৰ বিপুল ধ্বনিয়ে সমস্ত আকাশ পাতাল মুখৰিত কৰিলে। ৰাক্ষসৰ পদযাত্ৰাত গোটেই ৰাজ্য ধূলিময় হৈ গ'ল। ৰণক্ষেত্ৰত চিপহৌলাছাই বান্দৰ সেনাবিলাকক দেখি ৰাক্ষস সেনাবিলাকক অৰ্চকিতে আক্ৰমণ কৰিবৰ কাৰণে আদেশ দিলে। আদেশ গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত ৰাক্ষসবিলাকে নিজ নিজ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰলৈ বান্দৰ বিলাক হ'তে আছিল ত'তে আক্ৰমণ কৰিব ধৰিলে। ১১৯৯ ॥

ৰাক্ষসবিলাকে বান্দৰ সেনাৰ ওপৰত অৰ্চকিতে আক্ৰমণ কৰি অমানুষিক অত্যাচাৰ চলাবলৈ দেখি কিংতা ৰাজ্যৰ অধিপতি সুখালিকাই বান্দৰ সেনা বিলাককো ঘূৰাই আক্ৰমণ কৰিবলৈ লগাই দিলে। ১২০০ ॥

ৰজাৰ আদেশানুক্ৰমে বান্দৰ সেনাবিলাকে হাতত শিল, পাথৰ, গছ উভালি লৈ ৰাক্ষস বিলাকক ফাকে হ'তে পালে মাৰিবলৈ ধৰিলে। ১২০১ ॥

এইদৰে দুয়োপক্ষৰ মাজত তয়াৰুয়া যুদ্ধ লাগিল। এনেকুৱা ভয়াবহ যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল যে পৃথিৱীত একেবাৰে তোলপাৰ লাগি গ'ল। দুয়োপক্ষৰ অবিৰাম যুদ্ধৰ পৰিণাম স্বৰূপে স্তেজৰ নদী বৰলৈ ধৰিলে। অসংখ্য বান্দৰ আৰু ৰাক্ষস সেনাৰ নিপাত হ'ল। ভুলাকা বান্দৰে বিৰাট আকৃতিৰ ৰাক্ষস বিলাকক দুয়োটা হাতেৰে ধৰি চেপি মাৰিবলৈ ধৰিলে। ১২০২ ॥

বান্দৰ সেনাবিলাকে ৰাক্ষস বিলাকৰ নাক কণ মুখ আদিত কমুৰি আঁচুৰি থকা সবল কৰি পেলালে। তাকে দেখি চিপহৌলাছাৰ দুস্তৰে স্বং উঠিল। তেওঁ ধাৰাসাৰে বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাছাৰ বাণৰ প্ৰহাৰত তিনিটা নোহাৰি বান্দৰ সেনাবিলাক হেনিয়ে হেনিয়ে পলাবলৈ ধৰিলে। ১২০৩ ॥

কঠমা বান্দৰে অসহ্য যত্নপাত পৰি চটকটাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাছাৰ ত্ৰিছপাত বাণৰ আঘাত নোলা বান্দৰৰ গাত লাগিল। কমুস্তৰ গাত ত্ৰিছ পাট, চান্দুমাৰ গাত নব্বৈ পাট, কমুস্তৰ কোণাৰ গাত দহ দহ পাট বাণ লাগিল। সুৰেনৰ গাত পঞ্চাছ পাট। এইদৰে কোটি কোটি বাণ চিপহৌলাছাই নিৰন্তৰ শক্তি অনুসাৰে নিক্ষেপ কৰি বান্দৰ সেনাবিলাক কন ভূমিৰ পৰা ছেদেলি ছেদেলি কৰি পঠিলে। ১২০৪ ॥

অৱশেষত চিপহৌলাকাই লামাঙৰ ফালে ৰখ চলাই দিলে। চিপহৌলাকা লামাঙৰ সম্মুখত ঠিয় দিয়াৰ লগে লগে লামাঙ ধনুশৰ লৈ প্ৰস্তুত হ'ল। লামাঙৰ ধনুবাণ দেখি চিপহৌলাকাৰ হৃদয় কঁপি উঠিল। চিপহৌলাকাই মনে মনে অনুভৱ কৰিছিল যে লামাঙ সাধাৰণ পুৰুষ নহয় এওঁ এজন স্বৰ্গৰ ৰোখিসত্ব। চিপহৌলাকাই পলায়ন কৰাত লাখানাই তেওঁক উদ্দেশ্য কৰি শৰ মাৰিবলৈ ধৰিলে।  
১২০৫ ॥

## ॥ লক্ষণৰ মূৰ্ছা আৰু ৰামৰ বিলাপ ॥

লাখানাৰ তীক্ষ্ণবাণে চিপহৌৰ ৰখৰ আগভাগ ছিঙি পেলালে। চলচাই চিপহৌয়ে অসুৰবাণ মাৰি লাখানাক মূৰ্ছিত কৰি পেলালে। লাখানাৰ অৱস্থা দেখি ৰামৰ বিলাক পলাবলৈ ধৰিলে। লামাঙে সুখালিকাক বাণ উলিয়াবলৈ আদেশ দিলে। ১২০৬ ॥

লাখানাৰ গাত সোমোৱা বাণ উলিয়াবলৈ সুখালিকা অসমৰ্থ হোৱাত লামাঙে নিজেই লাহে লাহে বাণ পাট উলিয়াই আনিলে। ৰামৰ বিলাকে দুয়ো ভাইক সাৱধানে ৰাখি থাকিল।  
১২০৭ ॥

চিপহৌলাকাৰ এনে অমানুষিক ব্যৱহাৰত লামাঙে এনেকুৱা বাণ নিক্ষেপ কৰিলে যাৰ প্ৰভাৱত হাজাৰ হাজাৰ ৰাক্ষস পলকৰ ভিতৰতে নিশ্বস হৈ গ'ল। চিপহৌলাকায়ে বাণৰ প্ৰকোপ দেখি ৰণক্ষেত্ৰৰ পৰা ৰখলৈ পলাই গ'ল। ৰাক্ষস সেনাবিলাকেও প্ৰাণৰ মমতাত পলাবলৈ ধৰিলে।  
১২০৮ ॥

লামাঙে সৈন্য সামন্ত সহিত ভায়েক লাখানাক দাঙি শিখিবলৈ লৈ আহিল। লামাঙে ভায়েকৰ পেহটো সাৱটি ধৰি ইলাই বিনাই কান্দিবলৈ ধৰিলে - আমি যেতিয়া পিতাৰ আজ্ঞামতে বনবাসলৈ আহিলো তেতিয়া পিতাই আমাৰ বিৰহতে প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। অৰণ্যৰ মাজে মাজে বিচৰণ কৰি কুখা অৱস্থাত পাৰশু চিপহৌলাকাই নাংসীতাক হৰণ কৰি আনিলে। ১২০৯ ॥

নবৌয়েবা নাংসীতাৰ অৰেষণত আহি আমি লভা পালোহি। এতিয়া ৰাক্ষসৰ লগত তুমুল যুদ্ধত প্ৰবৃত্ত হ'লো। যুদ্ধত ৰাক্ষসে তোমাৰ ওপৰত বাণ নিক্ষেপ কৰি তোমাৰ প্ৰাণ হৰণ কৰিব খুজিছে। এনে অৱস্থাত যদি তুমি প্ৰাণ পাই নুঠা তেন্তে নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰি মোৰ কোনো লাভ নাই। তোমাৰ অবিহনে মই এক তিলো জীয়াই থাকিব সক্ষম নোহোঁ। তোমাৰ যদি কিয়নো ক্ষমতা আছে তেন্তে মই আৰু ৰাজ্যলৈ ঘূৰি নাযাওঁ। যৱো এই বিশাল সমুদ্ৰত জাপ দি মোৰ প্ৰাণ বিৰ্জজন দিম।  
১২১০ ॥

## ॥ হনুমানক বিশালকৰণী আনিবলৈ প্ৰেৰণ ॥

লামাঙৰ শোককুল অৱস্থা দেখি ৰামৰ সেনাবিলাকেও বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই

শোকাকুল পৰিবেশৰ মাজতে সুখেলে আহি লামাওক ক'লে-প্ৰভু! আপুনি এই বিষয়ে  
অকনো চিন্তা নকৰিব। লাখানাই প্ৰাণ পাই পুনৰ বহিব। সুখেলে আনুমাযক পৰামৰ্শ দিলে তুমি  
গন্ধমার্দন পৰ্বতত বিশালাকৰণী ঔষধ আছে। তুমি তুৰন্তে গৈ সেই দৰৱ লৈ আহি। ১২১১॥

চাবা বিশালাকৰণীৰ দৰৱৰ পাতবিলাক হালধীয়া ৰঙচুৱা বৰণৰ। গন্ধমার্দন পৰ্বতটো দেশৰ  
উত্তৰ পূব কোণত অৱস্থিত। এখন নদী তাৰ পৰা ওলাই প্ৰবাহিত হৈ আছে। সেই পৰ্বত মালাত  
বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ঔষধৰ গছ বিৰাজমান হৈ আছে। তুমি অনতিপলমে গৈ সেই ঔষধৰ গছলৈ আহি।  
কিন্তু ৰাতি নৌপুৱাওঁতেই সেই দৰৱ আনি পোৱাৰ লাগিব। ১২১২॥

তুমি এতিয়া আকাশমাগেদি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰা। আনুমামে সুখেনৰ পৰামৰ্শমতে নিজৰ  
শৰীৰটো জোকাৰ এটা মাৰি আকাৰ বঢ়াই ল'লে। ১২১৩॥

আনুমামৰ উচ্চতা ত্ৰিছয়োজন আৰু নেজ ডালৰ দৈৰ্ঘ্য পঞ্চাছ যোজন কৰি ল'লে। লগে  
লগে আকাশৰ ফালে জাপ মাৰিলে। আকাশ মাৰ্গত প্ৰৱেশ কৰিয়েই আনুমামে কিন্নৰ বায়ুমণ্ডল  
ভেদ কৰি তীব্ৰ বেগে পৰ্বতৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ১২১৪॥

## ॥ কাল নেমিৰ বৃত্তান্ত ॥

বিশাল বায়ুমণ্ডল ভেদ কৰি বোৱা আনুমামক চিপহৌলাই নিৰীক্ষণ কৰিলে। তেওঁ  
অনুমান কৰিলে যে আনুমামে নিশ্চয় লাখানাব নিমিত্তে গন্ধমার্দন পৰ্বতৰ পৰা ঔষধ আনিবলৈ  
গৈছে। যাতে আনুমাম সোনকালে আহি নাগায়হি তাৰ এটা ব্যৱস্থা কৰিব লগাত পৰিল। এই বুলি  
ভাবি চিপহৌলাই অতি সোনকালে কালছোনোমি ৰাক্ষসক আনুমামৰ পথত বাধা দিবলৈ গন্ধমার্দন  
পৰ্বতলৈ গঠালে। ১২১৫॥

আনুমামে লাখানাব কাৰণে ঔষধ আনিবৰ কাৰণে গন্ধমার্দন পৰ্বতলৈ গৈছে। গন্ধমার্দনত  
মৃতসঞ্জীৱনী ঔষধ আছে। ৰাতি পুৱালেই লাখানাব মৃত্যু হ'ব। গতিকে তুমি আনুমামে ৰাতি ঔষধ  
বিচাৰি নাগায় তাৰকাৰণে ৰাতিপুৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিবা। চিপহৌৰ পৰামৰ্শত কালছোনোমিয়ে ক'লে-  
আনুমামে মোক তাতে বধ কৰিব। ১২১৬॥

চিপহৌলাই ক'লে- কোনো ভয় নকৰিবা। তাতগৈ তুমি এজন ছবিৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিবা।  
সেই পৰ্বতত কুজবিনী নামেৰে এজনী দেৱী আছে। তাইক মোৰ কথা কৈ দিলে আনুমামক তাই ৰাই  
পেলাব। তুমি ছবি ৰূপ ধাৰণ কৰি আনুমামক ফলফুল ৰাবলৈ দিবা ভেতিয়া এনেদৰেও সমৰ্থকি  
অভিৰাহিত হৈ ৰাৰ। ১২১৭॥

ৰাক্ষস চিপহৌলাই ক'লে- তুমি ক'লে- হে ৰাক্ষস! আনুমামক ৰূপ প্ৰাপ্ত কৰ। কৰণ

তেওঁৰ ওচৰত কোনেও মামা কৰি সাৰিব নোৱাৰে। আগত আপোনাকে দেখোন গুৰিয়াই ভুকুৱাই  
ৰখৰ ওপৰৰ পৰা বগৰাই পেলাইছিল। আমাৰ নিচিনা বিলাক আনুমাৰ ওচৰত কোন কুটা ?  
১২১৮॥

ৰাক্ষসৰ এনে চতুৰালি কথাত চিপহৌলাকাৰ ভীষণ খং উঠিল। তেওঁ কুৰিটা চকুৰে  
ৰাক্ষসটোক পুৰি মাৰিবলৈ উদ্যত হ'ল। চিপহৌলাকাৰ ভমক দেখি কালছোনোমিয়ে ঋষিৰ ৰূপ  
ধাৰণ কৰি গন্ধমাদৰ্শ পৰ্বতলৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত কৰিলে। সেই ৰাক্ষসে গন্ধমাদৰ্শত গৈ আশ্ৰম পাতি  
থাকিবলৈ ল'লে। ১২১৯॥

গোটেই গন্ধমাদৰ্শ পৰ্বতত আনুমাৰে ঔষধ বিচাৰি চলাখ কৰিলে। কিন্তু ক'তো ঔষধৰ  
সন্ধান নাপালে। অৱশেষত তেওঁ ঋষিৰ আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে। আনুমাৰে ঋষিক প্ৰণাম জনাই  
ক'লে- ঋষিবৰ ! আপুনি মঙ্গল আছেন ? ঋষিয়ে ক'লে- মোৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰে মঙ্গল। কিন্তু  
তোমাক দেখিছো দুখে ভাগৰে ক্লান্ত হৈ ঘূৰি ফুৰিছা। ১২২০॥

সি যি কি নহওঁক, সৌ পুখুৰীটোত স্নান কৰি আহি আশ্ৰমত থকা ফলমূল খাই কিছু সময়  
বিশ্রাম লোৱা। তেতিয়া আনুমাৰে ক'লে- ঋষিবৰ, ফলমূল খাবলৈ আৰু বিশ্রাম ল'বলৈ মোৰ  
অকনো আহৰি নাই। মই এটা বিশেষ জৰুৰী কামত ইয়ালৈ আহিছো। অমুঠা ৰাজ তাতচাৰাখাৰ  
পুত্ৰ লামাঙ আৰু লাখানা। তেওঁলোক দুয়ো আৰু লামাঙৰ পত্নী সীতাই আহি বনত বাস কৰি  
আছিল। ১২২১॥

তেওঁলোকে বনত ঘূৰি পকি ফুৰোতেই এদিন লঙ্কাধিপতি চিপহৌলাকাই নাংসীতাক হৰণ  
কৰি লৈ গ'ল। নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰিবৰ কাৰণে লামাঙ আৰু লাখানাই অসংখ্য সেনালৈ  
ৰাক্ষসৰ লগত যুদ্ধ কৰিলে। পৰিণাম স্বৰূপে লাখানা চিপহৌৰ শক্তিশেলত পৰিল। ১২২২॥

গতিকে লাখানাৰ আৰোগ্যৰ হেতুকে মই এই পৰ্বতৰ পৰা ঔষধ নিবৰ কাৰণে আহিলো।  
আপুনি এতিয়া সেই ঔষধৰ গছজোপা মোক চিনাক্ত কৰি দিয়ক। আনুমাৰৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ঋষিয়ে  
ক'লে- আজি উককা তিথি আছে। মই গীৰ্জা ৰম্ভ প্ৰহণ কৰি আছে। গতিকে তুমি সেই সৰোবৰত  
স্নান কৰি আহি ফলমূল প্ৰহণ কৰা। ১২২৩॥

অন্যথা ঋষিৰ শিলাদি পালনৰ কোনো অৰ্থ নাথাকিব। আনুমাৰে খুৰ সাৱধানৰে সৰোবৰত  
স্নান কৰিবলৈ নামিল। সৰোবৰত নমাৰ লগে লগে গন্ধমাদৰ্শ পৰ্বতত থকা দেৱ কন্যাই তুবন্তে গৈ  
আনুমাৰক সুধিলে। তুমি ক'ব পৰা আহি কি নিমিত্তে এই সৰোবৰত নামিছা? ১২২৪॥

আনুমাৰে তৎক্ষণাত বৃক্ষৰ ওপৰলৈ আপুৰু উঠিল। একেজোপে গছৰ পৰা নামি আহি  
দেৱ কন্যাৰ হাতত খাপ মাৰি ধৰি সুধিলে- কেনে কৰি ? কিন্তু মোৰ পাহৰন কৰ্ত্তব্যত বাধাদান



কবিছা? দেৱ কন্যাই ভয়তে ক'লে- মই এই পৰ্বতৰ অধিষ্ঠাত্ৰী। মোক দেৱ কন্যা বুলিয়েই সকলোৱে জানে। ঋষিৰ আদেশ ক্ৰমেহে মই তোমাক ধৰিছিলো। ১২২৫॥

দেৱ কন্যাই স্বৰূপ কথা দাঙি ধৰাত ঋষিকণী ৰাক্ষসে মনে মনে ভাবিলে-এইবাৰ সৰ্বনাশ। এইবাৰ আনুমাৰ হাতত মোৰ কোনোপধ্যে ৰক্ষা নহ'ব। এতিয়া মই গৈ চিপহৌলাছাক ক'ব লাগিব। এই উপায়েৰে কাম নহ'ব। সূৰ্যদেৱতাক বাধাদান কৰিব লাগিব। ১২২৬॥

দেৱকন্যাক এৰি আনুমাৰে আগ্ৰমত থকা ঋষি কণী ৰাক্ষসৰ ওচৰ পালেগৈ। আগ্ৰম পোৱাৰ লগে লগে ঋষিকণী ৰাক্ষসে ততাতৈয়া কৰি আনুমাৰক ফলমূল খাবলৈ দিলে। কিন্তু আনুমাৰে ঋষিক সুখিলে-হেৰা তুমিতো প্ৰকৃত ঋষি নোহোৱা। তুমি লহু ৰাজ্যৰ দাসহে। তুমি মোক অনুসৰণ কৰি আহি এই ঠাই পাইছাহি। তোমাক এই অৱগাৰ মাজতে এতিয়া মই নিধন কৰিম। ১২২৭॥

আনুমাৰৰ কথা শুনি ঋষিয়ে ৰাক্ষসৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। কিন্তু আনুমাৰে ৰাক্ষসক ধৰি থক মতে কোবালে। আনুমাৰ সিমানতে ক্ষন্ত নাথাকি নেজোৰে ৰাক্ষসটোক মেৰিয়াই লহুৰ ফালে দলি মাৰি পঠালে। ১২২৮॥

কালছোনোমি ৰাক্ষস গৈ লহু মহানগৰীৰ মাজত এটা প্ৰকাণ্ড শব্দ কৰি ধেমেহ কৰি পৰিল। ৰাক্ষস বিলাকে তাৰ অৱস্থা দেখি আচৰিত মানিলে। তাৰ শৰীৰত আনুমাৰৰ নেজৰ কোব আৰু মাৰপিটৰ অসংখ্য দাগ। তাক ৰাক্ষসবিলাকে চোচোৰাই নি চিপহৌলাছাক দেখুৱালেগৈ। ৰজায়ে আনুমাৰৰ গতিপথত বাধা দান কৰিবলৈ পঠোৱা ৰাক্ষস দূতৰ অৱস্থা দেখি আতঙ্কিত হৈ পৰিল। ১২২৯॥

সেই সময়ত ৰাক্ষসভাত চক্ৰ আৰু সূৰ্যই কিবা আলোচনা কৰি আছিল। ৰজাই সূৰ্যদেৱতাক (নুউল) উদ্দেশ্য কৰি ক'লে- লামাঙৰ ভায়েক লামানা আজি মোৰ শেলত পৰি আছে। আজি যদি সূৰ্য উদয় নহয় তেন্তে লামানা জী উঠিব। গতিকে তুমি বৰলৈ ততালিকে যোৱা যাতে অতি সোনকালে মাজৰাতিৰ ভিতৰতে ৰাতি পুৱাই যায়। তোমাৰ উদয়ৰ লগে লগে লামানাৰ মৃত্যু হ'ব। ১২৩০॥

চিপহৌলাছাৰ আদেশক্ৰমে সূৰ্যদেৱতাই বৰলৈ গন্তব্যস্থানত উদ্ভিত হ'বলৈ গ'ল। ইফালে আনুমাৰে অনুভৱ কৰিলে যে সূৰ্যদেৱতাই অসময়ত কিৰণ বিকিৰণ কৰিব ধৰিছে। সূৰ্যদেৱতাৰ কম দেখি আনুমাৰে জাপ মাৰি সূৰ্যৰ বৰ বন পিছফলৰ পৰা টানি কৰিলে। বৰীয়ে ক'লে- বৰ আশুৱাবলৈ অসমৰ্ব হৈছে। কৰণ বৰবন পিছফলৰ পৰা আনুমাৰে টানি ৰাখিছে। তেতিয়া আনুমাৰে সূৰ্যদেৱতাক ক'লে- ১২৩১॥

মই লামাঙৰ দাস। লামাঙৰ ভায়েক লামানা পতি শেলত পৰি আছে। তেওঁক ৰচাব

নিমিত্তে মই গন্ধমার্দন পৰ্বতত ঔষধ বিচাৰি আহিছিলো। আপুনি এতিয়া অন্য দ্বীপৰ ফালে গতি কৰক। সূৰ্য্যদেৱতাই ক'লে- আমি চিপহৌৰ অধীন। গতিকে তেওঁৰ কথা লঙ্ঘন কৰিলে আমাৰ বিপদ হ'ব। লাখানা ৰজাৰ শক্তি শেলত পৰি আছে। গতিকে চিপহৌলাকাই মোক সোনকালে উদয় হ'বলৈ কৈছে। ১১৩২ ॥

সূৰ্য্য যদি সোনকালে উদয় হয় তেন্তে লাখানাৰ মৃত্যু হ'ব। লাখানাক জীয়াবৰ কাৰণে আনুমাৰ সেই পৰ্বতৰ পৰা দৰৱ আনিবলৈ গৈছে। লাখানাৰ শোকত লামাঙে ও প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব। বায়ুৰ পুত্ৰই ঔষধ বিচাৰি গৈছে। গতিকে মোক সোনকালে উদয় হ'বলৈ নিৰ্দেশ দিছে। তেতিয়া আনুমামে ক'লে হে সূৰ্য্য দেৱতা! ময়েই বায়ু পুত্ৰ। মোৰ নাম আনুমাম। ১২৩৩ ॥

গতিকে মোৰ অনুৰোধ, আপুনি অন্য দ্বীপত গৈ উদ্ভিত হওক। আপোনাৰ কৃপাতেই লাখানাই যেন পুনৰজীৱন লাভ পায়। আনুমামৰ অনুৰোধত সূৰ্য্যদেৱতাই ক'লে- তুমি বেয়া নাপাবা। কাৰণ মই ৰজাৰ কথা লঙ্ঘন কৰিব নোৱাৰো। ১২৩৪ ॥

আনুমামে ক'লে- আপুনি এই বিষয়ে চিন্তা নকৰিব। কাৰণ লঙ্ঘিত গৈ আপুনি ক'ব যে উদয় হ'বলৈ যাওঁতেই সাগৰত ৰখখন পৰি গ'ল। সেই হেতুকে উদয় হ'ব নোৱাৰিলো। সূৰ্য্যদেৱতাই ক'লে-আনুমাম ! আমিও লামাঙ আৰু লাখানাৰ জীৱন লাভৰ কামনা কৰো। ১২৩৫ ॥

কিন্তু চিপহৌলাকাৰ পৰা অসুবিধা। ৰোধিসত্ব অযুঠা ৰাজ্যলৈ ঘূৰি ৰাব। তাৰ পিছত চিপহৌলাকাই মোৰ ওপৰত বা কি প্ৰতিশোধ লয় কোনে জানে ? গতিকে লাখানাৰ জীৱন লাভৰ কোনো উপায়েই মই কৰিব নোৱাৰো। ১২৩৬ ॥

সূৰ্য্যদেৱতা লাখানাৰ প্ৰাণ লাভ কৰাত সহায় কৰিবলৈ দ্বিগত অসমৰ্থ হোৱা হেতুকে আনুমামে ক'লে- চিপহৌলাকাৰ কাৰণে আপুনি তিলমাত্ৰও চিন্তা নকৰিব। আপুনি ৰাতি যোৱাৰ উপায় আছে। কাৰণ আপোনাৰ আন এটা নাম হ'ল ভানু। মোৰ নাম আনুমাম। আমি দুয়োজনৰে একে নাম। গতিকে আমাৰ দুজনৰ কোনো বিপদৰ ভয় নাই। কাৰণ আমি দুয়োজনে ৰোধিসত্বৰ কামকে কৰি আছেহঁক। ১২৩৭ ॥

ৰোধিসত্বৰ অমোঘ প্ৰভাৱতে আমাৰ দুজনৰ বিপদৰ কোনো ভয় নাই। কাৰণ ভানু আৰু হনু দুয়োৰে একে নাম। আমি এতিয়া পাৰম্পৰিক বন্ধু হোৱাৰনিমিত্তে আমাৰ কোৱা অমঙ্গল নহয়। হনু আৰু ভানুৰ কথা বাৰ্তা শুনি হনুমানৰ বুদ্ধিৰ চৰ্ত্তব্য দেখি স্নেহভাসকলে হাঁহিলে আৰু প্ৰশংসা কৰিলে। ১২৩৮ ॥

আনুমামৰ বুদ্ধি চাতুৰ্য্যত আৰম্ভ হৈ সূৰ্য্যই বিমোহিত পৰি অৱশেষত অন্যথাৰ্থে পতি কৰিবলৈ বাধ্য হ'ল। ইয়াৰ পিছত আনুমামে গন্ধমার্দন পৰ্বতৰ কপলে পতি কৰিলে। সেই পৰ্বতত

গৈ আনুমায়ে দেৱ দেৱী সকলক অনুৰোধ কৰিলে তেওঁলোকে যেন অতি সোনকালে মৃত সজীৱনী ঔষধ বিচাৰি দিব লাগে। বোধিসত্ত্ব লামাঙে চিপহৌলান্ধাৰ লগত যুদ্ধ কাৰ্য আৰ্হে। ১২৩৯॥

যুদ্ধত লাথানা চিপহৌলান্ধাৰ শক্তি শেলত পৰি মূৰ্ছা গৈ আছে। তোমালোকে মোক ঔষধ বিচাৰি দিয়া। মই সেই ঔষধ ৰাতি নৌপুৱাওঁতেই লৈ গৈ লাথানাক পুনৰ জীৱিত কৰিব পাৰো। আনুমামৰ কথা শুনি পৰ্বতৰ বন্ধক, বন্ধয়িত্ৰী সকলে ক'লে- তুমি যিজন বোধিসত্ত্বৰ কথা কৈছা সেইজনক আমি চিনি জানি নাপাওঁ। আমি কেৱল হাং, হাং, হাং শুকুৰুই চিনি পাওঁ। ১২৪০॥

তুমি কোন অৰণ্যৰ পৰা আহি আমাক ইয়াত আমনি কৰিছাহি। এই বুলি কৈয়েই তেওঁলোকে হাতত যাঠি, জোং আদি লৈ আনুমামক মাৰিবলৈ খেদি গ'ল। আনুমামে পৰ্বত দেৱতা বিলাকৰ অত্যাচাৰত তৎমৎ নাপাই আকাশলৈ জাপ মাৰি উঠিল। ১২৪১॥

আনুমামে এজোপা প্ৰকাণ্ড গছ উভালি ল'লে। আৰু সিহঁতক দুই হাতেৰে ধমহ ধমহ কৰি কোবাবলৈ ধৰিলে। আনুমামৰ নিৰ্মম প্ৰহাৰত আক্ৰমণকাৰীবিলাক যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। হাং হাং হুং হুং আদিয়ে হাতত ধনুকাঁড় লৈ আনুমামক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমামে একেজোপে তেওঁলোকৰ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ বিলাক কাটি ভাঙি ছিঁড়ি দলিয়াই পেলালে। ১২৪২॥

বাকী সৈন্য সামন্ত বিলাকে আনুমামৰ প্ৰক্ষেপত তিষ্ঠি নোৱাৰি যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। কোনো উপায় নেদেখি আনুমামে পৰ্বতটোকে দাঙিলে বাৰলৈ মনহ কৰিলে। পৰ্বতটোৰ ওজন আছিল ছয়সত্তৰ যোজন। তেওঁ দুয়োহাতে পৰ্বতটো দাঙি ল'লে। ১২৪৩॥

পৰ্বতটো লৈ আনুমামে আকাশমাৰ্গে গৈ থাকোতে ভাবিলে এই পৰ্বতত বাস কৰা তিনিজনোটি সৈন্য মই বধ কৰিলো। কালনোমিছোমিকো মই নিধন কৰিলো। গতিকে এতিয়া মই অযুঁঠাৰ বাটেদি গৈ আউলবাতাক খবৰটো দি যোৱাই ভাল হ'ব। ১২৪৪॥

আনুমামে পৰ্বতটো দাঙি নি দক্ষিণ দিশে যাবলৈ ধৰিলে। আউলবাতাই (ভকত) পৰ্বতটো দাঙি অনা দেখি ভাবিলে- এইটো কোনোবা ৰাক্ষস হ'ব। পৰ্বতৰ ছাঁটোৱে অযুঁঠা ৰাজ্যখন অন্ধকাৰ কৰি তুলিলে। আউলবাতাই ৰাজভৱনৰ পৰা নিৰীক্ষণ কৰি থাকিল। আউলবাতা থকা ভৱনৰ ৰাজসিংহাসন খনত লামান্তৰ বোজৰ মাটিবগু আৰু ওপৰত শ্বেতবস্ত্ৰ আৰি থোৱা আছিল। ১২৪৫॥

অযুঁঠা নগৰখন ক্ৰমাশয়ে যেতিয়া অন্ধকৰত নিমগ্ন হ'ল তেতিয়া আউলবাতাই ভাৱেক ছাতালু (পত্ৰ) ক তেওঁ সেইটোনো কিহে প্ৰকাণ্ড পৰ্বতটো দাঙি লৈ আহিছে, ভাৱকৈ ছাতালুক নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ক'লে। ছাতালুৱে অনুমান কৰিলে যে এটা ৰাক্ষসে প্ৰকাণ্ড পৰ্বতটো দাঙি লৈ আহিছে। আনুমামৰ খুব ভাঙ্গৰ লাগিছিল। তেওঁ লামান্ত লামান্ত বুলি তিনিবাৰ নাৰ্থলৈ পৰ্বতটো

মাটিত থ'লে। আনুমানৰ মুখত লামাঙৰ নাম শুনি ছাতালুৱে জাউফাৰাতাক সেই কথা ক'লে।  
১২৪৬॥

দুয়ো ভাই ককাইয়ে আনুমান বান্দৰৰ মুখত লামাঙৰ নাম শুনি আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে।  
তেওঁলোকে আনুমানৰ ওচৰত গৈ উপস্থিত হ'ল। আৰু সুধিলে- হেৰা, তুমি বনৰ বান্দৰ হৈ কিয়  
আমাৰ ভাতৃ লামাঙৰ নাম লৈছা ? তুমি তেওঁৰ কিবা খবৰ পোৱানে কি ? আমাৰ দাদা লামাঙে  
ৰাজ্য ত্যাগ কৰি বনে বনে ঘূৰি ফুৰা আজি বহুত দিন হ'ল। তুমি তেওঁলোক তিনিজনক কৰবাত  
লগ পাইছানে কি ? ১২৪৭॥

আনুমায়ে ক'লে হে ৰাজকুমাৰদ্বয়। লামাঙ, নাংসীতা আৰু লাখানা তিনিও হাবিয়ে  
বননিয়ে ঘূৰি ফুৰি থকা অৱস্থাত লঙ্কাৰ দুষ্টমতি চিপহৌলাঙ্কাই নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ গ'ল।  
তেওঁ বিলাক দুয়ো ভাই ককাইয়ে বৰ্তমান নাংসীতাৰ অৱেষণত গৈ চিপহৌলাঙ্কাৰ লগত তুমুল যুদ্ধ  
কৰি আছে। চিপহৌলাঙ্কাৰ বাণত লাখানা এতিয়া মূৰ্ছা গৈ আছে। মোক সঞ্জীৱনী ঔষধ নিবৰ  
কাৰণে গন্ধমাদৰ্শ পৰ্বতলৈ পঠালে। সেই পৰ্বতত ঔষধ চিনি নাপায় মই পৰ্বতটোকে দাঙিলৈ  
আহিছো। ১২৪৮॥

কিবা প্ৰকাৰে যদি সূৰ্য্য উদয় হয় তেতিয়া লাখানাৰ মৃত্যু হ'ব। সামান্য বিদ্ৰোহৰ কাৰণে  
মই তোমালোকৰ ইয়াত ৰ'লো। আনুমানৰ মুখত লামাঙ, নাংসীতা, আৰু লাখানাৰ মনস্তাত্ত্বিক বৰ্ণনা  
শুনি জাউফাৰাতা আৰু ছাতালুৱে ৰোদন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১২৪৯॥

শেষত জাউফাৰাতাই আনুমানক অনুৰোধ কৰিলে- মোকো তুমি লঙ্কালৈ লৈ য'লা। তাতগৈ  
মই দাদাইঁতৰ লগত চিপহৌলাঙ্কাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিম। আনুমায়ে তেতিয়া ক'লে- মোক প্ৰভুৱে  
আদেশ কৰা নাই। গতিকে মই তোমাক লৈ যাব নোৱাৰো। তুমি নিশ্চিত মনেৰে ৰাজ্য শাসন কৰি  
থাকা। মই এই ঔষধ ৰাতি নৌপুৱাওঁতেই নি জাখানাক দিব লাগে। অন্যথা তেওঁৰ প্ৰাণৰ সংশয়।  
১২৫০॥

জাউফাৰাতাক (ভৰত) সাজুনা দি আনুমায়ে বিশাল পাহাৰ বন্ধ দাঙিলৈ আকাশী মাৰ্গেদি  
হো হোৱাই বায়ু মণ্ডল ভেদ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। পাহাৰটো নি লামাঙৰ ওচৰত নম্বালে। তেওঁ  
লামাঙক ক'লে- প্ৰভু মই ঔষধ বিচাৰি নাপাই সমস্ত পৰ্বতটোকে দাঙিলৈ আহিছো। এতিয়া আপুনি  
সুখেনক কৈ দিয়ক, তেওঁ পৰ্বতটোৰ পৰা দৰৱ বিচাৰি নি তাক লামাঙৰ গাত সানি দি তেওঁক  
জীৱিত কৰক। ১২৫১॥

লামাঙৰ আত্মানুসাৰে সুখেনে পৰ্বতৰ মাজৰ পৰা বিশালকণী তুলি আনি লাখানাৰ  
গাত সানি দিলে। লাখানাৰ গাত ঔষধ পৰাৰ লগে লগে তেওঁ উঠি উঠিল। লাখানাৰ চেতন অৱস্থা

ঘূৰি অহাত বান্দৰ বিলাকে আনন্দ উল্লাসত হৈ চৈ কৰিবলৈ ধৰিলে। বগুৰুৱাত যিমান বিলাক সেনা অচেতন হৈ পৰিছিল সেই সকলোটি জী উঠিল। পুনৰ জীৱন লাভ কৰি বান্দৰ বিলাকে লামাঙৰ ওচৰলৈ আহি তেওঁৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰি জয়ধ্বনি দিবলৈ ধৰিলে। ১২৫২॥

সকলোটি সুস্থ হৈ উঠাৰ পিছত লামাঙে আনুমানিক ক'লে- কাৰ্য সিদ্ধি হ'ল যেতিয়া এই গন্ধৰ্মদৰ্শন পৰ্বতটো পুনৰ আগৰ ঠাইত থৈ আহাঁগৈ। আদেশ পাই আনুমায়ে পৰ্বতটো লৈ একে জাপে ওপৰ উঠি বায়ুবেগে যাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌলাকাই চাৰিজন ডাঙৰ ৰাক্ষসক আনুমানিক পিছে পিছে যাবলৈ ক'লে আৰু অৰণ্যৰ মাজতে সেই বান্দৰক মাৰি পেলাবলৈ আদেশ দিলে। তেওঁ ক'লে- মই মোৰ তীক্ষ্ণবাণেৰে বাৰে বাৰে মাৰোঁ, কিন্তু সিহঁত বাৰে বাৰে জী উঠে। ১২৫৩॥

কিন্তু আনুমায়ে বাৰে বাৰে গৈ দৰৱ আনি সিহঁতক জীয়াই তোলে। আনুমানিক মাৰিব পাৰিলেই ঔষধ অনা বন্ধ হৈ যাব। লগে লগে বাকী বিলাককো সহজে মাৰিব পৰা যাব। তোমালোকে এতিয়া গৈ তাক মাৰিব পাৰিলে যিমান পুৰস্কাৰ লাগে সিমান দিবলৈ মই ৰাজী আছো। লোহাৰ গদালৈ চাৰিওটা ৰাক্ষসে আনুমানিক পিছ ল'লে। ১২৫৪॥

আনুমানিক ৰাক্ষস চাৰিটাই আক্ৰমণ কৰাত আনুমায়ে চাৰিওটা ৰাক্ষসকে নেজোৰে মেৰিয়াই ল'লে আৰু এজোপা প্ৰকাণ্ড গছ উভালি লৈ ৰাক্ষস কেইটাক ভাল দৰে প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাছত লক্ষ্য মহানগৰীৰ ফালে ফৰ্মূতি মাৰি পঠালে। সিহঁত আশ্চৰ্য্য হৈ লক্ষ্যত পৰিল। ১২৫৫॥

গন্ধৰ্মদৰ্শন পৰ্বতটো ও বাৰ যোজন দূৰলৈকে মাৰি পঠালে। ৰাক্ষস চাৰিটাই কিছু সময় পৰিষ্কাৰ পিছত চেতন পাই ৰজাৰ ওচৰত গৈ জনালে- হে ৰাজন ! আনুমানিক হাতৰ পৰা আমি কোনোমতেহে সাৰি আহিছো। আমাৰ চাৰিওজনকে ধৰি আনুমায়ে খুব কোবালে আৰু ধৰি ৰাজি আমাক ৰাজ্যলৈ দলি মাৰি পঠালে। আনুমানিক সহজে মাৰিব পৰা নাৰাৰ। ৰজাও তেতিয়া চিন্তাত পৰিল। ১২৫৬॥

চিপহৌলাকা মহা চিন্তাত পৰিল। কাৰণ দেশৰ যিমান বিলাক মহাবীৰ যোদ্ধা আছিল, সাহসী বীৰ পুত্ৰ আছিল, আৰু অশ্বহী বশুহী সেনা আছিল সকলোকেই বুদ্ধ ক্ষেত্ৰত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিয়াত চিপহৌলাকা অঠাই সাপৰত পৰিল। মনে মনে বুৰে শোকে জৰ্জৰিত হৈ তেওঁ মনে মনে বিধিৰ বিপাকৰ কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে। বিধিয়েনো মোৰ কপালত কি লিখিলে। আনৰ সৈন্য মৰিলে পুনৰ জী উঠে, কিন্তু মোৰ হ'লে কোনো এজনো বুদ্ধৰ পৰা ঘূৰি নাহে। ১২৫৭॥

## ॥ মহীৰাষণৰ বৃত্তান্ত ॥

এই বুলি চিপহৌলাকাই ৰাজপ্ৰাসাদত ইনাই বিনাই কাণ্ডিবলৈ ধৰিলে। তেনে অৱস্থাত

চিপহৌৰ মাকে আহি পুতেকক আগ্ৰাস দি ক'লে- মোৰ বুজনিত তুমি কৰ্ণপাত নকৰিলা। ভায়েৰাৰ দ্বাৰা বুজোৱাত মাৰি কিলাই খেদি পঠালা। তেওঁও গৈ শত্ৰুৰ আগ্ৰহ আছে। তোমাৰ ৰাজ্যত কেৱল এজন বীৰহে আছে, তেঁৱেই মহীৰাৱণ (মহীলা)। তেওঁ পাতাল পুৰীত দেৱ পূজা কৰি আছে। ১২৫৮॥

তোমাৰ এই দুৰ্যোগৰ সময়ত তেওঁৰ বাহিৰে সহায় কৰোতা আৰু কোনো নাই। মাকৰ কথাত ৰজাই অকণমান সকাহ পাই মহীলাক মাতি আনিবৰ কাৰণে দূত পঠালে।

মহীলা আহি পিতাক চিপহৌলাক্কাৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰি সুধিলে- পিতা। আপুনি কি নিমিত্তে মোক মাতি পঠালে। মই আপোনাৰ কি কাৰ্য সাধন কৰিব পাৰো আজ্ঞা কৰিব লাগে। মহীৰাৱণৰ নগ্ৰ কথা শুনি চিপহৌলাক্কাই কান্দি কান্দি ক'লে। ১২৫৯॥

হে মোৰ পুত্ৰ মহীলা। তোমাৰ পেহীয়েৰা ছুপানাখাক লাখানাই নাক কাণ কাটি বিকলাস কৰি পঠালে। সেই দৃশ্য মনত পৰিলে গাৰ নোম শিয়ৰি যায়, বুকু ফাটি চিৰা চিৰ হয়। মহীলাই সবিশেষ ঘটনা বিৱৰি ক'বৰ কাৰণে চিপহৌলাক্কাক অনুৰোধ কৰিলে। ১২৬০॥

চিপহৌলাক্কাই সকলো ঘটনা ক্ৰমান্বয়ে বৰ্ণনা কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ছুপানাখা তোমাৰ পেহীয়েৰা। তেওঁক থাকিবৰ নিমিত্তে মই এখন অটব্য অৰণ্যত ঘৰবাৰী পাতি দিছিলো। অম্বুঠাৰাজৰ চাৰিজন পুত্ৰ আছিল। ডাঙৰ জনৰ নাম লামাঙ আৰু সৰুজনৰ নাম লাখানা। লামাঙৰ পত্নীৰ নাম নাংসীতা। এওঁ বিলাক তিনিও বনবাস খাটিছিল বাপেকৰ আদেশক্ৰমে। ১২৬১॥

অৰণ্যৰ মাজত ঘূৰি ফুৰোতে এদিন ইঠাতে ছুপানাখা লাখানাৰ ওচৰ চপাত লাখানাই খনুশৰ মাৰি ছুপানাখাৰ নাক কাণ কাটি একেবাৰে বিকলাস কৰি পঠালে। সিহঁত সিমানতে ক্ষন্ত নাখাকি তাইৰ ৰাজ্যৰ এক লাখৰো অধিক সংখ্যক ৰাক্ষস সেনা মাৰি নিপাত কৰিলে। ছুপানাখাৰ বিলৈ বিপত্তি দেখি মই লামাঙৰ পত্নী নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ আহিলো। ১২৬২॥

সেই দুজন মনুষ্যই বিপুল বান্দৰ সেনাৰ সৈতে বিশাল সমুদ্ৰ পাৰহৈ আহি আমাৰ লক্ষ্য আক্ৰমণ কৰিছে। অগণন সেনা নিপাত কৰি ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে ৰামৰ সেনাই ঘেৰি আছে। আমি এতিয়া সিহঁতৰ লগত প্ৰচণ্ড যুদ্ধ কৰি আছে। নগৰৰ কোনো বীৰেই বৰ্তমান জীৱিত নাই। মোৰ সকলো বীৰ পুত্ৰই যুদ্ধত নিহত হ'ল। মোৰ বীৰ পুত্ৰ মেখনাতেই প্ৰাণ বিসৰ্জন দিলে। আনহে নালাগে তোমাৰ বুড়াক কুমকানখাও যুদ্ধত নিপাত হ'ল। মুঠৰ ওপৰত মোৰ সকলো পুত্ৰ আৰু সৈন্য সামন্ত যুদ্ধ ক্ষেত্ৰতে শেৰহৈ গ'ল। এতিয়া মোৰ বিঃসহায় অৱস্থা। তুমিহে একমাত্ৰ ৰাচি আছে। এতিয়া তোমাৰ ওপৰতে সকলো ভৱসা কৰা হৈছে। তুমি যি ভাল দেখা তাকে কৰা।

পিতাকৰ কথা শুনি মহীলাই এই বুলি গগনপাই উঠিল- সাধাৰণ এজনী নাৰীৰ কাৰণেই সমস্ত ৰাজ্য উচন হৈ গৈছে। বিপুল সেনাবাহিনীয়ে প্ৰাণ বিসৰ্জন দিছে। ইয়াতকৈ আৰু পৰিতাপৰ বিষয় কি হ'ব পাৰে ? সিহঁতে যেতিয়া সাগৰ পাৰ হয়, তেতিয়া আপুনি মোক কিয় মতাই নানিলে ? আগতে কত দেৱদেৱীক ধৰি আনি আপোনাৰ ওচৰত থিয় কৰাই দিলো, আপোনাৰ সেই কথা নিশ্চয় মনত আছে। এতিয়া সেই সামান্য মনুষ্য দুটা আৰু এমুঠি বান্দৰ সেনাক ধৰি বাকি আনি আপোনাৰ ওচৰত থিয় কৰাবলৈ কিমান সময় লাগে ? দেৱৰাজ ইনতাচিকত্ৰাকো ধৰি আনি আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত কৰাইছিলো। ১২৬৪ ॥

আপুনি এতিয়া নিশ্চিত মনেৰে ৰাজকাৰেঙত বহি থাকক। মই লামাঙ আৰু লাখানাক ধৰি বাকি আনি নগৰৰ দেৱীৰ আগত বলি দিম। পিতা পুত্ৰৰ মাজত হোৱা এই আলোচনা পিচ্ছিনাই এটা ক্ষুদ্ৰ পক্ষীকণ ধৰি ঘৰৰ চালত পৰি শুনি আছিল। ১২৬৫ ॥

মহীলাই লামাঙ আৰু লাখানাক কি দৰে বাকি আনি দেৱীৰ পূজাত লগাৰ সেই সকলো কথা বিৱৰি পিতাকক ক'লে। তাৰ পাছত নিজে ভাৱি চিন্তি লামাঙৰ ওচৰলৈ গ'ল। ১২৬৬ ॥

মহীলা চিপহৌলাঙাৰ পুতেক আৰু অসুৰৰ নাতি। মহীলা মায়ী বিন্দ্যাত সুনিপুন। পৃথিৱীত কোনো প্ৰাণীয়েই মহীলাৰ যাদুমন্ত্ৰৰ আগত তিষ্ঠি নোৱাৰে। পাতাল পৃথিৱীত তেওঁ দেৱী পূজা কৰি থাকে। তেওঁৰ নিমিত্তে সকলোৱেই ভয়ত ত্ৰাহি ত্ৰাহি হৈ থাকে। কাৰণ কোন সময়ত কি কৰিব কোনেও তং ধৰিব নোৱাৰে। ১২৬৭ ॥

এতিয়া চাম্পুমামে যি ব্যৱস্থা কৰে সেয়ে। চাম্পুমামে আনুমানিক মাতি ক'লে- তুমি গোহুৰ নোহোৱা পৰ্যন্ত লামাঙ আৰু লাখানাক সাত্থানে পহৰা দি থাকিবা। বান্দৰৰ ভিতৰত তুমিয়েই শক্তিশালী। ১২৬৮ ॥

অকস্মাৎ কোনোবা আহিলেও তুমি দুৱাৰ খুলি নিদিবা। আনুমানিক ক'লে- এতিয়া একোৰে চিন্তা নাই, কাৰণ বীৰ ৰাক্ষসবিলাকৰ অস্ত পৰিল। কেৱল মহীলাহে বাকী আছে। আৰি তাক নেজোৱে দেখিয়াই আচাৰি থেকেচি সাগৰত পেলাই দিমহঁক। পিচ্ছিনাই তেতিয়া ক'লে- সমুখ সময়ত তুমি কোৱাৰ দৰেই হ'ব। কাৰণ তোমাৰ দৰে বীৰে সেই কাম কৰাটো সম্ভৱ হ'ব। কিন্তু এতিয়া কোৱাৰ দৰে নহবও পাৰে। ১২৬৯ ॥

চাম্পুমামে মাত লগালে এটা কথা আনুমান, তোমাৰ মুখামুখি হ'লে অৱশ্যে কোনো বীৰেই তোমাৰ স্তম্ভৰ পৰা সাৰি যোৱাটো অসম্ভৱ। কিন্তু মহীলা ৰাৱণে সন্ধ্যা ৰূপত অস্থিৰ পাৰে। সেই কাৰণে তুমি লামাঙ আৰু লাখানাক ওচৰত সাত্থানে থাকিবা। এইদৰে আনুমানিক স্তম্ভৰ স্তম্ভ, জোহাং, পৰা আহি লৈ বীৰ বান্দৰৰ সৈতে পহৰা দি থাকিল। ১২৭০ ॥

সন্ধ্যা দেৱীয়ে মেলানি মাগিলে। সমস্ত ৰাজ্য অন্ধকাৰময় হ'ল। তেতিয়া পিফিছানা আহি আনুমাৰক সাৱধান কৰি দিলে। এতিয়া সম্পূৰ্ণ অন্ধকাৰ হ'ল। গতিকে লামাঙ আৰু লাখানাব শয়ন কৰুত যাতে কাকো সোমাবলৈ নিদিয়া। ৰাফ্ৰসে মায়া কৰি আহিব পাৰে। এই বুলি কৈ পিফিছানা নিজৰ শয়ন কক্ষলৈ গুছি গ'ল। ১২৭১॥

সময় আৰু সুবিধা অনুসৰি মহীৰাৱণে লামাঙৰ শিবিৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। তেওঁ মনে মনে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে - কি উপায়েৰে লামাঙ আৰু লাখানাক এই শিবিৰৰ পৰা হৰণ কৰি নিব পাৰি ? সমস্যা হ'ল প্ৰতি খোজতে পিফিছানাই মোক অনুসৰণ কৰিব। যি কি নহওঁক, প্ৰথমে মহীলাই তাতচাৰাখাৰ বেষ ধৰি আনুমাৰক ওচৰত উপস্থিত হৈ ক'লে- মই মোৰ মৰমৰ কুমাৰদ্বয়ক দেখা কৰিবৰ নিমিত্তে ইয়াত প্ৰৱেশ কৰিছোঁহি। আনুমাৰ তুমি অকণমান দুৱাৰখন খুলি দি সিহঁতক মোক চাবলৈ দিয়া। ১২৭২॥

আনুমামে ক'লে- মই পিফিছানাৰ বিনা অনুমতিত কদাপি দুৱাৰ খুলিব নোৱাৰো। ইফালে আনুমাৰ আৰু মায়াবী মহীলাৰ কথা বাৰ্তা বিলাক পিফিছানাই শুনি আছিল। তেওঁ ধমকি দিয়াত মহীলা অস্তৰ্ধান হ'ল।

মহীলাই পুনৰ জাউকাৰাতাৰ বেষ ধৰি আহি আনুমাৰক ক'লে- মই মোৰ দাদা লামাঙ আৰু অনুজ লাখানাক লগ পাবৰ কাৰণে আহিছো। গতিকে দুৱাৰ খুলি মোক তেওঁলোকক লগ পাবলৈ দিয়ক। ১২৭৩॥

কাৰণ তেওঁলোকে ৰাজ্য ত্যাগ কৰি অহা বহুত দিন অতিবাহিত হ'ল। তেওঁ বিলাকক চাবৰ নিমিত্তেই মই আহি ইয়াত উপস্থিত হৈছোঁহি। তুমি মোক দুৱাৰ খুলি দাদাইঁতৰ ওচৰলৈ যাবলৈ দিয়া। আনুমামে ক'লে- পিফিছানাৰ বিনা অনুমতিত মই দুৱাৰ খুলিব নোৱাৰো। এইবাবে পিফিছানাই ধমক দিয়াত মহীলা সাউকৰে গুছি গ'ল। তৃতীয়বাৰ চানেক (জনক)ৰজাৰ স্বৰূপ ধৰি আহি আনুমাৰক সুধিলে- ১২৭৪॥

অ' বান্দৰ ৰোণা ! তোমাক দেখোন মই চিনি পোৱা নাই। তোমাৰ নাম কি ? আনুমামে তেতিয়া ক'লে- মোৰ নাম আনুমাৰ। তুমিনো ক'বপৰা আহি আমাৰ শিবিৰত প্ৰৱেশ কৰিছাহি ? স্বৰূপে ক'লে- মই মিকখিলা ৰাজ্যৰ পৰা আহিছো। ১২৭৫॥

মই লামাঙৰ গৃহকে হওঁ। তেওঁবিলাকৰ দুখ-নিৰুদ্ভাৰ শুনি সিবিলাকৰ বা স্বৰূপ লবৰ কাৰণে আহিলো। তেওঁলোক দুজন বাক ক'ত আছে ? অনুগ্ৰহ কৰি মোক দুৱাৰ খন খুলি দি চাবলৈ দিয়া। ১২৭৬॥

এইবাবে ৰাফ্ৰসে মায়া কৰি উপস্থিত হোৱাৰ লগে লগে পিফিছানাই পানি পানীৰ পৰাচ



মহীলা আঁতৰি গুছি গ'ল। পিৰিহানাই আনুমাযক ক'লে- বুজিছা, বান্ধুয়ে বিভিন্ন মায়া কৰি আহি ছলনা কৰিব খুজিছে গতিকে তুমি সাৱধানে পহৰা দি থাকিবা। এই বুলি কৈয়েই পিৰিহানাই গৈ নিজ গয়ন কক্ষত সোমাই শুই থাকিল। ১২৭৭॥

মহীলাই মনে মনে চিন্তা কৰিলে যে যি ৰূপতে নাৰাওঁ লাগে আনুমামে বিশ্বাস কৰিব নোবোজে। তাৰোপৰি পিৰিহানাই আহি বাৰে বাৰে দাবি ধমকি দি মোক খেদাই দিয়ে। গতিকে এইবাৰ পিৰিহানাব বেষ্ট গ'লে হয়তো আনুমামে বিশ্বাস কৰি ল'ব। তেতিয়া লামাঙ আৰু লাখানাক লৈ যাব পৰা হ'ব। এইবাৰ সৈ মহীলাই মায়া কৰি পিৰিহানাব ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। তেওঁ সেই বেষ্টেৰে সৈ আনুমামৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ১২৭৮॥

বিভীষণকণী মহী বাৱণে আনুমামক ক'লে- বুজিছা মায়াবী বান্ধুসে ঘনে ঘনে আহি আমনি কৰিব ধৰিছে। গতিকে লামাঙ আৰু লাখানাক যাতে কোনো অপকাৰ কৰিব নোৱাৰে মই কেইটামান ভাল মন্ত্ৰ শিকাই দি আঁহো। সেই মন্ত্ৰ তেওঁ বিলাকে জপ কৰি নিশ্চিন্তমনে শুই থাকিব। তেতিয়া মায়াবী বান্ধুসে কোনো অপকাৰ কৰিব নোৱাৰিব। ১২৭৯॥

গতিকে তুমি দুৱাৰখন অৰুণমান খুলি দিয়া। এইবাৰ আনুমামে পিৰিহানাই বুলি দুৱাৰ খুলি দিলে। লগে লগে মহীলা সৈ শুই থকা অৱস্থাৰ পৰা লামাঙ আৰু লাখানাক হৰণ কৰি নি পাতাল পুৰীৰ কাৰাগাৰত বন্দী কৰি ৰাখিলেগৈ। লামাঙ লাখানাব চাৰিওফালে পহৰাৰ ব্যৱস্থা কৰি নিজে সভালৈ গুছি গ'ল। ১২৮০॥

পিৰিহানাই সাৰ পাই উঠি আনুমামৰ ওচৰলৈ গ'ল। আৰু আনুমামক সুধিলে- এতিয়া কোনোবা ইয়ালৈ আহিছিলনে কি ? পিৰিহানাব কথা শুনি আনুমাম আচৰিত হ'ল। আগুনিতো এইমাত্ৰ আহি লামাঙ আৰু লাখানাক মন্ত্ৰ শিকাই দিম বুলি কৈ গৈছে। মই ভাবিছো আপুনি তেওঁ বিলাকৰ ওচৰতে ৰহি আছে। ১২৮১॥

আপুনি এতিয়া আহি প্ৰশ্ন কৰাত মই আচৰিত হৈছো। পিৰিহানাই ক'লে- মই বুজিলো, মায়াবী মহীলাই তোমাৰ চকুত ধূলি দি গ'ল। এই বুলি দুৱো শব্দন কক্ষত সোমাই দেখে যে লামাঙ আৰু লাখানা শস্যাত নাই। পহৰাদাৰ বান্ধববিলাকে হতত দা, বাঠি, পলালৈ টোপনিত লাগকল হৈ পৰি আছে। কুমাৰকয়ক শব্দন কক্ষত নেদেখি সকলোৰে হৃদয়ত অশ্ৰু বৃষ্টি কৰি ৰাখি উঠিল। ১২৮২॥

অচেন্তন হৈ পৰি থকা বান্ধব বিলাকৰ পাত হত বুলিই শিৱাৰ ভাৱে লগে তেওঁলোকে সাব পালে। লামাঙ আৰু লাখানাব কথা জানিব পাৰি বান্ধব সেৱাবিলাকে কান্দিবলৈ ধৰিলে। কৰ্ম সুৰলিকালো লামাঙ আৰু লাখানাব হৰণত বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমাম, চান্দুমাম, অৱজ্ঞান, নালা, নীলা আদি বান্ধবেও লামাঙ লাখানা অৱধান হোৱাত হৰাওকাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। ১২৮৩॥

বৈদ্য চাম্পুমায়ে সমবেত সেনা বাহিনীক নিবেদন কৰিলে-আমি এতিয়া কাশ্মিৰ কাটি থাকিলে নহ'ব। বোধিসত্ত্ব লামাও আৰু লাখানাৰ অনিষ্ট সাধন কোনেও কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ তেওঁবিলাকে এই সংসাৰৰ আলা যন্ত্ৰণাত পীড়িত মনুষ্যক ভৱসাগৰৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিব। আৰু সকলোৰে মুক্তিৰ পথ মুকলি কৰিব। তেওঁবিলাক দেৱ মনুষ্যৰ ৰক্ষক আৰু ত্ৰাণকৰ্ত্তা। সকলো প্ৰাণীয়েই তেওঁবিলাকৰ আশ্ৰিত। ১২৮৪ ॥

মহাৰাজ সুখালিকাই এতিয়া আনুমাৰ্যক আদেশ দিব লাগে যাতে তেওঁ স্বৰ্গ, মৰ্ত্য, পাতালপুৰীত লামাও আৰু লাখানাৰ অনুসন্ধান কৰি আহে। পত্ন পুত্ৰ আনুমাৰ্যৰ সমান পৰাক্ৰমী বীৰ এই ত্ৰিভুবনত নাই। আনুমাৰ্যৰ ব্যতিৰেকে এই কাম অসম্ভৱ। গতিকে আনুমাৰ্যক আদেশ প্ৰদান কৰিব লাগে। ১২৮৫ ॥

সুখালিকাই আনুমাৰ্যক মাতি আনি স্বৰ্গ, মৰ্ত্য আৰু পাতাল পুৰীত লামাও লাখানাক অনুসন্ধান কৰি আহিবলৈ ক'লে। আনুমাৰ্যেও কাল বিলম্ব নকৰি ৰজাক প্ৰণাম জনাই প্ৰথমে গৈ পাতালপুৰীত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১২৮৬ ॥

পাতাল পুৰীৰ এক অৰণ্যভূমিত ঋষি, মুনি, নাগ, গন্ধৰ্ব, কিন্নৰ, দেৱতা আৰু অপেশুৰী আদি প্ৰায় তিনিকোটি দেৱতাই বাস কৰি আছে। আনুমাৰ্যে তাত কোনো সন্ধান নাপাই মহীলাৰ পূজা কৰা স্থান দেখিবলৈ পালে। ১২৮৭ ॥

আনুমাৰ্যে মনে মনে দেৱতাবিলাকক মিনতি কৰিবলৈ ধৰিলে- যোক মোৰ আবাধ্য প্ৰভু লামাও আৰু লাখানাক দেখুৱাই দিয়ক। কিছুদূৰ গৈ আনুমাৰ্যে মহীলাৰ লিগিৰা লিগিৰী আৰু অপেশুৰী বিলাকে হাঁহি খেমাৰি কৰি থকা দেখিলে। বিশাল এক পৰ্বত, তাত হাতী, ঘোঁৰা, ৰথ আদিৰে সুসজ্জিত এখন মনোমোহা ৰাজ্য। আনুমাৰ্যে ভাবিলে প্ৰভু লামাওৰ দৰ্শন ইয়াতেই হ'ব। ১২৮৮ ॥

আনুমাৰ্যে মহীলা ৰাক্ষসৰ ৰাজসভাত আশে পাশে হাবিয়ে বননিয়ৈ লামাও আৰু লাখানাক বিচাৰি কুৰিছিল। আনুমাৰ্যক দেখি ৰাক্ষসবিলাকে কোৱাকুই কৰিবলৈ ধৰিলে- এই ৰজা বান্দৰটো ক'ৰ পৰা আহি আমাৰ ইয়াত অনাই বনাই কুৰিছে ? আনুমাৰ্যক দেখি সিহঁত ৰক আচৰিত হ'ল। তেনেতে এজন বৃদ্ধ দেৱতাই ক'লে- "পূৰ্বে লুপপিনি (লুখিনী) দেৱীয়ে মহীলাক ভক্তিৰূপে বাণী কৰিছিল যে তেওঁৰ কেতিয়াও মৃত্যু নহয়। ১২৮৯ ॥

মহীলাইও পৰ কৰিছিল যে কোনেও ইহলক প্ৰহাৰ কৰিব নোৱাৰে। দেৱীয়ে কৈছিল- যদি তুমি বৃদ্ধ দেৱতাক অৱতীৰ্ণ কৰা, তেন্তে তুমি কেতিয়াও মৃত্যু নহওৱাকৈ বনোৱাৰা কোনো শোকাৰে মহীলাই ভাবিলে- বৃদ্ধ দেৱীয়ে মোক বাঁহি লোৱাকে, অৱতীৰ্ণ কৰিবলৈ ক'লে।

১২৯০ ॥

দেবীয়ে ক'লে- মৰণ কোনো কথা নহয়। কিন্তু দুটা বন্ধৰ কাৰণ হ'লে ভয় আছে। এটা হ'ল মনুষ্য আৰু আনটো হ'ল বনৰ বান্দৰ। মহীলাই ক'লে-সিহঁতৰ কাৰণে মোৰ কোনো টিহা নাই। কাৰণ সিহঁতে মোৰ ভোজনৰ সামগ্ৰী যাত্ৰ। সিহঁতৰ নাম ন'ল'লেও হ'ব। কিন্তু মহীলা তুমি মনত ৰাখিবা সেই দুটা প্ৰাণীৰ ওচৰত যদি কিবা প্ৰকাৰে মোৰ লগোৱা তেন্তে তোমাৰ মৃত্যু অনিবার্য।  
১২৯১ ॥

দেবীয়ে এইদৰে মহীলাক ভৱিষ্যত বাণী কৰি গৈছিল। মহীলাই দুজন মনুষ্য কুমাৰক ধৰি আনি বন্দী কৰি ৰাখিছে। এতিয়া আকৌ এটা বান্দৰ আহি ইয়াত ঘূৰি ঘূৰিছে। মহীলাৰ যে মৃত্যুৰূপ ওচৰ চাপি আহিছে সেইটো নিশ্চিত। এইদৰে সিহঁতৰ ভিতৰত কথা বান্ধা পদ্ধতি থাকোঁতে আনুমায়ে সিহঁতৰ ভাৱ ভঙ্গী বিলাক নিৰীক্ষণ কৰি থাকিলে বহিলে। এইদৰে লামাঙ আৰু লামানাই অনুসন্ধান কৰি থকা সময়তে আনুমায়ে কিছুমান মাইকী মানুহে কাৰত কলহলৈ পানী নিবলৈ আহা দেখিলে। পানীলৈ ঘূৰি যোৱাৰ পিছত এজনী লিগিৰীয়ে ক'লে-। ১২৯২ ॥

আমাৰ ৰাজসভাত আগতে নাচগান, আয়োজনপ্ৰয়োজন অতি সুন্দৰভাৱে সকলোৱেই অনুষ্ঠিত কৰিছিল। কিন্তু আজি প্ৰায় কিছু দিনৰ পৰা মনুষ্য কুমাৰ দুজনক বন্দী কৰি থোৱা হোৱাকৈ কাৰো হৃদয়ত আনন্দ আৰু মুখত হাসি নোহোৱা হৈছে। ১২৯৩ ॥

আনুমায়ে লিগিৰীজনীৰ কথা বান্ধা বিলাক ভালদৰে উপলব্ধি কৰিছিল। আনুমায়ে এটা মাখিৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি সিহঁতৰ পিছে পিছে বাৰলৈ বহিলে। তেওঁ সৈ দেখিবলৈ পামল লামাঙ আৰু লামানাক কাৰাগাৰত অচেতন কৰি পেলাই থৈছে। আনুমায়ে কাৰাগাৰত প্ৰৱেশ কৰি লামাঙ আৰু লামানাক জগাই দিলে। লামাঙ আৰু লামানাই সাৰ পাই উঠি বহিল। দুয়ো উঠিহেই সুখবিত্তা, আত্মতা, শিখিহানা আদিক বিচাৰ কৰিলে তেওঁবিলাক ক'ত ? ১২৯৪ ॥

আনুমায়ে তেতিয়া ক'লে- মহীলা ৰাজসভা আগোৱালোকে হতন কৰি আনিছিল ৰাখিছে। আগোৱালোকে কি এই কথা বুজিবই পৰা নাই ? লামাঙে তেতিয়া ক'লে- এতিয়া সিহঁতৰ ক'ত যায় ? কাৰণ আমাৰ হাতত যে কোনো অস্ত্ৰ নাই। এতিয়া আমি কি উপায়েৰে যদিহে যাব পাৰো তেন্তে এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। আনুমায়ে ক'লে-অৱ কাৰণ তুমি একটিকে দিবা পুৰি নলাগে। কাৰণ ৰাজস কুলক ৰংস কৰিবৰ কৰণেই আপুনি মৃত্যুলোকে অৱিচাৰি থৈছিল। ১২৯৫ ॥

যোফিন্দুৰ নিমিত্তে অস্ত্ৰ কি প্ৰয়োজন ? হাঁ বহু, শিল, পাথৰ আদিৰে এই কাৰ্য্যবিলাক কৰা কৰি থৈ পৰিব।

আগোৱালোকে যি পৰাকী দেৱীৰ ওচৰত বসি থিৰ কৰণ কৰা কৰি ৰাখিছে। সেই

গৰাকী দেৱী অতি পূজনীয়া। আপোনালোকে এতিয়া ইয়াতে থাকক। মই অকলে দেৱীৰ ওচৰলৈ যাম। এই বুলি আনুমামে দেৱীৰ ওচৰত বিনীতভাৱে প্ৰাৰ্থনা কৰিলেগৈ-হে মাতৃ ! হে সকলোৰে পূজনীয়া দেৱী ! ১২৯৬॥

মহীলা ৰাক্ষসে লামাঙ আৰু লাখানাক হৰণ কৰি আনি কাৰাগাৰত ৰাখিছেহি। সিবিলাকক আনিবৰ কাৰণে আপুনিয়েই অনুমতি দিছিল নেকি ? মই হ'লে মহীলাক ধৰি সাগৰত পেলাই দিম। মই প্ৰভু লামাঙ আৰু লাখানাৰ দাস। আনুমামৰ কথাত দেৱীয়ে হাঁহিলে আৰু ক'লে- লামাঙ আৰু লাখানাক স্বৰ্গৰ দেৱতা বিলাকে মন্ত্যলোকত জন্ম ল'বৰ কাৰণে পঠাইছে। যদি সেই লামাঙ আৰু লাখানাক মহীলাই হৰণ কৰি আনিছে, তেন্তে তেওঁৰ অবিলম্বে মৃত্যু ঘটিব। ১২৯৭॥

তুমি এতিয়া গৈ লামাঙ আৰু লাখানাক মোৰ ওচৰলৈ মাতি আনা। মহীলাকো মই মাতিছো বুলি ক'বা। সিনো মোৰ আগত কি কয় ? তুমি তেতিয়া তাৰ ডিঙি কাটি দিবা। লামাঙ দেৱ মনুষ্যৰ উদ্ধাৰ কৰোতা। পৃথিৱীৰ সকলো দেৱ মনুষ্যই তেওঁৰ প্ৰতীক্ষাৰত হৈ আছে। তেওঁ বুদ্ধ ৰূপে জন্মহৈ ভৱসাগৰৰ পৰা ধৰ্ম্মকণী নৌকাত সকলো দেৱ মনুষ্য সংঘকে ভৰাই পৰিত্ৰাণ কৰিব। সেই মহান ধৰ্ম্মাত্মা বোধিসত্ত্বক মোৰ ওচৰলৈ মাতিছে বুলি ক'বা। ১২৯৮॥

দেৱীৰ মুখত এনে সাৰগৰ্ভিত কথা শুনি আনুমামে বৰ আনন্দ পালে। তেওঁ লামাঙৰ ওচৰলৈ গৈ দেৱীয়ে কোৱা কথা বিৱৰি ক'লে।

পূজাৰ সময় উপস্থিত হ'ল। মহীলাই পূজাৰ সকলো স্বাম্যস্বী পোটাটাই সসৈন্যে বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই আনন্দ উৎসৱ কৰি দেৱীৰ পূজাৰ বেদীৰ কাষ চাপিল। মহীলা নিজ আসনত বিৰাজমান হ'ল। লগে লগে আনুমামে দেৱীৰ ওচৰত সাষ্টাংগে প্ৰণাম জনাই ক'লে- হে দেৱী ! আপুনি সৃষ্টিৰ আদি পাতনিৰে পৰা জগত তাৰিণীৰূপে বিৰাজমান। আজি মহীলাইনো কি অভিপ্ৰায়েৰে লামাঙ আৰু লাখানাক হৰণ কৰি আনি আপোনাৰ ওচৰত বলি দিব বিছাৰিছে। ১২৯৯॥

তেতিয়া দেৱীয়ে কৈ উঠিল- তোমালোকে মোৰ কথা শুনাইক। দেৱতা, গন্ধৰ্ব, কিন্নৰ আৰু অশ্ব ধাৰী বিলাক। লামাঙ আৰু লাখানা হৈছে পৃথিৱীৰ ক্ষেত্ৰ মনুষ্য। তেওঁ বিলাকে তুৰিত বৰ্গত বাস কৰি আছিল। এতিয়া মন্ত্যলোকত আহি নৰমনুষ্য ৰূপে বাস কৰিছেহি। ১৩০০॥

দেৱীৰ কথা শুনি এজন গন্ধৰ্ব দেৱতাই অহং (আন প্ৰাপ্ত ভিকু) ৰ ৰূপ ধৰি আহি হাঁহি হাঁহি মহীলাৰ প্ৰতি ক'লে- তুমি যোক দেখি মুখ লুকুৱাইছা ? এতিয়া তোমাৰ কোনোমতে নিষ্কাৰ নহ'ব। কাৰণ তোমাৰ মৃত্যুলৈ আৰু বেছি সময় নাই। মহীলা ৰাক্ষসে আন প্ৰাপ্ত ভিকুজনক দেখি মুখ লুকাই ৰখিছিল। অৱশ্যে ক'লে-তুমি যি পাপ কৰিছা, তাৰ প্ৰতিবন্ধ এতিয়া হাতে হাতে পৰা। ১৩০১॥

তুমি বাফসৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰি পাতাল পুৰীত ৰাজকৰ্ম্য চলাই অচলাই। অহংৰ কথা শুনি মহীলাই ওলোটাই ক'লে- তুমি যি কথা কৈছা সি মূল্যহীন, কলং জোখৰ স্বপ্নত জ্ঞান অকনো নাই। যদি তুমি প্ৰকৃত জ্ঞানী হ'লাহেতেন, তেন্তে সমস্ত বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ কথা ক'ব পাৰিলাহেঁতেন। মই তোমাৰ ৰাজ্যতে আছো। তথাপি তুমি মোক অভিগাণ দিছা। ১৩০২ ॥

মই কোনো গৰ্বিত বা অসৎ কাম কৰা নাই। তেতিয়া অহঁতে ক'লে- তুমি পাতাল পুৰীত থাকি বিভিন্ন মায়াৰ বলত অহঙ্কাৰত মত্ত হৈ পৰিছা। কেৱল দিনে ৰাতিয়ে আনন্দ আৰু প্ৰমোদতে দিন কটাই আছা। তুমি তোমাৰ বাফসকুল ধংসৰ আকাংক্ষা কৰিছা। তুমি মায়াৰ সহায়েৰে হৰণ কৰি আনি বন্দী কৰি খোৱা লামাও আৰু লাৰানা হৰ্গৰ মহান দেৱতা। তেওঁ বিলাকক দেৱতাসকলে নৰৰূপে মন্ত্ৰলোকত জন্মগ্ৰহণ কৰিবলৈ পঠাইছে। কিন্তু মহাপাপৰ ভাগী হৈ কোনো অন্যায় নাই কৰা বুলি নিজকে বিশ্বাসৰ মহান পাত্ৰ বোলাবলৈ গৈছা ? ১৩০৩ ॥

আজি বান্দৰৰ হাতত তোমাৰ শিৰ ছিগি পৰিব। গতিকে তোমাক মই আগতীয়া কৰি সাৱধান কৰি দিছো। যদি তোমাৰ মোৰ কথাত কোনো বিশ্বাস জন্মা নাই তেন্তে ইয়াৰ পৰিণাম কিমান ভীষণ হ'ব তাক এতিয়া ভোগ কৰিবলৈ পাবা। এই বুলি কৈ অহং জন তাবগৰা অস্ত্ৰবাণী হ'ল। ইফালে পাতাল পুৰীৰ দেৱতাসকলে মহীলাৰ মৃত্যুৰ বেহুৰণ চাবৰ কাৰণে দেৱীৰ ওচৰত বিৰাজমান হৈ থাকিল। ১৩০৪ ॥

বাফস বিলাকে পূজাৰ উপযুক্ত সময় হ'ল বুলি ঢোল, পেপা, বিভিন্ন বাদ্যযন্ত্ৰ বজাই আনন্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। মহীলাই ধীৰে ধীৰে গৈ দেৱীক সেৱা জনালে। ইফালে জোপলৈ থকা আনুমায়ে সাউংকৰে আহি মহীলাৰ ডিঙি চেপি মোহাবি ছিঙি পেলালে। দেৱী কেৱল যৌন হৈয়েই থাকিল। বাফসবিলাকে মহীলাৰ মৃত্যুৰ বাতৰি নি মহীলাৰ পত্নীক গিলেগৈ। ১৩০৫ ॥

হাৰীৰ মৃত্যুৰ খবৰ পালেই মহীলাৰ পত্নীয়ে আউলী বাউলী হৈ সসৈন্যবৃদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁ আহি আনুমায়েৰ লগত তয়াময়া ৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমায়ে প্ৰকাণ্ড গৰু উভালি বাফস বিলাকক মাৰি ৰাষ্ট্ৰং কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩০৬ ॥

বাফসৰ সেনা ইমান বিলাক নিফন হ'লগৈ সেয়া কল্পনাৰো অতীত। আনুমায়ে মহীলাৰ পত্নীৰ বৰত জপিয়াই পৰি তেওঁকো মাৰি পেলালে। বাণী তেতিয়া দ্ব্যমহীয়া গৰ্ভৱতী আছিল। আনুমায়েৰ পোকত বাণীৰ গৰ্ভস্থ সন্তান বাফসে সিয়ো হাতত লগালে আনুমায়েৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। আনুমায়ে হাতেৰে ধৰি তিনিবাৰ মান জোকৰিও তাক এৰে কৰিব নোৱাৰিলে। কৰণ তৰ শৰীৰে অতি শিথল আছিল। গতিকে সি হাতৰ পৰা শিথলি গুছি যায়। আনুমায়ে কেনেদৰে হাতত ধৰি ৰাখিব নোৱাৰে। সেই বাফস শিশুৰ গতিবেগ আছিল বাফুৰ দৰে। ১৩০৭ ॥

নবজাতক শিশুটোৰ কাণ্ড কাৰখানা আৰু প্ৰকোপ দেখি আনুমাৰ বিস্মিত হৈছিল আৰু তেওঁ মনে মনে হাঁহিছিল। লামাঙ আৰু লাখানাইও শিশুটিৰ কাৰ্যকলাপত খুব হাঁহিলে। আনুমামে ঠিতাতে এটা শিল মাৰি শিশুটিৰ প্ৰাণ হৰি পেলালে। আনুমামৰ পৰাক্ৰমৰ সন্মুখত ৰাক্ষস বিলাক তিষ্ঠিব নোৱাৰি ফৰিংফুটা দিলে। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত ৰাক্ষসবিলাকক নিধন কৰি বাট মোকোলাই লৈ তেওঁ লামাঙ আৰু লাখানাৰ ওচৰ পালেগৈ। ১৩০৮॥

কালীদেৱী আৰু পাতালপুৰীৰ দেৱতা সকলে লামাঙ আৰু লাখানাৰ উত্তৰোত্তৰ উন্নতি কামনা কৰি সিবিলাকক বিদায় দিলে। এইদৰে আনুমাৰ, লামাঙ আৰু লাখানাই পাতালপুৰীৰ দেৱতাৰ পৰা শুভেচ্ছা গ্ৰহণ কৰি লঙ্কাৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে। লঙ্কাত সুখালিকা, পিফিছানা. চাম্পুমাম, নালা, নীলাই লামাঙ আৰু লাখানাক ঘূৰাই পাই স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। পুনৰ কেঁকোৰা ঠেঙেৰে তৈয়াৰী মাৰিৰে ঢোল পিটি বান্দৰ বিলাকে ৰণভূমি খলক লগালে। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰ পুনৰ সজীৱ হৈ উঠিল। ১৩০৯॥

## ॥ মন্দোদৰীৰ পৰামৰ্শ অগ্ৰাহ্য কৰি ৰাৱণৰ যুদ্ধ ॥

মহীলাৰ আনুমামৰ হাতত মৃত্যু হ'ল। আৰু আনুমামে পাতালপুৰীৰ ৰাক্ষস বিলাক ধ্বংস কৰি লামাঙ আৰু লাখানাক উদ্ধাৰ কৰি আনিলে। এই খবৰ শুনাৰ লগে লগে চিপহৌলাঙ্কাৰ মন একেবাৰে অস্থিৰ হৈ পৰিল। এতিয়া চিপহৌলাঙ্কাৰ সহায় কৰিবলৈ আৰু কোনো নাই। এই বুলি চিপহৌলাঙ্কাই বিছটা চকুৰে কান্দি কান্দি চকুৰ পানীৰে নৈ বোৱাই দিলে। তেতিয়া ৰাণী মুক্ততাজালীয়ে আহি ৰজাক সাধুনা দি ক'লে- হে নাথ ! লামাঙ সাধাৰণ মনুষ্য কইয়। স্বৰ্গৰ দেৱতা। মন্ত্ৰলোকত আহি নৰৰূপে অবতাৰ লৈছে। ভৱিষ্যতবাণী মই আপোনাক আগতেই কৰিছিলো। লামাঙৰ লগত বিৰোধিতা কৰাটো মঙ্গলজনক নহ'ব বুলি। ১৩১০॥

আপুনি মোৰ কথাক তৃণ জ্ঞান কৰি উৰাই দিছিল। এজনী মনুষ্য স্ত্ৰী নাংসীতাৰ নিমিত্তেই নিজৰ পুত্ৰ আৰু দেশৰ ধৰণীৰ সেনাবিলাক ধূলিসাং হৈ গ'ল। এতিয়াও আপুনি নাংসীতাক ঘূৰাই দিয়ক। যদি ঘূৰাই নিদিয়, হয়তো আৰু বিপদ হ'ব। তেতিয়া চিপহৌলাঙ্কাই ক'লে- প্ৰিয়ে তোমাৰ অন্তৰৰ কথা মই বুজো। কিন্তু এতিয়া নাংসীতাক ঘূৰাই দিলে সংসাৰ বাসীয়ে মোক হাঁহিব। ১৩১১॥

পত্ৰৰ গুহত থকা ভাই পিফিছানারো হাঁহিব। তেওঁক'ব এতিয়া আমালৈ ভয় কৰি নাংসীতাক ঘূৰাই দিছে। দেৱতাবিলাকেও ক'ব-অৱশেষত ভয়ৰ কৰণতী হৈ নাংসীতাক ঘূৰাই দি ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰিছে। গতিকে মোৰ ভাগ্যত যি ঘটিব লগীয়া আছে সেই হ'ব। যুদ্ধত প্ৰাণ এৰিলেও মোৰ দান সন্মান আৰু মৰ্যাদা মৃত্যুতকৈ বহুত গুণে শ্ৰেষ্ঠ। ১৩১২॥

বাণীক এইদৰে কৈ উঠিয়েই চিপহৌলাছাই ধুনীয়া সাজপাৰ পিন্ধি যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হ'ল। বাণীয়ে তেওঁৰ দহ হাজাৰ লিগিৰীলৈ ভিতৰ সোমাল। বজাই দহোটা বৰ্ণ মুকুট দহোটা মুকুত ধাৰণ কৰি ল'লে। লগে লগে পুত্ৰৰ কথা মনলৈ অহাত শোক আৰু খঙত চিঙিবি তুলা দি উঠিল। ১৩১৩ ॥

### অধ্যায়-২৬

ৰাজ্যত যিমানবিলাক প্ৰজা আছিল সকলোকে যুদ্ধৰ নিমিত্তে ওলাই আহিবলৈ আদেশ দিলে। অৱশিষ্ট সকলো প্ৰজা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আদিলৈ যুদ্ধৰ বেশেৰে বগন্ধেলৈ ওলাই আহিল। ৰাক্ষস বিলাকৰ গাৰ নোম বিলাক কঁকোৰা কঁকুৰি আৰু সৰ্বশৰীৰ ঢাকখাই থকা আছিল। ১৩১৪ ॥

বখ, ঘোঁৰা আৰু হাতীত উঠি সৈন্যবিলাকে ঢোল, পেঁপা, বাঁহী বজাই হাতত দা, বাঠি, ঢাল, শেল আৰু তৰোৱাল আদি লৈ সু সজ্জিত হৈ যাবলৈ ধৰিলে। ১৩১৫ ॥

ৰাক্ষসৰ কোলাহলে সমস্ত মেদিনী ভূমিকম্পৰ দৰে কঁপাই তুলিলে। ৰজা চিপহৌলাছা নগৰৰ পূব দুৱাৰেদি এনেদৰে নামিল যেন স্বৰ্গৰ পৰা মন্ত্ৰালোকলৈহে নামি আহিছে। স্বৰ্গৰে নিৰ্মিত বখৰ ওপৰত উঠি হাতত ধনুশ লৈ ৰাক্ষসবাজে লক্ষ্যকৰ ক'লে-। ১৩১৬ ॥

হেৰা লামাঙ। এইবাৰ তোমাৰ কোলোপষ্যে ৰক্ষা নহ'ব। এই অমোঘ বাণেৰে তোমাৰ শৰীৰ ক্ষত বিক্ষত কৰা হ'ব। বাকী তোমাৰ ৰাম্ভৰ সৈন্য বিলাককো ধমপূৰ দৰ্শন কৰাম। তোমালোক দুয়োজনৰে মৃতদেহ নি নাংসীতাক দৰ্শন কৰোৱাম। ১৩১৭ ॥

যাতে নাংসীতা কান্দি কান্দি অচেতন হৈ যায়। চিপহৌলাছাৰ গৰোক্তি শুনি সুখালিকাই ক'লে- অশ্ব ৰাক্ষস চিপহৌলাছা। তোমাৰ এতিয়াও লাজ নহ'ল। সমস্ত পুত্ৰ আৰু বীৰ বগন্ধেলত মৃত্যুৰ মুখত পৰিল কিন্তু তোমাৰ এতিয়াও লক্ষ্যবোধ হোৱা নাই। ১৩১৮ ॥

এতিয়া তুমিহে মাত্ৰ বাকী অছা। তুমি এতিয়া অহঙ্কাৰ কৰিলে নচলিব। আজি তোমাৰ গ্ৰাণ আমাৰ হাতত বলি হ'ব। তোমাৰ যে মৃত্যু বোধিসত্ত্বৰ হাতত হ'ব সেইটো অন্তৰ্বেদ্য। প্ৰভু বোধিসত্ত্ব লামাঙে আজ্ঞা প্ৰদান কৰা হ'লে তোমাৰ স্বৰ্ণ লক্ষ্য কেতিয়াবাই ছাৰখাৰ হৈ গ'লহেঁতেন। তোমাৰ ৰাজ্যৰ যিমান বিলাক ৰাক্ষস সেই সকলোকে কাটি কুটি লগু ভগু কৰি পেলালোহেঁতেন। কিংস্তা ৰাজ্যৰ ৰজাৰ পৰাক্ৰম তোমালোকে এতিয়াও জনা নাই। তোমাক মই তৃণ যেন ও জ্ঞান নকৰো। তোমাৰ স্বৰ্ণলক্ষ্যৰ উত্তৰাধিকাৰী হ'ব তোমাৰ ভাই শিখিছনা। তোমাৰ জীৱন গীলা আজিয়েই নিঃশেষ কৰা হ'ব। ১৩১৯ ॥

সুখালিকৰ কথাত চিপহৌলাছাৰ তমোমৰ বং উঠিল। লামাঙে তেতিয়া ক'লে- মই তুথিত ৰাজ্যৰ পৰা আহি মন্ত্ৰালোকত নবৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰিছোঁহি। মই দশপীল স্বৰ্ণ পালন

কৰো। মোৰ হাতত এইয়া দেৱপ্ৰদত্ত ধনুৰবাণ সুৰক্ষিত হৈ আছে। ভাল বৃক্ষ ভেদ কৰাৰ দৰে তোমাকো আজি মই ভেদ কৰিম। তুমি বোধকৰো এতিয়াও দ'কৈ ভাৱি চিন্তি চোৱা নাই। ১৩২০॥

লামাঙৰ কথাত পিফিছানাই ক'লে- হেৰ' চিপহৌ ! তোমাক ব্ৰহ্মাই ত্ৰিভুবনৰ ওপৰতহে অধিপতি পতা আছিল। তাৰ ভিতৰত বান্দৰ মনুষ্য আৰু অস্ত্ৰ শস্ত্ৰৰ ওপৰত নহয়। তোমাক এতিয়া এই তিনিবিধে আক্ৰমণ কৰিব। এতিয়া তুমি পূৰ্বৰ জ্ঞানৰ কথা চিন্তা কৰা। ১৩২১॥

পিফিছানাই যেতিয়া চিপহৌলাকাৰ পূৰ্বজ্ঞানৰ কথা সোঁৱৰাই দিলে তেতিয়া চিপহৌলাকাই চিন্তা কৰি চাই মনে মনে গৰ্ব কৰিবলৈ ধৰিলে যে তেওঁৰ মৃত্যু কোনোপধ্যে হ'ব নোৱাৰে। মোক বিশুপিতাই আমৰণ অস্ত্ৰ দিয়া আছে যাক মই ৰাজভড়ালত সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছো। ভাৱি চিন্তি থাকোতেই চিপহৌলাকাৰ মৃত পুতেক ইঁতৰ কথা মনত পৰিল। তেওঁ ক্ৰোধত অগ্নিশৰ্মাহে সৈন্য বিলাকক আদেশ দিলে- তোমালোকে কি চাই আছা ? ১৩২২॥

তোমালোকে বান্দৰবিলাকক মাৰি ভোজনৰূপে ব্যৱহাৰ কিয় কৰা নাই? লগে লগে ৰাক্ষস বিলাকে যাঠি, জোং শেল আদিলৈ বান্দৰবিলাকক অৰ্কিত্তে আক্ৰমণ কৰিলে। বান্দৰবিলাকে তেতিয়া ভয়তে পলাবলৈ ধৰিলে। ১৩২৩॥

বান্দৰবিলাকে পলায়ন কৰাত সুখালিকাই দাবী দি ক'লে- তোমালোকে কিয় পলাইছাইক? তোমালোকে ৰাক্ষস বিলাক একালৰ পৰা শেষ কৰি যোৱা। সিঁতৰ মাংস যাতে কুকুৰ শিয়ালে খাই জঁকটোহে বাকী ৰাখে। ১৩২৪॥

সুখালিকাৰ আদেশত বান্দৰবিলাকে গ্ৰাণ পণে ৰাক্ষসৰ লগত তুমুল যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। প্ৰকাণ্ড গছ আৰু শিলাখণ্ডলৈ বান্দৰবিলাকে ৰাক্ষস বিলাকক একালৰ পৰা মাৰি নিঃশেষ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। কোনো পক্ষই কম নহয়। ১৩২৫॥

দুয়োপক্ষৰ মাজত এনে তয়াময়া যুদ্ধ হ'ল যে সমস্ত পৃথিৱীতে তোলপাৰ লাগি গ'ল। বান্দৰ আৰু ৰাক্ষসৰ বিকট চিঞৰ আৰু অট্টহাস্য তথা হাতী, ঘোঁৰাৰ চিঞৰে আকাশত মেঘে গজাৰ দৰে শব্দৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ১৩২৬॥

## ॥ ৰাম ৰাৱণৰ যুদ্ধ ॥

'দুয়ো পক্ষৰ সেনা যি তেজৰ নদী বৈ গৈছিল। চিপহৌলাকাই বৰবৃণৰ দৰে বাণ বৰবিবলৈ ধৰিলে। আৰু লামাঙৰ বাণে চিপহৌলাকাৰ বাণ কটী টুকুৰা টুকুৰ কৰিলে। ১৩২৭॥

ইকালে দেৱৰাজ ইজুই হৰ্ষধামৰ পৰা নামি আহি লামাঙক বিভিন্ন ৰাশৰ যোগান ধৰি আছে। শেৱতা সকলে ঢোল, পেঁপা, বাঁহী, বীণ বজাই লামাঙক দৃষ্টতে উৎসাহিত কৰি তুলিছে। ১৩২৮॥



দেবতাস্কলৰ কাৰ্যকলাপ দেখি চিপহৌলাছা ষড়ত অতিষ্ঠ হৈ চিঞৰিবলৈ ধৰিলে- 'হে' নীচ কুলৰ দেৱতাই! এই যুদ্ধৰ সামৰণি পৰিলেই তহঁতৰ প্ৰত্যেকৰে হাতী কাটি মাৰি তহঁতৰ বংশ মৰ্যাদা নিচিহ্ন কৰি পেলায়। এই মোৰ তীক্ষ্ণ ঢালেৰে তহঁতৰ ডিঙি কাটি চূৰমাৰ কৰিম। ১৩২৯ ॥

চিপহৌলাছাই তৰ্জন গৰ্জন কৰি উঠিল- মই জীৱিত থকা সত্ত্বেও তহঁতে কেৱল মোৰ শত্ৰু লামাঙৰ গুণ গানহে কৰি থাকিবলৈ লৈছহঁক। তহঁতক কাটি কুটি কেঁচামাংস নাখাওঁ নান মোৰ শাস্তি নহ'ব। এই বুলি গালি গালাজ পাৰি চিপহৌলাছাই বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। কিন্তু সেই বাণে লামাঙক একো কৰিব নোৱাৰিলে। পুনৰ এপাট বাণ মাৰিলে। লগে লগে লামাঙে শব মাৰি চিপহৌলাছাৰ সমস্ত বাণ খণ্ডন কৰি পেলালে। এইবাৰ চিপহৌলাছাই নাগবাণ প্ৰয়োগ কৰিলে। কিন্তু লামাঙে গৰুড়বাণ নিক্ষেপ কৰিলত সেই বাণ গিলি খাই পেলালে। ১৩৩০ ॥

চিপহৌলাছাই যিমান বিলাক বাণ প্ৰয়োগ কৰিলে, সেই সকলো লামাঙে ব্যৰ্থ কৰি পেলালে। লক্ষ্যশূৰে এইবাৰ শেল প্ৰয়োগ কৰিলে। কিন্তু লামাঙে তাকো খণ্ডন কৰি পেলালে। পুনৰ লক্ষ্যশূৰে গদাৰে প্ৰহাৰ কৰিলে। তাকো লামাঙে হাতেৰে চূৰমাৰ কৰিলে। ১৩৩১ ॥

চিপহৌলাছাৰ অগ্নিবাণক লামাঙে বায়ুবাণ মাৰি ঘূৰাই পঠালে। বায়ুবাণে ভালে সংখ্যক ৰাক্ষসক উৰুৱাই নিলে। ৰাক্ষসৰ অগ্নিবাণে বিশেষভাৱে ৰাক্ষসৰহে অনিষ্ট সাধন কৰিলে। ১৩৩২ ॥

এনে পৰিস্থিতিত চিপহৌলাছাই তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰি লামাঙক মাটিত বগৰাই পেলালে। পুনৰ লামাঙে তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰি চিপহৌলাছাক ৰখৰ পৰা বগৰাই পেলালে। ১৩৩৩ ॥

লামাঙে অতি ক্ৰোধেৰে চিপহৌলাছাক ক'লে- 'হে'ৰা মূৰ্খ ৰাক্ষস! বজাই মোৰ সুন্দৰী স্ত্ৰী হৰণ কৰি আনিবলৈ তোমাৰ অকনো লক্ষ্যবোধ নহ'লনে? এইবাৰ মোৰ এই তীক্ষ্ণবাণৰ সন্মুখত তোমাৰ কোনোপধ্যে ৰক্ষা ন'হ'ব। ইফালে চিপহৌলাছাই অগ্নি প্ৰদালৈ লামাঙৰ কলে চৌচল ল'লে। ১৩৩৪ ॥

সেই অগ্নি প্ৰদা যাৰ পাত পৰিব তাৰ আক কোনোমতে ৰক্ষা নহ'ব। চিপহৌলাছাই বেদি যোৱাত লামাঙে বাণ মাৰি অগ্নিপ্ৰদা ডাল টুকুৰা টুকুৰ কৰি পেলালে। অগ্নিপ্ৰদাৰ ওজন পঞ্চাশ যোন আছিল। অগ্নিপ্ৰদাৰ কিৰিঙতি বিলাকে সৈ ৰাক্ষসবিলাককহে অনিষ্ট কৰিলে। সেই বাণৰ প্ৰহাৰত কোটি কোটি ৰাক্ষস লিহুত হ'ল। ১৩৩৫ ॥

তাৰ পাছত লামাঙে আক এপাট বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। চিপহৌলাছা ৰখৰ পৰা বাগৰি পৰিল। লক্ষ্যশূৰৰ সাৰথিৰে দনত ভৰ পাই বৰকন এক যোজল আঁতৰলৈ লৈ গ'ল। ৰাক্ষসবিলাকে তেতিয়া পিছে পিছে বেদি গ'ল। চিপহৌলাছাই চেতন পাই সাৰথিক 'হাতেৰে ক'লে- 'তুমি কি ঘূৰাই কিয় আনিলি? ব'লা, আকৌ লামাঙৰ কলে বৰ চলাই গিয়া। এইবাৰ চিপহৌলাছাৰ ক্ৰোধৰ

ক্রমে বেছি হ'ল। তেওঁ তীব্রগতিত শৰ মাৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩৩৬॥

সেই শৰৰ প্ৰহাৰত বান্দৰবিলাক যেনি তিনি পলাই পত্ৰং দিব ধৰিলে। লামাঙ আৰু লাখানাযো চকুমুদি বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া বান্দৰবিলাকে প্ৰাণৰ মমতাত কৰিঙ ছিটিকা দিলে। ১৩৩৭॥

চিপহৌলাকাই প্ৰাণে পণে বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু লামাঙে ইন্দ্ৰবাণ নিক্ষেপ কৰি চিপহৌলাকাৰ মূৰ ছিঙি মাটিত পেলাই দিলে। আৰু এপাট বাণ মাৰি লক্ষেশ্বৰৰ বিছখন হাত কাটি পেলালে। কিন্তু চিপহৌৰ মূৰ হাত জোৰা লাগি গ'ল। লামাঙ আৰু লাখানাই যুদ্ধ কৰি ভাগৰ অনুভৱ কৰা দেখি সুখালিকাই তেওঁবিলাকক শিবিৰৰ ফালে বিশ্ৰামৰ নিমিত্তে লৈ গ'ল। ১৩৩৮॥

চিপহৌলাকাযো ক্ষত্ৰক জিৰণিৰ নিমিত্তে সৈন্যসহ নিজ শিবিৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। শিবিৰত গৈ লামাঙৰ ডাঙৰ চিন্তা হ'ল। কাৰণ চিপহৌলাকাৰ মূৰ আৰু হাত বাৰে বাৰে কাটি দিয়া সত্ত্বেও জোৰা লাগি যায়। তেনে অৱস্থাত নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰাটো অসম্ভৱ। এতিয়া কি উপায়েৰে চিপহৌলাকাৰ নিধন কৰিব পৰা যায় তাৰহে উপায় উলিয়াব লাগে। এইবুলি লামাঙে পিঙ্কিছানাক সুধিলে। ১৩৩৯॥

পিঙ্কিছানাই লামাঙক পূৰ্বৰ কথা শ্ৰৱণ কৰাই দিলে। পূৰ্বে ব্ৰহ্মাই চিপহৌলাকাৰ বৰ প্ৰদান কৰা আছে যে তেওঁৰ হাত ভৰি আৰু মূৰ ছিগি গলেও পুনৰ জোৰা লাগি যায়। ১৩৪০॥

কাৰণ দাদা চিপহৌলাকাই ব্ৰহ্মাৰ পৰা আমৰণ বৰ বিচাৰিছিল। ব্ৰহ্মাই তেওঁক সকলো অস্ত্ৰ ক্ষত বিক্ষত হৈ ছিগি গ'লেও পুনৰ জোৰা লাগিব বুলি বৰ দিয়া আছে। ১৩৪১॥

পুনৰ ব্ৰহ্মাই ক'লে-তুমি আৰু অন্যৰৰ খুজিবৰ কোনো কাৰণ নাই। কিন্তু চিপহৌলাকাই কেৱল একোটা বৰকে নেৰা নেপেৰাকৈ খুজি থাকিবলৈ ধৰিলে। কোনো উপায় নাগাই ব্ৰহ্মাই চিপহৌলাকাই এপাট “অমৰণ অস্ত্ৰ” নিৰ্মাণ কৰি দি কলে-এইপাট অস্ত্ৰ খুব সাৱধানে ৰাখিবা। এই অস্ত্ৰ ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰিলে তোমাৰ মৃত্যু সুনিশ্চিত হ'ব। গতিকে ইয়াক খুব সাৱধানে ৰাখিবা। ১৩৪২॥

এইবুলি কৈয়েই ব্ৰহ্মা অস্ত্ৰাৰ্চন হ'ল। লামাঙে তেতিয়া ক'লে- সিয়ে এটা চিন্তাৰ বিষয় হৈ পৰিছে। সেইপাট অস্ত্ৰ বা তেওঁ কোন ঠাইত সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিছে। কোনেনো সেইপাট অস্ত্ৰ আনি মোক সহায় কৰিব? লামাঙৰ পক্ষৰ চিন্তা ভাৱলত আনুমায়ে ধীৰভাৱে মাত লগালে। ১৩৪৩॥

প্ৰভু! আপুনি এই বিষয়ে ভিন্‌ভিনো চিন্তা নকৰিব। সেই অস্ত্ৰপাট আপোনাৰ কৃপা হ'লে মই আপোনাৰ হাতত আনি থিৰহি পাৰিম। লামাঙে আনুমায়েৰ সাহস আৰু পৰাক্ৰমত সাধুৰূপ কৰিলে। ১৩৪৪॥

## ॥ হনুমানৰ দ্বাৰা বান্ধণৰ অমৰণ অস্ত্ৰ হস্তগত ॥

লামাঙৰ পৰা বিদায় লৈ আনুমামে এজন বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণৰ বেশ ধাৰণ কৰিলে। দাটি চুলি বিলাক পকা কৰি লৈ তেওঁ বাণী মুক্তাতন্ত্ৰালীৰ গৃহত প্ৰৱেশ কৰিলে। আনুমামে মায়াবী ৰূপেৰে বাণীক শুভেচ্ছা অভিনন্দন জনালে। বাণীয়ে ব্ৰাহ্মণ জ্যোতিষীক আদৰ সাদৰ কৰি বহুৱালে আৰু আনুমামেও বাণীক বহিবলৈ সন্মত কৰিলে। ১৩৪৫ ॥

বাণীয়ে বৃদ্ধ জ্যোতিষী ব্ৰাহ্মণক ক'লে- হে জ্যোতিষীৰাজ ! আপোনাৰ আগমনৰ অভিপ্ৰায়নো কি ? বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণে ক'লে- ৰাজ্যত কিছুমান হলফুলীয়া পৰিবেশৰ সৃষ্টি হৈ থকাৰ হেতুকে তাৰে খা খবৰ লবৰ নিমিত্তে মই আহি ইয়াত উপস্থিত হৈছোঁহি। শুনিবলৈ পাইছোঁ বোলে আমাৰ ৰজাই হেনো দুজন মনুষ্য কুমাৰ আৰু কিছুমান গ্ৰন্থৰ সেনাৰ লগত অবিৰাম যুদ্ধ বিপ্লৱ কৰি আছে। অৱশ্যে যুদ্ধত আমাৰ ৰজাৰেই জয়ী হ'ব। মোৰ গণনাৰ মতে কোনো ব্যতিক্ৰম নহয়। চিন্তাৰ কোনো কাৰণ নাই ১৩৪৬ ॥

মুক্তাতন্ত্ৰালী বাণীয়ে হুমুনিয়াহ ছাৰি বেজাৰ মনেৰে ক'লে-আমাৰ ৰাজ্যত যিমান বিলাক বীৰ বীৰঙ্গনা আৰু মহান সেনাপতি আছিল সেই সকলোৱেই যুদ্ধত প্ৰাণ বিৰ্জজন দিলে। এতিয়া একমাত্ৰ ৰজাহে বাকী আছে। তেওঁৰ বা কি অৱস্থা হয় মই একো ভাবি পোৱা নাই। ১৩৪৭ ॥

গতিকে হে জ্যোতিষী ! আমাৰ ৰজাৰ বিষয়ে এখন ভাল মসল চাই দিয়কচোন। ব্ৰাহ্মণে ক'লে- ৰজাৰ কোনো অসুবিধা নহয়। বাণীয়ে প্ৰশ্ন কৰিলে- আপুনি কেনেকৈ জানিলে ? ভেষজৰ খৰি থকা বৃদ্ধ আনুমামে ক'লে- মোৰ পুথি পাজি বিলাকত সকলো কথা বিৱৰি লিখা আছে। সেই মৰ্মে জানিব পাৰিছোঁ যে ৰজাৰ কোনো ক্ষতি নহ'ব। কাৰণ ৰজাৰ অমৰণ অস্ত্ৰ পাট আপোনাৰ হাততেই সুৰক্ষিত আছে। গতিকে ৰজাৰ মৃত্যু কোনোপধ্যে হ'ব নোৱাৰে। বাণীয়ে ক'লে- মোৰ হাতত কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ নাই। আপুনিনো মোৰ হাতত অমৰণাস্ত্ৰ আছে বুলি কেনেকৈ জানিলে ? আনুমামে তেতিয়া ক'লে তেজ্ঞ মই কোৱা কথাখিনি মিছাহে হ'ল। মোৰ শাস্ত্ৰৰ মতেহে মই কৈছোঁ। ১৩৪৮ ॥

যদি আপোনাৰ হাতত মৰণাস্ত্ৰ নাই আৰু মোৰ কথাত আপোনাৰ কোনো বিশ্বাস হোৱা নাই তেন্তে এইবিলাক আপোনাৰ আগত পাই মেলি মোৰ কোনো লাভ নাই। মই তেন্তে এতিয়া উঠোঁহে। মই কোৱাদি যদি মৰণাস্ত্ৰ আপোনাৰ হাতত পোৱাহ'লে মই সেই অস্ত্ৰপাট নতুনকৈ ক্ষত্ৰবুকি দি আক সন্তোষ কৰি দিলাহেঁতেন। তেতিয়া মৰণাস্ত্ৰ আৰু বলবান হ'লহেঁতেন। মই ভাবিছিলো, আমাৰ ৰজা আৰু শিৱিহানৰ দ্বন্দ্বত পৰাস হৈ বৰল ৰূপে পিৰিহানাই হয়তো বৰল ৰূপত অমৰণাস্ত্ৰ পাট হুঁৱি কৰি লৈ যাব পাৰে। গতিকে কোনেও একো কৰিব নোৱাৰা আৰু সন্তৰ্ক কৰি

গ'লোহেঁতেন। আপোনাৰ হাতত অস্ত্ৰপাট নাই বুলি কৈছে যেতিয়া মই মোৰ ঘৰৰ অভিমুখে গৈ থাকো। মই ভাবিছিলো আপুনি অবলা নাৰী। পিফিছানাই হয়তো বল প্ৰয়োগ কৰি অমৰাণাত্ম লৈ যাব পাৰে। আৰু ফলস্বৰূপে বজাৰ মৃত্যু ঘটিব পাৰে। আপোনাৰ হাতত নাই যেতিয়া কোনো কথা নাই, মই আহোঁহে। ১৩৪৯॥

কিছু পৰৰ পিছত বাণীৰ মৰণাত্মক কথা মনত পৰিল। লগে লগে বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণক পুনৰ বহিবলৈ ক'লে। ব্ৰাহ্মণে তেতিয়া ক'লে- হে দেৱী পুনৰ আপুনি কি নিমিত্তে মোক মাতিলে ? বাণীয়ে ক'লে- আমাৰ ৰাজ্যৰ এই অচলাৱস্থানো কেতিয়াৰপৰা সবল হ'ব আপুনি আৰু এবাৰ ভালদৰে গণনা কৰি চাই দিয়কচোন। ১৩৫০॥

বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণে তেতিয়া ক'লে- হে বাণী ! মই যিখন পুথিৰ দ্বাৰা মঙ্গলামঙ্গল চাওঁ সেইখন পুথি ঘৰতে এৰি আঁহিলো। মই ঘৰতে চাই আপোনাক খবৰটো দিবৰ কাৰণে লৰালৰিকৈ আহিছিলো। মোৰ ঘৰত কেইবা প্ৰকাৰৰো পুথি পাৰ্জি আছে। সেইবিলাক তন্ন তন্ন কৰি চাই চিতিহে আপোনাক সবিশেষ পুনৰ জনাব পাৰিম। ১৩৫১॥

মোৰ হাতত বৰ্তমান যি কেইখন পুথি আনিছো সেইকেইখনৰ মতে আপোনাৰ হাততে অমৰণাত্ম থাকিব লাগে। বাণীয়ে তেতিয়া ক'লে-হে গুৰুদেৱ! মই পাহৰিয়েই গৈছিলো। সেই অমৰণাত্ম পাট আমাৰ ৰাজভাণ্ডালত সুৰক্ষিত কৰি ৰখা আছে। সেই পাট বুলি বাণীয়ে আঙুলিৰে সন্কেত কৰিলে আৰু ক'লে- কালিলৈ ৰাতিপুৱা আহি সকলো মঙ্গলা মঙ্গল মোক জনাবহি। ১৩৫২॥

বৃদ্ধ জ্যোতিষীয়ে অমৰাণাত্মৰ প্ৰকৃত সন্ধান পাই পুনৰ আনুমাৰ্যৰ বেশ ধৰি ৰাজভাণ্ডালত জপিয়াই পৰিল। অমৰণাত্ম পাট সযত্নে লৈ লামাঙৰ ওচৰলৈ তেওঁ ঢাপলি মেলিলে। লামাঙৰ ওচৰ পাই আনুমাৰ্যে অমৰণাত্ম পাট উলিয়াই তেওঁৰ হাতত অৰ্পণ কৰিলে। লামাঙে আনুমাৰ্যৰ ভীষণ সাহস আৰু বুদ্ধি কৌশলত অত্যন্ত সুখী হ'ল আৰু তেওঁক ভূৰি ভূৰি প্ৰশংসা কৰিলে। সুখালিকাই বান্দৰ সেনাবিলাকক যুদ্ধলৈ ওলাবৰ কাৰণে আদেশ দিলে। বান্দৰ সেনা বিলাকে গছ, উভালিলৈ, গদালৈ প্ৰচুৰভাৱে ৰাক্ষসবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩৫৩॥

ইফালে চিপহৌলাছায়ে ৰাক্ষস সেনাবিলাকক বান্দৰ সেনাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ আদেশ দিলে। বজাৰ আদেশক্ৰমে ৰাক্ষসবিলাকে বান্দৰ সেনাবিলাকৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩৫৪॥

## ॥ বাৰ্ষিক ব্ৰত ॥

চিপহৌলাছায়ে ৰথ লামাঙৰ ফালে চাপি আহিবলৈ গ'ল। তেওঁ কোটি কোটি ৰাণ গ্ৰহণ কৰিবলৈ ধৰিলে। লামাঙৰ সেনাৰ ওপৰত ধাৰ্মিক ৰথ বৰ্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাক্ষস কুলৰ ৰাণৰ সংখ্যা দেখি লামাঙে তৰত মানিলে আৰু ব্ৰতসকলক কতক প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে।

ইচ্ছাদি দেৱতাসকলে ঢোল, পেঁপা, বাঁহী বজাই লামাঙক উৎসাহ প্ৰদান কৰিলে। ১৩৫৫ ॥

দেৱতাৰ বাণে সমস্ত মেদিনী কৰ্পাবলৈ ধৰিলে। লামাঙে চিপছাঁ লামাঙৰ প্ৰতি বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। চিপছাঁয়ে লামাঙৰ হাতত ধনুৰাণ দেখি ভয়ত ক্ৰমশঃ হ'ল। লামাঙৰ হাতত এনে এপাট অমৰনাত্ম দেখি চিপছাঁলাকাই মনে মনে ভাবিলে- এই বাণ সাংঘাতিক অস্ত্ৰ। ইয়াৰ প্ৰভাৱত মোৰ মৃত্যু চমু চাপি আহিছে। এইবাৰ মোৰ কোনোপধ্যে নিস্তাৰ নহ'ব। ১৩৫৬ ॥

চিপছাঁলাকাই ভাৱি চিন্তি থাকোঁতেই লামাঙে বাণ গ্ৰহণ কৰিলে। সেই বাণৰ গৰ্জাই আকাশ পাতাল নিনাদিত কৰি পেলালে। চিপছাঁলাকা একেপাট শৰতে মাটিত খাঁচকৰে বাগৰি পৰিল। কিন্তু চিপছাঁলাকাৰ জীৱই তথাপি দেহত্যাগ কৰা নাছিল। মৃত্যু শয্যাতে পৰিলেও চিপছাঁ কিছুসময়ৰ পিছত উঠি বহিল। দেৱতাসকলৰ মাজত আলোচনা হৈছিল যে আগতেও চিপছাঁলাকা এনেদৰে মৰে আৰু পুনৰ প্ৰাণ পাই উঠে। গতিকে বান্দৰ ক্বিলাকৰ সাহস হোৱা নাছিল যে এবাৰ সৈ চাই আহিব। ১৩৫৭ ॥

লামাঙে লাখানাক নিৰ্দেশ দিলে- তুমি সৈ চাই আহাঁচোন। লাখানাই ক'লে- যদি চিপছাঁলাকাই আমি তেওঁৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ কাৰণে প্ৰশ্ন কৰে তেন্তে কি উত্তৰ দিয়া হ'ব ? তেতিয়া লামাঙে ক'লে-মই পঠোৱা বুলি ক'বা। ১৩৫৮ ॥

তুমি ক'বা আমি দুয়ো ভাই ককাই। বয়সত নবীন আৰু কোমল। আমি ৰাজনীতি জ্ঞান ভালদৰে নাজানো। আপুনি বয়োবৃদ্ধ আৰু ৰাজনীতিত সুনিপুণ। গতিকে আপুনি যোৱাৰ আগতে আমাক কিছু ৰাজনীতি জ্ঞান দি যাৰ লাগে। লাখানাৰ কথা শুনি ৰাক্ষসৰ বজাই লামাঙক পঠাই দিবলৈ ক'লে। ১৩৫৯ ॥

লামানাই আহি সন্ধিৰে জনোৱাত দুয়ো ভাই ককাই ততালিকে লক্ষ্যপুৰ পৰি থকা ঠাইত উপস্থিত হ'ল। চিপছাঁলাকাই তেতিয়া হাতযোৰ কৰি লামাঙৰ প্ৰতি ক'লে- হে প্ৰভু লামাঙ। মই এতিয়া আপোনাৰ ওচৰত সৰ্বদোষৰ নিষিন্তে ক্ৰমা প্ৰাৰ্থনা বিচাৰিছো। মোৰ অলপ সময়ৰ পিছতে মৃত্যু ঘটিব। মই আপোনালোকক ৰাজনীতি জ্ঞান আৰু নীতিজ্ঞান দিব নোৱাৰিম। এতিয়া আপোনাৰ চৰণ দুখানি অনুগ্ৰহ কৰি মোৰ কপালত ৰাখক। চিপছাঁলাকাই যি জন্মৰ কৰ্মফলত বহুত বিনি দোষৰ ক্ৰমা প্ৰাৰ্থনা বিচাৰিলে। ১৩৬০ ॥

আপুনি সকলো দেৱ মনুষ্যৰ মুক্তিপাত। গতিকে মোকো আপুনি এই পাপ সাগৰৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰক। মই যেন শিশু হৈ মোৰ আচৰিলো আৰু বৃদ্ধ হৈ আপোনাৰ লগত পৰিতাপ আচৰণ কৰিলো। আপুনি এতিয়া ল'বা বুলি ধৰিয়েই সৰ্বদোষ ক্ৰমা কৰিব। অন্যহাতেদি মোৰ গুৰুত্বপে আপুনি মোৰ সৰ্বদোষ ক্ৰমা কৰিব। ১৩৬১ ॥

লামাঙে তেতিয়া ক'লে- মই আপোনাৰ দোষ কি ৰূপে ক্ষমা কৰিব পাৰো ? আপুনি নিজেই ভাবি চিন্তা চাওঁক। আপোনাৰ পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত কেৱল যমৰাজেহে কৰিব। লামাঙৰ কথা শুনি চিপহৌলাছাই ক'লে- হে প্ৰভু ! মই যমপুৰীত গৈ যমৰাজৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিলো। এতিয়া হয়তো যমৰাজে মোক একো নকৰ। এইবুলি কৈয়েই চিপহৌলাছা চিৰদিনৰ কাৰণে চকু মুদিলে। ১৩৬২ ॥

চিপহৌলাছাৰ মৃত্যুৰ বাতৰি পাই দেৱ সমাজ আৰু বান্দৰ সেনাৰ মাজত আনন্দৰ জোৱাৰ উঠিল। আনুমায়ে চিপহৌলাছাৰ ৰথখন টানিলে গ'ল। জাউআছাতাই লঙ্কেশ্বৰৰ তৰোৱালখন ল'লে। নীলাই ডিঙিৰ হাৰডাল পিন্ধি ল'লে। নীলাই আগুঠিতো পিন্ধিলে। চাম্পুমায়ে ৰাজমুকুটতো পিন্ধিলে। বাকী কামুতা চুলাফা, থুমালা, চামপাতি আদিয়ে চিপহৌৰ সমস্ত অলঙ্কাৰ পাই উত্তৰাল হৈ পৰিল। ১৩৬৩ ॥

চিপহৌলাছাৰ বিভিন্ন ৰঙৰ পোচাক বিলাক পিন্ধিলে বান্দৰ বিলাকে অনেক বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই চিপহৌলাছাৰ গাৰ ওপৰত উঠি আনন্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। ইফালে ভায়েক পিঞ্চিছানাই চিপহৌলাছাৰ গাত হাত বুলাই হুৰাওবাবে কান্দিবলৈ ধৰিলে। দাদা তোমাক মই কিমান বাৰ বুজালো, তুমি মোৰ এটা কথাবোৰ শুকুৱ নিদিলা। অৱশেষত ৰণলঙ্কা ছাড়খাৰ কৰি নিজেও মৃত্যুবৰণ কৰিলা। ১৩৬৪ ॥

লঙ্কেশ্বৰৰ পত্নী মুক্তাতল্লালীয়ে দহ হেজাৰ লিগিৰী লৈ মৃত ৰাজীৰ গুণগান কৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে- কেৱল নাংসীতাৰ কাৰণেই ৰাজ্যৰ সমস্ত গৌৰৱ আপুনি চূৰ্ণকৃত কৰিলে। তেওঁবিলাকৰ কান্দোন শুনি লামাঙে ক'লে- এতিয়া কান্দি একো লাভ নাই। ১৩৬৫ ॥

চিপহৌলাছাই অঘমনীয় লোভ মোহৰ নিমিত্তেই মৃত্যুক আকোৱালি ল'লে। এতিয়া তোমালোকে লঙ্কেশ্বৰৰ মৃত দেহৰ সংস্কাৰ কৰি পেলোৱা। মুক্তাতল্লালীয়ে লামাঙৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰি তেওঁ আদেশ শিৰোধাৰ্য কৰি ল'লে। আৰু পিঞ্চিছানাই মৃত দেহ সংস্কাৰ কৰিবলৈ আত্মা বিচাৰিলে। ১৩৬৬ ॥

## অধ্যায়-২৭

লামাঙে চিপহৌলাছাৰ দেহ সংস্কাৰ কৰিবৰ কাৰণে পিঞ্চিছানাক অনুমতি প্ৰদান কৰিলে। পিঞ্চিছানাই ৰাক্ষসবিলাকৰ সৈতে লগ লাগি কৰ্ম্মদেৱক চিপহৌলাছাৰ দহ সংস্কাৰ কৰিলে। অৱশেষত লামাঙে বান্দৰ সেনাবিলাকক ক'লে যে ৰাক্ষসৰ কোনো যদি অ'ত ত'ত লুকাই আছে তেন্তে অতি সোনকালে মোৰ ওচৰলৈ লৈ আহ। ১৩৬৭ ॥

## ॥ মালাদ্বানৰ উক্তি ॥

বান্দৰ বিলাকে পৰ্বতে পাষণ্ডে বিচাৰি গৈ মালাদ্বান নামৰ বুঢ়া বান্ধুসজ্ঞনৰ লগ পাই ধৰিলে আহিল। মালাদ্বানৰ মূৰৰ চুলি বিলাক তুলাৰ দৰে বগা হ'ল। চকু দুটা ছালৰ মাজত সোমাই পৰিল। মৃত্যুৰ ভয়ত বোলে মালাদ্বান খালত বাগৰি পৰি আছিল। কিন্তু বান্দৰবিলাকে মালাদ্বানক ধৰি লামাঙৰ ওচৰলৈ লৈ আহিল। ১৩৬৮॥

মালাদ্বানে লামাঙক নমস্কাৰ জনাই ক'লে- সৃষ্টিৰ আদি পাতনিতো ব্ৰহ্মাই এই ৰাজ্যত আমাক থাকিবৰ কাৰণে অনুমতি প্ৰদান কৰিছিল। মোৰ এজনী দিম্ লিম্ কন্যা আছিল। তাই ৰূপে গুণে বৰ অতুলনীয় আছিল। তাই অৰণ্যৰ মাজত সোমাই তপস্যাত হৈ আছিল। তপস্যাত ফলস্বৰূপে তাইৰ গৰ্ভত তিনিজন পুত্ৰ আৰু এজনী কন্যাৰ জন্ম হ'ল। ১৩৬৯॥

সিহঁত অৰণ্যৰ মাজতে চক্ৰকলাৰ দৰে ক্ৰমে ভাঙৰ হ'বলৈ ধৰিলে। শেষত সিহঁতে লঙ্কা ৰাজ্যত আহি ৰাজত্ব কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰজা হোৱাৰ পিছত তেওঁৰ নাম চাৰিওফালে বিয়পি পৰিল। গৰুড়, নাগ, গন্ধৰ্ব, চাতুৰাশ, অসুৰ দেৱতাবিলাকে তেওঁৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলে। তেওঁৰ ৰাজপ্ৰসাদ দুখন আছিল, দুইখন স্বৰ্ণনিৰ্মিত আৰু বহুত দূৰৰ পৰাই জিলিকি আছিল। তেওঁ যেন স্বৰ্ণপুৰীতহে বাস কৰিছিল। মালাদ্বানে ক'লে- মোৰ নাতিহঁতৰ সৌৰৱ পাখা আৰু মান মৰ্যাদাৰ কথা কৈ কৈ অস্ত কৰিব নোৱাৰি। কিন্তু তেওঁ অহংকাৰ আৰু লোভৰ বশবৰ্তী হৈ আপোনাৰ অপৰূপা দিম্ লিম্ পত্নী নাংসীতাক হৰণ কৰি আনিলে। ১৩৭০॥

বিশাল মহাসমুদ্ৰৰ ওপৰত বান্দৰ সেনা বিলাকে শিলৰ সেতু নিৰ্মাণ কৰি লঙ্কাত প্ৰৱেশ কৰিলে। চিপহৌলাছাই ও মদমন্ত আৰু লোভৰ বশবৰ্তী হৈ সৰহ বিনাশ কৰি শেষত নিজেও দেহত্যাগ কৰিলে।

সংসাক্ত মূৰ্খ চাৰিবিধ। সেই চাৰিবিধৰ লক্ষণ চিপহৌলাছাৰ গাত প্ৰকাশ পাইছিল।

১/ বান্দৰবিলাকে গছৰ ওপৰত বাস কৰে। সিহঁতে কেতিয়াবা ভাৱে যে পৃথিৱীখন হঠাতে নাইকীয়া হৈ যাব পাৰে। সেইকাৰণে মনৰ দুৰ্বলতাৰ হেতু গছৰ পৰা নামি তিনিবাৰ মাটি স্পৰ্শ কৰে।

২/ বালী মাত্ৰী চৰায়ে বোলে আকলশখন ভাগি পৰাৰ ভয়ত সদায় ওপৰ মুঠাকৈ পোৱে।

৩/ মাটিৰ তলত থকা কেঁচুৱে বোলে মাটি ৰুম হোৱাৰ ভয়ত কেঁচুমটো তুলি থাকে।

৪/ পানীত বাস কৰা কেঁকাবহি বোলে পানী কমি যোৱাৰ ভয়ত বেছি পানী নাখায় আৰু তেন্তে নবঢ়াই।

এই চাৰিবিধ দুৰ্বলতাৰ প্ৰত্যেক চিপহৌলাছাৰ গাত পৰাৰ হেতুকে ৰাজ্যৰ কথা সিহঁতৰ অৱজ্ঞান তেনে কৰিলে। এতিয়া এই ৰাজ্যৰ পৰিস্থিতি কিয় হ'ব ক'ব পৰা নাই। এই কুলি মালাদ্বানে কৈয়েই

লামাঙক পুনৰ নমস্কাৰ কৰিলে। ১৩৭২ ॥

লামাঙে তেতিয়া ক'লে- এই বৃদ্ধ মালারানেই হয়তো পিফিছানাব ককাক। এওঁ অৰণ্যত থাকি ধৰ্ম্ম আলোচনা কৰে। এওঁৰ সাত্বিকতাত আৰু সংকৰ্ম্মত ব্যাঘাট জন্মোৱাটো উচিত নহ'ব। বৃদ্ধ মালারানক পুনৰ অৰণ্যত থৈ আহিবৰ কাৰণে লামাঙে নিৰ্দেশ দিলে। পিফিছানাই লামাঙৰ আদেশক্ৰমে ককাক মালারানক আথে বেথে নি অৰণ্যত থৈ আহিল গৈ। ১৩৭৩ ॥

## ॥ বিভীষণৰ অভিষেক ॥

পিফিছানাব পৱিত্ৰ হৃদয়খনৰ প্ৰতি লামাঙ বৰ আকৃষ্ট হ'ল। লগে লগে এটা ডাঙৰ উৎসৱ পাতি পিফিছানাক লঙ্কাৰ ৰজা পাতি ৰাজ্যৰ পুনঃ শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু কল্যাণ কামনাৰ চিন্তা কৰিলে। ১৩৭৪ ॥

লামাঙৰ নিৰ্দেশক্ৰমে বান্দৰ আৰু ৰাক্ষস একত্ৰিত হৈ লঙ্কাত এক বিৰাট উৎসৱৰ আয়োজন কৰিলে। সেই উৎসৱতে ৰাক্ষস আৰু বান্দৰৰ মাজত থকা বৈৰীভাৱ শেষ হ'ল। ডেকা, বুঢ়া, যুৱক, যুৱতীয়ে ঢোল, পেঁপা, আদি বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই সাতদিন একাদিক্ৰমে আনন্দ উৎসৱ কৰিলে। ১৩৭৫ ॥

সেই আনন্দ উৎসৱতে লামাঙে ভাল দিন বাৰ চাই পিফিছানাব ওপৰত মুক্তাভাষালীৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিলে। আৰু পিফিছানাক লঙ্কা ৰাজ্যৰ ৰজা পাতি সকলোৰে মঙ্গল কামনা কৰিলে। ১৩৭৬ ॥

পিফিছানা লঙ্কাৰ ৰজা হ'ল। ৰজা হৈ প্ৰত্যেকজন বান্দৰ সেনাক দহজনী কৰি ৰাক্ষসী যুৱতী পুৰস্কাৰ ৰূপে প্ৰদান কৰিলে। বান্দৰ বিলাকে ৰাক্ষসী কন্যা লাভ কৰি অতি আনন্দ প্ৰকাশ কৰিলে। ১৩৭৭ ॥

## ॥ সীতাক আনিবৰ কাৰণে হনুমানক প্ৰেৰণ ॥

লঙ্কা ৰাজ্যৰ সকলো সমস্যা সমাধান কৰি লামাঙে আনুধ্যায়ক ঘাতি নাংসীতাক উপবনৰ পৰা লৈ আহিবলৈ ক'লে। লামাঙৰ আদেশক্ৰমে আনুধ্যায়ে একেজাৰে সৈ উপবনত থকা নাংসীতাক ওচৰ পালেগৈ। আৰু নাংসীতাক হাবলৈ সাজু হ'বলৈ ক'লে। ১৩৭৮ ॥

নাংসীতাই ক'লে ৰাক্ষসে হৰণ কৰি আনি যোক ইয়াত ৰাখিছেই। এতিয়া ৰাক্ষস বিলাক সমূলে ধ্বংস হ'লনে ? ৰাক্ষসে যোক হৰণ কৰি আনিছিল বেতিয়া এতিয়া ৰাক্ষসেই যোক ইয়াৰ পৰা নি যোব স্বামীৰ হাতত সমৰ্পণ কৰিব লাগিব। হে আনুধ্যায় ! তুমি যোব স্বামীক এই কথা কৈ দিবাগৈ। তাৰ পাছত নাংসীতাক সংযুক্তি কৰি থকা ৰাক্ষসী বিলুপ্তকে পালে পালে আহি নাংসীতাক



কাৰ চাপিল। ৰাঙ্কসী বিলাকক দেখি আনুমায়ে মাত লগালে - হেৰ' পুণীহঁত, তইতে নাংসীতাক বহুত কষ্ট আৰু যন্ত্ৰণা ভোগ কৰালিহঁক। আজি তইতক কোবাই ছাল ছিঙি দিম। ১৩৭৯ ॥

আনুমায়েৰ কথা শুনি ৰাঙ্কসীবিলাকে ভয়তে পেপুৱা লাগি নাংসীতাৰ ওচৰত কাকুতি মিনতি কৰিবলৈ ধৰিলে - হে দেৱী। আমি আপোনাৰ ওচৰত কোনো অপৰাধ কৰা নাই। আপুনি আমাক বচাওঁক। নাংসীতাই তেতিয়া আনুমায়েক ক'লে - এওঁলোকক কোনো অত্যাচাৰ নকৰিবা। কাৰণ এওঁলোকৰ গাত কোনো দোষ নাই। তুমি ততাতৈয়াকৈ গৈ মোৰ কাষীক খবৰ দিয়াগৈ মাত্ৰ। ১৩৮০ ॥

আনুমায়ে একেজাপে গৈ লামাঙক সেৱা জনালে আৰু নাংসীতাৰ বিতং ৰাতৰি জনালে। ১৩৮১ ॥

## অধ্যায় - ২৮

### ॥ বিভীষণৰ দ্বাৰা সীতা আনয়ন ॥

আনুমায়েৰ কথা শুনি শিফিছানাই ৰাঙ্কস বিলাকক বথ সুসজ্জিত কৰিবলৈ ক'লে। বথ সাজু কৰিলে শিফিছানা ৰাঙ্কসৰ সৈতে গৈ অশোকবনত উপস্থিত হ'ল। শিফিছানাই নাংসীতাক সন্মান জনাই ক'লে - দেৱী। আপোনাক আগবঢ়াই নিবৰ কাৰণে বথ সাজু কৰি ৰখা হৈছে। আপুনি এতিয়া বথত আৰোহণ কৰিব লাগে। নাংসীতাই শিফিছানাৰ অনুৰোধক্ৰমে গৈ বথত বিৰাজমান হ'ল। লগে লগে শিফিছানাই নাংসীতাক আনি লামাঙৰ ওচৰত উপস্থিত কৰালেহি। ১৩৮২ ॥

নাংসীতাক দেখি লামাঙে ক'লে - হে মোৰ প্ৰিয়ে ! তোমাক ৰাঙ্কসে ধৰি আনি বহুত কষ্ট দিলে। তুমি মোৰ পৰা আজি বহুত দিন ধৰি বিচ্ছেদ হৈ থাকিলা, তথাপি তোমাৰ সতীত্ব, সত্যতা, পৱিত্ৰতা তুমি বজাই ৰাখিছা। কিন্তু লোক সমাজে হয়তো সেই কথা স্বীকাৰ কৰি ল'বলৈ টান পাব। ১৩৮৩ ॥

পতিকে তোমাৰ পৱিত্ৰতা আৰু সতীত্বৰ প্ৰমাণ দেৱ সমাজৰ আগত দেখুৱাই দিয়া। যাতে তোমাৰ ওপৰত থকা সন্দেহখিনি লোক মানসৰ পৰা দূৰ হয়। তেতিয়া নাংসীতাই নিজৰ পৱিত্ৰতাৰ চিন স্মৃতি প্ৰমাণ দিবলৈ অগ্নি প্ৰস্থলিত কৰিবলৈ ক'লে। নাংসীতাই ক'লে - অগ্নিক সাক্ষী কৰি দেৱ সমাজক যি মোৰ শুদ্ধতাৰ যি প্ৰমাণ দেখুৱায় সি সকলোৰে মাজত বৈ ৰৈ থাকিব। ১৩৮৪ ॥

### ॥ সীতাৰ অগ্নি পৰীক্ষা ॥

লামাঙে সৈন্য সমাজ বিলাকক ধৰি আনিবলৈ আদেশ দিলে। সৈন্য বিলাকে ধৰি আনি অগ্নি সংযোগ কৰিলে। নাংসীতাই প্ৰস্থলিত অগ্নিৰ চাৰিওফালে প্ৰস্থলিত কৰি নিজ পৱিত্ৰতাৰ

কথা ঘোষণা কৰিলে। ১৩৮৫ ॥

নাংসীতাই অগ্নিক সাক্ষী কৰি ক'লে- যদি মই মোৰ স্বামীৰ জীৱিত অৱস্থাত পৰপুৰুষৰ লগত সহবাস কৰিছো আৰু সংসাৰত অন্য পুৰুষৰ লগত কিবা প্ৰকাৰে যদি কামোদ্ভেজিত হৈ হাঁহি ধেমালী আৰু বং তামাচা কৰিছো আৰু মোৰ স্বামীৰ ব্যতিৰেকে যদি কোনোবা পৰপুৰুষে বলাৎকাৰ কৰি মোৰ সতীত্ব নষ্ট কৰিছে তেন্তে এই ত্ৰলস্ত অগ্নিয়ে মোক গ্ৰাস কৰিব। মৃত্যুৰ পিছত মোৰ আত্মাই ঘোৰ নৰকত গৈ আলা যজ্ঞৰ ভোগ কৰিব। যদি হাজাৰ বা লাখ লাখ বুদ্ধ হৈ ও ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি মোক উদ্ধাৰ কৰিব খোজে তথাপি মোৰ এই পাপী আত্মাক উদ্ধাৰ কৰিব নোৱাৰিব। ১৩৮৬ ॥

যদি মোৰ গাত সতীত্ব, পৱিত্ৰতা, সত্যতা বিৰাজমান হৈ আছে, তেন্তে মোৰ এই দেহ অগ্নিয়ে কেতিয়াও স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে। মই এই ত্ৰলস্ত অগ্নিৰ মাজত জাপ দিয়াৰ লগে লগে ত্ৰলি থকা অগ্নি শীতল হৈ পৰিব। আৰু মোৰ শৰীৰত যি বিলাক আভূষণ আৰু মূল্যবান বস্তু পৰিধান কৰি আঁছো, এই বিলাকৰো কোনো অনিষ্ট হ'ব নোৱাৰে। মোৰ হাতত থকা ফুলো কোনোপধ্যে মৰহি নাযাব। সজীৱ ফুল গছৰ দৰে জীৱন্ত হৈ থাকিব। হে মোৰ জন্ম দাত্ৰী বসুমতী! আৰু সংসাৰ বাসী তথা দেৱসমাজ, তোমালোক সকলোৱেই মোৰ এই ভীষণ অগ্নি পৰীক্ষা স্ব-চক্ষুৰে চাই লোৱা। ১৩৮৭ ॥

নাংসীতাই এই বুলি কৈ দপ্ দপ্ কৰি ত্ৰলি উঠা প্ৰচণ্ড অগ্নি কুণ্ডত জপিয়াই পৰিল। নাংসীতাই হাতত থকা সু-বিমল ফুল পাহি লৈ অগ্নিকুণ্ডৰ মাজত ছিৰভাৱে উমলি থাকিবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ ষোণপাত খাজি লোৱা ফুল পাহিও সজীৱ হৈয়েই থাকিল। সমৰেত দেৱসমাজে নাংসীতাৰ কাৰ্যসমূহ দেখি আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। এইদৰে কিছু সময় অগ্নিৰ মাজত থেলি থাকি নাংসীতাই লাহে লাহে বসুমতীৰ গৰ্ভত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৩৮৮ ॥

নাংসীতা অন্তৰ্ধান হ'লত লামাঙে বুকু ভুকুৱাই বোন্দল কৰি ক'লে- নাংসীতাৰ প্ৰতি এনে ব্যৱহাৰ আৰু ব্যৱস্থা আপবদোৱাৰ হেতুকে তেওঁ নিকৰ্ষণ হৈ গ'ল। লামাঙৰ প্ৰচণ্ড বিক্ৰম বেদনাত দেৱসমাজে ভঙিৰাৰাণী কৰিলে- হে প্ৰভু লামাঙ! আপুনি নাংসীতাৰ নিষিদ্ধে অকনো চিন্তা নকৰিব। কৰণ তেওঁ এতিয়া বসুমতীৰ কোলাত কিছু জিৰণি লৈছে। ১৩৮৯ ॥

নাংসীতা পুনৰ বসুমতীৰ কোলাৰ পৰা ওলাই আহিব। দেৱতা সকলৰ কথাত লামাঙে প্ৰত্যয় দাব নোৱাৰিলে। তেওঁ ভাবিলে অগ্নিয়ে নিশ্চয় নাংসীতাৰ শৰীৰ ভষ্মীভূত কৰি পেলালে। অগ্নিকুণ্ডৰ ভূমি লাহে লাহে নুমাই শীতল হৈ আহিল। নাংসীতাও ধীৰ গম্ভীৰ ভাৱে বসুমতীৰ কোলাৰ পৰা হাতত এপাহি সুন্দৰ ফুল লৈ আহিবলৈ ওলাই আহিল। বোম্বিস্তৰ চৰণত কৰ্মোৰে পুণ্য জ্বলিলে। ১৩৯০ ॥

## ॥ বাম সীতাৰ পুনৰ্মিলন ॥

দেৱ সমাজ আৰু সংসাৰবাসীয়ে নাংসীতাৰ পবিত্ৰতা আৰু সতীত্বৰ প্ৰভাৱ দেখি সাধু সাধু কৰিবলৈ ধৰিলে। সকলোৱে বাদ্য যন্ত্ৰ বজাই নাংসীতাৰ সততাৰ গুণ বৰ্ণানিবলৈ ধৰিলে। নাংসীতাক পুনৰ লাভ কৰি লামাঙে সুখিলে- হে মোৰ হৃদয়েশুৰী ! তুমি মোক এৰি পলক্ষ ভিতৰতে ক'লে গুছি গৈছিলো ? ১৩৯১ ॥

প্ৰত্যুতৰত নাংসীতাই ক'লে- প্ৰিয়তম ! আপুনি যুদ্ধ জয় কৰা বহুত দিন হ'ল। কিন্তু আপোনাৰ সান্নিধ্যলৈ মোক কিয় অনা নাছিলো ? উদ্যানৰ মাজত নীৰৱতাৰে আপোনাৰ চৰণ চিন্তা কৰি কতকাল প্ৰতীক্ষাৰত হৈ আছিলো। আপুনি ইমান পলম কিয় কৰিলে ? লামাঙে ক'লে- বুজিছা প্ৰিয়ে ! প্ৰথমতে মই চিপহৌলাছাক বধ কৰিলো। তাৰ পিছত দেখিলো যে ৰাজ্যৰ কোনো চুকে কোণে হয়তো হিংসুক ৰাক্ষস লুকাই থাকিবও পাৰে। গতিকে সিহঁতক বিচাৰ কৰি কটকময় পথ সুগম কৰিহে তোমাৰ ওচৰ পাইছো। লগে লগে লঙ্কাত এটা ডাঙৰ উৎসৱৰ আয়োজন কৰি পিৰিছানাক বজা পাতিলো। পিৰিছানাক হৃদয়খন সান্থিকতা আৰু পবিত্ৰতাৰে ভৰা। কিন্তু ধাৰ্মিক পিৰিছানাক চিপহৌলাছাই অনেক তিবজৰ আৰু মাৰকিল কৰি ৰাজ্যৰ পৰা বেদি পঠাইছিল। তেওঁ গৈ মোৰ আশ্ৰয়ত আছিল আৰু মোক বহুত সহায় কৰিলে। ১৩৯২ ॥

সেই ধাৰ্মিক পুৰুষজনৰ এটা সু-ব্যৱস্থা কৰি তোমাৰ ওচৰলৈ আহোঁতে মোৰ পলম হৈছে। এইদৰে লঙ্কাৰ কিছু বৰ্ণনা দিয়াৰ পিছত লামাঙে প্ৰিয়তমা নাংসীতাক আলকুল কৰি কুকুৰ মাজলৈ টানি আনিলে। অনেক মৰম চেনেহ আৰু চুহন কৰিলে। লামাঙ আৰু নাংসীতাৰ মাজত সান্থিকতাপূৰ্ণ পৱিত্ৰ প্ৰেমৰ জোঁতাৰ দেখি দেৱতাসকলে অপাৰ আনন্দ অনুভৱ কৰিলে। লামাঙ আৰু নাংসীতাক সাধুবাদ জ্ঞান কৰিলে। লামাঙে নাংসীতাক ক'লে- হেৰা প্ৰিয়তমা ! তোমাৰ আৰু মোৰ মাজত যে এইদৰে পুনৰ্মিলন হ'ব কল্পনাই কৰা নাছিলো। ১৩৯৩ ॥

আমি অকণমান্তে মাজে মাজে ধুবি কুৰোতে এঠাইত তেজৰ ঢেংকো দেখিবলৈ পালো। আমি ভাবিলো হয়তো কোনোবা দুৰ্ভাগ্য ৰাক্ষসে তোমাক ৰাই পেলালে। দুৰে বেজাৰে আমি কিছু দূৰ গৈ এজোপা গছত জটীয়া পৰীক ৰহি থকা দেখিবলৈ পালো। সিন্ধে ত্ৰোৱাক ৰালে বুলি অনুমান কৰিছিলো। ১৩৯৪ ॥

কিন্তু পৰীয়ে তোমাক চিপহৌলাছাই ৰহি লৈ ৰোৱা বুলি বিতং কতবিজনাতে। এই কথা কৈয়েই পৰী বৃক্ষ ওপৰৰ পৰা মাটিত ৰান্ধি পৰিল। তেওঁৰ মৃত দেহৰ অস্তিসংক্ৰম কৰি আহি আনুগ্ৰহৰ লগত আমাৰ পৰিচয় হয়। শ্বেত আনুগ্ৰহে আমাক পৰ্বতৰাজ সুৰ্য্যসিঁহনৰ ওচৰলৈ লৈ যায়। ১৩৯৫ ॥

সুখালিকার ককায়েক পালিমাঙে ৰাজ্যৰ পৰা খেদি পঠাইছিল। পালীমাঙক বধ কৰি সুখালিকাক ৰজা পাতিম বুলি আমি প্ৰতীজ্ঞাবদ্ধ হ'লো। শেষত পালীমাঙক বধ কৰি সুখালিকাক কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিলো। ১৩৯৬ ॥

অৱশেষত আমি মিলিত হৈ অসংখ্য বান্দৰ সেনাৰ সৈতে সমুদ্ৰত সেতু বান্ধি লঙ্কা অধিকাৰ কৰিলোহি। এইদৰে লামাঙে সংক্ষেপে নাংসীতাক সকলো ঘটনা বিৱৰি কোৱাৰ পিছত নিজ দেশলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তনৰ সিদ্ধান্ত কৰিলে। ১৩৯৭ ॥

লামাঙৰ স্বদেশলৈ ঘূৰি অহাৰ সিদ্ধান্ত শুনি পিঞ্চিছানাই লামাঙক নিবেদন কৰিলে- প্ৰভু ময়ো আপোনাৰ লগতে অযুঠা ৰাজ্যলৈ যাব বিচাৰো। আপোনাৰ চৰণ সেৱা কৰিয়েই মোৰ জীৱন অতিবাহিত কৰিম। আপোনাৰ দয়াৰ ফলতে মই অযুঠা ধামত দৰ্শন কৰিবলৈ আৰু তাত থাকিবলৈ সুবিধা পাম। পিঞ্চিছানাৰ আগ্ৰহ দেখি লামাঙে ক'লে- মই তোমাৰ গ্ৰন্থা ভক্তিত অতন্ত সুখী হৈছো। ১৩৯৮ ॥

মই এনেহেন আনন্দ অনুভৱ কৰিলো যেন তুমি মোক অযুঠা নগৰত থৈহে আহিলা। লামাঙে ক'লে- যিজন ব্যক্তিয়ে ধৰ্ম্ম কৰ্মৰ মোল নুবুজে তেওঁ অনেক গ্ৰন্থা ভক্তি দেখুৱালেও মিছা। সেই বিলাকৰ কাৰণে ওচৰো বহুত দূৰ যেন লাগে। আৰু যিজনে ধৰ্ম্মৰ মূলমন্ত্ৰ বুজি পায় তেওঁ সেৱা শুদ্ধ নকৰিলেও বহুত দূৰত থাকিলেও ওচৰত থকা যেন বোধ হয়। ১৩৯৯ ॥

## ॥ ৰামৰ অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥

লামাঙৰ সাৰগৰ্ভিত নীতি বচন শুনাৰ পাছত লঙ্কাৰাজ পিঞ্চিছানাই এখন সুন্দৰ বধ নিৰ্মাণ কৰালে। বৰখন দীঘে গ্ৰন্থই প্ৰায় দহযোজন আছিল। লামাঙৰ লগত যাবৰ কাৰণে তিনি কোটি ৰাক্ষস সেনা নিয়োগ কৰিলে। ১৪০০ ॥

পৰ্বতৰাজ সুখালিকায়ো তেজিছ কোটি বান্দৰ সেনাক লামাঙৰ লগত ৰাক্ষস নিয়ন্ত্ৰে সুসজ্জিত কৰি ৰাখিছিল। এই কথা পিঞ্চিছানাই আৰু সুখালিকাই ইং লামাঙৰ ওচৰত নিবেদন কৰিলে। লামাঙে সুন্দৰ পোচক শিক্তি দাবৰ কাৰণে সন্তুষ্ট হ'ল। তিনিওজন ৰজাই ঠৈ বহুত বিৱৰ্ত্তন হ'ল। অগ্ৰণ ৰাক্ষস আৰু বান্দৰ সেনাই গোভাবান্ধা কৰি বান্দৰ ৰজাই ৰাজ্যলৈ ৰখিলে। ১৪০১ ॥

পিঞ্চিছানাই বধ ক্ৰতগতিত চলাই দিলে। সকলোৱেই বিশাল সন্তুষ্ট পাবলৈ সক্ষমৰ পাৰত শিক্তিৰ নিৰ্মাণ কৰিলে। ১৪০২ ॥

সমুদ্ৰ পাৰ হোৱাৰ পিছত লামাঙে ক'লে- আমি লঙ্কাত বহু কৰ্ম্ম কৰিবলৈ সেতু নিৰ্মাণ কৰিছিলো। এতিয়া এই সেতু ছাতি পেলাবলৈ চেষ্টা কৰোঁ। ১৪০৩ ॥

## ॥ বিভীষণ আৰু সুগ্ৰীৱৰ প্ৰতি ৰামৰ উপদেশ ॥

সুৰালিকা আৰু পিকিছানাই পৰামৰ্শ আগবঢ়ালে। আমি আপোনাক অযুঠা ৰাজ্যত আগবঢ়াই থৈ আহিমহঁক। সিবিলাকৰ আগ্ৰহত লামাঙে ক'লে- তোমালোকে মোৰ লগত যাব নালাগে। কাৰণ অযুঠা ৰাজ্য ইয়াৰ পৰা বহুত দূৰত। তোমালোকৰ অহা আৰু যোৱাত বহুত কষ্ট হ'ব। লামাঙে ক'লে- তোমালোক দুয়ো এতিয়া নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱাহঁক। ১৪০৪॥

তোমালোকে এতিয়া মোৰ উপদেশ ভালদৰে হৃদয়ভ্ৰম কৰি লোৱাহঁক। ৰাজ্যশাসন সদায় সুচাৰুৰূপে কৰিব লাগে। বুঢ়াৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সকলো প্ৰজাকে সমান চকুৰে চাব। সকলোৰে প্ৰতি সমদৃষ্টি ৰাখিব। জ্ঞাতি কুটুম্ব আৰু মিত্ৰিত্ব আদিৰ প্ৰতিও সমভাৱ ৰাখি চলিব লাগে। ১৪০৫॥

সদায় সত্যত চলিব। সকলোৰে প্ৰতি মিত্ৰভাষণ আৰু নত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰিব। আনে যাতে তোমালোকক ভাল পায় তাৰ কাৰণে নিজে সংযমশীল হৈ থাকিব। অসং আৰু অন্যায়া পাপী ব্যক্তিকে সৎ উপদেশ প্ৰদান কৰিব। বিচাৰৰ ক্ষেত্ৰতো সদায় সমভাৱ ৰাখিব। দেশৰ শাসন আৰু নীতিৰ ক্ষেত্ৰত দূৰদৰ্শী হ'বাহঁক। জেষ্ঠজনৰ কথা মতে কাম কৰিব। স্বৰ্গীয় মুনিসকলৰ প্ৰতি সদায় শ্ৰদ্ধা ভক্তি ৰাখি চলিব। পূৰ্ণিমা তিথি আদিত নীলাদি পালন কৰি চলিব। ১৪০৬॥

স্পষ্টবাদিতা আৰু সত্যৰ আগ্ৰহলৈ সদায় সিংহাসনৰ মান মৰ্যাদা ৰাখি চলিব লাগে। ধৰ্ম আৰু সত্যৰ দোহাই দি সদায় পক্ষশীলৰ নীতি বিলাক হৃদয়ভ্ৰম কৰিব লাগে। স্বৰ্গীয় মুনি বিলাকক সদায় পবিত্ৰ হৃদয়েৰে দান দক্ষিণা কৰিব লাগে। সেই কাৰণে তোমালোক দুয়ো পবিত্ৰ হৃদয়েৰে সৈতে প্ৰজা পালন কৰিব। দান দক্ষিণা কৰিব। মই তোমালোকক যিবিলাক নীতি মূলক আৰু সাৰগৰ্ভিত কথা ক'লো সেইখিনি মনত ৰাখি নিজ কাৰ্য পৰিচালনা কৰিব। ১৪০৭॥

এইদৰে লামাঙে সৎ উপদেশৰ দ্বাৰাই দুয়োকে সাদৰেৰে বিদায় সম্বৰণ জনালে। কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা সুৰালিকাই কঠাৰিৰে ক'লে- আনুযায়, চান্দুযায়, নালা, নীলা, এই কেইজন আৰু লগতে তেতিয়াছোটি বান্দব সেনাই আপোনাক দেশত সৈ আগবঢ়াই আহিব। কাৰণ আপোনাৰ দেশ বহুত দূৰত। ১৪০৮॥

পিকিছানাদ্বাৰা ৰায়ক তেওঁৰ খুমালা সেনাপতিক পঠালে তিনি কোটি সেনাৰে সৈতে আপোনাক দেশত থৈ আহিবগৈ। এই কথা কৈ পিকিছানাই লামাঙক প্ৰণাম জনালে। লামাঙেও সিবিলাকৰ কথাত সন্তুষ্ট হৈ দুয়োকে সাদৰেৰে বিদায় দিলে। পৰ্বতৰাজ সুৰালিকাই কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজাই শাস্ত্ৰৰে ৰাজ কাৰ্য কৰিবলৈ ধৰিলে। পিকিছানাদ্বাৰা লগতলৈ ঘূৰি সৈ সুৰ্য্যৰে প্ৰজাবৰ্গৰ সহিত জীৱন ৰূপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪০৯॥

## ॥ ৰামৰ আদেশত লক্ষ্মণে সমুদ্ৰত বন্ধা সেতু ভঙ্গ কৰে ॥

সকলোৰে বিদায় সম্ভাষণ হৈ যোৱাৰ পিছত লামাঙে ক'লে- আমি বৰ কষ্ট কৰি এই সেতু নিৰ্মাণ কৰিছিলোঁক। কিন্তু এই সেতু যদি আমি ভাঙি নেপেলাওঁ তেন্তে বেণাৰ বাণিজ্য কৰা নৌ বাহিনী বিলাকে বিৰাট অসুবিধা পাব। গতিকে ভৱিষ্যতে কোনো বদনাম নুশুনা কৰি আমি এই সেতু ভাঙি পেলোৱাই উত্তম হ'ব। লামাঙে ধনুৰ মাৰি লাখানাক সেতু ভাঙি পেলোৱালৈ আদেশ দিলে। আদেশানুসাৰে লাখানাই ধনুৰে বাণ মাৰি সেতু ভাঙি পেলালে। ১৪১০ ॥

লাখানাই সেতু ভাঙি গৈ লামাঙক সৰিশেষ জনালে। লামাঙে লাখানাৰ পৰাক্ৰমত সন্তোষ প্ৰকাশ কৰি ক'লে- আমি শিল, বালি, পাহাৰ আদিৰে এই সেতু নিৰ্মাণ কৰিছিলো। অদূৰ ভৱিষ্যতে ব্যৱসায়ী বিলাকে আমাক দোষাৰোপ কৰিব। গতিকে কলঙ্কৰ হাত সাৰি থকাই ভাল। পিছদিনা ৰাতিপুৱা তিনিও ৰথ সহিত অযুঠাৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ১৪১১ ॥

বান্দৰ আৰু ৰাক্ষসৰ ছয়কোটি সৈন্য সহিত অৰণ্য ভেদ কৰি ৰথ চলিবলৈ ধৰিলে। ৰথগৈ অযুঠা ৰাজ্যৰ ঋষিৰ আগ্ৰম পালেগৈ। তেওঁ বিলাকে গৈ সেই আগ্ৰমতে বিগ্ৰাম লোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। লামাঙে আনুমানিক ক'লে- তুমি গৈ জাউকৰাতা আৰু ছাতাকক আমি অহাৰ কথা জনোৱাগৈ। ১৪১২ ॥

লামাঙৰ আদেশক্ৰমে আনুমানিক গৈ জাউকৰাতাৰ ওচৰ পালেগৈ। জাউকৰাতা লামাঙৰ আগমনৰ কথা শুনি ৰাজ্যত সকলোকে জনাই দিলে আৰু সিবিলাকক আদৰ অভ্যৰ্থনা জনাই আদৰেৰে ৰাজ্যলৈ আনিবৰ কাৰণে ব্যৱস্থা কৰিলে। পুৰোহিত বৰ্গ আৰু তিনি গৰাকী মাদৈয়ে লামাঙক আগবঢ়াই আনিবলৈ গ'ল। ঢোল বাদ্য বজাই জাউকৰাতাৰ লগে লগে লামাঙক সিংহাসনত বহুৱাব খুজিলে। ১৪১৩ ॥

## ॥ ৰামৰ মাতৃসকলৰ লগত সাক্ষাৎ ॥

লামাঙে প্ৰজাবৰ্ষৰ সৈতে ঋষিৰ আগ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে। হুঁপ্ৰী, ঘোঁৰা, ৰথ আৰু অসংখ্য পদাতিক সৈন্যসহ হেঁদোলদোপ কৰি ৰাজ্যত সোমাল। ১৪১৪ ॥

লামাঙে গৈ মাকক সন্নিৱেশ প্ৰণাম জনালে। তিনিও মাতৃক সন্মিলন কৰি তেওঁ নিজ আসনত উপবিষ্ট হ'ল। ১৪১৫ ॥

তেওঁবিলাকক দেখি মাতৃ সকলে প্ৰশ্ন কৰিলে- ইমান দিন তুমিলোকে অৰণ্যৰ মাজত কুশলে আছিলানে? বনবাসৰ কালছোৱাত তুমিলোকৰ জীৱনলৈ কোনো বিপদ ৰোখকৰো অশা নাছিল। মাতৃসকলৰ প্ৰশ্ন শুনি লামাঙে তত্ত্বাবধি কৰি ব'ল। তেওঁ আৰু এজন ক'ব নোৱাৰিছিল।

১৪১৬॥

লামাঙে ক'লে বনবাসৰ কালছোৱাত আমাৰ কোনো ৰোগ ব্যাধি আৰু অশান্তি হোৱা নাছিল। এদিন ৰাক্ষসে অৱশ্যে আমাক ডাঙৰ বিপদত পেলাইছিল। ৰাক্ষসে স্বৰ্ণমৃগৰ ৰূপলৈ কুটীৰৰ ওচৰত বিচৰণ কৰি ফুৰিছিল। স্বৰ্ণমৃগৰ পাছে পাছে খেদি গৈ বহুত দূৰত তাক ৰখ কৰিলো। ১৪১৭॥

স্বৰ্ণমৃগই মোৰ মাত অনুসৰণ কৰি ভাই লামানাক মাতিবলৈ ধৰিলে। লামানাদো কাল বিলম্ব নকৰি মোৰ মাত অনুসৰণ কৰি মোক বিচাৰি গ'ল। অৱশ্যে যোৱাৰ আগতে তেওঁ পৰ্ণকুটীৰৰ সন্মুখত আঁচ টানি গৈছিল। চিপহৌলাকাই ঋষিৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি নাংসীতাৰ ওচৰত ভিক্ষা মাগিলেহি। নাংসীতাথো প্ৰকৃত ঋষি বুলি ভাবি কুটীৰৰ ভিতৰৰ পৰা ভিক্ষাদানৰ অভিপ্ৰায়েৰে বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। ১৪১৮॥

কিন্তু দুটামতি চিপহৌল-এই ভিক্ষা দিয়াৰ সুযোগতে নাংসীতাৰ হাতত ৰূপ মাৰি ধৰি লহালৈ লৈ গ'ল। আমি বনৰ পৰা ঘূৰি আহি নাংসীতাক নেদেখি বিভিন্ন বন উপবনত বিচাৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলো। বনৰ এডোখৰ ঠাইত তেজৰ দাগ দেখিবলৈ পালো। নাংসীতাক কোনো ৰাক্ষসে খাই পেলালে বুলি ভাবি ইফালে সিকলনে অৱেৰণ কৰি থাকোঁতেই জটামু পক্ষীক লগ পালো।

সেই পক্ষী ৰোলে আমাৰ পিতাৰ বন্ধু আছিল। তেওঁ আমাক বিতং ৰবৰ দিলে যে লহাৰ বজাই নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ গৈছে বুলি আমাক জানিবলৈ দিলে। ১৪১৯॥

জটামুয়ে ক'লে- নাংসীতাৰ নিমিত্তে মই অনেক বুজিলো। তথাপি নাংসীতাক মই বচাব নোৱাৰিলো। চিপহৌলাকাই মোৰ পাখি দুখন কাটি পেলালে। এই কথা কৈয়েই তেওঁ প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। অৱশেষত আমি পক্ষীৰ দাহ সংস্কাৰ কৰিলোহঁক। ১৪২০॥

আমি গৈ এজোপা বৃক্ষৰ তলত জিৰণি ল'লো। আমাৰ টোপনিৰ অৱস্থাত এটা বন্ধু আহি আমাক বহুত প্ৰশ্ন কৰিলে। আমাৰ সম্পূৰ্ণ পৰিচয় গোৱাৰ পিছত আমাক কনুৰাণি শি আমাক কিংতা ৰাজ্যলৈ পঠালে। বন্ধুই ক'লে- সেই পৰ্বতত অনেক বান্দৰ সেনা আছে। ততলৈ তোমালোকে মিত্ৰতা স্থাপন কৰিলে, সিহঁতৰ সহায়ৰ দ্বাৰা নাংসীতাৰ অনুসন্ধান কৰি উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিবাহঁক। ১৪২১॥

এইদৰে আমাক ভৱিষ্যতবাণী কৰিয়েই বন্ধু দেৱতা তৰ পৰা আৰ্হাল হ'ল। আমি গৈ এটা পৰ্বত পালো। তাত এটা বান্দৰৰ লগত আমাৰ সাক্ষাৎ হ'ল। বান্দৰক আমাৰ পৰিচয় দিয়াৰ পিছত বান্দৰে ক'লে- আমাৰ বজাই আগোনালোকক মিত্ৰতা স্থাপন কৰিবৰ কৰণে ঘাতি পঠিছে। আমি বান্দৰ ৰাজ্যত উপস্থিত হ'লো। বান্দৰ বজাৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰি আমি পৰম্পৰে সহায়

কৰিবলৈ প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হ'লো। ১৪২২॥

বান্দৰ বজাই ক'লে- বন্ধু! মোৰ দাদাৰ নাম পালীমাঙ। তেওঁ মোৰ ওপৰত অনেক অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি মোক ৰাজ্যৰ পৰা খেদি পঠিয়ালে। এতিয়া যদি আপুনি মোক কিংতা ৰাজ্যৰ বজা পাতিব পাৰে তেন্তে ময়ো সৈন্য সামন্ত লৈ ৰাক্ষসৰ হাতৰ পৰা নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰি দিম। ১৪২৩॥

আমি দুয়ো পৰস্পৰে বন্ধুত্বৰ দোলত আবদ্ধ হৈ সুখালিকাক কিংতা ৰাজ্যৰ বজা পাতিলো। আৰু বিশাল সমুদ্ৰত সেতু বন্ধন কৰি অগণন সৈন্যৰ সৈতে লঙ্কাৰ অভিমুখে দুৰ্জয় অভিযান চলালোহঁক। ১৪২৪॥

আপোনালোকৰ অমোঘ আৰ্ণাবাদৰ ফলস্বৰূপে ব্ৰহ্মঅস্ত্ৰ লাভ কৰি চিপহৌলাছাক সত্ৰংশে নিধন কৰি নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰি আনিলো। লঙ্কাৰ অধিপতিয়ো কম নাছিল। তেওঁ ত্ৰিভুবন বিজয়ী আছিল। ১৪২৫॥

জলচৰ , হলচৰ, স্বৰ্গৰ চাতুৰ্য্যাহাৰিক, গৰুড়, নাগ, গন্ধৰ্ব, কিন্নৰ , অসুৰ আদি দেৱতাসকলেও তেওঁৰ ওচৰত বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিব লগাত পৰিছিল। তেওঁৰ ৰাজপ্ৰাসাদৰ সৌন্দৰ্য্য অত্যন্ত বিতুপন আছিল। বিশাল সাম্ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ হৈয়ো তেওঁ লোভ, মোহ আৰু কামৰ বশবৰ্তী হৈ সকলো হেৰুৱাই মৃত্যুৰ কৰাল গ্ৰাসত পতিত হ'ব লগীয়াত পৰিল। তেওঁৰ পুত্ৰৰ সংখ্যা আছিল এককোটি আৰু নাতি আছিল দহলাখ, সৈন্য সামন্তৰ সংখ্যাও তেওঁৰ কম নাছিল। ১৪২৬॥

চিপহৌলাছাই ত্ৰিভুবন বিজয়ী হৈ ধৰ্ম্ম কৰ্মৰ প্ৰতি পিঠি ধিলে। অত্যাচাৰী পাপাচাৰী হৈ সংসাৰত অন্যায় অঘটন কৰি থাকিব ধৰিলে। সেই কাৰণে তেওঁৰ স্বৰ্গলঙ্কা একেবাৰে ধ্বংস হ'ল। দেশ অনীতিৰে ভৰি পৰিল। শেষত সকলো অন্যায় অনীতি নিৰ্মূল কৰি চিপহৌলাছাৰ ভায়েক ধাৰ্ম্মিক শিখিছানাক লঙ্কা ৰাজ্যৰ বজা পতা হ'ল। লামাঙৰ মুকুট এই বিচিত্ৰ ৰূপে কাহিনী শুনি মাক কৌশল্যা হৈ নাংসীতাক সাৱতি ধৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। ১৪২৭॥

## ॥ সীতাৰ লগত শাহুৱেক সকলৰ কথোপকথন ॥

কৌশল্যাই অতি আশ্চৰ্য্যকৰে সৈতে নাংসীতাক সুধিলে- বোৱাৰী! তুমি ৰাক ইমান বিলাক কষ্ট কি দৰে সহ্য কৰিলা? আমি ভাবিছিলো তোমালোকে বনবাসৰ সময়ছোৱাত অতি আনন্দ উল্লাসেৰে আছিলাহঁক। কিন্তু তোমালোকে যে ইমান বিলাক কষ্টৰ সন্মুখীন হ'লা, তাক আমি কল্পনাই কৰিব পৰা নাছিলো। তোমালোকৰ পাত সত্য আৰু পবিত্ৰতা থকাৰ হেতুকেহে ৰাক্ষসৰ মুখৰ পৰা সাৰি আহিব পাৰিলাহঁক। তোমালোকৰ ইমানত ধৰ্ম্মৰ পবিত্ৰতা নষ্ট হ'লে হয়তো তোমালোক ৰাচি আহিব নোৱাৰিলাহুওঁন। আমাৰ সন্মুখত তোমালোকৰ মনোৰম মুৰ্তি



এইদৰে দেখিবলৈ নাপালোহঁতেন। ১৪২৮॥

বাণীয়ে নাংসীতাক সুধিলে- বান্ধসে তোমাক যেতিয়া হৰণ কৰি লৈ যায় তেতিয়া তোমাৰ হৃদয়ত চাগৈ খুব ভয়ৰ সঞ্চাৰ হৈছিল। উত্তৰত নাংসীতাই ক'লে- হে মাতৃ, যি দিন ধৰি আমি আপোনালোকৰ পৰা আঁতৰি গৈ বনত বাস কৰিবলৈ ল'লো, সেই দিন ধৰি আমি কেৱল গছৰ তলত বাস কৰিছো। বনৰ মিঠা, তিতা, কেঁহা ফল বাই জীৱন ধাপন কৰিছিলো। ১৪২৯॥

দিনবিলাক কেৱল অৰণ্যৰ মাজে মাজে অনাই বনাই কটাব লগাত পৰিছিল। সিমান কটৰ সন্মুখীন হোৱা সত্ত্বেও স্বামীৰ মুখ চাই সকলো দুখ কষ্ট পাহৰি গৈছিলো। ১৪৩০॥

পূৰ্ববিপাকৰ কৰ্মফল অনুসাৰে বান্ধসৰাজ চি পহৌলাছাই মোক অৰণ্যৰ মাজৰ পৰাই হৰণ কৰি লৈ গ'ল। সেই সময়ত ভয়, দুখ, কষ্টত মোৰ অৱস্থা অৰণ্যীয় হৈ পৰিছিল। কোনো উপায় নাপাই আত্মহত্যা কৰিম বুলিয়েই ভাবিছিলো, কিন্তু মোৰ তেনে অৱস্থা হ'লে মোৰ প্ৰাণৰ আৰাধ্য স্বামীয়েও প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব বুলি স্বামীৰ চৰণ চিন্তা কৰি কৰি জীৱন ধাপন কৰি আহিছিলো। মোৰ মনৰ পৰিবৰ্ত্তন ঘটাবৰ কাৰণে চিপহৌলাছাই অনেক চল চক্ৰস্বত তথা কৌশল উদ্ভাৱন কৰিছিল। ১৪৩১॥

কিন্তু মই দেৱতাসকলক সাক্ষী কৰি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈছিলো যে মোৰ প্ৰাণ গ'লেও মই কদাপি চিপহৌলাছাৰ লগত একমত নহওঁ। তেওঁহে নালাগে স্বয়ং ইচ্ছদেৱতাৰ লগতো মোৰ কদাপি সহবাস নহ'ব। শেষত মোক নি এখন উদ্যানত ৰাখি থ'লে। ১৪৩২॥

মোক কেইজনীমান ৰখীয়া বান্ধসীয়ে পহুৰা দি আছিল। সিহঁতে মোৰ মন ঘূৰাই দ্যানসৰ প্ৰতি অনুৰক্ত কৰিবৰ কাৰণে বহুত চেষ্টা চলাইছিল। বজাৰ কথা নুশুনিলে মোক কাটি মাৰি ছাৰ্জি ৰাই পেলাম বুলি কৈছিল। অনেক ভীতি দেখুৱা সত্ত্বেও মই পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মৰ বিপাক বুলিয়েই নীৰৱ হৈ আছিলো। ১৪৩৩॥

নাংসীতাই কোৱা ককণ কাহিনী শুনি তিনিও পৰাকী বাণীয়ে নাংসীতাক পৰামৰ্শি ৰখি হেপাই পলুৱাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। তুমি ইমানখিনি দুখ কষ্ট ভোগ কৰা দেখিও দেৱতাসকলে তোমাৰ প্ৰতি সদয় নহ'লনে ? বৰং এনে স্থালা যজ্ঞৰ ভোগ কৰিবলৈ তোমাক এৰিছে দিলে। ১৪৩৪॥

নাংসীতামৰ বীলে বিপত্তি বিলাক শুনি স্বামীসকল একোবাৰে স্মৰিত হ'ল। তেওঁলোকে ক'লে- হে আমাৰ আদৰ্শৰ বোৱাবী। তোমাৰ নিচিনা সতী, সাধৱী, পৱিত্ৰ, সাম্বিক স্বাৰ্থালসী নাই। হয়তো কিছু জনৰ ক'তো নোলাৰ। এনেদৰে সতী স্বামিষ্ঠা চৰিত্ৰকতী নাবীয়েই হয়তো নিৰ্গাণ পৰব অধিকাংশী হ'ব পাৰে। ১৪৩৫॥

## ॥ ৰায় ভৰত সংবাদ ॥

যুগৰাজ আউৰাকতা লামাস্তম ওচৰত গৈ নতশিৰে নমস্কাৰ জনালে। লামাস্তে সুধিলে-

বাক বোপা ! ৰাজ্যৰ প্ৰজাবৰ্গৰ সৰ্বতো প্ৰকাৰে মঙ্গলনে ? ৰাজ্যত যেতি পথাৰ বেপাৰ বাণিজ্য আৰু বৃষ্টিপাতৰ অভাৱত প্ৰজাৰ মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি নাই হোৱাতো ? ১৪৩৬ ॥

জাউফাৰাতই ক'লে- ৰাজ্যত সকলো প্ৰজাই নিয়মিত ৰূপে খোৱা বোৱা তথা যেতি পথাৰ কৰি আনন্দমনেৰে আছে। প্ৰজাৰ মাজত মিলা প্ৰীতিৰ ভাৱ অক্ষুন্ন আছে আৰু তেওঁলোক কোনো অভাৱ অভিযোগৰ সন্মুখীন হোৱা নাই। কিন্তু আমি যেতিয়া শুনিবলৈ পালো যে ৰাক্ষসৰ লগত আপোনালোকৰ তয়াময়া যুদ্ধ চলি আছে তেতিয়া আমাৰ মনত আতঙ্কৰ সৃষ্টি হ'ল। ১৪৩৭ ॥

আপোনালোকক এতিয়া লগ পাই আমি বৰ আনন্দিত হৈছো। সকলো পৰিস্থিতি সম্ভাৱ জনক বুলি জানি লামাঙে ভোজনৰ নিমিত্তে ফলমূল আৰু বিভিন্ন খাদ্যবস্তু যোগাৰ কৰিবলৈ আদেশ দিলে। নিৰ্দেশমতে কাম সমাধা হ'ল। অৰ্থাৎ বান্দৰবিলাকৰ নিমিত্তে ফলমূল আৰু ৰাক্ষসবিলাকৰ কাৰণে মাংস ভাত আৰু লামাঙে নাংসীতাৰ নিমিত্তে আহাৰৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল। ১৪৩৮ ॥

এইদৰে খোৱা বোৱাৰ ব্যৱস্থা পূৰ্ণউদ্যমেৰে হ'ব ধৰিলে। বান্দৰ আৰু ৰাক্ষসৰ খোৱা শেষ হ'লত লামাঙে, নাংসীতা, লাখানা, জাউফাৰাতা আৰু ছাতাক আদিয়ে আনন্দমনেৰে বহি ভোজন কৰিলে। ভোজন শেষ কৰি চাৰিও ভায়েকে ফলমূল গোটাই দান দিয়াৰ অভিপ্ৰায়েৰে ঋষিৰ ওচৰত গ'ল। ১৪৩৯ ॥

সিবিলাকৰ লগত পাত্ৰ মন্ত্ৰী, পুৰোহিত বৰ্গ তথা প্ৰজাবৰ্গ আৰু তিনিও গৰাকী ৰাণীয়ে দান দক্ষিণা লৈ গৈ ঋষিক মুক্তহস্তে দান দক্ষিণা কৰিলে। ঋষিয়েও সিবিলাকৰ দ্বীৰ্ঘায়ু কামনা কৰি আৰ্ণৱাদ দিলে। ১৪৪০ ॥

ঋষিয়ে তেওঁবিলাকক পঞ্চশীলৰ নীতি নিয়ম বিলাক শিকাই দিলে। ৰজাৰ মন সদায় দৃঢ় আৰু উদাৰ হ'ব লাগে। পিতৃ মাতৃৰ প্ৰতি তেওঁৰ অচলা শ্ৰেহ ভক্তি থাকিব লাগে। ৰজাই প্ৰজাৰ প্ৰতি সদয়দৃষ্টি ৰাখিব লাগে। ১৪৪১ ॥

নিজৰ ককাই ভাইৰ প্ৰতি প্ৰেম-প্ৰীতি আৰু শ্ৰেহৰ সম্পৰ্ক ৰক্ষাই ৰাখিব লাগে। ককাই ভাইকো সকলো বিষয়তে সমান অংশীদাৰ কৰি ৰাখিব লাগে। নাংসীতাৰ প্ৰতি যাতে কোনেও বেয়া চান্দ পোষণ নকৰে। ঋষিৰ সং পৰামৰ্শ বিলাক লামাঙে শিৰোপ্ত কৰি ল'লে। ঋষিক সাষ্টাঙ্গে প্ৰণাম জনাই তেওঁ যাবৰ কাৰণে ঋষিৰ পৰা বিদায় লৈ বৰত উঠিল। ১৪৪২ ॥

লামাঙৰ লগত নকোটি সেনা আহিছিল। সেই বিলাকৰ থকা মেলাৰ খোৱা বোৱাৰ সু-ব্যৱস্থা কৰি দিয়া হ'ল। প্ৰজাবৰ্গই বিভিন্ন বান্ধ বান্ধ ৰজাই সমস্ত পথ আনন্দ সুখকিত কৰি যাত্ৰা কৰিলে। ১৪৪৩ ॥

চায়েক সকলৰ সৈতে লামাঙে, আৰু তিনি গৰাকী ৰাণীক বৰত লৈ সৈন্য সমস্ত বিলাক

বিপুল জয়ধ্বনি কৰি অযুঠা নগৰত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। ১৪৪৪ ॥

## ॥ ৰাম অভিষেক ॥

অযুঠা মহানগৰীত পদাৰ্পণ কৰিয়েই লামাঙ লগত যোৱা সৈন্য সামন্ত বিলাকৰ থকা মেলাৰ ব্যৱস্থা কৰিবৰ কাৰণে নিৰ্দেশ দিলে। লামাঙ পুনৰ অযুঠা ৰাজ্যলৈ প্ৰত্যগমন কৰাত দেশৰ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা অসংখ্য লোক অযুঠা নগৰলৈ আহিবলৈ ধৰিলে। জাউফাৰাতা, লাৰানা, আৰু ছাতাকৰে লামাঙৰ পাতন অভিষেকৰ নিমিত্তে পুৰোহিতৰ ওচৰত উপযুক্ত দিন বাৰ নক্ষত্ৰ চোৱাই ৰাজসিংহাসনত বহুৱাবৰ কাৰণে ব্যৱস্থা কৰিলে। ১৪৪৫ ॥

পূৰ্বে লামাঙৰ ৰাজঅভিষেক চ'ত মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত আয়োজন কৰা হৈছিল। কিন্তু মাজুৰাণী কেঁকেয়ে অনেক মন্ত্ৰণা কৰি লামাঙক ৰাজ্যৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰিলে। প্ৰভু বোৰ্ণিসত্ৰৰ পুনৰ অযুঠালৈ আগমন হোৱাত ফাগুন মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত ৰজা পাতিবৰ কাৰণে সকলোৱে সিদ্ধান্ত কৰিলে। কাৰণ সৌৰজগতৰ নটা গ্ৰহৰ পূৰ্ণ প্ৰভাৱ আৰু সমস্ত প্ৰকৃতি ৰাজ্যত ফুল ফলে নন্দন বন্দন হৈ এক অপূৰ্ব সৌন্দৰ্যৰ সমাবেশ ঘটে আৰু গোটেই পৃথিৱী উজ্জ্বল আৰু গীতৰ মাধ্যম অৱস্থাত থাকে। ১৪৪৬ ॥

পুৰোহিত সকলেও ফাগুনৰ পূৰ্ণিমা তিথিটো অতি পৱিত্ৰ কাৰণে সেইদিনটো অভিষেকৰ কাৰণে ধাৰ্য কৰিলে। সেইদিনাই লামাঙক ৰাজসিংহাসনত বহুৱাব বুলি পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে প্ৰচাৰ কৰা হ'ল। তেনেতে বীৰবান্দৰ বিলাকৰ মাজত আলোচনা চলিল যে বান্দৰবিলাকে অৰণ্যৰ পৱিত্ৰ জলধাৰাৰ পৰা জল আনি লামাঙৰ চৰণ পখালিব। এই বুলি আনুমান, চাম্পুমান, নালা, নীলাই লামাঙৰ পৰা আদেশ লৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৪৪৭ ॥

পিকিছানাই পঠোৱা খুমালা বান্ধসেও ছিৰ কৰিলে- লামাঙ ৰাজ সিংহাসনত বহাৰ উপলক্ষে অৰণ্যৰ পৰা চন্দন কাঠ আৰু চন্দন ফুলৰ ৰেণু লামাঙক উপহাৰ দিব পৰাৰে। এই বুলি বান্দৰ আৰু বান্ধস দুয়ো পক্ষই নিজনিজ প্ৰিয় বস্তু আনিবৰ কাৰণে অৰণ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৪৪৮ ॥

তেওঁ বিলাকে বিলম্ব নকৰি অৰণ্যৰ পৰা নিজ অভিৰুচি সামগ্ৰী লৈ যবা সময়ত আহি অযুঠা ৰাজ্যত উপস্থিত হ'ল। দেৱৰাজ ইজ্ঞাও অসংখ্য সেনাৰ সহিত হাতত কণ্ঠহাৰলৈ অযুঠা ৰাজ্যত অৱতীৰ্ণ হ'ল। ১৪৪৯ ॥

বান্দৰ, বান্ধস আৰু ফকুৱা দেৱতা সকলোৱেই লামাঙৰ অভিষেকত বিপুল জয়ধ্বনি কৰি আনন্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। বান্ধসৰ ৰজাই অৰোক্ষ্যবাসীৰ স্বপ্নৰ আনন্দত পূৰ্ণকৃত কৰি তুলিলে। সেই মাসলৈকে যথেষ্টৰ একপিত্ৰস্বৰ সাতদিন সন্তোষাতি চলিছিল। ১৪৫০ ॥

সকলোৱে ফকুৱা উলহ দালহৰ গীতে আনন্দকৃত কৰি তুলিছিল। পুৰোহিত সকলে

আনন্দ উৎসাহেৰে লামাঙ আৰু নাংসীতাক ৰাজপাটত বহুৱালে। লগে লগে মঙ্গলৰ জয়ধ্বনি কৰিলে। লামাঙ আৰু নাংসীতাৰ গলত বনৰীয়া ফুলৰ মালা পিন্ধাই যুগ যুগান্তৰ ৰজা ৰাণীৰ গৌৰৱ গাথা যাতে পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে বৈ বৈ যায় তাৰ বাবে আৰ্শ্ববাদ প্ৰদান কৰিলে। ১৪৫১ ॥

লামাঙৰ ৰাজঅভিষেক হৈ যোৱাৰ পিছত স্বৰ্গৰ ইন্দ্ৰদেৱতাই ধুনীয়া সাজপোচাক আনি লামাঙক পিন্ধাই দিলে। ৰজা প্ৰজাইও বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উপহাৰ আদি দি ৰজা লামাঙক মহিমা মণ্ডিত কৰি তুলিলে। লামাঙেও প্ৰজাবৰ্গৰ মাজত ধন সোণ আদি দান কৰি সকলোকে আপ্যায়িত কৰিলে। লগে লগে ভায়েক জাউফাৰাতাক যুৱৰাজৰ পদত অধিষ্ঠিত কৰিলে। বাকী দুজন ভায়েক ক্ৰমে লাখানা আৰু ছাতাকক দুখন ৰাজ্য দি প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। ১৪৫২ ॥

লামাঙৰ অভিষেক সমাপ্ত কৰি ইন্দ্ৰ স্বৰ্গধামলৈ গতি কৰিলে। লামাঙে শেষত বান্দৰ আৰু ৰাক্ষস সেনাবিলাকক নিজ নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যাবলৈ আদেশ প্ৰদান কৰিলে। পিফিছানাই লামাঙক যিখন পুষ্পক ৰথৰ দ্বাৰাই অযুঠা ৰাজ্যত যোৱাইছিল সেই ৰথখনো পুনৰ পিফিছানালৈ ঘূৰাই পঠালে। ১৪৫৩ ॥

লামাঙে সকলো বান্দৰ আৰু ৰাক্ষস সেনাৰ সবাস্ত্ৰীণ জীৱনৰ উন্নতি কামনা কৰি সাদৰেৰে বিদায় দিলে। কিন্তু আনুমাৰে লামাঙক সেৱা জনাই নিবেদন কৰিলে যে প্ৰভু মই ৰাজ্যলৈ পুনৰ ঘূৰি নাযাওঁ, আপোনাৰ চৰণ সেৱা কৰিয়েই জীৱন কটাম। চান্দুমাৰেও আনুমাৰৰ দৰেই লামাঙক অনুনয় বিনয় কৰিলে। সিবিলাকৰ আগ্ৰহ দেখি লামাঙে অযুঠাতে থাকিবৰ কাৰণে সন্মতি প্ৰদান কৰিলে। বাকী নালা, নীলা, কামুঙা, খুমালা, বান্দৰে নিজ ৰাজ্যলৈ গমন কৰাই উচিত। তেওঁবিলাকেও লামাঙ আৰু নাংসীতাক সেৱা জনাই বিদায় মাগিলে। অন্য দেশৰ ৰজা প্ৰজাসকলেও নমস্কাৰ জনাই নিজ ৰাজ্যলৈ বুলি গমন কৰিলে। ১৪৫৪ ॥

লামাঙ (বোৰিসত্ৰ) বনবাসৰ পৰা ঘূৰি আহি পুনৰ অযুঠা ৰাজ্যৰ ৰাজসিংহাসনত বহিল। তেওঁৰ যশ, মান, স্বাতি দেশৰ চাৰিওফালে বিয়পি পৰিল। দূৰ দূৰণিৰ ৰজা প্ৰজা আহি তেওঁক সন্মান আৰু উপঢৌকন যোগালে। পৰ্বতৰ পৰা নামি অহা স্বৰ্গমুনিবিলাকেও লামাঙক ভূবি ভূবি আৰ্শ্ববাদ প্ৰদান কৰিলে। ১৪৫৫ ॥

## ॥ অগস্ত্য ঋষিৰ আগমন ॥

এদিনৰ কথা আকথা ঋষিয়ে লামাঙৰ ওচৰত আহি নিবেদন কৰিলে- হে প্ৰজ্ঞাচান্দন লামাঙ ! তুমি তো জনাই ৰাক্ষসৰাজ টিপমৌলাইৰ দ্বাৰা পৰা অযোৰ বৰ প্ৰাপ্ত কৰিছিল। তেওঁৰ সমান চতুৰ, মায়াবী, ৰাজনীতিজ্ঞ ৰাক্ষসৰ কথা পৃথিৱীত বিৰল। ১৪৫৬ ॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰও দেৱতাসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই হাজাৰ বাৰ দৃষ্টিপাত কৰিও

তেওঁক ধৰা পেলাব নোৱাৰিছিল। তেওঁ আকাশৰ মেঘৰ আঁৰত থাকি যুদ্ধ কৰে। মেখনাতক কোনো দেৱ মনুষ্যই দেখা নাপায়। তেওঁলৈ সকলোৱে ভয় কৰে। ১৪৫৭॥

বৰ আশ্চৰ্য্যজনক কথা যে চিপহৌলাছাৰ পুতেক মেখনাতে ৰূগাধিপতি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক ধৰি বান্ধি আনি লঙ্কাত বন্দী কৰি ৰাখিছিল। স্বয়ং ব্ৰহ্মাইহে দেৱৰাজক লঙ্কাৰ পৰা মুক্তি কৰি আনিব পাৰিছিল। ইমান চতুৰ কুশলী মায়াবী মেখনাতক তুমি কেনেকৈ বধ কৰিলা ? ১৪৬৮॥

### অধ্যায়-২৯

এইটো কথা একেবাৰে আচৰিত যেন লাগিছে। ঋষিৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত লামাঙে ক'লে- ঋষিবৰ ! আপুনি স্বয়ং অৰণ্য ভূমিৰ সাধক আৰু তপস্বী। আপুনি আগম নিগম সকলো জানে। আপুনি বান্ধুস জাতিটোৰ যি মায়াবী চতুৰালিৰ কথা কৈছে সেইটো একেবাৰে সত্য। কাৰণ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰইও তেওঁ বিলাকলৈ ভয় কৰিছিল। ১৪৫৯॥

পাৰশু অহঙ্কাৰী কামী চিপহৌলাছাক মই ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ প্ৰহাৰ কৰি নিধন কৰিলো। তেওঁৰ ভায়েক কুম্ভানখাঁক তীক্ষ্ণবাণেৰে বধ কৰিলো। ১৪৬০॥

কিন্তু বীৰ মেখনাতক মোৰ ভাই লাখানাই বধ কৰিছিল। মেখনাতৰ ভায়েক উতিহাকে ভাই লাখানাই নিধন কৰিছিল। বাকী সমস্ত বান্ধুস কুল আমি সকলোৱেই মিলি জুলি তিল তিল কৰি নিধন কৰিলোঁক। কেৱল সিমানেই নহয় সমস্ত ৰূপ লঙ্কা ভষ্মীভূত কৰি সগৌৰৱে নাংসীতাক উদ্ধাৰ কৰি নিজ ৰাজ্য পালোহি। ১৪৬১॥

লামাঙৰ উত্তৰ শেষ হ'লত ঋষিয়ে পুনৰ প্ৰশ্ন কৰিলে - হে বীৰ ! বান্ধুসৰ আদি বৃত্তান্ত ব্ৰহ্মাই সৃষ্টি কৰাৰ পৰাই মই জানো। কিন্তু সকলো বীৰতকৈ আচৰিত মানিলো লাখানাক। কাৰণ যি লাখানাই একাদিক্ৰমে চৌদ্ধ বছৰ অনিদ্ৰা, অনাহাৰ, আৰু নাবীৰ দুখ বৰ্ণন নকৰাকৈ যে নিজ প্ৰতিজ্ঞা পালন কৰিলে ইও আচৰিত মানিব লগীয়া কথা। ১৪৬২॥

এই কেইটা মহত্বপূৰ্ণ গুণ আৰু অমোঘ প্ৰতিজ্ঞাৰ ফলস্বৰূপেই লাখানাই মেখনাতক নিধন কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ল। সেই কাৰণে লাখানাব দৰে হয়তো ভীষ্ম প্ৰতিজ্ঞা পালন কৰি নিজ কৰ্ত্তব্যত অৱসৰ যোৱা বীৰ সংসকত বিৰল। লাখানাব দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞাৰ হেতুকেই কৰ্ণলঙ্কা ভষ্মীভূত হৈ গ'ল। গতিকে লাখানাব মহত্ব প্ৰশংসনীয়। হয়তো সংসকত লাখানাব দৰে প্ৰতিজ্ঞা পালন কৰা বীৰ নোলাব। ১৪৬৩॥

ঋষিৰ কথাত লামাঙে আশ্চৰ্য্য প্ৰকাশ কৰিলে। লাখানাই অকণম পৰা নিজেই কলম্বুল বিচাৰি আনে আৰু আমাৰ মাজত ভাগ ৰাখিলে সেই বল আমি একে লগে বহি থাকোঁক। যেতিয়া বাতি হয় তেতিয়াও আমি একেলগে থাকোঁ। বাকী নাংসীতাব দুখ লাখানাই সদায়ে পোষি আছে।

১৪৬৪ ॥

তেতিয়া ঋষিয়ে ক'লে- যদিও তোমালোকে একেলগে বনে বনে ঘূৰি, ফলমূল বিচাৰি একেলগে খাইছাইক, একেলগে শয়ন কৰিছাইক তথাপি লাখানাব মহান ব্যক্তিত্ব আৰু জীৱন দৰ্শন মই ভালদৰে জানো। হে লামাঙ। যদি তোমাৰ মোৰ কথাত বিশ্বাস হোৱা নাই তেন্তে তুমি তোমাৰ সেনাপতিৰ দ্বাৰাই লাখানাক মাতি আনি ভালদৰে সোধ পাচ কৰি চাব পাৰা। ১৪৬৫ ॥

লামাঙৰ আদেশক্ৰমে সাৰথিয়ে লাখানাক গৈ ক'লে- লামাঙ আৰু ঋষিয়ে তোমালোক বন বাসত থকা সময়ৰ কিছু কথা সুধিবৰ কাৰণে মাতি পঠাইছে। লাখানায়ো বিলম্ব নকৰি মাকক প্ৰণাম জনাই তুৰন্তে আহি লামাঙক প্ৰণাম জনালেহি। তাৰ পাছত তেওঁ আসনত বহিল। ১৪৬৬ ॥

লাখানাক লামাঙে প্ৰশ্ন কৰিলে- ভাই লাখানা ! আমি একাদিক্ৰমে চৌদ্ধবছৰ বনবাসত আছিলোঁক। সেই সময়ছোৱাত জানো তুমি তোমাৰ নবৌয়েৰাৰ মুখ দৰ্শন কৰা নাছিল। ? অৰণ্যৰ পৰা তুমিয়েই ফলমূল বিচাৰি আনি আমাৰ মাজত ভাগ বাটি দি তুমিও জানো ৰোৱা নাছিল। ? বনৰ পৰা ঘূৰি আহি কি গৰ্ণকুটীৰত একেলগে শোৱা নাছিল। ? ১৪৬৭ ॥

লামানাই উত্তৰত ক'লে- হে ৰাজন ! আমি যেতিয়া তিনিও বনলৈ ওলাই যাওঁ তেতিয়াই মই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলো যে বনবাসৰ কালত নবৌৰ মুখ কেতিয়াও দৰ্শন নকৰো। নবৌৰ কেৱল চৰণ যুগল দুখনহে মই দৰ্শন কৰিছিলো। তেওঁৰ মুখ কোনো দিনেই দৰ্শন কৰা নাছিলো। ১৪৬৮ ॥

আপোনালোক দুয়ো যেতিয়া আগ্ৰমত শোৱে তেতিয়া মই ৰাহিৰত পহৰা দি থাকো। কাৰণ মই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলো যে যি পৰ্যন্ত আপুনি ঘূৰি আহি অযুষ্ঠাৰ বজা নহয় সেই পৰ্যন্ত টোপনি নাযাওঁ। প্ৰতিজ্ঞা কৰা হেতুকে মোৰ চকুত টোপনি অহা নাছিল। ১৪৬৯ ॥

বনবাসৰ কালছোৱাত মই কোনো দিনেই বিশ্ৰাম লোৱা নাছিলো। আৰু একতিলো চকুৰ গলক মৰা নাছিলো। বনৰ ফলমূল মই নিজেই আনো আৰু ভাগ কৰি দিওঁ। ১৪৭০ ॥

আপুনি মোক কোনো দিনেই স্বাৰ্থৰ কাৰণে আদেশ প্ৰদান কৰা নাছিল। আপোনাৰ বিনা অনুমতিত কোনো দিনেই কোনো কাম কৰা নাছিলো। সেই কাৰণে আদেশ নোপোৱা হেতুকে মই ফলমূল ৰোৱা নাছিলো। মই বিয়ান দিন ফলমূল ৰোৱা নাছিলো, সিমান দিনৰ ফলমূল ঠাইত মই দ'মাই থৈ দিছো। এগুৰা মাটিত চৌদ্ধবছৰ ফলমূল মজুতহৈ আছে। লাখানাব এনে আচৰিত কথাত লামাঙ বিশ্বাসাভিভূত হ'ল। ১৪৭১ ॥

তুমি এতিয়া মোক দ'মাই ৰখা ফলমূলৰ পৰ্বতটো দেখুৱাব পাৰিবানে ? লামাঙৰ আগ্ৰহ দেখি লাখানাই আনুমানিক মাতি আনি ক'লে- চৌদ্ধবছৰ বৰি ফলমূল জমা কৰি ৰোৱা আছে। সেই ফলমূলৰ পাহৰাটো তুমি দাঙি ধৰা আৱণ্টে। আনুমান্যমেও বিলম্ব নকৰি অৰণ্যৰ অভিমুখে আগ

মাৰিলে। ১৪৭২॥

অৰণ্যৰ মাজত পৰ্বত আকাৰ হৈ থকা ফলমূলৰ দ'মটো দেখি তেওঁ আচৰিত মানিলে। অশেষ যত্ন কৰা সত্ত্বেও আনুমায়ে ফলমূলৰ পাহাৰটো দাঙিব নোৱাৰিলে। আনুমায়ে চিন্তা কৰিলে এয়া হয়তো লাখানাব ভীষ্ম প্ৰতিজ্ঞাৰ ফলস্বৰূপে আজি মই এই পাহাৰ দাঙিবলৈ অসমৰ্থ হ'লো। ১৪৭৩॥

আনুমায়ে ঘূৰি আহিল। তেওঁ লামাঙক ক'লে- প্ৰভু লাখানাই দ'মাই বখা ফলমূলৰ পাহাৰটো মই দাঙিবই নোৱাৰিলো। গতিকে আপোনাক মই জনালো। আনুমায়েৰ অক্ষমতাৰ কথা শুনি লাখানাই কেৱল হাঁহিলে। শেষত লাখানাই নিজেই পাহাৰটো দাঙি আনি লামাঙক দেখুৱালে। ১৪৭৪॥

ফলমূলৰ পাহাৰটো দেখি সকলোৱেই বিস্ময় মানিলে। লামাঙে চৌদ্ধবছৰৰ ফলমূল হিচাব কৰি দিবৰ কাৰণে লাখানাক ক'লে- লাখানাই পুথানুপুথকৰূপে চৌদ্ধবছৰৰ ফল হিচাব কৰি দেখুৱাই ক'লে- চৌদ্ধবছৰৰ ভিতৰত ইয়াত সাত দিনৰ ফলমূল কম আছে। ১৪৭৫॥

কাৰণ এই সাতদিন আমি কোনো ভোজন আদি কৰা নাছিলো। যি দিনা আমি পিতাৰ মৃত্যুৰ খবৰ পাওঁ সেই দিনা আমি একো খোৱা নাছিলো। মনত দুখ আৰু বেজাৰত কোনো ভোজন কৰা হোৱা নাছিল। ১৪৭৬॥

বাৰী ছয়দিনৰ ভোজনৰ হিচাব আপোনাক দিওঁ। যি দিনা চিপহৌলাৱাই নাংসীতাক হৰণ কৰি লৈ যায়, সেইদিনা আমি একো খোৱা নাছিলো। আৰু মেখনাতে যি দিনা আমাৰ দুয়োকে নাগপাশ মাৰি পেলাই থয় সেইদিনাও আমি একো খোৱা নাছিলো। আৰু মেখনাতে নকল নাংসীতা কাটি আমাক দেখুৱাব দিনাও আমি তথা বান্দৰ বিলাকে একো খোৱা নাছিলো। ১৪৭৭॥

যিদিনা মইলা বাৱণে আমাৰ দুয়োকে মৰা কৰি পাতালপুৰীলৈ লৈ যায় সেইদিনাও আমি একো খোৱা নাছিলো। যি দিনা চিপহৌলাৱাই মোক শক্তিশেল মাৰি পেলাই থয় সেইদিনাও আমাৰ কোনো ভোজন হোৱা নাছিল। আৰু যি দিনা আপুনি ব্ৰহ্মঅস্ত্ৰ মাৰি চিপহৌলাৱাক বধ কৰে সেই দিনাও আমি আনন্দত আত্মহাৰা হৈ খোৱা নাছিলো। ১৪৭৮॥

আপুনি বিচাৰাৰতে সাতদিনৰ কম খোৱা ফলমূলৰ হিচাব দেখুৱাই দিৱা হ'ল। বাৰী চৌদ্ধবছৰৰ হিচাব পুৰা দিৱা হ'ল। লাখানাই লামাঙক ক'লে- শিৰাহামিত্ৰা ভৱিষ্যে যি দিন কৰি আমাক শিৰাহামিত্ৰা দিছিল সেই দিন যদি মই প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈছিলো। হে ৰাজন, মোৰ কৰ্মলগ্নীয়াৱিণি ইমানহে। লাখানাব ফলত প্ৰাক্তৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম চেনেহ প্ৰদাৰ আৰু অচলা ভক্তি দেখি লামাঙে আবেগত ক'ব নোৱাৰিলে। তেওঁ লাখানাক সৰোটি যদি দুয়োপালে চুপা বহি আনন্দৰ সন্তোষে কোৱাই দিলে। ১৪৭৯॥

অৱশেষত লামাঙে ঋষিক প্ৰণাম জনালে। আৰু ক'লে- ঋষিবৰ! আপুনি অতীত কালৰে পৰাই ৰাক্ষসবিলাকৰ চৰিত্ৰৰ কথা ভালদৰে জানে। ৰাক্ষস বিলাকৰ উৎপত্তি ব্ৰহ্মাৰ পৰাই হোৱা বুলি কথিত আছে। তথাপি ৰাক্ষস বিলাক ইমান হিংসুক কিয়? চিপহৌলাঙাই কিয় ৰাক্ষসৰ কুলত জন্ম ললে? ১৪৮০ ॥

লঙ্কা মহানগৰীক স্বৰ্ণ লঙ্কাত পৰিণত কৰিলে? সেই বিষয়ে আপুনি মোক ভালদৰে বুজাই দিয়ক। ৰজাৰ বিনপ্ৰ অনুৰোধ শুনি অৰণ্যবাসী ঋষি আকাঠাই লামাঙৰ আগ্ৰহত একাদিক্ৰমে সকলো বিলাক বৃত্তান্ত কৈ যাবলৈ ধৰিলে। ১৪৮১ ॥

প্ৰাচীন কালত বহুকল্প আৰু কলপান্তৰ ধংস হৈ যোৱাৰ পিছত মহাভদ্ৰ কল্পৰ সৃষ্টি হ'ল। ১৪৮২ ॥

ব্ৰহ্মাই স্বৰ্ণ, মৰ্ত্য আৰু পাতাল সৃষ্টি কৰিলে। এই সংসাৰৰ সৌন্দৰ্য্য বৰ্ধনৰ নিমিত্তে হৰেক প্ৰকাৰৰ জীৱ জন্তু আৰু কীট পতঙ্গ তথা বিন্দীয়া প্ৰাকৃতিক জগতখন নিৰ্মাণ কৰিলে। শেষত মহাব্ৰহ্মাক ক'লে- হে সৃষ্টিকৰ্ত্তা! আপুনি সকলো প্ৰকাৰৰ সৃষ্টি কৰি জেউতি বঢ়ালে। ১৪৮৩ ॥

### অধ্যায়-৩০

মনুষ্যকে আদি কৰি সকলো ধৰণৰ কীট পতঙ্গ সৃজন কৰিলে। এতিয়া আপুনি অনুমতি প্ৰদান কৰক যাতে স্বৰ্ণ, মৰ্ত্য লোকত সুদূৰ ভৱিষ্যতে নাম উজ্জ্বল হৈ থাকিবৰ কাৰণে কিম্বা এটা সু-ব্যৱস্থা কৰি দিয়ে যেন। তেতিয়া ব্ৰহ্মাই ক'লে-। ১৪৮৪ ॥

তুমি তেজো মৰ্ত্যালোকত গৈ প্ৰকাণ্ড ৰাক্ষসৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰা। তেতিয়া তোমাৰ নাম ক্ৰমাধৰ্মে উজ্জ্বল হৈ উঠিব। আদেশক্ৰমে এটা বিৰাট ৰাক্ষসৰ ৰূপ ল'লে। তাৰ আকাৰ বিশাল, দাঁত বিলাক জোঙ্গাল আৰু গাৰ নোম বিলাক দীঘল। তেওঁৰ নাম হ'ল হিতা। সৃজন কৰ্তাই হিতাৰ লগত সহবাস কৰিবৰ কাৰণে এজনী দিপ্ লিপ্ কন্যা সঙ্গী কৰি দিলে। ১৪৮৫ ॥

কন্যাটিৰ নাম পিতুকেছুলী। তাইৰ ৰূপ অতি মনোমোহা আছিল। কন্যাটি স্বয়মপাতি ব্ৰহ্মাৰ জীয়ৰী ৰূপে জনাজাত হ'ল। ব্ৰহ্মায়ে নিজ কন্যা পিতুকেছুলীক হিতাৰ লগত সহবাস কৰিবৰ কাৰণে অৰণ্যলৈ পঠাই দিলে। এই আদেশ দিয়েই ব্ৰহ্মা নিজ জ্ঞানলৈ গুছি গ'ল। ১৪৮৬ ॥

তেওঁবিলাক দুয়ো মাজা নামেৰে এটা পৰ্বতত বাস কৰিবলৈ ল'লে। বহু বছৰৰ পিছত পিতুকেছুলীয়ে এটি পুত্ৰ জন্ম দিলে। ১৪৮৭ ॥

কিন্তু সন্তানটো সেই পৰ্বতত অকলশৰে ধৰি তেওঁবিলাক অন্যফালে গুছি গ'ল। পুত্ৰ সন্তানটোৱে মাক বাপেকক নেদেখি ডিঙৰ বাধা কৰিবলৈ ধৰিলে। শিশুটোৱে কান্দি থাকোতে মাহেশ্বৰ আৰু পাৰ্বতীয়ে কৈলাসৰ পবিত্ৰ জলধাৰাত স্নান কৰিবলৈ গৈছিল। ১৪৮৮ ॥



মহেশ আৰু পাৰ্বতীয়ে নৱজাত শিশুটোৰ কৰুণ কান্দোন শুনিবলৈ পালে। মহেশ্বৰে অধিষ্ঠান কৰি অনুমান কৰিলে যে এই সন্তানটো নিশ্চয় ব্ৰহ্মাৰ জীয়েক পিতৃকেছলীৰে হ'ব। তেওঁ বিলাকে কালবিলম্ব নকৰি শিশুটোক বখত তুলি নিজ ঘৰলৈ লৈ গ'ল। আৰু নিজ পুত্ৰৰূপে প্ৰতিপালন কৰিব ধৰিলে। ১৪৮৯॥

তেওঁবিলাকে শিশুটোৰ নাম ৰাখিলে চুকেছ। চুকেছাৰ বয়স ক্ৰমান্বয়ে বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে। শিৱ পাৰ্বতীয়ে উপযুক্ত এজনী গৰ্ভৱ সূন্দৰী কন্যাৰ লগত সহবাস কৰিবৰ কাৰণে ব্যৱস্থা কৰি দিলে। চুকেছাই গৰ্ভৱ কন্যা পাই পিতৃ মাতৃৰ আদোশানুক্ৰমে অৰুণাৰ মাজত সুখে শান্তিৰে জীৱন যাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪৯০॥

চুকেছাৰ তিনিটি সন্তান জন্ম হ'ল। প্ৰথমটোৰ নাম মালাত্ৰান। দ্বিতীয়জনৰ নাম মালী আৰু তৃতীয়টোৰ নাম ছুমালী। ক্ৰমান্বয়ে তিনিওজন ডাঙৰ হৈ আহিল। ১৪৯১॥

মাক বাপেকৰ অনুমতি ক্ৰমে তিনিওজনে অৰুণাত তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। দিনে ৰাতিয়ে তেওঁবিলাকে তপস্যাত মগ্ন হৈ থাকিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকে একক্ৰমে কঠোৰ তপস্যা কৰিলে। ১৪৯২॥

তেওঁবিলাক তিনিওৰে কঠোৰ তপস্যাত ব্ৰহ্মা ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি তেওঁবিলাকৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ সুখিলে- তোমালোকে মোক উদ্দেশ্য কৰি ইয়াত ইমান কঠোৰ তপস্যা কিয় কৰিছাহাঁক ? তোমালোকৰ তপস্যাত মই সুখী হৈছো। তোমালোকে ইচ্ছামতে বৰ ষুজি ল'ব পাৰা। তেতিয়া তেওঁবিলাক তিনিও কৰাঘোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে- হে বিশুপিতা ! এই ত্ৰিভুবনৰ একমুখী অধিকাৰী হ'বৰ কাৰণে আমাক ক্ষমতা প্ৰদান কৰিব লাগে। দেৱতা বিলাক যাতে আমাৰ অধীন হৈ থাকে, আমাক সেইবৰ প্ৰদান কৰিব লাগে। ১৪৯৩॥

ব্ৰহ্মাই তেতিয়া ক'লে- তোমালোকক মই সকলো প্ৰকাৰৰ বৰ প্ৰদান কৰিব পাৰো। কিন্তু তুৰিত ৰাজ্যৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব বিস্তাৰ কৰিবলৈ কোনো বৰ দিব নোৱাৰো। বাকী যিমান বৰ লাগে সকলো তোমালোকে লোৱা। ১৪৯৪॥

তেওঁলোকে ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰি চতুৰ্দ্দেশে নিজ গতিৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁবিলাকক স্বৰ্গ, মৰ্ত্ত্যৰ দেৱতাবিলাকে আদৰ সাধৰ কৰি উপঢৌকন দিবলৈ ধৰিলে। ১৪৯৫॥

মালাত্ৰান, মালী আৰু ছুমালীয়ে গৰ্ভৱ কন্যা ধৰি আনি নিজ পত্নীৰূপে লভ্যত সহবাস কৰিব ধৰিলে। ১৪৯৬॥

মালাত্ৰানৰ পত্নীয়ে এটি কন্যা জন্ম দিলে। ক্ৰমান্বয়ে মালীৰ পত্নীয়ে দহোটা আৰু ছুমালীৰ

পত্নীয়ে চাৰিটা পুত্ৰ জন্ম দিলে। মালারানৰ এটি কন্যাৰ বাহিৰে আৰু সন্তান নাছিল। কন্যাজনীৰ নাম ৰাখিলে কুষ্ঠী। কুষ্ঠী আৰু বাকী চৈধ্যটা সন্তানে লঙ্কাত সুখে সন্তোষে জীৱন যাপন কৰিব ধৰিলে। সেই মালারানৰ কন্যা কুষ্ঠীয়েই হ'ল চিপহৌলাকাৰ মাক। ১৪৯৭॥

লঙ্কা ৰাজ্যত মালারান, মালী, আৰু ছুমালীয়ে অংশে ক্ষমতাৰ অধিকাৰী হৈ ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পিছত লঙ্কাত চাতুৰ্য্যমাহাই ৰাজত্ব কৰে। তেওঁবিলাকৰ পিছত চিপহৌলাকাই একছত্ৰী ৰজাই ৰাজত্ব কৰে। চিপহৌলাকাৰ পিছত তেওঁৰ ভায়েক পিফিছানাই ৰাজত্ব কৰে। এইদৰে আকাঠা ঋষিয়ে লামাঙক লঙ্কাত ৰাজত্ব কৰা ৰজাবিলাকৰ নাম ক্ৰমান্বয়ে কৈ শুনালে। ১৪৯৮॥

## ॥ লঙ্কাৰ উৎপত্তি কথন ॥

ইয়াৰ পিছত লামাঙে কৰাযোৰে ঋষিক ক'লে- হে গুৰুদেৱ। ৰজা সকলৰ নাম জনা হ'ল। এতিয়া লঙ্কা ৰাজ্যৰ উৎপত্তি কেনেকৈ হ'ল সেই বিষয়ে মোক জানিবলৈ দিয়ক। ঋষিয়ে ক'লে- তেস্তে মোৰ বক্তব্য তুমি ভালদৰে শুনি লোৱা। ১৪৯৯॥

পুৰণি কালত চম্ভা নামেৰে এজন ধনী সদাগৰ আছিল। তেওঁৰ ভড়ালত কোটি কোটি ধন সোণ আছিল। তেওঁৰ দুজন পুতেক ডাঙৰ জনৰ নাম ছুপালা আৰু সৰুজনৰ নাম বিকৰাৰা। দুয়ো বাপেকৰ মৰমৰ পুতেক আছিল। ১৫০০॥

ধনী সদাগৰ জনৰ মৃত্যু হোৱাত সকলো ধন সম্পত্তি ছুপালাই পালে। দ্বিতীয়জনক পৈতৃক সম্পত্তিৰ অংশ একেবাৰে নিদিলে। ভায়েকে সম্পত্তি বিচৰাত কৰ্ম্মাৱেৰে ক'লে- পিতাই তোমাক সম্পত্তিৰ ভাগ দি যোৱা নাই। এতিয়া পিতাৰ সকলো ধন দৌলতৰ মালিক মইহে। কৰ্ম্মাৱেৰে এনে ব্যৱহাৰত ভায়েকে কোনো উপায় নাপাই গাঁৱৰ মানুহৰ ওচৰত অভিযোগ কৰিলেগৈ। গাঁৱত মেলুৱৈৰ ওচৰত আপত্তি দাখি অনুৰোধ কৰি ক'লে- আপোনালোকে উচিত বিচাৰ আৰু পৰামৰ্শ কৰি যি কোনো উপায়েৰে পিতাৰ সম্পত্তিৰ ভাগ মোক দিয়াৰ লাগে। ১৫০১॥

বিকৰাৰাই আপত্তি দৰ্শোৱাত গাঁৱৰ ৰাইজে বিকৰাৰাক কৰ্ম্মাৱেৰক পৰামৰ্শ দিলে যে সকলো সম্পত্তিৰ পাঁচভাগ কৰিব লাগে। গাঁৱ পঞ্চায়তে ৰায় দিলে যে পাঁচ ভাগ সম্পত্তিৰ তিনি অংশ জেঠজনে আৰু দুই অংশ সৰুজনে-পাব। পঞ্চায়তত সৰ্বসন্মতি ক্ৰমে গৃহীত ৰায়ৰ কথা বিকৰাৰাই ছুপালাক ক'লেগৈ পৈতৃক সম্পত্তিৰ তিনি অংশ আপোনাৰ আৰু দুই অংশ মোক লবলৈ কৈছে। ১৫০২॥

কিন্তু কৰ্ম্মাৱেৰে ছুপালাই ভাত্ৰেক বিকৰাৰাক কথা মানি নললে। কৰ্ম্মাৱেৰে সম্পত্তিৰ নামত কুটা এগছো নিদিও বুজিহে ক'লে। কৰ্ম্মাৱেৰে এনে অবিবেচক ব্যৱহাৰত বিকৰাৰাৰ বৰ খং

উঠিল। তেওঁ ককায়েকক এই বুলি অভিশাপ দিলে- তুমি প্রকাণ্ড পাহাৰৰ মাজত নাগহঁত বাস কৰি থাকিবা। ভায়েকে এইদৰে অভিশাপ দিয়াত ককায়েকেও ভায়েকক অৰণ্যৰ মাজত জুইত থাকিবলৈ অভিশাপ দিলে। এইদৰে দুপাৰাই শৈতৃক সম্পত্তি ভোগ কৰি বহুত দিনৰ মূৰত মৃত্যু বৰণ কৰি পাহাৰৰ পানী ভাগত নাগহঁত থাকিল আৰু ভায়েকো মৃত্যুৰ শিহ্নত এটা হাতী হৈ অৰণ্যত বিচৰণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫০৩॥

বিপুল সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হৈও দুপাৰাই মৃত্যুক সান্ধটি ল'ব লগাত পৰিল। লোভ আৰু ক্ৰোধৰ বশবৰ্তী হৈ শেষত নাগৰ জন্মলৈ থাকিব লগাত পৰিল। ভায়েকেও লোভ আৰু ক্ৰোধৰ দমন কৰিব নোৱাৰি অৱশেষত হাতীৰ জন্মলৈ বনৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰিব লগাত পৰিল। সৃষ্টিৰ আদি পাতনিৰে পৰাই জীৱই লোভ, মোহ, কাম, আৰু ক্ৰোধৰ বশবৰ্তী হৈ সংসাৰত বাৰে বাৰে বিভিন্ন জন্ম লাভ কৰি আহিছে আৰু দুখ সুখ ভুগিব লগাত পৰিছে। গতিকে হে ৰাজন ! লামান্ত ! তুমি মোৰ কথাবিলাক ভালদৰে হৃদয়জন্ম কৰি যোৱা। ১৫০৪॥

এইদৰে এদিন হাতীয়ে অৰণ্যৰ মাজে মাজে বিচৰণ কৰি ফুৰোতে হঠাতে তাৰ পানী খাবলৈ মন গ'ল। হাতীটোৱে গৈ পানী খোৱাৰ মানসেৰে সৰোৱৰত নামিল। হাতীটোৱে শুড় ডাল পেলাই সৰোৱৰৰ পৰা পানী খাব খোজোতেই সৰোৱৰত থকা নাগে পূৰ্ব কৰ্মৰ বিপাকৰ ফলস্বৰূপে হাতীটোক শুড়ত ধৰি সৰোৱৰৰ মাজলৈ টানি লৈ গ'ল। কিন্তু হাতীটোৱে তাৰ সৰ্বশক্তি প্ৰয়োগ কৰি নাগটোক শুড়ৰে টানি কাৰলৈ চোচোৱাই আনিলে। এইদৰে পৰস্পৰে পৰস্পৰক টা আজোৱা কৰি থাকোতেই এবছৰ পূৰা হ'ল। কিন্তু কোনেও কাকো ঘটাব পৰা নাই। ইললে গৰুড় পক্ষীয়ে নাগ আৰু হাতীৰ মাজত চলি থকা টা আজোৱা দেখি আৰু সিহঁতৰ চিঞৰ বাখৰ শুনি আকাশৰ পৰা নামি আহিল। সিহঁত দুয়োটোকে গৰুড় পক্ষীয়ে নৰেৰে বাঘুচি ওপৰলৈ উৰুৱাই লৈ গ'ল। ১৫০৫॥

গৰুড় পক্ষীয়ে সিহঁত দুয়োটোকে উৰুৱাই লৈ আশ্ৰয়ৰ নিমিত্তে এজোপা বৃক্ষ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে। পক্ষীয়ে ঘূৰি ঘূৰি এজোপা প্রকাণ্ড গছত পৰিল। ১৫০৬॥

বৃক্ষজোপাত কেৱল চাৰিটা প্রকাণ্ড ডাল আছিল। ডাল কেইটাৰ ওজন আছিল পঞ্চাশ মৌন। গছজোপা ওৰষী আছিল প্ৰায় ছয় বোজন। গছ জোপাৰ এটা ডালতে ফুল আৰু নাগক লৈ পক্ষী বহিল। বহুৰ লগে লগে গছ জোপাৰ ডালটো ফুৰু কৰি জাপি বোৱাৰ উপক্ৰম হ'ল। ১৫০৭॥

গৰুড় পক্ষীয়ে অনুমান কৰিলে যে বৃক্ষজোপাৰ তলত কেইজনমান খৰিয়ে লুপ্ত কৰি ধ্বংস হৈ আছে। পক্ষীয়ে ভাবিলে যদি এই ডালটো জাপি পৰে তেন্তে লুপ্তকৰ্তা খৰি ফুৰি

আটাইকেইজনেই মৰিব। বহুত ভাবি চিন্তি গকড় পক্ষীয়ে জন্তু দুটা সাৱটিলে সেই বৃক্ষৰ পৰা আকাশলৈ বুলি উৰা মাৰিলে। ১৫০৮॥

গকড় পক্ষী একে কোবেই উৰি গৈ ব্ৰহ্মাৰ ওচৰ পালে। ব্ৰহ্মাক তেওঁ সানুনয়ে নিবেদন কৰিলে- হে প্ৰভু ! আপুনি সকলো প্ৰাণীৰ নিমিত্তে সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিছে। মই মোৰ আহাৰ লৈ যেনি তেনি ঘূৰি ফুৰিছোঁ। ক'তো শান্তিৰে বহি ভোজন কৰিবলৈ সুবিধা পোৱা নাই। গতিকে আপুনি মোক এটুকুৰা স্থান বাচি দিব লাগে। যাতে মই ভোজন শান্তিৰে কৰিব পাৰোঁ। ১৫০৯॥

ব্ৰহ্মাই তেতিয়া গকড় পক্ষীক ক'লে- যে তুমি তোমাৰ ভোজন সুমেক পৰ্বতত বহি কৰিব পাৰা। ব্ৰহ্মাৰ আদেশক্ৰমে গকড় পক্ষীয়ে সুমেক পৰ্বতত বহিলে ইচ্ছামতে নিজ আহাৰ ভোজন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫১০॥

যিটো বাটত বহি গকড় পক্ষীয়ে আহাৰ ভক্ষণ কৰিছিল, সেইটো ৰাক্ষা পত্ন দেৱতাৰ আছিল। পত্ন দেৱতা আহি গকড় পক্ষীক ক'লে- তুমি ক'বপৰা আহি মোৰ অহা যোৱাৰ পথত বহি প্ৰতিবন্ধকতা জন্মাইছা। ১৫১১॥

অতি সোনকালে তুমি মোৰ পথৰ পৰা আঁতৰি যোৱা। যদি তুমি মোৰ আদেশ অমান্য কৰা, তেন্তে এতিয়াই মই প্ৰবল ধুমুহাৰ সৃষ্টি কৰি তোমাক উকুৱাই কৰবাত পেলাই দিম। পত্ন দেৱতাৰ ধমক শুনি গকড় পক্ষীয়ে দুয়োখন পাখী মেলি গোটেই পৰ্বতটো ঢাকি ধৰিলে আৰু ক'লে- এইবাৰ চাওঁ কি উপায়েৰেনো তুমি মোক উকুৱাই পেলোৱা, মই ইয়াৰ পৰা এখোজো ইফাল সিফাল নকৰোঁ। ১৫১২॥

গকড়ৰ কথা শুনি বিতুট হৈ পত্ন দেৱতাই প্ৰবল ধুমুহা বতাহ আৰু বৰষুণৰ সৃষ্টি কৰিলে। একেৰাহে সাতদিন সাতৰাতি প্ৰচণ্ডভাৱে বতাহ বৰষুণ হ'ল। প্ৰাণী বিলাকৰ তৰনি হেৰাল। এই আতঙ্ক সৃষ্টিৰ কথা গৈ ব্ৰহ্মাৰ কাণত পৰিল। ব্ৰহ্মা হিৰেৰে থাকিব নোৱাৰি মন্ত্ৰালোকলৈ নামি আহিল। ব্ৰহ্মাই দেৱতাক সুধিলে- তুমি ইমান বতাহ বৰষুণ শিযাৰ কাৰণ কি ? তুমি সৃষ্টি কৰা এই মহা প্ৰলয়ত প্ৰাণী বিলাকৰ মাজত মহা অশান্তিৰ সৃষ্টি হৈছে আৰু এই পৰ্বতৰ বহুত প্ৰাণীয়েই প্ৰাণ বিসৰ্জন দিব লগাত পৰিছে। ১৫১৩॥

সাতদিন সাতৰাতি একেৰাহে বতাহ বৰষুণ হৈ থকাৰ ফলত প্ৰাণীবিলাকৰ মাজত শান্তি নোহোৱা হ'ল। তোমালোক দুয়োৰে মাজত যি প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰ ভাৱ উৎপন্ন হৈছে, যদি তোমালোকে তাত লাগি থাকা তেন্তে সংসাক্ত কোনো প্ৰাণীয়েই বাচি নাথাকিব। গকড়ই যদি পাখি দুখন জপাই নিদিয়, তেন্তে পত্নেও এইবাবে প্ৰলয় ঘটাই থাকিব। ১৫১৪॥

এতিয়া তোমালোক দুয়োজন বুজাবুজিলৈ আহিলে হয়তো পৰিস্থিতি বিকল হ'ব। প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা

কোনো প্রাণীৰে অস্তিত্ব নাথাকিব। ব্ৰহ্মাৰ কথা শুনি পকড়ই পাখি ফুলন জগাই দিলে। লগে লগে ধুমুহা বতাহে পৰ্বতটো নি সাগৰৰ মাজত পেলালেগৈ। সাগৰৰ মাজত পৰ্বতটো গৈ পৰাত সেই দ্বীপৰ নাম হ'ল লঙ্কাদ্বীপ। ১৫১৫॥

সেই লঙ্কা দ্বীপতে মালাহান, মালা, আৰু ছুমালীয়ে ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰাৰ পাছত ডাঙৰ ডাঙৰ অট্টালিকা নিৰ্মাণ কৰি সুখে শাস্তিৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিছিল। লঙ্কা দ্বীপৰ উৎপত্তি যে এইদৰেই হ'ল স্বৰিয়ে বজা লামাভক বুজাই ক'লে। ১৫১৬॥

সেই বিতোপন নগৰৰ নামেই হ'ল লঙ্কা। মালাহানে সেই লঙ্কাতো ৰাজত্ব কৰিছিল। তেওঁবিলাকে সং পুৰুষৰ ঔৰষত সংবংশত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই নিমিত্তে গৰ্ভৰ আদি দেৱতা সকলে তেওঁ বিলাকলৈ ভয় কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰি আছিল। ১৫১৭॥

এদিন সকলো দেৱতাই আলোচনা কৰি মহেশ্বৰৰ ওচৰত আপত্তি কৰিলেগৈ- আপোনাৰ পুত্ৰ চুকেছা আৰু নাতিয়েক তিনিজনে আমাৰ ওপৰত অত্যন্ত অন্যায় অত্যাচাৰ কৰি আছে। গতিকে আপুনি ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ কৰেছা কৰি দিব লাগে। দেৱতা বিলাকৰ আপত্তি শুনি মহেশ্বৰে ক'লে- ১৫১৮॥

বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হ'ল এয়ে যে সিহঁতে ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰি থৈছে। আমাৰ কৰাৰ ওপৰত সিহঁতে এতিয়া কোনো গুৰুত্ব নিদিব। সি যি কি নহওঁক, যদি সিহঁতে এইদৰে অন্যায় অত্যাচাৰ আৰু অবিচাৰ কৰি থাকে তেন্তে সিহঁতৰ পদমৰ্যাদা আৰু কোনো কালে হাৰী হৈ নাথাকিব। তুৰ্বিত ৰাজ্যত এতিয়া ৰোহিসভুই নিবাস কৰি আছে। তেওঁহে সেই অবিবেচক ৰাক্ষস কুল নিধন কৰিব পাৰিব। ১৫১৯॥

মহেশ্বৰৰ পৰামৰ্শমতে দেৱতাসকলে তুৰ্বিত ৰাজ্যলৈ গৈ ৰোহিসভুৰ আগত সকলো কথা বিৱৰি ক'লে। আমি ৰাক্ষসৰ উৎপাতত মৰ্ত্যলোকত সুখেৰে থাকিব পৰা নাই। ১৫২০॥

আপুনি এতিয়া ৰাক্ষস বিলাকক মৰ্ত্যলোকৰ পৰা ৰেদি পঠাব লাগে। ৰোহিসভুই দেৱতাসকলৰ কথা মনোৱাগ দি শুনিলে। আৰু প্ৰতিপ্ৰতি দি ক'লে-আমি গৈ সিহঁতক ৰেদি পঠাম। তোমালোকে এই বিষয়ে কোনো চিন্তা কৰিব নালাগে। এইদৰে তুৰ্বিত ৰাজ্যৰ দেৱতাবিলাকে ৰাক্ষসকুল ৰেদি পঠাবৰ কৰণে বুদ্ধৰ আয়োজন কৰিলে। ১৫২১॥

তুৰ্বিত ৰাজ্যৰ দেৱতাবিলাকৰ আলোচনা আৰু বুদ্ধৰ প্ৰৱৰ্ত্তি বিলাকৰ কথা নাসত্য (নকল) যুগিয়ে গৈ লঙ্কাৰ অধিপতি দামোদৰক সৱিশেষ জনালে। ১৫২২॥

যুগিক দেখি ৰাক্ষসবিলাকে আছে বেমে কহুৱাই জানুৱাৰে আপদৰ অস্তিত্ব সুধিলে।

মুনিৰ কথা শুনি মালান্ধানে ৰাক্ষসবিলাকক ক'লে- দেৱতাবিলাকে আমাক খেদিবৰ নিমিত্তে যুদ্ধৰ প্ৰস্তুতি চলাইছে। ১৫২৪ ॥

তোমালোক আমাৰ পিতাৰ পৰম বন্ধু। মই দেৱতাসকলে কৰা প্ৰস্তুতিৰ কথা শুনিহে তোমালোকক আগতীয়া কৰি সজাগ কৰিবৰ নিমিত্তে দৌৰি আহিলো। এই সংবাদ জনায়েই নালাতাই স্বৰ্গধামৰ ফালে গমন কৰিলে। মুনি গুছি যোৱাৰ পিছত ৰাক্ষস বিলাকৰ মাজত আলোচনা হ'বলৈ ধৰিলে- দেৱতাবিলাকে অহঙ্কাৰত মত্ত হৈ আমাৰ কথা বাৰ্তা বিলাক স্বৰ্গৰাজ্যত লগাই ভঙ্গাই আমাৰ মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিব ধৰিছে। ১৫২৫ ॥

ব্ৰহ্মা স্বৰ্গলোকৰ পৰা নামি আহি ৰাক্ষসবিলাকৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ব্ৰহ্মাক লগ পাই ৰাক্ষসবিলাকে আদৰ সন্তুষ্টগেৰে আপ্যায়িত কৰিলে। ব্ৰহ্মাই কথাৰ প্ৰসঙ্গত ৰাক্ষসবিলাকক সক্ৰিয়াই দিলে- তোমালোকে মন্ত্ৰালোকৰ দেৱতাবিলাকক সংদীপ্তিৰে মৰমেৰে চাবাইক। তেওঁলোকৰ হিংসা হেৰৰ ভাৱ কেতিয়াও পোষণ নকৰিবা। ১৫২৬ ॥

এনেদৰে তোমালোকে ৰাজ্যাশাসন কৰিবা যাতে প্ৰজাবৰ্গই শান্তিৰে জীৱন যাপন কৰিব পাৰে। তোমালোকে যদি অন্যায় অবিচাৰ কৰা তেন্তে তোমালোকক প্ৰজাই ভাল চকুৰে নাচাব আৰু তোমালোক গ্লানিৰ পাত্ৰ হ'ব লাগিব। নীতিৰ বিৰুদ্ধে কাম কৰিবলৈ গ'লে তোমালোকৰ অধঃপতন সুনিশ্চিত। ১৫২৭ ॥

ৰাক্ষস বিলাকক এইদৰে বুজনি দিয়াৰ পিছত ব্ৰহ্মা নিজ স্থানলৈ গমন কৰিলে। ব্ৰহ্মা গুছি যোৱাৰ পিছত ৰাক্ষস বিলাকে আলোচনা কৰিলে- আমি এতিয়া বিলম্ব কৰাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। দেৱতাৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিব লাগে। সিহঁতে আমাৰ লগত যুদ্ধ কৰি হাবিলে আমাৰ বিৰোধিতা কৰিবলৈ কোনো দিন সক্ষম নহ'ব। ১৫২৮ ॥

ৰাক্ষস বিলাক দলে বলে যুদ্ধৰ বাবে সাজু হ'ল। ১৫২৯ ॥

ৰাক্ষস সেনাবিলাকে দলে বলে তুষ্টিত ৰাজ্যৰ দেৱতাৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। তুষ্টিত ৰাজ্যত গৈ ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে আগুৰি ল'লে। আৰু দেৱতাবিলাকক যুদ্ধলৈ প্ৰত্যাহ্বান জনালে। ৰোহিণ্ডুৰ ৰাজসভাত ৰাক্ষসবিলাকে কোলাহলৰ সৃষ্টি কৰিলে। ১৫৩০ ॥

ৰাক্ষসবিলাকৰ উদ্ভটপালি দেখি ৰোহিণ্ডুই দেৱতাসকলক ৰাক্ষসৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ আবেশ দিলে। দেৱতাসকলে অকিলমে ৰাক্ষসৰ ওপৰত আক্ৰমণ চলাবলৈ ধৰিলে। ৰোহিণ্ডুয়ো হাতত অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈ শত্ৰুসেনাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫৩১ ॥

ৰোহিণ্ডুৰ সেনাবাহিনীয়ে বিভিন্ন অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈ ৰাক্ষসবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰোহিণ্ডুই ৰাক্ষসক ৰাণেৰে প্ৰহাৰ কৰিলে। ৰোহিণ্ডুৰ ৰাণৰ আঘাতত ৰাক্ষস বিলাক ছেদেদি

ভেদেলি হৈ ভয়তে পলাবলৈ ধবিলে। বোহিসতুব বাণৰ শব্দই মেঘৰ ঝাজনিৰ দৰে সমস্ত তুৰিত  
ৰাজ্য ৰজনজনাই গ'ল। ১৫৩২ ॥

বোহিসতুই যি বাণ নিক্ষেপ কৰিছিল সেই বাণৰ শব্দই তুৰিত ৰাজ্যত অতি ভয়ঙ্কৰ শব্দ  
সৃষ্টি কৰিলে। দুয়োপক্ষৰ মাজত তন্মাময়া ৰণ হ'ল। সেই ৰণত দুয়ো পক্ষৰ সেনা হতাহত হ'ল।  
দুয়োপক্ষৰ সৈন্যৰ পৰস্পৰে কৰা গ্ৰহাৰৰ ফলত তুৰিত ভূমিত শোণিতৰ ধাৰা বৈ গৈছিল। ১৫৩৩ ॥

দেৱতাৰ বাণৰ প্ৰতাপত তিষ্ঠিব নোৱাৰি ৰাক্ষস বিলাক পলাই পত্নঃ দিলে। ৰাক্ষস  
সেনাবিলাক ভাগৰি পৰাত মালী আৰু ছুমালী ৰাক্ষস বীৰে হাতত প্ৰকাশ গদালৈ বুদ্ধ ক্ষেত্ৰত বীৰ  
বিক্ৰমেৰে জপিয়াই পৰিল। ১৫৩৪ ॥

মালী আৰু ছুমালীয়ে বোহিসতুব লগত বুদ্ধ কৰি বোহিসতুব পক্ষৰ পাখিৰে নিৰ্মিত বাহনখন  
ভাঙি চুম্বাৰ কৰি পেলালে। বোহিসতুয়ো গদাৰ কোব সহিব নোৱাৰি তাৰ পৰা পলায়ন কৰিলে।  
১৫৩৫ ॥

বোহিসতুই পলায়ন কৰা দেখি মালানানে আনন্দত বিভোৰ হৈ নাচিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ  
ৰাক্ষস বিলাকৰ পৰাক্ৰম দেখি খুব হাঁহিব ধৰিলে। আন ৰাক্ষসে হাত চাপৰি বজাই আৰু কিবিলি  
পাৰি হাঁহি বলৈ ধৰিলে। ১৫৩৬ ॥

বোহিসতুই আকৌ দেৱতাবিলাকক ৰাক্ষসৰ লগত দুখামুখি হ'বৰ নিমিত্তে আদেশ দিলে।  
নিজেও গৰুড় পক্ষীৰ শিঠিত উঠি পুনৰ শত্ৰু পক্ষলৈ বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। ১৫৩৭ ॥

সেই বাণে মালীৰ মূৰ কাটি মাটিত পেলালে। পুনৰ আৰু এপাট তীক্ষ্ণবাণ নিক্ষেপ কৰি  
ছুমালীৰ শিৰোচ্ছেদ কৰি চূৰ্ণাকৃত কৰিলে। ৰাক্ষসবীৰৰ অৱস্থা দেখি দেৱতা বিলাকে হাঁহিবলৈ  
ধৰিলে। ১৫৩৮ ॥

মালানানে চেতনা পাই গৰ্জি উঠিল। এইবাৰ তোমালোকৰ কোনোপধ্যে সিদ্ধাৰ নহ'ব।  
১৫৩৯ ॥

মালানানৰ এনে গৰ্জিত আৰু তেজোদীপ্ত কথা শুনি বোহিসতুই মালানানক সত্ৰবান কৰি  
ক'লে- যদি তোমাৰো প্ৰাণলৈ ক্ষমতা আছে তেন্তে তোমাৰ সেনা সহিত পাতালপুৰীলৈ পলাই  
যোৱা। ১৫৪০ ॥

মালানানে লোহাৰ গদালৈ বোহিসতুক আক্ৰমণ কৰিলে। কিন্তু বোহিসতুই অগ্ৰিবাণ ধৰি  
মালানানক অচেতন কৰি পেলালে। ১৫৪১ ॥

বোহিসতুব অগ্ৰিবাণে মালানানক বাক, লগ, সমস্ত ছুৰি, পুৰি তেওঁক বিকল কৰি  
পেলালে। মালানানে উপায় নাপাই সৈন্য সমস্ত সহিত পলায়ন কৰিলে। ১৫৪২ ॥

মালাবান আৰু অন্য ৰাক্ষস বিলাকে স্বৰ্গৰাজ্যত তিষ্ঠিব নোৱাৰি একে কোৰে গৈ পাতালপুৰী পালেগৈ। ৰাক্ষস বিলাকে তেতিয়াৰে পৰাই দলে দলে গৈ পাতাল পুৰীত থাকিবলৈ ল'লে। ১৫৪৩॥

এইদৰে দেৱতাসকলে সমস্ত ৰাক্ষসক লঙ্কালৈ খেদি পঠালে। তাতো সিহঁতে নিজ চৰিত্ৰৰ দোষত তিষ্ঠিব নোৱাৰি পাতালপুৰীত আশ্ৰয়লৈ থাকিব লগাত পৰিল। ইফালে বোধিসত্ত্বই দেৱতাসকলৰ লগত মহাসুখেৰে আমোদ প্ৰমোদত জীৱন অতিবাহিত কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫৪৪॥

লঙ্কা ৰাজ্যৰ উপৰিভাগত চাতুৰ্মাহাই ৰাজ্য ভোগ কৰি থাকিল। ঋষিয়ে ক'লে- সেইজন দানৱ চিপহৌলাকাৰ লগতেই তোমাৰ যুদ্ধ হৈছিল। ১৫৪৫॥

ৰজা লামাঙে তেতিয়া ঋষিক প্ৰশ্ন কৰিলে- হে গুৰুদেৱ। চাতুৰ্মাহা হ'ল দেৱতাৰ অধীশ্বৰ আৰু চিপহৌলাকা ৰাক্ষসৰ অধীশ্বৰ। দেৱতা আৰু ৰাক্ষসৰ মাজত ভাই ককাইৰ সন্ধ কনেকৈ স্থাপিত হ'ল ? আৰু ঋষিৰ ঔৰষত ৰাক্ষসৰ কিয় জন্ম হ'ল ? ১৫৪৬॥

ৰাক্ষস আৰু দেৱতাৰ মাজত সন্ধ কি ৰূপে স্থাপিত হ'ল সেই বিষয়ে আপুনি মোক কিছু আভাস দিয়ক। ঋষিয়ে তেতিয়া ক'লে- হে ৰাজন। বাক এতিয়া ৰাক্ষস আৰু দেৱতাৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ কথা মই তোমাক বুজাই ক'ম, তুমি একান্তমনে শুনি যোৱা। ১৫৪৭॥

বহুত দিনৰ আগতে পিকছাছালপা নামেৰে এজন ঋষিয়ে অৰণ্যৰ মাজত দিনে ৰাতিয়ে তপ সাধনা কৰি আছিল। ঋষি বৰ ধাৰ্মিক আৰু দেৱতা বিলাকৰ সান্নিধ্যত তেওঁৰ আশ্ৰম পৱিত্ৰ হৈ পৰিছিল। ১৫৪৮॥

দেৱতা পুৰন্দৰৰ তালাকা নামেৰে এজনী দিপ্ লিপ্ কন্যা আছিল। দেৱকন্যা আৰু গন্ধৰ্ব কন্যা বিলাক অৰণ্যৰ মাজত থকা আশ্ৰমত সোমাই সদায় আমোদ প্ৰমোদত দিন অতিবাহিত কৰিছিল। নাচ গান কৰি ঘূৰি ফুৰা কন্যাৰ ভিতৰত পুৰন্দৰ দেৱকন্যা তালাকা আছিল অভিনেত্ৰী। ১৫৪৯॥

### অধ্যায়-৩১

নড়কী বিলাকে নাচি বাগি ঋষিৰ আশ্ৰমত ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ঋষি তপস্যাত মগ্ন আছিল। ঋষি গভীৰ তপস্যাত ব্ৰতী হৈ থকা অৱস্থাত নড়কী বিলাকে লয়লাসে নৃত্যগীত কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। তপোমগ্ন হৈ থকা ঋষিৰ ওচৰত তালাকাই নৃত্য গীত কৰি আছিল। ঋষিয়ে ক'লে- মই এতিয়া তপস্যাত মগ্ন। গতিকে তোমালোকে এতিয়া মোৰ সাধনাৰ সময়ত আমনি নকৰিবা। ১৫৫০॥

ঋষিৰ কথালৈ কানপাত নকৰি নড়কী বিলাকে কেৱল নাচ গান কৰিয়েই থাকিল। ঋষিয়ে বহুত নড়কী বিলাকৰ গৰ্ভত সন্তান জন্ম হওঁক বুলি অভিলাষ ছিল। ১৫৫১॥

অভিলাষৰ ফলস্বৰূপে নড়কী বিলাকৰ কল কুল ক্ৰন্দনৰে ওপৰি আহিবলৈ ধৰিলে।



নতুর্কী বিলাক ঋষিৰ ওচৰৰ পৰা আঁতৰি গুছি গ'ল। ঘৰত গৈ মাৰ্কাটৰ আগত সকলো ঘটনা বিৱৰি ক'লে। ১৫৫২॥

মাকে নিজ স্বামী পুৰন্দৰক নিজ কন্যা তালাকাৰ গৰ্ভৱতী অৱস্থাটোৰ কথা ক'লে। তেতিয়া পুৰন্দৰে এই কথা শুনি ডাঙৰ চিন্তাত পৰিল। যদি কিবা কাৰণত তালাকে বিবাহৰ আগতে সন্তান জন্ম দিয়ে তেন্তে সমাজৰ আগত নাক উলিয়াব পৰা নাযাব। দেৱ সমাজৰ আগত অলপ অপমান নহ'বনে ? স্বামী অবিহনে জাৰজ সন্তান জন্ম দিয়াটো অলপ লাজৰ কথা নহ'বনে ? বহুত কথা ভাবি চিন্তি পুৰন্দৰে অৱশেষত ঋষিৰ ওচৰত গৈ কৰাৰোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ১৫৫৩॥

ঋষিৰ ওচৰত কন্যাটিৰ দোষ ক্ৰুটি হোৱা হেতুকে ক্ষমা মাগি নিবেদন কৰিলে- হে ঋষিৰব! মোৰ কন্যা তালাক সন্তান সন্তৱা হৈছে। এই কন্যাটিক কোনো দেৱতাই এনে অৱস্থাত গ্ৰহণ নকৰিব। সকলো দেৱ মনুষ্যই মোক হাঁহিব আৰু নিন্দা কৰিব। তাইৰ জীৱনটো একেবাৰে কলঙ্কময় হৈ যাব। ১৫৫৪॥

ঋষিয়ে পুৰন্দৰৰ নিবেদনত ক'লে- মোৰ সাধনা আৰু তপস্যাত অৱস্থাত নতুর্কী বিলাকে আহি নাচি বাগি মোৰ ধ্যান ভঙ্গ কৰিলে। মোৰ তপস্যাত বিধিনি ঘটোৱা হেতুকে মই সিহঁতক তইত গৰ্ভৱতী হ'বলি অভিশাপ দিলো। মোৰ এই অভিশাপ কোনো দিনেই ৰঙন নহয়। নতুর্কী কেইজনী কলঙ্কৰ পৰা কেতিয়াও হাত সাৰিব নোৱাৰে। সিহঁতৰ সন্তান হোৱাতো অৱশেষত। ১৫৫৫॥

পুৰন্দৰে বাৰম্বাৰ ঋষিৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জোৰাত ঋষিয়ে তেতিয়া ক'লে- এই বিষয়ে তুমি অকনো চিন্তা নকৰিবা। কাৰণ তোমাৰ কন্যা যে গৰ্ভৱতী হৈছে এই কথা দেৱ মনুষ্য কোনেও নাজানে। জীয়েক তালাকাক ঋষিৰ আশ্ৰমতে থৈ পুৰন্দৰে নিজ ঘৰে গমন কৰিলে। ১৫৫৬॥

পুৰন্দৰ ঋষিৰ ওচৰৰ পৰা ঘূৰি যোৱাৰ পিছত ঋষিয়ে অধিষ্ঠান কৰি দেখিলে যে এই কন্যা তালাকাৰ গৰ্ভত পুত্ৰ সন্তান জন্ম হ'ব। দিন অতিবাহিত হোৱাৰ পিছত দেৱকন্যাই এটি পুত্ৰ সন্তান জন্ম দিলে। দেৱকন্যাই পুত্ৰৰ লগতে ঋষিৰ আশ্ৰমত থাকি ৰক্ষাচৰণ কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। ১৫৫৭॥

ঋষিৰ আশীৰ্বাদত জন্ম হোৱা পুত্ৰটি ক্ৰমান্বয়ে ডাঙৰ হৈ আহিল। লগে লগে বিভিন্ন নীতি নিয়ম তথা সমাজৰ আচৰণৰ শিক্ষা লাভ কৰিলে। দেৱপুত্ৰ পুত্ৰইও খুব কম সময়ৰ ভিতৰতে ত্ৰিপিটকৰ মূল পাঠ বিলাক অধ্যয়ন কৰি মনত ৰাখিলে। দেৱ পুত্ৰই ঋষিৰ পৰা বিদ্যাৰ লৈ ক্ৰমান্বয়ে এশবছৰ অৱসৰ লাভ কৰিবলৈ তপস্যাত আচৰণ কৰিলে। ১৫৫৮॥

কুমাৰৰ সাক্ষাতত ব্ৰহ্মা, বশু, ইন্দ্ৰ, পুৰুষ, সূৰ্য আৰু চন্দ্ৰ দেৱতা সন্নিবিষ্ট হৈ তেওঁক বিভিন্ন প্ৰশ্নকৰণ কৰি প্ৰশংসা কৰিলে। লগে লগে আশীৰ্বাদৰ পৰা কম লাভি আহিল। ১৫৫৯॥

অজ্ঞান ধন সোণ আৰু সুন্দৰ পোচাক আদি উপহাৰ আদিৰে দেৱতাবিলাকে বিদায় ল'লে।

১৫৬০ ॥

তালাকা পুত্ৰই দেৱতাৰ পৰা অভিলাষিত সকলো বৰ লাভ কৰি এতিয়া নিবাস ক'ত হ'ব  
ঋষিক সুধিলে। ১৫৬১ ॥

ঋষিয়েও কালবিলম্ব নকৰি তালাকাৰ পুত্ৰক সাগৰৰ মাজত লঙ্কা দ্বীপত বাস কৰিবৰ  
কাৰণে পঠাই দিলে। ঋষিয়ে ক'লে- লঙ্কাত এতিয়া ৰাক্ষস বিলাক নাই। কাৰণ তুৰ্বিত ৰাজ্যৰ  
দেৱতাৰ লগত সংগ্ৰাম হোৱাত দেৱতাবিলাকে ৰাক্ষসবিলাকক পাতাল পুৰীলৈ খেদি পঠালে। তুমি  
এতিয়া লঙ্কাৰ একছত্ৰী শাসকহৈ সুখেৰে জীৱন্ত যাপন কৰাগৈ। ১৫৬২ ॥

ঋষিৰ আদেশক্ৰমে চাতুমাহাই গৈ লঙ্কাত ৰাজ্য ভোগ কৰি সুখে সন্তোষে থাকিবলৈ ধৰিলে।  
চাতুমাহাই লঙ্কাত ৰাজত্ব কৰাৰ কাৰণে লঙ্কা নিবাসী ৰাক্ষস কুলৰ মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি হৈছিল।  
এজন অন্য ৰজাই ৰাজত্ব কৰাত চাতুমাহাই মনে মনে ভাল নাপাইছিল। কিন্তু দেৱতাৰ প্ৰৱল  
প্ৰভাৱৰ ফলত ৰাক্ষসে তেওঁৰ বিশেষ অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে। ১৫৬৩ ॥

ৰাক্ষস বিলাকৰ মাজত এই বুলি আলোচনা চলিল- ৰাক্ষসৰ মাজত এনে এজন বীৰ নাই  
যি ঋষি পুত্ৰক খেদিব পাৰিব। ঋষিৰ নিৰ্দেশক্ৰমেহে চাতুমাহাই নিৰ্ভয় আৰু সাহসীকতাৰে  
ৰাজ্যাশাসন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। গতিকে আমি আমাৰ জীয়ৰী কুন্তীক অৰণ্যৰ দ্বাজত অভীষ্ট  
বীৰ পুত্ৰ লাভ কৰিবৰ কাৰণে পঠোৱা উচিত হ'ব। ১৫৬৪ ॥

এইদৰে আলোচনা কৰি মালাহানে নিজ কন্যা কুন্তীক বুজাবলৈ ধৰিলে-আমাৰ ৰাজ্য  
আনে শাসন কৰিব ধৰিছে। চাতুমাহাক খেদিবলৈ কোনো বীৰ পুত্ৰ আমাৰ মাজত নাই। তুমি এতিয়া  
অৰণ্যত সাধনা কৰি থকা পিকছাছালপা ঋষিৰ আশ্ৰমত গৈ পুত্ৰ লাভৰ অৰ্থে ব্ৰত উপবাস পালন  
কৰা, যাতে ভৱিষ্যতে আমি আমাৰ হেৰোৱা ৰাজ্য পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰো। ১৫৬৫ ॥

তুমি এতিয়া সৈ দসকিলি অৰণ্যৰ পিকছাছালপা ঋষিৰ আশ্ৰমত বীৰ পুত্ৰ কামনা কৰিবলৈ  
যোৱা। তোমাৰ সেই পুত্ৰৰ দ্বাৰাইহে আমাৰ ৰাজ্য উদ্ধাৰ হ'ব। ১৫৬৬ ॥

পিতাক মালাহানৰ আদেশক্ৰমে কুন্তীয়ে ধুনীয়া সাজ পোচাক পৰিধান কৰি পিকছাছালপা  
ঋষিৰ আশ্ৰমলৈ গ'ল। ঋষি সাধনাত ব্ৰতী আছিল। কুন্তীয়ে বীৰে বীৰে সৈ ঋষিৰ ওচৰত বসি হৈ  
পুত্ৰ কামনা কৰি ঋষিক প্ৰাৰ্থনা জনালে। ১৫৬৭ ॥

কুন্তীয়ে ঋষিৰ ওচৰত দানীয়া কলমূল অৰ্পণ কৰি পুত্ৰ লাভৰ আৰ্থবাদ বিচাৰিলে। ঋষিয়েও  
তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনাত সন্তুষ্ট হৈ ততাত্ত্ব কুলি ক'লে। ১৫৬৮ ॥

কুন্তীয়ে কুন্তীৰ একমুখ প্ৰাৰ্থনা শুনি চমুয়েদি চকল আৰু ক'লে- তেনেকৈ চাৰিটা পুত্ৰ সন্তান

লাভ হ'ব। তোমাৰ প্ৰথম যিটো পুত্ৰ হ'ব তাৰ দহোটা মূৰ হ'ব। দ্বিতীয়জনৰ শৰীৰৰ আকাৰ পাহাৰ সদৃশ হ'ব। তৃতীয়জন মহা ধাৰ্মিক হ'ব। চতুৰ্থজনী ছোৱালী হ'ব। তাইৰ হাতৰ আঙুলি বিলাক জোঙা জোঙা হ'ব। প্ৰথম তিনিজন মহাশক্তিশালী হ'ব। তেওঁ বিলাক হ'ব ত্ৰিভুজৰ বিজয়ী।  
১৫৬৯॥

কিন্তু নিজ শক্তি আৰু অত্যাচাৰৰ ফলত সিহঁতৰ অধঃপতন হ'ব। তৃতীয়জন মহাধাৰ্মিক হ'ব কাৰণে তেওঁ লক্ষ্যৰ ৰজা হ'ব। তেওঁ সকলো শাস্ত্ৰতে বিদগ্ধ, পণ্ডিত আৰু সংস্কাৰ পৱিত্ৰ হৃদয়ৰ অধিকাৰী হ'ব। তৃতীয়জনেহে হেৰোতা ৰাজ্য উদ্ধাৰ কৰিব। ঋষিৰ ভৱিষ্যত বাণী শুনি কুন্তীয়ে বেজাৰ মনেৰে ক'লে- ঋষিবৰ! আপুনি এনে বৰ কিয় দিলে। পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মফলৰ নিদান ৰূপে ভোগ কৰিব। ১৫৭০॥

সংসাৰলৈ আহিলে প্ৰত্যেক মনুষ্য বা প্ৰাণীয়েই পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মফল ভোগ কৰিব লগাত পৰে। সংসাৰত তোমাৰ প্ৰথম দুজন পুত্ৰৰ সমান বীৰ নোলাব। ঋষিৰ আশ্ৰমতে কুন্তীয়ে পৱিত্ৰ হৃদয়েৰে সাধনা কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। কালক্ৰমত তাতে তেওঁ সন্তান প্ৰসৱ কৰিলে। ডাঙৰ জনৰ নাম চিপহৌ ত্ৰিভুজৰ নাম সমান প্ৰতাপী নহ'ব। দ্বিতীয়জনৰ নাম শুনিয়েই দেৱ মনুষ্যই ভীত হ'ব। ১৫৭১॥

কুন্তীয়ে ঋষিৰ আশীৰ্বাদ শিৰত লৈ দসগিৰি অৰণ্যত নিবাস কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ পুত্ৰ প্ৰথম জনৰ নাম ৰাখিলে দসগিৰি, দ্বিতীয়জনৰ নাম কুম্ভানখান, আৰু তৃতীয়জনৰ নাম শিখিছানা তথা ছোৱালীজনীৰ নাম ছুপানাৰা ৰাখিলে। ১৫৭২॥

ঋষিয়ে তেওঁৰ মানস পুত্ৰ কেইজনক বিভিন্ন শিক্ষা দীক্ষা তথা জগন্নাথ শিকাই বিচক্ষণ কৰি তুলিলে। তেওঁবিলাক ক্ৰমাৱৰ্তে ডাঙৰহৈ আহিল। পুতেক হৈতে মাকৰ পৰা বিদায় লৈ জগ্ৰি প্ৰস্থানিত কৰি নিজ ইচ্ছামতে তপস্যা কৰিব ধৰিলে। ১৫৭৩॥

কুম্ভানখানই চাৰিওফালে দণ্ দণ্ কৰি জুই ফুলাই তাৰ মাজত ৰাই কঠোৰ সাধনা কৰিবলৈ ধৰিলে। কুম্ভানখানই ভৰি দুখন ওপৰলৈ তুলি তপস্যা কৰি থাকিব ধৰিলে। কুম্ভানখানৰ দ্ৰুত তপস্যায় প্ৰভাৱ দেখি ইন্দ্ৰ আদি দেৱতা বিলাকে আশ্চৰ্য্যচকিত হৈছিল। ১৫৭৪॥

তেওঁবিলাকৰ কঠোৰ সাধনা দেখি দেৱতাবিলাক দ্বিবেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। তেওঁলোকে মৈ ক্ৰন্দন ওচৰত নিৰ্বেদন কৰিলে- ইয়াৰ কিবা এটা উচিত ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ক্ৰন্দন দ্বিবেৰে থাকিব নোৱাৰি ফৰ্ত্তলোকলৈ নামি আহিল। ১৫৭৫॥

ক্ৰন্দাই কি বৰ লাগে বুলি সোধাত চিপহৌয়ে এই বুলি বৰ মানিলে - মোক এনে এটা বস্তু দিব লাগে যাৰ প্ৰভাৱত এই ত্ৰিভুজৰ একত্ৰী ৰজাহে এই মোৰ প্ৰভুৰ বিজয় কৰিব পাৰে।

দেৱতাবিলাক যাতে মোৰ ভয়ত কম্পামান হৈ থাকে। ১৫৭৬॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে -এনে বৰ দিয়াটো সম্ভৱপৰ নহ'ব। কাৰণ তেতিয়া সমস্ত দেৱৰাজ্য ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হ'ব। সেই বৰৰ পৰিৱৰ্ত্তে তুমি অন্য বৰ খুজি লোৱা। অন্য যিকোনো বৰ দিবলৈ মই প্ৰস্তুত আছো। ১৫৭৭॥

তেজো মোক এনে এটা বৰ দিয়ক যি বৰৰ প্ৰভাৱত কোনেও মোক বধ কৰিব নোৱাৰে। মই নিৰ্ভীকভাৱে যাতে বখত উঠি যেনি তেনি বিচৰণ কৰি থাকিব পাৰো। ১৫৭৮॥

ব্ৰহ্মাই তেতিয়া ক'লে- বাক, তেজো বাস্কৰ আৰু মনুষ্যৰ বাহিৰে মই তোমাক সকলো প্ৰাণীৰ পৰা ভয়মুক্ত হ'বলৈ বৰ দান দিছো। চিপহৌৱে ক'লে- সিহঁতৰ কাৰণে মোৰ কোনো চিন্তা নাই। কাৰণ সিহঁত মোৰ পূৰ্বৰে খাদ্য বস্তু। কিন্তু এটা কথা, মোৰ এদিন মৃত্যু অৱশ্যেপ্ৰাৰ্থী। গতিকে মোক অমৰণ বৰ দিব লাগে। ১৫৭৯॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে- সংসাৰত কাকোৱেই মই অমৰণ বৰ প্ৰদান কৰা নাই। মই এটা বিশেষ বৰ দিছো -যদি কিবা কাৰণত তোমাৰ হাত ভৰি, মূৰ ছিগি যায় তেজো সি অনায়াসে জোৰা লাগি যাব। কিন্তু অমৰ বৰ কদাপিও নিবিচাৰিবা। ১৫৮০॥

তোমাক মই এপাট অমৰণ অস্ত্ৰ দিছো। ইয়াক তুমি ভালদৰে ৰাখিবা। কিন্তু সাৱধান, যদি ই কেনেবাকৈ কাৰোবাৰ হাতত পৰে তেজো তোমাৰ খিতাতে মৰণ হ'ব। ব্ৰহ্মাৰ পৰা অস্ত্ৰপাট পাই চিপহৌলাছাই গোপনে ৰাখিলে। ১৫৮১॥

শিকিছানাই মাত লগালে- হে প্ৰভু ! মোক এনে এটা বৰ প্ৰদান কৰক যাৰ প্ৰভাৱত ত্ৰিপিটকৰ সকলো শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰি মই যাতে ব্যুত্পত্তি লাভ কৰিব পাৰো। মোৰ যাতে সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি সম জ্ঞান হয় আৰু মই শীলাদি পালন কৰিব পাৰো। ব্ৰহ্মাই শিকিছানাবৰ আগ্ৰহত সন্তুষ্ট প্ৰকাশ কৰি তথাক্ত বুলি ক'লে। ১৫৮২॥

ইয়াৰ পিছত কুমকানবাৰ কঠঁত সবলতীক অধিষ্ঠিত কৰাই কোৱাব ধৰিলে। কুমকানবাৰ কেৱল বাৰ মাহ শুই থাকিবৰ কাৰণে বৰদান বিচাৰিলে। আৰু শুই উঠাৰ লগে লগে সকলো খাদ্য সামগ্ৰী পাই শাস্ত্ৰিৰে যাতে খাব পাৰে সেই বৰ বিচাৰিলে। এনে বৰ ৰোজাত ব্ৰহ্মাই তথাক্ত বুলি ক'লে। ১৫৮৩॥

কুমকানবাৰি এনে বৰ লোৱাত চিপহৌ একেবাৰে চকুখাই উঠিল। কুমকানবাৰ যদি একেবাহে শুইয়ে থাকে তেজো আমাৰ অৱস্থা কি হ'ব ? মোৰ কামত যদি সহায় কৰিব নোৱাৰে তেজো কি লাভ হ'ব ? গতিকে হে ব্ৰহ্মাদেৱ ! আপুনি আমাৰ সুবিধাৰ্থে, উপকৰণৰ অৰ্থে অন্যৰক দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১৫৮৪॥

চিপহৌৰ প্ৰাৰ্থনাত এবছৰ কৰ্ত্তন কৰি কেৱল ছমাহ শুই থাকিবৰ কাৰণে বৰ প্ৰদান কৰিলে। বাকী ছমাহত কুমকলনখাঁক কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰই আঘাত কৰিব নোৱাৰে। যদি ছমাহ পূৰ্ণ হৈওঁতেই জগাই দিয়া হয় তেন্তে তেওঁৰ মৃত্যু অৱশ্যেহী হ'ব। এই বৰ প্ৰদান কৰি ব্ৰহ্মা নিজ স্থানে গমন কৰিলে। ১৫৮৫॥

চিপহৌকে আদি কৰি সকলোৱে বনৰ পৰা অমোঘ বৰ লাভ কৰি আহি মাকক সকলো কথা বিৱৰি ক'লে। এই কথা সৈ লঙ্কাৰ মালাৱানৰ কণ্ঠত পৰিল। তেওঁ নাতিয়েকইতৰ কাৰ্য্যকলাপত পৰম সজ্জাৰ লাভ কৰিলে। এওঁ বিলাকে মাক কুষ্ঠী আৰু ভনীয়েক ছুপানাতাক ককাৰৰ ওচৰলৈ পঠাই দিলে। ১৫৮৬॥

তেওঁলোকে পত্নী লাভৰ অৰ্থে অসুৰৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। অসুৰেও ৰাক্ষসৰ পৰাক্ৰম দেখি নিজ কন্যাক চিপহৌক দান কৰিলে। তাৰ পিছত চন্দ্ৰলোকত সৈ চক্ৰকন্যাক কুমকলনখাঁ লাভ কৰিলে। পিকিছানাই পদ্ধৰ্ব কন্যালাভ কৰিলে। ১৫৮৭॥

এইদৰে তিনিওজনে তিনিটি কন্যা বিবাহ কৰি লঙ্কা ৰাজ মালাৱানৰ ওচৰ পালেগৈ। ককাকে নাতিয়েকইতৰ বীৰত্ব আৰু পৰাক্ৰমত সজ্জাৰ লাভ কৰি চিপহৌক লঙ্কাৰ অধীশ্বৰ পাতিলে। মালাৱানে ক'লে- মই তোমাৰ মাৰা কুষ্ঠীক স্বৰিৰ ওচৰত বৰ লাভ কৰিবলৈ পঠাইছিলো। তেওঁ মোৰ আদেশক্ৰমে স্বৰিৰ ওচৰত সৈ পুত্ৰ বশু লাভ কৰিলে। এতিয়া তুমি কটকী পঠাই লঙ্কাৰ পৰা চাতুৰ্য্যাহাৰ ৰেদি ৰাজ্য অধিকাৰ কৰা। ১৫৮৮॥

ককাকৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি চিপহৌৱে ক'লে- চাতুৰ্য্যাহা সম্পৰ্কত আমাৰ জেষ্ঠ ভাতৃ হয়। গতিকে তেওঁক বলেৰে ৰেদি পঠাব পৰা নহ'ব। এই বিষয়ে চিন্তা কৰাৰ কোনো আশ্ৰয় নাই। চিপহৌৰ গম্ভীৰতাত মন্ত্ৰীসকলে ক'লে- চাতুৰ্য্যাহাৰ ইয়াৰ পৰা ৰেদি নপঠালে আমাৰ কোনো শাস্তি নহ'ব। পদ্ধৰ্ব বিলাকেও ককায়েকৰ পৰা ৰাজ্য কাটিলে ৰাজত্ব কৰি আছে। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰইও ককায়েকক মাৰি ইন্দ্ৰপুৰী ভোগ কৰি আছে। হাতী আৰু নাগেও সম্পত্তিৰ প্ৰলোভনত পৰস্পৰে কাৰিয়া কৰি আছে। গতিকে আমিও চাতুৰ্য্যাহাৰ ৰেদি লঙ্কা কদন কৰি শাস্তিৰে বাৰিহীক। ১৫৮৯॥

প্ৰজাপৰ্বৰ ইচ্ছানুযায়ী চিপহৌৱে চাতুৰ্য্যাহাৰ ওচৰলৈ কটকী পঠালে। কটকীয়ে সৈ চাতুৰ্য্যাহাক চিপহৌৰ সকলো কথা নিবেদন কৰি ক'লে- আপুনি জনতি পলয়ে এই ৰাজ্য ত্যাগ কৰিব লাগে বুলি আদেশ দিছে। ১৫৯০॥

কটকীৰ কথাত চাতুৰ্য্যাহাই সৈ পিতাক ক'লে- চিপহৌৱে কটকীৰ কথাত ৰাজ্য পঠাইছে যে অতি সোনকালে ই লঙ্কা ত্যাগ কৰি যাব লাগে। আপুনি এতিয়া যেকৈ কিয়া এতিয়া যেনে গৈ লাগে। চাতুৰ্য্যাহাৰ কথা শুনি পিতাকে ক'লে- তুমি ৰাক্ষসৰ লগত বিবাদ কৰি জিকিৰ নোৱাৰা।

লঙ্কা এবিবলৈ আদেশ দিছে যেতিয়া তুমি লঙ্কা এৰি গৈ সুমেক পৰ্বত (নয় মেণ্ড মো)ত থাকিবলৈ লোৱা। চাতুমাহাই পিতাকৰ পৰামৰ্শমতে লঙ্কা ত্যাগ কৰি সুমেক পৰ্বতলৈ গ'ল। ১৫৯১ ॥

চাতুমাহা যোৱাৰ পিছত চিপহৌৰ সৈন্য বাহিনী পালে পালে পাতালপুৰীৰ পৰা আহি লঙ্কাত থাকিবলৈ ল'লে। লাহে লাহে ৰাজ্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধি হ'ব ধৰিলে। চিপহৌলাঙ্কা লঙ্কা ৰাজ্যৰ ৰজা হ'ল। ১৫৯২ ॥

কুমফানখাঁৰ প্ৰাসাদটো ত্ৰিশ যোজন আহল বহল আছিল। দেৱতাবিলাকে ৰথ, হাতী, ঘোঁৰা, আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উপটোকন আনি তেওঁক দিলে। কুমফানখাঁ সেই ৰাজ্যত মহাসুখেৰে ছমাহ কাল সুখেৰে জীৱন কটালে। কুমফানখাঁ শুই থাকে আৰু তেওঁক তিনি কোটি সেনাই দিনে ৰাতিয়ে পহুৰা দি থাকে। ১৫৯৩ ॥

দেৱতাবিলাকে চিপহৌক বিভিন্ন উপহাৰ দি মাজে মাজে সন্তোষ লগাই থাকিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌৰ ইচ্ছামতে ইন্দ্ৰপুৰীৰ পৰা কল্পতৰু বৃক্ষ আৰু স্বৰ্গীয় ফলমূলৰ বৃক্ষ আনি লঙ্কাত ৰোপণ কৰি লঙ্কাৰ শোভা বঢ়োৱালে। স্বৰ্গৰ অম্বৰা, চন্দ্ৰ, সূৰ্য, দেৱতা, গন্ধৰ্ব, বকণ, নাগ আদিৰ কন্যাখিলাক আনি অস্তপুৰত ৰাখিলেহি। পৰ্বতে পাহাৰে তপস্যাবত স্বৰ্গৰ মুনি সকলৰ ওপৰতো চিপহৌৱে নানা অনায়াস অত্যাচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫৯৪ ॥

ৰাক্ষসবিলাকে মুঠতে নিজৰ ইচ্ছামতে কাম কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। এনে বিলাক দুৰ্ভাৱৰ কথা গৈ চাতুমাহাৰ কাণত পৰিল। চাতুমাহায়ে ৰাক্ষসক এৰে অস্তপালিত দুখ প্ৰকাশ কৰিলে। ১৫৯৫ ॥

চাতুমাহাই চিপহৌৰ কল্পহাৰত অতিষ্ঠ হৈ স্বৰ্গৰ পঠালে যে এনে আচৰণত চিপহৌ যদি প্ৰবৃত্ত হয় তেন্তে ভৱিষ্যতে ইয়াৰ ফলাফল ভাল নহ'ব। গতিকে নিজকে কিছু সংযমত ৰাখি প্ৰজাৰ মৰমৰ চকুৰে চাব লাগে। ১৫৯৬ ॥

দূতৰ মুখে চাতুমাহাৰ কথা যিনি শুনি চিপহৌ চাতুমাহাৰ ওপৰত ভীষণ ক্ৰুদ্ধ হ'ল। দূতৰ আগত চিপহৌৱে চাতুমাহাক অনেক তিবল্লৰ কৰিলে আৰু বুদ্ধৰ কৰণে তেওঁক সাজু হবলৈ ক'লে। ৰজাৰ আদেশত সৈন্য সামন্ত বিলাক বুদ্ধৰ ৰেণেৰে ওলাল। ৰাক্ষস সেনাবিলাকে ঢাল, তৰোৱাল, বাটি, পেল আদি লৈ বুদ্ধলৈ ওলায়। চিপহৌৱে নিজেও বুদ্ধৰ ৰেণেৰে সুমেক পৰ্বতৰ কালে যাত্ৰা কৰিলে। তেওঁ বিশাল সমুদ্ৰ অতিক্ৰম কৰি সুমেক পৰ্বতত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। ১৫৯৭ ॥

চিপহৌলাঙ্কাৰ দূতৰে গৈ চাতুমাহাক অৱগত কৰিলে- আপোনাক আমাৰ ককাই বুদ্ধৰ কৰণে সাজু হ'বলৈ কৈছে। দূতৰ কথাষাতে চাতুমাহাই সৈন্য সামন্ত লৈ বুদ্ধৰ নিখিৰে প্ৰৱ্ত্ত হৈ থাকিল।

১৫৯৮ ॥

চাতুৰ্য্যাহাৰ আদেশক্ৰমে ত্ৰিশকোটি সেনা যুদ্ধৰ কাৰণে প্ৰস্তুত হ'ল। দুয়োপক্ষৰ মাজত তামামা যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। দুয়োপক্ষৰ হাতত গদা, ঢাল, তৰোৱাল, শেল আদি লৈ ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। দেৱতা বিলাকে গছ উভালি ৰাক্ষসৰ সেনাবিলাক য'তে যিমান পালে মাৰি ধাৰাশায়ী কৰিলে। দুয়োপক্ষৰ চিঞৰ বাখৰে আকাশ কতাই তোলপাৰ লগালে। তেজৰ নদী ব'বলৈ ধৰিলে। কোনেও কাকো যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত ঘটুৱাব নোৱাৰিলে। কেৱল দুয়োপক্ষই সমানে সমানে যুদ্ধ কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু শেষত চিপহৌলাছাৰ বিপুল সেনাবাহিনীৰ হাতত চাতুৰ্য্যাহাৰ সেনাবাহিনীয়ে তিষ্ঠিৰ নোৱাৰি যেনি তিনি পলাই পত্নং দিলে। ১৫৯৯॥

দেৱতাবিলাকৰ সেনাপতি চুকখায়ে হাতত ধনু শৰলৈ ৰাক্ষসৰ ওপৰত ৰাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই ৰাণৰ প্ৰহাৰত অনেক ৰাক্ষস মূৰ্ছিত হৈ পৰিল। কিছুমানে আকৌ প্ৰাণ পৰ্য্যন্ত বিসৰ্জন দিব লগাত পৰিল। চুকখাই চল চাই এপাট ৰাণ মাৰি ৰাক্ষস সেনাপতিক অচেতন কৰি পেলালে। ১৬০০॥

চুকখাৰ পৰাক্ৰম দেখি চিপহৌলাছাই সৈ তেওঁৰ ওপৰত ৰাণ নিক্ষেপ কৰি তেওঁক খিতাতে অচেতন কৰি পেলালে। চিপহৌলাছাই যেতিয়া দৌৰ মাৰি দুৱাৰ পাৰহে পলাব খুজিলে তেতিয়া দুৱৰীয়ে এটা প্ৰকাণ্ড শিল মাৰি তেওঁক পেলাই দিলে। কিছু পৰৰ পিছত চিপহৌয়ে চেতনা পাই দুৱৰীক শিলেৰে আঘাত কৰি মাৰি পেলালে। ১৬০১॥

দুৱৰীৰ মৃত্যুত ভদ্ৰা (কোত্ৰা) নামেৰে এজন সেনাপতিয়ে যোৱা কোটি সৈন্যক যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিবৰ কাৰণে আদেশ দিলে। কোত্ৰাৰ আক্ৰমণত ৰাক্ষস বিলাক টিকিৰ নোৱাৰি যেনি তিনি পলাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌয়ে মাৰি পঠোৱা সকলো ৰাণ কোত্ৰাই পলকতে গিলি ৰাই পেলালে। তাৰ পাছত কোত্ৰাই ৰাণ মাৰি চিপহৌক অচেতন কৰি পেলালে। কিন্তু সুহুই চিপহৌয়ে কোত্ৰাক একেেৱে নিহন কৰি পেলালে। ১৬০২॥

কোত্ৰাৰ মৃত্যুৰ পিছত চাতুৰ্য্যাহাই নিজেই হাতত ধনুৰ লৈ হাতীৰ ওপৰত উঠি চিপহৌৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। তেওঁ ক'লে- হেৰ' দুৰ্ব চিপহৌ! তই মোৰ সেনাপতিবিলাক মাৰি শেষ কৰি পেলালি। কিন্তু মনত ৰাখিবি এদিন তোৰো নিশ্চয় মৃত্যু হ'ব। চাতুৰ্য্যাহাৰ উত্তীৰ্ণ চিপহৌ একেবাৰে জ্বলি পৰি উঠিল। বিহ্বল হাতত গদালৈ চিপহৌয়ে চাতুৰ্য্যাহাৰ ওপৰত প্ৰচণ্ডভাৱে প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। চাতুৰ্য্যাহাও নিৰ্ভীৰ হৈ নাখাকি চিপহৌৰ বিৰুদ্ধে চকুৱেদি ধাৰাশায়ে চকুৰপাৰী কোৱাই দিলে। ১৬০৩॥

তেতিয়া চিপহৌ বহু চিন্তিত পৰিল। যুদ্ধৰ ভিতৰতে গোটেই আকাশ ধূলা ধূলা হৈ পৰিল। চাতুৰ্য্যাহাই এৰে নেদেখা হ'ল। চিপহৌক বিচাৰি নেদেখা হ'ল। ইফালে চকুৰ আশ্ৰিত

চিপহৌৱে গদাৰে চাতুমাহাক প্ৰহাৰ কৰি আছে। কোনো উপায় নাপাই চাতুমাহাই যুদ্ধ এৰি পলায়ন কৰিলে। তেতিয়া চাতুমাহাক ৰাক্ষস বিলাকে পিছে পিছে খেদি গৈ তেওঁৰ ৰাজ্যত অগ্নিসংযোগ কৰি দিলে। ১৬০৪ ॥

চাতুমাহাৰ সমস্ত ৰাজ্য অগ্নিয়ে ছাৰখাৰ কৰি পেলালে। অৱশেষত ৰাক্ষস বিলাকে চাতুমাহাৰ হাতত থকা চল্লিছ যোজনৰ পুষ্পক ৰথ (পুষ্পাপালা) খন কাটি টানি চিপহৌক দিলেহি। সেইখন ৰথ ব্ৰহ্মাই সংসাৰ সৃষ্টি কৰোতেই দেৱতাবিলাকক দান দিছিল। চিপহৌৱে ৰথখন পাই নিজ ৰাজ্যলৈ গ'ল। ১৬০৫ ॥

ইয়াৰ পিছত চিপহৌলাহা (কাষ্ঠামাতান) গন্ধমাদন পৰ্বতৰ ফালে ৰাৱনা হ'ল। গন্ধমাদন পৰ্বতৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্য অতি মনোৰম আছিল। সেই পৰ্বতত চিপহৌৱে এজনী দিপ্ লিপ্ কন্যা দেখিবলৈ পালে। অঙ্গৰা সদৃশ সেই কন্যাই সেই পৰ্বতত নিজ ইচ্ছামতে ব্ৰত তপস্যাত ব্ৰতী আছিল। সেই পৰ্বতত পদাৰ্পণ কৰি চিপহৌৱে দেৱকন্যাক সূষিলে- হেৰা অতীৱ সুন্দৰী নাৰী। কি নিমিত্তে তুমি এই বিনন্দীয়া পৰ্বতত অকলশৰে সাধনা কৰি আছা ? তুমি মোৰ পৰাক্ৰম আৰু অগণন সেনা বাহিনীক দেখি অকনো ভয় কৰা নাই ? এইদৰে চিপহৌলাহাই বিভিন্ন প্ৰশ্ন কৰিবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত ক'লে- তুমি মোৰ জীয়েকী হোৱা। তুমি ইয়াত থাকি কঠোৰ সাধনা কৰাৰ অভিপ্ৰায় কি ? চিপহৌৰ কথা শুনি দেৱকন্যাই উত্তৰ দিলে। ১৬০৬ ॥

মই কুচুখু দেৱতাৰ কন্যা। মোৰ নাম প্ৰেতাপু। মই এই পৰ্বতৰ নিৰ্জন বনত তপস্যা কৰি আছো। পূৰ্বজন্মত বোধিসত্ত্বৰ লগত মোৰ মিলন হ'ব লাগে। সেই কাৰণে মই মোৰ সতীত্ব আৰু পৱিত্ৰতা ৰক্ষাৰ কাৰণে এই পৰ্বতত তপ সাধনা কৰি আছো। ১৬০৭ ॥

দেৱকন্যাৰ কথাত চিপহৌলাহা ষণ্ডত অস্থি হৈ পৰিল। তেওঁ ক'লে- তুমি যি জনৰ কাৰণে সাধনা কৰি আছা, সেইজন বোধিসত্ত্বক যদি কিবা প্ৰকাৰে মই লগ পাতোঁ তেন্তে তেওঁক কাটি কুটি মই শেষ কৰিম। দেৱ কন্যাই ক'লে- তুমি বোধিসত্ত্বৰ বিষয়ে এনে মজ্জা কৰাটো তোমাৰ মহাপাপ হৈছে। ১৬০৮ ॥

দেৱকন্যাৰ যুৰত এনে কথা শুনি চিপহৌলাহাই তেওঁৰ হাতত খাপ মাৰি ধৰিলে। এনে পৰিস্থিতিত দেৱকন্যাই ক'লে- হেৰা ৰাক্ষসৰাজ চিপহৌলাহা! মই এজনী সাধাৰণ নাৰী। মইনো তোমাৰ হাতৰ পৰা ক'ত পলাই সাৰিম ? তুমি মোক জিৰেদন খিনি ভালদৰে শুনি লোৱা। দেৱকন্যাৰ কথানুসৰি চিপহৌৱে হাতকল এৰি দিলে। ১৬০৯ ॥

দেৱকন্যাই চিপহৌৰ পৰা আঁতৰি গৈ তেওঁৰ ইচ্ছানুসাৰে কৰণ কৰি ক'লে- যদি মোৰ পাত সত্যত, পৱিত্ৰতা আৰু পতিভক্তিৰ ৰক্ষাৰ পাত বিৰাজনত হৈ আছে তেন্তে মোৰ সম্বন্ধত



একুবা জুই দপ্ দপ্ কৰি আলি উঠক। দেৱকন্যাই সাধনা আৰু কামনা কৰিলে সেই অনুশাতে অগ্নি  
প্ৰস্থালিত হৈ উঠিল। দেৱকন্যাই লগে লগে অধিষ্ঠান কৰিলে- যদি একুৱাই বোহিঙ্গত্ব পৱিত্ৰ  
হৃদয়ৰ লগত মোৰ আত্মাৰ মিলন হ'ব লগীয়া আছে, তেন্তে চিপহৌলাছাৰ মূৰ ঘাটতি পৰিব।  
১৬১০॥

এইবুলি কৈয়েই দেৱকন্যাই অগ্নিকুণ্ডত জাপ মাৰি পৰিল। চকুৰ প্ৰচাৰতে দেৱকন্য অগ্নিৰ  
মাজত নিকৰ্শণ হৈ গ'ল। চিপহৌৱে কুৰিটা চকুৰে চাইও দেৱকন্যাক দেখা নাপালে। চিপহৌৱে  
তেতিয়া অনুমান কৰিলে যে দেৱকন্যাক প্ৰতিজ্ঞা সত্য। কোনো উপায় নাপাই চিপহৌৱে তেওঁৰ  
অনুচৰবৰ্গক দেৱকন্যাক অনুসন্ধান কৰিবলৈ ক'লে। যদি এই অগ্নি কুণ্ডৰ পৰা কোনো পুৰুষ ওলায়  
তেন্তে তেওঁক নিমিষতে বধ কৰিবা আৰু যদি নাথী ওলায় তেন্তে তেওঁক নিমিষতে ধৰি বাছি মোৰ  
ওচৰলৈ লৈ যাবাইক। এই বুলি আদেশ দি চিপহৌলাছা নিজ ৰাজ্যলৈ গুছি গ'ল। ১৬১১॥

এইদৰে বজা লামাঙে প্ৰতিটো কথাই কৰোবাবে স্বৰ্গিক সুৰি পুৰি জানি ল'লে। তেওঁ  
ক'লে- হে স্বৰ্গিবৰ ! ইয়াৰ পিছত চিপহৌলাছা কাষ্ঠামাতা পৰ্বতৰ পৰা কোন দিশে গ'ল। ১৬১২॥

লামাঙৰ প্ৰসুৰ উত্তৰত আকাশা স্বৰিয়ে পুনৰ ক'বলৈ ধৰিলে- চিপহৌলাছাই কাষ্ঠামাতা  
পৰ্বতৰ পৰা মনুষ্য পূৰ্বলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। তাৰ পিছত মূল চিংসা ৰাজ্যলৈ গ'ল। সেই ৰাজ্যত  
এখন ডাঙৰ মেলা হৈছিল। ১৬১৩॥

কসাবিগতি ইচ্ছা, বকশ, নাগ, চাতুমাহা, পতন যমৰাজ আদি দেৱতা। সকলে সেই  
উৎসৱত যোগদান কৰিছিল। এওঁবিলাক যেতিয়া মন্ত্ৰলোকলৈ নামি আহিল তেতিয়া বাটত  
চিপহৌলাছাৰ লগত সাক্ষাৎ হ'ল। ১৬১৪॥

চিপহৌক দেখি ইচ্ছাই ভয়তে পেপুৱা লাগি ময়ূৰ পক্ষীৰ ৰূপ লালে। পতন দেৱতাই ৰাজহংসৰ  
ৰূপ ল'লে। যমৰাজে কাউৰীৰ ৰূপ ল'লে। চাতুমাহাই কৰবীৰ চৰাইৰ ৰূপ ল'লে। ৰাণী বিলাক  
দেৱতাই বাম্ভবৰ ৰূপ ধৰি গছৰ ওপৰত বহি লুকাই থাকিল। চিপহৌৱে পুনৰ মূলচিংসা ৰাজ্যলৈ  
বুলি যাত্ৰা কৰিলে। ১৬১৫॥

ইফালে চিপহৌলাছাৰ সেনাবাহিনীয়ে অগ্নিকুণ্ডৰ চাৰিওফালে গছা দি থাকিল। প্ৰথমে  
দেৱকন্য অগ্নিৰ মাজত অৱতৰন হ'ল। পিছত পুনৰ নৰী ৰূপে অগ্নিকুণ্ডৰ পৰা বাহিৰ ওলাই  
আহিল। সেই নৰীক ধৰি বাছি ৰাক্ষস বিলাকে চিপহৌৰ ওচৰ পোৱালেগৈ। দেৱকন্যাক চিপহৌৱে  
এটা লোহাৰ পেটবীতি ভৰাই সাগৰত উতুৱাই নিবলৈ আদেশ দিলে। ১৬১৬॥

ৰাক্ষসবিলাকে বহুদৰ আবেগতহে সেই নৰীক নি সাগৰত উতুৱাই দিলে। লোহাৰ পেটবীতি  
ভৰাই উতুৱাই নিবলৈ লগে লগে সাগৰত পেটবীতি ওপঙিবলৈ ধৰিলে। আৰু সাগৰত সোঁত

ক্রমান্বয়ে বেছি হৈ আহিল। সাগৰৰ প্ৰবল সোঁতে পেটাৰিটো উটুৱাই নি বিশাল মিথিলা ৰাজ্যৰ বালিচৰত পেলাই দিলে। মিথিলাখিপতি চানেক ৰজাই বালিচৰত পেটাৰিৰ ভিতৰত দেৱ কন্যাটি পাই, লালন পালন কৰি ডাঙৰ দীঘল কৰিলে। আৰু কন্যাটিৰ নাম ৰাখিলে নাংসীতা। সেই নাংসীতাই বোধিসত্ত্বৰ ধৰ্মপত্নী। নাংসীতাৰ অভিশাপৰ ফলতে চিপহৌলাছাৰ দামুণ্ড ছিগি খণ্ড বিখণ্ড হৈ গ'ল। ১৬১৭॥

ঋষিয়ে ক'লে- হে ৰাজন লামাঙ ! তুমি মোৰ সকলো কথা মন দি শুনি যোঁৱা। চিপহৌলাছাই মূলচিংসা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰি মূলচিংসাৰ ৰজাক যুদ্ধৰ কাৰণে আহ্বান কৰিলে। ১৬১৮॥

মূলচিংসাৰাজে চিপহৌক সুধিলে- তুমি কোন দেশৰ পৰা আহিছা ? তোমাৰ পৰিচয় মোক অতি সোনকালে দিয়া। চিপহৌৱে তেতিয়া ক'লে- মোৰ নাম দশগিৰি। মই লছাৰ পৰা আহিছো। ১৬১৯॥

চিপহৌলাছাৰ এনে কৰ্কশ অসং ব্যৱহাৰত মূলচিংসা ৰজাই তেওঁৰ প্ৰজাবৰ্গক যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হ'বলৈ আদেশ দিলে। প্ৰজাবিলাকে ৰজাৰ প্ৰতি নিবেদন কৰিলে যে যদি চিপহৌক প্ৰশংসা কৰে তেন্তে তেওঁ বিনা যুদ্ধই গুছি যাব। ১৬২০॥

যদি অকাৰণতে তেওঁৰ লগত যুদ্ধৰ আয়োজন কৰা হয় তেন্তে ৰজা প্ৰজা সকলোৱে মাজত অশান্তিৰ সৃষ্টি হ'ব। লগে লগে আপুনি যি মাজলিক উৎসৱৰ আয়োজন কৰিছে তাতে বিধিনি ঘটিব। গতিকে চিপহৌক বিভিন্ন উপটোকন দি তেওঁৰ গৌৰৱ বৰানি পঠাই দিয়াই মজল হ'ব। তেতিয়া আপুনি শান্তিৰে দান দক্ষিণা কৰি পূণ্যাংশ লাভ কৰিব পাৰিব। পুৰোহিত মন্ত্ৰী আৰু প্ৰজা বৰ্গৰ পৰামৰ্শমতে ৰজা মান্তি হ'ল। এইদৰে পুৰোহিত মন্ত্ৰীয়ে চিপহৌৰ ওচৰলৈ গৈ নানা প্ৰকাৰৰ উপটোকন দি তেওঁৰ গুণগান কৰাত চিপহৌ আনন্দ মনেৰে অন্য ঠাইলৈ গুছি গ'ল। ১৬২১॥

ইচ্ছ দেৱতাই ময়ূৰ পক্ষীক আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰি ক'লে- তোমাৰ পাখীৰ সৌন্দৰ্য্য মোৰ নয়নৰ সন্ধান উজ্জ্বল হৈ থাকিব। যমৰজাই কাউৰীক এই বুলি বৰ দিলে- যদি কোনোবাই তোমাক বধ নকৰে তেন্তে তোমাৰ আয়ুস বহুত দীঘল হ'ব। পত্নী দেৱতাই ৰাজহংসক এই বুলি আশীৰ্বাদ কৰিলে- তুমি পৃথুৰীৰ পানী থাকে মানে প্ৰবুল মনেৰে সাতুৰি থাকিব পাৰিব। চতুৰ্থতাই কৰবীক চমাইক সোণৰ দৰে জিলিকি থাকিবলৈ আশীৰ্বাদ দিলে। নিজ নিজ শক্তিৰ আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰি এই দেৱতাসকল নিজ স্থানে গুছি গ'ল। ১৬২২॥

চিপহৌলাছাই বিজয়ৰ দামসোৰে বহুতে ভাঙে ঘূৰি ঘূৰিবলৈ কৰিলে। যদি কোনোবাই চিপহৌৰ গুণৰ প্ৰশংসা কৰে তেন্তে তেওঁ নিজকে ক্ষমা মানে আকুৰুচ নকৰি গুছি যাব। আকুৰি

কোনোবাই তেওঁৰ লগত ফেপেৰি পাতি শত্ৰুতা কৰে, তেজ চিপছৌৰ লগত তেওঁৰ তয়াময়া যুদ্ধ লাগে। চিপছৌৱে মনৰ ইচ্ছানুসাৰে ঘূৰি ফুৰি অৱশেষত অযুঠা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৬২৩॥

অযুঠা ৰাজ্যৰ ৰজা আছিল আনালুনা। আনালুনা সম্ভৱত তোমাৰ ককা দেউতাবা। আনালুনাক চিপছৌৱে যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰাত আনালুনাই তেওঁৰ সেনাবাহিনীক চিপছৌৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ ক'লে। সেনাবাহিনীয়ে অল্প শত্ৰুলৈ যুদ্ধ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল। আনালুনা ৰজাৰ বয়স তেতিয়া দুই অযুত দুহেজাৰ বছৰ অতিক্ৰম কৰিছিল। ৰজাই নিজেও যুদ্ধৰ নিযন্ত্ৰে সাজু হ'ল। হাতত গদা, তৰোৱাল, ধনুৰ, বন্দুক, কামান, শেল আদিৰে শত্ৰু পক্ষৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। ১৬২৪॥

দুয়োপক্ষৰ মাজত তুমুল যুদ্ধ হ'ল। কোনেও কাৰো ঘটুৱাব পৰা নাছিল। দুয়ো পক্ষৰ ৭ ৭ সৈন্য যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত বাগৰি পৰিছিল। আনালুনাৰ চোকা বাগৰ প্ৰহাৰত ৰাক্স সেনা বিলাক বেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। চিপছৌৱে তেনেতে বাগ মাৰি আনালুনাক থকা সবকা কৰিলে। ১৬২৫॥

কিছু পৰৰ পিছত ৰজাই সংজ্ঞা পাই পুনৰ এনে এগাট চোকা বাগ নিক্ষেপ কৰিলে যাৰ প্ৰভাৱত চিপছৌৰ সৰ্বশৰীৰ ক্ষত বিক্ষত হ'ল। ক্ষত-চিপছৌৰ গাৰ পৰা ষ্টেলোক ষ্টেলোকে তেজ বহলৈ ধৰিলে। চিপছৌৱে তথাপি বাগ নিক্ষেপ কৰি থাকিল। দুয়োজনৰ বাণে বেচৰ গৰ্জনাৰ দৰে শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত হাতী ঘোঁৰা, বন্ধৰ পক্ষই আকাশে বতাহে ফলকনি লগালে। ১৬২৬॥

দুয়ো পক্ষৰ যুদ্ধৰ সৈন্যৰ তেজোৰে নদী বৈছিল। আনালুনা ৰজাৰ অৱস্থা অতি শোচনীয় হৈ পৰিল। ১৬২৭॥

এনে সুবিধাতে চিপছৌৱে বন্ধৰ পৰা জাপ মাৰি সৈ আনালুনাক গদাৰে প্ৰহাৰ কৰি তেওঁৰ অৱস্থা আক শোচনীয় কৰি তুলিলে। চিপছৌৱে ক'লে- তুমি যুঁহুই যোব লগত যুদ্ধ কৰি তেজোৰে সৈন্যবিলাক নিপাত কৰাইছা। এতিয়া তোমাৰো মৃত্যু ঘটিব। ১৬২৮॥

প্ৰকৃততে আনালুনাই চিপছৌক ক'লে- ক্ষত্ৰিয়ৰ কৰ্ম হ'ল যুদ্ধ কৰাটো। যদি যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত কেতিয়াবা হাৰে আক কেতিয়াবা জিকে। আজি তুমি মোক পৰাজয় কৰিলা, কিন্তু কলত জিকা, এদিন যোৰ বংশৰ কোনোবাজনৰ হাতত তুমি খুব বেয়া ধৰণে পৰাজয় বৰণ কৰিব লাগিব। এই বুলি কৈয়েই আনালুনাই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। ১৬২৯॥

চিপছৌৱে নিজ বীৰত্বৰ পৰিচয় দি সেই ৰাজ্যৰ পৰা অন্য ৰাজ্যলৈ গুছি গ'ল। কবিতা ক'লে- হৈ ৰাজন লাগাত। সেই কালৰ চিপছৌৱে তেজোৰ ক্ষতত পৰাজয় বৰণ কৰিলে। অৱশেষত তেজোৰ ক্ষতত মৃত্যু বৰণ কৰিলে। পটিকে কলুই কেতিয়াও পৰাজয় নক আনন্দ কৰিব

নালাগে। কাৰণ যি মানুহে এনে ভাৱলৈ ঘূৰে তেওঁ এদিন আনৰ হাতত মুহুৰ্ত্তে বলি হ'ব লগাত পৰে। গতিকে হে ৰাজন লামাঙ ! তুমি মোৰ কথাবিলাক ভালদৰে হৃদয়স্তম্ভ কৰি লোৱা। ১৬৩০ ॥

ঋষিয়ে পুনৰ ক'বলৈ ধৰিলে- চিপহৌলাছা অযুঠা ৰাজ্যৰ পৰা গৈ নৰ্মদাৰ তীৰত থকা আমা ৰজাৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। চিপহৌৱে সেই ৰাজ্যত কিছুপৰ বিশ্ৰাম লৱলৈ স্থিৰ কৰিলে। ইফালে ৰজাই ৰাণীৰ সৈতে নৰ্মদা নদীত স্নান কৰিবলৈ গ'ল। অনাহাতেদি চিপহৌৱে তেওঁৰ গাত লাগি থকা তেজৰ চেকুৰা বিলাক নৰ্মদা নদীত নামি ধুৱলৈ ল'লে। নদীত নামি হাতত বিভিন্ন ৰঙৰ ফুলৰ মালালৈ চিপহৌৱে তেওঁৰ পূজ্য দেৱতা মহাদেৱক পূৰ্ব পুৰুষৰ নিয়ম অনুসারে স্তুতি মিনতি কৰিব ধৰিলে। ১৬৩১ ॥

স্নান আৰু দেৱ পূজন কৰাৰ পিছত চিপহৌৱে তেওঁৰ কটকীক আৱাচুনা ৰজাক খবৰ দিবৰ কাৰণে প্ৰেৰণ কৰিলে। চিপহৌৱে ক'লে- তুমি গৈ ৰজাক জনাবা যে চিপহেলাছাই সৈন্য সামন্ত সন্নিহিত যুদ্ধৰ কাৰণে প্ৰস্তুত হৈ আছে। গতিকে আপোনাকো সৈন্য সন্নিহিত সাজু হ'বলৈ নিৰ্দেশ দিছে। ১৬৩২ ॥

কটকী গৈ ৰাজদ্বাৰত উপস্থিত হোৱাত ৰাজদূতে ক'লে- আমাৰ ৰজা নৰ্মদা নদীত স্নানৰ অভিপ্ৰায়েৰে গ'ল। এতিয়ালৈকে আহি পোৱা নাই। কিন্তু আমাৰ ৰজা আহি পালে দাগিৰিৰ শিৰ ছিগি ক'ৰবাত উকৰি পৰিব আৰু তোমালোকৰ কোনো ৰাণীচাৰা নোৱাৰিবাইক। চিপহৌৱে কটকীৰ মুখে এই কথা শুনি একেবাৰে টিঙিবি তুলা হৈ উঠিল। তেওঁ বিলম্ব নকৰি যুদ্ধৰ আয়োজন কৰি দিলে। ইফালে আৱাচুনা ৰজাও নদীত স্নান কৰি ঘূৰি গ'ল। ১৬৩৩ ॥

ৰাজসভাত যুদ্ধৰ বেণেৰে ৰাক্ষস বিলাক বৈ থকা দেখি আৱাচুনা ৰজাৰ তমোময় ঋং উঠিল। ঋঙৰ ভয়কত আৱাচুনা ৰজাই তেওঁৰ শৰীৰৰ কলেৱৰ ওফুই ধাটি বোজন আৰু পঠালিয়ে ত্ৰিছৰোজন কৰি ল'লে। ১৬৩৪ ॥

লগে লগে এশখন হাতত প্ৰত্যেকখনতে ধনুশৰ, গদা, কপাল আদি লৈ যুদ্ধৰ কৰণে প্ৰস্তুত হ'ল। তেওঁৰ প্ৰকাশ কৰা দেখি ৰাক্ষস বিলাকৰ মনত ভয়ৰ সঞ্চার হ'ল। ৰজাই হাতত লোৱা গদা ডালো এক বোজন আছিল। তেওঁ চকুৰ পচৰতে চিপহৌক সন্ধান সোপাতি পোহোন্তক গদাৰে প্ৰহাৰ কৰি অচেতন কৰি পেলালে। ১৬৩৫ ॥

পোহোন্তৰ অৱস্থা দেখি চিপহৌলাছাই বিচক্ষণভাৱে লৈ ৰকৰ পৰা নামি আহি আৱাচুনা ৰজাক আক্ৰমণ কৰিলে। তেওঁলোকৰ মাজত সিংহৰ দৰে জ্বাৰময় যুদ্ধ লাগিল। যুদ্ধত কোনেও কোনো হৰিৰ পৰা নাই। ১৬৩৬ ॥

দুয়োৰীয়ে কটকীক, গদাৰে কেনেই পোহোন্তকি কৰি সন্ধান সন্ধান যুদ্ধ কৰি থাকিবলৈ

ধবিলে। এবার বজা আশ্বাচুনাই চিপহৌক হাতত ধবি বাকি পেলালে। কটকটীয়া কবি বাকি চিপহৌক নগরব ফালে লৈ গ'ল। ১৬৩৭ ॥

নগরত নি বজাই চিপহৌলাহাৰ লোহাৰ গড়ালত সুমুৱাই বন্দী কবি থলে। হাজাৰ লাখ মানুহে আহি চিপহৌৰ আকৃতি প্রকৃতি চাবলৈ ধবিলে। বজাৰ এনে দুসাহসিকতাত হৰ্ষৰ দেহতাসকলে আশ্বাচুনা বজাক প্রশংসা কবিলে। এই কথা ক্ৰমান্বয়ে গৈ তামৰতিংস, তুৰিতবাড্যা, নিমাকতি, পৰনিমি কদাৱতী আদি ৰাজ্যত প্রচাৰ হৈ গ'ল। সকলো দেহতাই আশ্বাচুনা বজাক সাধুবাদ দি প্রশংসা কৰিব ধবিলে। ১৬৩৮ ॥

তামৰতিংস হৰ্ষৰ ঋষি পুলভোৱে চিপহৌক আশ্বাচুনাই বন্দী কবি বোৱা বুজি জানি হৰ্ষৰ পৰা নামি আহি আশ্বাচুনা বজাৰ ওচৰলৈ গ'ল। ১৬৩৯ ॥

পুলভোৱে ক'লে- মহাৰাজ ! কোৱা শুনিবলৈ পালো আপুনি বোলে চিপহৌলাহাৰ বন্দী কবি বাখিছে! মই তেওঁৰ জীৱন ভিক্ষা কৰিবলৈ আহিছো। তেওঁৰ জীৱনটো মোক দান কৰক। ঋষিৰ কথামতে আশ্বাচুনা বজাই চিপহৌক দান কবিলে। ১৬৪০ ॥

চিপহৌক মুক্তি দিয়াৰ লগে লগে তেওঁ গৈ নদীত স্নান কবিলে। তেওঁৰ আক ফুৰাৰ খুৰলৈ চোৱাৰ বৈষ্য নাখাকিল। লাজে অপমানে জ্ঞপ্তি হ'ল। শেকত ঋষিয়ে অগ্নিহোলাই সাকী কৰি দুয়োৰে মাজত মিত্ৰতা স্থাপন কৰি আগলৈ চেনেই প্ৰীতি বজাই বাখিব বুলি প্ৰতিজ্ঞা বদ্ধ কৰালে। ১৬৪১ ॥

ঋষিয়ে তাৰপিছত গৈ তামৰতিংস হৰ্ষত মহাসুখোৰে বসবাস কৰি থাকিল। চিপহৌলাহাৰ তাৰ পৰা গৈ কিংতা বান্দৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কবিলে। বান্দৰৰ বজা পালীমাঙে সেই সময়ত সমুদ্ৰত স্নান কৰিবলৈ গৈছিল। চিপহৌৱে তেওঁৰ ৰাজসভালৈ গৈ পালীমাঙক খুন্দাৰ কাৰণে আহ্বান কবিলে। ১৬৪২ ॥

তোমাগোকে এতিয়া মোৰ লগত দুখ কৰিব লাগে। বান্দৰ বিলাকে তেতিয়া ক'লে- আমাৰ বজা গা খুৰলৈ গৈছে। তেওঁ ঘূৰি আহিলে পালে তোমাৰ প্ৰাণ শেষ কৰি দিব। আমাৰ বজা বিৰাট শক্তিশালী আৰু মহাসাগৰতকৈও বলী। তেওঁৰ লগত দুখ কৰিলে তোমাৰ বজা নধৰিব। ১৬৪৩ ॥

পতিকে তেওঁ লৈ আহোতেই তুমি বোৱাই ময়ল হ'ব। জন্মৰ তোমাৰ সৰ্বনাশ হ'ব। বজাৰ অনুপাশ্ৰিত্যৰ সুযোগ লৈ তুমি অকস্মতে অহংকাৰ কৰি খুন্দাৰ আহ্বান জনাইছ। বান্দৰ বিলাকৰ কথাত চিপহৌৰ সাংঘাতিক বং উঠিল। চিপহৌৱে সাক্ষত পালীমাঙক বিচাৰিলেইব। পালীমাঙৰ শৰীৰৰ আকৃতি দেখি চিপহৌৱে একোৰে ভৱন মনিলে। ওখ প্ৰাচ বাৰি কোজন জন্ম-পালীমাঙে

যোজন যোজন তেওঁৰ নেজডাল আকাশৰ ফালে দাঙি ৰাখিছিল। ১৬৪৪ ॥

পালীমাণ্ডৰ মুখখন সেন্দূৰৰ দৰে ৰঙা আছিল। চিপহৌক দেখি মুখ ঘূৰাই সুধিলে- হেৰা মূৰ্খ ৰাক্ষস ! মৃত্যুক আওকান কৰি তুমি মোক ইয়াত বিচাৰি আহিছা ? আহিলা যেতিয়া তোমাৰ ৰক্ষা ক'ত ? তোমাৰ আৰু ৰাজ্যলৈ ঘূৰি যোৱা নহ'ব। এই বুলি কৈয়েই পালীমাণ্ডে আকাশৰ ফালে জাপ মাৰি নেজেৰে চিপহৌক ৰাঙি পেলালে। ১৬৪৫ ॥

পশ্চিম সাগৰত চিপহৌক পালীমাণ্ডে তিনিবাৰ জোবোৰা দিলে। পুনৰ পূব সাগৰত জুবুৰিয়াই ঢোলোকা ঢোলোকে পানী খুৱালে। পিছত তিনিবাৰ জোবোৰা দি কিংতা ৰাজ্যলৈ গমন কৰিলে। তেতিয়া সুধিলে- কোৱা এতিয়া কি নিমিত্তে মোৰ সন্মুখীন হৈছিল ? চিপহৌৱে ক'লে মই ত্ৰিভুবনত মোৰ সমকক্ষ বীৰ বিচাৰি ফুৰিছো। ১৬৪৬ ॥

পৱন দেৱতা, বকশ দেৱতা আদিক পাই সন্তোষ পাইছো। আমি এতিয়া বন্ধুত্ব পাতিব লাগে। পালীমাণ্ডে তেতিয়া ক'লে- মই তোমাক বন্দুত মৰম কৰিছো। এতিয়া মোৰ ৰাজ্য আত্মক্ষমণৰ আশা পৰিত্যাগ কৰি নিজ ৰাজ্যলৈ খোজ লোৱা। বাক মই তোমাক এতিয়া সসন্মানে বিদায় দিলো। ১৬৪৭ ॥

তুমি আৰু কোনো দিন ইয়াত পদাৰ্পণ নকৰিবা। তুমি তোমাৰ নিজ ৰাজ্যলৈ গুছি ৰোঁৱা। এইদৰে সাৱধান কৰি পালীমাণ্ডে চিপহৌক পঠাই দিলে। ঋষিয়ে ক'লে- হে লামাঙ ! তুমি মোৰ কথা মন দি শুনি যোৱা। ১৬৪৮ ॥

লামাণ্ডে ঋষিক সুধিলে- চিপহৌলাহা কিংতা ৰাজ্যৰ পৰা পুনৰ ক'লে প'ল সৰিশেষ জনাওঁক। তেতিয়া ঋষিয়ে ক'লে- ১৬৪৯ ॥

চিপহৌলাহাই ঘূৰি বুৰোতে এদিন এখন অৰণ্যৰ মাজত গৈ নালাতা (নাৰদ) ঋষিক লগ পালে। নালাতা ঋষিৰ প্ৰতি ক'লে- ঋষিৰ ! সমস্ত ত্ৰিভুবন ঘূৰিলো কিন্তু ক'তো মোৰ সমকক্ষ বীৰ বিচাৰি পোৱা নাই। তেতিয়া নালাতাই চিপহৌক ক'লে- ত্ৰিভুৱনৰ সকলোৱেই যমৰাজক ভয় কৰে। তেওঁৰ যদি তুমি পৰাজিত কৰিব পাৰা তেন্তে তোমাৰ নাম সংসাক্ত বৈ বৈ যাব আৰু সকলোৱেই তোমাক প্ৰশংসা কৰিব। ১৬৫০ ॥

ঋষিৰ কথামতে চিপহৌৱে দক্ষিণ দিশত থকা যমৰাজৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। তাত তেওঁ অটুহাস্য কৰিবলৈ কৰিলে। ১৬৫১ ॥

ঋষিয়ে চিহ্ন কৰিলে- মই কোৱাৰ লগে লগেই চিপহৌৱে যমৰাজৰ ওচৰ পালে। তেওঁ এতিয়া যমৰাজৰ লগত বুদ্ধ কৰিব। ১৬৫২ ॥

ত্ৰিবিদ্যত অমৰ্য্যকৰ জ্ঞান পাই ঋষিয়ে যমৰাজৰ পৰা জ্ঞানপীৰাৰেণি কৰাবুৰী পায়গৈ।

যমে ঋষিক সাষ্টাঙ্গে প্রণাম জনাই আগমনৰ অভিপ্ৰায় সুধিলে। ১৬৫৩॥

তেতিয়া বাক্সে ক'লে- তোমাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবৰ নিমিত্তে চিপহৌ সসৈন্যে আহি আছে। যমেও অনুমান কৰিলে কথাটো সঁচা। ঋষি তাৰপৰা তৎক্ষণাত অস্ত্রবাণ হ'ল। চিপহৌ গৈ যমপৰবৰ পূব দ্বাৰত উপস্থিত হ'ল। ১৬৫৪॥

চিপহৌৱে দেখিলে যে যমপুৰীৰ প্ৰজা বগাই কল্লতকৰে পৰিবেষ্টিত ৰাজ্যত নিশ্চিন্ত মনেৰে জীৱন যাপন কৰি আছে। সিবিলাকৰ কাৰ্যকলাপত প্ৰশংসা কৰি চিপহৌ পূব দ্বাৰত উপস্থিত হ'লগৈ। ১৬৫৫॥

তাত গৈ দেখিলে প্ৰায়বিলাক লোকেই ধৰ্ম্মাচৰণ কৰি আছে। সকলোৱেই হাতত মালালৈ তপ জপ কৰি আছে। তাৰ পাছত দক্ষিণ দ্বাৰত গৈ দেখিলে যে অনেক নৰ নাৰীয়ে দান দক্ষিণা আদি কৰি পূণ্য কাম কৰি আছে। তাতে কিছুমানক দেখিলে প্ৰকাণ্ড কেবাহীত পানী উতলাই আছে। ১৬৫৬॥

যিবিলাক পানী সিহঁত উতলা পানীত ডুবি গৈছে। কিছুমানে পানী বিলাকক ধৰি কাঢ়িছে। পানীৰ মুখত উতলা পানী ঢেলি দিছে। পানী বিলাকে অনেক যত্নৰ ভোগ কৰিছে। যমেও অপৰাধীক যথাবিহিত শাস্তি দিছে। চুৰি, ডকাইতি কৰা বিলাকৰ গাত ভুই লগাই দিছে। প্ৰাণী হত্যা কৰা আৰু মিছা বোণ্যা কৰা বিলাককে ভীষণ শাস্তি প্ৰদান কৰিছে। ১৬৫৭॥

যিবিলাকে মানক দ্ৰব্য সেৱন কৰিছে, আনৰ ৰক্ত অপহৰণ কৰিছে, পত্নী, পৰপুত্ৰক অনুবৃত্ত হৈছে, সিহঁতক গালত দি চেপিব ধৰিছে। কিছুমানক যমে বাঠি, পেলেৰে খুচি লাড়ী ভুক বাহিব কৰি দিছে। লোহা গৰম কৰি কিছুমানৰ মুখত লগাই দিছে। যমৰাজে কৰা এই শাস্তি বিধান চিপহৌলাহাই অগলক দৃষ্টিৰে চাই থাকিল। চিপহৌলাহাই শেৰত বাণ মাৰি সিহঁতৰ প্ৰধান নায়ক জনক ঘূৰ্জিত কৰি পেলালে। ১৬৫৮॥

যমৰাজৰ প্ৰধান সেনাপতিৰ অৱস্থা গোচনীৰ হৈ পৰাত যক্ষ্মতে চিপহৌলাহাক সুধিলে- তুমি কৰ পৰা আহি আমাৰ দ্বাৰত অপাৰ্জিত মৃষ্টি কৰিছাহি। আমাক আশ্ৰয়ণ কৰাৰ তোমাৰ অভিপ্ৰায় কি ? এতিয়া তুমি তোমাৰ আচল পৰিচয় দিব লাগে। চিপহৌলাহাই তেতিয়া ক'লে- এই বন্দনকন্ত থকা পানীবিলাকৰ উদ্ধাৰৰ নিমিত্তে আহিছো। তোমালোকে ইহঁতক ইমান যত্ন আৰু শাস্তি দিব বিহিষ্কৰ্ছিক ? ১৬৫৯॥

যক্ষ্মতে তেতিয়া ক'লে- সিহঁতে নিজৰ কৰ্ম্মকলা অনুসৰে বিভিন্ন শাস্তি ব্যৱহাৰ কৰিছে। তুমি এই পানীবিলাক উদ্ধাৰ কৰিলে কি হ'ব ? তোমাৰ যদি তেজোদান কৰাতি ইট পুটী আছে তেন্তে তুমি টো দিব পাৰা। এই তুমি কৈৱেই যক্ষ্মতে পানীবিলাক আনি চিপহৌলাহাক প্ৰদান

উপহিত কৰিলেহি। চিপহৌলাঙ্কাক পানীবিলাকে মুখে মুখে ক'বলৈ ধৰিলে - মই পূৰ্বতে দেৱতাহৈ অনেক অন্যায় অত্যাচাৰ কাম কৰিছিলো। ১৬৬০ ॥

অন্য এজন পানীয়ে মাত লগালে- মই অনেক অন্যায় অত্যাচাৰ চলাইছিলো। কোনো লোকৰ পাত বেমাৰ লগাই দিছিলো। কুম্ভা কৰি হাৰাশান্তি কৰাইছিলো। সিহঁতৰ ভিতৰত যি বিলাকে গৰু, মহ, হাঁহ, পাৰ, কুকুৰা আদি ভেটি দি বেমাৰ ভাল কৰি দিব লাগে বুলি মোক খাতিৰ কৰিছিল, ভাল কৰি দিছিলো। আনৰ ধন সম্পত্তি বিনাশ কৰিছিলো। প্ৰাণী হত্যা কৰি মহাপাপ কৰিছিলো। এনে বিলাক অমানুষিক পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত ৰূপে আজি মোৰ মৃত্যুৰ পিছতো পূৰ্ব কৰ্মফল স্বৰূপে এই ভীষণ জ্বালা যক্ষণা আৰু শাস্তি ভোগ কৰি আছে। কিছুমান পানীয়ে চিপহৌক জনালে- আমি পৃথিৱীত মনুষ্য হৈ থাকোতেই আনৰ বয়বস্ত চুৰি কৰি খোৱাৰ পৰিণাম ভোগ কৰি আছোঁক। ১৬৬১ ॥

কিছুমানে ক'লে- আনৰ মাইকীৰ ওপৰত আমি জোৰ জুলুম কৰি নিজ কামনা চৰিত্তাৰ্থ কৰিছিলো। সেই কাৰণে জ্বাজি এনে ভীষণ শাস্তিৰ সমুখীন হ'ব লগাত পৰিছে। কিছুমানে আকৌ ক'লে- আমি আৰু তাৰ কথা দুগুণে লগাই ভজাই কাজিয়াৰ সৃষ্টি কৰাইছিলো। যিহ্মা কথা বিলাক য'তে ত'তে লগাই ভজাই ফুৰিছিলো। সেই পাপৰ নিদান স্বৰূপে আজি আমি চকুৰে, নেদেখা হৈছে। কোনো কথা বাৰ্তা কেৱল মূৰ জোকাৰি সংকেতেৰেহে কৰিব লগাত পৰিছে। আমাৰ শাস্তিৰ অন্ত নোহোৱাত পৰিছে। ১৬৬২ ॥

যমদূতে তেতিয়া চিপহৌক ক'লে- হে ৰাজস ! পাপৰ প্ৰাক্ৰান্তিত কিমান ভয়ানক দেখিলা নহয় ? তুমিও এদিন এই যমনস্বৰত আহি যমৰ আলহী হ'বহি লাগিব। যমদূতৰ কথা শুনি চিপহৌৱে লোহাৰ পদালৈ তেওঁলৈ বেদা মাৰিলে। যমদূত বিলম্বকৈ লোহাৰ পদ পদালৈ চিপহৌক প্ৰচণ্ডভাৱে প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌ বিতৰ্ত হৈ বৰৰ পৰা-হাগাবি পৰিল। বৰৰ পৰা ৰাণ মৰা সন্তো ও কোনো কামত নাহিল। ১৬৬৩ ॥

যমদূতে চিপহৌৰ বৰখন ভাঙি ছিঙি ছুৰমাৰ কৰি পেজালে। বৰ ভাঙ্গিল যদিও ব্ৰহ্মা প্ৰদত্ত বৰৰ স্বকল বৰ পুনৰ ভালহৈ প'ল। চিপহৌৱে এইবাৰ অপ্ৰিৰাণ নিক্ষেপ কৰিলে। কিন্তু সেইবাৰৰ প্ৰভাৱ নপৰিল। অৱশেষত চিপহৌৰ, অত্যাচাৰৰ ফল যমদূতে সৈ মৃত্যু ৰাজ্যক জনালে। ১৬৬৪ ॥

পাৰশু পানী চিপহৌক যমলোক দৰ্শন কৰাৰ কাৰণে আপুনি অনুমতি প্ৰদান কৰিব লাগে। যমদূতজো তেতিয়া ক'লে- চিপহৌৱে ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমৰত বৰ লাভ কৰি বৈছে, গতিকে তেওঁক জ্বাৰৰ দ্বাৰা ফাঁটো সজা নহ'ব। এদিন নহয় এদিন সি এই লোকৰ আলহী হ'ব লাগিবহি। গতিকে তোমালোকে চিপহৌক দাব সযান কৰি অকণ্ঠস্বৰে এই পৰ্টাই নিদান ব্যৱস্থা কৰাহি। ১৬৬৫ ॥



মৃত্যুৰাজৰ উপদেশ মতে যমদূতে গৈ চিপহৌক নিবেদন কৰিলে- তুমি মহাপৰাক্ৰমী আৰু ত্ৰিভুবন বিজয়ী। তোমাৰ লগত যুদ্ধ কৰাটো সম্ভৱপৰ নহয়। গতিকে তুমি নিজ ৰাজ্যলৈ প্ৰস্থান কৰা। যমৰাজৰ দূতৰ মুখত প্ৰশংসা শুনি চিপহৌৱে হাঃ হাঃ ৰুৰি হাঁহি নিজ ৰাজ্যলৈ বুলি প্ৰস্থান কৰিলে। ১৬৬৬ ॥

অগস্ত্যই মহাপৰাক্ৰমী দিৱিজয়ী চিপহৌলাছাৰ বিজয় কাহিনী বিলাক লামান্তৰ আগত ক্ৰমশঃ কৈ শুনালে। লামান্তে ঋষিক ক'লে- হে ঋষিৰৰ। যমৰাজ কিমান ভয়ানক। চিপহৌৰ লগত যুদ্ধ বিপ্ৰহ কৰিব লগা অৱস্থাতো যমৰাজে চিপহৌৰ গুণ গান কৰি বৰং পঠাইহে দিলে। ঋষিয়ে তেতিয়া ক'লে- যমৰাজে চিপহৌক বধ কৰিব নোৱাৰে। কৰণ তেওঁ ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমোঘ অমৰণ বৰ লাভ কৰা আছে। পূৰ্ব কৰ্মৰ বিপাক অনুসৰি চিপহৌলাছা ৰোহিনিস্তৰ হাততহে মৰিব লাগে। ১৬৬৭ ॥

লামান্তে ঋষিক পুনৰ ক'বলৈ অনুৰোধ কৰিলে- চিপহৌলাছাই যমৰাজ বিজয় কৰাৰ পিছত কোন দিশে গ'ল ? তেতিয়া ঋষিয়ে লামান্তৰ আগন্ত বৰ্ণনা কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- চিপহৌৱে যমপুৰীৰ পৰা নাপপুৰীৰ অভিমুখে গ'ল। ১৬৬৮ ॥

তাতগৈ নাপৰাজক যুদ্ধৰ কাৰণে আহ্বান কৰিলে। ৰূপৰাজেও উনচিহ্নিছ কোটি সেনালৈ চিপহৌৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিলে। নাপৰাজৰ সেনাৰ বিৰুদ্ধিত্বৰ প্ৰকোপত তিষ্ঠিৰ নোৱাৰি ৰাক্ষস সেনাবিলাক যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। চিপহৌৱে নাপৰাণ মাৰি নাপ সেনাবিলাকক অন্ধকাৰ কৰী পৰ্বত পেলাই দিলে। নাপসেনাবিলাকে পলাই গৈ নাপৰাজক ৰুব দিলে। ১৬৬৯ ॥

চিপহৌৰ দক্ষিক কথাত নাপৰাজ একেৰাৰে জ্বলি পকি উঠিল। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হৈ নাপৰাজে ব্ৰহ্মঅস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰিলে। নাপৰাজৰ বিৰুদ্ধত বাণত চিপহৌলাছা আৰু সেনাবিলাক তন্ত্ৰিৰ নোৱাৰি পৰি থাকিল। চিপহৌৱে অকণমান চেনৈ পাই এপাট বাণ মাৰি পঠিয়ালে। সেইবাণে নাপৰাজক লোহাৰ জালত সোৱাই পৰীৰ আহুত কৰি পেলালে। ১৬৭০ ॥

সেই জালৰ পৰা নাপৰাজ মুক্ত হ'ব নোৱাৰি সিদ্ধপাকত নাপৰাজে চিপহৌৰ কীৰ্ত্তি কল্পণ কৰানিবলৈ ধৰিলে। ৰূপৰাজ পৰাভ হোৱা দেখি চিপহৌৱে ৰূপ আদৰ্শ অনুভৱ কৰিলে। তেওঁ নাপৰাজক ততালিকে মুক্তি দিলে। অৱশেষত নাপৰাজে যুদ্ধ পৰিত্যাগ কৰি নিজ ৰাজ্যত সুখে পাছিৰে থাকিবলৈ ধৰিলে। ১৬৭১ ॥

নাপৰাজক পৰাভ কৰি চিপহৌৱে আনন্দত অধৰি হ'ল। এইবাৰ চিপহৌৱে ভৱিষ্যে পঢ়োৱা পুৰীৰ সমস্ত ৰাজ্য দেৱ জয়ীকৃত কৰিব লাগিব। এইবাবে চিপহৌলাছাই পাচলপুৰীৰ সিংহাসনত বসন্তত প্ৰৱেশ কৰি শিৱাত্মী ৰজাক যুদ্ধৰ আহ্বান কৰিলে। ১৬৭২ ॥

নিমারতী বজাইও সুসজ্জিত হৈ বাহুসৰ লগত যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। কোনো পক্ষ কম নহয়। ধনু, শেল, যাঠি, তৰোৱাল আদি লৈ বীৰ বিক্ৰমেৰে অবিৰাম যুদ্ধ কৰিব ধৰিলে। কোনেও কাকো ঘটাৰ পৰা নাছিল। যুদ্ধৰ বিভীষিকাই আকাশ পাতাল তথা সমস্ত ৰাজ্যতে তোলপাৰ লগাই দিলে। ১৬৭৩॥

এনে পৰিস্থিতিত স্বয়ং ব্ৰহ্মদেৱে ছিৰেৰে থাকিব নোৱাৰিলে। তেওঁ মন্ত্ৰলোকলৈ নামি আহিল। ব্ৰহ্মাই চিপহৌ আৰু নিমারতী দুয়োকে ক'লে- তোমালোকে যুদ্ধত কোনেও কাকো পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰাইক। কাৰণ তোমালোক দুয়োকে মই বৰ প্ৰদান কৰা আছে। ১৬৭৪॥

তোমালোকৰ কোনো জনেই কম নোহোৱা। তোমালোকে এতিয়া বুজা বুজিব মাজেৰে যুদ্ধ সম্বৰণ কৰাইক। এইদৰে যুদ্ধ কৰি থাকিলে অসংখ্য সৈন্যৰ মৃত্যুৰ বাহিৰে অন্য কোনো লাভ নহ'ব। তোমালোকে এতিয়া যুদ্ধ এৰি চেনেহ প্ৰীতিৰ বান্ধোনত আবদ্ধ হোৱাইক। ব্ৰহ্মাৰ কথামতে তেওঁলোকক সিমানতে যুদ্ধ কৰিবলৈ এৰি দিলে। ১৬৭৫॥

চিপহৌৱে এবছৰ কাল নিমারতীৰ ৰাজ্যত শান্তিৰে থাকি শেষত নিজ ৰাজ্যৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে। চিপহৌৱে পুনৰ মেঘ দেৱতাক যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰিলে। কিন্তু মেঘ দেৱতাৰ দুৰৱৰ্ত্তে ক'লে- আমাৰ ৰজা নদীত স্নান কৰাৰ অভিশাপেৰে সৈছে। ১৬৭৬॥

চিপহৌলাহাৰ অনাহক যুদ্ধং দেখি মনোভাৱত মেঘ দেৱতাৰ প্ৰধান সেনাপতিৰ ভীষণ ষং উঠিল। আৰু তেওঁ যুদ্ধৰ নিমিত্তে প্ৰস্তুত হ'ল। মেঘ দেৱতাৰ তিনিজন সেনা একেলগ হৈ শান্তিশালী বাণ নিক্ষেপ কৰি বাহুস সেনাক ব্যতিৰিক্ত কৰি পেলালে। চিপহৌৰ সেনাবিলাক পলায়ন কৰা দেখি চিপহৌৱে নিজেই যুদ্ধত জপিয়াই পৰিল। কিন্তু মেঘৰ তিনিওজন সেনা মেঘৰ আঁৰত লুকাই গ'ল। ১৬৭৭॥

সিহঁতৰ প্ৰথম জনৰ নাম তুলামা, দ্বিতীয়জনৰ নাম পুংকাৱা, আৰু তৃতীয়জনৰ নাম হীলাহা। তিনিওজনে মেঘৰ আঁৰৰ পৰা বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌৱে দেৱতাৰ তিনিজন সেনাক বিচাৰি তেওঁৰ বধ মেঘৰ মাজত সুমুৱাই দিলে। কিন্তু সেনা তিনিজনে মেঘৰ আঁৰৰ পৰাই চিপহৌৰ ওপৰত বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। দেৱতাৰ বাণে চিপহৌক ক্ষত বিক্ষত কৰি ঘূৰ্জিত কৰি পেলালে। ১৬৭৮॥

বাহুস সেনাপতি পোহোতুই এগাট ভীৰুৰূপ নিক্ষেপ কৰিলে। তাকে দেখি দেৱকুমাৰে এগাট অমোঘ বাণ যাৰি পোহোতুকে অৱলম্বন কৰি পেলালে। এইদৰে তিনিও দেৱকুমাৰে মন্ত্ৰলোকলৈ নামি আহি তুলুল যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। তেনেতে চিপহৌ পৌৰি আহি তেওঁলোক তিনিওজনক প্ৰমায়নি ধৰিলে। তেতিয়া দেৱকুমাৰ তিনিজন চিপহৌৰ ওপৰলৈ বৰিষণ কৰি চিপহৌৰ

ওচৰত ক্ষমা ভিক্ষা মাগিলে। ১৬৭৯॥

চিপহৌলাছাই আনন্দত বিভোৰ হৈ হা: হা: কৰি তিনিওজনকে মুক্তি দিলে - তোমালোকে এতিয়া নিজ ৰাজ্যত গৈ সুখে শান্তিৰে থাকগৈহঁত। এই বুলি কৈয়েই চিপহৌ নিজ ৰাজ্যলৈ গুহি গ'ল। তেওঁ যাওঁতে বাটত এটা প্ৰকাণ্ড অট্টালিকা দেখিবলৈ পালে। অট্টালিকাৰ জেউতি চালে চকুৰোৱা। চিপহৌৱে পোহোতক সেই অট্টালিকাটো চাই আহিবলৈ ক'লে। পোহোতুই চাই আহি জনালে যে অতি বিতুপন ভৱন। সেই অট্টালিকাত এজন ৰোহিঙ্গুই ৰাজ্য কাজ কৰিছে। ১৬৮০॥

চিপহৌলাছাই অতৰ্কিতে গৈ বিতোপন প্ৰাসাদ টো সৈন্য সামন্ত সহ আক্ৰমণ কৰিলে। তেওঁ দুৱৰীক ক'লে মই লক্ষণৰ আহিছো। তোমালোকৰ ৰজাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছো। তোমালোকে এতিয়া সৈন্যসহ যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হোৱা। ১৬৮১॥

চিপহৌৰ কথা শুনি দুৱৰীয়ে ক'লে- আমাৰ ৰজালৈ বৰ্ণ, মন্ত্ৰ আৰু পাতালৰ লোকেও ভয় কৰে। আনহে নালাগে আমাৰ ৰজাৰ নিৰ্ৰপেক্ষমেহে সূৰ্য দেৱতাৱো অহা বোৱা কৰি থাকিব পাৰে। আমাৰ ৰজা পোলিকক্ষা নামেৰে জনাজাত। ১৬৮২॥

তেনেকুলত আমাৰ ৰজাৰ আগত কোন কুটাহে ? আমি শুনি লজ্জাবোধহে কৰিছো। তেতিয়া চিপহৌৱে ক'লে- যদি সিমানৈ পৰাক্ৰমী তেন্তে তেওঁৰ লগত যুদ্ধ দিহে বায়। গতিকে তুমি মোক দুৱাৰ এৰি দিয়া। ১৬৮৩॥

ছাৰ পালে পথ এৰি দিলে আৰু ক'লে- তুমি বোৱা বাক। কিন্তু আমাৰ ৰজাৰ লগত খুব সাৱধান হৈ যুদ্ধ কৰিবা। আৰু আমাৰ পুৰুষ গুৰু লগত সাৱধানৰে কথা পাতিবা। অন্যথা ভীষণ লাজ অপমানৰ সম্মুখীন হ'ব লাগিব। গতিকে সাৱধান হৈ কথা হ'বা। ১৬৮৪॥

ৰজাৰ নাম আছিল পোলিকক্ষা। দুৱৰীয়ে বাট এৰি দিলে। চিপহৌলাছা সৈ ৰজা পোলিকক্ষাৰ ওচৰ পালে। পোলিকক্ষাই বীৰে দ্বিধে দাত লগালে। কোন তুমি ? কিয় মোৰ ওচৰলৈ আহিলা ? অতি সোনকালে কোৱা। চিপহৌৱে ক'লে- মই লক্ষ্যৰ ৰজা। মই তোমাৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছো। চিপহৌৰ কথাত পোলিয়ে দাত লগালে-ৰজাই এই সংসাৰ সৃষ্টি কৰাৰ পৰাই কোনো দেৱ ফলুৰা ৰাক্ষস ইয়ালৈ অহা নাই। ১৬৮৫॥

কিন্তু তুমি আহি ইয়াত যুদ্ধৰ আহ্বান কৰা হেতুকে মই বিস্মিত হৈছো। এটা কথা, যি যুদ্ধ কৰাৰ ফলস্বৰূপে আহে তেওঁ আৰু পুনৰ ভূমি দান নোৱাৰে। এই নীতি পূৰ্বে পৰাই চলি আহিছে। চিপহৌৱে ক'লে- মই ফলুৰা ৰাজ্যৰ লগতো যুদ্ধ কৰি আহিছো। তেন্তে মোক দানিব নোৱাৰি কেৱল প্ৰশংসা কৰিহে পঠিছহ। ১৬৮৬॥

পোলিকক্ষাই ক'লে- ফলুৰাজ নালাগে কেৱে ইয়ালৈ নাহক, ইয়াৰ পক্ষ ভূমি দান নোৱাৰে।

এই বুলি কৈয়েই বজা অস্ত্রখান হ'ল। চিপহৌৱে পোলিকম্ফাৰ মহিমাকে বুজিব নোৱাৰিলে। ১৬৮৭ ॥

তেতিয়া চিপহৌৱে বাহিৰলৈ ওলাই আহি ইফালে সিফালে বিচাৰি নাপাই চিপহৌৱি উঠিল - তই মোৰ ভয়ত পলায়ন কৰিছ। কিন্তু কেনেবাকৈ তোক লগ পালে তোৰ গ্ৰাণ শেষ কৰি দিম। ১৬৮৮ ॥

চিপহৌৱৰ কথা শুনি দেৱতাৰ ভীষণ খং উঠিল। তেওঁ ততালিকে মন্ত্ৰ জপ কৰি চিপহৌক বান্ধি পেলালে। চিপহৌৱে ইকাটি সিকাটি কৰিব নোৱাৰা হ'ল। দুৱাৰ মুখত থৰ লাগি বৈ থাকিব লগা হোৱাত চিপহৌৱে অশক্তি বোধ কৰিলে। ১৬৮৯ ॥

ৰাজপ্ৰাসাদৰ সাতলজনী লিগিৰীয়ে ভাত পানী ৰাই চুৱা পাত পেলাবৰ কাৰণে সেই ফালেদি চিপহৌৱৰ কাষেদি গৈছিল। সিহঁতক দেখি চিপহৌৱে দহখন মুখ মেলি হাওঁ হাওঁ কৰি ক'বলৈ ধৰিলে - মোৰ বৰ ভোক লাগিছে। মোক ভাত ৰাবলৈ দিয়া। ১৬৯০ ॥

লিগিৰী বিলাকেও চুৱাপাত আৰু ভাত বিলাক চিপহৌৱৰ সমুখত কুকুৰক দিয়াদি পেলাই দিলে। চুৱাপাত বিলাক চিপহৌৱে চেলেকি চেলেকি খালে। তাৰ পাছত তেওঁ লিগিৰী বিলাকক প্ৰেম ভিক্ষা কৰিলে। তেনেতে লিগিৰী বিলাকে তৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'লে - চুৱাপাত চেলেকা অভদ্ৰ ৰাক্ষসৰাজ তই এইবিলাক কি কৰিব ধৰিছ ? ১৬৯১ ॥

ৰাক্ষসৰ বজা হৈ তোৰ অকনো কাণ্ডজ্ঞান নাই। তোক ইকাটি সিকাটি কৰিব নোৱাৰা কৰি জঠৰ কৰি ৰাখি থৈছে। তোৰ ইমানতো লাজ নাই। ৰাক্ষসৰ দ্বিতৰত তোৰ নিচিনা অধম পামৰ হয়তো বিৰল হ'ব। দেৱকুমাৰী বিলাকে অনেক গালি গপনি খাবি গুছি গ'ল। চিপহৌ লাজে অপমানে জজৰিত হৈ দুৱাৰ মুখতে জঠৰ হৈ পৰি থাকিল। ১৬৯২ ॥

অৱশেষত পাতালপুৰীৰ বজাই মন্ত্ৰ জপ কৰি চিপহৌক মুক্তি দিলে। আৰু বাহিৰলৈ বৈদি পঠালে। পোলিকম্ফাৰ হাতৰ পৰা কোনোমতে মুক্তি পাই চিপহৌৱে পুনৰ ৰাক্ষস দলত মিলিত হ'লহি। তাৰ পাছত কোনো অপায় অক্ষয়লনখটাই আনন্দ উৎসাহেৰে কথত উঠি নিজ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৬৯৩ ॥

ইয়াৰ পিছত চিপহৌৱে সসৈন্যে মাৰ্গত ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলেনে। মাৰ্গত বজাক চিপহৌৱে যুদ্ধৰ নিমিত্তে প্ৰস্তুত হ'বলৈ আহ্বান কৰিলে। ১৬৯৪ ॥

চিপহৌৱৰ কথা শুনি মাৰ্গতাই এটা প্ৰকাণ্ড শিল ঘৰি চিপহৌৱৰ বৰফল ভাঙি চুকৰ কৰি পেলালে। চিপহৌ বৰফ পৰা চিটিকি ৰাখনি থকিল। কিন্তু চিপহৌৱে অস্ত্ৰবাণ কৰি মাৰ্গাতক বিহত কৰি পেলালে। মাৰ্গতাই ও সুহ হৈ এপাট ৰাণ চিপহৌলৈ নিক্ষেপ কৰিলে। ১৬৯৫ ॥

মাৰ্গতাবৰ ৰাণৰ পৰাই আকাশত কতাই সিনাকিত কৰি পেলালে। কেনেও কৰমে ঘটন পৰা

নাই। তেওঁলোকৰ যুদ্ধ চাবলৈ দেৱতা বিলাক সদলবলে আহিছিল। ১৬৯৬॥

এই স্বৰে ব্ৰহ্মপুৰী তোলপাৰ লগাই দিলে। ব্ৰহ্মা নামি আহি দুয়ো পক্ষকে সান্ত্বনান কৰি দিলে- অযথা যুদ্ধ কৰি তোমালোকে দেৱতা আৰু ৰাক্ষসবিলাক নিহত কৰাৰ কি দৰ্কাৰ। আজি একেবাৰে দহমাহ যুদ্ধ কৰিও কোনেও কাকো পৰাজয় কৰিব পৰা নাই। কৰণ তোমালোক দুয়োকে মই সমান বৰ দিয়া আছে। তোমালোকে যুদ্ধত কোনেও কাকো পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰা। গতিকে তোমালোকৰ ভিতৰত এতিয়া বুজা বুজিব মাজেৰে মিত্ৰতা স্থাপন কৰাইক। ব্ৰহ্মাৰ নিৰ্দেশমতে দুয়ো সিমানতে যুদ্ধ সম্বৰণ কৰি বন্ধুত্ব স্থাপন কৰিলে। ১৬৯৭॥

ইফালে চন্দ্ৰ দেৱতাই আকাশীমাৰ্গে পূৰ্ণ জ্যোতিৰে বৰ চলাই গৈ আছিল। পূৰ্ণিমাৰ পূৰ্ণ স্নিকতা আছিল। চন্দ্ৰৰ আভা আৰু সৌন্দৰ্যত মোহিত হৈ চিপহৌৱে তেওঁক ধৰি লৈ নিজ দেশলৈ যোৱাৰ মানস কৰিলে। ১৬৯৮॥

পৃথিৱীৰ পৰা চন্দ্ৰৰ দৃশ্য দুই লাখ যোজন। চন্দ্ৰক ধৰি মৰাটো সম্ভৱপৰ নহয়। সমস্ত চৰাচৰত পোহৰ বিলাই চন্দ্ৰ দ্ৰুত গতিত গৈ আছে। গীতৰ প্ৰকোপ ক্ৰমাৎ বাঢ়ি যাব ধৰিছে। ১৬৯৯॥

গতিকে ৰখত উঠি বিচৰণ কৰি থকা অৱস্থাত ৰাক্ষস বিলাকে প্ৰচণ্ড গীত অনুভৱ কৰিছিল। সেইকাৰণে তেওঁলোকে চন্দ্ৰৰ ওচৰত যোৱা বুলি সন্দেহ কৰিছিল। চিপহৌলাঙই আকাশত অগ্নি বাণ মাৰি জুই সলাই দিলে। ১৭০০॥

ৰাক্ষস সেনাবিলাক জাৰত জঠৰ হৈ পৰিল। তেওঁলোকে তাপৰ আশ্ৰয় ল'লে। কেবল চিপহৌৱে চন্দ্ৰলৈ এগাট বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। সেই বাণৰ প্ৰকোপত চন্দ্ৰ একেলেবেই গৈ ব্ৰহ্মপুৰী পালেগৈ। ১৭০১॥

ব্ৰহ্মাৰ ওচৰত গৈ চন্দ্ৰই আপত্তি দাঙালে যে মূৰ্খ চিপহৌলাঙই বাণ নিক্ষেপ কৰি মোৰ গন্তব্য পথত পতিবোধ কৰিছে। গতিকে আগুনি ইয়াৰ এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ১৭০২॥

ব্ৰহ্মাই তেতিয়া চিপহৌক ক'লে- তুমি চন্দ্ৰৰ ওপৰত বাণ কৰিবণ কিয় কৰিছ ? আকাশ লোকত থাকি পৱিত্ৰ ব্ৰহ্ম কিয়ন বিলাকৰ কৰণে মইহে আশেৰে গিছো। তুমি বাণ ধৰি তাৰ প্ৰকাশ নিষ্পন্ন কিয় কৰিছ ? এই সংসাৰৰ পোহৰ একেবাৰে নাইকিয়া হৈ যাব। ভোৱাক মই সুখে পঢ়িবে থাকিবৰ নিশ্চিন্তেই বৰণান কৰিছিলো। ১৭০৩॥

যাহঁওক, তুমি চন্দ্ৰৰ ওপৰত কেনো অন্তৰ্য্যচাৰ নকলাবা। ব্ৰহ্মাৰ আদেশত চিপহৌৱে চন্দ্ৰক এৰি দিলে। তাৰ পিছত চিপহৌৱে বৰ চলাই পশ্চিম দিশে গুছি গ'ল। গৈ গৈ এজন সুখৰ ক্ষেত্ৰ দেখা পালে। ১৭০৪॥

দেৱতাজনৰ উচ্চতা বাৰ যোজন আৰু শকত পাঁচ যোজন। শৰীৰৰ আকাৰ পাহাৰ সদৃশ। চিপহৌৱে মাত লগালে- কোন তুমি ? ইয়াত কি কৰিছা? আহা মোৰ লগত যুদ্ধ কৰাহি। দেৱতাই তেতিয়া ক'লে-। ১৭০৫॥

ইমান দিনে মোক কোনেও সাহস কৰা নাই। মোৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ তোমাৰ এই সাহস ক'ৰপৰা হ'ল ? তোমাৰ অস্তিত্ব এতিয়াই শেষ হৈ যাব। দেৱতাজনৰ কথা শুনি চিপহৌৱে বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। ১৭০৬॥

কিন্তু তাৰ বাণে দেৱতাৰ ওপৰত কোনো প্ৰভাৱ পেলাব নোৱাৰিলে। তেতিয়া চিপহৌৱে ভাবিলে এই বাণে যেতিয়া কোনো কাম কৰা নাই এওঁতো কম বীৰ নহয়। চিপহৌ কিছু সময় নীৰৱ হৈ বৈ গ'ল। দেৱতাজনে ক্ৰমে নিজৰ শৰীৰটো প্ৰকাশ কৰি ল'লে। ১৭০৭॥

দেৱতাজনে ত্ৰিছকোটি দেৱকন্যা সৃষ্টি কৰি তাৰ মাজত সোমাই আমোদ প্ৰমোদ কৰিবলৈ ধৰিলে। সিহঁতৰ চকুবিলাক চন্দ্ৰ সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল আছিল আৰু গোটেই আকাশ পোহৰাই পেলাইছিল। শৰীৰৰ জ্যোতিৰে সকলোকে চমৎকাৰ কৰি তুলিছিল। এইদৰে থাকি দেৱতাজনে চিপহৌক ৰখৰ পৰা খেকেচা মাৰি দিলে। লগে লগে দেৱতা অস্ত্ৰখান হৈ পাতাল পুৰী পালেগৈ। চিপহৌৱে অশেষ চেষ্টা কৰিও তেওঁৰ কোনো শুংসূত্ৰ নাপালে। ১৭০৮॥

চিপহৌৱে সাৰথিক সুধিলে- সি মোক অচেতন কৰি ক'লৈ গলাই গ'ল? সাৰথিয়ে ক'লে- আপোনাক অচেতন কৰি সি পাতাল পুৰীত গৈ পলাই আছে। ১৭০৯॥

চিপহৌৱে এইবাৰ অগণন সেনা লৈ পাতাল পুৰীত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। কিন্তু পাতালপুৰীত গৈ চিপহৌৱে কাকো চিনি নোপোৱা হ'ল। চিপহৌৰ মনে মনে ভয় হ'ল পুলুকথা দেৱতাই তিনিকোটি সেনালৈ ৰাজপ্ৰাসাদত সুখে সজ্জাৰে জীৱন যাপন কৰিব ধৰিছে। ১৭১০॥

চিপহৌৱে গৈ ৰাজকোষলৈ প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু ভৰ্জন গৰ্জন কৰি ক'লে- তুমি কোন দেৱতা, অতি সোনকালে মোক তোমাৰ পৰিচয় দিবা। ১৭১১॥

দেৱতাই ক'লে - কি নিমিত্তে তোমাক মোৰ পৰিচয় দিব লাগে ? চিপহৌৱে ক'লে- তুমি নাজানানে কি যে মই এজন ব্ৰহ্মাৰ পৰা বৰ লাভ কৰা ৰজা ? মোৰ কোনো ভয় নাই। দেৱতাই ক'লে- মই পাতালপুৰীৰ বোধিস্তৱ সম বীৰ ৰজা। মই ৰাজ্যত মই ৰাজ ভোগ কৰি আছে। তুমি অযোধ্য বৰ লাভ কৰিলেও মই ইচ্ছা কৰিলে তোমাৰ জীৱন এতিয়া নিশাত কৰি পেলাব পাৰো। ১৭১২॥

চিপহৌ তাৰ পৰা ওলাই আহি বিকটো পৰ্বতত বিশ্রাম ল'লে। সজ্জা হ'ল। পুৰিষাৰ সুখিল আভাই সমস্ত ৰাজ্য তথা পৰ্বত মায়া জাতিয়ন কৰি তুলিলে। ১৭১৩॥

গিৰি কন্যা ৰঙাই বিশুদ্ধ ত্ৰিক পোহৰ মালাৰ মাজত আনন্দ মনেৰে খেলি থকা অৱস্থাত চিপহোঁৱে ৰঙা বুলি মাত লগালে। ১৭১৪॥

শেষত চিপহোঁৱে তাইৰ হাতত থাপমাৰি ধৰি সুধিলে- তুমি ক'লৈ যোৱা? ১৭১৫॥

কোৱাচোন ৰঙা এনেদৰে অকলে বিচৰণ কৰি থকা ৰমণীক কোনো পুৰুষে লগ পালে এনেয়ে এৰি দিব বুলি তুমি ভাবানে বাক ? এতিয়া আমি দুয়ো এই ত্ৰিক গীতল পোহৰৰ মাজত ৰতিত্ৰীড়া কৰো আঁহ। এই বুলি চিপহোঁৱে দেৱকন্যাক হাতত ধৰি গাৰ কাষলৈ টানি আনি বুকুৰ মাজত সাৱটি ধৰিব খুজিলে। ১৭১৬॥

ৰঙাই তেতিয়া বিনম্ৰ সুৰত ক'লে- আপুনি সমন্বত মোৰ শব্দ হয়। আপুনি মোক এৰি দিয়ক। আপুনি মোক এনে অগ্ৰীল ভাষাৰে ব্যৱহাৰ কৰিব কিয় বিচাৰিছে ? চিপহোঁৱে তেতিয়া ক'লে- মোৰ যে বোৱাৰী বুলি কৈছা, জীয়ৰী বুলি ক'ব বিচাৰিছা মোক বুজাই ক'ব লাগে। তেতিয়া ৰঙাই ক'লে- আপোনাক মই বুজাই কৈছো আপুনি মোৰ হাত এৰি দিয়ক। ১৭১৭॥

মই চাতুৰ্য্যহাৰ বোৱাৰী আৰু শুনাইৰ পত্নী। চাতুৰ্য্যহা আপোনাৰ পূৰ্বৰ কৰ্ম্মদেয়ক। গতিকে মই আপোনাৰ বোৱাৰী হ'লো। গতিকে আপুনি মোক এৰি দিয়ক। ১৭১৮॥

কেতিয়াবা আপোনাক মই সকলো কথা বুজাই ক'ম। দেৱ কন্যাৰ কথা শুনি চিপহোঁৱে হাঁহি হাঁহি ক'লে- কি বিলাক কথা ক'বলৈ গৈছা ? পুৰুষে কোনো নাৰীৰ হাতত ধৰি এৰি দিয়াটো একেবাৰে অস্বাভাৱিক কথা। তুমি নিজেই ভাৱি চিন্তি চোৱাচোন। ১৭১৯॥

ইদুই গুৰু পত্নীক ধৰি কেতিয়াও এৰি দিয়া নাছিল। আজি ময়ো তোমাৰ হাতত ধৰিলো যেতিয়া এৰিবলৈ নাই। তুমি অহা জন্মত মোৰ বোৱাৰী হ'বা। চিপহোঁৱৰ কথাত ৰঙাই ক'লে- মই আপোনাক অহা জন্মত আহি লগ ধৰিম। ১৭২০॥

ৰঙাৰ কথা শুনি চিপহোঁৱে ক'লে- তুমি এই জন্মতে মোৰ বোৱাৰী বুলি ক'লা, আৱলৈ অহা জন্মতো বুলি কৈছা। এই বিলাক তুমি কি বকিছা ? ৰঙাই ক'লে- কোনো পুৰুষৰ প্ৰথম দৰ্শনতে ৰমণ কৰ্ম্মৰত প্ৰবিষ্ট হোৱাটো নাৰী স্বৰ্ণ নহয়। আমোদ প্ৰমোদ কৰাটো অস্বাভাৱিক আৰু অপোহনীয়া কথা। ১৭২১॥

গতিকে যি নাৰীয়ে পৰপুৰুষৰ লগত এনে কৰ্ম্মৰত লিপ্ত হয় তেনে নাৰীৰ সমাজে, সন্তীৰ্ষন অৰ্হিত নাথাকে। সেই নাৰীয়ে আজীৱন তিল তিল কৰি বেয়া কৰ্ম্মৰতে লিপ্ত হৈ স্বীয় স্বৰ্গত সংসাবত পৰিগণিত হয়। স্বাধীৰ আত্মস হৰ হয়, আৰু তেওঁক ভীষণ অৱমান কৰা হয়। এনে নাৰীৰ জীৱনৰ কোনো মূল্য নাই। মোক এতিয়া এৰি দিয়ক। বৰত পত্নীক থাকি লাই অৱশ্যেই লগত কথা বাৰ্তা পুনৰ পাতিম। ১৭২২॥

যদি আপুনি মোক এৰি নিদিযে তেন্তে মই মোৰ স্বামীক বিশ্বাসঘাতকতা কৰা হ'ব আৰু মই বৌ বৌ নৰকত পৰিব লাগিব। স্বামীয়ে তথা সংসাৰ বাসীয়ে মোক নিন্দা কৰিব আৰু কুদৃষ্টিৰে চাব। চিপহৌৱে তেতিয়া ক'লে- তুমি মোৰ আগত এই অৰ্থহীন কথাবোৰ কৈ লাভ নাই। তোমাক হাতে হাতে পাইছো যেতিয়া এৰা নহ'ব। ১৭২৩॥

মোৰ ভাগ্যত যি হয় হ'ব। কোনো বচাৰ উপায় নেদেখি ৰজা নীৰৱ নিস্তৰ্হ হৈ থিয় দি থাকিল। চিপহৌৱে ৰজাৰ মনোভাৱ বুজি তাইক আকোৱালি আনি বুকুৰ মাজত সুমুৱাই ল'লে। ১৭২৪॥

নিজ ইচ্ছা আৰু হেপাহ পলুৱাই গোটেই ৰাতিটো ৰজাৰ লগত আমোদ প্ৰমোদ কৰি কটালে। গোটেই ৰাতি ৰজাক নিজ স্বীৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিলে। পৃথিৱীত সকলো নাৰী পুৰুষ কামনা বাসনাৰ দাস। ১৭২৫॥

পুৰুষে নাৰীক আৰু নাৰীয়ে পুৰুষক দেখি নিজ ধৰ্ম, কৰ্ম, আচাৰ নীতি পাহৰি কামনাৰ বশবৰ্তী হৈ অধৰ্ম পাপ কৰ্মত নিমগ্ন হয়। ১৭২৬॥

হে ৰাজন লামাঙ। এই সংসাৰত সত্য, পৱিত্ৰ আৰু ধৰ্ম কৰ্মৰ ওপৰত একনিষ্ঠ ভাৱে লাগি থকা নৰ নাৰীৰ সংখ্যা বহুত কম। যি অসং কলুষিত কামত বস্ত থাকে তেওঁ বিলাক নৰকগামী হয়। যি বিলাকে সত্য, সদাচাৰ, ধৰ্ম, কৰ্ম নীতি নিয়ম মানি চলে তেওঁ বিলাকৰ অক্ষয় কীৰ্তি যুগ যুগান্তৰে সকলোৰে মুখত বৈ ৰৈ থাকে। ১৭২৭॥

কিন্তু এনে সং আৰু সকলো ধৰ্ম কৰ্মৰ অধিকাৰী সং পুৰুষ এই সংসাৰত বিৰল। হে ৰাজন ! তুমি একান্তমানে মোৰ কথা বিলাক শুনি যাবা। যি বিলাক দেৱ মনুষ্যই সংসাৰত আহি বিভিন্ন পাপ কৰ্মত লিপ্ত হয়, পৰজন্মত সিবিলাকে অনেক আলা যজ্ঞা আৰু দুৰ্ব কষ্ট ভোগ কৰিব লগাত পৰে। ১৭২৮॥

এইদৰে ৰজা চিপহৌলাকৰ পাপৰ পৰা সৈ নিজ স্বামীৰ ওচৰ পালে। পৃথিৱীৰ সমস্ত ৰাজ্যতে মই বিচৰণ কৰিলো কিন্তু ইমান দুৰ্ভাগ্য পাৰণ চিপহৌৰ নিচিনা ক'তো লগ পোৱা নাই বুলি কান্দি কান্দি সকলো ঘটনা ৰজাই স্বামীৰ আগত বিৱৰি ক'লে। ১৭২৯॥

আজি ৰাতি ব্ৰিদ্ধ সুৰ্য্যমল প্ৰকাশৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰোতে চিপহৌৱে মোক বিছলন হাত আৰু বিছলন চকুৰে মোক ধৰি মোৰ সতীত্ব আৰু সত্যতা বিনাশ কৰি পেলালে। কোনো দেৱ মনুষ্য সেই পাৰণৰ হাতৰ পৰা সাৰি যাব পৰা নাই। আমি হ'লো অকলা নাৰী, গতিকে কি উপায়েৰে তৰ হাতৰ পৰা সাৰি আহিব পাৰো ? ১৭৩০॥

পৃথীৰ বিনত সুৰত কোৱা কথাখিনি শুনাইয়ে ভাৰি চিৰি চালে। তেওঁ ক'লে- তোমাৰ



পাত কোনো দোষ নাই। মই একজন্মনে অধিষ্ঠান কৰি পৃথিৱীত পানী ঢালি তাক মই অভিগাণ দিম।  
১৭৩১॥

গ্ৰীনাইয়ে হাতত লোটালৈ বসুমতীৰ পাত পানী ঢালি ক'লে- চিপহৌৱে আচলতে বলপূৰ্বক মোৰ পতীক সতীত্ব হৰণ কৰিছে। গতিকে তাৰ শিৰ ছিগি মাটিত পৰক। ১৭৩২॥

গ্ৰীনাইয়ে বসুমতীক সাক্ষী কৰি চিপহৌক অভিগাণ দিলে। সেই হেতুকে ৰোহিঙ্গন্ধৰ হাতত চিপহৌৰ শিৰচ্ছেদ হ'ল। আৰু সি এতিয়া নৰক যাত্ৰণা ভোগ কৰি আছে। তাৰ আৰু কোনো মতেই কল্যাণ নহ'ব। ১৭৩৩॥

ঋষিয়ে ক'ব ধৰিলে- ইয়াৰ পিছত চিপহৌৱে ৰজাক এৰি বিকাঠো পৰ্বত পালেগৈ। লামাঙৰ অনুৰোধক্ৰমে ঋষিয়ে আৰু ক'লে-। ১৭৩৪॥

তেজো তুমি একজন্মনে শুনা, ৰাজন। চিপহৌৱে ৰজাক এৰি বিকাঠো পৰ্বত পালেগৈ। তাৰ পিছত আকাশী মাৰ্গেৰে যাত্ৰা কৰিলে। ১৭৩৫॥

চিপহৌলাফাই যেতিয়া আকাশ মাৰ্গত বিচৰণ কৰি ফুৰিছিল তেতিয়া দেৱতাবিলাক একত্ৰিত হৈ চিপহৌৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰিবলৈ ওলাল। দেৱতাৰ সৈন্যৰ সংখ্যা তিনি কোটি আছিল। ১৭৩৬॥

তেওঁ বিলাকে সশস্ত্ৰে আহি চিপহৌক আক্ৰমণ কৰিলে। চিপহৌৱে তেনে অৱস্থাত অগ্নি বাণ মাৰি সমস্ত আকাশ বতাহ ধুঁৱলি ধুঁৱলী কৰি পেলালে। তাকে দেখি দেৱতাবিলাক যেনি তেনি পলাই পত্ৰং দিবলৈ ধৰিলে। শেষত চিপহৌৰ ওচৰত তিষ্ঠি নোৱাৰি তেওঁৰ গুণ গান গাই দেৱগণে নিজ কন্যাক চিপহৌক দান কৰিলে। চিপহৌৱে দেৱকন্যা আৰু দেৱতাৰ মুখত তেওঁৰ প্ৰশংসাৰ বাণী শুনি খুব আনন্দ পালে। ১৭৩৭॥

কিন্তু দেৱকন্যাবিলাকক বলপূৰ্বক ৰমণ কৰিব নোৱাৰিলে। কাৰণ চিপহৌলাফাই গ্ৰীনাইৰ পৰা অভিগাণ পাই বকা হেতুকে এনে কৰ্ম্মত প্ৰবিষ্ট হ'ব নোৱাৰিলে। যি বিলাক ৰক্ষীয়ে হুইল্যানে সময়ত হয় সেই বিলাককহে চিপহৌৱে ৰমণ কৰিব পাৰিছিল। যি বিলাক সময়ত নহৈছিল সেই বিলাকক সি উল্যানত ৰাখি বৈছিল। কিন্তু ৰাক্ষসীবিলাকে অনেক দাবী ধমকি চাপ দিবলৈ দেৱকন্যাবিলাকক বাজি কৰাইছিল। ১৭৩৮॥

এইদৰে চিপহৌৱে এশবছৰ কাল ঘোৰ বিদ্বেষে বুদ্ধ বিদ্বেহ কৰি বিচৰণ কৰি ফুৰিছিল। তাৰ পিছত চিপহৌৱে এক অদ্ভুত সাত হাজাৰ দেৱকন্যাৰ লগত সন্ধ্যা কৰি নিজ ৰাজ্যত আবেশ প্ৰযোদত কটালে। ১৭৩৯॥

শিৱিশ্বানৰই চিপহৌক ক'লে- কৰা ! আপুনি কৰিবলৈ ফুৰি ফুৰি অৱস্থত ফুৰুৱাৰে তেজোৰকই আঘাৰ চলী কুংকন নোচিক হৰণ কৰি ফুৰুৱালে তৈ ধ'ল। ১৭৪০॥

পিফিছানার কথা শুনি চিপহৌলাকাই গৰগৰাই উঠিল- তোমালোক মূৰ্খ কেইটাই কাপুৰুষৰ দৰে কি কৰি আছিলাহাঁক ? মোহোত্ত্বং, মেখনাত, আৰু তুমি থাকোতে কি সাহসেৰে ভনী জনীক নিব পাৰে ? ১৭৪১॥

বাক এতিয়া মই ত্ৰেতাযক্ষক বিচাৰি যাওঁ। তাবৎতিংস স্বৰ্গৰাজ্যত দেৱতাবিলাকে ধৰ্ম সভা পাতিছে। মই তালৈকো মোৰ দুৰ্জয় অভিযান চলাম। এই বুলি কৈয়েই চিপহৌৱে পুতেক মেখনাতক মাতিলে। ১৭৪২॥

পিফিছানাই ক'লে- মেখনাত বৰ্তমান ৰাজ্যত নাই। তেওঁ সৈন্য সামন্ত আৰু পুৰোহিত বৰ্গক লৈ অৰণ্যৰ মাজত অগ্নি জ্বলাই কঠোৰ ব্ৰত তপস্যা কৰি আছে। ১৭৪৩॥

তেওঁ যোৱা প্ৰায় চৌদ্ববছৰ হৈছে। তেওঁ ঘূৰি অহাৰ সময় প্ৰায় উপস্থিত হৈছে। চিপহৌৱে ক'লে- সমস্ত ত্ৰিভুবন মই চলাখ কৰিলো তথাপি ক'তো কোনেও মোৰ সন্মুখত টিকিব নোৱাৰিলে। ১৭৪৪॥

মই ত্ৰিভুবন বিজয়ী বীৰ ৰজা। মই থাঁকোতে মেখনাতে পুনৰ অৰণ্যৰ মাজত সোমাই অগ্নি জ্বলাই কঠোৰ ব্ৰত সাধনা কৰাৰ অভিপ্ৰায় কি ? তেওঁলো আকৌ কিহৰ বৰ বিচাৰিছে ? তাবৎতিংস স্বৰ্গৰাজ্যত দেৱতাবিলাকে মহা-সন্মিলনৰ আয়োজন কৰিছে। মই এতিয়া তাতগৈ দেৱতাবিলাকক পৰাজয় কৰি মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰিব লাগে। এতিয়া আমাৰ কৰ্তব্য হ'ল স্বৰ্গৰাজ্যৰ কালে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰাটো। ১৭৪৫॥

তেওঁলোকে এইদৰে আলোচনা কৰি থকা অৱস্থাতে মেখনাত আহি উপস্থিত হ'লহি। পুত্ৰক দেখি চিপহৌৱে সুধিলে- তুমিনো কিহৰ সাধনা কৰিছা আৰু কি বৰ লাভ কৰিব বিচাৰিছা ? মেখনাতে উত্তৰ দিলে- বৰ্তমান মই সৰ্বলোক প্ৰকাৰৰ বৰ লাভ কৰিছো। এতিয়া মই এসে এটা বৰ বিচাৰিছো যাৰ প্ৰভাৱত মই মেঘৰ আঁৰত থাকি যাতে যুদ্ধ কৰি থাকোতে মোক কোনেও নেদেখে। ১৭৪৬॥

মোক সেইজন ব্যক্তিয়েহে দেখা পাব যি জৰে একাদিত্ৰম্যে চৌদ্ববছৰ অনাহাৰে, অনিদ্ৰাই, বিনা নাৰী দৰ্শনে ব্ৰতে উপবাসে থাকিব। এনে ধৰণৰ বৰ মই লাভ কৰিছো। ১৭৪৭॥

মেখনাতৰ বক্তব্য শেষ হোৱাৰ শিহুত চিপহৌৱে মেখনাতক ক'লে- এতিয়া আমি স্বৰ্গৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিমহঁক। তেনেতে কুম্বশনকীও বুজুৰ-নিমিত্তে আৰু টোপনিৰ পৰা উঠিল। আৰু মেখনাতো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ লৈ বুজুৰ নিমিত্তে প্ৰস্তুত হ'ল। ১৭৪৮॥

অসংখ্য সেনাই হাতত দা, বাটি, শেল জাদি লৈ বুজুৰ ঘোঁৰাৰে ওলাই গ'ল। লগত বৰ, হাতী, ঘোঁৰা আদিৰে সৈন্যবিলাক যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ ওলাল। ১৭৪৯॥

কিছুমানে ঢোল, পেঁপা, বাঁহী, বীন আদি বাদ্যলৈ নাচি বাগি ওলাই আহিল। এইদৰে  
কৰ্ণৰাজ্যৰ যুদ্ধৰ অভিযানত ছয় কোটি সেনাই বিপুল উৎসাহেৰে যাত্ৰা কৰিলে। ১৭৫০ ॥

আকাশ পাতাল নিনাদিত কৰি সকলো ৰাক্ষসে প্ৰথমতে মুখুলা ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে।  
১৭৫১ ॥

চিপহৌৰ সৈন্যবিলাকে গৈ ত্ৰেতাৰক্ষৰ ঘৰৰ চাৰিওফালে ঘেৰাও কৰিলে। কুম্ভকন নোচি  
তেতিয়া চোতালত বহি আছিল। চিপহৌৰে কুম্ভকননোচিক সুখিলে- তোৰ স্বামী ক'ত আছে ?  
আজি তাক ধৰি তাৰ মাথা কাটি পেলাম। মোৰ অনুপস্থিতিত সি এনে গৰ্জিত কাম কিয়  
কৰিলে ? ১৭৫২ ॥

সেইদিনা কিবা প্ৰকাৰে যদি মই থাকিলোহেঁতেন তেন্তে তাৰ জীৱন নিঃশেষ কৰিলোহেঁতেন।  
কুম্ভকননোচিয়ে ককায়েকৰ কথা শুনি হাঁহি হাঁহি ক'লে- ত্ৰেতাৰক্ষই আপোনাৰ আগমনৰ কথা  
শুনি পলাই গ'ল। ১৭৫৩ ॥

মোৰ বাহিদেউ ছুপানাথক আপুনি বিয়া দিলে, আপুনি ইচ্ছা কৰিলে তেওঁকো কাটি  
পাৰে। আক মোকো। অন্যহাতেদি হাজাৰ হাজাৰ ৰমণী আনি আপুনি আপোনাৰ ৰাজপ্ৰাসাদত  
বাৰি নিজ ইচ্ছা পূৰাই সুখে সজ্জাৰেহে আছে। ১৭৫৪ ॥

ত্ৰেতাই আপোনাৰ পৰাক্ৰমৰ মহিমা শুনিছেই পলাই গ'ল। এতিয়া আপুনি মোক কাৰ  
লগত বিবাহ দিব বিচাৰে দিয়ক। অসুৰৰ কন্যা মুক্তভাৰালীকো অসুৰে আপোনক বিয়া দিলে।  
পতিকে আপুনি এতিয়া কিমান সুখী। ১৭৫৫ ॥

কুম্ভকননোচিৰ কথা শুনি চিপহৌৰে দহখন ঘূৰ বুলি হাঁ হাঁ কৰি হাঁহি ক'লে- মই বৈদিক  
বাক হত্যা নকৰো। তইত সুখে শান্তিৰে থাক। মই এতিয়া তাৰংগিতংস ৰাজ্যত অনুস্থিত  
মহাসম্মিলনত গৈ দেৱতাবিলাকক পৰাজিত কৰিবলৈ যাওঁ। মোৰ লগত এতিয়া বৈদ্যো যাব লাগে।  
এই বুলি কোৱাত কুম্ভকননোচি ভিতৰ সোমাই গ'ল। ১৭৫৬ ॥

ভিতৰত গৈ কুম্ভকননোচিয়ে গিৰিধ্বংসক জনোৱাত ত্ৰেতাই সুখিলে- ৰাহিকত ইমান হুলস্থূল  
কিয় ? তেতিয়া গোটেই কাহিনী কুম্ভকননোচিয়ে অৱগত কৰিলে। তেওঁ ক'লে- তুমি মোক ৰাতি  
চুৰি কৰি অনা হেতুকে মোৰ দামা চিপহৌৰে গমপাই তোমাক বিচাৰি আহিছে। ১৭৫৭ ॥

কৰ্ভমান সৈন্য সাজাই আঘাৰ ঘৰ ঘেৰি আছে। পতীৰ দুখন পৰা এই কথা শুনি ত্ৰেতাই  
হাতত তৰোৱাল লৈ সিহঁতৰ বিৰুদ্ধে বৃদ্ধ কৰিবলৈ উকত হ'ল। ১৭৫৮ ॥

কুম্ভকননোচিয়ে ক'লে- হেৰা তুমি চিপহৌৰ লগত বৃদ্ধ কৰি মোকোপহাৰি সিহঁতৰ নগৰ।  
কমল তেওঁ ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমোঘ ৰথ লাভ কৰি আছে। তেওঁ সিদ্ধকন্ত শিখিলা কৰি আছে। এই

তোমাৰ বিষয়ে সকলো কথা বুজাই কোৱাত তেওঁৰ মনত এতিয়া তোমাৰ প্ৰতি সৎ ভাৱৰ উদয় হৈছে। মোক যে তুমি হৰণ কৰি আনিলা সেই নিমিত্তে তুমি তেওঁৰ ওচৰত দোষী হ'লা। সেই নিমিত্তে তেওঁ তোমাক শাস্তি বিহিবলৈ হে আহিছিল। ১৭৫৯॥

এতিয়া তোমাৰ ওপৰত তেওঁৰ কোনো বেয়া ভাৱ নাই। এতিয়া স্বৰ্গৰাজ্য দিৱিজয়ৰ কাৰণে তেওঁ যাব। গতিকে লগত তোমাকো যোৱাৰ কথা কৈছে। পত্নীৰ মুখত জেঠেৰীয়েকৰ সৎ ভাৱ জাগি উঠাত তেঁৱো আনন্দ মনেৰে হাতত তৰোৱাল লৈ চিপহৌৰ লগত ওলাল। ১৭৬০॥

ত্ৰেতা যুদ্ধক দেখা পোৱাৰ লগে লগে চিপহৌৱে ক'লে- তুমি মোক ঘোৰ অপমান কৰিছা। ত্ৰিভুবনৰ সকলোৱেই মোলৈ ভয় কৰে আৰু মোক সন্মান কৰে। কিন্তু তুমি সকলো আওকান কৰি মোৰ ভনী কুমফাননোচিক বলপূৰ্বক হৰণ কৰি আনিছা। এতিয়া তুমি তোমাৰ শক্তিৰ পৰীক্ষা দি দেখুৱা। ১৭৬১॥

ত্ৰেতাই তেতিয়া ক'লে- আপোনাৰ লগত যুদ্ধ কৰি কোনোমতে ৰক্ষা নহ'ব। কাৰো ক্ষমতা নাই। আপুনি ইচ্ছা কৰিলে মোক বধ কৰিব পাৰে। ত্ৰেতাৰ কথা শুনি চিপহৌ ৰখৰ পৰা নামি আহি তেওঁৰ হাতত ধৰিলে। ১৭৬২॥

ত্ৰেতাই চিপহৌক আদৰেৰে নি সিংহাসনত বহুৱালে। আদৰ অভাৱৰ বাবে ভোজন কৰালে। ভোজনৰ শেষত তাৱথতিংস ৰাজ্য আক্ৰমণৰ অৰ্থে গ'ল। চিপহৌৱে ক'লে- দেৱতা বিলাকক পৰাস্ত কৰি আমাৰ পদদলিত কৰিব লাগে। ১৭৬৩॥

এতিয়া তুমি সু-সজ্জিত হৈ ওলোৱা। ইচ্ছাক পৰাস্ত কৰি আমাৰ অভিলাষ পূৰণ কৰিব লাগে। তেতিয়া ত্ৰেতাই ক'লে- আজি ৰাতিটো ইয়াতে বিপ্ৰায় কৰক। ১৭৬৪॥

চিপহৌৱে ক'লে- আজি যুদ্ধ ৰাত্ৰা নকৰিলে মোৰ ভাই কুমফাননৰ পুনৰ নিদ্ৰা যাব। তেওঁৰ দৰে বীৰ পৃথিৱীত বিৰল। তেওঁক কোনেও পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰে। গতিকে আমি আজিয়েই যুদ্ধ ৰাত্ৰা কৰিব লাগিব। ১৭৬৫॥

চিপহৌৰ আদেশক্ৰমে ত্ৰেতাই নিজ সৈন্য সামন্ত বিলাক সু-সজ্জিত কৰি যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ দলে বলে ওলাল। ৰাক্ষস বিলাকে স্বৰ্গ পাই চাৰিওফালে ৰাজ্য ঘেৰি ল'লে। ১৭৬৬॥

দেৱতাবিলাকে কোনো অভাৱ অভিব্যাপ্তৰ সন্মুখীন নহৈ বিঘাত আনন্দ উজাসেৰে কল কটাইছিল। ইন্দ্ৰদেৱতাই চাৰিওফালে কপীৰ লগতবিশেষ ভাৱে বিঘাসত জীৱন কটাইছিল। ১৬৬৭॥

স্বৰ্গৰাজ্যৰ চাৰিওফালে দেৱ ৰাক্ষসসেনাবিলাকে আগুৰি ধৰিলেই সেই কথা দেৱতাবিলাকে অনুভৱকৈ কৰিব পৰা নাছিল। প্ৰত্যহ দেৱতাসকলে লগে লগে দেৱতাবিলাকে চিঞৰ কৰিব ধৰিলে। ১৭৬৮॥

কোলাহল শুনি দেৱৰাজ ইন্দুই তুষিত ৰাজ্যত থকা বোধিসত্ত্বৰ ওচৰ পালে। ইন্দুই ক'লে-  
হে মাৰীচ ! আমাৰ ৰাজ্যৰ চাৰিওফালে চিপহৌলাকাৰ সেনাবিলাকে আক্ৰমণৰ অভিপ্ৰায়েৰে ঘেৰি  
ধৰিছে। ১৭৬৯॥

আপুনি দেৱতাবিলাকৰ মঙ্গলৰ হেতু চিপহৌক বধ কৰি ৰাক্ষসবিলাকক ইয়াৰ পৰা ৰেদি  
পঠাব লাগে। দেৱৰাজৰ কথাত বোধিসত্তুই ক'লে-। ১৭৭০॥

হে দেবেন্দ্র ! ৰাক্ষস ৰাজক বধ কৰাটো সহজ নহয়। যুগ যুগ ধৰি যুদ্ধ কৰিলেও তেওঁক  
বিনাশ কৰা সম্ভৱ নহব। কাৰণ তেওঁ ব্ৰহ্মাৰ পৰা অমৰণ বৰ লাভ কৰিছে। যেতিয়া মই মনুষ্যলোকত  
নিবাস কৰিম তেতিয়া তাক সৰংশে ধ্বংস কৰিম। ১৭৭১॥

এতিয়া দেৱতাবিলাকক লগত লৈ ৰাক্ষস বিলাকক ইয়াৰ পৰা ৰেদি পঠাব লাগে। বোধিসত্ত্ব  
কথাত ইন্দুই দেৱতাবিলাকক আদেশ দিলে। ৰাক্ষস বিলাকক ৰেদিবৰ অৰ্থে চান্দুমাহা, কুৰেব,  
গন্ধৰ্ব, নাগ, বৰুণ, পতন আদি দেৱতা বিলাক দলে বলে ওলাই আহিল। ১৭৭২॥

যমৰাজো আহি উপস্থিত হ'ল। চন্দ্ৰ, সূৰ্য আদি দেৱতালো ইন্দুক সহায় কৰিলে। ৰাক্ষস  
আৰু দেৱতাৰ মাজত তুমুল যুদ্ধ হ'ল। দিনে ৰাতিয়ে অবিৰাম যুদ্ধ চলিল। ১৭৭৩॥

শিল, পাথৰ আদি মাৰি পৰস্পৰে পৰস্পৰক ধাৰাশায়ী কৰিবলৈ ধৰিলে। কিছুমানে শুকোৱাল  
আৰু যাঠিৰ সহায়েৰে প্ৰচণ্ড যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৭৭৪॥

ধেনুকাঁড় মাৰি দেৱতাই ৰাক্ষসবিলাকক বধ কৰিবলৈ ধৰিলে। দেৱতাই বজ্ৰশাপত মাৰি,  
মৰা মাৰি ৰেদাৰেদি কৰাত তৎ মৎ নাগাই ৰাক্ষস বিলাক পলাবলৈ ধৰিলে। ১৭৭৫॥

ৰাক্ষস বিলাকে হাতত দা, যাঠি লৈ গেল আৰু ৰাণ মাৰি সকলো দেৱতাক ধাৰাশায়ী  
কৰিব ধৰিলে। দেৱতাৰ সৰ্বশৰীৰ তেজোৰে ৰাঙলী হ'ল। হাতী, ঘোঁৰাৰ চিঞৰে আকাশ বতাহ  
নিৰাদিত কৰিলে। ১৭৭৬॥

কোনো পক্ষৰ সেনাৰ পৰাক্ৰম কম নাছিল। দৰামাৰি আৰু কটাকটীত বৰ্ষৰাজ্যত তেজৰ  
নদী বৈ গৈছিল। ১৭৭৭॥

দেৱৰাজ ইন্দুই ক'লে- হে ৰাক্ষস ৰাজ ! এতিয়া আমি প্ৰত্যেকেই কনুৰ ৰূপেৰে যুদ্ধ কৰিম।  
ইন্দুৰ কথাত চিপহৌৱে অটুহাস কৰি ক'লে- তোমালোকে মোক কি উদ্যোগেৰে বধ কৰিবলৈকি।  
১৭৭৮॥

যাঠাত্মা, বৰুণ, নাগ, চন্দ্ৰ, সূৰ্য, চান্দুমাহা, গন্ধৰ্ব, কুৰেব, পতন আদি দেৱতাই মোৰ  
লগত তিষ্ঠিব নৈৱাত্মি পলায়ন কৰিছে, এতিয়া তোমালোকে মোৰ বিপক্ষে যুদ্ধ কৰিকি লাভ হ'ব?  
১৭৭৯॥

মোৰ তীক্ষ্ণবাণৰ সন্মুখত তোমালোকে কি উপায়েৰে সাৰি যাবা ? স্বয়ং যমৰাজো মোৰ ওচৰত হাৰ মানি গৈছে। মই ত্ৰিভুবন জয় কৰিছো। চিপহৌৱে নিজৰ প্রশংসা আৰু অহংকাৰত মত্ত হৈ থকা অৱস্থাত দেৱৰাজে ব্ৰহ্মঅস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰি চিপহৌৱে দহোটা মূৰ মাটিত বহাই পেলালে। ১৭৮০॥

চিপহৌৱে এনে অৱস্থা দেখি দেৱতাবিলাকে হাত চাপৰি মাৰি ষিকিন্দালি মাৰি হাঁহিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু ব্ৰহ্মাৰ পৰা বৰ লাভ কৰি থকা হেতুকে পুনৰ চিপহৌৱে দহোটা মূৰ জোৰা লাগি গ'ল। শেষত অস্ত্ৰ প্ৰহাৰ কৰি দেৱতা বিলাকক চিপহৌৱে থকা সৰকা কৰিলে। তাকে দেখি চিপহৌৱে হাঁহিব ধৰিলে। ১৭৮১॥

মৃত্যুৰাজে ক'লে- ৰজাই অনুমতি দিয়াহ'লে তোমাক কেতিয়াবাই নিঃশেষ কৰিলোহঁতেন। আজি লগ পাইছো যেতিয়া কোনোপধ্যে তোমাৰ নিন্দ্ৰা নহ'ব। ১৭৮২॥

ব্ৰহ্মাৰ পৰা বৰ লাভ কৰি থকা হেতুকে তুমি বাচি যাব পাৰিছা। এনেও তুমি এদিন বোধিসত্ত্বৰ হাতত নিধন হ'ব লাগিব। আৰু মোৰ যমপুৰীত তুমি আলহী হৈ যক্ষণা ভোগ কৰি থাকিব লাগিব। ১৭৮৩॥

মৃত্যুৰাজৰ কথা শুনি কুমকানখাই মুখ মেলি হাওঁ হোৱনি মাৰি খেদি গ'ল। তাকে দেখি মৃত্যুৰাজে তাৰপৰা তুৰন্ত পলায়ন কৰিলে। ১৭৮৪॥

পতন দেৱতাই আহি ধুমুহাৰ সৃষ্টি কৰিলে। ধুমুহাৰ কৰাল গ্ৰাসত পৰি ৰাক্ষসৰ বহুত সংখ্যক খিতাতে নিহত হ'ল। কিছুমানে মাটিত দীঘল দি পৰি নিজকে ৰক্ষা কৰিলে। ১৭৮৫॥

পতন দেৱতাৰ কাৰ্যত কুমকানখাই উত্তেজিত হৈ পতনক খেদি গ'ল। পতনে কোনো উপায় নাপাই পলায়ন কৰিলে। ১৭৮৬॥

ইফালে মেঘ দেৱতাই দোপাল পিটা বৰষুণৰ সৃষ্টি কৰিলে। বাৰ পৰিণামস্বৰূপে ৰাক্ষস সেনাবিলাকে বিব্রত হৈ যেনিয়ে তেনিয়ে পলাই পত্ন দিলে। ১৭৮৭॥

চিপহৌলাকাই অগ্নিবাণ নিক্ষেপ কৰিলে যদিও মেঘ দেৱতাৰ ব্ৰহ্মৰূপত তাৰ প্ৰভাৱ একো নপৰিল। বৰং বৰষুণৰ প্ৰভাৱত সেই বাণ নিৰাপিত হৈ গ'ল। ১৭৮৮॥

চিপহৌৱে ব্ৰহ্মঅস্ত্ৰ মাৰি বৰুণ দেৱতাক খেদি পঠালে। কিন্তু ব্ৰহ্মাৰ ইচ্ছা পূৰ্ত্ত অক্ষয় মেঘনাতৰ লগত যুদ্ধ কৰি অনেক বাণ ৰাক্ষসকৈ নিক্ষেপ কৰিলে। ১৭৮৯॥

অক্ষয় মেঘনাতক কোনোদিকে দেখা নাপালে। মেঘনাতে মেঘবৰুণৰ পৰাই বাণ মাৰিবলৈ ধৰিলে। সেই বাণৰ আঘাতত অক্ষয় কোনো উপায় নাপাই পাতাল পুৰীলৈ পলাই গ'ল। পাতাল পুৰীত গৈ কৰকৰ ওচৰত গৈ বিদ্ৰাম ল'লেহে। ১৭৯০॥

ককাকৰ নাম পোলোনা আছিল। বাণীৰ নাম তানোপা। তেওঁবিলাক ইচ্ছ পাণ্ডী শুল্কতাৰ মাক বাপেক আছিল। ইফালে দেৱতাবিলাকে জয়ন্তক বিচাৰি নাপাই দেৱৰাজক 'ববব' দিলে। ১৭৯১॥

জয়ন্তৰ নিকন্দেদশত সুধামা, সুজাতা, সুনন্দা আৰু সুচিত্ৰা আদিয়ে বেজাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। বিমানৰ দেৱকন্যা বিলাকো জয়ন্তৰ শোকত বিকুল হ'ল। ১৭৯২॥

যমৰাজে ক'লে- জয়ন্তৰ মৃত্যু হোৱা নাই। জয়ন্ত সৈ পাতালপুৰীৰ ককাক বুঢ়ীমাকৰ তাত বিগ্ৰাম লৈ আছেগৈ। জয়ন্ত পাতাল পুৰীত সুখে শান্তিৰে বিগ্ৰাম লৈ থকা বুলি জানি সকলোৱেই আনন্দ পালে। ১৭৯৩॥

চিপহৌক কোনো প্ৰকাৰে পৰাজয় কৰিব নোৱাৰি দেৱৰাজ ইচ্ছ একে কোৰে চণ্ডী দেৱীৰ ওচৰলৈ গ'ল। তেওঁ ক'লে- হে স্বৰ্গৰ ত্ৰাণ কাৰিণী, চিপহৌলাৰুই অসংখ্য সেনাবাহিনী লৈ আমাৰ ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিছেহি। গতিকে আপুনি তেওঁবিলাকক খেদাই আমাৰ মাজত শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰক। ১৭৯৪॥

পুৰন্দৰৰ কথা শুনি চণ্ডীদেৱীয়ে নবৈৰ কোটি যোগিনী লৈ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হ'ল। চণ্ডীদেৱীৰ আদেশক্ৰমে গছ উভালি ৰাক্ষসবিলাকক মাৰিবলৈ ক'লে। ১৭৯৫॥

যোগিনীবিলাকে এশ এশ কৰি ৰাক্ষস বিলাক একেলগে পৰা ৰাই শেষ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ৰণ ভূমি শোণিতৰ ধাৰাত পৰিণত হ'ল। ৰাক্ষস সেনা বিলাকে চণ্ডীদেৱীৰ আগত তিষ্ঠিৰ শেৱাৰি যেনি তিনি পলাবলৈ ধৰিলে। ১৭৯৬॥

চণ্ডীদেৱীয়ে সৃষ্টি কৰা প্ৰচণ্ড বিভীষিকাই চিপহৌৰ মনত ভয়ৰ সঞ্চাৰ কৰিলে। চিপহৌৱে শেষত সৈ চণ্ডীৰ ওচৰত কাতৰ প্ৰাৰ্থনা জনালে - মোক পৰাস্ত কৰি তোমাৰ কি লাভ হ'ব ? ১৭৯৭॥

যই তোমাক হাত ৰোৱা কৰি মাতিছো। তুমি সৈন্য সামন্ত লৈ ইয়াৰ পৰা গুছি যোৱা। চিপহৌৰ কাতৰ প্ৰাৰ্থনাত চণ্ডীদেৱীয়ে সৈন্য সামন্ত লৈ হাঁহি মুখে নিজ ছানে গুছি গ'ল। দেৱৰাজ ইচ্ছই পৰশুৰু মাৰি পঠালে। কিন্তু সেই অৰু কুমকনৰাই ততালিকে স্বৰ্গ হোৱাই ৰাই পেলালে। ১৭৯৮॥

দেৱতাবিলাকে এনে পৰিস্থিতিত কাতৰ হৈ পৰিল। দেৱতাবিলাক ক্ৰমবশয়ে পলাবলৈ ধৰিলে। ১৭৯৯॥

ৰাতি হ'ল। কুমকনৰা পূৰ্ব কৰ্মৰ নীতি অনুসাৰে নিদ্ৰাত মগ্ন হ'ল। চিপহৌৱে অনেক চোটা কৰিও কুমকনৰাক জগাৰ নোৱাৰিলে। কোনো উপায় নাপাই তেওঁ কুমকনৰাক বশত কৰি

নগৰৰ ফালে লৈ গ'ল। ১৮০০ ॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ আৰু চিপহৌৰ মাজত অবিৰাম যুদ্ধ লাগিয়েই থাকিল। কিন্তু দেৱৰাজে পুষ্পবাণ মাৰি চিপহৌৰ নাকে মুখে মেৰিয়াই তেওঁক অচেতন কৰি পেলালে। ১৮০১ ॥

চিপহৌ বৰষ পৰা বাগৰি পৰিল। দেৱতা বিলাকে চিপহৌক ধৰি বান্ধি নগৰৰ ফালে লৈ গ'ল। ১৮০২ ॥

চিপহৌৰ এনে অৱস্থা হোৱাত ৰাক্ষসবিলাকে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। চিপহৌৰ অৱস্থা দেখি মেখনাতে দেৱৰাজক ক'লে- তুমি মোৰ পিতাক অচেতন কৰি নগৰলৈ টানি আজুৰি আনি বৰ ডাঙৰ কাম কৰিলো বুলি ভাৱিছা। এতিয়া তুমি মোৰ লগত যুদ্ধ কৰা। দেৱৰাজে তেতিয়া ক'লে- তুমি তোমাৰ পিতৃতকৈ অধিক শক্তিশালী নে কি ? ১৮০৩ ॥

চাই থাকোতেই মেখনাতে বাণ বৰিষণ কৰি দেৱতা বিলাকক অচেতন কৰি পেলালে। ৰণ ভূমিৰ পৰা দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ বাহিৰে বাকী সকলোৱেই পলাই উধাও হ'ল। দুয়োজনৰ মাজত ভীষণ সংগ্ৰাম চলি থকা অৱস্থাত এবাৰ মেখনাতে একেজাপে মেঘৰ আঁৰহৈ তুমুলভাৱে বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। মেখনাতে নাগপাশ মাৰি দেৱৰাজক বান্ধি অচেতন কৰি পেলালে। ১৮০৪ ॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ শোচনীয় অৱস্থা দেখি যি বিলাকে চিপহৌক ধৰি লৈ গৈছিল সেই বিলাক দেৱতাই হাহাকাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। মেখনাতে পিতাকক ক'লে- আপুনি চিন্তা নকৰিব, দেৱৰাজক মই নাগ পাশ মাৰি বন্দী কৰি থৈছো। ১৮০৫ ॥

আপুনি এতিয়া মোক আদেশ কৰক যাতে মই দেৱৰাজক লঙ্কালৈ ধৰি বান্ধি লৈ যাব পাৰো। পিতাকৰ অনুমতি পাই মেখনাতে দেৱৰাজক লঙ্কালৈ বন্দী কৰি লৈ গ'ল। ১৮০৬ ॥

চিপহৌৱে চেতন পাই ইন্দ্ৰৰ নন্দন কাননৰ পৰা কল্পতৰু বৃক্ষ আৰু পদুম ফুলৰ বীজ আদি লৈ সৈন্য সামন্ত সহিত নিজ দেশলৈ প্ৰত্যাহ্বৰ্তন কৰিলে। ইন্দ্ৰৰ এনে অৱস্থা দেখি দেৱসমাজত বিষাদৰ ছাঁ পৰিল। দেৱৰাজৰ অনুপস্থিতিত স্বৰ্গৰাজ্যৰ সৌন্দৰ্য্য একেবাৰে নিম্পভ হৈ পৰিল। দেৱতাসকলে অৱশেষত আলোচনা কৰিলে যে ব্ৰহ্মপুৰীৰ ব্ৰহ্মাৰ বাহিৰে এই কাম আনৰ দ্বাৰা নহ'ব। ১৮০৭ ॥

এই বুলি দেৱতাসকলে ব্ৰহ্মপুৰীলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে। ব্ৰহ্মপুৰীতই দেৱতাসকলে সকলো কথা ভাষি পাতি ক'লে। ইন্দ্ৰক মেখনাতে লঙ্কালৈ লৈ গ'ল। আমাৰ জগৎখতিংস ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰি বহুত অনিষ্ট সাধন কৰিলে। এই কথা শুনি ব্ৰহ্মাই বিলম্ব নকৰি স্বৰ্গভূমিলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৮০৮ ॥

চিপহৌৱে আখে বেখে বহুৱাই সেৱা শুদ্ধ কৰিলে আৰু আগমনৰ অভিপ্ৰায় সুধিলে।



ব্রহ্মাই তেতিয়া ক'লে- তোমাক মই সকলো প্রকাৰৰ বৰ প্ৰদান কাৰি সুখে শাস্তিৰে থাকিব নিমিত্তে কৈছিলো। কিন্তু তুমি অকাৰণে দেৱপুৰীৰ দেৱৰাজক তোমাৰ ইয়াত বন্দী কৰি থৈছা। চন্দ্ৰ, সূৰ্য আৰু ইন্দ্ৰক সদায় দেৱ মনুষ্যৰ সুখ দুখৰ বিচাৰ কৰিবৰ অৰ্থে মই ৰাখিছো। ১৮০৯ ॥

ব্রহ্মাৰ কথা শুনি চিপহৌৱে ক'লে- আপুনি মোক যি বৰ প্ৰদান কৰিলে সেই বৰৰ প্ৰভাৱত মই বৰ সুখে সন্তোষে কাল যাপন কৰিছো। কিন্তু পুৰন্দৰে মোক তেওঁৰ ৰাজ্যত বন্দী কৰি থোৱা হৈতুকে মোৰ পুত্ৰ মেখনাতে তাৰ পোটক তুলিবলৈ ইন্দ্ৰক ধৰি নি লঙ্ঘ্যত বন্দী কৰি ৰাখিছে। মোৰ দৰে মোৰ পুত্ৰয়ো অশেষ কঠোৰ সাধনা কৰি উপযুক্ত বৰ লাভ কৰিছে। সেই প্ৰতিকে দেৱৰাজক বন্দী কৰি লঙ্ঘালৈ আনিবলৈ তেওঁ সক্ষম হ'ল। ১৮১০ ॥

ব্রহ্মাই তেতিয়া মেখনাতক মাতি আনি ক'লে- তুমি দেৱৰাজৰ লগত যুদ্ধ কৰি তেওঁক বন্দী কৰি ৰাখিছা। তুমি তোমাৰ অশেষ শক্তিৰ দ্বাৰাই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক জিনাৰ কাৰণে আজিৰ পৰা তোমাৰ নাম মই ইন্দ্ৰজিৎ ৰাখিলো। ১৮১১ ॥

ব্রহ্মাই মেখনাতক সুধিলে- তুমি এতিয়া মোৰ পৰা কি বৰ লাভ কৰিব বিচাৰিছা ? তেতিয়া মেখনাতে ক'লে- মই আপোনাৰ পৰা অমৰণ বৰ লাভ কৰিব বিচাৰো। ব্রহ্মাই ক'লে- এই বৰ প্ৰদান কৰিলে ত্ৰিভুবন একেবাৰে বিনাশ হৈ যাব। ১৮১২ ॥

মই তোমাক আৰ্ণীবাদ কৰিছো যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত তোমাক যাতে কোনেও পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু তোমাৰ পূজাৰ সামগ্ৰীত কিবা প্ৰকাৰে ব্যতিক্ৰম হ'লে তোমাৰ মৃত্যু নিশ্চিত। তুমি এতিয়া দেৱৰাজক মুক্তি দিয়া। ১৮১৩ ॥

ব্রহ্মাৰ আদেশক্ৰমে মেখনাতে দেৱৰাজক মুক্তি দিলে। দেৱৰাজেও ব্রহ্মাক নমস্কাৰ জনাই বিদায় ল'লে। ব্রহ্মাই ইন্দ্ৰসহিত ধীৰে ধীৰে লঙ্ঘাৰ পৰা দ্বৰ্গৰ কালে গমন কৰিলে।

অগ্ৰষ্ট ক'লে- হে ৰাজন লামাঙ ! তোমাক মই হিবিলাক উপদেশ আৰু কাহিনী শুনাই আছো, সেইবিলাক কথা ভালদৰে হৃদয়ভ্ৰম কৰি ল'বা। ১৮১৪ ॥

চিপহৌৱে ভনীয়েক দুপানাবাক সাগৰ তীৰৰ এক বন্য অৱণ্যত সুন্দৰ ভৱন সাজি তাত অনেক ৰাক্ষসৰ সৈতে থাকিবলৈ দিলে। এবাৰ দুপানাবাৰ নাক ৰূপ লাখনাই এটি পেলালে। এনে পৰিস্থিতিত দুপানাবাই সৈ ককায়েক চিপহৌক সকলো ঘটনা সৈ বিৱৰি ক'লে। দুপানাবাৰ কথা মতেই চিপহৌৱে নাংগীতাক হৰণ কৰি নিলে। ১৮১৫ ॥

হে ৰাজন । মোৰ কথাখিনি তুমি সুন্দৰ ভাৱে শুনি যাবা। নাংগীতাই দেৱকন্যাদেৱ ৰূপত পূৰ্বে কল্কীমাৰ্জনা (পৰমহান) পৰ্বতত থাকি বোধিসত্ত্বৰ লগত কিলন জন্মগ্ৰহণ কৰা কঠোৰ ব্ৰত উপাস্য কৰি আছিল। কিন্তু তেওঁৰ উপাস্যত ৰাক্ষসে এমিহি ৰাজ্যত জন্মলৈহি। ১৮১৬ ॥

দেৱকন্যাই পূৰ্বে অধিষ্ঠান কৰি প্ৰতিজ্ঞা কৰা আছিল যে যেতিয়া মোৰ মিলন বোধিসত্ত্বৰ লগত হ'ব তেতিয়া মোৰ সতীত্ব আৰু সত্যতাৰ চিন স্বৰূপে বোধিসত্ত্বই চিপছৌৰ মূৰ কাটি মাটিত পেলাই দিব। দেৱকন্যাৰ এই অভিশাপৰ ফলস্বৰূপেই চিপছৌৱে তোমাৰ হাতত গ্ৰাণ দিব লগাত পৰিল। ১৮১৭ ॥

এইদৰে ঋষিয়ে সকলো কথা বিতংভাৱে লামাঙক বুজাই ক'লে। ৰজা লামাঙে ঋষিৰ উপদেশ আৰু পূৰ্বঘটিত ঘটনা দাঙি ধৰাত বৰ সন্তোষ প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ ঋষিক সেৱা শুশ্ৰূষাৰে দানীয় ফলমূল আদি দান কৰি বিদায় দিলে। ঋষিয়েও পৱিত্ৰ অস্ত্ৰৰেৰে দান কৰা ফলমূল আদি গ্ৰহণ কৰি নিজ বাসস্থান অৰণ্যৰ ফালে খোজ ল'লে। ১৮১৮ ॥

## ॥ সীতাৰ গৰ্ভধাৰণ ॥

লামাঙে পুনৰ অযুঠা ৰাজ্যৰ ৰাজপাটত বহি ৰাজ্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধিৰ কাৰণে অনেক আঁচনি গ্ৰহণ কৰিলে। এইদৰে বহুবছৰ অতিক্ৰম হ'ল। নাংসীতা অস্তঃসত্বা হোৱা পাঁচমাহ পূৰ হ'ল। দৈব্যৰ বিপাক কেতিয়াও অখলে নাযায়। বান্দৰী তাৰাদেৱীয়ে লামাঙক অভিশাপ দিয়া আছিল যে তুমি মোৰ স্বামীক বিনাদোষত বধ কৰি মোক বিধৱা কৰি অনেক আত্মা যন্ত্ৰণা ভোগ কৰালা। মোক যি দৰে তুমি মোৰ স্বামীৰ পৰা বিচ্ছেদ ঘটাই অনেক দুখ ক্ৰেশৰ সম্মুখীন কৰালা তিখ সেইদৰে তুমিও তোমাৰ পত্নীৰ পৰা বিচ্ছেদ ঘটাব ফলত দুখ সাগৰত নিমগ্ন হ'ব লাগিব। যদিও আমি বনত বাস কৰা জন্তু তথাপি আমাৰ গাতো সত্যৰ গ্ৰভাৱ পূৰা মাত্ৰাই আছে। গতিকে এই কৰ্মৰ ফল ভোগ কৰাৰ সময় তোমাৰ ক্ৰমে আহি আছে। ই একেবাৰে ধ্ৰুৱসত্য। ১৮১৯ ॥

## ॥ ধোৱা বৃত্তান্ত ॥

হঠাতে এদিন ৰজা লামাঙ নগৰ পৰিভ্ৰমণ কৰিবৰ কাৰণে ওলাই গ'ল। নগৰৰ এঠাইত এহাল ধোৱা ধুবুনীৰ কাজিয়া শুনিবলৈ পালে। শিৰিয়েকে ঘেণীয়েকক ফলৰ পৰা খেদি উলিয়াই পঠাইছে। ১৮২০ ॥

তেতিয়া শাহয়েকে জোৱায়েকক গালি শপনি পাৰি ক'বলৈ ধৰিলে-তুমি তোমাৰ পত্নীক কি কাৰণে ঘৰৰ পৰা খেদি পঠাইছা ? তাইক তুমি অতি সোনকালে মোৰ ঘৰৰ পৰা দূৰাই আনা। তেতিয়া ধোৱাই ক'লে- মই অযুঠিৰ লামাঙ লহম ব্ৰে লহাৰ বান্ধৱৰ হাতৰ পৰা নাংসীতাক আনি পুনৰ ঘৰতে ৰাখি খোৱাৰ দৰে মোৰ পত্নীকো দূৰাই আনিম। ১৮২১ ॥

মোৰ দ্বাৰা সেই কাম কেতিয়াও সম্ভৱ নহ'ব। লামাঙে নিজ পত্নীক দূৰাই আনি প্ৰহাস কৰাদি মই কেতিয়াও নকৰো। ৰজা লামাঙে এই প্ৰসঙ্গ শুনি ধূষি আহি প্ৰসন্ন হৈ চিহ্ন চাৰকত

নিমগ্ন হ'ল। নাংসীতার লিগিৰী বিলাকে চিপহৌৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি এটা আঁকি দেখুৱাবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। ১৮২২ ॥

নাংসীতাই মাটিত ছবি আঁকি দেখুৱাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু ছবি আঁকি থকা অৱস্থাত লামাঙে আহি পোৱাত লিগিৰীবিলাকে যেনি তেনি আঁতৰি গ'ল। লামাঙে সেই দিনা একো ন'কৈ মনে মনে থাকিল। ১৮২৩ ॥

এদিন বজা লামাঙে ভেণচন ধৰি সন্ধ্যা বেলা নগৰৰ ফালে যোৱাৰ মানস কৰিলে। লামাঙে মনে মনে ভাবিলে বাৰ চৌদ্ধ বছৰ অৰণ্যত বনবাস খাটি আহি এতিয়া আকৌ প্ৰজাৰ সুখ দুখৰ কথা বুজ লবলৈ যাওঁতে মই অপযশ আৰু গ্লানিহে শুনিবলৈ পাইছো। এই বুলি বজা নগৰৰ বাহিৰ ওলাল। ১৮২৪ ॥

### অধ্যায়-৩৩

নগৰত গৈ এটা ঘটনা দেখিলে যে স্বামীয়ে পত্নীক মাৰি কিল্লাই ঘৰৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিছে। কান্দি কাটি মানুহজনী গৈ মাক বাপেকৰ ঘৰ ওলালেগৈ। ইফালে মাক বাপেকে সাৱধান কৰি দিলে- তই আজিৰ পৰা আমাৰ ঘৰলৈ নাহিবি। ১৮২৫ ॥

তোক আমাৰ ঘৰত বাসিব নোৱাৰো। এতিয়াই নি তোৰ প্ৰিয়কৰ ওচৰত গতাই দিয়া হ'ব। তেতিয়া তাইৰ স্বামীয়ে মাত দিলে- তোমালোকে মোক লামাঙ বুলি ভাবিছানে কি ? লামাঙে পৰশুৰুৰ লগত যুদ্ধ কৰি লোকৰ পেলোৱা চোৰা পুনৰ উদ্ধাৰ কৰি আনি ৰাজ্যত সুখে সজ্জাৰে আছেহি। মই হ'লে তেনে লোকৰ দৰে লোক নিন্দাৰ পাত্ৰ হ'ব নিবিচাৰো। জোৱায়েকৰ বক্তব্য শুনি লামাঙ একেবাৰে হতভম্ব হ'ল আৰু তেওঁ অতি অপমান বোধ কৰিলে। ১৮২৬ ॥

লামাঙ নগৰ পৰিত্ৰাণ কৰি আহি ৰাজপ্ৰাসাদত সোমাই নাংসীতাৰ ওচৰত থিয় হ'ল। তেওঁ নাংসীতাক ক'লে- প্ৰিয়ে তুমি এতিয়া অস্তঃসত্বা। তোমাৰ হস্ততো এতিয়া স্বৰ্ণা, ঘিঠা, টেঙা আদি ফলমূল বাবৰ কাৰণে প্ৰৱল ইচ্ছা জন্মিছে। তুমি মোক তোমাৰ ক্ৰমস্বৰ কৰাবিলাক ভাঙি পাতি কোৱা। নাংসীতাই তেতিয়া ক'লে- আমি যেতিয়া কথিব আশ্ৰয়ত আছিলো। ১৮২৭ ॥

তেতিয়া ক্ষম ইচ্ছামতে পেট ভৰাই সকলো প্ৰকাৰৰ ফলমূল খাইছিলো। এতিয়া মোৰ এনে অৱস্থাত ফলমূল বাবৰ কাৰণে প্ৰৱল ইচ্ছা হৈছে। নাংসীতাৰ কথা শুনি লামাঙে ক্ষমতে চিঞ কৰিলে আৰু উচ্চস্বাভাৱে লাৰানাক মাতি আনি ক'লে- তুমি তোমাৰ নবীয়েকক কথিব আশ্ৰয়ত থৈ আহগৈ। ১৮২৮ ॥

॥ সীতা নিৰ্বাসন ॥

লামাঙৰ আদেশক্ৰমে লাখানাই নবৌয়েকক বখত তুলি ঋষিৰ আগ্ৰম পোৱালৈগৈ। ঋষিয়ে নাংসীতাক দেখি সুধিলে- লাখানা তুমি নবৌয়েকক পুনৰ বনলৈ কিয় আনিলা ? তেতিয়া লাখানাই ক'লে- নবৌয়ে আগ্ৰমত থাকি ফলমূল খাবলৈ ইচ্ছা কৰিছে। ১৮২৯॥

তাৰ পাছত লাখানাই নবৌয়েকক ক'লে- তুমি এতিয়া ঋষিৰ আগ্ৰমত থাকি মনৰ ইচ্ছামতে ফলমূল খোৱা। মই পুনৰ আহি তোমাক লৈ যামহি। লাখানাৰ কথা শুনি নাংসীতাই বিলাপ কৰি ক'লে- মই মোৰ সুখ দুখৰ কথা পৰিহাৰ কৰি কেৱল স্বামীৰ সুখৰ নিমিত্তেই সকলো বেজাৰ পাহৰি গৈছিলো। ১৮৩০॥

এতিয়া পুনৰ দুখৰ ওপৰতে দুখ ভোগ কৰিব লাগিব। এইয়া মোৰ কি যে ভাগ্য। মোৰ ভাগ্য সপোনৰ দৰে। মই বসুমতীৰ সন্তান। হে বসুমতী আই ! তুমি মোক ইমান জ্বালা যন্ত্ৰণা দিব নালাগিছিল। চানেক ৰজাই মোক তুলি তালি ডাঙৰ দীঘল কৰিলে। মোৰ ৰূপ লাৱণ্য আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ আভা ভাৰতৰ চাৰিওফালে বিয়পি পৰিল। ১৮৩১॥

ৰজা প্ৰজা সকলোৱেই মোক পত্নীৰূপে পাবলৈ বিচাৰিলে। মোৰ বিবাহৰ নিমিত্তে পিতাই সম্বন্ধৰ আয়োজন কৰিলে। সেই সম্বন্ধৰত যিয়েই হ'বখনুত গুণ লগাব পাৰিব তেৱেইহে মোক পত্নী ৰূপে পাব বুলি পণ কৰিলে। উপস্থিত সভাসদ সকলে হ'বখনুত গুণ লগাব নোৱাৰিলে। মোৰ স্বামীয়েহে গৈ হ'বখনু ভাঙি মোক পত্নীৰূপে গ্ৰহণ কৰিলে। মোৰ পিতায়ে আনন্দ মনেৰে মোক স্বামীৰ কোলাত বহুৱাই দিলে। ১৮৩২॥

তেওঁ পুনৰ ৰজা হোৱাৰ পিছতো মোৰ দুখৰ ৰোজা নকমিল। তেওঁৰ ওচৰত মই কোনো দোষ ক্ৰুটি কৰা নাই। এইয়া মোৰ পূৰ্বকৃত কৰ্ম্মফল বুলি ধৰি লৈছো। তথাপি তেওঁ মোক আকৌ বনবাস দিছে। এইয়াও মোৰ পূৰ্বকৰ্ম্মৰে ফল। নাংসীতাই কান্দি কান্দি ঋষিৰ আগ্ৰমতে কৰ্ম্মফল ভোগ কৰো বুলি থাকিবলৈ ধৰিলে। ১৮৩৩॥

লাখানাই আগ্ৰমৰ পৰা ঘূৰি আহি লামাঙক ক'লে- দাদা। মই নবৌক ঋষিৰ আগ্ৰমত থৈ আহিলো। লামাঙে তেতিয়া ক'লে- তুমি বৰ কষ্ট কৰিলা। লাখানাই দাদাকক নমাজৰ জনাই গুছি গ'ল। ১৮৩৪॥

নাংসীতাই ঋষিৰ আগ্ৰমত থাকোতেই ধৰ্ম্মফল হুমুহুত ভৰিছিল। আগ্ৰমতে নাংসীতাই দুটি বজা সজ্জন জন্ম দিলে। পোনা দুটিক কুকুট ঝাৰটি ডাঙৰ দীঘল কৰিবলৈ ধৰিলে। ডাঙৰটোৰ নাম ছোলা, আৰু সৰুটোৰ নাম কুলা (মৰ জ্বাক কুল)। তেওঁলোক লাহে লাহে ডাঙৰ হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। ১৮৩৫॥

ল'ৰা দুটিয়ে লাহে লাহে মাকৰ পিছে পিছে গৈ অকণ্টৰ মাজত কলমূল বিচাৰিব পৰা

হ'ল। মাকে তেওঁলোকৰ মুখৰ ক্ৰান্তি আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ আভা দেখি নাংসীতাই সকলো দুখ বৈজাৰ পাহৰি গৈছিল। বনৰ আগ্ৰমত থাকোতেই তেওঁলোকৰ যোৱা বছৰ পূৰ হ'ল। তেওঁলোকে অৰণ্যৰ মাজত এখন উদ্যান সৃষ্টি কৰিলে। তাত কল, কুঁহিমাৰ, আৰু বিভিন্ন ফলমূলৰ গছ লগাই তাৰ দ্বাৰাই মাকৰ সৈতে পোহপাল গৈ থাকিল। তেওঁলোকৰ জ্ঞান হ'লত ঋষিকো ফলমূল দান দক্ষিণা কৰিবলৈ ধৰিলে। ঋষিয়েও কুমাৰ দুটিক বিভিন্ন শিক্ষা দীক্ষা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আদিৰ উপযুক্ত শিক্ষা প্ৰদান কৰিলে। শিক্ষা শেষ কৰি তেওঁলোক আগ্ৰমত আনন্দ মনেৰে বাস কৰি থাকিল। ১৮৩৬ ॥

## ॥ ৰামৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ ॥

নাংসীতাক নিৰ্বাসন দিয়াৰ পিছত লামাঙে থিৰেৰে থাকিব নোৱাৰা হ'ল। তথাপি ৰাজকাৰ্যত লাগি থাকি সকলো বেদনা পাহৰিবৰ কাৰণে চোটা কৰিলে। লামাঙৰ মনত এটা ভাৱ উৎপন্ন হ'ল। এই জন্মু দ্বীপত এনে কোনো লোক ওলাবনে যি লামাঙক পৰাস্ত কৰিব পাৰিব। তাৰ প্ৰমাণ চাবৰ কাৰণে পাৰিষদবৰ্গৰ লগত আলোচনা কৰি লামাঙে এটা অশ্বমেধ যজ্ঞ পাতিবৰ কাৰণে সিদ্ধান্ত কৰিলে। ১৮৩৭ ॥

এজন মন্ত্ৰীয়ে ক'লে- আগৰ দিনত কোনো লোকে শক্তি পৰীক্ষাৰ নিমিত্তে অশ্বমেধ যজ্ঞ পাতি ঘোঁৰা এৰি দিয়ে। যি বীৰে সেই ঘোঁৰা ধৰিব তেঁৱেই বিজয়ী হ'ব। লামাঙে মন্ত্ৰীৰ বুদ্ধিৰ শলাগ ল'লে। আৰু ঘোঁৰা সজাই এৰি দিবলৈ আদেশ দিলে। ১৮৩৮ ॥

ৰজাৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি মন্ত্ৰীপৰিষদে ঘোঁৰা আনিলে। সজাই পৰাই ৰথ সহিত পাৰিষদবৰ্গই ৰজাৰ ওচৰত গৈ সেৱা জনাই সকলো কথা বিৱৰি ক'লে। ৰজায়ে পাৰিষদ সকলৰ কামত বিশেষ আনন্দ লাভ কৰিলে। ১৮৩৯ ॥

আদেশ মতে কাম হ'ল। লামাঙে পত্ৰ লিখিলে- “সমস্ত জন্মুদ্বীপৰ বীৰে মোৰ প্ৰতিভা আৰু বীৰত্বত বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিছে। মোক একছত্ৰী ৰজা হিচাবে সকলোৱেই স্বীকাৰ কৰি লৈছে। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ আৰু বৰুণ আদি দেৱতাসকল মোৰ মহত্বত বিশেষভাৱে মুগ্ধ হৈছে। মোৰ তীক্ষ্ণবশত চিপহৌ নিধন হৈছে। ১৮৪০ ॥

কিংতা ৰাজ্যৰ ৰজা পালীমাঙে মোৰ অস্ত্ৰত নিধন হ'ল। ভাৰতৰ কোনো বীৰেই মোৰ সমকক্ষ হ'ব পৰা নাই। জনক নন্দীনা নাংসীতাৰ স্বত্বকত মোৰ প্ৰতিভা সকলোৱেই মুগ্ধ পাইছে। এই জন্মুদ্বীপত মোক নজনা কোনো বীৰ নাই। গতিকে এই অশ্বৰ কপালত যি পত্ৰ লিখি আমি দিয়া হৈছে এই পত্ৰ পঢ়ি যি এই অশ্বমেধৰ ঘোঁৰা ধৰি বান্ধি থাকিব পাৰে আৰু মোৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে' ১৮৪১ ॥

সেই জনেই এই ঘোঁৰা ধৰিব আৰু মোৰ লগত যুদ্ধ কৰিব লাগিব। যদি কিবা প্ৰকাৰে মোৰ

লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ অপাৰগ হয় তেজ্ঞে মোৰ ওচৰত আহি বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। এইদৰে বিনা আৰোহী নোহোৱাকৈ অশ্ব মেলি দিলে। লাখানাক সেনাপতি পাতি আৰু দহ অক্ষৌহিনী সেনা দি ঘোঁৰাৰ পিছে পিছে পঠালে। ১৮৪২ ॥

ঘোঁৰাই কোনো বাধা বিধিনি নামানি বিভিন্ন ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। বিভিন্ন দেশত ৰজা তথা সুনিপুন বীৰে সেই ঘোঁৰা ধৰিবলৈ সক্ষম নহল। বৰঞ্চ সকলোৱে লাখানাৰ ওচৰত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উপটোকন দি বশ্যতা স্বীকাৰ কৰি আপ্যায়িতহে কৰিলে। ১৮৪৩ ॥

## ॥ লৱ কুশৰ যুদ্ধ ॥

ঘোঁৰাটোৱে গৈ বিনা দ্বিধাই এখন ফল মূলৰ বাৰীত সোমাল। সেই সময়ত ছোলাই (লৱ) অকলে ফলৰ বাৰীখন ৰক্ষা কৰি আছিল। ১৮৪৪ ॥

ছোলাই ঘোঁৰাটো ধৰি বান্ধি থ'লে। ঘোঁৰাৰ কপালত লিখি দিয়া পত্ৰখনি আনি পঢ়িলে। মন্তব্য ব্যক্ত কৰিলে- যদি তেওঁ একান্তই একছত্ৰী ৰজা হয়, তেজ্ঞে ঘোঁৰা এৰি দি আনৰ শস্য তথা ফলমূলৰ বাৰী বিলাক কিয় অনিষ্ট কৰাইছে। ১৮৪৫ ॥

যদি একান্তই তেওঁ প্ৰভাৱশালী মহিমামণ্ডিত বীৰ হয় তেজ্ঞে তেওঁ চিপহৌক বধ কৰিছে, পালীমাণ্ডক হত্যা কৰিছে, আৰু অনাহাতেদি আনৰ বাৰীঘৰ ভাঙি ফুৰিছে। ১৮৪৬ ॥

তেজ্ঞে ঠিক আছে, তেনে জন বীৰ পুৰুষক মই নিঃশেষ কৰিম। ময়ো এগৰাকী দেৱীৰে সম্ভান। এই অৰণ্যৰ মাজত অশেষ কষ্ট কৰি ফলমূল লগাই জীৱন ধাৰণ কৰি আছে। এই বুলি কৈয়েই এপাহ সুগন্ধি ফুল ছোলাই নাকত শুঙিবলৈ ধৰিলে। লাখানাই ক'লে- হে স্বৰ্গীয়া কুমাৰ! এই বীৰ পুৰুষৰ ঘোঁৰাটো বান্ধি তোমাৰ কোনো লাভ নাই। ছোলাই তেতিয়া ক'লে- তুমি ধৰ্ম্ম শাস্ত্ৰত মোতকৈ বেছি নিপুণ হ'ব পাৰা, কিন্তু ৰাজনীতিত মোৰ সমান হ'ব নোৱাৰা। ১৮৪৭ ॥

কৃত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম হ'ল যুদ্ধ কৰি নিজ প্ৰতিভা দেখুৱাটো। ৰজাই যুদ্ধ কৰি দেশ জয় কৰে। বহুত ধন সম্পত্তি লাভ কৰিব পাৰে আৰু সকলো সন্মানৰ অধিকাৰী হৈ ইচ্ছাৰ দৰে মহাসুখেৰে থাকে। কিন্তু যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত পৰাজয় বৰণ কৰিলে সেই সকলৰ মান সন্মান আৰু বীৰত্ব ক'ত ? ভৱিষ্যতে সেই কৃত্ৰিয়ৰ সন্মান বা পৰাক্ৰম নাথাকে। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত মৰিব লগা হলেও কৃত্ৰিয় এবাৰহে মৰে। দুবাৰ কেতিয়াও নমৰে। ১৮৪৮ ॥

হে স্বৰ্গীয়া পুত্ৰ, তুমি মোৰ বক্তব্যখিনি ভালদৰে শুনি ল'বা। কিন্তু ছোলাই ঘোঁৰাৰ লেকাম আৰু পত্ৰ খন ধৰিয়েই থাকিল। লাখানাই ঘোঁৰাৰ পিছে পিছে আহি ছোলাক দেখিলেই। ১৮৪৯ ॥

সৈন্যবিলাকে স্বৰ্গীয়া কুমাৰক অনেক গালি শপনি পাবলৈ ধৰিলে- তুমি সাপৰ বিষ কিমান ভয়াবহ এতিয়াও বুজা নাই। সাপৰ লেজত ধৰি তুমি কেতিয়াও বঁচিব বিচাৰিবা। পৃথিৱীৰ

সকলো বজা আৰু বীৰে লামাঙৰ ওচৰত পৰাজয় বৰণ কৰিছে। এনে স্থলত তুমি সামন্ত্য এজন স্বৰ্গ কুমাৰেই ঘোঁৰা ধৰি বাখিছা ? ১৮৫০॥

তুমি লামাঙলৈ অকলো ভয় কৰা নাই। তেনেতে ছোলাই হাতত ধনুশ দাঙিলে ক'লে-  
হেৰ' ঘোঁৰাৰ ঘাঁই কটা দল। তহঁতে মোক সামান্য বুলিয়েই হাঁই উকুৰাই দিৰ বিছাৰিছ। কিন্তু  
সাবধান, ঘোঁৰাৰ ওচৰলৈ তহঁত এখোজো আগ নাবাঢ়িবি। ১৮৫১॥

স্বয়ং যদি দেৱৰাজৰ ঘোঁৰাও হয়, তথাপি মই এৰি দিয়াত নাই। সৈন্যবিলাকে ক'লে-  
বোপা, তোমাৰ মৃত্যু আসন্ন। তেনেতে ছোলাই ধনুশৰ যুৰিলে। লগে লগে অসংখ্য সৈন্যৰ হাত  
ভৰি ভাগি পৰি গ'ল। ১৮৫২॥

বহুতে প্ৰাণৰ ভয়ত গৈ নৈৰ গড়ৰ তলত লুকাই থাকিল। তাৰ ভিতৰত কিছুমান মৰিল।  
কিছুমান সৈন্যই দৌৰ মাৰি গৈ লাখানাক বৰৰ দিলে- আমাৰ ঘোঁৰাই গৈ এখন বাৰীত সোমাই ফল  
আদি ফলমূল খোৱাত বাৰী ৰখিয়াটোৱে আমাৰ সৈন্য বিলাক মাৰি ধাৰাশায়ী কৰি পেলালে।  
১৮৫৩॥

ল'ৰাটো দেখাত স্বৰ্গকুমাৰৰ দৰে। কিন্তু চেহেৰা পাতিয়ে সাইলাৰ আমাৰ বজা লামাঙৰ  
দৰে। সাহস আৰু বলবিক্ৰমও আমাৰ কজাতকৈ কম নহয়। তাৰ বীৰত্বত সকলোৱেই ভয়  
মানিছে। মুখৰ আকৃতি প্ৰায় নাংসীতাৰ দৰে। লাখানাই ততাতৈয়া কৰি সেই ঠাইত গৈ উপস্থিত হ'ল  
আৰু সুধিলে। ১৮৫৪॥

তুমি ক'ব পৰা আহি ইয়াত আহাছি। তুমি কাৰ পুত্ৰ ? দেখাত লামাঙৰ নিচিনা লাগিছে।  
ছোলাই অৰণ্যৰ মাজৰ পৰা যাত লগালে। ১৮৫৫॥

ঘৰৰ বলীক হত্যা কৰিব লগা হ'লেহে আতি বংশৰ কথা সুধিব লাগে। এতিয়া মোৰ বংশ  
আৰু আতি ভাইৰ পৰিচয় দিয়াৰ সময় নাই। যুদ্ধৰ সময়ত আতি কুঁৱৰ পৰিচয়ৰ কোনো প্ৰয়োজন  
নাই। ১৮৫৬॥

পৰিচয় দিয়াটো উচিত নহয়। ছোলাৰ কথা বাস্তৱ পৰা লাখানাই অনুমান কৰিলে  
লামাঙৰ দৰেই সাহসী আৰু পৰাক্ৰমী হ'ব। লাখানাই ধনু তুলি চিহ্ন কৰিলে। ১৮৫৭॥

লামানাই ভাৱি চিন্তি থকাতৈ থাকিল। (ল'ৰ) ছোলাই লাখানায় প্ৰতি বাণ নিক্ষেপ কৰিলে।  
লামানাইও সেই বাণ কাটিবৰ কৰণে বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। সেই বাণৰ আঘাতত ছোলা কাটিত  
ৰাগৰি পৰিল। ১৮৫৮॥

লামানাই ছোলাক দাঙি সি নিজ শিবিৰলৈ লৈ গ'ল। ছোলাক লৈ যোৱাত স্বৰ্গকুমাৰে সৈ  
নাংসীতাক ক'লে- তোমাৰ পুত্ৰ ছোলাই কোনেবা এজন বজাৰ ঘোঁৰা বান্ধি মাৰি মৃত্যু কৰিছিল।

অৱশেষত তেওঁ যুদ্ধত হাৰিলে আৰু বজাই তেওঁক ধৰি বান্ধি লৈ গ'ল। ১৮৫৯ ॥

মাকে তেতিয়া কান্দি কান্দি পুতেকক উদ্দেশ্য কৰি ক'বলৈ ধৰিলে- তোমাকনো কোন বজাই বন্দী কৰি লৈ গ'ল। মইনো এতিয়া এই অটব্য অৰণ্যৰ মাজত কাক লৈ জীয়াই থাকিম। এইদৰে নাংসীতাই বিলাপ কৰিব ধৰিলে। ১৮৬০ ॥

মাকৰ কান্দোন শুনি কুকুশা (কুশ) আহি সুধিলে- কিয় কান্দিছে আপুনি? নাংসীতাই ক'লে- তোমাৰ দাদাৰা ছোলাই কোনোবা বজাৰ ঘোঁৰা বান্ধি ৰখা হৈছে তেওঁক ধৰি বান্ধিলে গ'ল। ১৮৬১ ॥

বজাই আহি ছোলাৰ লগত যুদ্ধ কৰি ছোলাক ধৰি বান্ধি লৈ গ'ল। বৰ্তমান ছোলাৰ অৱস্থা কেনে সেইবিষয়ে ঋষি পুত্ৰসকল মৌন। কেৱল মোক খবৰটোহে দি গ'ল। কুশই তেতিয়া ক'লে- আই, দাদাই উপযুক্ত কোনো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰলৈ যোৱা নাই। সেইকাৰণে তেওঁ ৰণত পৰাজয় বৰণ কৰিলে। গতিকে মই গৈ দাদাক এতিয়াই লৈ আহিমগৈ। ১৮৬২ ॥

পুত্ৰৰ সাহসিকতা দেখি নাংসীতাই ইষ্ট দেৱতাক শ্ৰৱণ কৰি ক'লে- মোৰ সত্যতা আৰু পৱিত্ৰতা যদি একান্তই ইন্দ্ৰৰ কাঁড়ৰ দৰে পোন, তেন্তে মোৰ বাচা গৈ পুনৰ মোৰ কোলালৈ ঘূৰি আহিব। কাৰণ মই মোৰ স্বামীৰ ওচৰত কোনো দিনাই অপৰাধ কৰা নাই। যদিও তেওঁ মোক নিৰ্বাসন দিছে তথাপি তেওঁৰ প্ৰতি মোৰ শ্ৰদ্ধাভক্তি অটুট আছে। ১৮৬৩ ॥

এইদৰে নাংসীতাই কুশৰ হাতত অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ দি আনন্দ মনেৰে আৰ্ণাবাদ প্ৰদান কৰি তেওঁক যুদ্ধলৈ বুলি বিদায় দিলে। তেওঁ আশা ব্যক্ত কৰি ক'লে- যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত মোৰ বাচাই জয় লাভ কৰি যেন অতি সোনকালে ঘূৰি আহে। কুকুশাইও মাকৰ চৰণত প্ৰণিপাত জনাই অৰণ্যৰ ফালে গমন কৰিলে। ১৮৬৪ ॥

কুকুশাই অৰণ্যত গৈ বিপক্ষ দলক দেখি ৰথ ৰাখিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। লাখানাই কুমাৰক ৰখৰ পৰা দেখি তৰহ মানিলে। কুকুশাই ক'লে- মোৰ দাদাক লৈ তোমালোক ক'ত পলাবা ? এই বুলি কৈয়েই কুকুশাই বাণ প্ৰহাৰ কৰি সৈন্য বিলাকক যেনি তেনি বেদাই পঠালে। ১৮৬৫ ॥

ভালেখিনি সৈন্য সেই বাণৰ প্ৰহাৰত নিখন তথা আহত হ'ল। লাখানাই ক'লে- তুমি মোৰ সৈন্য বিলাকক মাখিব লাগা সিজিল। শিৰ্ষক প্ৰাপ্ত কোনো ঘোৰ নাই। তুমি এতিয়াও এটা সামান্য বালক হৈয়ে আছে। লাখানাবৰ কথা শুনি কুকুশাই ক'লে- কোনো এজোপা গছ কাটিলে হ'লে প্ৰথমতে গছ জোপাৰ গুৰিটো নিকা কৰি ল'ব লাগিব। আৰু কোনো এখন দেশ জয় কৰিবলৈ হ'লে প্ৰথমে বাট পদূলি বিলাক ভালদৰে পৰিষ্কাৰ কৰি ল'ব লাগে। তৰ পিছত দেশ আক্ৰমণ কৰিব লাগে। ১৮৬৬ ॥



এই নীতি বচন পূর্ব পুৰুষসকলে কৈ যোৱা হেতুকে মই প্ৰথমতে সৈন্যকণী আৱৰ্জনা বিলাক মোৰ পৰা পৰা আঁতৰাই লৈছো। কুৰুশাৰ কথা শুনি লাখানাই ধনুৰাণ লৈ প্ৰস্তুত হ'ল। হাতৰ বালক এটা সামান্য বালক। গতিকে লাখানাই কেৱল হাতত ধনুৰলৈ অপলক দৃষ্টিৰে তেওঁলৈ চাই থাকিল। ইফালে কুৰুশাই বাণ মাৰি লাখানাত সৰ্বশৰীৰ ক্ষত বিক্ষত কৰি পেলালে। ১৮৬৭ ॥

তেতিয়া লাখানাত ভীষণ ঝং উঠিল। তেজৰে লুটৰি পুটৰি হোৱা সত্ত্বেও লাখানাই নিৰ্ভয় হৈয়ে থাকিল। তেওঁ পাছত বাণ প্ৰহাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহ'ল। পুনৰ কুৰুশাই বৰষ ওপৰত উঠি লাখানাক বাণ মাৰি অচেতন কৰি পেলালে। লাখানাত অচেতন অৱস্থা দেখি বাকী বিলাক সেনা যেনি তেনি পলাই পত্ৰং দিলে। তেনেতে ছোলাই ভায়েকৰ ওচৰলৈ বৰষন লৈ গ'ল। দুয়ো ভাই ককায়ে বৰষন আনন্দ মনেৰে চলাই ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ১৮৬৮ ॥

সৈন্যবিলাকে কোনোমতে প্ৰাণটো লৈ অযুগ্ম নগৰ পালেগৈ। অযুগ্ম ৰাজ্যত গৈ তেওঁলোকে লামাঙক নিবেদন কৰিলে- আপোনাৰ ভায়েক লাখানাক বাণ মাৰি অচেতন কৰি পেলাই থৈছে। আমাৰ ঘোঁৰাই গৈ এখন ফলমূলৰ উদ্যানত সোমাই ফলমূল খোৱাৰ হেতুকে বাৰী ৰখীয়াই ঘোঁৰাটো বান্ধি থ'লে। আমি তাক ঘোঁৰাটো খোজাত সি আমাক খেদি পঠালে। লাখানাই সেই নাবালকৰ লগত যুদ্ধ কৰি তাক বধত তুলি শিৱিবলৈ লৈ আহিছিল। ১৮৬৯ ॥

কিন্তু তাৰ ভায়েকে আহি আমাৰ সৈন্যৰ ওপৰত ৰাণ নিক্ষেপ কৰি সকলোকে একেলগে পৰা মৰিমূৰ কৰি পেলালে। শেহত লাখানাকো অচেতন কৰি পেলালে। আমি কোনোমতে আহি আপোনাৰ খবৰটো দিছোহি। বালক দুটি চেহেৰা পাতি অবিকল আপোনাৰ দৰেই। চাল চলন পৰাক্ৰম আৰু বীৰত্বও খিক আপোনাৰ দৰেই। সিহঁতক আমি দেখি তৰুৰ মানিছিলো। লামাঙে তেতিয়া হাঁহি হাঁহি ক'লে মোৰ ভাইক কোনে নিধন কৰিব পাৰিব ? ১৮৭০ ॥

তোমালোকে সূৰ্যৰ তাপত বিকুল হৈ মোৰ ওচৰত ড্ৰম বকিছাহি। হয়তো বাটত কোনো দেৱভূতে গোৱাৰ কাৰণে তোমালোকে এনেকুৱা প্ৰলাপ বকিছাহি। মই তোমালোকৰ কথাত পতিয়ন যাব নোৱাৰো। কাৰণ মোৰ ভাই লাখানাক কোনো দেৱ দনুৰাই পৰাধ কৰিব নোৱাৰে। লামাঙৰ কথা শুনি সৈন্যবিলাকে কৰাযোৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ১৮৭১ ॥

হে মহাৰাজ ! আপোনাৰ মহিমা মণ্ডিত পৰাক্ৰমত ত্ৰিভূৱন জয়মান। তেনেহলত আমি আপোনাৰ ওচৰত কি প্ৰকাৰে মিছা যাত্ৰিম ? আপোনাৰ ওচৰত মিছাকৈ আমি পাপ সাপৰত ডুবিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাই। আপুনি কিয়াস কৰক। ১৮৭২ ॥

লামাঙৰ মৃত্যু হোৱা নাই। কেৱল বাণৰ ক্ষত অচেতন হৈ পৰি আছে। আপুনি আমাৰ কথাত পতিয়ন যাওঁক। লামাঙে মনে মনে ভাবিলে এওঁলোকৰ কথাই সঁচা হ'ব পাৰে। এই কুল

ভাবি (ভৰত) জাউফাৰাতাক মাতি আনি ক'লে- ভাই লাখানা ৰণত অচেতন হৈ পৰি আছে। তুমি এতিয়া সৈন্য সামন্ত লৈ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ যাব লাগে। এই বুলি কৈ বিপুল সৈন্য বাহিনী লৈ লামাঙে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ গ'ল। সেই যুদ্ধত আনুমান্য আৰু জাউফাৰাতা মহাবীৰেও যোগদান কৰিছিল। তেওঁবিলাকে গৈ দেখিলে যে লাখানা বাণবিন্ধু হৈ পৰি আছে। ১৮৭৩॥

লামাঙে লাখানাৰ মূৰত হাত বুলাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেনেতে ওচৰতে থকা ছোলা আৰু কুকুশা কিশোৰ দুটিৰ ওপৰত লামাঙৰ দৃষ্টি পৰিল। অপলক দৃষ্টিৰে চাই থাকি লামাঙে মাত লগালে - হে অৰণ্যবাসী কুমাৰদ্বয়। তোমালোক কাৰ সন্তান? এই অৰণ্যৰ মাজত কি কাৰণে বাস কৰিছাৱঁক? তোমালোকৰ পৰিচয় অতি সোনকালে দিয়া। লামাঙৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত তেওঁলোকে ক'লে- হে ৰাজন! আমাৰ পিতৃ মাতৃৰ পৰিচয় আমি নিদিওঁ। ১৮৭৪॥

আপুনি আমাক বধ কৰিব খুজিছে, প্ৰথমতে আপুনি আপোনাৰ পৰিচয় দিয়ক। আপোনাৰ পূৰ্ব পুৰুষ কোন আৰু কোন ৰাজ্যৰ ৰজা তাৰহে বিতং পৰিচয় দিব লাগে। আমি দুই ভাই লাগে ভালেই হওঁক বা বেয়াই হওঁক আপোনাৰ শত্ৰু বুলি ধৰি লওঁক। এতিয়া কথাৰ প্ৰয়োজন নাই। যুদ্ধৰ হে প্ৰয়োজন। তেতিয়া লামাঙে ভাবিলে ইহঁত দুটাৰ চেহেৰা মোৰ দৰেই। ১৮৭৫॥

এওঁবিলাক সম্ভৱত: মোৰেই কিবা হ'ব লাগিব। যদি এওঁলোক মোৰ সন্তান হয়, তেন্তে তেওঁলোকক বধ কৰিলে মই দেৱ সমাজত নিন্দাৰ পাত্ৰ হ'ব লাগিব। ভৱিষ্যতে লোক গজ্ঞান হ'ব যে ৰজাই জানি বুজিও নিজ পুত্ৰক বধ কৰিলে। এনে বিলাক কথা চিন্তা ভাবনা কৰি লামাঙে পুনৰ সুধিলে- বাছাইত! তোমালোকৰ পৰিচয় মই জানিব বিচাৰিছোঁ। ১৮৭৬॥

তোমালোকে মই বাৰম্বাৰ সোধা সত্ত্বেও তোমালোকে নিজৰ পৰিচয় নিদিলা। এতিয়া তোমালোকৰ যি ইচ্ছা তাকে কৰিব পাৰাৱঁক। লামাঙৰ কথা শুনি কুমাৰদ্বয়ে নিজৰ ভিতৰতে কথা পাতিলে। ৰজাই চেনেহ প্ৰকাশে আমাক উচিত কথাকে কৈছে। আমি এওঁক বধ কৰা উচিত নহ'ব। এওঁক কেৱল বাণ মাৰি অচেতন কৰি থৈ আমাৰ আইক সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'মগৈ। ১৮৭৭॥

যদি আমাৰ আইয়ে তেওঁক বধ কৰিবলৈ আদেশ দিয়ে, তেন্তে শিহুত বধ কৰিমহঁক। এইবুলি কথাপকখন কৰিয়েই হাতত ধনুশৰলৈ তেওঁলোকে ৰামক গ্ৰহাৰ কৰিলে। একেপাট বাণতে ৰজা মূৰ ঘূৰাই মাটিত ঢলি পৰি গ'ল। ১৮৭৮॥

জাউফাৰাতা আৰু আনুমান্য অচেতন হৈ পৰিল। কুমাৰদ্বয়ে মনে মনে চিন্তা কৰিলে- আমি যে এওঁবিলাকক অচেতন কৰি পেলালো এই কথা আইয়ে বিশ্বাস নকৰিব। গতিকে আমি ৰজাৰ পোচাকটোকে লৈ বোৱা ভাল হ'ব। ১৮৭৯॥

এই বুলি কথি কুমাৰদ্বয় বৰষ ল'ব চাপিল। বৰষত উঠি ৰজাৰ পোচাক আৰু ধনুশ ল'লে।

আনুমান্যকো ধৰি ল'লে। আনুমায়ে মনে মনে ভাবিলে লামাঙে সংসাৰ চক্ৰত অধিকৃত। তেনে  
হুলত আজি সাধাৰণ দুটা বালকৰ হাতত লামাঙে ও পৰাজয় স্বীকাৰ কৰিব লগাত ইহা  
অলপ কথা নহয় ? ময়ো লামাঙৰ দাসহে আজিলৈকে কাৰো ওচৰত পৰাজয় বৰণ কৰা নাই।  
আজি এই অৰণ্যৰ মাজত দুটা শিশুৰ হাতত আমি সকলোৱেই পৰাজিত হ'লো। যি হওঁক, মোক  
বাক ইহঁতে ক'লৈ নিয়ে চোৱা হওঁক। ১৮৮০ ॥

এতিয়া মই ইহঁতৰ লগত কোনো প্ৰতিবাদ নকৰো। তাতপৈ পাই লওঁ। যদি ইহঁত কোনো  
সাধাৰণ মানুহৰ সন্ধান হয়, তেন্তে ঘূৰি আহি বজাক খবৰ দিম। কুমাৰদ্বয়ে আনুমান্যক বৰত তুলি  
মাকৰ ওচৰ পোৱালেগৈ। মাকক গৈ ক'লে- মাতৃ আপোনাৰ আশীৰ্বাদত আমি দুয়ো ককাই ভাইয়ে  
জয় লাভ কৰিলো। ১৮৮১ ॥

এয়া হ'ল আমাক আক্ৰমণ কৰা বজাৰ পোচক আৰু ধনুশৰ। লগতে এটা প্ৰকাণ্ড বীৰ  
বান্দৰ ধৰি লৈ আহিছে। কুমাৰদ্বয়ৰ কথামতে মাকে বাহিৰ ওলাই আহি বজাৰ সাজ পোচক আৰু  
আনুমান্যক দেখিবলৈ পালে। ১৮৮২ ॥

আনুমায়ে নাংসীতাক দেখা পোৱাৰ লগে লগে নতশিৰে প্ৰণাম জনালে। তেতিয়া নাংসীতাক  
হৃদয় উগুলা খুগুলা কৰিব ধৰিলে। এই প্ৰকাণ্ড বান্দৰ আনুমায়ে মোক বহুত সহায় কৰিছিল। নাংসীতাই  
আনুমান্যৰ বন্ধন মুক্ত কৰিবলৈ তৎক্ষণাত আদেশ দিলে। ১৮৮৩ ॥

নাংসীতাই কান্দোনত ছিৰহৈ থাকিব নোৱাৰা হ'ল। তেওঁ ক'লে-হে মোৰ বাচাইত। এই  
পোচক আৰু ধনু তোমালোকৰ পিতৃৰ। আজি তোমালোক পিতৃ হত্যৰ ভাগী হ'লাইক। তোমালোকে  
এতিয়া এই পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত ৰূপে নৰকলোকত তিল তিল কৰি যজ্ঞা ভোগ কৰিব লাগিব। ১৮৮৪ ॥

কুমাৰদ্বয়ে ক'লে- আমি যেতিয়া বুদ্ধ কৰিবলৈ সাজু হৈছিলো, তেতিয়া বজাই আমাৰ  
পূৰ্ব পুৰুষৰ আৰু বংশৰ পৰিচয় সুধিছিল। ১৮৮৫ ॥

আমি অৰণ্যৰ মাজতে জন্ম হৈ ইয়াতেই ডাঙৰ দীঘল হুৱাঁ। গতিকে আমি আমাৰ বংশ  
পৰম্পৰাৰ কথা কেনেকৈ জানিম ? সেই কাৰণে আমি একো উত্তৰ দিব নোৱাৰিলো। আমি আমাৰ  
পৰিচয় দিব নোৱাৰাত বজাই কেৱল আমালৈ চাই হাঁহিহে থাকিল। ১৮৮৬ ॥

আমি চিন্তা কৰিছিলো যে বজাই যদি নিজ পুৰুষ হত্যা কৰিব বিচাৰে তেন্তে আমি আমাৰ  
বংশৰ পৰিচয় দিয়াতো মজল হ'ব। বজাই বাবে বাবে আমাৰ পৰিচয় বিচাৰিছিল। তেওঁ কৈছিল-  
১৮৮৭ ॥

তোমালোকক বাবে বাবে অনুৰোধ কৰা সত্ত্বেও তোমালোকে তোমালোকৰ পৰিচয় দিছিল।  
এতিয়াও তোমালোকৰ ইচ্ছা যি কৰা কৰাইক। মই তোমালোকৰ বিৰুদ্ধে কোনো কথা কৰোঁহে।

তেতিয়া আমি বজাক বাণেৰে প্ৰহাৰ কৰি অচেতন কৰি পেলালো। আৰু তেওঁৰ পোচাকটো খুলি লৈ আহিলো। আমি তেওঁক বধ কৰা নাই। তেওঁলোকৰ কথা শুনি বাণীয়ে পুনৰ কান্দিবলৈ ধৰিলে।

তোমালোকে এতিয়াই ঋষিৰ ওচৰত গৈ সকলো কথা ভাঙি পাতি কোৱাওঁগৈ। লগতে ঋষিক বৰহুলীলৈ লৈ যোৱাহঁক। মাকৰ পৰামৰ্শমতে কুমাৰদ্বয়ে গৈ আশ্ৰমত ঋষিক সকলো কথা ভাঙি পাতি ক’লে- হে গুৰুদেৱ! আমি অজ্ঞানবশত আমাৰ পিতৃ গুৰুক হত্যা কৰিলো। গতিকে আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি আমাৰ পিতৃৰ জীৱন দান দি আমাক এই পাপ সাগৰৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিব লাগে। ১৮৮৯॥

কুমাৰদ্বয়ৰ কথা মতে ঋষিয়ে বিলম্ব নকৰি হাতত শাস্তি পানীলৈ ৰণভূমিত উপস্থিত হ'লগৈ। ৰণভূমিত শাস্তি পানী ছটিয়াই লামাঙ, লাখানা, আনুমাৰ আৰু জাউলৰাভাত তথা সকলোকে সজীৱিত কৰি তুলিলে। সকলোৱেই কমণ্ডলৰ পানী পাই সাৰ পাই উঠি বহিল। ১৮৯০॥

লামাঙে ঋষিক দেখা পাই সাষ্টাঙ্গে প্রণাম জনালে। তেওঁ ঋষিক এই বুলি অনুবোধ কৰিলে-  
হে গুৰু দেৱ ! এই পুত্ৰ দুটি কাৰ, তেওঁলোকৰ সম্পূৰ্ণ পৰিচয় দি মোৰ মনৰ সন্দেহ দূৰ কৰক।  
সিহঁতৰ পিতৃ মাতৃৰ নাম কি ? কি নামে জনাজাত ? সিহঁতৰ পৰাক্ৰম আৰু বীৰত্বত মই একেবাৰে  
আশ্চৰ্যত। ১৮৯১৫

সিহঁতে অৰণ্যৰ মাজত কিয় বাস কৰিব লগাত পৰিছে ? তেতিয়া ৰখিয়ে ক'লে- হে ৰাজন ! এয়া তোমাৰ পূৰ্বজন্মৰ কৰ্মৰ ফলস্বৰূপে এনে অৱস্থাৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়াত পৰিছে।  
১৮৯২॥

তুমি যেতিয়া অরণ্যের মাজে গৈ বীৰ পালীমাণ্ডক বধ করিছিল, তেতিয়া স্বামীৰ শোকত বান্দবী তাৰাই কান্দি কান্দি তোমাক অভিশাপ দিছিল। সেই অভিশাপৰ ফলস্বরূপেই তোমার পৰা নাংসীতা নিবাসিত হ'ব লগীয়াত পৰিল। আৰু সেই অভিশাপৰ ফল তোমালোকে ক্ৰমান্বয়ে ভোগ কৰিব লগাত পৰিছে। ১৮৯৩॥

এই দুটি সন্ধান তোমাৰেই। তোমালোকৰ বিচ্ছেদ হোৱাৰ পিছত মোৰ আগতে নাংগীতাই  
এই দুটি সন্ধান জন্ম দিলে। জেওজৰ নাম হোৱা (মহা) আৰু সৰুজনৰ নাম কুৰুণা (কুশ)।  
যদিও বজা মাথাওক এইদৰে নিত। দুটি পৰিচয় দিলে। ১৮৯৪ ॥

কজা লাগাতো হিমালয়া জলবেগেবে বুড়োটা কলককে নিজ কোলাত আবে বেবে বহুই  
 জগদব চকুলো বোঝাই চুষ কবিলে ণখিলে। কজা কলক নাংসীতঃ প্রতিদ্বিবে বাবে বাবে  
 চুষি কবি তেওঁ ক্যাকুল কবি তুলিলে। যশ যবে কলকচা কবিলে ণখিলে-বিদ্বিবে আদ্য

দুয়োৰে কপালত এনে বিলাক লিখিবদ্ধ কৰা হৈতুকেই এনে কৰণ পৰিস্থিতিৰ সমুখীন হ'ব লাগিব হৈছে। ই যেন এটা সপোনহে। বাক কোঠাচোন, তোমালোকৰ দাবী কেন অৰণ্যত আছে ? ১৮৯৫ ॥

বজা লামাঙৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত কুৰুশাই মাত লগালে- হে মহাবাজ, আমি আপোনাৰ পুত্ৰ নহলেও খবিয়ে এতিয়া পৰিচয় দি গ'ল। আপোনাৰ পুত্ৰ বুলি স্বীকাৰ কৰিলেও জামাৰ জন্ম অৰণ্যৰ মাজতে হৈছে। সুখ দুখৰ মাজেদিয়েই অৰণ্যতে জামাৰ জীৱন পালিত হৈছে। এতিয়া আমি আপোনাৰ ওচৰত কোনো দাবী বা প্ৰতিবাদ কৰাৰ ছল নাই। ১৮৯৬ ॥

কুমাৰদ্বয়ৰ মুখত এনে মাৰ্মিক কথা শুনি বজাৰ দুচকুয়েদি ধাৰাসাৰে চকুপানী ব'বলৈ ধৰিলে। তেওঁ ক'লে- হে মোৰ পুত্ৰদ্বয়, তোমালোক অৰণ্যৰ মাজতে জন্ম হৈ তোমালোকৰ মাৰাৰ লগত থাকি অৰণ্যত লালিত পালিত হৈছা। তোমালোকে সং কৰ্ম আচৰণ কৰি আৰু ধৰ্ম কৰ্ম পালন কৰি জীৱন অতিবাহিত কৰিছা। তোমালোকৰ মাতৃক তোমালোকে সং ভাৱেৰে লালন পালন কৰা হৈতুকে তোমালোকে অপ্ৰিত পৰিলেও অপ্ৰিয়ে দাছ কৰিব নোৱাৰে। ১৮৯৭ ॥

পানীত পৰিলেও পানীয়ে তোমালোকক ডুবাৰ নোৱাৰে। তোমালোকৰ সকলো দুখ কষ্ট দুৰতে বিদূৰ হৈ যাব। সংসাৰত তোমালোকে সুখে পাছৰে জীৱন স্থাপন কৰিব পাৰিবাইক। মৃত্যুৰ শিহ্নত নৰকপ্ৰাণী হ'ব কেতিয়াও নালাগে। কৰ্মই হ'ব তোমালোকৰ পুণ্যস্থান। এইদৰে কৈ বজাই বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৮৯৮ ॥

অৱশেষত বজা লামাঙে শুকক প্ৰশ্ন কৰিলে- হে শুকদেৱ। জামাৰ এই দুখ কোন দিলা আৰু হ'ব ? মোৰ জীৱনকালী কোমল ফুল পাহি ক্ৰমাৱয়ে মৰহি যাব ধৰিছে। আপুনি এতিয়া জল বহিষণ কৰি সেই মৰহি যোৱা ফুল পাহি সংগ্ৰীভিত কৰক। পুনৰ সেই পুষ্প বাজিও নবীন কলিৰ সজাৰ কৰাওঁক। ১৮৯৯ ॥

খবিয়ে ক'লে- হে বাজ্ঞ। এতিয়া হয়তো নাংসীতাক ঘই বুজনি দিলেও নামানিব। তুমি তেওঁক বিনামাৰে নিৰাসন দিলা। তেওঁৰ পাত অকনো দোষ বা ত্ৰুটি নাছিল। নাংসীতাক দুখ নিজেহে উপলব্ধি কৰিছে। যি হওঁক, সকলো কথা নাংসীতাক ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিছে। ১৯০০ ॥

খবিয়ে আৰু ক'লে- ঘই তোমালোকৰ মিলন ঘটাই দি বুলি ক'ব নোৱাৰে। বজাই ক'লে- ঘই ভুলক্ৰমেহে নাংসীতাক নিৰাসন দিছিলো এনে নহয় কিন্তু তেওঁ কলমুলৰ হেপাহ কৰা হৈতুকেহে তেওঁক আপোনাৰ আশ্ৰয়ত বোকাইছিলো। ১৯০১ ॥

তেওঁৰ এতিয়া সন্ধান জন্ম হ'ল যেতিয়া আপুনি অনুভৱ কৰি নাংসীতাক বুজাই বঢ়াই মোৰ লগত কৰিবলৈ পঠাই দিয়ক। ১৯০২ ॥

ঘই এইদৰে তেওঁক কোনো অন্যায় অবিচাৰ কৰেহে। স্বৰূপৰ সোৱণ আৰু ইয়াৰে এই

প্রতিজ্ঞার সাক্ষী হৈ থাকিব। বজা প্রতিজ্ঞাবদ্ধ হোৱা দেখি ঋষিয়ে বজাক লৈ নাংসীতাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লগৈ। বজা লামাঙক দেখি নাংসীতাই বিলাপ কৰি কৰি বজাক নতশিৰে প্ৰণাম জনালেহি।  
১৯০৩॥

## ॥ ৰাম সীতাৰ পুনৰ্মিলন আৰু অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্তন ॥

নাংসীতাই সেৱা জনোৱাত বজাই এষাৰ মাতো মাতিব নোৱাৰিলে। বজাৰ হৃদয়খন কেৱল স্থলে বিচ্ছাদি বিচ্ছিবলৈ ধৰিলে। চকুপানী টুকি টুকি তলমূৰ কৰিয়েই থাকিল। বজাই ক'বলৈ ভাৰাই বিচাৰি নাপালে। বহু সময় পাৰহৈ যোৱাৰ পিছত লামাঙে কান্দি কান্দি সুধিলে- হে মোৰ প্ৰিয় ভাৰ্য্যা, তুমি এই অৰণ্যৰ মাজত মঙ্গলে আছাঁতো ? ১৯০৪॥

আমাৰ ভাগ্যত দুখ ক্ৰেশ আৰু বিবহ ভুগিব লগা আছিল। এতিয়া আমাৰ সকলো দুখ মোচন হ'ল। মোৰ লগত এতিয়া তুমি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি ব'লা। মোৰ ৰাজ্যত যিমান সম্পত্তি হাতী, ঘোঁৰা আদি আছে সকলো তোমাকে অৰ্পণ কৰিম। তোমাক মই মোৰ ৰাজমহিষী পাতিম। তুমি এতিয়া ঘটিত বিবহ বেদনা ত্যাগ কৰা। ১৯০৫॥

তুমি এতিয়া মোৰ লগত ঘৰলৈ ঘূৰি যাব লাগে। এতিয়া তুমি যাবৰ কাৰণে সাজু হোৱা। তেতিয়া নাংসীতাই ক'লে- হে নাথ ! মই আপোনাৰ লগত কেনেকৈ ঘূৰি যাম ? কাৰণ মই হ'লো অপবিত্ৰ। সেই হেতুকে আপুনি মোক অৰণ্যত নিৰাসন দিলে। মোৰ সতীত্ব, চৰিত্ৰ আৰু সত্যতা আদি পাখী লগা কাঁড়ৰ দৰে পোন হোৱা সত্ত্বেও আপুনি মোক বিনা বিচাৰে বনলৈ খেদি পঠালে।  
১৯০৬॥

এই অৰণ্যৰ আগ্ৰমতে মোৰ পুত্ৰ জন্ম হ'ল। এই নাবালক শিশু দুটুকি লৈ মই কিমান কষ্ট, আলা যত্নৰ ভোগ কৰিব লগাত পৰিছে তাৰ সীমা সংখ্যা নাই। আপুনি লোকৰ মিছা অপবাদ শুনি বিনা বিচাৰে মোক ত্যাগ কৰিলে। আপোনাৰ প্রতিজ্ঞা আৰু সত্যবাণী বিলাক অথলৈ গ'ল। মইনো এতিয়া কি সাহসত সৈ আপোনাক সেৱা শুশ্ৰূষা কৰিম ? মোক যেতিয়া চিপহৌৱে হৰণ কৰি লৈ যায়। ১৯০৭॥

তেতিয়া আপুনি বান্ধস কুল ধবংস কৰাৰ সাত দিবাৰ পিছতহে মোক অশোকবনৰ পৰা আনিছিল। তেতিয়াও আপুনি দেৱসমাজক স্নান কৰি অগ্নি পৰীক্ষা কৰি মোক গ্ৰহণ কৰিছিল।  
১৯০৮॥

ভেনে হলত আপুনি মোক নিৰাসন দিলে। অৰণ্যৰ আগ্ৰমত আহি পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰিলো। এতিয়া মই পুনৰ ৰাজ্যত সৈ আপোনাৰ লগত ৰাজভোগ কৰিবৰ কৰণে কৰাওঁ। বান্ধসৰ মাজত থাকোঁতেই মই সিমান কষ্ট ভোগ কৰা নাছিলো। এই আগ্ৰমত শিশু দুটি জন্ম দিলে আৰু যেতিয়া

লালন পালন কৰি সিহঁতক ডাঙৰ দীঘল কৰিলো। আৰু ঋষি পুত্ৰবিলাকে যেতিয়া পিতৃহীন হুলি সিহঁতক আখ্যা দিব ধৰিলে, তেতিয়াৰ পৰাই মোৰ হৃদয় অগ্নিয়ে দহু কবিতা ধৰিছে। দুখ কষ্টৰে সীমা সংখ্যা নায়েই, লোক লজ্জা আৰু অপমানে মোৰ হৃদয় একেবাৰে ভাঙি চূৰমাৰ কৰি পেলাইছে। ১৯০৯॥

গতিকৈ এতিয়া কোন মুৰব্বী আপোনাৰ লগত যাম ? নাংসীতাৰ কথা শুনি লামাঙে ক'লে- হে প্ৰিয়ে ! তুমি অতীতৰ বেদনাদায়ক কথা বিলাক পাছৰি ধোৱা। এইবাৰ মই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছো, যদি কিবা কাৰণত তোমাৰ প্ৰতি অন্যায় বা অবিচাৰ কৰোঁ, তেন্তে দেহতাসকল সাক্ষী থাকিব। মই কৰা দোষ হাতীৰ সমান আৰু মই দাঁতাল হাতীৰ দৰে অন্যায় অবিচাৰৰ পথত ব্ৰতী আছিলো। যি কি নহওঁক, এতিয়া তুমি মোৰ সকলো দোষ ক্ষমা কৰিব লাগে। এইবাৰৰ পৰা যিমানেকি যি নহওঁক, ত্যাগৰ প্ৰশ্ন মই কেতিয়াও নানো। ১৯১০॥

তুমি এতিয়া মোৰ লগত ওলোৱা। আৰু তুমি নিজ হাতে প্ৰজাৰ মাজত ধান দক্ষিণা কৰিবগৈ। তোমাৰ অনুপস্থিতিয়ে ৰাজ্যৰ গ্ৰীৱদ্ধি আৰু সৌন্দৰ্য নোহোৱা কৰিছে। ৰজাই বাবে বাবে প্ৰতিজ্ঞা কৰা সত্ত্বেও নাংসীতাই কেৱল পুনৰ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি নোযোৱাৰ কথাকে ক'বলৈ ধৰিলে। ল'ৰা দুটিক লৈ অৰণ্যৰ মাজতে থকাৰ কথাহে ক'লে। ১৯১১॥

মোৰ ভাগ্যত অৰণ্যই হ'ল মোৰ ৰাজকাৰেঙ। মোৰ ভাগ্যত বিধিয়ে ৰাজভোগ কৰিবলৈ লিখা নাই। বিধিয়ে মোৰ ভাগ্যত সুখ স্বচ্ছন্দ্যৰ কথা লিখা হ'লে হয়তো এনেদৰে স্থালা যন্ত্ৰণা ভোগ কৰিব নালাগিলহেঁতেন। গতিকে অৰণ্যৰ বাহিৰে মোৰ গতি নাই। ১৯১২॥

আপোনাৰ যদি কিবা ক'ব লগা আছে তেন্তে ক'ব পাৰে। কিন্তু মোৰ অনুৰোধক ৰাতে আপুনি কেতিয়াও প্ৰত্যাখ্যান নকৰে। সেই বাবে এই অভাগিনী ক্ষমাৰ ডিঙাবিনী। এই দুখনীক আপুনি অগ্নিত দিয়ে, বধ কৰে, যি কৰে কৰক, সেয়া আপোনাৰ ইচ্ছা। ১৯১৩॥

মই হ'লে কদাপি ৰাজ্যলৈ ঘূৰি নাযাওঁ। ৰামে ক'লে- হে প্ৰিয়ে তুমি এনে ব্যাক প্ৰয়োগ কৰি মোক পুনৰ দুখ সাপকত কিয় পেলাব বিচাৰিছা ? তুমি কেৱল তোমাৰ পুত্ৰকহে দান কৰিছা। আনে কয়- দুখ গলেহে নেজ যায়। এই কথা তুমিতো নজনা নহয় ? গতিকে তুমিও মোৰ লগত সৈ ৰাজকাৰেঙত বহা। ১৯১৪॥

সীতাই ক'লে- আপোনাক মই ল'ৰা দুটি সহিত নগৰলৈকে আগবঢ়াই দিম। নাংসীতাৰ কথা শুনি ঋষিয়ে ক'লে- স্বৰ্ণশাট্ট সন্মত কৰে যে কৰ্মৰ বিপাকে ফল প্ৰদান কৰে। ১৯১৫॥

ভাস্ক চক্ৰই ঘূৰি ঘূৰি কি দৰে দানৰ অধীনত দুখ প্ৰদান কৰে সেইটো নিজ কপালৰ সিন্ধিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। গতিকে তুমি সকলো দুখ বাদ দি নগৰলৈ ৰাভা কৰাই ফল হ'ব। পুৰুষক

কৰ্মৰ বিপাকৰ ফল স্বৰূপে তুমি এনে আলা যন্ত্ৰণাৰ ভাগী হ'লা। এতিয়া সেই বিলাক খণ্ডন হ'ল।  
এতিয়া তুমি নগৰলৈ যোৱাই মঙ্গল। ১৯১৬॥

ৰজা লামাঙে দেৱতাসকলক সাক্ষী কৰি প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈছে যেতিয়া তোমাৰ ভয়ৰ কোনো  
কাৰণ নাই। তুমি এতিয়া পূৰ্বৰঘটিত মাৰ্মিক কাহিনীবিলাক পাহৰি গৈ সেয়া কেৱল কৰ্মৰ বিপাক  
বুলি ভাবি নিজ ৰাজ্যত ৰাজ মইষীৰূপে ৰাজভোগ কৰাওঁগৈ। নাংসীতাই ঋষিৰ সাৰগৰ্ভিত উপদেশ  
শিৰোগত কৰি ৰাজ্যলৈ যোৱাটোকে সিদ্ধান্ত কৰিলে। নাংসীতাই সম্মতি প্ৰকাশ কৰাত ৰজা নথৈ  
আনন্দিত হ'ল। ৰজা ৰাণীয়ে ঋষিক সান্ত্বাসে প্ৰণাম জনালে। এইদৰে পৰম্পৰে বুজাবুজিৰ মাজেদি  
ক্ষমা ভিক্ষা মাগি ৰখত বিৰাজমান হৈ আগমৰ পৰা বিদায় মাগিলে। ১৯১৭॥

লামাঙে পুত্ৰস্বয় তথা নাংসীতাৰ সৈতে ওৰে বাট বাত্বালাপ কৰি গ'ল। ইফালে অযুঠা  
ৰাজ্যত ৰজা লামাঙে পৰিবাৰ সহিত ৰাজকাৰেঙলৈ অহা বুলি যেতিয়া গম পালে, তেতিয়া প্ৰজাই  
পথত তোৰণ নিৰ্মাণ কৰি দুয়ো কাষে কলগুলি, কুঁহিয়াৰ আদি কই অতি বিতোপন কৰি নগৰৰ  
শোভা বঢ়াই তুলিলে। ১৯১৮॥

প্ৰজাই দুয়োকে মঙ্গল উকলি দি আদৰ অভ্যর্থনা কৰি ৰাজভৱনলৈ লৈ গ'ল। সাম্ৰাজ্য ৰজা  
প্ৰজা বিলাকে আহি মঙ্গল উকলি দি বিভিন্ন উপটোকন আগবঢ়াই ৰজা ৰাণীক আপ্যায়িত কৰিবলৈ  
ধৰিলে। লামাঙে ৰাজ্যৰ প্ৰজাৰ সবৰঙ্গীন উন্নতিৰ অৰ্থে অনেক আঁচনি গ্ৰহণ কৰি প্ৰজাৰ মঙ্গল  
কাৰ্য্যত ৰত হ'ল। প্ৰজায়ে অতি আনন্দৰে শাস্ত্ৰিৰে জীৱন ৰূপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯১৯॥

## ॥ শত্ৰুঘ্নৰ মিথিলা যাত্ৰা ॥

এদিনৰ কথা। অৰণ্যত থকা নদীৰ পাৰৰ এজন আগমবাসী ঋষি আহি ৰজাসভাৰ দুৱাৰ  
দলিত উপস্থিত হ'ল। সেই সময়ত লাখানা বিজ্ঞা কৰণত ৰজাৰ ওচৰলৈ গৈছিল। ১৯২০॥

ঋষি দুৱাৰ মুখতে থিয় দি আছে। এই খবৰ গৈ ৰজাৰ কাণত পৰিল। দূতে জনালে- হে  
ৰাজন! আপোনাক লগ পাবৰ কাৰণে এজন ঋষি দ্বাকত উপস্থিত। ৰজাই ততালিকে দূতৰ দ্বাৰাই  
ঋষিক মতাই নিয়ালে। ১৯২১॥

ঋষিয়ে দূতৰ লগত গৈ ৰাজসভাত উপস্থিত হ'ল। ৰজাই ঋষিক প্ৰণাম জনালে। আৰু  
আগমনৰ অভিপ্ৰায় সুধিলে। ১৯২২॥

তেতিয়া চাৰ্গৰ (কাকাৰা) ঋষিয়ে বক্তব্য ক'লে- হে ৰাজন! আপুনি বাক্স কুল ধ্বংস  
কৰি সকলোৰে হৃদয়ত শাস্তিৰ নিজৰা ছেঁৱাইছে আৰু ৰাজ্যৰ প্ৰজাক সকলো সুবিধা দি সন্তুষ্ট  
কৰিছে। আজি মইও আপোনাৰ ওচৰত আগমৰ স্তৰা সা সুৰি। শিচাৰি আহিছো। ১৯২৩॥

হে ৰাজন! আপুনি বানানক দ্বাৰি সকলোকে নিৰ্ভীৰ কৰিলে। তেওঁৰ শিকনৰ শিহন



পৰাই আমি ঋষি মুনি বিলাকেও মনৰ ইচ্ছানুযায়ী তপ সাধনা কৰি আনন্দ লাভ কৰিবলৈ। এতিয়া মই এটা নিবেদন কৰিব বিচাৰো-মুখুলা ৰাজ্যত দশাননৰ দৰে এজন পৰাক্ৰমী ৰজা আছে। তেওঁ ত্ৰেতাযুদ্ধৰ সন্তান, নাম পোলোনা। তেওঁ মহেশ্বৰৰ একান্ত ভক্ত। তেওঁ ভক্তি মিনতিৰ দ্বাৰাই মহাদেৱৰ পৰা এডাল লোহাৰ গদা লাভ কৰিছে। ১৯২৪॥

সেই গদাৰে প্ৰহাৰ কৰি তেওঁ অসংখ্য সেনা নিশাণত কৰিছে। তেওঁক কোনোও পৰাজয় কৰিব পৰা নাই। সি চিপহৌলাহাৰ ভনীয়েক কুমকননোচিৰ সন্তান। ১৯২৫॥

### অধ্যায়-৩৪

তাৰ ভয়ত দেৱ মনুষ্য ত্ৰাহি ত্ৰাহি হ'ব ধৰিছে। চিপহৌৰ দৰে সিয়ো মুখুলা ৰাজ্যত সাৰ্বভৌমত্ব বিস্তাৰ কৰিব ধৰিছে। তাৰ অন্যায় অত্যাচাৰত আমি ঋষি মুনি বিলাকে শান্তিৰে সাধনা মাৰ্গত ক্ৰতী থাকিব পৰা নাই। ১৯২৬॥

গতিকে সেই অশ্ব পাণিষ্ঠক তাৰ পৰা ৰেদাই দেৱ সমাজৰ মাজত শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে। লগতে আক এটা কথা, পাতালপুৰীৰ ৰজা মানখাতা তেওঁ অতি পৰাক্ৰমী। তেওঁ সুৰ্য্যবংশী ৰজা। ১৯২৭॥

এবাৰ তেওঁ ইন্দ্ৰপুৰী আক্ৰমণৰ হেতু গৈছিল। দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই তেওঁৰ ভয়ত দেৱ পুৰী ত্যাগ কৰাৰ কথা চিন্তা কৰি মানখাতাক ক'লে। ১৯২৮॥

তুমি এজন বাহুবলী বীৰ। মুখুলাৰ পোলোনা ৰাক্ষসক আক্ৰমণ কৰিবলৈ কোনোও সাহস কৰা নাই। তেওঁক এৰি তুমি স্বৰ্গৰাজ্য কিয় আক্ৰমণ কৰিছা ? ১৯২৯॥

হয়তো মানখাতাই সেই ৰাক্ষসলৈ ভয় কৰিছে। অন্যথা আমাৰ ইমালৈ কিয় আহিব ? ইন্দ্ৰৰ কথা শুনি মানখাতা লাজে অপমানে অভিবিত হ'ল। ১৯৩০॥

মানখাতাই কাল বিলম্ব নকৰি মুখুলাৰ পোলোনা ৰাক্ষসৰ ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ। মানখাতাই চিন্তা কৰিলে যে পোলোনাক যদি পৰাজয় কৰিব পাৰো তেন্তেই মুখুলা ৰাজ্য অধিকাৰ কৰি শেষত স্বৰ্গ ৰাজ্যও মোৰ অধীনত আনিব পাৰিম। ১৯৩১॥

আকপলকৰা আশাৰ বশবৰ্ত্তী হৈ মানখাতাই পোলোনাক দূতৰ দ্বাৰাই খবৰ দিয়াগৈ। দূতে গৈ পোলোনাক ক'লে- মানখাতাই আপোনাক যুদ্ধৰ কৰণে আহ্বান কৰিছে। এনে আহ্বান শুনি পোলোনাই ৰাজ্যৰ সমস্ত সেনাক যুদ্ধলৈ পাঁচিলে। ১৯৩২॥

সৈন্যবিলাক যুদ্ধৰ কৰণে সাজু হ'ল। তেওঁ বিলাকে হুতত গদা, ধাটী, দা, শেল আদি লৈ যুদ্ধত অক্ৰতীৰ্ণ হ'ল। দুয়োপক্ষৰ মাজত তুমুল যুদ্ধ হ'ল। মানখাতাই বাঘৰদৰে বাঘ কৰিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে দুয়োপক্ষৰ অনেক সৈন্য নিশাণত হ'ল। ১৯৩৩॥

পোলোনাই লোহাৰ গদালৈ প্ৰচণ্ডভাৱে সৈন্যৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। দুয়োগফ্বৰ সেনা লোহাৰ গদাৰ পৰা অগ্নি প্ৰজ্বলিত হোৱাৰ ফলত নিপাত হ'ল। ১৯৩৪ ॥

পোলোনাৰ সন্মুখত টিকিব নোৱাৰি মানখাতাই সৈন্য সহিত যুদ্ধ ভূমিৰ পৰা পলাই গ'ল। গতিকে হে মহাৰাজ ! আপুনি মোৰ কথা ভালদৰে বুজি লওঁক। কাৰণ কিমান সংখ্যক সৈন্যই পোলোনাৰ হাতত প্ৰাণ বিসৰ্জন দিব লগাত পৰিল। ১৯৩৫ ॥

হে ৰাজন ! আপুনি এতিয়া তাৰ কিবা এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। ইয়াকে কৈয়েই ভাৰ্গৱ ঋষিয়ে ৰজাৰ ওচৰৰ পৰা বিদায় ল'লে। ঋষিৰ প্ৰস্থানৰ পিছত শাতাকৰে ক'লে- দাদা ! সেই ৰাক্ষস কুল মই ধ্বংস কৰিম। কেৱল আপুনি আজ্ঞা প্ৰদান কৰক। ১৯৩৬ ॥

শাতাকৰ পৰাক্ৰম আৰু সাহসৰ কথা শুনি লামাঙে ক'লে- যদি তুমি প্ৰকৃততে ৰাক্ষসক বধ কৰিব পাৰা তেন্তে তোমাক সমস্ত মুখুলা ৰাজ্যৰ অধীশ্বৰ পাতিম। মই তোমাক আদেশ কৰিছো সিহঁতক গৈ তুমি নিষন কৰা। ১৯৩৭ ॥

লামাঙৰ আদেশক্ৰমে শাতাকৰে অগণন সেনা লৈ লগত হাতী, ঘোঁৰা, ৰথ আদি লৈ মুখুলালৈ বুলি যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। শাতাকৰে গৈ যমুনা নদীৰ তীৰ পালে। যমুনাৰ তীৰত গৈ ঋষিৰ আশ্ৰম পাই ঋষিক প্ৰণাম জনালে। আৰু ঋষিক সবিশেষ জনালে। ১৯৩৮ ॥

তেওঁ এৰাতি আশ্ৰমতে কটালে। ঋষিক ফলমূল আদি দান কৰি আপ্যায়িত কৰিলে। ঋষিয়ে দানীয় বস্তু গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত শাতাকৰে ঋষিক সুধিলে। ১৯৩৯ ॥

হে ঋষিবৰ ! এই ৰাক্ষস পোলোনাক কি উপায়েৰে বধ কৰা যায় ? তেতিয়া ঋষিয়ে ক'লে- হে শ্ৰদ্ধাভাজন শাতাক, তেওঁক মৰাৰ উপায় তেন্তে একমন্ত মনে শুনি লোৱা। ৰাক্ষস পোলোনাই মহেশ্বৰৰ পৰা লোহাৰ গদা লাভ কৰিছে। সেই গদাক তেওঁ অনেক পূজা পাতল কৰি থাকে। আৰু পূজাৰ পিছত ভোজন আদি কৰি সুখে সজ্জাৰে নিৰ্ভীক্ৰমে থাকে। যেতিয়া তেওঁ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হয় তেতিয়া সেই গদাৰ সন্মুখত কোনেও টিকিব নোৱাৰে। ১৯৪০ ॥

সেই গদাৰ প্ৰভাৱত সি সহজে যি কোনো আক্ৰমণৰ পৰা বাচি আহে। যদিহে যি কোনো উপায়েৰে তাৰ পূজাৰ আগত পূজাৰ সামগ্ৰী বিলাক নষ্ট কৰিব পৰা যায়, তেন্তে তাৰ আৰু গদাই কোনোপধ্যে কাম নকৰিব। যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত তাৰ বিৰুদ্ধতা আহিব। পূজাৰ সামগ্ৰী নষ্ট হোৱাৰ লগে লগে তাৰ গদাৰ মহত্ব একেবাৰে নাথাকিব। তেতিয়া পোলোনা ৰাক্ষস নিশ্চয় হৈ যাব আৰু তাৰ বল শক্তি একেবাৰে হ্ৰাস পাব। লগে লগে গদা মহেশ্বৰৰ ওচৰলৈ গুচি যাব। এয়ে হ'ল পোলোনাৰ লোহাৰ গদাৰ মাহাত্ম্য। ১৯৪১ ॥

গতিকে তুমি মোৰ কথা ভালদৰে উললি কৰিছা। ঋষিৰ পৰামৰ্শ শুনি শাতাকৰে

নদীৰ পাৰত আহি ভৰা গুণা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৪২ ॥

শাতাকৰে সেনাবিলাকক আদেশ দিলে- তোমালোকে গৈ পোলোনা ৰাফ্‌সৰ পূজাৰ সামগ্ৰী বিলাক নষ্ট কৰি আহাঁহক। ১৯৪৩ ॥

পূজাৰ সামগ্ৰী নষ্ট হোৱাত শাতাকৰে বৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰিলে। লগে লগে তেওঁ বিপুল সেনাবাহিনী লৈ মুখুলাভিমুখে যুদ্ধ যাত্ৰা কৰিলে। এই বিলাক দেখি ৰাফ্‌স সেনাবিলাকে হৈ চৈ লগাবলৈ ধৰিলে। শাতাকৰে ক'লে- মই অযুঠা ৰাজ্যৰ ৰজা লামাঙৰ ভায়েক। এতিয়া তোমালোকৰ লগত যুদ্ধ কৰিম। ১৯৪৫ ॥

শাতাকৰ তৰ্জন গৰ্জন শুনি ৰাফ্‌স সেনা বিলাকে গৈ পোলোনাৰ খবৰ দিলে। পোলোনাহি লগে লগে গৰ্জি উঠিল- সাধাৰণ অযুঠাৰ মনুষ্যৰ ইমান সাহ। এই বুলি পোলোনাহি ৰাফ্‌স সেনাবিলাকক যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হ'বলৈ নিৰ্দেশ দিলে। ১৯৪৬ ॥

পোলোনা পূজাৰ বেদীত বহিল। ইফালে দেখিলে যে পূজাৰ সামগ্ৰী একোৱেই নাই। কি হ'ল ? পোলোনাৰ অৱস্থা একেবাৰে কাহিল হৈ গ'ল। কাৰণ তেওঁৰ আৰু পূজাৰ কাম কোনোমতেই নহ'ব। ক্ষোভত অগ্নিমূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰি তেওঁ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰলৈ গদালৈ ওলাই গ'ল। ১৯৪৭ ॥

যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত পোলোনাহি অযুঠা বাসী মনুষ্যসকলক গৰ্জি উঠিল- তইতে কেন সাহসত আহি মোৰ সন্মুখত থিয় দিছহি ? এতিয়া তইতৰ প্ৰত্যেককে হত্যা কৰি মই মোৰ উৰ পূৰ্ত্তি কৰিম। ১৯৪৮ ॥

পোলোনাহি ৰাফ্‌স সেনাবিলাকক মনুষ্য সেনাবিলাকৰ ওপৰত অপৰাধ পৰিবলৈ আদেশ দিলে। ৰাফ্‌স সেনাবিলাকে হাতত দা, যাঠি, শেল আদিলৈ মনুষ্যবিলাকক প্ৰচণ্ডভাৱে আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৪৯ ॥

মনুষ্যৰ গোছ পাই আৰু কেঁচা তেজ মন্ত্ৰহৰ লোভত ৰাফ্‌স বিলাকৰ জিভাৰ পানী ব'বলৈ ধৰিলে। সিহঁতে প্ৰাণে পণে শত্ৰুগণক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৫০ ॥

বুদ্ধিমত শাতাকৰে মনুষ্য সেনাবিলাকক ৰাফ্‌সৰ ওপৰত আক্ৰমণ কৰিবলৈ ক'লে আৰু নিজে বাণ বৰিষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৫১ ॥

ৰাফ্‌স সেনাবিলাকে মনুষ্য সেনাৰ আক্ৰমণৰ সোৱাৰি জিৱিকি পলাল। দুয়ো পক্ষৰ তুমুল যুদ্ধৰ পৰিণাম স্বৰূপে আকাশ কতাহ নিৰাশিত হৈ উঠিল। দুইও ওপৰত দুয়োপক্ষৰ যাজ্ঞাত ভীষণ যুদ্ধ। ১৯৫২ ॥

পোলোনাহি অৱশেষত ক'লে- এইবাৰ তইতৰ কোনোমতে বন্ধ নহ'ব। মোৰ এই দুৰ্ভাগ্য যিমামণ্ডিত প্ৰমাণ প্ৰস্তাবে সকলোকে বন্দপূৰ্ণ বৰ্ণন কৰাৰ। এই বুলি অলপ সময় পৰা তাল দুই

সেনাৰ মাজলৈ দলিয়াই দিলে। ১৯৫৩॥

পোলোনাই গদাৰ মহতু আগবদৰেই আছে বুলি মনতে আশা পুহি ৰাখিছিল। গতিকে গদাৰ পৰা অগ্নি প্ৰজ্জ্বলিত হৈ সকলো ভষ্ম কৰি পেলাব বুলি ভাবিছিল। কিন্তু শত্ৰুসেনাৰ ওচৰত গদা পেলাই দিয়া সত্ত্বেও গদাই কোনো কাম নকৰাত পোলোনা মহা চিন্তাত পৰিল। ১৯৫৪॥

পোলোনা মহা চিন্তা সাগৰত পৰি থকা অৱস্থাতে শাতাকৰে তৃষিত বাণ পোলোনাৰ ওপৰত নিষ্ক্ষেপ কৰিলে। চাই থাকোতেই মুশলখাৰেৰে বতাহ বৰষুণ দিবলৈ ধৰিলে। সমস্ত আকাশ ক'লা ডাৱৰে ঢাকি পেলালে। মেঘে গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯৫৫॥

পৃথিৱীত মুঠৰ ওপৰত মহা প্ৰলয়ৰ সৃষ্টি হোৱা দি হ'ল। এনে স্থিতিত ব্ৰহ্মা স্বয়ং নামি আহিল। শাতাকৰে তীক্ষ্ণ তৃষিত বাণ প্ৰহাৰ কৰি পোলোনাক নিধন কৰিবই আৰু চেষ্টাৰো কোনো ক্ৰটি কৰা নাই। ১৯৫৬॥

যিমান বিলাক ৰাক্ষস আছে সিমান বিলাকক নিধন কৰিব। ব্ৰহ্মা আদি কৰি দেৱ সমাজত যিমান দেৱন্ত জাছিল সকলোৱেই শাতাকক সাধুবাদ জ্ঞাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই যুদ্ধ চাবৰ নিমিত্তে ত্ৰিভুবনৰ সকলো দেৱতা আহি তাত সমবেত হৈছিল। ১৯৫৭॥

শাতাকৰে বাণ নিষ্ক্ষেপ কৰিলে। যাৰ প্ৰভাৱত ৰাক্ষস সেনাবিলাক ভয়ত আতুৰাই পৰিল। ইফালে তৃষিত বাণে পোলোনাৰ প্ৰাণ বায়ু শেষ কৰি দিলে। ১৯৫৮॥

পোলোনাৰ মৃত্যুৰ বাতৰিয়ে দেৱ সমাজত আনন্দৰ পাৰাৱৰ্ষ্য নোহোৱা কৰিলে। অযুঠাবাসীয়ে হাত চাপৰি মাৰি আনন্দ উৎসৱ কৰিলে। শাতাকক সকলোৱেই সাধুবাদ দিলে। ১৯৫৯॥

পোলোনাৰ মৃত্যুৰ পিছত ৰাক্ষস বিলাকে গৈ পুলা যক্ষক খবৰ দিলে। পুলাযক্ষই অনেক সৈন্য সামন্ত লৈ তথা উপটোকন আদিৰে আহি শাতাকৰ লগত যিহ্নতা হাপন কৰিলে। আৰু তেওঁৰ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰিলে। ১৯৬০॥

পুলাযক্ষই ক'লে- আমাৰ সৰ্ব্ব গ'ল। এতিয়া আপুনি মুখুলা ৰাজ্যৰ ৰাজসিংহাসন গ্ৰহণ কৰি ৰাজকাৰ্য চলাব লাগে। মই আজিয়েই ৰাজ্যচাৰ আশেপাৰে ওপৰত অৰ্পণ কৰিলো। ১৯৬১॥

শাতাকৰে ভেতিয়া ক'লে- হে মোৰ মৰমৰ পাৰিষদবৰ্গ। মই এতিয়া সৈ মোৰ দাদাক সকলো খবৰ দিবগৈ লাগিব। তেওঁ আদেশ কৰিলেহেঁতৈ মই ৰাজসভাত বহিব পাৰিম। এই বুলি কৈয়েই শাতাকৰে সৈন্য সামন্ত লৈ অযুঠালৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৯৬২॥

তেওঁৰ লগত ৰাক্ষস সেনাবিলাকেও যাত্ৰা কৰিলে। শাতাকৰে ৰাক্ষস বিলাকৰ পৰা বিদায় লৈ বাওঁতে ৰাক্ষস পাৰিষদবৰ্গ ও শাতাকৰ লগত আছিল। ১৯৬৩॥

ৰাক্ষস সেনাবিলাকে হস্তন্ত্ৰ ঢোল, পেঞ্চ, কঁই, নেক্ৰা আদিয়ে বিপুল অস্ত্ৰশস্ত্ৰৰে

যাত্রা কৰিছিল। ১৯৬৪ ॥

তেওঁলোক সমদলে আহি যমুনা তীৰৰ স্বৰ্গৰ আগ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে। স্বৰ্গৰ কৰবোৰে প্ৰণাম জনাই যুদ্ধৰ সকলো কাহিনী বিতংভাৱে জনাই সুখী কৰিলে। ১৯৬৫ ॥

শাতাকৰ পৰাক্ৰম আৰু বীৰত্বত স্বৰ্গৰ পৰম সজ্জাৰ লাভ কৰি শাতাকক আৰ্হুৰাজ জ্ঞাপন কৰিলে। শাতাকৰে বাতিটো কটাই পুনৰ সমদলে অযুঠালৈ যাত্রা কৰিলে। ১৯৬৬ ॥

অযুঠা পাই শাতাকৰে কেনেকৈ পোলোনাৰ মৃত্যু ঘটালে আৰু স্বৰ্গৰ ওচৰত কি প্ৰকাৰে আগ্ৰহলৈ পৰামৰ্শ আদি কৰি মুখুলালৈ গ'ল সেই সকলো কথা ক'লে। ১৯৬৭ ॥

স্বৰ্গৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি আমি পোলোনাৰ পূজাৰ সামগ্ৰী বিলাক নষ্ট কৰিলো। অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আদি বিনষ্ট কৰি মুখুলা ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰা হ'ল। আমি আক্ৰমণ কৰাত ৰাক্ষস বিলাকেও আমাৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিছিল। ১৯৬৮ ॥

যুদ্ধ ভূমিত ৰাক্ষসৰ সেনা বৰবুণ পৰাদি পৰিছিল। আমাৰ সৈন্যই কোনোমতে পিছ হুহুৰি নগৈছিল। ৰাক্ষস সেনাক ঠেলি নগৰৰ মাজ মজিয়া পোৱাইছিল। বণ ভূমিৰ হুলাহুলে আকাশ কতাহ নিনাদিত কৰিছিল। দেৱতাসকলে এই যুদ্ধ চাবৰ কাৰণে স্বৰ্গৰ পৰা নামি আহি বণভূমিত যুদ্ধ হোৱা চাইছিলহি। ১৯৬৯ ॥

ৰাক্ষস বিলাকে গ্ৰাণে গ্ৰাণে আমাৰ লগত যুদ্ধ কৰিছিল। আমাৰ সৈন্যবিলাকেও গছৰ ডাল, যাঠি, টোকেন, জোং, শেল আদিলৈ ৰাক্ষস বিলাকক মাৰি খাটোৱা কৰিছিল। ১৯৭০ ॥

দুয়ো পক্ষৰ বণৰ কলহৰূপে বণ ভূমিত শোপিতৰ ধাৰা বৈ গৈছিল। বণজনাৰ কোলাহলে সমস্ত ৰাজ্য কঁপাই তুলিছিল। ১৯৭১ ॥

পোলোনাৰ লোহাৰ পদালৈ মোক যদি আহিছিল। কিন্তু মোৰ তুষ্টিত বাণৰ প্ৰস্ফুটত ঠাওনি নাপাই সকলোৱে যেনি তেনি পলাবলৈ ধৰিলে। শেকত তুষ্টিত বাণৰ সহস্ৰত পোলোনাৰ জীৱন লীলা শেষ কৰি গেলালে। ১৯৭২ ॥

কিন্তু পোলোনাৰ উদ্দেশ্য আছিল মহাদেৱ প্ৰদত্ত লোহাৰ গদা আমাৰ মাজত পেলাই সকলোকে ভয়ীভূত কৰা। সি কৰা সকলো চেষ্টা মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতেই ব্যৰ্থ হৈ গ'ল। ১৯৭৩ ॥

এইদৰে বজা লামান্তৰ আগত শাতাকৰে মুখুলা ৰাজ্যত ফেৰা যুদ্ধৰ বৰ্ণনা বিতংভাৱে দাঙি ধৰিলে। সকলোৱেই আনন্দত উত্তৰণ হ'ল। শেকত লামান্তে এক মহান উৎসৱ আয়োজন কৰিবলৈ ক'লে। সেই উৎসৱত জাউলৰাজ্য, লামানা, পাৰ্বতী, পুৰোহিতবৰ্গ আৰু শাতাকক আৰ্হুৰাজ প্ৰদান কৰিবলৈ আদেশ দিলে। ১৯৭৪ ॥

লামান্তৰ আগপত্ৰক প্ৰজাবৰ্গই বিশেষ উৎসৱৰূপে উৎসৱ আয়োজন কৰিছিল। শাতাকক

লগত অহা ৰাফ্‌স বিলাকেও সেই উৎসৱত আহি সহযোগ কৰিলে। সাতদিন সাতৰাতি একাদিক্ৰমে ঢোল, তাল, মৃদঙ্গ, বাঁহী, বীণ বজাই উৎসৱ ভূমি নিনাদিত কৰি তুলিলে। সেই উৎসৱত পাৰিষদবৰ্গ তথা পুৰোহিত বৰ্গই শাতাকৰ মঙ্গল কামনা কৰিলে। ১৯৭৫ ॥

সেই উৎসৱ শেষ হোৱাৰ পিছত ৰজা লামাঙে শাতাকক মুখুলা ৰাজ্যৰ ৰজা পাতিলে। উৎসৱত যোগদান কৰা দেশ বিদেশৰ লোকক উপযুক্ত পুৰস্কাৰ দি বিদায় দিলে। ১৯৭৬ ॥

জাউফাৰাতাক (ভৰত) এখন দেশৰ ৰজা পাতিলে। লাখানা (লক্ষণ) কো এখন ৰাজ্য দি ৰজা পাতি দিলে। আটাইকেইজন ককাই ভাইৰ মাজত ধন, সোণ, সম্পত্তি তথা লিগিৰা লিকচৌ সহিত সুখে সজোষেৰে থাকিবৰ নিমিত্তে সকলো ব্যৱস্থা কৰি দিলে। ১৯৭৭ ॥

জেষ্ঠ পুত্ৰ ছোলা (লৱ)ক ৰাজ্যৰ যুৱৰাজ পাতিলে। লগত অনেক ধন সম্পত্তি অলঙ্কাৰেৰে বিভূষিত কৰিলে। কনিষ্ঠ পুত্ৰ কুকশা (কুশ)ক ককায়েকক সহায় কৰিবৰ কাৰণে প্ৰধান সেনাপতি পাতি দিলে। বাকী অন্যান্য যিমান বিলাক ইষ্ট কুটুম্ব দূৰ দূৰণিৰ যাত্ৰী আছিল সেই বিলাককো মনোগ্ৰাহী পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰি বিদায় দিলে। ১৯৭৮ ॥

উৎসৱত অগণন লোকৰ সমাবেশ হৈছিল। আলহী অতিথি বিলাকে যেতিয়া বিদায় লৈছিল তেতিয়া সিবিলাকৰ ভৰিৰ ধূলিৰে সমস্ত ৰাজ্য ধূলিময় হৈছিল। এনেদৰে অনুমান হৈছিল যেন ডাৱৰৰাহে সৃষ্টি হৈছিল। ১৯৭৯ ॥

অৱশেষত ৰজা লামাঙে নিজ পুত্ৰদ্বয়ক ৰাজ্যৰ নীতি নিয়মৰ শিক্ষা আৰু নীতি উপদেশ দিবলৈ ধৰিলে -

দেশৰ ৰজা বা নেতা হ'বলৈ হ'লে হৃদয় সদায় পবিত্ৰ হ'ব লাগে।

ধৰ্মৰ প্ৰতি অটল বিশ্বাস ৰাখিব লাগে।

ৰজাৰ ধৰ্ম ৰক্ষা কৰি ৰাজ্য কাৰ্য কৰিব লাগে।

লোভ মোহৰ প্ৰতি ধ্যান দিব নালাগে।

পঞ্চাঙ্গীলৰ নীতি নিয়মবিলাক আখৰে আখৰে পালন কৰিব লাগে। ১৯৮০ ॥

ৰজা লামাঙে ক'লে- মই তোমালোকক যিমান বিলাক নীতি নিয়ম আৰু উপদেশ প্ৰদান কৰিলো সেই নীতি নিয়ম অনুসাৰে কাম কৰিবা। তোমালোকে সকলোৰে পৰা আদৰ সন্মান লাভ কৰিবাইক। দেশ উন্নতিৰ পথত আগুৱাই যাব আৰু তোমালোকে পুৰুষ হ'বাইক। ১৯৮১ ॥

পণ্ডিতকো তোমালোকে প্ৰজাবৰ্গক সদায় ধৰ্ম আৰু দৰ্শনৰ দৃষ্টিৰে পৰিচালনা কৰিবা। ৰজা লামাঙে পুত্ৰদ্বয়ক বহুমূলীয়া সাক্ষাৎ নীতি শিক্ষা প্ৰদান কৰি নিজ পত্নী নাংসীতৰ লগত মহাসুখেৰে কাল কটাবলৈ ধৰিলে। এইদৰে লামাঙে স্বজাৰ স্বজাৰ ৰক্ষা কৰি অতিবাহিত কৰি বৃদ্ধ অৱস্থা

প্ৰাপ্ত হৈ এই সংসাৰৰ পৰা বিদায় ল'লে। মৃত্যুৰ পিছত স্বৰ্গধামত গৈ অনেক পুণ্যকৰ্ম লিকচৌ লৈ অপেশুৰী সহিত মহাসুখত থাকিব ধৰিলে। ১৯৮২ ॥

ৰজা লামাঙৰ মৃত্যুৰ পিছত দুয়ো কুমাৰক মন্ত্ৰী পৰিষদে ৰাজ্যাভাৰ নিয়মানুসাৰে অৰ্পণ কৰিলে। কুমাৰদ্বয়ে ৰাজসিংহাসনত আৰোহণ কৰি শিল্পকৰ ধৰ্মোদ্যোগ নীতি নিয়ম অনুসৰি ৰাজ্য পৰিচালনা কৰিবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত তেওঁবিলাকেও ইহলীলা সম্বৰণ কৰিলে। ১৯৮৩ ॥

লামাঙৰ পিছত অযুঠা ৰাজ্যত সাতজন ৰজাই ক্ৰমাগত মহাসুখ আৰু প্ৰকৃত ৰাজনীতিৰ মাজেদি ৰাজ্যাশাসন কৰিছিল। তেওঁ বিলাকৰ পিছত অযুঠা ৰাজ্য ক্ৰমান্বয়ে পথাৰত পৰিণত হ'ল। ভগৱান বুদ্ধই এইদৰে সমাজৰ আগত লামাঙৰ পূৰ্বকাহিনী বিলাক ধৰ্মোদ্যোগ কৰি শুনালে। ১৯৮৪ ॥

হে মোৰ প্ৰিয় শিষ্যবৃন্দ। আৰু মোৰ মৰমৰ দেৱ মনুষ্যগণ। মই তোমালোকক দশ অৱতাৰৰ শ্ৰেষ্ঠ জনৰ জীৱন বৃত্তান্ত কৈ শুনালো। সুদূৰ ভৱিষ্যতে সেই জনেই ধৰ্মচাকাত্ৰ নামে আৱিৰ্ভাৱ হৈ দেৱ মনুষ্যক উদ্ধাৰ কৰিব। ১৯৮৫ ॥

এই অমৃত সাৰগৰ্ভিত বাণী ভগৱান বুদ্ধই 'সূত্ৰপিটক'ৰ অষ্টম স্কন্ধত বৰ্ণনাৰ পৰা আনি দেৱ মনুষ্য আৰু প্ৰিয় শিষ্যসকলৰ আগত পুৰাতনপুৰাতনকৈ কৈছিল। তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য আনন্দ, ভিক্কু সংঘ আৰু দেৱ মনুষ্যগণে অতি আগ্ৰহেৰে সোধাৰ কাৰণে ভগৱান বুদ্ধই সেই অতীত কাহিনী ব্যাখ্যা কৰি শুনালে। ১৯৮৬ ॥

তোমালোকে এই বোধিসত্ত্বৰ কথা আৰু কাহিনী বিলাক ভালদৰে হৃদয়ভ্ৰম কৰি ল'বাহঁক। এই বোধিসত্ত্বই পুনৰ ভগৱান বুদ্ধৰূপে অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰি দেৱ মনুষ্যৰ পথ সুগম কৰি তুলিব আৰু মুক্তিৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিব। ভগৱান বুদ্ধই লামাঙৰ জন্ম যন্ত্ৰণা ভিক্কু সংঘৰ আগত ব্যাখ্যা কৰাত ভিক্কু সংঘই সাধুৰূপে জ্ঞাপন কৰিলে। দেৱ মনুষ্য আৰু ভিক্কু সংঘই অপাৰ আনন্দ লাভ কৰিলে। আৰু সমগ্ৰে বুদ্ধৰ জন্মৰ বাণী বিলাকৰ প্ৰতি আনুগত্য প্ৰকাশ কৰিলে। ১৯৮৭ ॥

### অধ্যায়-৩৫

“বুদ্ধং শৰণং গচ্ছামি”

“বন্দ্যং শৰণং গচ্ছামি”

“সংঘং শৰণং গচ্ছামি”

- সমাপ্ত -

## সন্দৰ্ভ গ্ৰন্থৰ সূচী

- ১। নাৰায়ণপুৰ বৰ খাম্টি গাঁৱৰ বৌদ্ধ বিহাৰত সংৰক্ষিত লিখ্ বৈশাখী নামৰ পাণ্ডুলিপি।
- ২। ড° নেওগ, মহেশ্বৰ- খাম্টি অসমৰ জনজাতি।
- ৩। ড° কৌণ্ডিন্য, ডিব্ৰু- 'খাম্টি ৰামায়ণ পৰিচয়', বিহাৰ, পৰিষদ পত্ৰিকা (হিন্দী) পাটনা ১৯৬৯।
- ৪। ড° মাগধ, কৃষ্ণনাৰায়ণ প্ৰসাদ- 'অসম প্ৰান্তীয় ৰাম সাহিত্য' হিন্দী বিকাশ পীঠ, মিৰাট।
- ৫। মাথে- উঃ চাম সোণ্ড পিৎঞা (লিখ্ চাও লামাণ্ড) খাম্টি টাই ৰামায়ণ, নাৰায়ণপুৰ বৰখাম্টি বৌদ্ধবিহাৰত সুৰক্ষিত, উত্তৰ লক্ষীমপুৰ।
- ৬। মহন্ত- কেশদা-অসমীয়া ৰামায়ণী সাহিত্য কথাবন্ধৰ আঁতি গুৰি, ২য় খণ্ড, আৰু চিত্ৰা উপচাৰ।

### কিতাপৰ প্ৰাপ্তি স্থান :-

ডক্টৰনেল গ্ৰেছ  
প্ৰধান ভাৰতবৰ্ষ কাৰত  
বোম্বাই - ১